

**Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
Лановецька районна державна адміністрація
Лановецька районна рада
Лановецька міська рада**

**Стратегія розвитку адміністративного району
(Концептуальні засади організації соціально-
економічного розвитку адміністративного району
в контексті формування добровільних об'єднань
територіальних громад Лановеччини)**

Автор творчої ідеї – Георгій Мельник,
дійсний член Академії соціального управління,
голова Лановецького місцевого районного осередку
Всеукраїнської організації інвалідів
«Союз організацій інвалідів України»,
полковник збройних сил України у відставці

**Сільський адміністративний район
та його територіальна громада:
надія на відродження українства;
віра у швидкі переміни в державі;
любов до праці та своєї землі врятує
Україну й українців.**

Тернопіль, 2017

УДК 33.2
ББК 65.9 (4Укр) 32-18

Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини). / [Б. М. Андрушків, Н. Б. Кирич, Г. Х. Мельник та ін.]. – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2017. – 452 с.

Авторський колектив:

Богдан Андрушків,	Наталя Кирич,	Георгій Мельник,
Андрій Гаєвський,	Ліля Мельник,	Сергій Співак,
Сергій Радинський,	Віктор Паляниця,	Ольга Погайдак,
Роман Шерстюк,	Леся Кухній,	Ігор Стойко,
Ольга Владимир,	Остап Бойко,	Людмила Малюта,
Вадим Ратинський,	Наталя Мариненко,	Анатолій Пешко

Автор творчої ідеї: **Георгій Мельник**, дійсний член АСУ, голова Лановецького місцевого районного осередку Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України»

Керівник проекту: **Ольга Погайдак**, д. е. н., с. н. с. ТНТУ ім. І. Пулюя

Реалізатор творчої ідеї: **Сергій Співак**, к. е. н., доц. ТНТУ ім. І. Пулюя

Загальна редакція: **Богдан Андрушків**, зав. кафедри менеджменту інноваційної діяльності та підприємництва ТНТУ ім. І. Пулюя, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України.

У цій науково-публіцистичній книзі на прикладі Лановецького району, що на Тернопільщині, розкрито регіональний досвід господарської діяльності, реалізація адміністративно-територіальних реформ, у т. ч. в аграрному секторі, промисловості, будівництві, та сфері послуг. Автори розглядають процес національного відродження, упровадження нових традицій та духовного розвою населених пунктів Волинсько-Галицько-Подільського краю.

Видання стане у пригоді не лише господарникам, а й краєзнавцям, історикам та релігійним пропагандистам нашої молоді держави, працівникам органів державної влади, місцевого самоврядування, викладачам та студентам вищих і середніх спеціальних навчальних закладів.

Автори висловлюють слова щирої подяки всім, хто сприяв у зборі соціально-економічних, історичних, природничих, краєзнавчих та інших культурологічних матеріалів при написанні цієї книги.

Зміст

Звернення авторського колективу до читача.....	6
Найважливіші віхи путівника книги «Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)».....	7
Відгуки, рецензії, благословення:	
Реформи в умовах адміністративного району будуть успішними не лише за підтримки державних органів влади та місцевого самоврядування, а й розуміння потреб територіальної громади	8
Напутнє слово голови районної ради	10
Побажання міського голови Ланівців	12
Привітання Мирона Бича «Життя з Творцем»	14
Передмова, або Адміністративний район як добровільно об'єднана територіальна громада та земля як стратегічний продукт і об'єкт оренди в умовах застосування інноваційно-інвестиційних підходів можуть суттєво посилити економічні позиції, та конкурентоспроможність територіальної одиниці.....	16
Економічні, соціогуманітарні та культурологічні аспекти якості життя населення територіальної громади Лановецького району.....	37
Загальна соціально-економічна та гуманітарно-культурологічна характеристика показників розвитку Лановецького району.....	45
Використання соціологічного інструментарію дослідження економічної та соціогуманітарної проблематики Лановеччини	58
ЧАСТИНА I	
Культурологічні особливості розвитку Лановецького району	122
Атрибутика Ланівців: Славень Ланівцям і ланівчанам	123
Загадка назви міста Ланівці. Коротке етимологічне дослідження походження слова Ланівці як адміністративного центру Лановецької територіальної громади	127
Загальна історико-краєзнавча характеристика Лановецького району	131
Народна творчість на Лановеччині	153

Оповідь про стражденне життя наших краян у тоталітарний період	164
Культурологічні характеристики життя ланівчан: свята, традиції, обряди	166
Найпоширеніші лановецькі прислів'я та приказки.....	171
Найпоширеніші на Лановеччині у минулих століттях патріотичні пісні.....	174
Ланівці – новітній центр майбутнього громадського територіального об'єднання (Коротка характеристика природно-географічного положення).....	179
Роль голови територіальної громади у вирішенні громадських справ	184
Взірцевий статут територіальної громади села	190
Взірцеве положення «Про добровільне об'єднання територіальних громад» на Ланівеччині	213
Методологія дослідження ефективності функціонування підприємств	224
Формування фінансової стабільності підприємств на сучасному етапі (Ланівецькі контексти).....	244
Відомі особистості Лановеччини	263

ЧАСТИНА II

Концепція соціально-економічного розвитку Лановецької територіальної громади (району)	272
Концептуальні засади програмної організації соціально-економічного розвитку Лановецької територіальної громади (району)	273
Активна позиція громадськості дає змогу розв'язати немало господарських проблем	284
Лановецькі підприємства – приклад успішного функціонування в умовах адміністративного району	290
Аналіз господарської стабільності підприємств в умовах об'єднання територіальних громад.....	292
Ефективність використання чинників підвищення конкурентних позицій підприємств	335
Що робить рада для розвитку територіальної громади в умовах трансформаційної економіки та суспільних реформ	364
Перелік найважливіших соціально-економічних проблем, на розв'язанні має зосередити увагу Лановецька районна рада на сучасному етапі	373

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Лановецької територіальної громади на 2018–2025 роки	375
Повний регіональний господарський розрахунок в Україні може випередити федералізацію як інструментарій сепаратистських намагань деструктивних сил	377

ЧАСТИНА ІІІ

Фотоекскурс у благоустрій та етно-природниче лоно Лановеччини	387
Житлове будівництво і благоустрій Лановеччини у світлинах	388
Шановним гостям Лановеччини корисно знати краєзнавчі можливості Тернопілля	397
Післямова або висновки за результатами соціально-економічного та гуманітарно-культурологічного дослідження	406
Список використаної краєзнавчої літератури	414

ЧАСТИНА ІV

Додатки	418
Додаток А. Термінологічний словник з соціально-економічного розвитку району	419
Додаток Б. Вислови і поради Лановецьким підприємцям з управлінської, підприємницької та соціально-економічної тематики	433
Додаток В. Десять найважливіших заповідей для Лановецьких підприємців, бізнесменів, або Декалог підприємця	444
Додаток Г. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»	445
Додаток Д. Села Лановецького району	446

Звернення авторського колективу до читача

Автори визнають – книга дещо перенасичена національно-патріотичними відступами про історію краю, політичні обставини, в яких розвивався край. Це нав'язно, значною мірою, тими подіями, що отримали розвиток в Україні під кінець 2013 року і кульмінаційною, кривавою розв'язкою цього процесу на початку 2014 року аж до даного часу.

Шовіністично-московська реакція на прозріння українського народу триває досі й виражається сепаратистськими провокаціями та відкритими диверсіями в південно-східних областях нашої унітарної держави. Дії прихильників т. з. федералізації характерні мерзенними спробами розколоти наше стражденне, об'єднане спільною бідною суспільство.

Власне, метою відкриття історичної правди про нашу державу, виховання національної свідомості, патріотичних почуттів і виправданий такий специфічний підхід до викладу матеріалу в цій книзі.

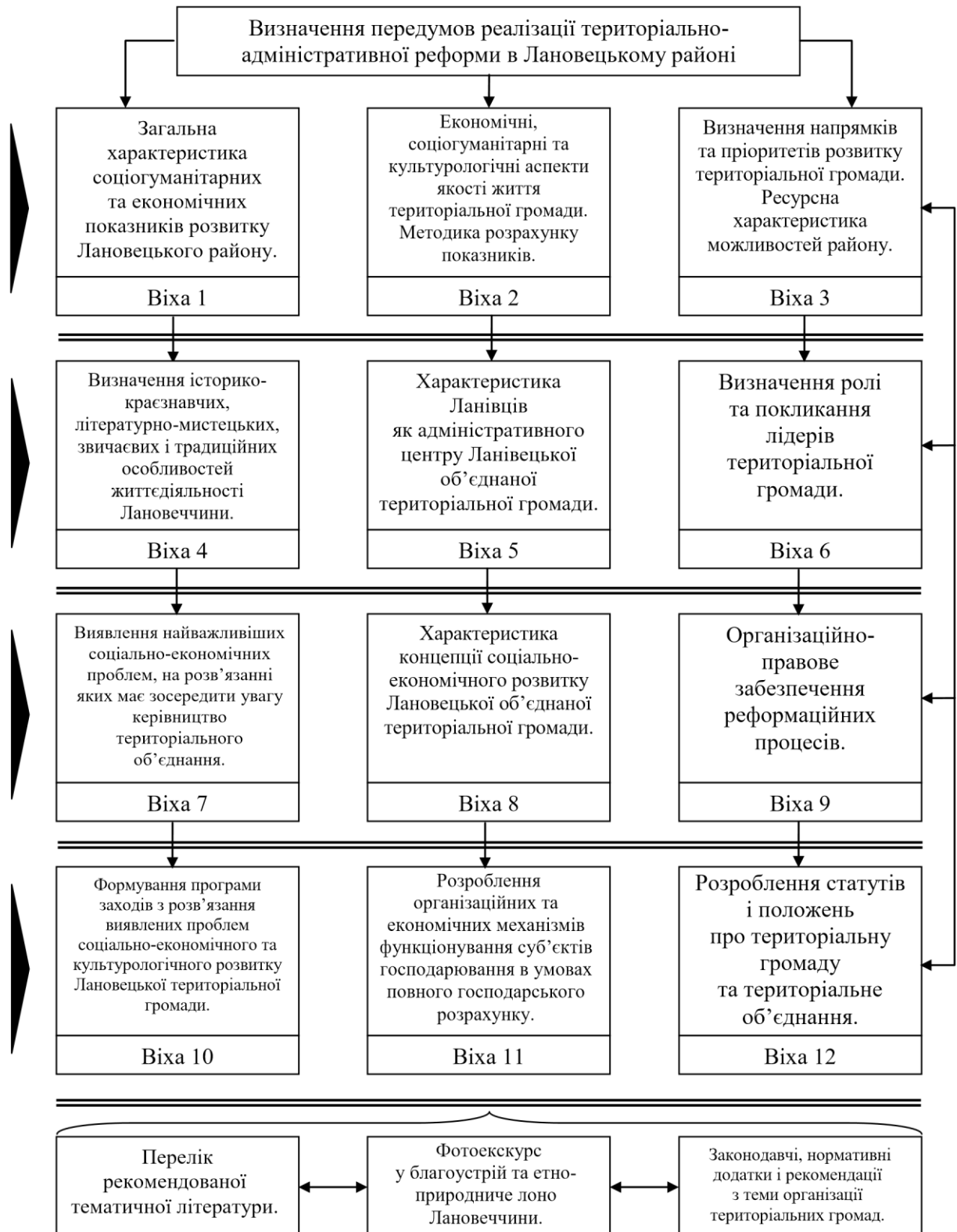
Лановецький район, розвитку якого присвячена книга, є скрабницею українства, хранителем мови і традицій рідного народу.

Примітка: Автори використали в цій книзі окремі матеріали, що мають лягти в краєзнавчий нарис про Лановецький район з нагоди його 80-ти річчя та 575-ти річчя першої згадки в літописах про поселення Ланівці.

Найважливіші віхи путівника книги

«Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)»

Реформи в умовах адміністративного району будуть успішними не лише за підтримки державних органів влади та місцевого самоврядування, а й розуміння потреб територіальної громади

Шановний читачу!

Упродовж останніх років на Тернопілля видрукувано багато ювілейних щедро ілюстрованих, високодуховних, патріотичних книг, присвячених тематиці народження та відродження святинь, упровадження нових традицій тощо. Практично майже у кожному районному центрі здійснено видання краєзнавчих книг. Серед них багато книг присвячено Почаївській лаврі,

Зарваницькому Марійському духовному комплексу, чудодійним джерелам, побудові нових храмів тощо. Тим часом книг, що відкривали б справді складну господарську проблематику в умовах трансформаційної економіки, у період становлення національної економіки, яка трансформується в новітній інноваційний ланцюг: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», котрі мають винятково важливе теоретичне і практичне значення, на даний час немає.

У цьому випадку, виходить у світ, здавалося б, звичайна науковопопулярна книга. Однак таке враження складається тільки на перший погляд, бо цей твір є не лише високодуховним, й глибоко психологічним з художніми відступами і становить науково-дослідницьке надбання нашої публіцистики, яке відкриває не лише героїку нашого краю, а й особливості соціальноекономічного розвитку українського села.

Справді, наш край багатий на розмаїті пам'ятки історії, культури і старовини. Можемо по праву гордитися скарбами духовного значення, які є творінням рук наших сучасників. Власне, їх жертвовною працею відроджено багато святинь. Серед таких у греко-католицькій церкві найважливішою є – Зарваниця, де буквально протягом кількох років побудовано вражаючий Марійський комплекс, до якого належать цілюще джерело, Хресна дорога, храми, чудотворна ікона тощо.

Ми не ставимо собі за мету перелічити усе, що за роки державної незалежності повернулося до людей чи створено заново. Не згадуємо про те, що з цієї тематики сьогодні видано сотні книг, створено десятки художніх та

документальних кінофільмів, побудовано сотні малих і великих пам'ятників, практично у більшості сіл насипано символічні могили борцям за волю України, споруджено багато храмів.

Відрадно, що вдячна людська пам'ять про славу наших предків не згасає, а навпаки, проростає з невичерпною силою пошанівку.

Приємно, що виходить книга «Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району (в контексті: соціально-економічні та гуманітарно-культурологічні традиції розвитку Лановецького району в самоврядних умовах), яка на прикладі самоврядної районної ради демонструє вміння розв'язувати складні господарські проблеми, забезпечити висхідний розвиток села у період трансформаційної економіки. Про феномен духовного відродження написали наші земляки, люди, яких добре знаємо, і які безпосередньо причетні до духовного відродження України.

За твердженням голови Лановецької райдержадміністрації, село в умовах району має свою прекрасну та величну історію, багаті і щедрі землі, добродушних і працьовитих людей, великі ресурсні можливості. Раціональне розміщення цього населеного пункту щодо транспортних мереж, районного та обласного центрів розкривають широкі комунікаційні можливості. Завдяки цим обставинам Лановеччина має перспективи стати у майбутньому сучасним європейським населеним пунктом.

Голова Лановецької райдержадміністрації

Юліан Сірант

*Любімо дім свій, свою землю,
родичів і сусідів, друзів і... ворогів.
Любімо життя. Прославляймо його...
І буде мир у наших душах та й у світі.
(Богдан Андрушків)*

Напутнє слово голови районної ради

Незабаром наші країни відзначатимуть своєрідний ювілей – 750 років від першої писемної згадки про поселення Ланівці та 80-ти річчя від створення Лановецького району. А це не просто ювілей містечка, в якому розміщена міська рада, – це свято мешканців цього квітучого краю на Лановеччині, куди входять ряд сіл, об'єднаних в єдину раду. Власне, на одній з нарад з відзначення цих дат відомий підприємець, меценат, ветеран Другої світової війни полковник Георгій Харитонович Мельник (уродженець Лановеччини) академік Академії соціального управління, виступаючи на засіданні, запропонував підготувати до таких поважних ювілеїв краєзнавчу книгу, яка, крім усього, розкривала б соціально-економічні проблеми розвитку Лановецького району, пропонувала б шляхи їх розв'язання. Нині автори пропонують її читачеві.

У цьому зв'язку всім нам доцільно замислитися, що ми зробили не лише для розвитку району, благоустрою населеного пункту, а й у духовному плані, що принесемо в дарунок Спасителю до цієї дати. Як бачимо майбутнє нашого краю?

Видання книги «Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)», демонструє вміння і певний досвід розв'язувати складні господарські проблеми, забезпечити висхідний розвиток села в умовах трансформаційної економіки, у період становлення національної економіки в новітньому інноваційному ланцюзі: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», є лише штрихом до великої картини духовного відродження не лише нашого регіону, а й України взагалі, яка вступила на шлях євроінтеграції. На нашій території повільно, але впевнено розвивається мале підприємництво, нарешті відновлюються прадавні українські традиції, дедалі більшої ваги набувають християнські цінності.

Стало очевидним, що вкрай необхідно якомога ефективніше сприяти територіальним громадам у збереженні закладів освіти, охорони здоров'я, культури, комунально-побутового обслуговування.

Ми впевнені, що органи місцевої державної влади, органи місцевого самоврядування будуть і надалі всіляко сприяти розвитку виробництва, благоустрою населених пунктів, підвищенню якості обслуговування, релігійним інституціям та світським організаціям у здійсненні ними своєї почесної місії у справі підвищення духовного рівня і моралі нашого суспільства, реалізації добродійних проєктів.

Віримо: все, що робиться для духовного відродження України, у тому числі видання цієї книги, котра присвячена висвітленню досвіду господарської роботи, відтворення святинь, традицій, збереження пам'яток історії та культури буде гідно поціноване Господом Богом і нащадками.

У добру путь, книгу «Стратегія розвитку адміністративного району (Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)», в якій розкрито вміння розв'язувати складні господарські проблеми, забезпечити висхідний розвиток села в умовах трансформаційної економіки села, коли воно пише свою історію у період зміцнення державної незалежності, у світлу пору свободи! Щасливого, довгого і цікавого тобі життя, книго!

Голова Лановецької районної ради вважає, що Ланівці можуть стати прикладом у соціально-економічному розвитку Лановецького району та всієї Тернопільщини. Його потенційні можливості криються в оптимізмі людей, працелюбності й бажанні позитивних змін.

Голова Лановецької районної ради

Руслана Кушнір

Духовність повинні творити люди духовні, політику повинні формувати політики, господарники повинні розвивати господарство краю. Та, щоб отримати успіх, у кожному випадку повинні бути професіонали високого рівня.

(Богдан Андрушків)

Побажання міського голови Ланівців

Районний центр Ланівці не належить до міст, що мають велику туристично-рекреаційну перспективу, як, наприклад, наші добрі сусіди кременчани. Проте, ми маємо свою історію, свої традиції, свої власні ресурси і свою територіальну громаду. З нею творимо наше майбуття, сподіваючись що нащадки колись оцінять наші дії як героїчні.

(Роман Казновецький)

Перед нами – нова книга про Лановеччину: «Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району (Соціально-економічні та гуманітарно-культурологічні традиції розвитку Ланівського району в самоврядних умовах)», що не лише розкриває історичні особливості розвитку нашої громади, а й демонструє наше вміння розв’язувати складні господарські проблеми, забезпечити висхідний розвиток району в умовах трансформаційної економіки та оновлення його населених пунктів.

З особливим пієтетом творчий колектив описує не лише Лановеччину як адміністративний район та Ланівці як його центр, а й особливості оновлення його населених пунктів, хуторів, будівництво храмів, а також соціально-економічний та гуманітарно-культурологічний його розвиток.

Книжка складається зі вступу, п’яти частин та післямови, в яких подані загальна характеристика багатого природою і духовністю краю та виразне історичне тло, на якому виникло й розвивалося містечко Ланівці. При цьому розповідь ґрунтується на найбільш вірогідних джерелах. Патріотизм авторів невідривний від високих релігійних почуттів, вони, власне, є його передумовою.

Гарним доповненням до книги служать і вміщені тут матеріали про період як національно-визвольних змагань, так і Другої світової війни загалом.

Від інших видань книга відрізняється наявністю не лише розділів, що висвітлюють передовий досвід господарювання, а й додатками, які можна використати у своїй діяльності промисловцям, підприємцям, фермерам, кооператорам. На завершення в книзі подано документальний розділ з рекомендаціями щодо духовного вдосконалення віруючих, які містять необхідні

для кожного з них знання про традиції жителів Лановеччини. Дуже доречним є розділ «Легенди» та «Фотоекскурс». Багатьох зацікавлять пісні та вірші місцевих авторів про місто Ланівці, хоча вони не рівнозначні за мистецькою вартістю.

Нині, за часів державної незалежності, вирішення одного із найважливіших завдань: розв'язання соціально-економічних та гуманітарнокультурологічних проблем розвитку міста і села в нових регіональних, самоврядних умовах – забезпечення прав громадян відкрито висловлювати та вільно поширювати свої переконання, займатися тим видом господарської діяльності, що до серця, сповідувати будь-яку релігію, відправляти релігійні обряди – є надбанням наших демократичних революцій.

Запурука цього – заходи з благоустрою Лановецького району, впровадження новітніх традицій з активною участю городян, упорядкування вулиць, побудова. Вже тепер місто Ланівці є значним населеним пунктом зі своїм духовним центром, що переживає трансформування до нових адміністративно-територіальних реформ.

Книга «Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району (Соціально-економічні та гуманітарнокультурологічні традиції розвитку Лановецького району в самоврядних умовах) великою мірою, прислужиться розвитку державотворчих процесів на істинно християнських засадах, сприятиме популяризації життя нашої громади. Приєднуюся до всіх добрих побажань на адресу авторів цієї книги. Хай всемілостивий Бог благословить їх на нові творчі здобутки!

Міський голова Ланівців

Роман Казновецький

Священик є людиною, яка добровільно присвятила себе служінню Богові та людям.

Якщо служіння Богові возвеличує, то служіння людям ставить священика у роль слуги, з так званими особливими повноваженнями навчати церковну громаду, парафіян гуманізму, любові.
(о. Мирон Бречко)

Життя з Творцем

«Я є дорога, і правда, і життя»

Людина, відійшовши від Бога, ніколи не відчуває себе щасливою. Напочатку людина перебувала в спілкуванні з Творцем. Однак, згрішивши, чоловік відійшов від Бога і почав поводитися так, ніби жив у величавому замку, а потім – коли був прогнаний за непослух, дивився на замок здалека і плакав. Як плаче немовля без матері. Тільки біля Бога людина віднаходить радість – вічну. Люди хочуть грішити і жити своїм життям, маючи добренького Бога. Такого Бога, щоб Він нас прощав, а ми продовжували грішити, тобто щоб ми робили все, що нам хочеться а Він знову і знову нас прощав не перестаючи, а ми жили своїм життям. Люди не вірять у Бога і від цього ненаситно кидаються в гріх. З цього невірства розпочинається все зло. Вони не вірять у вічне життя і тому не рахуються з нічим.

Світ, у якому ми живемо, пропонує нам безліч нібито перспективних шляхів, які можемо обрати у житті. Здається, що обереш – і все складеться добре. Але це оманливі перспективи, бо справжнє щастя чекає нас лише на тому шляху, який Бог визначив для нас. Адже саме Христос – наш Шлях, Істина і Життя, також Христос – наша єдина дорога до Бога. Крім того, зі Слова Божого ми дізнаємося, що лише Іменем Ісуса Христа людина може врятуватися. Але чому, знаючи про все зазначене вище, ми, віруючі люди, часто потрапляємо під вплив омани і сходимо з Божого шляху, чому коримося спокусам? Чому керуємося тим, що говорять нам люди, і вдаємо, ніби не чуємо голосу Господа? Відсторонюючись від Господа, ми занурюємось у темряву, тому що Господь є світлом.

Лише Бог може обдаровувати нас щоразу більшою повнотою розуміння правди, добра, справедливості. Саме наближення до Бога перемінює нас, дає змогу правдиво розуміти, яким є наше життя, як маємо чинити, як жити. Пошук Бога, пошук правди і справедливості завжди й неминуче відбивається на всіх аспектах нашого життя. Саме тоді, коли ми вкорінюємось у Бозі, стаємо посправжньому вільними. Лише Ісус може сповна відкрити правду. Ніхто інший не може відкрити нам усю правду, бо ніхто не знає її, ніхто, крім Господа, не в змозі побачити картину цілком, і звісно, тільки Бог може нам її відкрити. Ось

чому всі інші шляхи, якими приманює нас світ, є оманливими. Прагніть пізнати Господа. Занурюйтесь у Його Слово, просіть Бога відкритися вам, коли ви поклоняєтесь Йому, спілкуєтесь з Ним, говоріть Йому про сокровенне, відкривайте перед Ним серце, будьте щирими, щоб визнавати перед Ним свої помилки і зізнаватись у гріхах. Очікуйте Його прощення, Його розради, Його підтримки, Його допомоги, Його відповіді, Його керівництва. Навчіться цілком покладатися на Нього. І будьте певні, Він відповість, Він пояснить, Він не утаїть від вас того, що вам важливо знати. Він – Батько, і Він не відвернеться, Він наставить на істину, на правильний шлях, підкаже, що слід робити, і застереже від небезпеки.

У християнському житті якось так виходить, що ми мало уваги звертаємо на діла. Так, ми говоримо, що треба знати Євангеліє, Катехизм, молитви. І це дуже важливо, щоб пізнати правду про Бога, про Боже Об'явлення. Але наша віра завжди й неминуче реалізується в нашому житті. Адже навіть якщо все знаємо, але згідно з тим не живемо, то не даємо плодів. Якраз наше життя, поведінка в критичних ситуаціях – це та сутність, яка виявляє, показує, у що ми віримо та якою є наша віра. Апостол Яків наголосив, що віра без діл мертва, як тіло без духа. Тож найперше, що вам потрібно для близьких взаємин з Господом – це чисте серце. Просіть Бога очистити ваше серце. По-друге, слід палко бажати взаємин з Господом. По-третє, вам слід знаходити час для спілкування з Ним.

Знаємо, що діти подібні на своїх батьків: на маму, на батька. Іноді навіть, дивлячись на дітей, можемо впізнати, хто їхні батьки. Подібно мало б бути з нами, християнами: «По ваших ділах пізнають, чиї ви діти». Саме наше життя, наше ставлення до ближніх, наша любов, яку маємо до інших, показують, наскільки ми близькі до свого Бога, наскільки носимо Його в собі. Скільки маємо любові в собі – до кожної людини в кожній ситуації, стільки це божественне життя наповнює нас.

Постараймось усвідомити, що в усіх наших життєвих ситуаціях Господь потребує, аби ми виявляли і давали людям любов, тобто несли їм Бога!

Перебувайте у Бозі, й ви станете вільними від гріха, від людей, від обставин та від сумнівів.

«Ісус відповів і до нього сказав: Як хто любить Мене, той слово Моє берегтиме, і Отець Мій полюбить його, і Ми прийдемо до Нього, і оселю закладемо в Нього. Хто не любить Мене, той не береже Моїх слів. А слово, що чуєте ви, не Моє, а Отця, що послав Мене»

(Івана 14:23,24).

Христос є Слово, і Бог бажає, щоб ми вкоренились у Ньому, збудували на Ньому свою внутрішню людину. Зміцнюйтеся у вірі й попри все залишайтеся вдячними Богові. Тож збудуйте себе і прагніть зробити це у короткий термін, бо у Господа є багато завдань для вас.

Передмова,

або Адміністративний район як добровільно об'єднана територіальна громада та земля як стратегічний продукт і об'єкт оренди в умовах застосування інноваційно-інвестиційних підходів можуть суттєво посилити економічні позиції, та конкурентоспроможність територіальної одиниці

У книзі передбачено розкрити широкі можливості розвитку Лановецького району, як добровільно об'єднаної територіальної громади в умовах незалежної України, використання землі як чинника та ресурсу забезпечення стабільності функціонування не лише переробних підприємств, а й господарської та фінансової стабільності функціонування національної економіки загалом і на цій основі досягнення сталого розвитку суспільства.

Виявити причини виникнення застійних явищ у реформуванні виробничого сектору економіки, техніко-економічні чинники впливу на організаційне забезпечення ефективного використання наявних засобів, трудових, матеріальних, цінних, фінансових ресурсів у цій сфері суспільного виробництва;

Запропонувати розроблення заходів з формування принципів керування ними, систематизувати критерії та визначити показники господарськофінансової стійкості аграрних формувань і промислових підприємств. Визначити вплив державної політики на розвиток реформ у сільському господарстві адміністративного району. Дати пропозиції з удосконалення системи економічних методів управління техніко-економічними факторами на різних рівнях управління.

Україна за ресурсними можливостями (маємо на увазі такий ресурс як земля – гумус) потенційно може стати найбагатшою державою світу, бо володіє, вдумайтеся, третиною найціннішого ресурсу планети – чорноземом. Справедливе та ефективне використання землі як найбільш гуманного, невичерпного, екологічно чистого, відновлювального ресурсу і науково обґрунтоване ведення сільського господарства за повно-цикловою системою: вирощування сільгосппродукції – переробка сировини – реалізація, впровадження інноваційно-логістичних підходів можуть, без сумніву, зробити українців найбагатшими у світі!

В умовах вступу нашої держави асоційованим членом Європейського Союзу, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій земельний чинник може стати важелем пошквалювання соціально-економічних відносин, стабільності економіки, благополуччя українського народу і т. д. Власне, ці та інші обставини обумовлюють актуальність та своєчасність розглядуваної у книзі проблематики.

Праця над книгою розпочиналася з розроблення заходів з підготовки концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району як добровільно об'єднаної територіальної громади у системі: суб'єкт господарювання – адміністративний район як територіальна громада – область – держава (у майбутньому комплексна науково-технічна програма розвитку

Лановецького району на 2018–2025 рр), яку затвердили голови Лановецької райдержадміністрації Ю. І. Сірант і Лановецької районної ради Р. М. Кушнір.

У преамбулі підкреслено: Розроблення концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району обумовлена не лише тривалим застоєм економіки району, потребою визначення пріоритетів і напрямів розвитку економіки району в нових євроінтеграційних умовах, необхідністю реалізації адміністративно-територіальної реформи, розв'язання соціальних проблем, а й наближенням у 2019 році 80-тирічної дати створення Лановецького району. Крім цього, в 2017 році буде 750-та річниця першої писемної згадки про поселення Ланівці.

Процес розроблення концепції, формування програми та реалізація заходів пропонується виконати у три етапи:

1-й етап: Підготовка концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району (2016–2017 рр); (Написання публіцистичного, соціогуманітарного, культурологічного нарису з формування погляду на перспективу розвитку Лановецького району до 2025 р).

2-й етап: Формування комплексної науково-технічної програми соціально-економічного розвитку Лановецького району (2017 р);

3-й етап: Розроблення та реалізація заходів комплексної науковотехнічної програми (2018–2025 рр);

Очолити процес пропонується голові райдержадміністрації на умовах співголовування з ним голови районної ради і, можливо, міського голови.

Окрему науково-розрахункову частину концепції доцільно виконати на договірних умовах з Тернопільським національним технічним університетом імені Івана Пулюя.

Перелік практичних заходів з підготовки нарису та організації наукових розробок, концепції, програми охоплював:

1. Комплектування робочої групи з підготовки концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району, до якої повинні увійти представники провідних політичних сил району, авторитетні громадські діячі, учені, економісти, історики та ін.

Виконавці: *співголови оргкомітету, функціональні служби райдержадміністрації, районної ради.*

2. Аналізування вихідних даних та умов вивчення ресурсної, матеріальнотехнічної, наукової бази й ін., для визначення напрямів та пріоритетів у розвитку господарства району.

Виконавці: *члени робочої групи за участі функціональних служб райдержадміністрації, районної ради.*

3. Апробація первинних результатів наукових розробок через засоби масової інформації.

Виконавці: *члени робочої групи за участі функціональних служб райдержадміністрації, районної ради.*

4. Збір та опрацювання критичних зауважень на адресу концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району, (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису) та врахування їх у проектному документі.

Виконавці: *члени робочої групи за участю функціональних служб райдержадміністрації, районної ради.*

5. Публічне обговорення концепції (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису) соціально-економічного розвитку Лановецького району

Виконавці: *члени робочої групи за участю функціональних служб райдержадміністрації, районної ради.*

6. Формування редакційної колегії для оформлення та видання (соціогуманітарного, культурологічного нарису) «Концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району».

Виконавці: *співголови організаційного комітету, члени робочої групи, функціональні служби райдержадміністрації, районна рада.*

7. Видання (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису) «Концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району».

Виконавці: *редакційна колегія, функціональні служби райдержадміністрації, районна рада.*

Реалізацію заходів з підготовки концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису) пропонуємо розпочати з першого засідання робочої групи, яке, на нашу думку, потрібно організувати якнайшвидше.

На першому засіданні доцільно дати доручення відповідним службам зокрема про:

збір статистичних бюлетенів за 2013–2016 рр. (райстатуправління);

збір наукових статей, історичних нарисів з теми історичного та соціально-економічного розвитку Лановецького району (райбібліотека);

підготувати спільне розпорядження райдержадміністрації та районної та міської рад про розробку «Концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району» (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису).

дати доручення фінансовому управлінню райдержадміністрації іншим зацікавленим службам про організацію фінансування заходів з підготовки концепції соціально-економічного розвитку Лановецького району (соціо-гуманітарного, культурологічного нарису) та його видання.

до кінця липня, за потреби, укласти угоду з Тернопільським національним технічним університетом імені Івана Пулюя про виконання робіт.

У порівняльних характеристиках ми підкресливали, що найважливішим ресурсом для району, його територіальної громади є земля і, зокрема, люди. Первинний аналіз використання у різних державах, найважливіших ресурсів як чинників благополуччя і стабільності економік показує дуже різні результати.

Приклади і досвід використання ресурсних можливостей території різних держав.

Наприклад, в умовах територіальних громад Об'єднаних Арабських Еміратів таким ресурсним чинником служить нафта. Не лише в ОАЕ, а й в арабському світі загалом найважливішим чинником функціонування економіки теж є нафта. В Китаї розвивається промислове виробництво, та сільське господарство на зрошувальних землях. У США – промислове виробництво, бізнес та ін. В Росії, крім нафти, суттєво вплив і впливає на економічні відносини ліс.

Цікавою країною щодо цього є Єгипет, більша частина якого розташована на околиці стародавньої Африканської пустельної платформи. Тут виділяються обширні плато Лівійської пустелі (займає близько 60% території країни) на захід від Нілу, плато Аравійської пустелі на сході, витягнуте з півночі на південь між долиною Нілу і Червоним морем, а на крайньому південному сході – північна периферія – плато Нубійської пустелі.

Багато районів Єгипту взагалі позбавлені ґрунтового покриву, особливо західні, де панують рухливі й напівзакріплені піски і кам'янисті поверхні. Там, де випадають дощі є умови і для зростання мізерної рослинності, формуються скелетні ґрунти.

До 1970-х років найважливішою статтею експорту Єгипту була бавовна, потім лідерство перейшло до нафти, яка зберігає провідну роль у національному експорті. У 1992 році частка нафти в експорті становила 51%.

Більшість оброблюваної землі в Єгипті – у долині Нілу. Родючі алювіальні ґрунти разом з тривалою інсоляцією (освітлення сонячним промінням) створюють винятково сприятливі умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур. Розміри традиційних селянських господарств невеликі. Приблизно дві третини всіх сільськогосподарських угідь становлять господарства по два га кожне. Як правило, земля належить селянину, який її обробляє. Багато господарств здаються в оренду, і орендар розраховується з власником або грошима, або в натуральній формі – частиною врожаю.

Реформування сільськогосподарського сектору економіки почалося в 1986 році. У 1995 році держава контролювала лише ціни на бавовну і цукрову тростину. Єгипет найбільш конкурентоспроможний у виробництві таких культур, як томати, пшениця, бавовна, рис, картопля, кукурудза, бобові, цукрові буряки і фрукти. Рівень самозабезпечення пшеницею до 1995 зріс до 50%.

Об'єднані Арабські Емірати, більшу частину території яких займають теж солончаки та піщані пустелі, на заході розташовані піщані й кам'янисті пустелі, на сході та північному сході – гори Хаджар. Від затоки Ель-Удайд, що біля основи півострова Катар, простягаються рухомі піщані дюни, вздовж узбережжя поширені плоскі безплідні солончаки.

Велика частина території ОАЕ – це пустельна рівнина. На сході вона переходить у кам'янисте плато (висотою до 1127 м), на півдні зливається з

піщаною пустелею Руб-ель-Халі, а на заході переходить у кам'янисту пустелю Ель-Джафура.

Сільське господарство становить незначний відсоток ВВП країни. З моменту виникнення єдиної держави уряд заохочує розвиток цієї галузі. Головна культура – пальма, її культивують переважно в оазисах і на узбережжі. Вирощують фініки й овочі. Докладають зусиль для самозабезпечення країни зерном, але цьому перешкоджає нестача прісної води.

Інтенсивний розвиток землеробства призвів до виснаження підземних водних ресурсів і засолення ґрунтів – кілька ферм були змушені припинити своє існування. З 1979 до 1985 рр. виробництво сільськогосподарської продукції зросло у шість разів. Але і на початку 1990-х років ОАЕ змушені були імпортувати близько 70% продовольства.

У сільському господарстві Північної Африки провідним є землеробство, яке залежить від штучного зрошення. Так, у Лівії будують «велику штучну ріку» – водовід приблизно 1200 км, яким підземні води Сахари буде спрямовано у прибережну зону. Оброблювані площі займають 18,2 млн. га – менше 5% території регіону.

Аграрні відносини охоплюють різноманітні традиційні та сучасні форми землеробства й землекористування. Для особистого споживання вирощують звичайні продовольчі культури, особливо зернові, з використанням традиційних знарядь праці (мотика, плуг без відвалу). Значно поширені земельна оренда, наймання безземельних і малоземельних селян-фелахів та батраків.

Більшість посівних площ зайнято зерновими культурами: тверда та м'яка пшениця, кукурудза, ячмінь, рис, сорго й просо. Вирощують також бобові та цукрову тростину.

Однією з провідних сільськогосподарських культур східних територій регіону є бавовник (вирощують цінні довговолокнисті його сорти). За виробництвом бавовни Єгипет посідає 1-ше місце в Африці (0,5 млн. т), а за зборами високоякісної довговолокнистих сортів – 1-ше місце у світі.

У пустельних оазисах культивують фінікову пальму (найвищі врожаї збирають в Алжирі та Лівії). Мавританія й Судан спеціалізуються на вирощуванні арахісу.

У Китаї, як і в сусідній Індії, найбільші в світі площі штучно зрошуваних земель – 50-60 млн. га. У Східному Китаї нині за рахунок цього чинника харчуються 1,2 млрд. людей, а одні й ті самі землі використовують уже упродовж 2500 років і не виснажують їх.

Вартість виробленої продукції на 1/3 перевищує показник США і є найбільшою у світі. У США один зайнятий обробляє 70 га землі, в Китаї – лише 0,3 га. У США один зайнятий годує ще 100 чоловік свого населення, і країна є найбільшим у світі експортером сільськогосподарської продукції. У Китаї один зайнятий годує лише 3,5 чоловіка й експорт продукції є мінімальним.

За всіх позитивів хочемо зауважити великий ризик ведення господарства в державах, де основним економічним чинником є нафта, яке там значною мірою залежить від енергозабезпечення. Наприклад, вимкнення

енергозабезпечення (електрики) може паралізувати нафтовидобуток. Зупинка зрошування сільгоспугідь може призвести до загибелі рослин тощо.

В Україні кажуть, що перспективним для держави (інерційно) у промисловій сфері є розвиток машинобудівної, авіабудівної галузі та ін. Не заперечуючи цієї думки, тим часом забуваємо про такий гігантський гуманітарний ресурс, як чорнозем (гумус), який, на відміну від усіх інших природних ресурсів, формується тисячами і мільйонами років, є не лише життєзабезпечуючим, а й відтворюваним, перспективним, екологічним, пріоритетним, стратегічним, гуманітарним, і ще можна назвати багато показників на користь цього унікального ресурсу. Він дає підстави для функціонування потужної переробної промисловості в інноваційно-логістичному ланцюзі, визначення пріоритетів та напрямів розвитку агропромислового комплексу: вирощування сільськогосподарської продукції, переробка сільгоспсировини, реалізація готової продукції і т. д. (рис. 1).

Довідково: За повідомленнями Світової Вікіпедії, більша частина території України розташована у західній частині Східноєвропейської рівнини; це – 95% території України. Завдяки теплову кліматові, гарному рельєфу (близько 60% сільськогосподарських угідь є рівнинними, а ще 35% мають кут нахилу в діапазоні між 1° та 3°) і наявності великих площ чорнозему (третина світових запасів), у нашій країні надзвичайно сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарські угіддя займають приблизно 60% всієї території України. Територія України поділена на три природно-кліматичні зони: Полісся, Лісостеп, Степ.

Найродючішими ґрунтами не тільки в Україні, а й у світі є чорноземні. Гумусний шар у них може досягати 120 см! Про їхню родючість колись казали: „Земля така добра, що посадиш оглоблю, то виросте тарантас”.

Землі, які людина використовує для її потреб, утворюють земельні ресурси (земельний фонд України). Їх використовують, зокрема, у сільському та лісовому господарствах, на них зводять житлові будівлі й промислові об'єкти, прокладають транспортні шляхи. Частина земель покрита природними і штучними водоймами, які також використовують для господарських потреб.

Для організації ефективного використання земельного ресурсу не лише у Лановецькому районі, а й загалом в Україні як чинника підйому благополуччя населення необхідно провести ряд соціально-економічних, законодавчо-правових, адміністративно-організаційних заходів та реформ. Наприклад, законодавчо забезпечити функції землі, за аналогією грошей, які є не лише засобом платежу, ціною товару, а й еквівалентом обміну і т. д.

Наявність власне земельних ресурсів, їх якість та ефективне використання можуть і повинні визначати твердість національної валюти, надійність відносин, авторитет держави, забезпеченість і незалежність народу від державного бюрократичного апарату та інших політичних чинників.

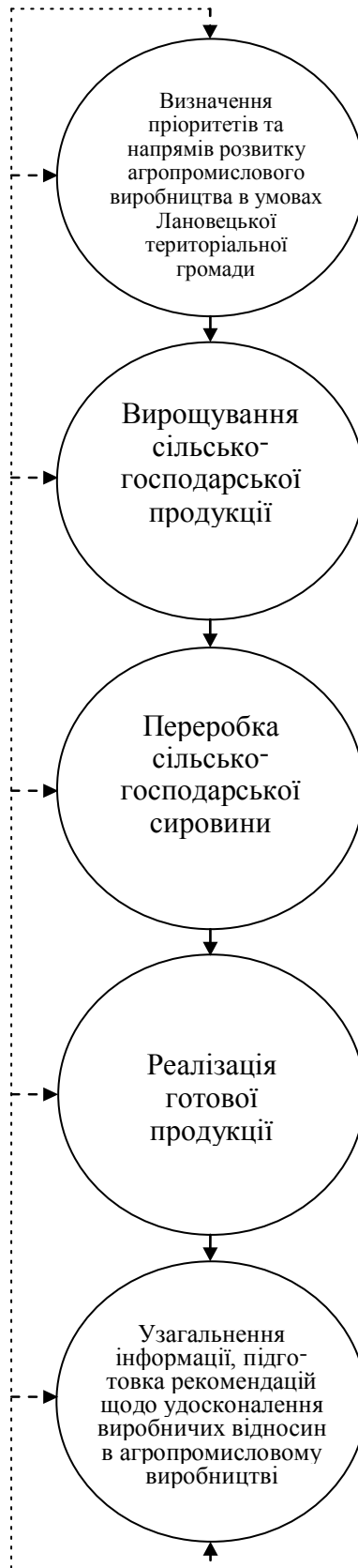

Рис. 1. Інноваційно-логістичний ланцюг організації ефективного використання земельних ресурсів в умовах добровільного об'єднання територіальної громади Лановецького району

Рис.2. Структура земельного фонду України

На міжнародному семінарі: «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу», (Львів, 31 березня 2004 р) була розглянута актуальна проблематика сертифікації органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. З доповіддю виступив Віктор Вовк, к. ф.-м. н., директор Програми євроінтеграції та сталого розвитку Інституту громадянського суспільства, консультант з питань сталого розвитку комітетів Верховної Ради України він, зокрема, здійснив огляд світових тенденцій розвитку органічного сільського господарства в якій запропонував (з урахуванням світового досвіду) під «органічним (екологічним) сільським господарством розуміти агровиробничу практику, яка:

- не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків тощо);
- здійснює мінімальну оранку ґрунту;
- не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО) та охоплює різні сфери – не лише рослинництво, а й тваринництво, птахівництво, й т. д., без яких неможливе виготовлення повноцінного органічного добрив.

Органічне агровиробництво на Лановеччині – важіль підвищення конкурентоспроможності районної продукції та європейська перспектива

Органічне сільське господарство є за своєю суттю є багатofункціональною агроекологічною моделлю виробництва і базується на менеджменті (плануванні й управлінні) агроecosystem. З метою підвищення продуктивності виробництва та якості продукції максимально використовують біологічні чинники збільшення природної родючості ґрунтів, агроекологічні методи боротьби із шкідниками і хворобами, а також переваги біорізноманіття, зокрема місцевих та унікальних видів, сортів, порід тощо.

У ширшому контексті так зване органічне сільське господарство – це практична реалізація в сфері аграрного виробництва загальної концепції «сталого (екологічно і соціально збалансованого) розвитку», що задовольняє

харчові та промислові потреби сьогодення з урахуванням екологічних чинників. Його суспільні блага охоплюють, зокрема:

□ незалежність від промислових хімікатів, зменшення енергоємності агровиробництва, суттєве зниження виробничих витрат і залежності від зовнішнього фінансування;

□ екологічні переваги – мінімізація негативного впливу на довкілля через запобігання деградації земель (ерозії, підвищеної кислотності, засоленості), збереження та відновлення їхньої природної родючості; припинення забруднення водних басейнів і підземних вод, очищення джерел питної води від токсичних хімікатів, зменшення викидів у атмосферу парникових газів та зв'язування вуглецю;

□ збереження біорізноманіття та генетичного банку рослин і тварин, відмова від домінування монокультур, утримання тварин у наближеному до природного середовищі;

□ розвиток місцевих, національних та міжнародних ринків органічної продукції, сприяння справедливій міжнародній торгівлі;

□ збільшення кількості робочих місць у сільській місцевості, нові перспективи для малих фермерських господарств та сільських громад, зокрема у викоріненні злиднів;

□ підвищення самостійності та відповідальності аграрних виробників у процесі прийняття управлінських рішень, сприяння інноваційним сільськогосподарським дослідженням, підвищення ролі місцевих знань та ініціатив;

□ здорові, екологічно чисті й повноцінні продукти харчування [13].

На нашу думку, вислів «ведення органічного сільського господарства» не цілком коректно відображає суть справи. Ми переконанні, що термін: «виращування екологічно чистої продукції з використанням органічних добрив», точніше відображає суть справи. Враховуючи використання попередніх термінів у відносинах із зарубіжними партнерами, ми й надалі, тимчасово, у цій статті будемо його використовувати.

Світова практика екологічно чистого аграрного виробництва

Нині під органічне сільське господарство у світі виділяють великі площі земель: в Європі – 5,1 млн. га, Північній Америці – 1,5 млн. га, Латинській Америці – 4,7 млн. га, а в Австралії – аж 10,6 млн. га. В Європі частка земель, переведених на органічне землеробство, значно зросла за останні роки, чому сприяла започаткована в 1993 році спільна політика ЄС щодо підтримки фермерів у перші роки після переходу від звичайного до органічного агровиробництва: середній показник у країнах ЄС досягнув близько 4%, в Австрії та Італії він сягнув 8%, а в Швеції, яка є європейським лідером, – майже

12%. У Швейцарії частка таких земель також є однією з найбільших – понад 10%.

Ситуація на світових ринках продовольства свідчить про зростаючу зацікавленість споживачів у здоровому та повноцінному харчуванні разом з безпосереднім внеском у збереження природного довкілля. В багатьох країнах світу, передусім у США та ЄС, вже діють ринки органічної сільськогосподарської продукції і харчових продуктів, а також створена й успішно функціонує відповідна інфраструктура сертифікації, маркетингу та реалізації. Мотивація споживачів продукції, вирощеної на органічних екологічно чистих добривах, поєднує такі вимоги й очікування:

- здорове та екологічно безпечне харчування;
- вищі смакові якості;
- збереження природного середовища в процесі виробництва;
- продукція не містить генетично модифікованих організмів;
- є зв'язок з виробником – місцевий чи регіональний, або навіть прямий;
- забезпечена висока якість продуктів та їхня свіжість.

Соціальні методи дослідження (опитування) показали, що така мотивація зумовлює готовність частини споживачів платити додаткову премію (10–50% від звичайної ціни) за органічні продукти харчування, й попит на них у світі швидко зростає. Світовий ринок органічної продукції оцінюють у 23–25 млрд. дол. США, зокрема в США – 11–13 млрд. та Європі – 10–11 млрд. дол. США, а середній темп його зростання становить 10–15%. За найзагальнішими показниками у 2015 році цей ринок може сягнути 29–31 млрд. дол. США.

За споживанням органічних продуктів харчування на душу населення світовим лідером є Швейцарія, кожен житель якої витрачає на них у середньому 117 дол. США на рік; до неї наближається Данія із сумою в 73 дол. Цей показник у більшості країн ЄС нині становить 30–50 дол. на рік, а в США – 45 дол. і має тенденцію до швидкого зростання.

Нині в світі майже сформувалися повноцінні ринки продукції вирощеної на органічних, екологічно чистих добривах, у таких сегментах, як овочі та фрукти, дитяче харчування, сільськогосподарська сировина для переробки (передусім зерно) і молочні продукти, а тому темпи зростання в них дещо сповільнилися.

Подальше зростання ринків органічної продукції відкриває можливості для виходу на них нових виробників. Так, ЄС і Швейцарія є імпортерами, в тому числі зі Східної Європи, зерна, насіння олійних культур, овочів, фруктів та яловичини, вирощених за органічною системою. Водночас для забезпечення від нестабільності та експортних ризиків на цих нових ринках дуже важливим є також розвиток внутрішнього ринку органічних продуктів харчування.

Україна має великий потенціал для виробництва так званої органічної сільськогосподарської продукції та її реалізації шляхом експорту, а також у середньостроковій перспективі для її постачання на внутрішній ринок. Водночас органічне сільське господарство сприятиме розв'язанню низки

актуальних проблем, в аграрному виробництві України, зокрема, в її сільських районах.

Обстеження на початку незалежності засвідчили, що загалом до 90% орної землі в Україні зазнали різного ступеня деградації, яка призводить до скорочення її продуктивності: близько 35,8% земель еродовані, 25,6% мають підвищену кислотність, 9,7% засолені та солонцюваті, а 8,9% перезволожені й заболочені. З іншого боку, внаслідок економічної кризи, зокрема через нестачу обігових коштів, за останні роки значно зменшилося використання мінеральних добрив, пестицидів та інших хімікатів, а отже, призупинилася втрата природної родючості ґрунтів. Нині є значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство протягом порівняно короткого перехідного періоду.

Самі принципи органічного сільського господарства давно відомі в Україні завдяки розвитку концепції “біологічного землеробства”, що забезпечує науково-фаховий потенціал, спроможний швидко засвоїти міжнародні спеціальні стандарти, в тому числі адаптувати їх до української специфіки та реалізувати на практиці. А деякі передові агропідприємства, наприклад агрофірма “Обрій” (Полтавська обл.) та інші, фактично здійснюють сільськогосподарське виробництво таким способом, що може дозволити сертифікацію їхньої продукції як органічної. Окремі фермерські господарства в деяких регіонах України вже задіяні у виробництві органічної продукції і мають досвід її експорту завдяки сертифікації, яку здійснюють іноземні сертифікаційні установи.

В Україні вже існує категорія людей (до 5% населення), передусім у великих містах, які мають зазначену мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу ціну. Ця група споживачів створює початкову нішу для органічної продукції в нашій країні, а отже, для формування внутрішнього ринку такої продукції.

За умови належного впровадження сучасних агроекологічних технологій подальшому розвитку внутрішнього ринку в Україні у середньостроковій перспективі сприятиме зростання конкурентноспроможності органічної продукції, яке відбуватиметься шляхом:

- поступового зростання природної продуктивності органічного аграрного виробництва;
- суттєвого зменшення виробничих витрат – відмови від застосування дорогих хімікатів та зниження енергоємності виробництва, зокрема мінімізації потреб у пальному;
- підвищення самодостатності та зменшено залежності виробників від не вигідних умов зовнішнього фінансування – банківських кредитів тощо і виплат з них.

Нарешті, як ми вже зазначали, досвід розвитку органічного сільського господарства у світі свідчить про створення додаткових робочих місць у сільській місцевості й нових перспектив для малих фермерських господарств та

життєздатності сільських громад й інші соціальні переваги, які є дуже актуальними для України.

У функціонуванні світових ринків органічної продукції та розвитку органічного сільського господарства надзвичайно велику роль відіграє гарантійна система, яка охоплює певні стандарти, а також установи з інспекції та сертифікації. Ця система забезпечує відповідність органічним стандартам усього процесу аграрного виробництва та переробки сільськогосподарської сировини до рівня кінцевої продукції, разом з її упаковкою і маркуванням. Таким чином, сертифікація органічної продукції спрямована на методи й засоби як сільськогосподарського виробництва, так і переробки сировини, виготовлення харчових продуктів та їхню доставку до споживача.

В основу тієї чи іншої сертифікації органічної продукції кладуть бізнесові стандарти та/або правові норми. Стандарти є добровільними угодами – результатом досягнення певного консенсусу споживачів та виробників товарів і послуг, тоді як правові норми встановлюють обов'язкові вимоги, які використовують для державного регулювання. Змішаним варіантом є державне регулювання, що базується на бізнесових стандартах. У сучасному світі переважає тенденція до заміни правових норм щодо органічної продукції стандартами, оскільки останні – простіші у застосуванні та легше піддаються міжнародній гармонізації, а також через політику дерегулювання, яку здійснюють у багатьох країнах.

Провідну роль у формуванні стандартів та міжнародній акредитації установ, які займаються сертифікацією органічної продукції на відповідність цим стандартам, відіграє Міжнародна федерація органічного сільського господарства (IFOAM) – міжнародна неурядова організація, яка поєднує понад 700 активних організацій-учасників у близько 100 країнах світу. Ще в 1980 році федерація сформулювала перші “Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва та переробки”, а згодом почала оцінювати сертифікаційні установи стосовно врахування ними зазначених базових стандартів, використовуючи для цього розроблений нею “Акредитаційний критерій IFOAM”.

Сьогодні ці базові стандарти й акредитаційний критерій, які були вдосконалені в результаті тривалих та інтенсивних консультацій, широко визнані в світі, зокрема зареєстровані як “міжнародні стандарти ISO”. Базові стандарти IFOAM фактично виконують функцію “стандартів для стандартів”, дозволяючи різні варіації, і тому покладені в основу як багатьох стандартів у приватному секторі, так і державного регулювання в різних країнах, зокрема Директиви ЄС 2092/91.

Міжнародна федерація має програму добровільної міжнародної акредитації сертифікаційних установ – як членів IFOAM, так і установ, які не належать до числа її членів. Акредитацію, побудовану на базових стандартах й акредитаційному критерію IFOAM, провадить незалежна компанія IOAS, заснованою федерацією. Нині в IOAS уже акредитовано або перебувають у процесі акредитації 29 сертифікаційних установ зі США, Європи, Японії, Австралії, Китаю, країн Латинської Америки й т. д., на які припадає близько 50–60% світового обсягу сертифікаційних послуг. Між акредитованими IOAS

установами діють багатостороння угода, а також двосторонні угоди, які забезпечують взаємне визнання їхніх сертифікацій [5].

В Європейському Союзі державне регулювання у сфері органічної продукції здійснюють за допомогою Директиви ЄС 2092/91, що, зокрема:

□ визначила загальні рамки та принципи органічного сільського господарства, вимоги до процесу виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та виготовлення харчових продуктів, ознаки та маркування органічної продукції;

□ скасувала національне регулювання і створила єдиний ринок органічної продукції;

□ започаткувала систему інспекції/контролю органічної продукції, в тому числі при її імпорті в країни ЄС;

□ відкрила ринок органічної продукції в ЄС для імпорту з “третіх країн”.

Система інспекції органічної продукції в ЄС є змішаною – державноприватною. Для загального відома: державні органи в країнах ЄС уповноважені здійснювати акредитацію приватних сертифікаційних установ і нагляд за їхньою діяльністю. Своєю чергою, ці установи контролюють фермерські господарства, харчову промисловість та імпортерів з інших країн, а також сертифікують їхню продукцію відповідно до тих чи інших бізнесових стандартів, які мають відповідати вимогам законодавства ЄС (фактично базовим стандартам IFOAM). Експорт органічної продукції до ЄС з інших країн передбачає обов’язкову наявність сертифіката, виданого сертифікаційною установою, акредитованою в ЄС.

Відмінності в державному регулюванні органічного сільського господарства різних країн, а також у приватних стандартах, стримують зростання світових ринків органічної продукції та створюють перешкоди в торгівлі нею. Програма акредитації сертифікаційних установ, яку здійснює IFOAM, дає змогу досягти міжнародної гармонізації базових вимог до органічної продукції. Водночас лише покупці та споживачі органічної продукції можуть визначати, яким конкретним бізнесовим стандартам вони віддають перевагу, і тільки вони можуть приймати рішення, якій саме сертифікації вони довіряють.

Використання розробок IFOAM як основи для державного регулювання органічної продукції в певній країні дозволяє вирішити проблему міжнародної узгодженості, суттєво спрощує національне законодавство, заощаджує ресурси і кошти та сприяє уникненню багатьох перешкод для виробників. Можливими варіантами цього є введення до законодавства посилань на базові стандарти та акредитаційний критерій IFOAM, визнання акредитації IFOAM для роботи сертифікаційних установ у країні, а також використання послуг IOAS національними сертифікаційними установами.

В Україні є не лише певний інтерес до розвитку екологічно чистого сільського господарства, яке нині перебуває лише у початковій формі, а й реальні можливості. У цьому контексті надійна система інспекції та сертифікації

органічної продукції – є стратегічно важливий чинник як для її експорту з України вже в найближчому майбутньому, так і для розвитку внутрішнього ринку такої продукції, що реальний у середньостроковій перспективі. Створення ж української системи сертифікації, яка буде визнаною на національному та міжнародному рівнях, суттєво сприяло б широкому впровадженню в Україні органічного аграрного виробництва.

Водночас є об'єктивні інституційно-правові, фінансово-економічні та соціально-психологічні проблеми, які створюють перешкоди й потребують уваги і вирішення. Це зокрема:

- відсутність законодавчої бази, насамперед базового закону щодо органічного сільського господарства та сертифікації органічної продукції;
- необхідність створення інституційної інфраструктури, передусім сертифікаційних установ, асоціацій виробників органічної продукції та відповідної торговельної мережі; потреба в інтеграції у міжнародні структури для полегшення доступу на зовнішні ринки; брак інформаційно-консультаційного забезпечення та компетентних дорадчих служб;
- відсутність державної підтримки на період переходу до органічного агровиробництва; можливі фінансові втрати під час конверсії та зміни кон'юнктури ринку; додаткові витрати на технічне переобладнання;
- необхідність зміни стереотипів; брак екологічного мислення та освіти; інноваційна пасивність управлінських структур; високий рівень бідності населення.

Для визначення та реалізації наступних кроків доцільним буде сформуванню широке партнерство, яке єднати інтереси і потреби різних зацікавлених сторін в Україні, а також залучить до активної співпраці:

- сільськогосподарських виробників, зокрема фермерські господарства та їхні асоціації;
- державні органи влади й управління;
- приватні консультаційні компанії та сертифікаційні установи;
- організації споживачів;
- наукові установи та громадські організації.

Розвиток органічного сільського господарства й створення відповідної системи сертифікації в Україні потребуватиме кваліфікованих спеціалістів, ефективних інститутів і сучасної законодавчої бази, яка враховуватиме світові та європейські тенденції. У цьому контексті доцільним та дуже корисним може стати використання багатого досвіду й інструментарію, які Україна може запозичити у Міжнародної федерації органічного сільського господарства IFOAM, Європейського Союзу, а також у країн-лідерів, зокрема Швейцарії.

Довідково: Авторський колектив розробив концепцію формування організаційно-економічного механізму приведення в дію земельного ресурсу

шляхом упровадження повного регіонального господарського розрахунку, який міг би протистояти пропозиціям Російської Федерації щодо федеративного устрою нашої держави. (Андрушків Б. М. Повний регіональний господарський розрахунок – шлях підвищення територіальної одиниці, забезпечення її сталого розвитку – Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. – 682 с.; іл.).

Реалізацію проекту: «Розвиток «Лановецького колосу України» можна представити рис. 3.

У такому зв'язку для України ціна земельних ресурсів набуває особливого значення. На даному етапі землю використовують як об'єкт оренди, тому на цьому етапі доцільно вивчити ціну, її функції і чинники, що на неї впливають.

У ринковій економіці, де відносини між людьми опосередковуються товарно-грошовими формами, практично все є об'єктом купівлі-продажу і має свою ціну. За допомогою цін виражаються різні показники і вимірюються економічні величини: обсяги виробництва, обігу та споживання, основні й оборотні фонди та інші ресурси. Отже ціни, в першу чергу – це форма вираження економічних (мінових) відносин людей в умовах товарної економіки, тобто категорія суспільна. По-друге, ціна на конкретний товар може бути вищою або нижчою, тобто коливатись. Але ці коливання не є довільними, вони відбуваються навколо внутрішньої субстанції ціни, якою є вартість товару. Тому ціна як категорія кількісна – це грошове вираження вартості товару.

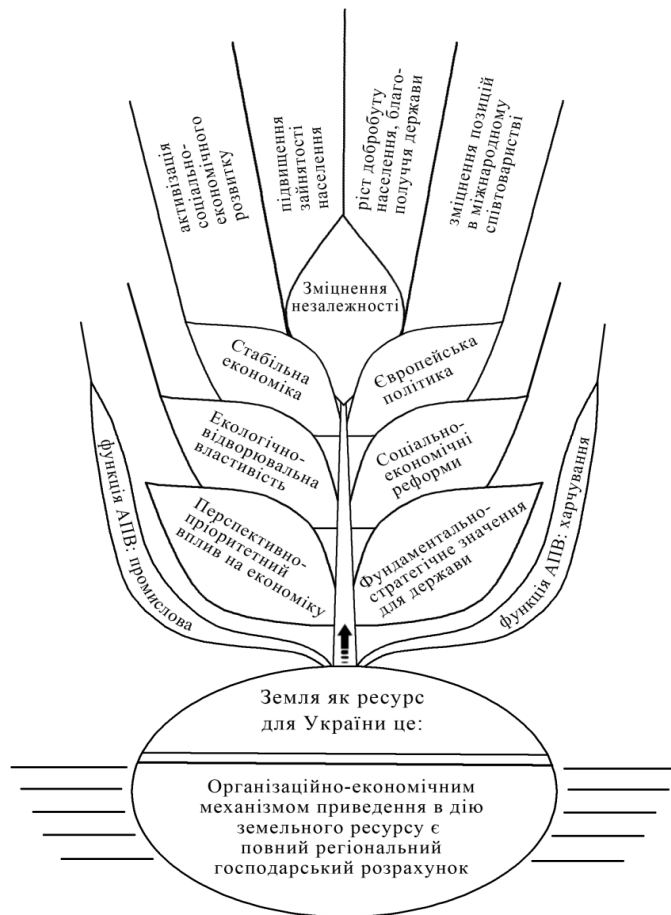

Рис. 3. Розвиток «Лановецького колосу України» в умовах ЄС

В економічній літературі, особливо зарубіжній, можна зустріти і інші визначення ціни. Зокрема, деякі американські вчені вважають, що ціна – це кількість грошей, яку сплачують за певну кількість товарів чи послуг певної якості. Розбіжність у визначенні категорії ціни залежить від того, на яких теоретичних позиціях перебувають автори. Економісти, які дотримуються класичних поглядів, тобто стоять на позиціях трудової теорії вартості, розглядають ціну як грошовий вираз вартості. Для тих же, хто дотримується інших поглядів, ціна, як правило, – це певна сума грошей, за котру продавець і потенційний покупець погоджуються здійснити угоду купівлі-продажу товару. Прибічники ж теорії граничної корисності взагалі вважають, що будь-яка ціна – це “одномоментна” цінність (вартість), у той час як цінність – це ціна, “розтягнута” на тривалий період.

Цінова політика в умовах адміністративного району

Проблема ціноутворення, визначення факторів, що формують ціну, впливають на її рівень – одна з центральних проблем економічної теорії. Це відображено у численних теоріях, присвячених вартості й цінам у т. ч. і в сільському господарстві.

Вартість – це втілена в товари праця. Причому праця не кожного індивідуального приватного виробника, а суспільнонеобхідна. Тобто праця, яка відображає середні умови виробництва даного виду товару, на даному етапі розвитку суспільства, в даних конкретних умовах. Затрачена на виробництво товару чи послуги праця сама у собі виразитися не може, тому що в загальному виразі – це затрати фізичної, розумової та нервової енергії людини, яку вона витрачає, виробляючи блага. Тому формою виразу вартості служить мінова вартість, тобто певна кількісна пропорція, в якій один товар обмінюється на інший [6].

Вартість лежить в основі будь-якого обміну, регулює пропорції, в яких товари чи послуги обмінюються на ринку. Історично процес розвитку форми прояву вартості пройшов складний і тривалий шлях – від простої (випадкової) форми до грошової. З появою грошей виникає ціна як грошовий вираз вартості, котрою люди користуються і в сучасній ринковій економіці. Виступаючи грошовим виразом вартості, ціна не обов'язково має дорівнювати їй. Більше того, в реальних мінових відносинах ціна практично завжди відхиляється від вартості, може бути вищою або нижчою вартості. Це коливання зумовлено певними факторами, про які мова далі.

Визначення рівня цін витратами виробництва вилучає з цього процесу вартість додаткового продукту, який є важливим елементом вартості, а, отже, й ціни.

Згідно з теорією трьох факторів, у створенні благ (товарів) беруть участь три фактори виробництва: праця, капітал (засоби виробництва) і земля. Ціною цих виробничих факторів є заробітна плата, процент (прибуток) і рента, які

відповідно розподіляються між власниками факторів робітниками, власниками засобів виробництва (капіталістами) і земельними власниками. Ціна названих факторів формує субстанцію (основу) вартості, яка у грошовому вираженні виступає як ціна товару. Отже, певна тавтологія, або спроба вивести ціну з ціни, що притаманно теорії витрат виробництва, зберігається і в теорії трьох факторів виробництва. Але, незважаючи на це, вона послужила основою багатьох наступних теорій ціноутворення, зокрема теорій граничної корисності.

Теорії граничної корисності набули широкого розвитку з 1970-х років. Суть цих теорій зводиться до наступного:

а) у процесі ринкової взаємодії попиту і пропозиції, що визначає рівень ринкових цін, вирішальне значення належить попиту;

б) вартість розглядається як суб'єктивна категорія, результат оцінки індивідуумом споживчих благ залежно від інтенсивності потреб і рідкості благ;

в) суб'єктивну оцінку визначають, враховуючи з граничну корисність останньої одиниці товару, що задовольняє дану потребу.

Отже, вирішальне значення надається сфері обігу, де вступають у взаємодію індивідуальні оцінки покупців і продавців. Виробництву відводиться другорядна роль.

За всієї своєї однобічності (утворення вартості лише у сфері обігу) теорії граничної корисності відіграли певну роль у розвитку економічної теорії, а саме – у розкритті закономірностей прояву корисності та формування ринкового попиту. Використовують їх і для аналізу динаміки та оптимізації економічних процесів ринкової економіки, для математичного моделювання, при прийнятті економічних рішень, пов'язаних з альтернативним вибором між можливими варіантами.

Близькою за суттю до теорії граничної корисності є теорія попиту і пропозиції. Тим часом вона не враховує той факт, що самі попит та пропозиція залежать від цін товарів.

У сучасних теоріях ціноутворення переважає підхід, згідно якого теорія вартості вже не займає центрального місця. На передній план вийшла теорія ціни, яка комплексно вивчає вплив різноманітних ціноутворюючих факторів, що впливають на ціни посередництвом зміни попиту і пропозиції на ринках. Деякі економісти, враховуючи те, що ціна в сучасному виробництві залежить від складного комплексу факторів (продуктивність праці, циклічність виробництва, стан грошового обігу, характер державного регулювання, тощо), висловлюються взагалі проти необхідності використання будь-якої теорії вартості. Це стосується насамперед мікроекономічного аспекту ціноутворення.

Функції цін. Ціна як основний інструмент ринкового механізму виконує найрізноманітніші функції. В економічній літературі, залежно від того, на якому рівні (макро- чи мікро-) ціну розглядають, які критерії беруть за основу, зустрічаються різні типи класифікації цих функцій, називається їх різна кількість. Не заперечуючи значимості інших класифікацій, ми дотримуємося точки зору, що критерієм виділення функцій ціни повинно бути з'ясування її ролі як основного інструменту, котрий опосередковує функціонування усього

ринкового механізму. З урахуванням цього, можна виділити три найважливіші функції ціни: обліково-інформаційна, розподільча та стимулююча. (рис. 4).

Рис. 4. Функції ціни

Основною функцією ціни можна вважати *обліково-інформативну*. Ціна, як нам відомо, це грошовий вираз вартості. Значить, чим повніше вона відображає вартість (суспільнонеобхідні затрати), тим надійніше її можна використовувати для порівняння затрат, зіставлення ефективності різних господарських рішень, визначення свого місця в ринковій конкуренції і т. д.

Отже, по-перше, виконання цієї функції цінами полягає у максимальному наближенні їх до суспільнонеобхідних затрат, забезпеченні покриття витрат виробництва та обігу, а також певного прибутку державі, фірмі й окремому підприємцю. По-друге, ціни, завдяки тому, що дають інформацію про попит на товари (послуги), вигідність їх виробництва, служать надійним інструментом для економічних вимірів, вибору економічних видів продукції і напрямків технічного прогресу, прийняття оптимальних, з погляду суспільства, фірми, окремого підприємця оперативних та стратегічних господарських рішень. Потрете, виконуючи цю функцію, ціна у ринковій економіці сприяє координації зусиль мільйонів організацій, фірм та індивідів, які становлять національне господарство. Така координація потребує колосальної інформації про наявність різноманітних товарів і послуг, які пропонують величезній кількості економічних суб'єктів. До того ж, останні повинні мати цілком чіткі спонукальні мотиви, передбаченим чином реагувати на отримувану інформацію, передавати її далі. Саме таку інформацію і спонукальні мотиви містять у собі ціни.

Розподільча функція. Завдяки цій функції ціни сприяють розподілу та перерозподілу вартості суспільного продукту і національного доходу, в результаті чого покриваються затрати на виробництво, утворюються доходи та нагромадження у держави, галузях, регіонах, на підприємствах (фірмах), а також у окремих соціальних груп населення та індивідів. Від зміни цін суттєво залежить, які господарюючі суб'єкти збільшать свої доходи, а які зменшать, збільшаться чи зменшаться майнова диференціація населення, буде нормальною чи порушиться еквівалентність обміну між галузями і сферами народного господарства, регіонами, підприємствами, індивідами та державами. Чим складнішим і масштабнішим стає ринкове господарство, тим активнішу

роль у формуванні розподільчої функції ціни починає відігравати держава. Про це – мова далі.

Стимулююча функція. Ціни активно впливають на виробництво продукції та її виробниче й особисте споживання. За одних цін господарюючий суб'єкт буде прагнути швидше засвоювати виробництво нової, прогресивної продукції, а за інших – він буде байдужим до неї. Аналогічно поводить себе і споживач.

Стимулюючий або антистимулюючий вплив ціна здійснює на виробника шляхом збільшення або зменшення прибутку при реалізації товару (послуги), а на споживача – вищим або нижчим своїм рівнем. Так, ціни заохочують виробників, при збільшенні ними випуску і реалізації продукції шляхом зростання маси прибутку. Стосовно споживачів стимулююча функція ціни проявляється у зворотній залежності: ціни зросли – купівля і споживання продукції споживачами зменшилась і навпаки.

Цінові чинники. Визначення ціни як грошового виразу вартості не означає, що ціна обов'язково співпадає з вартістю. Більше того, їх співпадіння можна розглядати лише як епізод, як тимчасове явище. Реальна ринкова ціна, як правило, вища або нижча вартості. І ці коливання ціни навколо вартості відбуваються під впливом різних факторів. Їх можна звести у дві такі групи: ціноутворюючі фактори і фактори ціновідхиляючі.

Ціноутворюючі чинники – це ті чинники, що діють у сфері виробництва. Вони впливають на величину затрат на виробництво товару чи послуги, а, отже, формують основу ціни. До них належать усі фактори, які впливають на продуктивну силу праці. Ціновідхиляючі – це фактори, що діють на ринку. Вони сприяють відхиленню ціни від уже сформованих у процесі виробництва затрат праці (рис. 5).

Рис.5. Чинники, що впливають на рівень цін

Таким чином, формуючи ціну землі, продукції необхідно враховувати всі теоретичні надбання у цій сфері, функції та чинники, що впливають на ціну. Як було підмічено, шляхи впровадження реформаційно-трансформаційних змін у сфері використання земельних ресурсів мають передбачати:

- законодавче забезпечення всіх процесів;
- повний господарський регіональний розрахунок.

Висновки. Таким чином, можемо зробити наступні висновки. Близько 70% земельного фонду Лановецького району та й України загалом – це сільськогосподарські угіддя, більшість з яких зосереджені на родючих ґрунтах і за період тоталітарного режиму дуже розорані. Орні землі (або рілля) становлять 4/5 від загальної площі сільськогосподарських угідь – це один із найвищих показників у світі. Забезпеченість одного мешканця країни ріллею перевищує світовий і європейський показники майже у 2,5 рази. Найвища частка ріллі у степовій зоні – близько 90%. Проте така висока розораність земель нерідко призводить до посилення водної та вітрової ерозії ґрунту – знесення родючого шару. Внаслідок цього виникають яри і балки, трапляються пилові бурі. Великої шкоди ґрунтам завдають неправильний обробіток, безсистемні зрошування та внесення мінеральних добрив. Унаслідок цього ґрунти руйнуються та виснажуються, знижується їх родючість.

Для підтримання ґрунтів у належному стані необхідно вживати різні заходи: насаджувати дерева й кущі на схилах ярів, щоб зупинити їх ріст; схили височин розорювати упоперек, щоб запобігти змиванню ґрунту поверхневими водами; в міру зрошувати землі; науково обґрунтовано вносити мінеральні добрива.

Загалом упровадження інноваційно-логістичних підходів, залучення внутрішніх та зовнішніх (в умовах ЄС) інвестицій дає змогу на базі активізації використання земельних ресурсів розвивати різноманітні галузі Лановецького району, а передусім переробну промисловість за замкнутим циклом від вирощування сільгосппродукції до її переробки та реалізації.

Такий підхід забезпечить ефективне використання земельних ресурсів, пожевлення використання трудових, фінансових та інвестиційних ресурсів, зайнятості населення на селі. Власне, ці та інші обставини обумовлюють написання книги: «Концептуальні засади організації соціально-економічного розвитку адміністративного району в умовах добровільного об'єднання територіальних громад (Соціально-економічні та гуманітарно-культурологічні традиції розвитку Лановецького району в самоврядних умовах)» та вивчення проблеми.

Література, виготовлена при підготовці розділу:

1. Андрушків Б. М. Ресурсономіка: теоретичні та прикладні аспекти / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, І. П. Вовк та ін. – Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2012. – 456 с.
2. Андрушків Б. М. Інноваційні підходи до раціонального і ефективного використання природних ресурсів / Б. М. Андрушків, Ю. Я. Вовк, В. А. Паляниця, О. Б. Погайдак // Інноваційна економіка, 2012. – № 1.– С. 13-18.
3. Балашова Р. І. Оцінка ефективності діяльності підприємств нових форм господарювання на основі показників ресурсозбереження: Автореферат дис... канд. екон. наук: 08.06.01. – Донецьк: Ін-т економіки промисловості НАН України, 1999. – 16 с.
4. Вовк Ю. Вплив факторів ресурсоемності продукції на ефективність виробництва у машинобудівній галузі / Ю. Вовк, О. Погайдак // Збірник тез доповідей XV наукової конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, 14-15 грудня 2011 року – Т. : ТНТУ, 2011 – С. 216. – (Секція: Менеджмент у виробництві та соціальній сфері).
5. Вовк Юрій. Підходи до визначення поняття «раціональність» у системі використання ресурсів / Богдан Андрушків, Юрій Вовк // Матеріали Регіональної науково-практичної конференції Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, секція: стратегічні аспекти інноваційного розвитку, 19 травня 2011 р. : Збірник тез доповідей «Інноваційні підходи в управлінні навчально-наукововиробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій». – Тернопіль : ТНТУ, 2011. – С. 77-78.
6. Вовк Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів [Електронний ресурс] / Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – Вип. 1 (4). – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyuvgr.pdf>.
7. Экономика ресурсосбережения/ Под ред. А. М. Невелева. – К.: Наук. Думка, 1989. – 248 с.
8. Мазін Ю. О. Економічні основи управління інноваційною ресурсозберігаючою політикою в машинобудуванні: / Ю. О. Мазін. – Суми: СДУ, 2005. – 222 с.
9. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження. – Львів: Світ, 2001. – 415 с.
10. Методика проведення секторного аналізу економіки № 22–27/20 від 12.07.93р.
11. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 37883 від 11.04.2011 / Ресурсономіка – новітня наука в системі виживання людства. // Андрушків Б. Н., Кирич Н. Б., Стойко І. І., Вовк І. П., Вовк Ю. Я.
12. Повний регіональний господарський розрахунок – шлях підвищення територіальної одиниці, забезпечення її сталого розвитку (Андрушків Б. М., Войнарченко М. П. та ін.) – Тернопіль: ТЗОВ «Тернограф», 2014. 682; іл.

*Усі грані суспільного життя
становлять його суть і розмаїття,
яке характеризує цікавість, корисність та ін.
Всі зміни, як правило,
забезпечуються обґрунтованими реформами
(Богдан Андрушків).*

Економічні, соціогуманітарні та культурологічні аспекти якості життя населення територіальної громади Лановецького району

Для пересічного жителя Лановецького району хочемо повідомити: аналіз системи управління соціально-економічним розвитком територіальної громади, обслуговуючими галузями в соціогуманітарному та культурологічному контексті адміністративного району обумовлює необхідність виявлення особливостей галузевої і територіальної структури управління. Тим часом, якість життя, особливо жителя адміністративного району (села), потребує уточнення багатьох теоретичних визначень. Наприклад, досі загальноприйнятого визначення поняття якості життя і загальноприйнятої методики та відповідного інструментарію, які були б визнані фахівцями й стандартизовані на державному рівні. Не встановлено впливу інноваційнокомплексних показників якості обслуговування на рівень якості життя. Усі відомі на цей час дослідження якості життя, проведені різними авторами за власними методиками і не мають обов'язкової норми. Такого роду якість розглядається як зіставлюваність показників (результатів) у просторі й у часі. Разом з тим встановлено, що зазначена методика повинна відповідати таким основним вимогам:

- мати достатнє науково-теоретичне обґрунтування;
- мати необхідний юридичний статус;
- мати реалізуючий її програмний інструментарій, доступний практичним дослідникам;
- мати розвинуте фінансове, організаційне, інформаційне технологічне і технічне забезпечення;
- мати необхідну підтримку і сервісне супроводження розробників.

Виконання всіх цих умов є багатоплановим і важко-виконуваним завданням. Разом з тим, його необхідно вирішувати в інтеграційному режимі з поступовим наближенням до певного оптимуму. Слід наголосити, що у правовому відношенні якість життя є реалізацією права на гідне життя, високоякісне обслуговування та вільний розвиток людини.

Визначення підходів до якісно-кількісного оцінювання якості життя людини з подальшим розробленням дієвого інструментарію отримання первинних даних та комп'ютерноорієнтованої критеріально-факторної моделі інтегральної оцінки якості життя людини.

Аналіз літературної бази щодо досліджуваної тематики свідчить про розмаїтість і неоднозначність у суспільних підходах до оцінки якості життя. Тим часом є нагальна соціальна потреба в системі комплексної інтегральної оцінки якості життя людини, на основі комплексно інноваційних показників оцінки якості обслуговування, яка даватиме об'єктивну оцінку на базі достовірних даних та дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо усунення виявлених вад і перешкод, а також розробляти дієві управлінсько-господарські заходи щодо поліпшення умов проживання людей та підвищення якості життя. У зв'язку з цим, виникає необхідність визначення підходів до створення і теоретичного обґрунтування такої системи, а також можливих шляхів їх реалізації.

Зауважимо, що сформульоване завдання є стратегічним, а його повне й остаточне виконання (із зрозумілих причин) неможливе.

У межах цього дослідження якість життя можна розглядати як комплексний інтегральний показник, котрий охоплює різні аспекти умов життєдіяльності людини, містить визначені критерії і враховує певну сукупність виділених факторів. Умовно якість життя можна оцінювати за чотирма найзагальнішими категоріями – житлово-комунальні, побутові й економічні умови, соціальні умови та екологічні аспекти – кожна з яких охоплює певні фактори впливу на якість життя. Зазначені чинники є початковими елементами процесу оцінювання якості життя у структурі усєї системи оцінки якості життя.

Виділені їх чотири категорії. Надалі розглядатимемо як узагальнені тематичні критерії оцінки якості життя. Кожний із цих критеріїв подається у числовому вигляді й визначається за певною сукупністю факторів, які також мають числове вираження.

Визначена сукупність критеріїв і факторів створюваної моделі багатоаспектного оцінювання якості життя об'єднується у критеріальнофакторну модель комплексної оцінки якості життя людини в місті (див. рис. 6), яку покладено в основу комп'ютерноорієнтованої методики інтегрального експертного оцінювання якості життя як складової моніторингу та управління якістю життя населення.

Вимірником якості життя запропоновано прийняти числове значення інтегрального показника якості життя, який позначати літерою «Q», що узагальнюватиме усі зазначені вище критерії та фактори. Числове значення показника Q змінюватиметься у межах $-1 \leq Q \leq +1$, де «-1» відповідатиме найнижчому рівню якості життя (абсолютно несприятливі для проживання умови), а «+1» – найвищому рівню якості життя (абсолютно комфортні умови проживання). Далі запропоновано такий узагальнений алгоритм обчислення числового значення інтегрального показника якості життя Q.

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

Критерії якості життя населення адміністративного району				
	Житлово-комунальні аспекти	Економічні аспекти	Соціокультурологічні аспекти	Екологічні аспекти
Чинники впливу	1. Якість водопостачання	1. Вартість і якість комунальних послуг	1. Благоустрій навколишньої території	1. Озеленення території та природоохоронні зони
	2. Якість опалення	2. Вартість і якість харчів	2. Підтримка правопорядку	2. Боротьба з бродячими тваринами
	3. Якість газопостачання	3. Вартість і якість ліків	3. Охорона здоров'я	3. Якість атмосферного повітря (загазованість, запах, дим тощо)
	4. Якість постачання електроенергії	4. Вартість і якість одягу	4. Рівень культури, кількість культурних закладів та спрямованість їх діяльності	4. Наявність джерел викидів та скидів, їх характеристики
	5. Якість системи водовідведення	5. Вартість і якість послуг щодо проїзду у міському транспорті	5. Громадські приймальні (кількість та якість роботи)	5. Рівень електромагнітного забруднення (радіо-, теле-, та комунікаційні вишки)
	6. Зручність потрапляння в квартиру	6. Розмір заробітної плати	6. Рівень освіти та науки	6. Шумове та вібраційне забруднення (шумова комфортність, наявність вібрацій)
	7. Рівень захищеності житла від злодіїв	7. Спектр можливих видів професійної діяльності та можливість працевлаштування	7. Зручність транспортної мережі	7. Якість питної води та продуктів харчування
	8. Можливість та зручність паркування автомобіля	8. Розвиненість торговельної та розважальної інфраструктури міста	8. Розвиненість систем комунікації	
	9. Наявність дитячого майданчика	9. Фінансово-економічний стан і перспективи розвитку міста		
	10. Зручність під'їзду автомобіля			
	11. Загальний технічний і санітарний стан будинку			
	12. Облаштування прибудинкових територій та допоміжних приміщень			
	13. Утилізація твердих побутових відходів (розташування і вивезення)			
	14. Дезінфекція та боротьба з комахами та шкідниками			

Рис. 6. Модель комплексної оцінки якості життя населення адміністративного району (територіальної громади)

Показник Q є сумою числових значень чотирьох критеріїв якості життя (1): житлово-комунального, економічного, соціального та екологічного (позначимо їх C1 C2, C3 та C4 відповідно).

$$Q = \sum_{i=1}^4 k_i C_i, -1 \leq Q \leq +1, -1 \leq C_i \leq +1 \quad (1)$$

Сумуванням числових значень факторів впливу (2)-(5) $f_{11}, f_{12}, \dots, f_{1n}$ ($n=14$) для C_1 ; f_{21}, \dots, f_{2n} ($n=9$) для C_2 ; f_{31}, \dots, f_{3n} ($n=8$) для C_3 і f_{41}, \dots, f_{4n} ($n=7$) для C_4 .

$$C_1 = \sum_{i=1}^{14} m_{1i} \frac{f_{1i}}{2}, f_{1i} = (-2, -1, 0, +1, +2); \quad (2)$$

$$C_2 = \sum_{i=1}^9 m_{2i} \frac{f_{2i}}{2}, f_{2i} = (-2, -1, 0, +1, +2); \quad (3)$$

$$C_3 = \sum_{i=1}^8 m_{3i} \frac{f_{3i}}{2}, f_{3i} = (-2, -1, 0, +1, +2); \quad (4)$$

$$C_4 = \sum_{i=1}^7 m_{4i} \frac{f_{4i}}{2}, f_{4i} = (-2, -1, 0, +1, +2). \quad (5)$$

У формулах задіяно вагові множники k_i та m_{ji} . Конкретні їх числові значення мають показувати рівень впливу кожного критерію та кожного фактора на загальну оцінку якості життя Q населення та відповідають значущості (вагомості) відповідного критерію або чинника в обчисленні значення підсумкової інтегральної оцінки.

Практика показала, що нині ще не повною мірою, в т. ч. на селі, використовують можливості створення кооперативів зі збору і переробки відходів, ремонту квартир і сантехніки, миття і фарбування автомобілів, виготовлення пам'ятників, огорож, сувенірів, впорядкування садово-городніх ділянок, надання ритуальних послуг, з випікання хліба.

Для цієї роботи та підвищення її якості необхідне вирішення наступних питань: глибше вивчення можливостей використання відходів виробництва, наднормативних залишків місцевої сировини; надання кооперативам кредитної допомоги; організація виробництва необхідного нестандартного устаткування, засобів малої механізації (малогабаритні бетономішалки, підйомники, катки тощо); облік покинутих приміщень, частину яких можна передати кооперативам; сприяння виконками місцевих рад зміцненню матеріальнотехнічної бази, забезпеченню сировиною і матеріалами, транспортом, широкому інформуванню населення про роботу кооперативів. У галузі проводитимуть заходи щодо вдосконалення управління побутовим обслуговуванням. Власне, ці види діяльності можуть стати пріоритетними на Лановеччині.

У сфері побутового обслуговування підприємства системи перейшли на нові умови господарювання, які передбачають удосконалення господарського

механізму, посилення зацікавленості підприємств у підвищенні рівня господарської діяльності та їх відповідальності за результати роботи, збільшення обсягів реалізації побутових послуг, оплачуваних населенням, поліпшення якості, підвищення культури обслуговування і дотримання термінів виконання замовлень.

Нині сфера послуг розвивається в нових політичних, економічних і соціальних умовах.

Вивчення діяльності підприємств сфери послуг, обсяги послуг, наданих населенню, засвідчує, що розвиток цієї сфери потребує скоординованого розвитку на основі комплексно-інноваційних показників.

Вивчаючи характер попиту? необхідно враховувати що при визначенні перспектив розвитку окремих видів обслуговування і плануванні підвищення їх якості значну роль відіграють кооперативи. Нині в Україні проводиться велика робота з активізації сфери обслуговування виробництва продукції, робіт та послуг власне за цією формою господарювання.

Сфера їх діяльності – крім сфери послуг, була переробка вторинної сировини і виготовлення товарів масового попиту, пам'ятників, взуття, меблів, послуги таксі, ремонт і будівництво житла, гаражів і садових будиночків, вирощування овочів, послуги громадського харчування.

Взаємозв'язок чинників, що впливають на якість обслуговування, характеристика особливостей управління подані в структурній схемі природи якості та перспектив його розвитку (див. рис. 7). Практика показує, що специфіка й умови функціонування структурних підрозділів галузі та чинники, що впливають на якість обслуговування, відображаються у характері попиту, його визначальних його показниках, у характері послуг.

Тому, наприклад, при розрахунках планових обсягів робіт, визначенні показників ефективності та якості обслуговування підприємствами, а також при розробленні методики оцінки і контролю якості, на нашу думку, необхідно виходити з:

- а) чисельності населення та кількості підприємств, установ та організацій, що користуються послугами в рамках адміністративного району;
- б) можливості розширення номенклатури, асортименту і централізації послуг на основі поверховості домів й інших супутніх (централізації послуг) ознак;
- в) характеру споживання в рамках адміністративного району;
- г) складу населення і наявності заяв та скарг від нього;
- г) споживної здатності населення та підприємств в рамках адміністративного району.

Це вказує на необхідність при здійсненні оцінки і контролю якості комплексного застосування не тільки системи певних показників, а й державних, галузевих, регіональних стандартів на продукцію, роботи і послуги обслуговуючих підприємств.

Упровадження комплексного управління якістю послуг, продукції і робіт, врахування чинників і розподіл функцій, умов та особливостей за

Стратегія розвитку адміністративного району

перерахованими принципами відіграють головну роль у забезпеченні як працівників так і споживачів високоякісним обслуговуванням на основі спеціалізації, кооперації і концентрації.

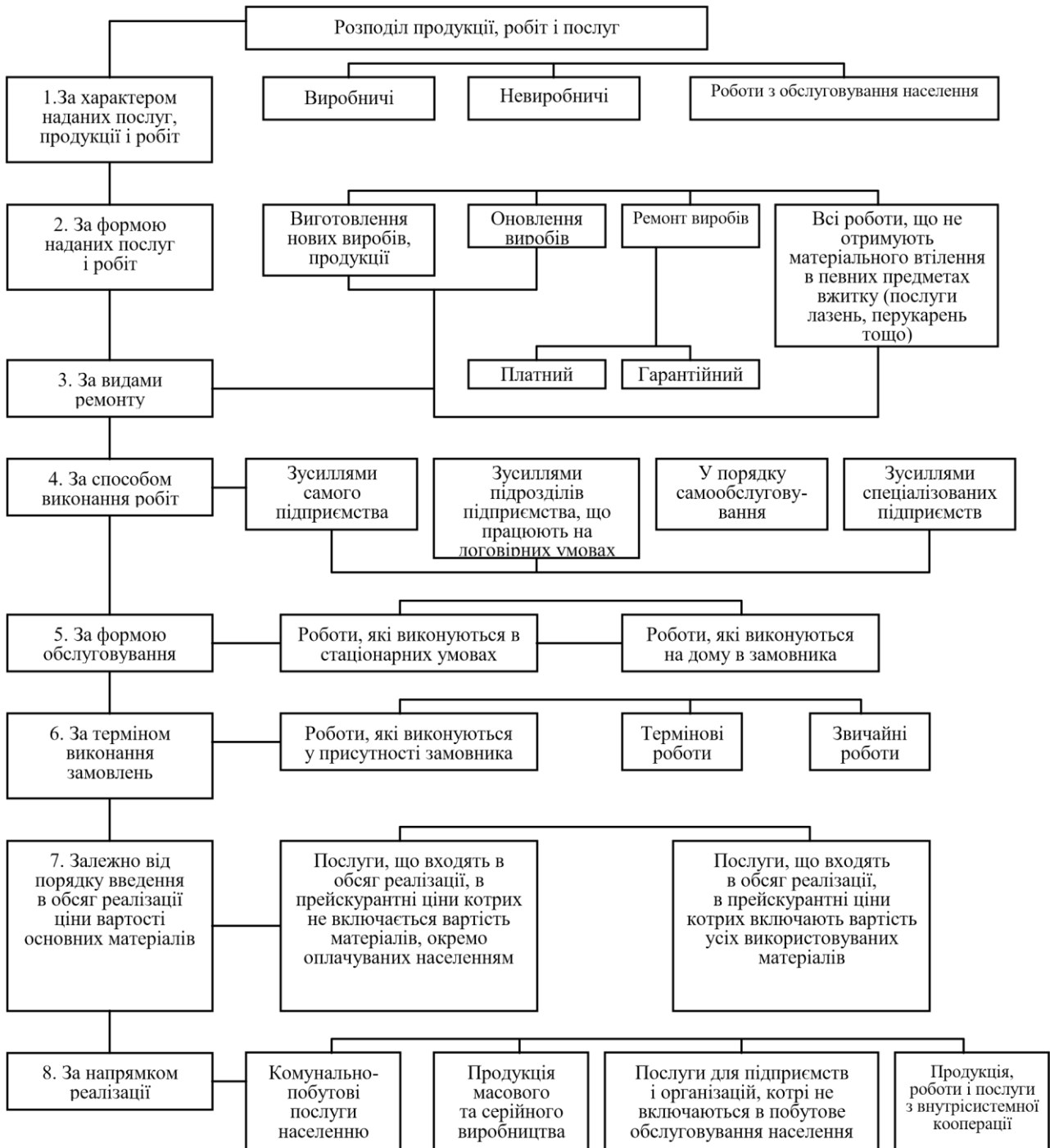

Рис. 7. Комплексна класифікація послуг підприємств сервісно-побутового та ін. видів обслуговування населення адміністративного району

Заслужує уваги, зокрема, питання якості продукції, робіт та послуг з упорядкування із залученням підприємств, установ і організацій. При підготовці розробок, на нашу думку, слід врахувати можливість участі в будівельних роботах з розвитку й розширення матеріально-технічної бази служб

обслуговуючих підприємств, упорядкування населеного пункту, підприємств і організацій, розміщених на обслуговуваній території. Їх функціонування впливає на якість обслуговування жителів не лише населеного пункту (села), а й у рамках адміністративного району.

Використання наявних розробок у цій сфері потребує вивчення загальної соціально-економічної та гуманітарно-культурологічної характеристики Ланівеччини та вироблення відповідних пропозицій у контексті інноваційного ланцюга: «держава – підприємство – споживачі послуг», адаптованого до новітнього зворотного інноваційного ланцюга: «ефективне підприємство (господарське формування у населеному пункті) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства».

Довідково. Витримки зі звіту голови Лановецької районної державної адміністрації за 2016 р.

Найважливішою ланкою економіки Лановеччини залишається агропромисловий сектор. Доцільно відзначити аграріїв, які при несприятливих погодних умовах, використовуючи високі технології виробництва, зібрали врожай озимої пшениці на рівні європейських показників – 70-78,6 ц/га, урожайність кукурудзи – 98-103,8 ц/га. Валовий збір зернових в 2016 році складає 105300 тонн, що на 17,4 тис. тонн більше ніж в минулому році. Цукрових буряків зібрано з площі 459 га, урожайність становила 388 ц/га.

Господарства району проводять виплату орендної плати за користування земельними паями. Площа орендованих земель – 29555,4 га. Орендна плата становить 6 % від вартості землі. Станом на 1 грудня 2016 року виплачено 94 % орендної плати або 60464,7 тис грн.

Район займає друге місце серед районів області з чисельності поголів'я великої рогатої худоби і поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах. Станом на 1 грудня 2016 року в районі вироблено 105111 тонн молока. Виробництво м'яса у сільськогосподарських підприємствах склало 878,84 тонни.

Протягом 2016 року в районі здійснюється реалізація проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

На ремонт доріг з початку року було освоєно 1812,2 тис. грн. державних коштів, а ще була спонсорська допомога аграріїв, підприємців та праця місцевих мешканців.

Протягом 11 місяців 2016 року до бюджету Лановецького району надійшло 207,4 тис. грн. Міжбюджетних трансфертів з державного бюджету одержано у сумі 165,1 тис. грн.

За рахунок перевиконання районного бюджету вдалося додатково спрямувати кошти на заклади освіти у сумі 1,5 млн. грн., охорони здоров'я – 1,4 млн. грн., соціального захисту та культури – 0,9 млн. грн.

Стратегія розвитку адміністративного району

Станом на 1 грудня 2016 року відділ з питань надання адміністративних послуг надав громадянам 5011 адмінпослуг, 2356 консультацій, зареєстровано 941 справу. Через центр здійснено 1002 послуги райдержадміністрації.

Станом на 1 грудня 2016 року, 6984 домогосподарствам призначено субсидію з державного бюджету для відшкодування витрат на оплату ЖКП послуг на суму 52,7 млн. грн., що на 28,4 млн. грн. більше ніж у 2015 році.

Цього року 4261 мешканцю Лановеччини з державного бюджету нараховано різного роду соціальних допомог на загальну суму 43,2 млн. грн., що на 4,9 млн. грн. більше, ніж в 2015 році.

*Кожна територіальна громада має свої традиції,
свої правила,
свої неписані закони співіснування. Нинішня
адміністративно-територіальна реформа створює
найкращі можливості
їх розвитку співвідносно з європейських стандартів
(Богдан Андрушків)*

Загальна соціально-економічна та гуманітарно-культурологічна характеристика показників розвитку Лановецького району

Реалізація накреслених Урядом України заходів з підвищення життєвого рівня населення, впровадження основних положень реалізації адміністративнотериторіальної реформи передбачає створення сучасної високорозвинутої сфери обслуговування села, територіальної громади, збільшення обсягів виробництва, посилення його конкурентоспроможності, розширення номенклатури, асортименту та підвищення якості послуг. Відповідно до Основних напрямів соціально-економічного розвитку України на період до 2020 р. і на віддаленіший період за різними галузями національної економіки передбачається вирішення питань не лише раціонального розміщення підприємств, розвитку їх матеріально-технічної бази, а ще й підвищення якості їх роботи у контексті підвищення рівня якості життя адміністративного району.

Для вирішення цих завдань в умовах адміністративного району доцільно здійснювати постійне дослідження найефективніших організаційних форм управління суб'єктами господарювання, перевірку і відбір найприйнятніших методів організації праці на основі комплексно-інноваційних показників оцінки якості продукції, робіт та послуг підприємств.

Проблеми якості та ефективності виробництва, досконалості сфери послуг певною мірою відображені в працях вітчизняних та зарубіжних учених. Тим часом вихідні дані економічної діяльності виробничої сфери Лановецького району за 2015 рік, підготовлені територіальним управлінням статистики, характеризується наступними показниками:

**ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РАЙОНУ (2015 р.)**

	Фактично за 2015р.	Темпи зростання у %			
		грудень 2015р. до		2015р. до 2014р.	довідково: 2014р. до 2013р.
		листопада 2015р.	грудня 2014р.		
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) ¹ тис.грн.	142960,8	х	х	х	х
Виробництво продукції тваринництва у сільськогосподарських підприємствах					
реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі), ц	130337	80,9	70,7	122,2	284,2
молоко, ц	115352	103,3	108,5	105,2	101,2
яйця, тис.шт.	–	–	–	–	–
Обсяг будівельних робіт, тис.грн.	486	х	х	х	х
Заборгованість із виплати заробітної плати на 1 грудня 2015р., тис.грн.	51,3	24,5 ²	70,6 ³	х	112,2 ⁴
у т.ч. на економічно активних підприємствах, тис.грн.	51,3	24,5 ²	70,6 ³	х	–
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, осіб	378	133,1	70,8	х	х

¹ Дані за січень-листопад.

² Дані на 1 грудня 2015р. у % до 1 листопада 2015р.

³ Дані на 1 грудня 2015р. у % до 1 грудня 2014р. ⁴

⁴ Дані на 1 грудня 2014р. у % до 1 грудня 2013р.

**Обсяг реалізованої промислової продукції
за основними видами діяльності за січень–листопад 2015 року**

	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) без ПДВ та акцизу	
	тис.грн.	у % до всієї реалізованої продукції
Промисловість (В+С+D+E за КВЕД-2010)	142960,8	100,0
Добувна та переробна промисловість; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	142390,5	99,6
Добувна та переробна промисловість	142390,5	99,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	–	–
Переробна промисловість	142390,5	99,6
з неї		
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	141543,6	99,0
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	...1	...1
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	...1	...1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	–	–
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	...1	...1

Примітка. Короткострокові дані щодо обсягу реалізованої промислової продукції розроблено на підставі місячної звітності. Дані за видами промислової діяльності сформовані за функціональним принципом (за однорідними продуктами).

Залишки енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у споживачів та постачальників на 1 січня 2016 року

	Залишки на 1 січня 2016р.	Приріст, зниження (-), у % до	
		1 грудня 2015р.	1 січня 2015р.
Вугілля кам'яне, т	80,0	-42,9	2,6
Вугілля буре, т	-	-	-
Нафта, включаючи газовий конденсат, т	-	-	-
Бензин моторний, т	28,6	-3,7	33,6
Газойлі (паливо дизельне), т	314,0	28,8	159,3
Мазути топкові важкі, т	-	-	-

Використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за грудень 2015 року

	Використано за грудень 2015р.	Приріст, зниження (-), у % до	
		листопада 2015р.	грудня 2014р.
Вугілля кам'яне, т	60,0	50,0	130,8
Вугілля буре, т	-	-	-
Нафта, включаючи газовий конденсат, т	-	-	-
Бензин моторний ¹ , т	9,9	-43,4	-57,3
Газойлі (паливо дизельне) ¹ , т	183,5	-34,0	91,3
Мазути топкові важкі, т	-	-	-

¹ Без урахування обсягів продажу населенню через АЗС.

Виробництво основних сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах в 2015 році

	Вироблено		Урожайність	
	Ц	у % до 2014р.	ц з 1 га зібраної площі	збільшення, зменшення (-) до 2014р.
Зернові та зернобобові культури – усього ²	862730	76,1	48,8	-11,8
у тому числі				
пшениця	351966	81,4	53,7	-0,4
ячмінь	128596	83,5	43,6	-5,8
кукурудза на зерно	345283	67,3	52,5	-28,2
Цукрові буряки (фабричні)	156619	50,7	455	-75
Соняшник на зерно ²	94912	315,3	28,3	11,5
Ріпак	97418	89,0	37,4	2,1
Соя	96448	97,1	15,5	-5,3
Картопля	-	-	-	-
Овочі	-	-	-	-
Плоди та ягоди	-	-	-	-

Стратегія розвитку адміністративного району

**Виробництво основних видів продукції тваринництва,
поголів'я сільськогосподарських тварин
у сільськогосподарських підприємствах в 2015 році¹**

	2015р.	2014р.	2015р. у % до 2014р.
Виробництво продукції тваринництва			
м'ясо (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), ц	130337	106637	122,2
молоко, ц	115352	109613	105,2
яйця, тис.шт.	–	–	–
Поголів'я сільськогосподарських тварин (на кінець року), голів			
велика рогата худоба	4420	4664	94,8
у т.ч. корови	1919	1911	100,4
свині	44895	46204	97,2
вівці та кози	–	–	–
птиця	–	–	–
Приплід на 100 маток, які були в наявності на початок року ² , голів			
телята (від корів)	68	68	100,0
поросята (від основних свиноматок)	1558	8536	18,3
ягнята та козенята	–	–	–
Падіж худоби всякого віку ² , відсотків до обороту стада			
велика рогата худоба	–	–	x
свині	–	–	x

**Обсяг виконаних будівельних робіт за видами будівельної діяльності
за 2015 рік**

²	Виконано будівельних робіт, тис.грн.	У % до загального обсягу
Усього	486	100,0
у тому числі		
будівництво будівель	–	–
будівництво споруд	–	–
спеціалізовані будівельні роботи	486	100,0

**Чисельність населення
на 1 грудня 2015 року¹**

(осіб)

	Наявне населення
Усього	29656
міські поселення	8771
м.Ланівці	8771
сільська місцевість	20885

Примітка. Можливі уточнення у наступних статистичних виданнях.

**Природний рух населення
за січень–листопад**

	2015р.	2014р.	2015р. до 2014р., у %
Кількість народжених живими, осіб	275	305	90,2
Кількість померлих, осіб	435	450	96,7
Природний приріст, скорочення (–) населення, осіб	-160	-145	110,3
¹ На 1000 осіб			
Народжених живими, осіб	10,1	11,1	91,0
Померлих, осіб	16,0	16,4	97,6
Природний приріст, скорочення (–) населення, осіб	-5,9	-5,3	111,3

Надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг

	Усього за січень–листопад 2015р.	У т.ч. за листопад
Кількість домогосподарств, які звернулися за субсидіями, одиниць	5207	1396
у т.ч. повторно	1637	82
Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії, одиниць	4115	870
у т.ч. повторно	1377	70
Сума призначених субсидій, грн.	3804647	1059606
Середній розмір призначених субсидій, грн.	924,6	1217,9
Нараховано коштів організаціям, грн.	24277091	10214499
Перераховано коштів організаціям, грн.	11738190	1845169
Заборгованість бюджетів перед організаціями-надавачами послуг, грн.	х	12994736

Надання населенню субсидій готівкою на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива

	Усього за січень–листопад 2015р.	У т.ч. за листопад
Кількість домогосподарств, які звернулися за субсидіями, одиниць	522	114
Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії, одиниць	371	46
Загальна сума призначених субсидій, грн.	523480	64420
Кількість домогосподарств, які отримали субсидії, одиниць	224	6
Загальна сума отриманих субсидій, грн.	277695	4121
Заборгованість бюджетів з виплати субсидій готівкою, грн.	х	240867

**Оплата населенням житлово-комунальних послуг за видами платежів
за січень–листопад 2015 року**

	Нараховано до оплати, тис.грн.		Оплачено, тис.грн.		Рівень оплати, у %		Заборгованість населення з платежів на кінець листопада 2015р., тис.грн.
	усього за січень–листопад 2015р.	у т.ч. за листопад	усього за січень–листопад 2015р.	у т.ч. за листопад	усього за січень–листопад 2015р.	у т.ч. за листопад	
Усього	16588,6	3701,4	13459,8	1035,6	81,1	28,0	-10468,2
у тому числі							
утримання будинків і споруд та прибудинкових територій	157,8	8,3	170,1	12,7	107,8	153,0	-12,3
централізоване водопостачання та водовідведення	466,9	16,5	576,2	39,7	123,4	240,8	-24,9
централізоване опалення та гаряче водопостачання	–	–	–	–	–	–	40,2
газопостачання	15963,9	3676,6	12713,5	983,2	79,6	26,7	-10471,2
вивезення побутових відходів	–	–	–	–	–	–	–

Донині у вітчизняній теорії та практиці не склався єдиний підхід до розв'язання проблеми формування виробничих відносин в умовах соціогуманітарних підприємств та підприємств обслуговування у контексті інноваційного ланцюга: «держава – територіальна громада – підприємства – споживачі продукції, робіт та послуг», та визначення сутності якості обслуговування, попередження неякісного обслуговування у розумінні підвищення життєвого рівня людей відповідно до чинного законодавства України та знову ж таки у зворотному ланцюзі: «ефективне підприємство (господарське формування у населеному пункті в умовах територіальної громади) – успішний район – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства».

Спроби вдосконалення організаційно-економічних механізмів управління в умовах територіальної громади у кінцевому підсумку сприятимуть не лише утвердженню демократичності соціально-трудова відносин, а й підвищенню рівня якості життя та обслуговування населення загалом.

Для успішного вирішення цього завдання необхідно: вивчити специфічні умови формування структури аграрного виробництва та переробної промисловості, комунально-побутових підприємств, їх функціональну характеристику; сформулювати понятійний апарат і визначити критерії та комплексно-інноваційні показники як ефективності, так і оцінки якості продукції, робіт і послуг стосовно умов роботи конкретних підприємств, аграрних формувань; визначити місце комплексного управління якістю в загальній системі управління галуззю; проаналізувати систему управління

галуззю та системи комплексного управління якістю; розкрити специфічні особливості функціонування обслуговуючих підрозділів; розробити конкретні пропозиції з проектування системи комплексного управління якістю на базі стандартизації. Для цього слід розробити систему оцінювання і контролювання якості праці в контексті якості життя, стосовно специфіки функціонування підприємств району; розробити методику визначення нормативів оцінки якості праці; визначити шляхи удосконалення морального і матеріального стимулювання підвищення якості обслуговування, організації муніципального суперництва; запропонувати методику розрахунку економічної ефективності заходів, що підвищують якість продукції, робіт і послуг.

У програмі регіонального розвитку України на найближчу перспективу підкреслено, що одним із найважливіших завдань є перетворення соціо гуманітарної сфери та комунально-побутового обслуговування у надійно і якісно працюючу галузь національної економіки. З огляду на це на сучасному етапі зусилля нашого суспільства повинні бути спрямовані на подальший розвиток і поліпшення якості життя населення в умовах адміністративних районів, підвищення якості продукції, робіт та послуг, вдосконалення їх структури, розширення номенклатури й асортименту як чинників повнішого задоволення запитів територіальної громади в обслуговуванні, підвищення добробуту і культурного рівня життя народу, збереження зовнішнього середовища.

Таким чином, є об'єктивна необхідність подальшого дослідження цієї проблеми та розроблення і вдосконалення організаційно-економічного механізму управління якістю обслуговування на основі комплексноінноваційних показників як соціогуманітарного фактора підвищення якості рівня життя населення в рамках адміністративного району. Невідпрацьованість зазначених проблем зумовила вибір теми цієї книги, її головну мету і завдання.

Вивчення та розв'язання соціо гуманітарних проблем в умовах адміністративного району, подальшого підвищення ефективності виробництва, життя територіальної громади, на основі інноваційно-комплексних показників, якості торгового, комунально-побутового та інших видів обслуговування на регіональному та локальному рівнях потребує глибокого вивчення специфіки управління діяльністю галузей та підприємств у контексті підвищення рівня якості життя населення.

Відповідно до окресленої мети передбачено виконати наступні завдання:

– при загальних соціо гуманітарних та культурологічних характеристиках розвитку адміністративного району запропонувати шляхи виходу з критично ризикового становища економіки, поглибити поняття якості життя та управління якістю продукції, робіт та послуг в умовах повного регіонального розрахунку територіальної громади;

– виявити особливості розвитку підприємств у системі соціально-трудових відносин у контексті інноваційних ланцюгів: «державна – підприємства (господарське формування у населеному пункті) – споживачі

послуг; територіальна громада – ефективне виробництво – успішний регіон – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства»;

- оцінити стан економіки, в якій є, факти неефективності, пов'язані з виробничо-господарською діяльністю суб'єктів господарювання;

- класифікувати критерії-показники якості та ефективності виробництва;

- сформулювати концептуальні теоретико-методологічні засади організації взаємовідносин у контексті інноваційного ланцюга: «ефективне підприємство (господарське формування у населеному пункті) – успішний регіон – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», обґрунтувати необхідність реалізації пропозицій щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму управління процесами;

- упровадити систему аналізу, контролю та відповідальності й прогнозування, інформатизації як складових системи підвищення ефективності та якості в умовах територіальної громади;

- розробити та впровадити систему матеріальної та моральної зацікавленості в розвитку суперництва підприємств.

Інформаційною базою дослідження мають служити законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Укази Президента і Постанови Кабінету Міністрів України, а також наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені цій проблематиці, економічна й соціальна література і періодичні видання, статистичні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Лановецькому районі Тернопільській області, показники функціонування обслуговуючих галузей, дані соціологічного опитування, а також результати досліджень, які виконали автори цієї книги.

У книзі в науково-популярній формі запропоновано розроблення та обґрунтування сучасних теоретико-методичних та методологічних підходів до вдосконалення управління інфраструктурою села та якістю продукції, робіт і послуг на основі комплексно-інноваційних показників у контексті підвищення рівня якості які будуть розглянуті з позицій підвищення рівня життя, та полягає у визначенні класифікаційних ознак, комплексно-інноваційних показників, що дає змогу впровадити науково обґрунтовану систему попередження фактів неефективності виробництва та недоброякісного обслуговування;

- запропоновано механізм управління відносинами між суб'єктами господарювання, який, на відміну від наявних підходів, ґрунтується на комплексних засадах державного регулювання соціально-трудових відносин;

- економіко-математичну модель формування інтегрального показника, який дає змогу через його складові, в т. ч. через систему комплексно-інноваційних показників, контролю та відповідальності, інституційно-управлінських засобів впливати на функціонування територіальної громади;

- категорійно-понятійний апарат у системі управління адміністративного району;

- конкретизація взаємозв'язків якості продукції, робіт і послуг функціонуючих підприємств, установ та організацій з рівнем життя населення;
- методичні підходи до організації функціонування сфери послуг та оцінки рівня якості функціонування підприємств на основі виявлених особливостей їх розвитку;
- система класифікації критеріїв показників ефективності виробництва та якості обслуговування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у широких можливостях використання розробок для підвищення якості життя в умовах адміністративного району та у сільській місцевості загалом, упровадження повного регіонального господарського розрахунку.

Лановеччина, як й інші райони Тернопілля, заслуговує, щоб про неї спеціально писати книгу. Тим більше, що маємо не так уже й багато творів, у яких, в науково-публіцистичній формі, на прикладі пересічного району чи інших згаданих у цьому нарисі населених пунктів розглянуто досвід господарської діяльності, ведення аграрних реформ, будівництва, у т. ч. народження духовних святинь, зокрема храмів, і пов'язувати ці процеси з історичними подіями, соціально-політичними явищами. Власне, у 2019 році виповнюється 575 років від дня першої писемної згадки про Ланівці та 80 років з часу створення району.

Під час роботи над книжкою автори намагалися зібрати якомога більше цікавих історичних, природничих, духовних, краєзнавчих матеріалів легенд, у т. ч. Козацького періоду, про Повстанську добу, Першої Помаранчевої та Другої Кривавої революцій. Хотілося повернути з небуття забуті імена лановецьких Героїв визвольних змагань і праці, минувшини та сьогодення, котрих, як і в інших районах, тут є немало.

Необхідно сказати, що з цієї проблематики у Лановецькому районі, на перший погляд, практично не було наукових розвідок. Та коли робоча група вперто вивчила першоджерела з цієї теми, зокрема показники розвитку Лановеччини, то виявилось, що, крім загальновідомих обласних та краєзнавчих видань типу: Тернопільський енциклопедичний словник: У 4 т. – Тернопіль: Збруч, 2004-2010., Хто є хто на Тернопільщині. – К., 2004. Шелкопляс Т. О. Зірка правди Василя Петринюка. – Київ: ТОВ «АГРОМЕДІА-ПРО», 2012. – 256 с., іл.. Климишин І. А. Бачити добро в добрі. – Івано-Франківськ, 2012. «Формула творця». – Івано-Франківськ, 2012. Марчук І. Погляд у безмежність. – К.: Фенікс, 2011. ін., силами лановецьких подвижників-патріотів, аматорів історіографії, журналістики видано немало дослідницької літератури.

Хочемо згадати лише окремі найвиразніші з них:

Відомий не тільки на Лановеччині академік Академії соціального управління Г. Х. Мельник при представленні одного з творів про Лановеччину сказав: «Сьогодні ми присутні на події дуже важливого для широкого загалу значення – презентації книги «Ланівці – місто на чотирьох річках» нашого земляка **Григорія Степановича Басюка**, в якій він яскраво висвітлює історію Ланівців як одного з районних центрів північної частини Тернопільщини. Він

відзначає; «Це захоплююча історія сягає від першої згадки про древнє місто до часу входження його до складу Другої Речі Посполитої, тобто до буремного 1921 року».

За словами Михайла Грушевського, Волинь була тоді «світом зовсім відмінним від решти Великого Князівства Литовського». Тож перші покоління ланівчан ще скуштували п'яного вина свободи, адже жили в краї, який, будучи в складі Литовської держави, зберігав відносну незалежність.

Цінність краєзнавчого дослідження Григорія Басюка полягає насамперед у тому, що він переконливо доводить: доля кожного населеного пункту неповторна й самобутня. І особливо, коли йдеться про рідне місто автора – Ланівці, яке в історичних документах уперше згадане у 1444 році, в описі Кременецького замку 1545 року.

Як відомо, ланівчани брали активну участь у Національній визвольній війні українського народу 1648–1657 років під проводом Богдана Хмельницького, особливо в облозі Збаража.

Книга Григорія Басюка “Ланівці – місто на чотирьох річках” – тільки перше видання із трикнижжя про рідне місто, що задумав автор. Поки що маємо лишень розповідь про долю населеного пункту від найдавніших часів до поразки національно-визвольних змагань Української Народної Республіки, коли Ланівці опинилися під польською окупацією. Ці дослідження дуже цікаво читати. Як бачимо, з бібліографічного додатку, автор вдало використав чимало письмових джерел, документально дослідив походження назви міста. Заінтриговує і заувага автора, що цей список не слід вважати вичерпним, і він претендуватиме на остаточність тільки після закінчення усієї роботи. Цей факт багато промовляє про скрупульозність дослідження і намагання уникнути аматорства.

Зацікавлює і мова видання. Авторіві вдалося знайти баланс між науковістю викладу і простотою сприймання.

Григорій Басюк виступає і у ролі розвінчувача міфів, які нав'язувала комуністична пропаганда. Зокрема, вона намагалася ствердити, що Лановецько–Ямпільський загін, який діяв у роки національно-визвольних змагань часів Української Народної Республіки, мав більшовицьке забарвлення. Та краєзнавець, знайшовши відомості про його приналежність до Армії УНР, назавжди відкинув видумку, котра не мала жодного реального підґрунтя.

Нерідко окремі дослідники безсило опускають руки, коли не можуть довести ту чи іншу версію. Автор і тут залишається вірним собі, бо не відступає навіть тоді, коли на нього тисне брак доказів. Важливим є те, що краєзнавець на основі фактичного матеріалу говорить про таку давні кутки й частини містечка, як Крогулька і Замлиновщина, котрі й започаткували історію населеного пункту. Автор піддає критиці наявну й досі плутанину у написанні прізвища власників населеного пункту, якими упродовж багатьох століть були Яловицькі.

Читачі видання, напевне, наведуть й інші факти, котрі їм, безумовно, сподобалися. Зокрема, не оминуть вони роздумувань про ріки містечка і замок, на місці якого нині споруджена філія Збаразького ПТУ–25.

Чимало фактів цієї книги оприлюднено вперше, чогось подібного не доводилось читати в жодному виданні. Цими відкриттями може сміливо скористатися і студент, і вчитель історії, і краєзнавець. Це – переконливий аргумент щодо цінності згаданої книги.

А фахові історики гідно оцінять наукову аргументацію, з якою автор розвінчує деякі хибні висновки авторитетних краєзнавців 19-го століття про Ланівці.

Глибоко символічним і знаковим є те, що з ініціативи й часто за участі Григорія Басюка та його батька Степана Басюка у Лановецькому районі створено або відновлено багато могил і пам'ятних знаків полеглим за волю України в різні періоди вітчизняної історії. Завдяки цій благородній справі повернулись із забуття, засяяли імена героїчних, славних ланівчан.

Із великою приємністю Мельник Г. Х. вітає нашого земляка з презентацією книги про рідне місто, районний центр Ланівці й наголошує:

– Я як людина, яка співпрацювала з Григорієм Басюком у регіональній газеті «Сіач», висловлюю слова глибокої вдячності Григорієві Степановичу – дивовижно заглибленому в скарбницю цінностей життя, духовно світлому і душевно молодому романтикові наших днів за добро, радість життя, за його глибоко історичні дослідження та цінні знахідки.

Нехай весноцвітом рідної землі стелиться для нашого дорогого земляка довга та плідна дорога творень, нехай його невтомна праця увінчається новими плодами, новими історичними знахідками і дослідженнями, цікавими краєзнавчими відкриттями у висвітленні історії рідного міста.

Щиро сподіваємося, що незабаром будемо радіти виходу другої і третьої частини книги «Ланівці – місто у чотирьох ріках».

Тож нехай у Ваших творчих помислах, шановний Григорію Степановичу, завжди буде мудрість, у справах – підтримка одностумців, а в серці – тепло від людської вдячності, щирої вдячності Ваших читачів.

***Довідково:** Басюк Григорій Степанович народився 1960 р. в Ланівцях. У 1987 р. закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка. Повернувся до рідних Ланівців.*

Школу творчого гарту пройшов у 1987–1990 рр. у редакції районної газети «Голос Лановеччини». У 1989 р. став ініціатором створення Лановецької районної організації Народного Руху України, яку очолював до 1994 р.

З ініціативи й часто за участю Григорія Басюка та його батька Степана Басюка створено або відновлено у Лановецькому районі більшість могил і пам'ятних знаків полеглим за волю України в різні періоди вітчизняної історії. У цей же час (1990–1994 рр.) Г. Басюк виконував обов'язки помічника референта народного депутата України Дмитра Павличка – тодішнього голови комісії Верховної Ради України у закордонних справах.

У 1990 р. Г. Басюк заснував для північних районів Тернопілля щотижневу газету «Сіач» – одне з перших недержавних, незалежних видань на

Тернопільщині, яке, здобувши обласний статус, проіснувало до 1995 р. Потім був редактором ряду релігійних видань.

Григорій Басюк – автор численних публікацій на краєзнавчі теми. У Тернопільському Енциклопедичному Словнику вміщено його історичні довідки про Ланівці, села та визначних осіб району. Він – співавтор путівника «Земля Тернопільська», редактор-упорядник збірника духовної поезії «Ти знаєш все» та книги «Розстріляна юність» про життя й діяльність одного з діячів УПА І. Климшина («Крука»), член редколегії виданої в 2011 р. книги «Історія Лановеччини».

Автор цього дослідження не одноразово згаданий у регіональних та Всеукраїнських енциклопедичних виданнях.

Як відомо світ ось-ось побачить і наступну книгу Г. Басюка – фахового журналіста, патріота Лановеччини.

Приємно вразила нас книга Кичук Г. М. Ланівчани: постаті й долі: (біографічні нариси) – К: Видавнича група «ВІТ-А-ПОЛ», 2012. – 216 с. На жаль, у книзі представлено лише особистості з Лановеччини які прославляють талантами свій край. Їх є значно більше і потрібна колосальна праця щоб розповісти про них!

Довідково: Ганна Марківна Кичук народилася 6 липня 1942 р. у с. Верещаки Лановецького району Тернопільської області. Там же закінчила семирічку, середню освіту здобула в Новосільській середній школі. У 1959-1961 рр. навчалася в Тербовлянському культосвітньому технікумі. Працювала бібліотекарем у с. Лідихів Кременецького району, згодом – у рідному селі. У 1995 р. вступила на заочне відділення філологічного факультету Луцького педінституту імені Лесі Українки, який закінчила 1971 р. У 1963–1986 рр. навчала учнів Погуленківської восьмирічки (Любешівського району Волинської області) й Верещаківської школи української та німецької мов, образотворчого мистецтва.

Була делегатом Другого з'їзду Народного Руху України, Другого з'їзду УРП, Всеукраїнської конференції Товариства української мови імені Тараса Шевченка, Світового форуму СУ, депутатом Підволочиської районної ради (1991–1995 рр.).

У 2004 р. у с. Гнилички Підволочиського району організувала музей історії цього села. Останні роки своєї педагогічної праці присвятила дітям Новосільської спеціальної школи-інтернату.

Ганна Кичук – авторка книжок «Відлітають журавлі» (1998), «Розстріляна юність» (2006), «До зір – через терня» (2011, у співавторстві з І. А. Климшиним) та інших.

Нині проживає із сім'єю в с. Нове Село Підволочиського району і продовжує творчу працю.

Щоб люди не втрачали людяності, необхідно в гуманістичному плані ініціюватися самим та змінювати світ. «Сильній владі потрібне сильне

суспільство» – так головна думка, лейтмотив чергової книги «Людина і суспільство: реалії життя» ланівчанина, своєрідного письменника та науковця, академіка Академії соціального управління й активного громадського діяча Георгія Харитоновича Мельника.

Автор порушує глибокі й актуальні проблеми суспільного життя в Україні, не уникає гострих питань і намагається знайти на них відповіді. Адже, як будівля складається з цеглин, так і суспільство складається з окремих громадян.

Ця книга – особлива. Адже вона увічне імена славних особистостей краю, тих, які творили історію і які пишуть її сьогодні.

Автор книги переконує, що громадяни лише тоді стануть справжньою опорою та підтримкою для влади, коли спілкування буде дієвим і двостороннім. Тобто влада не лише роз'яснюватиме свою політику, а насамперед прислухатиметься до критики і пропозицій знизу. Справді, треба прислухатися до народу, як до власної душі. І не може бути вдалою та ефективною жодна реформа за відсутності сумління, тобто без почуття моральної відповідальності людини за свою поведінку перед собою, громадою, всім суспільством.

Цей твір, як на думку автора, є результатом тривалих роздумів над майбуттям нашої держави, над проблемами сучасного суспільства, яке нерідко формується в умовах агресивного середовища, необ'єктивної, провокаційної та відверто ворожій реклами.

Тисячі публікацій, сотні наукових досліджень присвячено осмисленню надзвичайно болючої проблеми – протистояння добра і зла, хорошого і поганого в суспільстві, в якому живемо.

Потрібно зауважити, що це не перший твір Георгія Мельника. В активі автора є художньо-публіцистичні твори, присвячені періоду Другої світової війни – партизанським спогадам, проблемам соціального захисту інвалідів України: «Від розпачу до порятунку», розвитку і зміцнення української сім'ї: «Ключі до щастя» та ін. Георгій Харитонович завдячує результатам своєї успішності зокрема своєму заступникові Любі Сидоренко, благодійникам, серед яких – Галина Пучинська, президент благодійного фонду «Подoliaни» Тетяна Чубак, Неоніла Борейчук зав. відділу, Оксана Довгалюк лікар-терапевт, генеральний директор Ужгородського кон'ячного заводу Володимира Гісем, викладач ПТУ-25 Михайло Мазур, інші промисловці та підприємці.

Кілька років тому автор Георгій Мельник презентував свій новий твір: «Людина і суспільство: реалії життя». Взятися за таку важку і складну справу його спонукали громадська позиція, власна совість. Твір має широке посилення на наукову літературу і публіцистику в цій сфері.

Книга розкриває біль і переживання сильної, сформованої людини, ветерана війни і праці, полковника Збройних Сил України, який у відставці продовжує воювати з негараздами та недоліками, що проявляються у процесі становлення нашого українського суспільства, в якому кожна людина змогла б повністю розкрити свої потенційні можливості, стати корисною для народу і держави.

Використання соціологічного інструментарію дослідження економічної та соціогуманітарної проблематики Лановеччини

Фрагмент результатів соціологічного дослідження громадської думки щодо актуальності та своєчасності формування об'єднання територіальних громад у районі:

Інтерв'ю з екс-головою Тернопільської обласної ради Василем Хомінцем: «З громадою – і для громади»

В інтерв'ю радникові колишнього голови Тернопільської обласної ради п'ятого скликання з питань соціальної політики та праці, міграції, у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів, письменникові

Георгієві Мельнику, колишній голова обласної ради Василь Хомінець висловлює свою позицію стосовно актуальних питань становлення і розвитку громади Тернопільщини.

– *Василію Петровичу, головному Отаману УНР, голові Директорії Симону Петлюрі належать слова: «Шукайте правди в своїй громаді». Наскільки актуальні ці слова в сучасну епоху?*

– У звіті про свою діяльність з листопада 2013 до 9 квітня 2015 року на 52-й сесії обласної ради п'ятого скликання я наголосив на тому, що час з моменту обрання мене на посаду голови Тернопільської обласної ради видався особливим та складним як для країни в цілому, так і для нашої області. Українці повстали проти несправедливості, скинули ненависний режим Януковича і Партії регіонів, обрали європейський вектор розвитку і хочуть докорінно змінити країну.

Водночас наша держава зіткнулася із викликом зовнішньої агресії. На сході країни точиться неоголошена війна з іноземним агресором та самопроголошеними сепаратистами.

За суттю – то війна проти України та її європейського вибору, проти побудови цивілізованої держави, в якій пріоритетом має бути верховенство влади. На захист цих чеснот першою стала Тернопільська обласна рада як представник думки громади, що її обрала.

– *Під час Євромайдану та Революції Гідності обласна рада як виразник інтересів територіальної громади була разом зі своїми виборцями?*

– Так. Ми одними з перших стали на захист європейського вибору, вели громаду в найскладніші моменти Революції і взяли відповідальність за ситуацію в області як єдиний легітимний владний орган краю у той час, коли усім іншим громада області висловила недовіру.

Як тільки стало зрозуміло, що тодішнє керівництво держави зрадило народ та не мало навіть жодного наміру здійснювати євроінтеграційний курс, обласна рада враз ж задекларувала свою підтримку народного прагнення доєднатися до європейських демократичних цінностей. І вже 12 листопада 2013 року на 111-му пленарному засіданні 45-ї сесії було прийнято рішення «Про звернення депутатів Тернопільської обласної ради до Президента України та Голови Верховної Ради України щодо підтримки євроінтеграційних прагнень України».

Обласна рада взяла найактивнішу участь у Революції Гідності, часто координуючи діяльність як політичних партій, так і громадських організацій.

– ***У цій нелегкій, непростій і дуже відповідальній час Ви були ініціатором багатьох важливих рішень?***

– Так. Зокрема, 25 листопада 2013 року з ініціативи голови обласної ради було створено координаційний штаб на підтримку Євромайдану. А вже наступного дня, 26 листопада, за дорученням голови облради під час 46-ї сесії, на якій обговорили питання «Про суспільно-політичну ситуацію в Україні та перспективи євроінтеграції», поруч з державним прапором України та стягом області до сесійної ради було внесено прапор Євросоюзу. Також сесія підтримала резолюцію Народного віча «За європейську Україну!», прийняту 24 листопада 2013 року на Європейській площі у м. Києві й Театральному майдані в м. Тернополі.

З ініціативи голови обласної ради 28 листопада на Театральному майдані Тернополя відбулися загальні збори депутатів органів місцевого самоврядування Тернопільщини, які теж підтримали Резолюцію Народного Віча «За європейську Україну!». 2 грудня 2013 року на майдані Незалежності у Києві відбулася 47-ма сесія Тернопільської обласної ради. Депутатський корпус прийняв рішення «Про суспільно-політичну ситуацію в Україні», в якому різко засудив ганебні дії тодішньої державної влади, наголосив на вірності європейським прагненням та звернувся до колег-депутатів усіх рівнів із закликом прийняти відповідні рішення, а ще закликав керівництво країни утримуватися від силових дій та окреслив вихід із ситуації – повне перевантаження влади.

Чітко усвідомлюючи свою відповідальність за долю країни й висловлюючи гнівний осуд діянням злочинного режиму, обласна рада впродовж буремної зими була виразником і захисником поглядів та переконань своїх виборців, надала страйковому комітетові приміщення для координації дій, закликала підприємців краю допомогти учасникам спротиву тощо.

Неодноразові сесії на майдані, участь депутатів у подіях у столиці, підтримка учасників майданів, наша солідарність із радами сусідніх областей

(участь у засіданні 26-ї сесії Івано-Франківської облради) – це далеко не всі дії, які обласна рада здійснювала на підтримку Революції Гідності.

– ***У ті буремні дні обласна рада прийняла багато рішень, які визначили подальший розвиток подій у регіоні.***

– Так, 6 грудня 2013 року у ході пленарного засідання 48-ї сесії було прийнято ряд рішень. Зокрема, «Про забезпечення дотримання вимог Конституції України та законів України на території Тернопільської області», «Про звіт голови Тернопільської обласної державної адміністрації про здійснення Тернопільською обласною державною адміністрацією делегованих Тернопільською обласною радою повноважень», якими визнала роботу ОДА незадовільною та зупинила делеговані повноваження. А вже на наступному засіданні рішенням «Про утворення виконкому Тернопільської обласної ради» було створено виконком, а ще визнано Народну Раду України органом уповноваженим представляти інтереси народу України, повноваження на створення якого надані рішенням Всенародних зборів громадян, які відбулися 19 січня 2014 року на майдані Незалежності у Києві. Депутати також проголосували за утворення Загону народної самооборони.

– ***Напевно, для депутатського корпусу і працівників виконавчого апарату це був серйозний іспит?***

– Так. Адже у найскладніших умовах, коли фактично перестали працювати державні інституції – виконавчі органи, міліція тощо, – обласна рада, як єдиний легітимний орган перебрала усі повноваження і забезпечила нормальну життєдіяльність краю. А вже після гніву ночі було досягнуто домовленості з громадськими організаціями самооборони, Тернопільської обласної організації Української спілки ветеранів Афганістану та іншими громадськими об'єднаннями щодо захисту адміністративних будівель.

Щоденні наради з керівниками фіскальних органів, Тернопільського обласного управління Національного банку, Пенсійного фонду тощо, обговорення проблемних питань, прийняття відповідних рішень сприяли тому, що область жила у звичному режимі. 20 лютого 2014 року під час 111-го пленарного засідання 48-ї сесії, що відбувалося на майдані, численна громада Тернопільщини підтримала депутатський корпус, який прийняв рішення «Про суспільно-політичну ситуацію та заходи щодо збереження конституційного правопорядку і діяльності органів влади в Тернопільській області», в якому було зазначено, що *«... управління Міністерства внутрішніх справ у Тернопільській області у сфері громадської безпеки та охорони громадського порядку на території Тернопільської області є підзвітним і підпорядкованим Тернопільській обласній раді, ... департаменти управління, інші структурні підрозділи Тернопільської обласної державної адміністрації, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади на території області забезпечують безперебійне функціонування галузей економіки та є підзвітними відповідним органам місцевого самоврядування».*

Відповідно до рішення Тернопільської обласної ради від 17 квітня 2014 року «Про створення робочої комісії з надання разової грошової допомоги з

фонду Тернопільської обласної ради жителям Тернопільської області з числа осіб, які постраждали, та сім'ям загиблих під час подій, що відбувалися упродовж грудня 2013 року–березня 2014 року в місті Києві» розпорядженням голови обласної ради від 25 червня 2014 року було надано грошову допомогу 100 особам, які постраждали, та сім'ям загиблих під час подій на Майдані на загальну суму 218 тис. грн.

– *А як громада Тернопільщини допомагає захисникам країни, які воюють на Сході України?*

– Радість перемоги Революції Гідності для українців була затьмарена анексією Криму. 2 березня 2014 року під час 5-го пленарного засідання 48-ї сесії депутати обласної ради прийняли звернення до обласних рад України щодо збереження цілісності та незалежності Української держави і того ж дня взяли активну участь у народному вічі «Захистимо нашу державність»

17 квітня 2014 року обласна рада затвердила програму матеріальнотехнічного забезпечення 6-го батальйону територіальної оборони Тернопільської області та виділила на його потреби один мільйон грн.

У червні 2014 року обласною радою прийнято рішення «Про звернення депутатів Тернопільської обласної ради до Президента України, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, Голови Ради національної безпеки і оборони та Голови Верховної Ради про введення воєнного стану в Донецькій та Луганській областях». А у вересні цього ж року прийнято ще одне звернення щодо негайного запровадження в зоні проведення антитерористичної операції воєнного стану.

Серед захисників Вітчизни були і є депутати Тернопільської обласної ради, які беруть участь у антитерористичній операції на сході України. У серпні 2014 року вирушив у зону проведення АТО депутат обласної ради Андрій Русенко. Двоє депутатів обласної ради – Володимир Стаюра та Олег Федик – є бійцями батальйону МВС «Січ». У лютому цього року пішов добровольцем у спецбатальйон МВС «Тернопіль» Володимир Болещук.

Окрім того, в серпні 2014 року пішов добровольцем у 128-му гірськопіхотну бригаду Збройних сил України тодішній депутат обласної ради Тарас Пастух; у лютому 2015 року став добровольцем экс-голова обласної ради Олексій Кайда.

Тернопільська обласна рада 18 вересня прийняла звернення до Президента України Петра Порошенка щодо відзначення 14 жовтня Дня українського війська. Президент України встановив 14 жовтня, коли святкують Покрову Пресвятої Богородиці, нове державне свято – День захисника України.

Пізніше було визнано Українську Повстанську Армію воюючою стороною у Другій світовій війні.

З ініціативи голови обласної ради комунальні установи, заклади та організації обласної ради, а також виконавчий комітет у рамках акції «Тернопільщина – захисникам України» зібрали 686 тисяч 287 грн. Було закуплено все необхідне згідно із заявками керівників силових підрозділів.

Так, для потреб Тернопільського батальйону територіальної оборони ЗСУ перераховано 199 тисяч 284 грн. Кошти використані на придбання взуття, захисних костюмів, утеплених курток, шин для вантажних автомобілів, дизельних генераторів, міні електростанцій різних потужностей, інверторів та ін.

Також для Тернопільського зонального відділу Військової служби правопорядку (структурний підрозділ спеціального правоохоронного формування у складі ЗСУ) перераховано 11 тис. 870 грн. для придбання бронежилетів і спальних мішків.

Для потреб підрозділів управління СБУ в області перераховано тернопільському заводу «Оріон» понад 56 тис. грн. для виготовлення сучасних засобів зв'язку. 95 тис. 745 грн. витрачено на придбання взуття, електрообладнання, харчових каністр, побутових приладів, вогнегасників.

Для потреб батальйону обласного управління МВС перераховано 215 тис. 160 грн. Кошти використані на придбання дизельних генераторів, зимових бушлатів, камуфляжних костюмів, шапок, берців, наметів, спальних мішків.

За клопотанням Всеукраїнського товариства сприяння оборони України для 128-ї гірсько-піхотної бригади ЗСУ, де служать тернополяни, придбано наземне обладнання із запасними частинами на суму понад 22 тис. грн.

Виділено також кошти на лікування поранених у зоні проведення АТО.

6 грудня, у День Збройних сил України, голова та депутати обласної ради побували на Херсонщині на місці дислокації батальйону «Збруч» і передали його бійцям берці, нагрівачі, термобілизну, продукти, ліки та інше на суму майже 140 тис. грн.

До дієвої допомоги тернопільським військовим долучились і депутати, і виконавчий апарат обласної ради, і комунальні підприємства та установи, і підприємці, й аграрії.

Окрім того, з метою соціального захисту жителів області, які обороняють територіальну цілісність, державний суверенітет, беруть участь у АТО на сході України, обласна рада у 2015 році виділила 2,742 млн. грн. на матеріальну допомогу цим особам.

– ***Завдяки чому досягнута продуктивна діяльність обласної ради?***

– Безумовно, обласна рада діє плідно і продуктивно завдяки роботі кожного депутата, активності постійних комісій, а також організаційній спроможності виконавчого апарату. Отже, досягнуті результати – це плоди нашої спільної праці.

Особливо хочу зазначити, що обласна рада надає великого значення забезпеченню прозорості та публічності своїх рішень, зокрема у соціально-економічній сфері. Промовистий приклад. Упродовж двох років обласна рада не могла дати погодження на користування надрами і надання гірничих відводів. Саме тому за дорученням голови обласної ради впродовж 2014 року постійна комісія облради з питань охорони навколишнього природного середовища та природокористування здійснила понад 20 виїзних

засідань, на які були запрошені депутати, фахівці з надрокористування, представники громади та засобів масової інформації.

При прийнятті рішень з питань надрокористування обласна рада враховує думку місцевих територіальних громад, рекомендуючи суб'єктам господарювання та органам місцевого самоврядування погоджувати питання надання надр з територіальними громадами на громадських слуханнях та укладати договори про співпрацю у соціально-економічному розвитку території, на якій добувають корисну копалину.

Упродовж 2014 року обласною радою прийнято 18 рішень щодо погодження надання надр у користування та 11 – щодо видачі акта про надання гірничого відводу, 15 – про землі природо-заповідного та лісового фонду. Це дало змогу запрацювати суб'єктам господарської діяльності та поповнювати місцеві бюджети.

Прийнято й направлено звернення до керівництва держави щодо ситуації в спиртовій галузі (двічі). Депутати резонно вважають, що об'єднання усіх спиртозаводів під крилом «Укрспирту» руйнує галузь, яка колись була однією з головних наповнювачів місцевих бюджетів і забезпечувала робочі місця, а тому звернулися до уряду країни з проханням повернути тернопільським спиртозаводам статус юридичних осіб.

Для забезпечення відкритості та прозорості використання бюджетних коштів обласна рада на 51-й сесії першою в Україні прийняла рішення «Про порядок публічного звітування головних розпорядників бюджетних коштів».

Образно кажуть, що дороги – артерії економіки. Тож, приділяючи увагу будівництву, ремонту, реконструкції та утриманню автомобільних доріг загального користування місцевого значення й вулиць і доріг населених пунктів, у 2014 році з обласного бюджету спрямовано 35,8 млн. грн. Освоєно коштів в 27,2 млн. грн. У минулому році роботи здійснювали на 33 об'єктах.

– ***Будь ласка, розкажіть про практику детального опрацювання обласній раді найважливіших проблем.***

– Найважливіші проблеми, що виносять на сесії, розглядають у постійних комісіях облради за обов'язковою участю керівників і спеціалістів профільних структурних підрозділів обласної державної адміністрації, а також представників громадськості, виробничої та бізнесової сфер, науковців, органів місцевого самоврядування. Саме завдяки цьому під час розгляду найскладніших проблем нам вдавалося знаходити правильні, нерідко компромісні рішення, які безпосередньо впливали на політичну та соціально-економічну ситуацію в області, а також відображали ставлення більшості до найважливіших загальнодержавних процесів.

Великого значення у своїй роботі надаємо депутатським запитам спрямованим на розв'язання найактуальніших проблем територіальних громад області, а також як фактора утвердження авторитету народного обранця. Своїм змістом депутатські запити охоплюють широкий спектр різноманітних соціальних, економічних, політичних проблем. У більшості депутатських запитів викладено вимоги щодо усунення порушень чинного законодавства з

боку керівників окремих установ і організацій, невиконання судових рішень, наведення порядку у використанні природних ресурсів, упорядкування земельних відносин. Значна кількість запитів стосувалася виділення коштів на фінансування закладів соціальної сфери, проблем життєзабезпечення населених пунктів або окремих громадян, питань освіти, охорони здоров'я, культури, захисту прав громадян тощо.

Переважну більшість запитів розглянуто у встановлені терміни, депутати своєчасно поінформовані про розгляд порушених з їхньої ініціативи проблем. Окрім цього, до обласної ради надійшло 702 звернення громадян, у тому числі до голови обласної ради звернулося 545 громадян, з них – 474 з проханням про надання разової грошової допомоги з фонду обласної ради та отримали допомогу на суму 195,4 тис. грн. Із проханням про надання грошової допомоги безпосередньо до голови обласної ради звернулося 367 заявників, і вони отримали допомогу на суму 148 тис. грн.

За звітний період до обласної ради надійшло 623 звернення громадян, у тому числі на особистому прийомі керівництвом обласної ради – 46, до голови обласної ради звернулося 40 громадян.

Переважною кількістю звернень громадян вирізняються райони: Тернопільський – 42 звернення, Лановецький – 33, Тербовлянський – 21, Збараський – 19 та місто Тернопіль – 358 звернень.

Без перебільшення можна стверджувати, що ми майже все зробили для того, щоб особливо продуктивною і результативною була робота депутатського корпусу, всіх постійних комісій обласної ради спільно із структурними підрозділами обласної державної адміністрації в період формування і прийняття бюджету на 2013, 2014, 2015 роки й програм соціально-економічного та культурного розвитку області на 2014 рік.

За звітний період проведено 8 сесій обласної ради, 19 пленарних засідань, на яких прийнято 429 рішень. У минулому році відбулося 4 сесії, 13 пленарних засідань, на яких прийнято 264 рішення.

Усі рішення обласної ради мали практичне втілення і значною мірою сприяли розвитку позитивних процесів у різних сферах життєдіяльності області, а певна їх частина реалізована у державних рішеннях з означених питань.

Варто зазначити, що високою активністю у забезпеченні виконання повноважень обласної ради та організації її безперервної роботи характеризується діяльність усіх дванадцяти постійних комісій обласної ради. Вони провели понад 200 засідань, на яких розглянуто і прийнято більш як тисячу рішень та пропозицій.

Робота постійних комісій була і є однією з найважливіших організаційних форм діяльності обласної ради. Вони вдосконалюють напрацьовані традиції, активно використовують такі дієві форми роботи, як виїзні та спільні засідання.

Відзначу конструктивну і кваліфіковану роботу постійної комісії обласної ради з питань бюджету (голова комісії Олександр Стадник), а також начальника відділу аналізу обласних програм та бюджету виконавчого комітету апарату обласної ради, депутата обласної ради Володимира Чубатого. У складі комісії

працюють депутати від усіх фракцій обласної ради. Її робота побудована на засадах високого професіоналізму, і рішення завжди відповідають інтересам жителів краю.

– ***Як здійснюється взаємодія між представницькими та виконавчими гілками влади на обласному рівні, розроблення і прийняття цільових обласних програм?***

– Відповідно до вимог чинного законодавства, низка повноважень обласної ради делегована обласній державній адміністрації, а відповідно – її структурним підрозділам. Враховуючи це, при організації роботи обласної ради ми усвідомлювали, що тільки системність у взаємодії між представницькими і виконавчими гілками влади на обласному рівні дає змогу досягати позитивних результатів.

Одним із важливих напрямів нашої співпраці з органами виконавчої влади стали розроблення та прийняття на сесіях обласної ради цільових обласних програм, методична і практична допомога з цих питань радам усіх рівнів. При цьому ми враховували пріоритети, визначені довготерміновою програмою «Стратегія економічного та соціального розвитку Тернопільської області на 2004–2015 роки», в якій органічно поєднані політичні, гуманітарні та соціально-економічні фактори.

За звітний період обласна рада ґрунтовно розглянула та прийняла 34 цільові програми.

8 жовтня 2014 року в Дипломатичній академії МЗС України за підтримки та сприяння обласної ради проведено презентацію економічного та інвестиційного потенціалу Тернопільської області, основним завданням якої було утвердження позитивного іміджу нашого краю на міжнародному рівні та представлення його як території, сприятливої для інвестування і ведення бізнесу.

В області успішно завершено другий етап реалізації спільного Проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

9 жовтня 2014 року підписано Угоди про партнерство між Тернопільською обласною радою, Тернопільською обласною державною адміністрацією і зазначеним Проектом щодо започаткування третього етапу, спрямованого на мобілізацію місцевих громад, органів державної влади та місцевого самоврядування для прийняття спільних рішень та розподілу ресурсів з метою поліпшення життєдіяльності області.

Затверджено ряд обласних галузевих програм, які подала Тернопільська обласна державна адміністрація. Зокрема, програму міжрегіонального та зовнішньоекономічного співробітництва Тернопільської області на 2014–2017 роки, обласну програму співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року, програму розвитку туризму в Тернопільській області на 2013–2015 роки.

– ***А як триває підготовка до реформи місцевого самоврядування та децентралізації влади?***

– 2015 рік – рік реформ та фундаментальних змін українського суспільства. уперше в області розроблено й затверджено на сесії обласної ради 15 березня 2014 року програму розвитку місцевого самоврядування в Тернопільській області на 2014–2018 роки, заходами якої передбачено проведення обласного конкурсу проектів місцевих громад. Це дає змогу частково профінансувати з обласного бюджету переможців обласного конкурсу проектів розвитку місцевого самоврядування, які розробили сільські, селищні, міські та районні ради. Такі кошти будуть передбачені в обласному бюджеті на 2015-й і наступні роки.

Усвідомлюючи, що ми перебуваємо на порозі здійснення децентралізації влади й адміністративної реформи, у 2014 році обласна рада стала ініціатором проведення семінарів для сільських, селищних, міських та районних рад «Про основні положення змін до Конституції України. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: основні напрями, завдання та етапи впровадження».

Методика формування територіальних громад наголошує, що вони мають утворюватися навколо великих населених пунктів. Люди хочуть об'єднання, адже це дає величезну самостійність громадам, а разом з тим і відповідальність. У цьому й полягає суть децентралізації влади.

Об'єднання громад, яке передбачене адміністративно-територіальною реформою, є необхідним кроком для «перезавантаження» досі обділених фінансово регіонів, адже тепер територіальні громади зможуть залишати собі левову частину податків та отримують додаткові повноваження. Це, своєю чергою, дає поштовх економічному розвитку громад і, як результат, процвітанню України.

Заслужують на щире вдячність голови районних рад – члени обласної асоціації органів місцевого самоврядування «Ради Тернопільщини» за конструктивну співпрацю і добру організаційну роботу на стику розв'язання проблем: область – район – територіальна громада.

На 51-й сесії обласної ради було прийнято звернення депутатів Тернопільської обласної ради до Президента України Петра Порошенка, Прем'єр-Міністра України Арсенія Яценюка, Коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді восьмого скликання щодо децентралізації влади.

Підсумовуючи сказане, слід особливо наголосити на тому, що Тернопільська обласна рада пліч-о-пліч пройшла з громадою складні часи боротьби проти тоталітаризму та перетворення нашої держави у закрите акціонерне товариство одного клану. Тепер спільно з громадою робить усе, щоб перетворити Україну у цивілізовану, європейську, правову державу. І перед світлою пам'яттю Героїв Небесної Сотні та Небесної армії ми повинні цього досягти.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо якості соціального обслуговування інвалідів в умовах
формування об'єднання територіальних громад у районі**

у

**Сенс життя – бути потрібною людям,
або**

Співпереживає серцем і душею

До неї ідуть за порадою, а виходять з вірою, надією на краще життя. Для когось робота – це матеріальний добробут, благополуччя і комфорт, для інших – прагнення бути корисним людям, співпереживати з ними, важку для них хвилину допомагати їм. Саме в цьому вбачає сенс свого життя Любов Сидоренко. Вона прагне бути корисною для людей, які відчувають гостру потребу в підтримці та допомозі.

Працюючи у Лановецькій міській раді, Любов Олексіївна з розумінням і повагою ставиться до людей з обмеженими фізичними можливостями. Інваліди загального захворювання, ветерани війни та інші відвідувачі міської ради вдячні їй за професіоналізм і турботу, чуйне ставлення до різних категорій людей. Адже вона – людина доброзичлива, уважна, їй властиві співпереживання, співчуття і милосердя.

На громадських засадах Любов Олексіївна з грудня 2012 року сумлінно і відповідально працює головою первинного осередку Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України» (ВОІСОІУ) при міській раді із захисту та реабілітації людей з особливими потребами. А тому всіляко прагне допомогти людям, на долю яких випали нелегкі випробовування.

Для того, щоб пізнати іншу людину, треба поставити себе на її місце. Здається, нема нічого простішого і нічого складнішого. Проте не у кожного є таке відчуття. Любов Олексіївна сповна володіє ним.

Не менш важливе покликання жінки – бути матір'ю. Радість життя допомагають відчути її діти. Гордиться Любов Олексіївна своїми дітьми – старшим сином Олегом та молодшим Богданом, сповна віддає їм тепло материнського серця і турботу.

Люба Олексіївна переконана, що лише спільними зусиллями можна забезпечити заможне життя, високоякісну медицину, любов, духовність і мир у сім'ї та Україні загалом. Життя у кожного своє, особисте... Чи будете ви щасливі – залежить від вас. Вам Бог дав життя, дітей, батьків, родину, право вибору. Кожен повинен жити повноцінним життям і пам'ятати, що щастя подібне до сонячного саява – лише відкрий у відповідь душу свою. Люди повинні жити не лише довше, а й так, щоб їхнє життя було різноманітним, повноцінним і дарувало задоволення.

Бог дає людині урок цінувати життя, не витратити марно час, який відпущений нам і якого не так уже й багато. І, дивлячись на чужі страждання, співпереживати, серцем та душею бути м'якшим, любовніше ставитись одне до одного, щоби зробити світ кращим, а людей добрішими...

Завжди бажані гості у міській раді хлопці та чоловіки, які повернулись із зони АТО, – Дмитро Харчук, Олег Талабан, Леонід Рамський, Дмитро Власюк та інші. Їх тут уважно вислухають, допоможуть їм. У людей молодих та літніх багато проблем, але є дві основні – здоров'я і самотність. Людям, які дивилися смерті у вічі, ті, хто відчуває печаль самотності, самотним, кому тепер важко адаптуватися в нелегкому мирному житті, самотність, проблеми із здоров'ям треба перемагати спільно з товаришами, друзями, владними структурами, громадськими організаціями.

У демонстративному центрі, що в м. Ланівці на вулиці Грушевського, 33 «Б», знаходять спільну мову абсолютно незнайомі раніше молоді люди і люди старшого покоління. Сприяють одне одному у вирішенні тих чи інших питань. Тут влаштовують цікаві свята, акції, допомагають позбутися наслідків багатьох хвороб.

Любов Олексіївна, як і багато інших жінок, переконана у тому, що в житті людини, як у природи, теж є свої періоди: квітуча весна символізує молодість, багряна осінь асоціюється з початком старості, а поміж ними – зрілість. Та поняття віку відносно й умовне. Адже відомо, що людина є молодою або літньою залежно від того, як вона почувається. На думку психологів, старість настає тоді, коли людина припиняє чогось прагнути. А це означає: якщо ми намічаємо перед собою певну мету, то надовго залишаємося молодими.

Любов Олексіївна дуже любить українські вишиванки. Для цієї чарівної жінки це не просто одяг. Українська вишиванка – самовираження українського народу, вона є відображенням його цінностей, традицій, культури та історії, вираженням своєї національної і громадянської позиції, культурної освіченості й духовної свідомості, патріотизму та єдності народу.

У стародавньому одязі закодовано багато символів сили, добробуту, краси та оберегів. Тому Любов Олексіївна щиро радіє, що вишиванки нині з новою хвилею ожили серед українців, що люди у День вишиванки завжди піднесені, усміхнені, привітні...

Особливі почуття в Любові Олексіївни викликають квіти. Квіти – це, безсумнівно, краще, що створила природа, вони просто зачаровують своєю красою. До того ж, у багатьох людей квіти викликають асоціації з ніжністю та жіночністю, якостями, притаманними хіба що жінці. Саме тому жінки з особливим трепетом ставляться до таких знаків уваги. До того ж, квіти не просто дуже красиві, кожна квітка по-своєму унікальна, схожої на неї нема. Кожна рослина має свою чарівність і навіть простоту. Наприклад, звичайна кульбаба за зовнішнім виглядом нагадує маленьке сонечко, що спустилося з неба, ромашка нагадує нам про дитинство, біла троянда є символом чистоти і невинності, а червона – символом пристрасті та нескінченної любові.

Любов Олексіївна любить квіти, і вони відповідають їй взаємністю.

*Ах, квіти, квіти, і великі, і малі... Приносите
ви щастя й насолоду.
Ви й справді, наче усмішка землі,
Ввійшли назавжди до людей у моду.
Дарують вас по три, по п'ять і по одній,
Ще й оберемками несуть на іменини.
У кожної з вас неповторний образ свій,
Й приносить кожна радість для
людини. А я ніколи з грядки квіточок не
рву, Бо в них тоді уже життя немає.
Радію я, що поміж квітами живу. Хай
квіточка жива на клумбі сяє.*

«Як на мене, – запевняє Любов Олексіївна, – збереження душевної молодості залежить від позитивних емоцій. Потрібно тільки намагатися знаходити їх у повсякденному житті. Відновлення здоров'я, гармонія із собою та іншими людьми зроблять будь-який вік щасливою порою».

«Потрібно пам'ятати, що найважливішими потребами людей літнього віку та інвалідів є максимальне збереження активності, віри в свої сили, а також відчуття захищеності та особистої свободи, – стверджує Любов Олексіївна, – і я вважаю, що обов'язок влади, громадських організацій, а також усіх небайдужих людей – надати допомогу тим, хто її потребує. Саме про це думаю насамперед, коли до мене йдуть люди».

Інтерв'ювання здійснювала

Галина Кузьменко

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо перспектив розвитку підприємницької діяльності у районі**

**Секрети успіху бізнес-леді Галини
Пучинської**

Галина Пучинська добре знана на Тернопільщині. Ця жінка зуміла успішно зреалізувати себе у меблевій сфері. Вона з досвіду знає, як розпочати бізнес, як заробляти пристойні гроші й при цьому встигати бути чарівною жінкою, люблячою мамою і турботливою дружиною. Хоча перш ніж стати успішною бізнес-леді, довелося подолати чимало труднощів. На щастя, в Галини Пучинської все вийшло.

Про те, як розпочинала власний бізнес Галина Пучинська розповідає Георгієві Мельнику. – *Пані Галино, хочеться дізнатися більше*

про Вас як непересічну особистість. Тож розкажіть, будь ласка, про себе, про свій життєвий шлях.

– Я – тернополянка. Моє дитинство та студентські роки минули в рідному місті. У школі мала хист до математичних наук, тому вибрала професію фінансиста. Здобуваючи вищу освіту, розуміла, що моя професія не стане остаточним вибором у житті, тому паралельно закінчила багато курсів, шукаючи справу до душі. Пробувала себе у різних сферах. Особливо захопилася фотосправою, яка стала моєю маленькою віддушиною у рутинному житті. Нині закінчую курси дизайну інтер'єрів, оскільки вважаю, що це відкриє для нашого бізнесу нові можливості. Знаєте, зайвих знань не буває.

– *Як, на Вашу думку, можна стати успішним бізнесменом?*

– Відомо сотні способів, щоби змінити своє життя. Один з них – стати бізнесменом. Фахівці, які добре знаються на усіх секретах бізнесової науки життя, рекомендують завжди пам'ятати – якою б важливою не була справа, потрібно дослухатися до своїх інтересів.

Мати власний бізнес – це ще не запорука багатства. Статистика свідчить, що дві третини фірм припиняють свою діяльність упродовж першого року існування. Наступного року закриваються ще дві третини від тієї кількості, що залишилася після першого року. Шанси вижити після двох років існування має лише десята частина новостворених фірм.

Згадаймо, що не з кожної гілочки виростає на яблуні повноцінне яблуко. Мабуть, більшість квіточок залишаються недозрілими яблучками, які безжально опадають. Ось так і з новоствореними фірмами.

Перш ніж вдається знайти прибуткову справу, доводиться кілька років пробувати. Початківцеві-бізнесмену слід бути готовим до неодноразових поразок до того часу, як він досягне успіху.

Не слід також забувати, що найприбутковіші – це ті проекти, які пов'язані з підвищеним ризиком. Чим менше ризику, – тим меншим є прибуток.

– ***А що головне у бізнесовій діяльності?***

– Своя справа – завжди ризик, але не завжди успіх.

Головне у бізнесовій діяльності – ідея. Будь-який успішний бізнес – це завжди ідея, що вирізняється від інших. Якщо трапляється інновація, що може забезпечити прибуток, – слід за неї хапатись і втілювати у життя. Слід пам'ятати і таке – інновація не обов'язково мусить бути глобальною. Те, що вже відоме в іншому місці, може бути інновацією для вашого. Відомо, що нове – це забуте старе (або маловідоме). Слід вивчати бізнесову діяльність у інших містах та країнах і розвивати її у рідному для бізнесмена середовищі.

Якщо інновація десь уже втілена, то це є аргументом на її корисність і живучість.

Бізнесовий успіх може забезпечити лише цікава ідея. Якщо ж її нема, то з конкурентами не впораєтеся. На усталеній доріжці вони почуваються краще за вас. Конкуренти були першими на ній і вже накопичили досвід.

– ***Успішний бізнес – це завжди інновація?***

– Поширеною є думка про те, що для відкриття свого бізнесу потрібний стартовий капітал. Це не завжди відповідає дійсності. Більшість всесвітньо відомих компаній стартували з «нуля». Приклади – «Microsoft», «Apple», «Coca-Cola», «Kodak», «Google».

Правильний бізнес годує себе сам. Завдання бізнесмена-початківця полягає у тому, щоб лише певний час протриматися на голодному пайку. Невдовзі після початку бізнесової діяльності стає зрозумілим, чи варто її продовжувати, а чи від неї слід відмовитися.

– ***А чому Ви зупинилися саме на мебельному бізнесі?***

– По суті, ми продовжили сімейну справу, і тепер, набравшись досвіду, можу сміливо сказати, що мені подобається моя робота. Сьогодні це не тільки бізнес, а спосіб самовираження, спосіб життя.

– ***Як давно Ви у меблевому бізнесі?***

– У меблевому бізнесі я вже дванадцять років. Щоправда, з перервами на декретні відпустки. Нашу сімейну справу розпочали близько чотирьох років тому. Знаю, що для становлення сталого бізнесу це дуже мало часу, але вважаю, що за такий короткий час ми вже багато чого досягли. Насамперед, завоювали довіру клієнтів, знайшли свого покупця, визначились із сегментом на ринку. Маємо грандіозні плани на розширення бізнесу, які поки що реалізовано тільки приблизно на 30%.

– ***Хто допомагає Вам втілювати Ваші найсміливіші ідеї в життя?***

– Я знаю, що таке жіноче щастя, бо моєю основною підтримкою є мій чоловік. Він на всі сто відсотків підтримує мене в усіх починаннях. Звичайно, багато в чому допомагають батьки. У нас нема поділу на батьків «моїх» і

«твоїх», у нас спільні батьки. Це – справжня родина. Ми дуже вдячні батькам за все і найперше за те, що заклали нам моральні та християнські цінності, які сформували нас як особистості, допомогли здобути достойну освіту і надалі нас підтримують. Батьки дали нам все необхідне для вдалого старту в житті, за що їм низький уклін та повага.

Мені додає сил, наснаги і бажання успішно працювати, виглядати привабливо відпочинок у колі сім'ї, і зовсім не важливо, де ми перебуваємо, – на морському узбережжі чи вдома перед телевізором. Головне, щоб усі були разом.

– ***А які поради дають фахівці бізнесменам-початківцям?***

– Ці поради допомагають визначитися, що кого влаштовує – робота за наймом чи вільне плавання у морі підприємництва. Свій бізнес надає повну свободу дій залежно від ділових якостей підприємця. Бізнес може подарувати і матеріальну, і моральну незалежність. Може й не подарувати. Бізнес гарантії не створює і не надає. Бізнес створює лише шанси.

– ***Що ж потрібно для бізнесу?:***

– *Рішучість.* Кажуть: «Щоб стати підприємцем, ним просто необхідно стати!». Ті, хто довго думає, бізнесменами ніколи не стануть. Якщо думати про все – податки, перспективи розвитку, стартовий капітал, про позику для стартового капіталу, – то просто не вистачить часу стати бізнесменом. Тут, очевидно, доречним є вислів Наполеона: «Головне – це встрягти в бій». Усе решта прийде само собою.

Бізнес-планування. Спеціалісти вважають, що для започаткування бізнесової діяльності достатньо простої бізнес-ідеї. Бізнес-план потрібним буде для одержання кредиту в банку. Якщо ж започаткування бізнесу розпочинати зі складання бізнес-плану з усіма подробицями, то на це піде багато часу. Професіонали можуть скласти бізнес-план, але візьмуть за це пристойні гроші. Фахівці радять не перебільшувати значення бізнес-планів. Його складання може відбити охоту до заняття бізнесом.

Старт без капіталу. Відомо чимало способів розпочати бізнесову діяльність без залучення зовнішніх коштів, у тому числі банківських кредитів. Кредит можна брати тоді, коли підприємець уже твердо стоїть на ногах і гроші потрібні для розширення бізнесу. Банківський кредит, як правило, передбачає щомісячні виплати разом з відсотками, нарахування пені у випадку недотримання термінів погашення. Банківський договір зазвичай містить кілька несприятливих для бізнесмена положень. Фахівці радять будувати бізнес так, щоб від малого поступово йти до більшого. Трапляються випадки, коли гроші створюють буквально з повітря.

Конкуренція. В умовах ринкової економіки без неї бізнесової діяльності не буває. Конкуренція – річ неприємна, але вічна. Завжди була, є і буде. Якщо боятися конкуренції, – все одно, що боятися вовка і не ходити до лісу. Про конкуренцію не слід забувати, але й не думати, що вона спрямована саме проти вас. Вона спрямована проти всіх, і всі з нею живуть.

Помилки. Вони будуть. Не робить помилки той, хто нічого не робить.

Помилок боятися не слід.

Гнучкість. У ринковій економіці не буває нічого стабільного. Бізнесмен має бути готовим до змін на ринку й адекватно реагувати на них. Слід завжди відстежувати зміни на ринку і намагатися без втрат реагувати на будь-яку ситуацію. Наприклад, не варто тримати товар за великою ціною, намагаючись компенсувати затрати на нього. Розумніше буде продати його дешевше й повернути хоч би частину витрат.

Здатність до долаття труднощів. Китайський філософ Лао-Цзи сказав, що шлях у 10 тисяч кроків розпочинається з першого кроку. Свій бізнес потребує великої відповідальності й максимальної віддачі. Лише за таких умов можна досягти успіхів.

– ***Чи є досвід запорукою бізнесу?***

– Абсолютна більшість фірм, які започаткували люди без необхідного досвіду, зазнають банкрутства. Основна причина чому це відбувається – люди не знають, як стати багатими. Не знають, як створити успішний бізнес. Можливо, ці люди мають варту уваги ідею про продукт чи послугу, але не мають ідеї запуску нового бізнесу.

Більшість компаній, які утворюють досвідчені бізнесменами, є успішними. Це пояснюється тим, що досвідчені люди знають, що потрібно робити і як потрібно робити. Вони знають, як продати свій товар або послугу, як вести ділові переговори з постачальниками, як збільшити доходи, як вести маркетингові кампанії та управляти фінансами. Досвід є запорукою для успішного старту та ведення бізнесу.

Згідно з даними фірми «Dunn and Bradstreet», 96 відсотків компаній у США зазнають невдачі з огляду на нездатність управління ними. Це поняття означає, що ті люди, котрі компанію створили, не знають, як вчиняти з нею далі. Помічено, що двома основними сферами, де допускають помилки, є такі:

Продажі й маркетинг. Майже половина компаній розпадається з огляду на те, що їм не вистачає доходів від продажу товарів і послуг. Мало фірм припиняють свою діяльність, коли є стабільні та високі доходи.

Незадовільний контроль затрат. Майже половина компаній закривається тому, що витрати перевищують доходи. Необхідними для успішної бізнесової діяльності є досвід у сфері продаж, маркетингу, фінансів та контролю затрат.

– ***Що таке успіх у бізнесі?***

– Кажуть, що успіх у бізнесі – це питання не удачі чи випадковості. Це – питання досвіду і знань. Для успішного ведення бізнесу необхідні знання.

– ***Які ж поради щодо цього?***

– Поради – прості й зрозумілі.

1. Виберіть фірму, що опікується тим самим бізнесом, який цікавить вас для майбутньої бізнесової діяльності. Доцільно влаштуватися на роботу в таку компанію і певний час у ній попрацювати. За такого прийому можна отримати знання та досвід, які знадобляться для ведення власного бізнесу.

2. Бізнесу треба навчатися. З цією метою потрібно читати книжки, журнали та інші джерела, що містять ділову інформацію. Навчання у наш час має бути безперервним.

– **Як Ви починали роботу в магазині?**

– Розпочали ми свою справу як монобрендовий магазин, були офіційними представниками лише однієї фабрики. Але з часом я зрозуміла, що це сковує мої можливості. На меблевих виставках бачила нові цікаві моделі, й мені відразу ж хотілося мати їх у своєму салоні, тому поступово я відмовилася від формату монобрендового магазину, але й надалі залишаюсь єдиним офіційним представником кількох фабрик у Тернополі. Нині працюю з найкращими виробниками України і Польщі. У салоні представлені такі відомі бренди, як ROMIRA, DAVIDOS, DANIRO, МЕВЕЛВОС й інші. Я завжди відкрита для співпраці з новими фабриками.

– **Які види меблів пропонуєте?**

– У нас у салоні представлені всі види меблів. Це і корпусні меблі: вітальні, спальні, шафи-купе, і м'які. М'які меблі – дуже цікава ніша в меблевій сфері, адже потрібно мати творчий підхід, щоб й правильно підібрати дизайн і оббивку дивану. Я дуже люблю цю справу. Вже є кілька моделей, виготовлених на фабриці під моє індивідуальне замовлення, які згодом надійшли в масове виробництво. – **На що звертаєте увагу при виборі продукції?**

– Повірте, тільки найкращі меблі потрапляють до нас у салон. Я чітко зважую всі аспекти при виборі моделей на виставку: зовнішній вигляд товару, його функціональність, ціну. Сьогодні дуже актуальним питанням є якість та екологічність матеріалів, з яких вироблено продукцію. Всі без винятку меблі, які ви знайдете у нашому салоні, виготовлені з високоякісних екологічно чистих матеріалів та комплектуючих.

– **Облаштувати квартиру новими меблями – задоволення не з дешевих. Чи є у Вас свій стабільний покупець?**

– Щодо цінової політики, то наша продукція зорієнтована на середньостатистичного тернополянина із середнім рівнем прибутку. Це – найоптимальніша ніша для покупця, але й найбільш трудомістка для мене. Моє основне завдання – знайти збалансованого постачальника за ціною та якістю. На щастя, в Україні є з чого вибирати. Я звертаю увагу на фабрики з високими потужностями, на партнерів, якість меблів яких перевірена часом. Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію в державі, кількість клієнтів у нас не зменшилася.

– **Пані Галино, щиро дякую Вам за цікаву, змістовну розмову. Від імені інвалідів Лановеччини сердечне спасибі за благодійні заходи й акції, за Вашу допомогу в придбанні меблів для салону «Центр здоров'я» для інвалідів у Лановецькому районі. Від усього серця бажаю Вам міцного здоров'я, щастя, добра, добробуту, родинного тепла, подальших успіхів у бізнесі й загалом у житті.**

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки щодо
використання економічних методів управління в умовах
підприємства:**

Тетяна Чубак: «Мрії збуваються, якщо живеш у гармонії з усім світом і всіма, хто навколо»

Тетяна Чубак – молода, енергійна мама трьох дітей, успішна та цілеспрямована жінка, яка зуміла поєднати активну благодійну діяльність, допомогу чоловікові у бізнесових справах з вихованням дітей та створенням сімейного затишку.

Тетяна живе в Тернополі та є патріоткою цього чудового міста, бо тут її із чоловіком дім, тут народились її діти. У 2000 році вона закінчила з червоним дипломом Тернопільську академію народного господарства – інститут міжнародного бізнесу і менеджменту. Досконало володіє англійською мовою, а також – німецькою зі словником.

Свою професійну діяльність почала з роботи менеджера із зовнішньоекономічної діяльності у ТОВ «Теркурій-2», яке виробляє панчішношкарпеткову продукцію. Тетяні доводилося працювати перекладачем під час переговорів за кордоном щодо підписання угод з купівлі нового обладнання і сировини для виробництва шкарпеток.

Тепер торговий дім «Теркурій» є відомим виробником шкарпеток не лише в Україні, а й за її межами.

А Тетяна працює у розважальній галузі, очолює відділ маркетингу торговельної та розважальної частини торговельно-розважального центру «Подолляни». Ця робота їй дуже подобається. Працівники відділу розуміють і всіляко підтримують Тетяну. Завдяки реалізації багатьох масштабних маркетингових проектів тернополяни вже чотири роки поспіль визнають ТРЦ «Подолляни» найкращим розважальним і торговельним комплексом міста.

Тетяна Чубак – учасниця проекту «Рейтинг керівників – жінок», перша «Міс RIA» у Тернополі 17 лютого 2012 року.

Тетяна очолює благодійний фонд «Подолляни».

– Коли чотири роки тому тільки починали працювати, – розповідає Тетяна, – мало хто вірив у ефективність нашої організації. Приємно, що тепер люди самі виявляють ініціативу та приєднуються до благодійної роботи. Сьогодні нас знають у всіх сирітських будинках, інтернатах, громадських та молодіжних організаціях, які працюють з інвалідами, лікарнях області. Ми з чоловіком виховуємо трьох діточок, синам 9 і 6 років, донечці – 4 роки, і переконані, що дітей в сім'ї має бути мінімум двоє – вони разом ростуть, вчаться

бути чесними, щирими, поважати та підтримувати одне одного. Я вірю, що всі мрії і бажання збуваються, якщо ти живеш у гармонії зі світом і всіма, хто навколо тебе, та робиш відповідні кроки для їх здійснення, тому що у Бога нема інших рук, крім наших».

Тетяна має цінний досвід у проведенні різних заходів культурно-розважальних і благодійних заходів та акцій для тернополян та гостей нашого міста й області, різноманітних цікавих фестивалей для молоді за участю Західної України.

Так, мрії, бажання Тетяни збуваються, бо вона, ця непересічна жінка, гармонійно поєднала у собі неабиякий розум, красу, прагнення робити добро людям, втілює у життя святе біблійне правило: «Якщо даєш – наповнюється серце»...

Відрадно зазначити, що благодійний фонд, який очолює Тетяна, допомагає людям з обмеженими фізичними можливостями Лановецького району. Тож від інвалідів Лановеччини і від себе особисто щиро вітаю Тетяну Чубак з 8-ю річницею благодійного фонду «Подольани». Цій чарівній, привабливій жінці, людині з великим серцем щиро бажаємо міцного здоров'я, щастя, радості, родинного тепла, земних і небесних щедрот за чуйність до людей з обмеженими фізичними можливостями, за пожертви благодійного фонду «Подольани». Нехай Господь сторицею воздасть Тетяні та її родині за добро, за добрі справи.

Інтервювання здійснював

Георгій Мельник

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо удосконалення системи управління
соціальною сферою у районі**

**Серця, зігріті добротою і милосердям
Інвалідам допомагає територіальний центр
соціального обслуговування**

У Лановецькому територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) функціонує відділення соціальної допомоги вдома, створене у 1989 році. Очолює відділення завідувач Ірина Мартинюк, яка працює з 2002 року, заступник завідувача Ольга Луньова трудиться з 1997 року. Соціальні працівники відділення: Антоніна Рейтор, працює з 1989 року, Тетяна Стасюк – з 2004 року, а Тетяна Софіюк – з 2013 року.

Основою діяльності відділення соціальної допомоги вдома є робота соціальних робітників. У відділенні – 81 соціальний працівник. На цих посадах працюють жінки. Адже тільки жінка покликана всім своїм еством вгамувати біль, дарувати любов, ніжність, ласку і доброту знедоленим, інвалідам. Щоденно, крім вихідних, соціальні робітники докладають усіх зусиль, щоб належно обслужити самотніх пенсіонерів, людей з обмеженими фізичними можливостями. Прибирають у квартирах підопічних, миють вікна, перуть штори, білизну і т. п. Соціальні працівники стежать за чистотою на прибудинкових ділянках підопічних, які проживають у приватному секторі, забезпечують підопічних продуктами харчування, ліками, оформленням субсидій, оплатою комунальних послуг, дрібним пранням і т. п. Стежать за станом їхнього здоров'я, при потребі викликають лікаря, заміряють температуру, артеріальний тиск, відвідують хворих у лікарнях, а також супроводжують у поліклініку.

Вони добрим словом лікують своїх підопічних. Бо спілкування, доброзичливе, чуйне ставлення – це теж ліки. Вони вселяють бажання до життя, і світлішають очі стареньких людей, коли бачать свого соціального працівника.

Роботу соціальних працівників контролюю. Згідно із графіком проводимо виїзди на місця для перевірки роботи соціальних працівників та доглядальників.

Доброзичлива увага завжди потрібна обділеним долею людям з особливими потребами. Зуміти відчути біль нужденних як власний, простягнути руку тим, хто опинився в скруті, хто страждає від хвороби чи байдужого середовища, гостро потребує хліба насущного або душевної розради, можуть люди тільки з добрим, чуйним серцем.

Справжня допомога поєднує у собі два вияви підтримки: матеріальну і духовну. Тобто допомагати можна не лише грошима, продуктами чи іншими

матеріальними речами. Набагато важливіше не пройти повз людину, яка потребує моральної допомоги та підтримки. Не потрібно допомагати задля когось чи чогось, для вигоди чи для того, щоб потім отримати подяку. Треба робити добрі справи, бо ж душа людини покликана їх проявляти до ближніх.

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) Лановецького району надає різні види соціально-побутових, медикосоціальних послуг громадянам похилого віку, інвалідам та іншим соціально незахищеним верствам населення, які спрямовані на підтримання їх життєдіяльності, соціальної активності та повноцінного життя в суспільстві.

На соціальне обслуговування в територіальному центрі (надання соціальних послуг) мають право:

– громадяни похилого віку, інваліди, хворі (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які не здатні до самообслуговування і потребують постійної сторонньої допомоги, визнані такими в порядку, затвердженому МОЗ;

– громадяни, які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в центрі державної служби зайнятості як такі, що шукають роботу; внаслідок стихійного лиха, катастрофи (і мають на своєму утриманні неповнолітніх дітей, дітей-інвалідів, осіб похилого віку, інвалідів), якщо середньомісячний сукупний дохід їхніх сімей нижчий, аніж прожитковий мінімум для сім'ї.

Завдяки чуйності, відповідальності, милосердю турботливих робітниць територіального центру наші підопічні оточені увагою та піклуванням і в будень, і в свято. Для багатьох підопічних соціальної допомоги вдома соціальний робітник є тим промінчиком світла, який допомагає їм триматися на цьому світі. Коли самотня людина залишається наодинці зі своїми проблемами, вона може розраховувати на допомогу соціальних робітників.

Відділення соціально-побутової адаптації створено 14 квітня 2011 року. Це відділенням надає такі послуги: соціально-побутові, психологічні, інформаційні та інші. Відділення обслуговує 643 інваліди, які проживають на території району. У відділенні, яке я очолюю, працюють інструктор з трудової адаптації Оксана Гаврищук, соціальний працівник Олеся Матевощук, медичний брат Олександр Цимбал.

До послуг інвалідів – клуб із символічною назвою «Промінь надії», бібліотека, де виступають лектори, проводять бесіди на різноманітні теми. Також організують поїздки по історичних, пам'ятних і мальовничих місцях, надають гуманітарну допомогу для інвалідів, які перебувають на обліку.

Саме ж приміщення стаціонарного відділення територіального центру соціального обслуговування, утвореного в 1991 році, історично давнє, перші згадки про нього датовані ще в далекому 19 сторіччі.

*Завідувач відділення соціально-побутової адаптації,
голова Лановецького первинного осередку ВОІСОІУ. Неоніла Борейчук*

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо налагодження зв'язків з батьківською землею**

**«Де є добрі люди,
там біди не буде»**

Так можна сказати про керівника підприємства «Ужгородський коньячний завод», генерального директора корпорації «Закарпатсадвинпром» Володимира Гісема.

***Візитівка:** Народився 29 вересня 1949 року в селі Голубині Свалявського району на Закарпатті. Освіта вища: закінчив Одеський технологічний інститут. Професія – інженер-технолог. Понад тридцять років очолює підприємство «Ужгородський коньячний завод».*

Окрім того, сьогоднішнє місце роботи – генеральний директор корпорації «Закарпатсадвинпром». Має численні державні нагороди. Зокрема, нагороджений орденом Святого князя Володимира IV ступеня, срібним орденом «Слава на вірність Вітчизні», міжнародним орденом Святого Миколи Чудотворця «За примноження добра на землі». Депутат Закарпатської обласної ради багатьох скликань...

Такі штрихи до біографії людини, котра користується величезним авторитетом у краях, бо в нелегких, а часто й в екстремальних умовах впевнено тримає штурвал керівництвом чималого робітничого колективу, який своєю продукцією примножує славу краю як в Україні, так і далеко за її межами.

Разом з тим В. Гісем знаходить час, щоб допомогти потребуючим, підтримати інвалідів, серед яких багато тернополян.

Володимира Гісема називають «творцем божественних напоїв», адже він знає, що таке справжнє вино. Для нього це більше ніж алкогольний напій і навіть більше, ніж привід для товариських зустрічей. Це – сконденсована радість і надія, розлита у пляшки, які пам'ятають тепло рук виноробів з різних континентів, їхню любов до землі, вина та людей. Вино – також мистецтво, як і поезія, кохання. Його так само треба смакувати, щоб відчутти душу вина. Справжній винороб не може бути поганою людиною. Як і справжній шанувальник вина.

Володимирові Гісему є чим пишатися. Хоча вдосконаленню нема меж, Володимир Васильович прагне до вершини визнання завдяки високій якості продукції свого підприємства. Як керівник, зізнається він, може виконати будьяку роботу, але мусить зробити її дуже добре.

Ділячись життєвим досвідом, Володимир Гісем сказав: «Усвідомивши помилки, надалі намагайтесь їх уникати. Але при цьому думки про невдачу

викиньте з голови». Чоловік радить намічати для себе особливі життєві цілі, а поряд з ними – цілі менш масштабні, підпорядковані основним.

Володимир Гісем, очолюючи таке велике підприємство, ніколи не спочивав на лавах. Усі, хто його знає, твердять: невтомна людина, не заспокоюється на досягнутому, йде до мети твердо і наполегливо. А ще – ніколи не шукає легких шляхів. Він, горянин, знає, що підніматися до вершини – завжди важко, однак, не йдучи вперед, ніколи її не підкориш.

У нелегкій конкурентній боротьбі з іншими вітчизняними виробниками Ужгородський завод рік за роком виграє тендери на поставку коньяку в установи Міністерства закордонних справ. Тож під час дипломатичних прийомів у посольських і консульських установах подають закарпатські марочні коньяки.

Своїми успіхами та здобутками ОП «Ужгородський коньячний завод» та корпорація «Закарпатсадвинпром» значною мірою завдячують високому професіоналізму талановитого керівника. Адже авторитет, вимогливість та принциповість Володимира Васильовича ставлять його у ряд визначних непересічних особистостей України.

Володимир Гісем постійно надає щедру благодійну допомогу всім, хто її потребує, особливо інвалідам, дітям, хворим та знедоленим людям. Зокрема, пан Володимир неодноразово допомагав й інвалідам Тернопільщини.

За його допомогу особливо вдячний Георгій Мельник. Адже Володимир Гісем став меценатом п'яти його книг.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо актуальності та своєчасності розгляду проблем харчування
населення району**

«Щоб серце працювало, як годинник»

Розповім читачам нашої газети, як я за допомогою лікаря-терапевта Оксани Степанівни Довгалюк лікую серцеву недостатність. Може, комусь згодиться, бо мені допомагає.

Починала лікування зі зниження фізичних навантажень, обмеження вживання кухонної солі. За порадою лікаря, крім лікувальних заходів, застосовую фітотерапію. Мені при перевтомі серцевого м'яза допомагає глід. Якщо ж серце страждає від атеросклерозу, приймаю ліки з настурції.

Оксана Степанівна рекомендує збільшити в меню корисні сердечникам деякі ягоди, плоди й насіння. Це – відвар з груш, салат з листя черемші, каша з гарбуза звичайного з пшоном (допомагає при набряках). Прекрасні ліки – кукурудза звичайна. Помічено, що в країнах, де населення традиційно харчується кукурудзою, поширеність серцево-судинних захворювань низька. Кукурудза добре виводить холестерин з організму. Як хворим із серцевою недостатністю, так і для профілактики серцевих захворювань потрібно частіше вживати страви з капусти. У будь-якій капусті міститься багато калію, корисного для роботи серцевого м'яза. Лікар радить не забувати про калину. Вона посилює роботу серця. Дуже корисний продукт – печена картопля без солі. В Україні для лікування серцево-судинних захворювань здавна використовували ягоди шовковиці. Особливо корисні вони для хворих з ураженням клапанів серця, з міокардіодистрофією. Лише по 200 грамів шовковиці двічі на день допоможуть зняти біль у серці, нормалізувати серцебиття, позбавити від задишки й підняти працездатність серця. Взимку таким хворим як я рекомендовано пити сироп з ягід шовковиці.

Оксана Степанівна радить для підтримки роботи серця столову ложку подрібнених квітів і листя настурції великої залити склянкою окропу, потім на слабкому вогні 3–5 хвилин, настоювати 40 хвилин. Вживати по 2–3 столові ложки тричі на день. А крім цього – неодмінно споживайте натуральний мед і вводьте в раціон страви з меду. Можна приготувати лікувальний засіб з меду й хрону. Хрін добре вимийте, очистіть, подрібніть, змішайте зі столовою ложкою рідкого натурального меду до однорідної маси. Цю суміш потрібно вживати перед сніданком. Курс лікування має перевищувати 30 днів. Але пам'ятайте, що таку суміш потрібно готувати безпосередньо перед вживанням. Бажане додаткове вживання меду з кефіром, сметаною, овочами і фруктовим соком.

Радить Оксана Степанівна і такий рецепт: змішайте 60 грамів меду і 100 грамів товчених ядер волоських горіхів. Суміш вживати малими порціями протягом дня. Курс лікування – 45 днів. Можна приготувати суміш у різних об'ємах соків буряка, моркви, редьки й бджолиного меду. Приймайте по дві столові ложки за півгодини до їжі тричі на день два-три місяці. Суміш зберігайте в прохолодному місці.

Хороший результат дає застосування маточного молочка. Його класти під язик по 20 грамів тричі на добу. Тривалість лікування – до 20 днів. Можна замінити його квітковим пилком у суміші з медом у співвідношенні 1:1 або 1:2. Приймати суміш по чайній ложці тричі на день. Курс лікування – 20 днів.

Отже, бджола – це справді наш маленький-великий друг. Як добре, що в Тернополі встановили бронзовий пам'ятник бджолі-трудівниці!

Найбільший сенс на цій землі – людське життя, а все інше – похідне від нього, переконана Оксана Степанівна. З нею важко не погодитися.

Галина Мельник.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо бідності та економічного всеобучу громадян району**

Школа економії

**Вчимося рахувати гроші, або
Бути самому собі бухгалтером**

Напевно, хтось, прочитавши заголовок, скаже: «Що за проблема? Були б гроші, а вже порахувати їх – багато розуму не треба». Інші глибокодумно стверджують відомі істини: «Щастя – не в грошах, а в їх кількості», «Гроші є – проблем нема»,

«Грошей багато не буває», «Гроші люблять тишу». Чи мають вони слухність? На це та інші запитання члена Національної спілки журналістів України Володимира Клименка дає відповідь академік Академії соціального управління зі спеціальності «соціальна економіка та політика» Георгій Мельник.

– *Георгію Харитоновичу, як образно висловився авторитетний банкір: «Про гроші не варто говорити. їх треба мати». Тож чи слід рахувати гроші, яких хронічно ніколи не вистачає. Маю на увазі у звичайних, пересічних людей, а не в олігархів, бо в них стільки грошей, що їх уже не рахують. Їхні гроші – то візитна картка диявола. Що більше вони мають грошей, то більше їх проклинають люди. Кажуть, що великі гроші ніколи щастя не приносили. Бо великі гроші – це плата за гріхи. Гроші та золото судді Чауса, в. о. ректора НАУ Харченка, «діамантових» прокурорів, народного депутата, бізнесмена Онищенка, першого заступника голови Миколаївської облдержадміністрації Романчука... На жаль, цей перелік займе не одну сторінку... І все ж, чи варто рахувати гроші?*

– У наш непростий, нелегкий час, для багатьох час виживання, треба вміти рахувати гроші. Тому, що сьогодні порухуєте абияк, а завтра рахувати буде нічого. І куди розійшлися гроші – не пригадаєте.

– *В Україні, напевно, не залишилося жодної людини, якої б не торкнулася фінансова криза? Постійно падає гривня, триває інфляція, галопують ціни ... Телевізор із холодильником змагаються... Як спересердя сказала одна жінка: «Гроші – зло. Як прийду в магазин, то зла не вистачає».*

– Виявляється, як не парадоксально, але й під час кризи можна досить непогано жити і не надто перейматись, якщо прибутки зменшилися, скажімо, вдвічі. Не вірите? Спробую подати кілька антикризових порад.

Ще кілька місяців тому ви точно знали, скільки грошей заробляєте, але не змогли б чітко пояснити, на що їх витратили. «Ну харчування... Ну заплатив за

житлопослуги... Ну, на проїзд.. А от іще черевики купив...», наморщивши лоба, пригадуєте ви. І розумієте: половина прибутків пішла незрозуміло на що.

– **Так. Але ситуація різко змінилася. Зарплату вам урізали, депозит (якщо був) заморозили, кредит ніхто (навіть друзі) у борг не дасть... Що робити?**

– Усі консультанти з ведення домашнього бюджету (на Заході, до речі, є й така професія) одноставно радять: заведіть «похідний» нотатник і почніть записувати витрати – від проїзду в маршрутці до купівлі зубної пасти. Це один із кроків, щоб замислитись: а чи потрібен вам, наприклад, он той глясовий журнал за 10 гривень, що випадково трапився на очі?

Але раніше складіть документ, що зветься щомісячним фінансовим планом, в який насамперед занесіть обов'язкові затрати.

На початку місяця ви порівнюєте очікувані витрати і прибутки й відразу бачите, чи збігаються передбачувані витрати з очікуваними грошовими надходженнями. Якщо наперед видно, що зарплата та інші прибутки на 200 грн., менші від запланованих витрат, то краще заздалегідь «притиснутися»: наприклад, обідати не на 30 грн., а тільки на 20, або обходитися не щоденною пачкою сигарет, а однією на два дні (а краще зовсім покинути палити) тощо.

У кінці місяця зводите баланс фактичних витрат і фактичних прибутків.

Помічено: важко бути самому собі бухгалтером тільки перших один-два місяці. Потім ви неодмінно переконаєтеся, що попри інфляцію і зростаючі ціни, втрачаєте як мінімум на 250–300 гривень менше, ніж планували. А ваш особистий рівень життя не змінився. Навпаки – став оптимізованішим, і у вас навіть з'явилися «зайві» гроші.

– **Мабуть, не всі можуть фіксувати на папері свої витрати?**

– Так. Є люди, яким не вдається скрупульозно фіксувати письмово усі свої витрати, особливо на дрібниці, які в підсумку виливаються у солідну суму. Можливо, що з якихось психологічних причин їм важко це робити. Один мій знайомий викрутився так: розклав зарплату в кілька конвертів. На кожному написав: на їжу, на навчання дітей, на одяг тощо. Розклав він гроші, виходячи з власних уявлень, скільки, на що та куди піде. І через деякий час виявив: в одному конверті гроші закінчилися дуже скоро, а в іншому – їх ще повно.

Можете наслідувати його приклад. Але рахувати потрібно обов'язково. Тільки так ви зрозумієте структуру витрат. І ще. Як у першому випадку, так і в другому обов'язково передбачте графу: «Непередбачені витрати» – такий собі НЗ – недоторканий запас, наприклад на випадок хвороби або раптом прорве батарею. Хоча б 100 гривень. Не знадобляться – і добре: підуть у «заначку» – зросте ваш особистий фонд накопичення.

Цей фонд вам знадобиться при щорічних разових витратах. Наприклад, на страховку, відпустку, придбання річного проїзного (зате буде щомісячна економія на проїзд), абонементу у спортзал тощо.

А тепер ще кілька простих порад, які ми не завжди виконуємо, а дарма.

Не варто поспішати із серйозною покупкою – краще почекати на акцію або оголошення знижок, як, наприклад, трапляється з мобільними телефонами. Через 2-3 місяці модель, яку вибрали ви, може коштувати значно менше. Плануючи купувати одяг або взуття, є сенс дочекатися розпродажу – економія може становити до 70%.

Водночас будьте обачні! Не забувайте істину, що «скупий платить двічі», тому не піддавайтеся на занадто принадливі пропозиції і неправдоподібно низьку вартість товарів – тим самим ви збережете і гроші, й власні нерви. А нерідко й здоров'я, адже за зниженими цінами часто продають прострочені продукти або ті, термін придатності яких закінчується.

Одне з відомих правил, якого чомусь все одно рідко дотримуються, – не робіть покупки натщесерце. Відчуття голоду під час відвідування крамниці безпосередньо впливає на підсумкову суму чека – дві-три зайві покупки вам забезпечені, про що пошкодуєте, вивантажуючи продукти вдома.

Перш ніж іти за покупками (наприклад, щоб зробити тижневий запас продуктів), складіть їхній точний список: масло – 1 пачка, сир – 300 грамів, майонез – 1 упаковка та ін. і чітко дотримуйтесь його. Це допоможе уникнути спонтанних покупок. А якщо вже у крамниці захотілося чого-небудь непередбачуваного, але смачного, полічіть подумки до десяти. Швидше за все здоровий глузд переможе.

Ще краще – брати із собою грошей «в обріз». Перед тим, як іти до супермаркету, прикиньте, скільки коштуватиме весь список продуктів (для цього звірте ціни за попередніми чеками – зберігайте їх!). У супермаркеті, який постійно відвідуєте, попросіть дисконтну картку (знижки до 5%).

Якщо ви ще жодного разу не користувалися послугами інтернет-магазинів, спробуйте. Ціни в них, як правило, суттєво нижчі. Більше того, завжди можна знайти один і той самий товар зі знижкою. Для цього потрібно лише трохи терпіння. Різниця у вартості товару в звичайній крамниці та в інтернет-магазині може сягати 30%. Якщо ж доставлений додому товар із якихось причин (дизайн, розмір тощо) не підійде, то від нього можна відмовитися.

– Щиро дякую Вам, Георгію Харитоновичу. Можливо, Ваші поради якось допоможуть людям долати скруту в наш нелегкий час.

Необхідно сказати, що у Георгія Харитоновича не лише великий життєвий і професійний досвід, а й велике бажання застерегти суспільство від подальшого розвитку негативних явищ.

В одній особі, як кажуть, захований цілий світ. Щоб відкрити його, мало бути письменником. Тут необхідно поєднувати знання з соціології, психології, медицини, педагогіки, філософії, політики і т. п. Одним словом – бути універсальним знавцем багатьох наук. За прискіпливого рецензування книги можна знайти окремі огріхи та упущення. Та тут же виникає запитання: а хто може краще? Хай поспробує! Автор, мабуть, зняв би камінь з душі й немало порадів би.

Недавно в одній із телепередач народний артист України Іван Гаврилюк розповів, що в дитинстві прочитав пророцтва святої Михальди про те, що настане час і людина дуже рідко, в пустелі зможе побачити іншу людину. Виявляється, що таке трактування має фігуральний, алегоричний, образний зміст. Ідеться про зустріч людини з людиною в людському натовпі, але в людській пустелі, коли зможуть зустрітися і поспілкуватися люди, які розумітимуть одне одного, зі спільними думками, споріднені духом.

Корені сучасного насильства психологи вбачають у тому, що соціальне життя проходить в умовах жорстокої та насильницької регламентації, коли кривдник намагається розв'язувати особисті проблеми, замінивши контроль над своїм внутрішнім світом і своєю життєвою позицією контролем над іншою людиною.

Кожен з нас хоч раз у житті бачив дерево або кущ з надламаною гілочкою. Уявімо собі, що те деревце – це людство, а надламана гілочка – окремий народ. Або так: деревце – то народ, а гілочка – людина. Уявімо менш глобально: деревце – людина, а гілочка – це якийсь день у житті, коли над нею було скоєно насильство.

Наше рідне українське телебачення викидає в ефір каламутний потік, побудований на смертях, ураженнях хворобами, безправ'ї громадян та безвиході вихованців дитячих будинків. Погані новини стали справжньою пошестю для телепростору. Значно простіше нажахати глядача трупами та невиліковними інфекціями, ніж через нормальну, людську новину вселити у холодну душу трішки тепла. Як тут не згадати Сократів заповіт: «У кожній людині є сонце... Тільки не треба його гасити».

Минуть роки, і наші читачі, сподіваємося, ще не раз повертатимуться до цієї книги, яка, віримо, отримає позитивну оцінку не лише наших сучасників, а й майбутніх поколінь, бо відображає подекуди гірку правду сучасності, містить приклади із життя нашого суспільства.

Серед ініціаторів напрацювання цієї Концепції, яка є складовою частини книги «Від розпачу – до порятунку», – колишній голова Лановецької райдержадміністрації Віктор Морозюк, колишній Лановецький міський голова Іван Ткачук, голова районного суду Любов Буячок, радник з юридичних питань, член обласної колегії адвокатів, перший заступник голови правління ради ВОІСОІУ Микола Старун, член Національної спілки журналістів України, секретар правління нашої організації В'ячеслав Подунайчук.

Ця Концепція передбачає створення в регіоні власних підприємств, праця на яких додасть людям з інвалідністю та й іншим людям упевненості в собі, допоможе подолати труднощі та поліпшити своє матеріальне становище і медичне забезпечення.

Образно кажучи, на «місцях» чіткіше бачиться вирішення болючих актуальних питань. Місцева громада та її керівники краще знають, що необхідно зробити в їхньому селищі, місті, районі, куди насамперед слід спрямувати ресурси. Звісно, якщо вони є.

Щирої похвали і глибокої вдячності заслуговують голова комітету з юридичних питань по захисту і реабілітації інвалідів Микола Старун, голови первинних осередків Тамара Мотельницька, Ольга Луньова, Галина Левчук, Оксана Якимчук, Антоніна Юрчук.

Щиру вдячність за активну співпрацю висловлюю працівникам райдержадміністрації, районної та міської рад на чолі з головою райдержадміністрації Юліаном Сірантом, головою районної ради Русланою Кушнір та міської ради Романом Казнавецьким, які беруть активну участь у заходах, що проводить наша організація, і причетні до її створення.

Серед людей чуйних, уважних, гуманних, які щиро вболівають за людей з обмеженими фізичними можливостями, – депутат обласної ради, голова районної організації Червоного Хреста Лариса Мисюк, головний лікар клінічної центральної районної лікарні Омелян Гулько, редактор газети «Голос Лановеччини» Наталя Гамера, начальник районного управління Пенсійного фонду Володимир Іващук, начальник управління праці та соціального захисту населення райдержадміністрації Руслана Корнійчук.

Георгій Мельник організував громадське об'єднання Лановецький місцевий (районний) осередок Всеукраїнської організації інвалідів «Союз інвалідів України» (далі за текстом – Місцевий осередок) – добровільне об'єднання громадян для спільної реалізації своїх прав і свобод. У засадах його організації стали Микола Старун та Володимир Казновецький.

Місцевий осередок діє відповідно до Конституції України, Закону України «Про об'єднання громадян», законодавства України, рішень Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України», інших законодавчих актів України а також міжнародних угод, проводить свою діяльність на території Лановецького району Тернопільської області.

Необхідно сказати, що власне осередок не міг би успішно розвиватись якби не було підтримки гуманістів від державних органів управління. Тут слід згадати таких осіб, як: Тарас Попенко, Олег Касюн, Михайло Мазур, Омелян Гулько, Юрій Кравчук, Володимир Горощук, Неоніла Борейчук.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
на юридично-правову тематику**

**Правовий захист дітей-інвалідів,
визначений законом України «Про
реабілітацію інвалідів в Україні»**

Заклади охорони здоров'я проводять медичний огляд дітей-інвалідів, які проходять реабілітацію, моніторинг і корекцію стану здоров'я, здійснення лікувально-профілактичних заходів (стаття 18 закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні»);

– дітям-інвалідам, які проходять реабілітацію в реабілітаційних установах державної і комунальної форм власності, надається безоплатне обслуговування (стаття 18);

– дітям-інвалідам, які проходять реабілітацію в реабілітаційних установах державної і комунальної форм власності, послуги психологічних служб надаються безоплатно (стаття 19):

– харчування дітей-інвалідів, які проходять реабілітацію в реабілітаційних установах державної і комунальної форм власності,, здійснюється безоплатно (стаття 20);

– для забезпечення догляду за дитиною-інвалідом з важкими формами інвалідності у разі тимчасової відсутності осіб, які доглядають за ним (під час хвороби, відпустки, у вихідні), органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування створюють відділення тимчасового перебування дітей-інвалідів при установах соціального обслуговування, реабілітаційних установах, а також можуть створювати будинки тимчасового перебування (стаття 25);

– діти-інваліди мають пріоритетне право на забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення (стаття 26);

– грошові компенсації на дітей-інвалідів при реалізації індивідуальних програм реабілітації інвалідів виплачують у випадках, коли передбачений індивідуальною програмою реабілітації інваліда і Державною типовою програмою реабілітації інвалідів засіб або послуги реабілітації, які повинні бути надані інваліду, дитині-інваліду безоплатно, не можуть бути надані чи якщо інвалід (законний представник дитини-інваліда) придбав відповідний засіб або оплатив послугу за власний рахунок (стаття 27);

– грошові компенсації на бензин, ремонт і технічне обслуговування спеціального автотранспорту та на транспортне обслуговування виплачують на дітей-інвалідів, які відповідно до законодавства мають право на забезпечення спеціальним автотранспортом (стаття 28);

– грошову компенсацію на транспортне обслуговування виплачується законним представникам дітей-інвалідів, які перебувають на обліку для одержання автомобіля, а також які мають право на забезпечення автомобілями й за власним бажанням відмовилися від їх одержання і бажають отримувати грошову компенсацію чи які не одержали автомобілі у зв'язку з протипоказаннями для їх керування (стаття 28);

– грошову компенсацію замість санаторно-курортної путівки і компенсацію вартості самостійного санаторно-курортного лікування виплачують законним представникам дітей-інвалідів на підставі медичних рекомендацій відповідно до законодавства, що визначає їх право на безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням (стаття 29);

– діти-інваліди, які проходять реабілітацію в реабілітаційних установках у сільській місцевості, забезпечуються реабілітаційними установами транспортним обслуговуванням до місця реабілітації і до місця проживання безоплатно (стаття 31);

– діти-інваліди з важкими формами інвалідності, які згідно з медичним висновком потребують постійного стороннього догляду, забезпечуються соціальним, педагогічним і психологічним патронажем (повсякденною допомогою) за місцем проживання (вдомв). У разі необхідності послуги з соціального і педагогічного патронату надають виїзні реабілітаційні бригади (стаття 37);

– у разі неможливості здійснювати професійну освіту дітей-інвалідів у загальних і спеціальних навчальних закладах їх навчання організують (за їх згодою або за згодою їх законних представників) вдома за індивідуальними навчальними планами, якщо ця форма допускається за змістом професійного навчання за визначеною спеціальністю (стаття 38).

Адвокат

Микола Стариун

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
про шляхи розвитку промислового виробництва
у постконфліктних умовах**

Гідний представник славної трудової династії

Володимир Лук'янович Казновецький серед колег та ділових партнерів зарекомендував себе як талановитий керівник, здібний організатор, як людина, котра володіє заслуженим авторитетом і беззаперечними лідерськими якостями. Під його керівництвом відбулося безліч якісних змін та перетворень на підприємствах цукрової галузі України.

Георгій Мельник зустрівся з цією добре зною у ділових колах людиною і взяв інтерв'ю.

– Володимире Лук'яновичу, на Лановецькому цукровому заводі почалася Ваша

трудова

біографія, у ньому Ви пройшли шлях від оператора до генерального директора ТОВ «Ланівці-цукор». Будь ласка, розкажіть про себе, про віхи Вашого професійного зростання.

– Трудову діяльність я розпочав у далекому 1971 році браківником бурякопункту Лановецького цукрового заводу.

У 1976–1982 роках навчався у Київському технологічному інституті харчової промисловості, здобув спеціальність інженера-механіка. До речі, моя дружина Наталія теж закінчила цей інститут і на Лановецькому цукровому заводі працювала інженером з організації та нормування праці.

Після закінчення інституту повернувся на Лановецький цукровий завод на посаду начальника зміни. З 1983 до 2000 року працював головним інженером. У 2000-му був призначений генеральним директором ТОВ «Ланівці-цукор».

– Отже, на цьому підприємстві Ви працювали понад 30 років, продовжуючи трудовий шлях своїх батьків, які споруджували завод, потім працювали на ньому і вийшли на заслужений відпочинок?

– Так. Мій батько – Лук'ян Микитович і моя мати – Парасковія Никифорівна зводили Лановецький цукровий завод, а згодом працювали на ньому. Вони починали свою трудову діяльність разом із заводом, де змінювалися покоління, зростали молоді спеціалісти, складалися трудові династії. На Лановецькому цукровому заводі склалася трудова династія і Казновецьких.

У 2003 році трудова династія Казновецьких збільшилася: до неї приєдналися брати: Казновецький Віктор Лук'янович, який обіймав посаду

головного інженера, та Казновецький Ярослав Лук'янович, який працював газоелектрозварювальником.

Мій син Роман – Лановецький міський голова, а Сергій – директор ТОВ «Комагро» у Лановецькому районі.

– *Володимире Лук'яновичу, як працював Лановецький цукровий завод?*

– Будівництво заводу було розпочато у 1955 р., а через чотири роки його ввели в експлуатацію. У 1960 р. було вироблено першу продукцію заводу – 14 823 тонни цукру. У 60-ті роки потужність підприємства становила 2500 тонн перероблених буряків за добу. З часом потужність заводу зростала і після реконструкції у 1983 р. досягла 3030 тонн за добу.

Важливі реконструкції було проведено з 1983 до 1992 рр., а в 1996 р. ТЕЦ цукрового заводу переведено із спалювання мазуту на спалювання природного газу. Здійснюючи реконструкції, ми розуміли, що без модернізації виробництва, без оновлення завод у ринкових умовах не виживе.

У 1996 р. державне підприємство «Лановецький цукровий завод» було реорганізоване у ВАТ «Лановецький цукровий завод». За 43 сезони роботи підприємство виробило 1 500 000 тонн цукру.

Цукровий завод – це завершальна ланка складного і трудомісткого процесу буряківництва. Будучи патріотами, усвідомлюючи важливість цієї галузі у сільському господарстві, маючи цінний досвід серед тих, хто займався вирощуванням цукрових буряків, керівництво Лановецького цукрового заводу завжди приділяло буряківництву значну увагу. Цукрові буряки на завод надходили із сільськогосподарських підприємств Тернопільської та частково – ближніх господарств Хмельницької області. Значний відсоток цукросировини завод отримував від господарств-одноосібників. Після переробки давальницької сировини постачальники отримували готову продукцію: цукор, жом, патоку – все високої якості.

Зі своїми постачальниками сировини завод починав співпрацювати ще з ранньої весни. Надавав кошти на придбання насіння, пального, мінеральних добрив, гербіцидів.

Не мав завод боргів ані перед бюджетом, ані перед Пенсійним фондом, ані перед своїми 550-ма працівниками і колишніми здавальниками цукросировини.

Робота заводу – це насамперед люди. Працівники полів, які вирощують цукрову сировину, працівники заводу, які її переробляють, спеціалісти, які відповідають за організацію виробництва. Кожен вносив свою вагому частку в роботу заводу.

За підсумками економічної діяльності ТОВ «Ланівці-цукор» виборов друге місце серед заводів області, що входили до «Української продовольчої компанії».

Це був хороший показник роботи колективу, вдалий приклад роботи, коли багаторічний досвід спеціалістів органічно поєднувався із сучасним підходом і методикою молодих фахівців, які вдосконалювали технології, запроваджували прогресивні досягнення, щоб виробляти продукцію, котра відповідала б

європейським стандартам, а найголовніше – вимогам покупців, до яких ставилися з відповідальністю і шаною.

Такі завдання були під силу підприємству, адже на ньому сумлінно трудилися висококваліфіковані кадри, справжні майстри своєї справи.

– *І керівник, який за кризових економічних умов давав лад на підприємстві, піклувався про людей та особливо – з обмеженими фізичними можливостями.*

Володимире Лук'яновичу, вдячні люди згадують Вашу благодійну діяльність, Ваше постійне прагнення допомагати їм. Згадують Ваш улюблений вислів із твору Миколи Гоголя: «Немає більшого подвигу, ніж простягнути руку нужденній людині, яка втратила віру в доброту».

– Завжди пам'ятаю ці мудрі слова, бо для допомоги подана рука від уст святіша, що молитву мовлять. Адже більше щастя – давати, ніж брати. Тож треба поспішати робити добро. І щоб розум правив руками, а не навпаки.

– *Пане Володимире, з 2009 року і досі Ви – директор Волочиського цукрового заводу Хмельницької області?*

– Ні. У 2009 році мене було запрошено у ТОВ «Астарта-Київ» – технічним керівником Наркевицького цукрового заводу. Коли відпрацьовано з хорошими показниками, керівництво ТОВ «Астарта-Київ» запропонувало мені очолити колектив Жданівського цукрового заводу. Пізніше було запропоновано піти директором Волочиського цукрового заводу, який на той час належав ТОВ «Євросервіс». Але доля Волочиського заводу склалась так, що його наша фірма не купила, а власники заводу його знищили. Я нині продовжую працювати у ТОВ «Волочиськагро» агрохолдингу ТОВ «Астаріа-Київ»

– *На ТОВ «Астаріа-Київ» під Вашим керівництвом теж відбулося багато якісних змін і перетворень. Ви з повагою ставитеся до роботи своїх працівників і намагаєтесь відстоювати їхні інтереси, розуміючи визначальну роль людського фактора, згуртованого колективу в роботі будь-якого підприємства. Вам притаманні спокійний та врівноважений характер, оптимізм і мудрість, зваженість у прийманні рішень й активна життєва позиція.*

Своєю невтомною працею, високим професіоналізмом, наполегливістю, талантом і мудрістю умілого керівника, почуттям відповідальності Ви здобули заслужений авторитет серед цукровиків країни та колег загалом.

Ці слова із привітання Ваших колег, працівників Національної асоціації цукровиків України до Вашого ювілею – 60-річчя, яке Ви відзначили у 2014 році.

Тож нехай весноцвітом рідної землі стелиться, шановний Володимире Лук'яновичу, Ваш життєвий шлях, нехай Ваш високий професіоналізм та відданість справі, життєві знання та цінний досвід, доброта й людяність і надалі сприяють розбудові цукропереробної галузі, зміцненню економіки Української держави.

Інтерв'ювання здійснював **Георгій Мельник**

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
на предмет реформування охорони здоров'я**

Вибір – за громадою

Сьогодні ми живемо в складний час, коли триває реформа усіх галузей народного господарства, суспільного життя, що пов'язано з переходом на ринкову модель економіки. Відповідно реформуються всі галузі народного господарства, в тому числі галузь охорони здоров'я.

Нині всюди критикують Семашківську модель охорони здоров'я. А на мою думку і на думку багатьох науковців, це найдосконаліша модель, орієнтована на людину, але вона затратна та потребує великих коштів.

Чи потрібні реформи в галузі охорони здоров'я? Звичайно. Але необхідно враховувати всі нюанси, особливості регіонів. Сьогодні пройшли реформи екстреної допомоги та первинної медико-санітарної допомоги, і бачення тут різне. На мою думку, ці реформи створили більше проблем, ніж позитивних моментів. Гостро стоїть проблема в ЦРЛ з доставкою ургентних спеціалістів, транспортування важких хворих в обласні заклади. Ми йдемо європейським шляхом розвитку первинної медико-санітарної допомоги створенням амбулаторій загальної практики сімейної медицини, ФАПів, але скажіть де в Європі чи світі є така структура, як ФАП? Чи не доцільно було б ФАПи ліквідувати, а за кошти, на їх утримання закупити для сімейних лікарів автомобілі, щоб лікарі могли згідно з графіком до кожного закріпленого села проводити виїзди, та здійснювати амбулаторний прийом пацієнтів.

Сьогодні актуальне питання створення окружних лікарень та реформування – оптимізація ЦРЛ, що створить у майбутньому проблему з доступністю надання медичної допомоги в регіоні. Я вважаю, що на Тернопільщині повинна бути одна окружна лікарня в Тернополі, де сконцентровані усьє науковий потенціал, наукова і навчальна база для студентів. Кременецьку та Чортківську ЦРЛ необхідно дооснастити обладнанням і на їх базах створити потужні діагностичні центри, а в усіх інших ЦРЛ в розумних межах оптимізувати ліжковий фонд. Лікарні забезпечити медикаментами, необхідним обладнанням. Необхідно створити модель, де б держава гарантувала безоплатний обсяг послуг, а з іншого боку дозволити лікарням надавати платні послуги. Усі ці питання дискутують давно. Вибір – за громадою.

Омелян Миколайович Гулько, головний лікар Лановецької КЦРЛ

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
на предмет формування системи пожежної безпеки
в умовах об'єднання територіальних громад**

**Щоб вогонь не перетворився з помічника
людини на її ворога**

Вогонь... Він із людством поруч здавна. Здатний на добро і на зло. Знаємо з давньогрецької міфології, що Прометей викрав вогонь з Олімпу і передав його людям, урятувавши їх від голоду й холоду, за що був ув'язнений і багато тисячоліть терпів тяжкі муки, аж поки Геракл визволив його.

Сторінки історії ряснують прикладами того, як довірливе або зневажливе ставлення до вогню призводило до драматичних наслідків. Вирвавшись із покори, полум'я не зважало ні на довершеність архітектурних ансамблів, ані на цінність незліченних скарбів.

Пожежі є однією з найруйнівніших сил, і там, де не створено надійної перепони вогню, вони перетворюються в трагедію. У давнину пожежі гасили громадою, причому – найпримітивнішими засобами. Воду поливали спершу з глиняного посуду, пізніше її підвозили до місця пожежі діжками.

Згодом з'явилися пожежники. Але оснащення їх залишилося примітивним: гак, сокира, діжка з відром, опісля – ручна помпа. Вогонь заливали водою, а головне – прагнули зупинити полум'я, ламаючи гаками та сокирами дерев'яні споруди на його шляху.

Лихо приходило внаслідок необережності, густої забудови міст та сіл спорудами з легкозаймистих будівельних матеріалів. Найменше загорання миттю перетворювалося на велику пожежу. Незважаючи на спустошливі вогняні вали, які знищували людські позитки, будівництво вогнетривких споруд здійснювали дуже повільно. Відчувалась і нестача води, населення не знало правил запобігання пожежам. Повна відсутність організації гасіння була головною причиною миттєвого і згубного поширення вогню.

На початку 19 століття головним засобом боротьби з вогнем були пожежні машини на кінній тязі, ручні помпи, багри, сокири, лопати, інший підручний інвентар.

Пожежі не раз винищували цілі села. Так було і на Тернопільщині. Адже полум'я миттєво перекидалося з однієї солом'яної стріхи на іншу. Гасіння відрами води бажаного ефекту не давало, люди у розпачі опускали руки. На території західних земель України, які з 1795 року належали до складу Австро-Угорської імперії, пожежної охорони як такої не існувало. Жахливі

спустошення змушували шукати шляхи захисту, створюючи пожежні підрозділи.

У 1863 році в Малопольщі у Кракові було створено першу добровільну пожежну команду, яку згодом узаконили. Це сталося випадково. До Кракова приїхав цісар Францішек Юзеф 1, якого зустрічала і добровільна пожежна охорона. Австрійський державний діяч зацікавився цією організацією.

Якщо ми говоримо, що на території західних областей України до кінця 19 століття пожежної охорони взагалі не існувало, то це не значить, що наші предки не вміли боротися з вогнем.

На теренах Західної України добровільні пожежні команди зародились у 1865 році.

У вересні 1939 року створено першу професійну пожежну команду в обласному центрі Тернопільської області.

Спустошення від вогню змушувало шукати шляхів захисту, боротися за створення пожежних підрозділів – спершу добровільних, згодом професійних.

Історія пожежної охорони України і Тернопільщини пам'ятає багато героїв, мужніх та відданих своїй професії людей, які безстрашно кидалися в бій зі стихією заради порятунку життя інших. Такі герої були у всі часи, вони подавали приклад самовідданості для майбутніх поколінь рятувальників.

Змінювалися мундири, шеврони. техніка. По-різному називали службу в різні часи. У лютому 2003 року підрозділи пожежників перейшли у підпорядкування Міністерства з надзвичайних ситуацій. Проте велике серце рятувальника, сповнене рішучості, сміливості та готовності будь-якої миті вирушити у бій зі стихією, ніколи не переставало битися у грудях бійців народної служби порятунку. І свідчення цьому – безліч прикладів відваги і жертвності, виявлених у двобої з вогнем, під час ліквідації аварій та різних надзвичайних ситуацій.

На жаль, пожежі заподіюють не тільки матеріальні збитки, жертвами стають і люди – найцінніший капітал нашої держави. Загиблі під час пожежі громадяни та їх сім'ї нерідко належать до категорії тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах. Зокрема, інваліди. А тому працівники служби цивільного захисту мобілізують свої зусилля не тільки у боротьбі зі стихіями, а й на їх попередженні. Адже постійне вдосконалення системи запобігання надзвичайним ситуаціям є вкрай важливим для кожного регіону зокрема і для держави загалом.

Пожежна-рятувальна справа успішно розвивається і вдосконалюється на державному рівні, налагоджуються плідні відносини з європейськими країнами, примножується цінний досвід і передається послідовникам і наступникам, які у єдності слова й справи, думки та вчинку продовжують доповнювати хроніку служби мужніх, безстрашних людей.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо патріотичного виховання молоді та організації мобілізаційних
процесів**

У військкомату немає другорядних завдань

Враховуючи те, що агресор уже два роки лютує на сході нашої держави, військкомати займаються мобілізацією людського і транспортного ресурсу, соціальним захистом учасників бойових дій та їхніх сімей. За останні роки роль військкоматів, як і всієї української армії, незаслужено нівелювали: було повальне скорочення штатів, навіть ішлося про їхню ліквідацію. Робота військових зводилася нанівець, та коли настали важкі часи, відразу згадали як про військові комісаріати, так і про занедбану, розграбовану армію.

А тому знову почали формувати штати військкоматів, аби забезпечити мобілізацію чоловіків для захисту України.

Нині у комісаріаті функціонують відділення: мобілізаційне, яке займається мобілізацією солдат та сержантів і техніки; офіцерів запасу й кадрів – займається кадровою роботою та відправленням офіцерів; комплектування – займається контрактниками і строковиками; обліку чисельності солдат, сержантів і бронювання.

Полковник у відставці Збройних сил України Георгій Мельник зустрівся з військовим комісаром Лановецького районного військкомату підполковником Олегом Касюном.

– ***Олегу Анатолійовичу, враховуючи складну ситуацію на сході, які першочергові завдання виконує наш військкомат?***

– У працівників військкоматів немає другорядних завдань, незалежно, що це: організація і ведення військового обліку, обліку транспортних засобів, що надаються Збройним силам України, морально-психологічної роботи, проведення заходів щодо військово-професійної орієнтації та професійного психологічного відбору громадян, сповіщення членів сімей військовослужбовців про загибель або смерть під час проходження військової служби. Військкомат – це не орган державної влади, не орган самоврядування, це офіційний орган військового самоуправління. Тобто ми представляємо інтереси Міністерства оборони на місцях.

Нині займаємося насамперед призовом громадян на військову службу за контрактом, мобілізацією людських і транспортних ресурсів на території району, призовом громадян на військову службу. Жоден із призваних на строкову

службу не потрапить у зону АТО, хіба що він забажає укласти контракт на службу, проте поки не опанує певну спеціальність, на війну не потрапить.

Хочу наголосити на тому, що на фоні високого безробіття та низьких зарплат у цивільному секторі економіки, – в армії знайдеться робота для багатьох чоловіків та жінок, причому не лише військовозобов'язаних, а й тих, котрі бачать себе в професії військовослужбовця і освоїли дотичні до неї професії. До того ж усе-таки, не другорядними є грошове забезпечення контрактників: від 7 тис. грн. на місяць – для солдатів плюс соціально-правовий захист військовослужбовця, перспективи кар'єрного росту тощо. При укладенні контракту у військовій частині виплачують одноразовий «бонус» (8 мінімальних зарплат – для рядового складу, 9 – для сержантського складу і т. д.). Це і компенсація за винаймання житла іногородніми.

Тому громадян, які виявляють бажання проходити військову службу за контрактом, прошу звертатися до Лановецького районного військового комісаріату за адресою: м. Ланівці, вул. Шкільна, 3.

– ***Чи проводить військкомат мобілізацію?***

– Тепер триває набір на військову строкову службу. Мобілізація поки що не проводиться, тому це питання ми нині не обговорюємо. Але якщо виникне погіршення ситуації, то, може, ближче до осені це питання знову порушуватиметься. А до кінця травня і протягом наступного місяця здійснюється відбір громадян на строкову військову службу. Військові комісаріати здійснюють виклик громадян.

Нагадаю, що згідно з всіма установчими документами, якщо буде ухилення від військової служби, то в подальшому, під час спеціальної перевірки, яку здійснюють через військові комісаріати, громадяни не зможуть займати посади в органах місцевого самоврядування і державної влади. До кінця травня начальник Генерального штабу визначив завдання щодо комплектування 100% команд, які направляють у Збройні сили України.

– ***Нині можна почути багато нарікань на те, що чоловіків поголовно викликають у військкомати, щоб відправити в зону АТО.***

– Ні, це не так. Чоловіків запрошують у військкомат, починаючи від генерала й до солдата, для уточнення їхніх особистих даних. Люди чомусь не хочуть, відповідно до Закону, виконувати свої обов'язки. До прикладу, змінився сімейний стан, народилося троє дітей, чоловік зобов'язаний внести зміни в обліковій картці. А тепер вони обурюються, мовляв, у мене троє дітей, а мене забирають в АТО. Ніхто не забирає: людина приносить довідки про свій сімейний стан, і їх вносять у базу даних. У військкоматі він має пройти медичну комісію, яка визначить придатність до військової служби. Але це не означає, що людину мають призвати на службу. Крім того, ми дотримуємося здорового глузду: якщо людина працює і є провідним фахівцем, без якого установа не може обійтися, то ж, звичайно, таких не призивають.

Наголошую, що військовослужбовців строкової служби не будуть відправляти в зону АТО. Тому що деякі несвідомі голови сілрад і громад, не розуміючи питання, починають переказувати батькам плітки. Наші діти мають

вчитись захищати Україну, вчитись у навчальних центрах, вчитись будувати захист держави. І для цього їх відправляють на строкову службу, щоб навчити фахово захищати Україну, бути захисниками суспільства.

– ***Кажуть, що трапляються випадки, коли в АТО мобілізують хлопців, які не мають за плечима ні строкової служби, ні військової кафедри.***

– Офіцерів мобілізують за військово-обліковою спеціальністю, але спочатку їх відправляють на курси. Солдати і сержанти їдуть у навчальні центри, де впродовж 26 днів проходять підготовку на зенітників, кулеметників, десантників тощо. І лише після цього вони потрапляють у військові частини. Є мобілізовані, які вже рік відслужили і жодного дня не були в АТО.

Що ж до тих, хто не має за плечима військової кафедри чи військовооблікової спеціальності, то вони помиляються. Присвоєння військово-облікової спеціальності тим, хто не служив, є прерогативою військового комісара на підставі цивільної спеціальності, до прикладу, кухаря, діловода, водія, будівельних різноробочих тощо. Тих, кого мобілізують із цієї категорії, теж відправляють на курси і в центри підготовки.

– ***Зазвичай, кого більше мобілізують сільських чи міських мешканців?***

– Оповідненням охоплюємо всіх, перевагу одним чи іншим не надаємо. У місті оповіднення проводимо за місцем проживання й роботи, в селі – за місцем проживання. Узагалі, інформація про мобілізованих є конфіденційною.

– ***А в плані соціального захисту, яку функцію виконує військкомат?***

– До нас звертаються родини військовослужбовців з будь-яких причин. Проводимо різні консультації, видаємо довідки для учасників АТО тощо.

– ***Олегу Анатолійовичу, в наш непростий час, сповнений глибокого драматизму і людських трагедій, пов'язаних з непередбачуваною агресивною політикою Росії щодо нашої держави, необхідно популяризувати військову службу, виховувати почуття патріотизму.***

Так. Хто б міг уявити ще кілька років тому, що в 2014 році українські військові протистоятимуть добре вишколеним диверсантам, які прийшли з російської території і заповнили схід нашої держави? Не оголосивши війни, Росія фактично її почала – з високоточної зброї російські спеці розстрілюють наші гвинтокрили, бойові машини, вбивають українських військових. Росія захопила Крим, має плацдарм у Донбасі. Нещодавно начальник Генштабу Збройних сил України Віктор Муженко в інтерв'ю УНІАН заявив, що загроза воєнного характеру Україні існує не тільки на Донбасі. Російська Федерація продовжує розглядати сценарій захоплення південних областей України. Зважаючи на реальну небезпеку, необхідно українцям із самого дитинства прищеплювати патріотизм, готовність захищати свою Батьківщину.

**Фрагмент результатів
щодо дослідження громадської думки
на предмет якості обслуговування інвалідів**

**Особливості реалізації прав на звернення
осіб з інвалідністю**

Одним із основних шляхів практичної діяльності при реалізації та відстоюванні громадянами своїх прав є вміння правильно підготувати звернення.

Законодавство України передбачає, що громадяни, в тому числі особи з інвалідністю можуть готувати звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових осіб.

Також Конвенція ООН про права інвалідів визначає, що інваліди при дотриманні певних процедур можуть звертатися до міжнародних організацій у випадку порушення їхніх законних прав.

Під терміном «звернення» слід розуміти викладені відповідній установі або посадовій особі прохання, пропозицію, запит щодо різних форм життєдіяльності або оскарження порушених прав.

Звернення може бути як усним, так і письмовим.

При усному зверненні на особистому прийомі доцільно простежити, щоб викладене звернення записала посадова особа.

При підготовці звернень слід мати на увазі, що ефективність його розгляду залежить, насамперед, від того, чи правильно воно оформлене й адресоване тому органу або посадовій особі, до компетенції яких входить вирішення піднятого у зверненні питання. Також слід розуміти, що коли звернення містить кілька різних видів питань (наприклад, про розмір пенсії, пільговий проїзд, безперешкодний доступ), то їх розглядом мають займатися різні установи. І часто бувають випадки, коли таке звернення адресоване одній установі, яка дає відповідь з одного питання, а решта питань звернення не розглядають. Тому у конкретному випадку доцільно висвітлювати одне питання.

Потрібно пам'ятати, що не розглядають письмові звернення без зазначення місця проживання, а також без підпису автора або авторів. Також не розглядають повторні звернення в одному і тому ж органі від одного й того ж громадянина і з того питання, якщо перше вирішено по суті. Крім цього, не розглядають звернення від осіб, визнаних судом недієздатними.

Залежно від змісту звернення розподіляються на такі групи:

- заява
- пропозиція

□ скарга.

Заява – це звернення громадян про вирішення або сприяння у вирішенні конкретного питання, яке стосується визначеними відповідними правовими документами прав та інтересів. До заяв також відносяться повідомлення про факти порушення законодавства чи недоліки в діяльності установ, організацій або посадових осіб.

Пропозиція – це звернення громадян, де висловлюється порада, рекомендація або думка щодо різноманітних сфер життєдіяльності (вдосконалення роботи державних установ, напрямів надання певних видів допомоги, поліпшення вирішення окремих питань тощо).

Скарга – це звернення громадян на порушення своїх прав та законних інтересів, які виникли через рішення державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб з вимогою про їх поновлення.

Незалежно від виду звернення до їх підготовки ставляться такі вимоги:

– у зверненні має бути вказаний конкретний адресат, тобто назва установи або назва посади, прізвище та ініціали посадової особи. Якщо звернення адресується установі, то правильна назва, яку попередньо слід уточнити, вказується у називному відмінку. Якщо звернення адресується посадовій особі, то назва його посади, прізвище, ініціали вказуються у давальному відмінку;

– у зверненні має бути вказано прізвище, ініціали (краще ім'я, по батькові) та адреса автора звернення;

– у довільній формі викладається суть звернення. Воно повинно бути стислим, чітким, містити опис реального стану речей (проблеми або питання) та бачення того, як має бути насправді. При підготовці звернення слід утримуватись від образливих фраз, не підтверджених звинувачень, наклепів та цинічних висловів. Адже кожна посадова особа, громадянин мають право на повагу честі та гідності, і безпідставні, бездоказові звинувачення тягнуть за собою відповідальність;

– у кінці звернення проставляється дата; – також звернення повинно бути підписаним.

Нижче приведено зразок звернення.

Звернення можна відправляти поштою з дотриманням правил заповнення конвертів та наклеєнням марок відповідної вартості. Також письмові звернення можна подавати особисто у відповідні органи. При особистому наданні звернення в установу його слід подавати у підрозділ, який займається реєстрацією звернень. Доцільно отримати інформацію від посадової особи підрозділу про вхідний номер, за яким зареєстровано дане звернення.

Установи та посадові особи, яким адресовані звернення, повинні розглянути та вирішити питання по суті у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, – невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, про це

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

повідомляється особі, яка подала звернення, однак легальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів.

Якщо в отриманій адресатом відповіді не розкрито суті питань, які були висловлені у зверненні, заявник може звернутися з повторним зверненням у вищестоячу організацію.

Часто на свої звернення інваліди отримують формальну відповідь, від чого виникає зневіра у пошуку правди. А потрібно розуміти, що формальні відповіді можна оскаржувати у відповідні органи і після цього особи за це нестимуть відповідальність.

Якщо людина чітко ставить перед собою мету і робить практичні кроки для її досягнення, то вона обов'язково досягне запланованого.

*Голова ревізійної комісії Лановецького місцевого
районного осередку ВОІСОІУ*

Михайло Мазур

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо реалізації фіскальної політики**

**Підприємства інвалідів: створення та
податкові пільги**

У число суб'єктів господарювання, для яких законодавством передбачені певні податкові пільги, входять підприємства, створені громадськими організаціями інвалідів.

Про особливості заснування таких підприємств та умови застосування ними податкових пільг Георгієві Мельнику розповідає начальник Лановецького відділення Кременецької об'єднаної державної податкової інспекції Володимир Горощук.

– *Володимире Якимовичу, хто конкретно може претендувати на податкові пільги?* – Зі змісту ст. 14-1 Закону України «Про

основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ (далі – Закон № 875) випливає, що на податкові пільги може претендувати підприємство, засноване громадською організацією інвалідів. Тобто якщо компанія, в якій працюють інваліди, заснована іншими юридичними та фізичними особами, вона не може розраховувати на пільги.

Для отримання податкових пільг підприємство повинно отримати відповідний дозвіл. Він видається за процедурою, встановленою Порядком надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 р. № 1010 (далі – Порядок № 1010).

Згідно з п. 2 Порядку № 1010, для того, щоб отримати дозвіл, підприємству необхідно відповідати наступним критеріям:

1. Середньооблікова чисельність інвалідів, які працювали в компанії протягом попереднього звітного (податкового) періоду (як правило, це календарний квартал), становить не менше 50% середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу. Визначаючи її, слід керуватися Інструкцією зі статистики кількості працівників, затвердженою Наказом Держкомстату України від 28.09.2005 р. № 286;

2. Фонд оплати праці інвалідів, які працюють на підприємстві, становить протягом звітного періоду не менше 25% від суми загальних витрат на оплату праці, які входять до складу витрат згідно з правилами оподаткування податком на прибуток підприємств;

3. Сума витрат підприємства з переробки (обробки, інших видів перетворення) сировини, комплектуючих виробів, складових частин, інших

придбаних товарів (послуг), що використовуються для виробництва товарів (надання послуг) безпосередньо підприємством, становить не менше 8% від продажної ціни таких товарів (наданих послуг);

4. Розмір середньомісячної заробітної плати інвалідів, які працюють на підприємстві, в еквіваленті повної зайнятості повинен бути не меншим ніж законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати.

Як бачимо, на податкові пільги можуть претендувати, головним чином, ті компанії, які виробляють товари (надають послуги), а також філії та інші структурні підрозділи підприємства громадської організації інвалідів за умови, що вони відповідають зазначеним критеріям та зареєстровані як самостійні платники податків.

– *А хто видає дозвіл?*

– Згідно зі ст. 14-2 Закону № 875, якщо за попередній рік валовий дохід підприємства склав менше 8400 мінімальних зарплат, то дозвіл видається обласними, Київською та Севастопольською (?) державними адміністраціями, а також органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим (?) у сфері соціальної політики. Якщо ж дохід компанії перевищив зазначену суму, дозвіл видається Державною службою з питань інвалідів та ветеранів війни. Відповідно до Порядку № 1010, для отримання дозволу необхідно надати такі документи:

– заяву засновника громадської організації інвалідів про надання дозволу підприємству (його філії, іншому відокремленому підрозділу);

– виписку або витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців щодо засновника;

– виписку або витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців щодо підприємства;

– копію положення про філію або інший відокремлений підрозділ підприємства (якщо дозвіл виходить для них);

– копії установчих документів підприємства, а також засновника, крім випадків, коли засновником є Всеукраїнська громадська організація інвалідів, яка самостійно надає копії своїх установчих документів. Зазначені документи подаються один раз і потім повторно надаються лише у разі внесення до них змін;

– довідку про середньооблікову чисельність інвалідів за попередній квартал, які працюють на підприємстві (філії, відокремленому підрозділі), видану територіальним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів;

– копію державного акта на право постійного користування землею або копію довідки про нормативну грошову оцінку земельної ділянки у разі звернення за отриманням дозволу на право користування пільгами щодо земельного податку;

– бізнес-план діяльності підприємства (філії, відокремленого підрозділу);

– розрахунок суми витрат підприємства, понесених на переробку (обробку, інші види перетворення) сировини, комплектуючих виробів,

складових частин, інших придбаних товарів, для визначення товарів, які безпосередньо виробляються підприємством;

– довідку про розмір середньомісячної заробітної плати працівників, у тому числі інвалідів, в еквіваленті повної зайнятості, що працюють на підприємстві (у філії, відокремленому підрозділі), за попередній звітний період (квартал);

– копії податкової та фінансової звітності (податковий звіт про прибуток, що звільняється від оподаткування підприємств, майно яких є їх власністю, отриманий від продажу товарів (робіт) послуг, крім підакцизних товарів; декларацію з податку на прибуток підприємства; звіт «Про суми пільг в оподаткуванні юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності» (форма 1-ПП); баланс підприємства і звіт про фінансові результати (форма 2) за попередній звітний період).

Зазначений пакет документів є вичерпним і подається не пізніше одного місяця до:

– закінчення терміну дії попереднього дозволу;
– початку кварталу, з якого підприємство планує застосовувати пільги з оподаткування.

Дозвіл на застосування податкових пільг видається на квартал, півріччя, три квартали або рік. Після закінчення терміну дії дозволу воно виходить заново.

Із врахуванням вимог до пакета документів, необхідних для отримання дозволу, можна зробити висновок про те, що підприємство як мінімум два квартали має пропрацювати на загальній системі оподаткування (тобто без застосування пільг).

– ***Які податкові пільги надаються підприємствам громадських організацій інвалідів?***

– Пільги по податку на прибуток

Стаття 142 Податкового кодексу України передбачає, що звільняється від оподаткування прибуток підприємств та організацій, які засновані громадськими організаціями інвалідів і є їх повною власністю, отриманий від продажу (постачання) товарів, виконання робіт і надання послуг, крім підакцизних товарів, послуг із поставки підакцизних товарів, отриманих у межах договорів комісії (консигнації), поруки, доручення, довірчого управління, інших цивільно-правових договорів, що уповноважують такого платника податку здійснювати постачання товарів від імені та за дорученням іншої особи без передачі права власності на такі товари, де протягом попереднього звітного (податкового) періоду кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці.

Зазначені підприємства та організації громадських організацій інвалідів мають право застосовувати цю пільгу за наявності дозволу на право

користування такою пільгою, який видається уповноваженим органом відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

У разі порушення вимог щодо цільового використання вивільнених від оподаткування коштів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання з цього податку за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, а також сплатити пеню, нараховану відповідно до цього Кодексу. Підприємства та організації, на які поширюється дія цього пункту, реєструються у відповідному контролюючому органі в порядку, передбаченому для платників цього податку.

Податок на доходи фізичних осіб

Відомо, що згідно з п. 164.2.19. суми пенсій (включаючи суму їх індексації, нараховану відповідно до закону) або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, якщо їх розмір перевищує три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року, – у частині такого перевищення, а також пенсій з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії підлягають оподаткуванню чи не оподатковуються в країні їх виплати.

Положення цього підпункту не застосовується до пенсій, призначених учасникам бойових дій у період Другої світової війни, інвалідам війни та особам, на яких поширюється чинність статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

У статті 165 наведено чіткий перелік доходів громадян з інвалідністю, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу:

До загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включаються такі доходи:

– сума державної та соціальної матеріальної допомоги, державної допомоги у вигляді адресних виплат та надання соціальних і реабілітаційних послуг відповідно до закону, житлових та інших субсидій або дотацій, компенсацій (включаючи грошові компенсації інвалідам, на дітей-інвалідів при реалізації індивідуальних програм реабілітації інвалідів, суми допомоги по вагітності та пологах), винагород і страхових виплат, які отримує платник податку з бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та у формі фінансової допомоги інвалідам з Фонду соціального захисту інвалідів згідно із законом, у тому числі (але не виключно):

– сума державних премій України або стипендій України, призначених законом, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, винагород спортсменам – чемпіонам України, призерам спортивних змагань міжнародного рівня, у тому числі спортсменам-інвалідам, а також вартість державних нагород чи винагород від імені України, крім тих, що

виплачуються коштами чи іншим майном, сума Нобелівської чи Абелівської премій;

– кошти або вартість майна (послуг), що надаються як допомога на лікування та медичне обслуговування платника податку, у тому числі, але не виключно, для придбання ліків, донорських компонентів, протезноортопедичних виробів, виробів медичного призначення для індивідуального користування інвалідів, за рахунок коштів благодійної організації або його роботодавця, в тому числі в частині витрат роботодавця на обов'язковий профілактичний огляд працівника згідно із Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та на вакцинацію працівника, спрямовану на профілактику захворювань в період загрози епідемій відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» за наявності відповідних підтвердних документів, крім витрат, що компенсуються виплатами з фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;

– вартість путівок на відпочинок, оздоровлення та лікування, у тому числі на реабілітацію інвалідів, на території України платника податку та/або його дітей віком до 18 років, які надаються йому безоплатно або із знижкою (у розмірі такої знижки) професійною спілкою, до якої зараховуються профспілкові внески платника податку – члена такої професійної спілки, створеної відповідно до законодавства України, або за рахунок коштів відповідного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– суми коштів, надані всеукраїнськими громадськими організаціями інвалідів та їх спілками платникам податку – учасникам конгресів, симпозіумів, зборів, конференцій, пленумів, з'їздів, фестивалів, виставок, концертів, реабілітаційних заходів, фізкультурно-спортивних заходів та конкурсів, які провадяться такими організаціями, як компенсація витрат на проживання, харчування та проїзд до місця проведення заходів та у зворотному напрямку;

– сума страхової виплати за договорами страхування життя у разі смерті застрахованої особи, якщо така виплата отримується членами сім'ї застрахованої особи першого ступеня споріднення, або особою, яка є інвалідом I групи або дитиною-інвалідом, або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування;

– сума (вартість) благодійної допомоги, отриманої благодійниками – фізичними особами, які внесені до Реєстру волонтерів антитерористичної операції в порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», для надання благодійної допомоги на користь осіб з інвалідністю, визначених у підпункті «а» цього підпункту (безпосередньо таким особам або через Міністерство оборони України, Головне управління Національної гвардії України, Службу безпеки України, Службу зовнішньої розвідки України, Адміністрацію Державної прикордонної служби України, Міністерство внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту

інформації України, через органи управління інших утворених відповідно до законів України військових формувань, їх з'єднання, військові частини, підрозділи, установи або організації, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету), у розмірі, фактично використаному на такі цілі, та на відшкодування документально підтверджених витрат таких благодійників, пов'язаних із наданням зазначеної благодійної допомоги. Правила цього підпункту застосовуються також до благодійної допомоги, отриманої зазначеними благодійниками – фізичними особами у звітному податковому році, що передує року їх внесення до Реєстру волонтерів антитерористичної операції.

Для цілей цього підпункту до членів сімей учасників бойових дій та/або учасників масових акцій громадського протесту в Україні належать: дружина, чоловік, які не одружилися вдруге, батьки, дід та баба (якщо батьки померли), неповнолітні діти, повнолітні діти-інваліди.

– суму коштів, сплачених платником податку, визнаного в установленому порядку інвалідом, на користь протезно-ортопедичних підприємств, реабілітаційних установ для компенсації вартості платних послуг з реабілітації, технічних та інших засобів реабілітації, наданих такому платнику податку або його дитині-інваліду у розмірах, що не перекриваються виплатами з фондів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Не включається до оподаткованого доходу цільова благодійна допомога, що надається резидентами – юридичними чи фізичними особами у будь-якій сумі (вартості):

– закладу охорони здоров'я для компенсації вартості платних послуг з лікування платника податку – інваліда, дитини-інваліда або дитини, в якої хоча б один із батьків є інвалідом;

– протезно-ортопедичним підприємствам, реабілітаційним установам для компенсації вартості платних реабілітаційних послуг, технічних та інших засобів реабілітації, наданих платнику податку, визнаному в установленому порядку інвалідом, або його дитині-інваліду, у розмірах, що не перекриваються виплатами з бюджетів і фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;

– будинку інвалідів та їх відділенням, пансіонату для ветеранів війни і праці, геріатричному пансіонату для поліпшення умов їх утримання, харчування, медичного обслуговування, соціальної реабілітації, реабілітаційному центру, територіальному центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг), центрам обліку і закладам соціального захисту для бездомних осіб, центрам соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, санаторіям для ветеранів та інвалідів, які утримуються за рахунок державного та місцевого бюджетів, для розподілу благодійної допомоги між особами, які перебувають у таких закладах;

– навчальному закладу у вигляді плати за навчання або за надання додаткових послуг з навчання інваліда, дитини-інваліда або дитини, в якої хоча

б один із батьків є інвалідом; дитини-сироти, напівсироти; дитини з багатодітної чи малозабезпеченої родини; дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав;

– платнику податків, визнаному в установленому порядку інвалідом, законному представнику дитини-інваліда для виконання зобов'язань держави згідно із законодавством України по забезпеченню технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, автомобілем за рахунок бюджетних коштів (за умови зняття інваліда, дитини-інваліда з обліку на забезпечення такими засобами, виробами, автомобілем за рахунок бюджетних коштів). Категорії інвалідів і дітей-інвалідів, перелік технічних та інших засобів реабілітації, виробів медичного призначення, марок автомобілів, зазначених у цьому підпункті, затверджуються законодавством.

Не оподатковуються під час їх нарахування (виплати) податковим агентом:

– сума страхової виплати за договором довгострокового страхування життя, якщо внаслідок страхового випадку застрахована особа отримала

інвалідність I групи;

– сума виплати за договором пенсійного вкладу, виплат з рахунка учасника фонду банківського управління, виплати пенсії на визначений строк, довічної пенсії або одноразової виплати, якщо вкладник, учасник фонду банківського управління, учасник недержавного пенсійного фонду чи застрахована особа отримала інвалідність I групи.

Об'єкти спадщини оподатковуються за нульовою ставкою, зокрема: вартість власності, зазначеної в підпунктах «а», «б», «г» пункту 174.1 цієї статті, що успадковується особою, яка є інвалідом I групи або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, та вартість власності, зазначеної в підпунктах «а», «б» пункту 174.1, що успадковуються дитиною-інвалідом;

– ***Будь ласка, розкажіть про перелік податкових соціальних пільг, які надаються особам з інвалідністю, передбачених ст. 169 Податкового кодексу.***

– З урахуванням норм абзацу першого підпункту 169.4.1 пункту 169.4 статті 169 Податкового кодексу платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги, зокрема: у розмірі, що дорівнює 150 відсоткам суми пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 для такого платника податку, який: утримує дитину-інваліда у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років, є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства, крім інвалідів, пільга яким визначена підпунктом «б» підпункту 169.1.4 Податкового кодексу.

Пільги по податку на додану вартість

Згідно з п. 197.1. статті 197 звільняються від оподаткування операції з постачання:

– а. Технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів), послуги з їх ремонту та доставки; товарів спеціального призначення, у тому числі виробів медичного призначення для індивідуального користування, для інвалідів та

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

інших пільгових категорій населення, визначених законодавством України за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

– б. Комплектуючих і напівфабрикатів для виготовлення технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів), товарів спеціального призначення, у тому числі виробів медичного призначення для індивідуального користування, для інвалідів та інших пільгових категорій населення за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

– в. Легкових автомобілів для інвалідів уповноваженому органу виконавчої влади з їх оплатою за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та коштів фондів загальнообов'язкового державного страхування, а також операції з їх безоплатної передачі інвалідам.

Звільняються від ПДВ, також:

– постачання послуг з охорони здоров'я реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, що мають ліцензію на постачання таких послуг відповідно до законодавства, крім таких послуг, постачання реабілітаційних послуг інвалідам, дітям-інвалідам, а також постачання путівок на санаторнокурортне лікування, оздоровлення та відпочинок на території України фізичних осіб віком до 18 років, інвалідів, дітей-інвалідів;

– харчування та облаштування на нічліг та надання інших соціальних послуг бездомним особам у центрах обліку, закладах соціального захисту для бездомних осіб, а також особам, звільненим з місць позбавлення волі, у центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі;

– харчування, забезпечення майном, комунально-побутовими та іншими соціальними послугами за рахунок державних коштів, що надаються особам, які утримуються в реабілітаційних установах, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг), установах, підприємствах, організаціях всеукраїнських громадських організацій інвалідів та їх спілок, які займаються реабілітацією, оздоровленням та фізкультурноспортивною діяльністю, центрах обліку та закладах соціального захисту для бездомних осіб, центрах соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, санаторіях для ветеранів та інвалідів, будинках-інтернатах для громадян похилого віку, інвалідів та дітей-інвалідів, психоневрологічних та спеціалізованих будинках-інтернатах, пансіонатах для ветеранів війни і праці, геріатричних пансіонатах;

Не сплачується ПДВ з операцій постачання:

– бібліотеками, які перебувають у власності всеукраїнських громадських організацій інвалідів, платних послуг з комплектування реєстраційно-облікових документів (квитків, формулярів), користування рідкісними, цінними довідниками, книгами (у тому числі нічним абонементом), тематичного добору літератури за запитом споживача та надання тематичних, адресно-бібліографічних та фактографічних довідок;

– надання матеріальної допомоги (в межах одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян на місяць на одну особу) продуктами харчування власного виробництва та послуг з обробки землі багатодітним сім'ям, ветеранам

праці і війни, реабілітованим громадянам, інвалідам, самотніми особам похилого віку, особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Звільняються від оподаткування операції з постачання товарів (крім підакцизних товарів) та послуг, що безпосередньо виготовляються підприємствами та організаціями, які засновані громадськими організаціями інвалідів, де кількість інвалідів, які мають у таких організаціях основне місце роботи, становить протягом попереднього звітної періоду не менш як 50 відсотків середньооблікової кількості штатних працівників, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітної періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат з оплати праці, що належать до складу витрат згідно з правилами оподаткування податком на прибуток підприємств.

Зазначені підприємства та організації громадських організацій інвалідів мають право застосовувати зазначену пільгу за наявності реєстрації у відповідному контролюючому органі, яка здійснюється на підставі відповідної заяви платника податку про бажання отримати таку пільгу і рішення уповноваженого органу відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

У разі порушення вимог цього підпункту платником податку контролюючий орган скасовує його реєстрацію як особи, що має право на податкову пільгу, а податкові зобов'язання такого платника податку перераховуються з податкового періоду, за результатами якого були виявлені такі порушення, відповідно до загальних правил оподаткування, встановлених цим Кодексом, та з одночасним застосуванням відповідних фінансових санкцій.

– **Коли не справляється рентна плата?**

– Рентна плата за спеціальне використання води не справляється за воду, що забирається для реабілітації, лікування та оздоровлення реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, підприємствами, установами та організаціями фізкультури та спорту для інвалідів та дітей-інвалідів, які засновані всеукраїнськими громадськими організаціями інвалідів відповідно до закону;

Слід зазначити, що не є об'єктами оподаткування спец водокористування, а також:

– об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа, визнаним такими відповідно до закону, дітям-інвалідам, які виховуються самотніми матерями (батьками), але не більше одного такого об'єкта на дитину

– об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які перебувають у власності громадських організацій інвалідів та їх підприємств.

– Хто звільняється від сплати місцевих податків і зборів?

– Платниками Туристичного збору не можуть бути особи, які є інвалідами, діти-інваліди та особи, що супроводжують інвалідів І групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжувачого).

Згідно зі статтею 268¹. збір за місце для паркування транспортних засобів не справляється із земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування

транспортних засобів, передбачених статтею 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

- *А які пільги щодо сплати земельного податку для фізичних осіб?*
- Відповідно статті 281 від сплати податку звільняються:
- санаторно-курортні та оздоровчі заклади громадських організацій інвалідів, реабілітаційні установи громадських організацій інвалідів; – інваліди першої і другої групи;
- громадські організації інвалідів України, підприємства та організації, які засновані громадськими організаціями інвалідів та спілками громадських організацій інвалідів і є їх повною власністю, де протягом попереднього календарного місяця кількість інвалідів, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить протягом звітного періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці.

Зазначені підприємства та організації громадських організацій інвалідів мають право застосовувати цю пільгу за наявності дозволу на право користування такою пільгою, який надається уповноваженим органом відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

У разі порушення вимог цієї норми зазначені громадські організації інвалідів, їх підприємства та організації зобов'язані сплатити суми податку за відповідний період, проіндексовані з урахуванням інфляції, а також штрафні санкції згідно із законодавством;

Юридична особа зменшує податкові зобов'язання із земельного податку на суму пільг, які надаються фізичним особам відповідно до пункту 281.1 статті 281 цього Кодексу за земельні ділянки, що знаходяться у їх власності або постійному користуванні і входять до складу земельних ділянок такої юридичної особи. Такий порядок також поширюється на визначення податкових зобов'язань із земельного податку юридичною особою за земельні ділянки, які відведені в порядку, встановленому Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» для безоплатного паркування (зберігання) легкових автомобілів, якими керують інваліди з ураженням опорно-рухового апарату, члени їх сімей, яким відповідно до порядку забезпечення інвалідів автомобілями передано право керування автомобілем, та законні представники недієздатних інвалідів або дітей-інвалідів, які перевозять інвалідів (дітей-інвалідів) з ураженням опорно-рухового апарату.

Відповідно до розділу 19 Прикінцевих положень, зокрема пункту 4, Кабінету Міністрів України було доручено: запровадити, починаючи з 1 січня 2011 року, механізм компенсації втрати частини доходів у зв'язку з відміною податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів та відповідним збільшенням ставок акцизного збору з пального для фізичних осіб, які користувалися пільгами щодо сплати податку з власників транспортних засобів щодо одного легкового автомобіля (мотоколяски) з

об'ємом циліндрів двигуна до 2500 куб. см чи одного мотоцикла з об'ємом циліндрів двигуна до 750 куб. см або одного човна моторного чи катера (крім спортивного) з довжиною корпусу до 7,5 м, а саме осіб, які зазначені: у пунктах 1 і 2 частини першої статті 14 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», статтях 411 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», статтях 6 і 8 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», інвалідів незалежно від групи інвалідності (у тому числі дітей-інвалідів за поданням органів соціального захисту).

Щорічно передбачати кошти на зазначені цілі у державному бюджеті на відповідний рік.

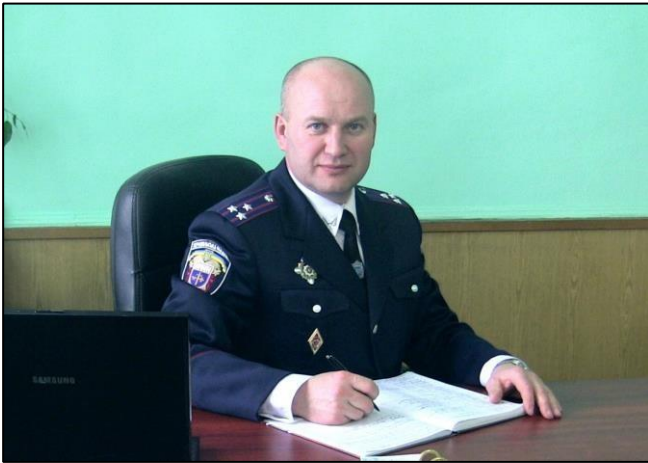
– *А які особливості надання пільг підприємцям з інвалідністю?*

– Частина 4 статті 4 Закону «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування») гласить, що особи, зазначені у пункті 4 частини першої цієї статті, які брали спрощену систему оподаткування, звільняються від сплати за себе єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску тільки за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Відповідно до ст.13 Єдиний внесок для підприємств, установ і організацій, в яких працюють інваліди, встановлюється у розмірі 8,41 відсотка визначеної пунктом 1 частини першої статті 7 цього Закону бази нарахування єдиного внеску для працюючих інвалідів. Згідно 14 статті 13 Закону Єдиний внесок для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50 відсотків загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25 відсотків суми витрат на оплату праці, встановлюється у розмірі 5,3 відсотка визначеної пунктом 1 частини першої статті 7 цього Закону бази нарахування єдиного внеску. Єдиний внесок для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50 відсотків загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25 відсотків суми витрат на оплату праці, встановлюється у розмірі 5,5 відсотка визначеної пунктом 1 частини першої статті 7 цього Закону бази нарахування єдиного внеску для працюючих інвалідів.

– Щиро дякую Вам, Володимире Якимовичу, за роз'яснення дуже важливих для інвалідів законодавчих актів, нормативно-правових документів, що гарантують їм соціальний і правовий захист та підтримку, отримання податкових пільг для створених громадськими організаціями інвалідів підприємств.

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо охорони громадського порядку в умовах АТО**

**Василь Бурик: « Активно
протидіємо дитячій і дорослій
злочинності й насиллю»**

Із розвитком людства діяльність у сфері охорони правопорядку зазнала значних трансформацій. Зокрема, заходи кримінального покарання почали співвідноситися із заходами попередження злочинів, причому в багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, цим заходам надається пріоритетне значення.

Основою діяльності органів внутрішніх справ Лановеччини в межах державної політики зі злочинністю є захист прав і свобод громадян, інтересів держави від протиправних посягань, охорона громадського порядку і гарантування громадської безпеки.

– ***Як виконує цю важливу місію Лановецьке відділення поліції Кременецького відділення поліції Головного управління національної поліції у Тернопільській області? З цим запитанням Георгій Мельник звернувся до полковника поліції Василя Івановича Бурика.***

– На нинішній день у Лановецькому відділенні поліції Кременецького відділення поліції Головного управління національної поліції у Тернопільській області проходять службу 35 працівників. Головні їх зусилля здебільшого сконцентровані на виконанні завдань із профілактики правопорушень серед дітей до 18 років, ресоціалізації, тобто свідомого відновлення покараних, засуджених в соціальному статусі повноправних членів суспільства, повернення до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві дітей із проблемних родин Лановеччини.

У віданні підрозділу питання організація безпеки дорожнього руху, гарантування безпеки учасників кримінального судочинства, проведення спеціальних операцій.

Також підрозділ виконує оперативні функції, спрямовані на виявлення дорослих осіб, які втягують дітей у злочинну діяльність, розкривають злочини стосовно дітей, які з різних причин самовільно залишили родину чи виховний заклад.

Загалом ця галузь діяльності в структурі МВС отримала свій розвиток ще з початку 1920-тих років, хоча загальновідомо, що не прості проблеми стосунків дітей і батьків були актуальними завжди. Варто лише згадати скільки таких прикладів висвітлено в художній літературі.

В юному віці хлопці і дівчата роблять чимало помилок, необдуманих, а іноді й злочинних дій. Тож дорослі, збагачені життєвим досвідом, мають бути мудрими. Навіть, якщо підлітки оступилися, їм потрібно дати шанс, можливість повернутися до нормального життя в суспільстві, допомогти знайти своє місце в громаді.

Вважаю, що доцільно в районі створити сприятливі умови життя, надання нашим підопічним всебічної допомоги, здійснення заходів соціально-трудової реабілітації «важких» дітей. Їм потрібне диференційоване навчання. І при комплектуванні виховних груп слід враховувати не лише вікові особливості, а й рівень розумового розвитку.

Основним стрижнем системи виховання дітей є трудове виховання, головне завдання якого адаптація дітей до самостійного повноцінного життя.

З хлопцями і дівчатами потрібно проводити заняття з ручної праці, конструювання. З 12-ти років приділяти увагу формуванню у дітей соціальнопобутових знань і вмінь. Організовувати з ними заняття в гуртках по в'язанню, вишиванню, макраме, кулінарії.

У швейній майстерні дівчата можуть шити постільну білизну як для своїх потреб, так і на замовлення лікарень, інших закладів.

Розвиваючи у дітей життєво необхідні навички, їх треба готувати до самостійного життя.

Дітям необхідно створювати умови для загально – опробованої програми, проводити різноманітні виховні заходи. Зокрема, конкурси «Красуня міста, села», «Ерудит», вікторини.

Постійно організовувати цікаві пізнавальні екскурсії в обласний центр з відвідуванням музеїв, драматичного та лялькового театрів, концертів артистів естради, цирку. Виїжджати на природу – в ліс, гідропарк, до озера.

А ослабленим, хворим дітям слід приймати фізіотерапевтичні процедури у фізкабінетах або в центрі здоров'я за адресою: м. Ланівці, вул. Грушевського, 33 «Б». Щоліта виїжджати на відпочинок до моря, у літні табори.

У системі виховання провідне місце посідає спорт. Тож дітям потрібно брати активну участь у різноманітних змаганнях. Зокрема, з настільного тенісу, легкої атлетики.

Відомо чимало ефективних методів роботи правоохоронних органів з юним поколінням. Найважливіші з них – переконання та особистий приклад дітей, які перебувають на профілактичному обліку в органах внутрішніх справ і характеризуються як носії девіантної поведінки.

Девіантна поведінка (*відхильна поведінка*) – поведінка *індивіда* або *групи*, яка не відповідає загальноприйнятим *нормам*, внаслідок чого відбувається порушення цих норм.

Проблема девіантної поведінки та її корекції завжди була важливою у *педагогіці, психології, кримінології*, але останнім часом вона набуває масового характеру.

У період різких переломів у *суспільстві* часто порушується єдність буття і свідомості, виникає невідповідність взаємодії суб'єктів і соціальних інститутів,

неадекватність соціальної політики і моралі. Розмитість норм, ослаблення соціальної регуляції спотворює духовні і культурні підвалини для такої поведінки. Відбувається розрив між прагненням до швидкого зростання матеріального *добробуту* і відсутністю важелів *саморегуляції*, заснованих на високій *культурі, духовності*.

Вважаю, що різноманітні заходи наставляють дітей на правослухняну поведінку і здоровий спосіб життя без правопорушень.

– ***Василію Івановичу, Ви наголосили на важливості перевиховання важких підлітків особистих прикладом, Знаю, що Ви тричі були в зоні бойових дій антитерористичної операції. Тож Вам є що розповісти про справжні цінності життя. Ваше життя може слугувати хорошим прикладом для наслідування.***

– Так. Коли цінність життя вимірюється кулею або гранатою, по-іншому його сприймаєш. І навіть буденні, здавалось, би зовсім мирні речі набувають особливого значення, особливої ваги в бойовій ситуації.

– ***А які заходи проводяться для підвищення довіри, позитивного іміджу підростаючого покоління до Національної поліції України?***

– У Лановецькому ВП Кременецького ВП ГУНП відбуваються дні відкритих дверей для підлітків, проводяться бесіди з демонструванням техніки й засобів захисту працівників поліції.

Хочу запевнити, що правоохоронці району і надалі гідно виконуватимуть свій обов'язок по забезпеченню громадської безпеки в районі та недопущенню правопорушень Поліція, яка суттєво реформується, активно співпрацюватиме з усіма, хто бореться за спокій у нашому краї, бо тільки разом, за підтримки громади, ми зможемо зупинити хвилю злочинності, надійно захистити принципи демократії, стабільності, миру та злагоди – всього, що дороге серцю кожного з нас, громадянина нашої країни.

І ми обов'язково досягнемо поступального розвитку. Адже поліція наразі потребує поглибленої реформи й активно веде пошук оптимальної моделі модернізації, щоб повністю відповідати кращим світовим стандартам і виправдати очікування суспільства на позитивні зміни.

– ***Щиро дякую Вам. І сподіваюся, що Ваші думки, настанови, цінний життєвий і професійний досвід стануть у пригоді багатьом батькам і дітям, сприятимуть протидії дитячій і дорослій злочинності й насиллю.***

Інтерв'ювання здійснював

Георгій Мельник

**Фрагмент результатів
соціологічного дослідження громадської думки
щодо ефективності використання водних ресурсів**

В Україні пропадає вода

Води не стає навіть у столітніх колодязях, на глибині 10 – 20 метрів. Ця проблема загострюється з місяця в місяць. Криниці й водойми міліють не лише у гірських регіонах, а й у Центральній Україні, ба навіть на лісистих і болотистих землях Волині та Рівненщини.

***Довідково:** Батьковець Юрій Миколайович, народився 04.05.1980 року в місті Кременець Тернопільської області.*

У 1995 році вступив у Кременецьке ПТУ-№ 6, яке закінчив у 1998 році з відзнакою, отримавши спеціальність газоелектрозварника.

У 1998 році вступив, а у 2003 році закінчив Український державний університет водного господарства та природокористування по спеціальності інженер-гідротехнік.

Після закінчення був скерований на роботу у Лановецьке міжрайонне управління водного господарства на посаду провідного інженера-гідротехніка, з 02.03.2009 року працював на посаді головного інженера, а з 05.09.2012 року призначений на посаду начальника.

Лановецьке міжрайонне управління водного господарства спеціалізується на створенні умов для ефективного використання меліоративних земель, безпечного проживання населення і захисту населених пунктів та сільськогосподарських угідь від шкідливої дії води, раціонального використання водних ресурсів, їх охорони та відтворення. Лановецьке МУВГ обслуговує Лановецький, Шумський, Кременецький райони і забезпечує утримання в робочому стані 4 осушувальних систем загальною площею 15.782 тис. га, а це 264.4 км осушувальних каналів і 145 гідротехнічних споруд. Також в зоні діяльності управління знаходиться 31 річка довжиною більше 10 км та 185 річок довжиною менше 10 км, всього 216 річок із них 3 середні Горинь, Іква, Вілія. Загальна довжина річок 800 км. В районах нараховується 201 ставок із них три водосховища загальною площею 580 га, а також 600 артезіанських свердловин. Крім того управління здійснює заходи із спорудження природоохоронних об'єктів, веде моніторинг якості поверхневих вод та екологомеліоративний моніторинг, а також виконує цілий ряд інших робіт. В управлінні працює 57 працівників, в т.ч. 41 робітник.

Спершу вважали, що причина в малосніжній зимі й сухій осені. Усі сподівалися, що весняні й літні дощі змінять ситуацію. Та ось ми мали дощовий

травень, червень, були зливи й у наступні літні місяці. Однак ситуація стає дедалі драматичнішою. Навіть власники свердловин скаржаться: раніше мали прозору воду із добрим набором, а тепер – замулена, та й з дуже низьким дебітом.

Дуже ослабли джерела, з яких люди беруть воду для пиття і поливання городів. А багато джерел та криничок у навколишніх лісах узагалі пересохли”.

Найшвидше пересихають криниці на вапнякових ґрунтах, суглинку, пісках, на підвищених ділянках. Спочатку люди пробують чистити та поглиблювати їх. Це може на якийсь час допомогти, але проблеми не розв'яже”.

– **Чому різко знизився рівень води?**

– На цей процес впливають різні фактори. – Перший – зміна кліматичних умов. Якщо проаналізувати кількість опадів за останні роки, то не можна не помітити тенденції до зменшення.

Другий фактор – циклічність змін клімату. Доведено, що величина опадів залежить від активності Сонця і змінюється через кожні одинадцять років.

Зауважте: за останні роки з берегів не вийшла жодна річка. Ми фактично забули про повені. Натомість констатуємо, що рівень води у відкритих водоймах знизився на півтора-два метри, а притоки – пересохли.

– Водоносні горизонти значно опустилися, – каже Василь Корнійчук, спеціаліст із буріння свердловин. – Вода тепер залягає глибше. Уже зараз у деяких регіонах, щоб добратися до води під землею, треба копати не менше як 35 метрів. А до тієї, яку можна пити і використовувати для приготування їжі – аж 70.

– Посуху в наших широтах спричиняє і брак опадів у літній період, і відсутність снігу взимку. Коли сніг тане, то збагачуються запаси підземних вод. Якщо ж взимку опадів практично нема, то відповідно верхні водоносні горизонти накопичують недостатню кількість води. І така ситуація з опадами спостерігається кілька років поспіль.

Середньомісячні температури повітря в більшості місяців року на 1,7 – 3,7 градусів, а в січні, березні та серпні – на 4,1 – 5 градусів перевищували кліматичну норму. Опадів протягом року було менше за норму. Випало лише 408-547 мм, що становить 59 – 80 відсотків річної кліматичної норми. – **Як забезпечити себе водою у посушливу пору?**

– Не варто розраховувати на довготривале життя криниць. Найкраще бурити артезіанські свердловини, робити централізовані водогони.

Також треба відновити меліоративні системи, робити загати, щоб дощова вода дуже швидко не стікала поверхнею землі. Такі заходи допоможуть підвищити рівень підґрунтових вод. Навіть у посушливі роки.

– У розвинених європейських країнах проблеми із водопостачанням у невеликих населених пунктах вирішують саме так. Роблять одну свердловину на все село, дотримуючись відповідних стандартів, розробляючи проект з вимірами підземних вод і геологічними дослідженнями. Після цього прокладають водопроводи до будинків і встановлюють лічильники на воду. Це виходить значно дешевше, ніж бурити свердловину на кожному подвір'ї окремо.

– *А яка вода краща – зі звичайних криниць чи з артезіанських свердловин?*

– Верхні ґрунтові води, якщо поруч немає забруднювачів, майже чисті. Натомість в артезіанських вміст заліза зазвичай перевищує норму. Тож треба знезалізнювати. Наприклад, у баштах. Туди вставляють спеціальні пристрої, запомповують воду і через півдоби її вже можна споживати.

Якість води у криниці залежить від того, через що вона пройшла під час просочування. Дуже часто водоносний шар забруднений внаслідок людської діяльності (септики, туалети, каналізації, гноєсховища та смітники).

Воду зі свердловини слід здати на аналіз – адже вона може виявитись мінеральною і не придатною для щоденного використання.

– Вода зі свердловин у бактеріологічному складі виграє, бо чистіша, а от в хімічному – програє, – каже Михайло Говірний, спеціаліст із буріння свердловин. – Однак при бурінні часом змішують водоносні горизонти – верхні з'єднують із нижніми і таким чином забруднюють воду.

Резюме за результатами соціологічного дослідження

Аналітичний огляд актуальної проблематики розвитку району виявив цілий ряд творчих продуктів які спрямовані на прославу знаменитостей Ланівеччини. У цьому випадку хочеться згадати: «Наш завтрашній день, пошук шляхів управління розвитком області» Тернопіль; ТзОВ »Тернограф», 2015. – 196 с.

Є окремі твори присвячені лідерам району. Серед них: твір Шелкопляс Т. О. «Зірка правди Василя Петринюка. Київ: ТОВ АГРОМЕДІА-ПРО», 2012. – 256с., іл.

Та основною метою цієї праці є спроба де у науковій, а де у художньо-публіцистичній формі на прикладі населених пунктів Ланівецького району територіальної громади розкрити досвід господарської діяльності, ведення аграрних реформ, будівництва, ін.

Хочеться вірити, що ця скромна праця послужить поштовхом до пошуку і узагальнення інших свідчень та матеріалів про передовий досвід господарювання, що народжується на наших очах. Переконані, обласній та міській владі в т.ч. і у Ланівецькому районі варто запровадити спеціальну бібліотечку: «Шляхи (досвід) вирішення господарських проблем в умовах району», у якій доцільно поетапно висвітлювати ці проблеми на фоні сучасної історії становлення краю.

Справді, активізація господарської діяльності сьогодні є суперактуальною проблемою. Відновлення українського села на інноваційних засадах як і воскресла святиня у стократ зміцнює віру людини у добро. Відродження села засвідчує не стільки про воскресіння національних традицій, віри, як про її відродження та... народження у невіруючих... надії. Цьому присвячена створення нових ефективних господарських формувань, побудова храмів у наших населених пунктах, повернення ікон Хрестових у наших оселях.

Автори висловлюють велику вдячність усім, хто надав матеріали і допомогу у написанні цього твору

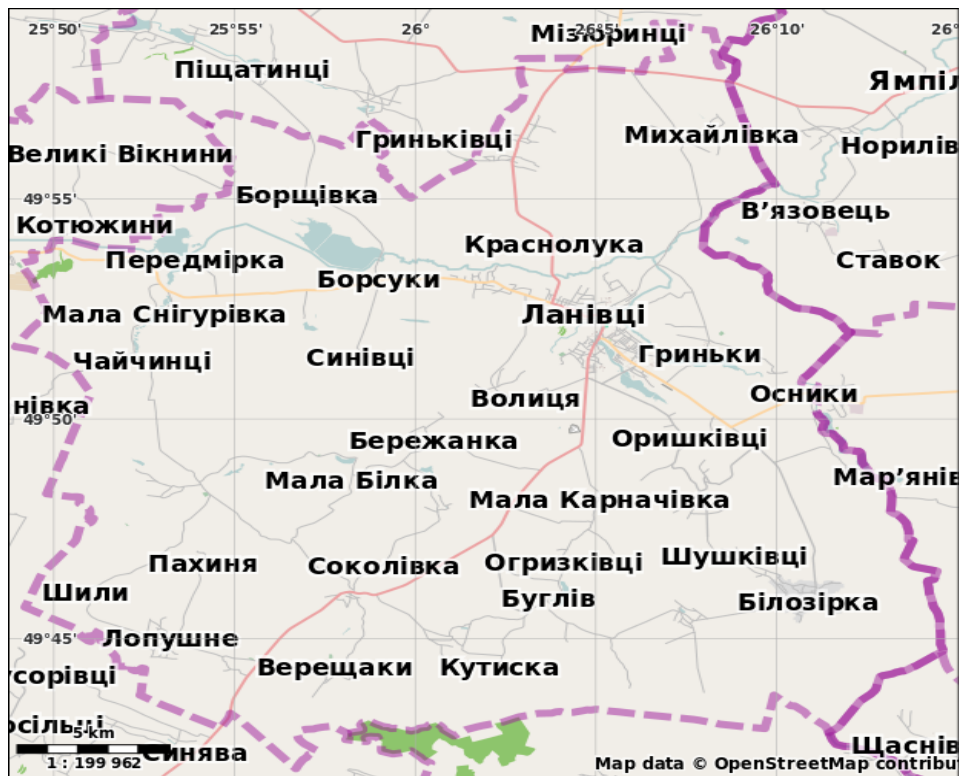
Тим, хто хоче побувати у Ланівцях, майбутнім інвесторам краю корисно хоч дещо знати про районний центр Ланівці та Ланівеччину.

Власне з цих міркувань хочемо дати загальну характеристику природногеографічних, історико-культурних та економічних відомостей про Ланівці та Тернопільщину.

Довідково: Ланівці – місто районного значення в Тернопільській області, адміністративний центр Лановецького району. Міській раді підпорядковані села Волиця, Малі Кусківці, Оришківці. До травня 2001 – смт.

Розташоване при впадінні річки Буглівка і Жердь у р. Жирак (права притока Горині), за 65 км на північний схід від обласного центру.

Населення – 8682 (01.01.2011).

На світлині: мапа Лановецького району

Пам'ятки і пам'ятники: Є церква Покрови Пресвятої Богородиці (1866), каплиця (1992, розписав Б. Ткачик). Також збереглися залишки костьолу Вознесіння Пресвятої Марії (1857, мурований).

Споруджено меморіальний комплекс землякам, полеглим у німецькорадянській війні (1985, архітектор І. Остапчук), пам'ятники Борцям за волю України (1996), Володимирові Великому (2001, скульптори обох – В. Садовник).

Встановлена пам'ятна таблиця на честь Тимофія Басюка.

Також у місті є єврейський некрополь 3587 євреїв, котрих розстріляли нацисти під час Другої світової війни. На місці поховання встановлено пам'ятний знак.

Некрополі: При визволенні Ланівців у березні 1944 р. загинуло 68 радянських бійців і офіцерів, які були поховані у братській могилі на території містечкового парку. З 1985 р. їх останки перенесені на північну сторону містечка, напроти цвинтаря, там створено меморіальний комплекс – скульптурно-архітектурну композицію, в яку входять скульптура воїна на постаменті, зигзагоподібна стела з червоного мармуру з прізвищами, пілоніштики.

Соціальна сфера: Діють поліклініка, районна лікарня, три аптеки, три бібліотеки, кінотеатр «Супутник», ДЮСШ, Будинок дитячої та юнацької творчості, територіальний центр для самотніх і перестарілих громадян; є [[Лановецький зооботсад](БУВ! наразі він недіючий)].

Навчальні заклади: НВК «Лановецька загальноосвітня школа № 1 I-III ступенів» – гімназія; НВК «Лановецька загальноосвітня школа № 2 I-III

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

ступенів» – ліцей; СТПУ-25, філія Збаразького ПТУ № 31; Лановецька Державна музична школа; три дошкільних заклади.

Окрім того є 2 Будинки культури.

(Матеріал сформовано з відомостей про походження та історії м. Ланівці.)

Нині маємо всі підстави стверджувати, що і м. Ланівці, яке входить в орбіту міст супутників Тернополя є майже ровесником нашого обласного центру. Про це засвідчують численні легенди, перекази, історичні, археологічні та інші наукові праці. Про це будемо говорити трохи пізніше.

При потребі, гості та і самі жителі Ланівці можуть ознайомитись з окремими Указами Президента України, що стосуються збереження видатних пам'яток історії та культури, про Україну духовну та іншими законодавчими та нормативними актами, що стосуються розвитку аграрного сектору економіки, села (див. додатки 1, 2, 3, 4, 5).

Тим часом, шановний читачу, хочемо розпочати ту частину книги, яка у своїй суті забезпечує у художньо-публіцистичній формі досягнення основної мети – на прикладі Лановецького району розкрити досвід господарської діяльності, ведення аграрних реформ, в умовах економічних трансформацій та суспільних реформ. т.ч. будівництва ін. Автор розглядає процес національного відродження, впровадження нових традицій та духовного розвою населених пунктів. Усі ці та інші питання розглядаються у традиціях ГалицькоПодільського краю.

Розпочнемо цей розділ з розкриття краєзнавчих, гуманітарно-культурологічних характеристик і, передусім, славлення Ланівцям та Ланівчанам і легенди про виникнення назви цього містечка. Промисловці Лановецького району пропонують:

ЛАНОВЕЦЬКИЙ РАЙОН		
Повна назва підприємства та види продукції		
Види продукції	КВЕД	ДСТУ*
<i>ТзОВ «Заготзбут» с.Оришківці, Лановецький район, Пащенко Володимир Павлович, 3 31 35</i>		
М'ясо куряче	15,12,0	3143-95
Блоки яловичі		46.019-2002
М'ясо яловичини	15.13.0	779-55
<i>ТзОВ «Підприємство з іноземними інвестиціями «Інтернак», вул. Незалежності, м. Ланівці, 2 19 77, Липовенко Олександр Миколайович</i>		
Одноразовий стакан	25.24.0	ТУУ 25.2-3339095.001:2007
Плівка	25.22.0	ТУУ 25.2-33390395-002:2008,

*...село моє, мій спомин давній
про юність милу, моє кохання.*

*Село моє – юначі
мрії, моя утіха й розрада
рання... Село моє – моя
любов, надія, віра й...
сила... не остання...*

(Богдан Андрушків)

ЧАСТИНА I

Культурологічні особливості розвитку Лановецького району

- Атрибутика Ланівців: Славень Ланівцям і ланівчанам;
- Етимологія слова Ланівці;
- Загальна історико-краєзнавча характеристика;
- Ланівці – центр об'єднаної громади;
- Історико-краєзнавча характеристика;
- Відомі особистості;
- Увічнимо пам'ять про Героїв.

Атрибутика Ланівців: Славень Ланівцям і ланівчанам

*Герб
м. Ланівці*

Ланівці – рідне місто моє

Сл. Ірини КОЛОМЕЙЦЕВОЇ

Місто рідне моє
Між зелених ланів розляглося,
В оточенні верб і річок голубих.
На планеті Земля —
Це маленький
куточок,
А для мене – це Всесвіт, Що
гріє і душу живить.

Приспів:

Ланівці – рідне місто моє,
Ланівці – найдорожче, що є,
Ланівці – я вклоняюсь тобі,
Ланівці – ти як зірка мені!

Тут і запахи трав,
І вишні в білому цвіті,
Й хліба золоті, і небо таке голубе.
І люди у місті щирі й привітні,
Неначе велика і дружна родина живе.

Приспів.

Куди б не закинула
Доля мене примхлива,
Думками я лину до тебе завжди.
Вустами спраглими
Припаду до землі-перлини,
З криниці нап'юся
Цілющої чудо-води.

Приспів.

Ланівці

*Анатолій КРИВОРОТЬКО
м. Київ.*

Довкіл відомо: в селищі завод
І то ще не абиякий –
цукровий.
Під осінь піднімає він народ,
Що на роботу й випроби
готовий. З усюд везуть машини
буряки, І водії кермують
самоскиди.
На плині урожайної ріки,
Як наречена, ждана осінь
їде.
Дороги, як холоші хлопчаків, Не
знають ні рятунку, ні спочину.
Лише чекають завше на
майстрів, Бо рух не знає спокою
і впину.
Штани заносять хлопці до дірок.
І Ланівцям гудрон не допоможе.
І не виходять з плетива думок
Вибоїни, що водіїв тривожать.
І знов дорога підставляє стан.
До Ланівців шоферські линуть мрії.
Тоді в розмовах, в помислах селян
Не стане поряд з ними навіть Київ.

Мої рідні Ланівці *Сл. Михайла КУЗИ*

Мене світанки у дорогу манять,
Туманом поливають пшениці,
І я спішу, спішу на полустанок,
Беру квиток у рідні Ланівці.
Немов в дитинство повертаюсь знову,
І оживають днів моїх рядки,
Шукаю серцем найніжніше слово,
Щоб працелюбних славить земляків.
Й моя любов, вона, неначе небо.
Я ваш – увесь. Моє коріння тут. І
пісня трударя, і солов'їний щебет
Мене в дитинство золоте ведуть.

Григорій Басюк написав «Надвечірній заспів» який вперше був опублікований у газеті «Сіяч» (№ 36 жовтень 1991 р.), згодом у часописі «Лан», Тернопіль, – 2001 р.

Загалом Ланівцям та Ланівеччині присвячено чимало поетичних творів. Думається що невдовзі хтось підготує збірку поезії з цієї теми.

**Давня молитва
ланівчан до Господа за свою долю**

До Тебе, Отче, ми ся звертаєм:
Милость велику нам учини –
Скарб наймиліший, який ще
маєм, Прадідну віру нам сохрани.
Любов святая най буде з нами,
Най єдність, згода і мир цвіте, Най
судьба Руси з Церкви сутьбами Вінець
побіди в честь Тя сплете. Молим тя,
Боже, укріпи сили, По батьках наших
веди сліду.
Щоб бодро кров нашу ми лили
За церков, правду, за Вітчизну.
Услиш біль наш і віру в віки
Церкві, державі Русь сохранияй,
Покрий Покровом своєю опіки,
Свободу, щастя, волю їй дай.

Етимологія (від грец. ἔτιμον правда, істина і грец. – λόγος «слово, наука») – розділ знань, розділ порівняльно-історичного мовознавства, який вивчає походження слів мови; сукупність прийомів дослідження, спрямованих на з'ясування походження слова

(Наталія Кирич)

Загадка назви міста Ланівці

Коротке етимологічне дослідження походження слова Ланівці як адміністративного центру Лановецької територіальної громади

Справді, в 2019 році виповниться 575 років з часу першої згадки у літописах про поселення, Ланівці на Тернопільщині та 80-ти річчя утворення Ланівецького району. До цієї дати райдержадміністрація та районна рада проведуть певні заходи, серед яких – видання і цього науково-популярного та художньо-публіцистичного нарису. Тим часом, як жителів району, так і гостей Тернопільщини цікавить походження назви міста Ланівці.

Результат цього з'ясування показав що:

Завдяки давнім текстам, порівнянню слів зі словами з інших мов етимологія відновлює історію слів: як вони виникли у мові, первинне (істинне) значення, їхнє джерело та зміну їхнього значення. Не випадково нами у книзі приведено приказки, пісні, прислів'я що використовувались і використовуються у Ланівцях.

У сучасній мовознавчій практиці цей термін має принаймні три значення: розділ мовознавства, що вивчає походження слів; походження (щодо словесного знаку) та встановлення; науково-дослідну процедуру, спрямовану на розкриття походження слова, а також сам результат цієї процедури.

Вивчення історії значень слів Лан, Ланівці ін.. тісно пов'язані не лише з історією народу чи людей що там живуть. Тому етимологічні дослідження набувають першорядного значення при вирішенні важливих історичних, етнографічних, етногенетичних тощо питань.

В результаті етимологічних досліджень про значення згаданих слів на давніх етапах мовного розвитку одержують висновки про конкретні уявлення про життя і мислення носіїв мови в доісторичні часи, від яких не збереглося писемних пам'яток.

Пропонуємо, як елемент дослідження, перелік можливих слів, що лягли в основу назви села та легенди про походження назви міста Ланівці:

Ланівці – колись селище міського типу, нині містечко, районний центр Тернопільської обл. Розташоване на розлогій рівнині при впадінні річок Буглівки і Жерді в р. Жирак (басейн Прип'яті). Час заснування точно невідомий. Уперше згадане в документах 1444 – 1447 років. Назва, найбільш очевидно, пов'язана з терміном *лан* – поземельна міра в шляхетській Польщі і феодальній Литві та на загарбаних ними українських землях в XIV—XVIII ст.; основне мірило феодальних повинностей залежного селянства. Назва від *лан* за допомогою суф. **-івець** (назва жителя), **-івці** – множина > *Ланівці* (ойконім).

Персоналії Ланівців: у Ланівцях народилися: громадський діяч, меценат Б. Дідик, народна артистка України Т. Дідик, на лановеччині народився футболіст О. Яцук, Служив релігійний діяч о. М. Малюжинський. Проживала літератор, громадська діячка С. Буняк, у місцевій школі навчалися письменники Б. Мельничук і В. Фольварочний. У містечку перебували хужоожник І. Марчук, вчений-астрофізик І. Климшин, поет Є. Маланюк, поет В. Вихруц, письменник В. Фольварочний та ін.

Є дещо жорстока і не цілком логічна історія походження назви Ланівці. Виявляється, більшість назв населених пунктів походить від давньоруських або староукраїнських імен, імен-прізвищ чи прізвиस्क. відома легенда, що підтверджує припущення про походження назви Ланівці від імені-прізвиська Лань. **Легенда розповідає:**

Давним-давно жив на світі хлопчик. Ім'я його було Лан. Уродився Лан роботящим, добрим і батьки його не були бідними. З дитинства він кохав дівчинку Оленку, а Оленка відповідала йому взаємністю.

Мати Оленки дуже не любила Лана. І ось прийшов час одружуватися. Оленка стала така гарна, як вишенька. Вирішили грати весілля. А мати Оленки все ж не хотіла, щоб її донька вийшла заміж за Лана і, підкупивши служницю, наказала їй отруїти молодих. Служниця влила отруту в кубки Лана та Оленки і вони попадали на долівку мертвими. Тут диво сталося: молоді зникли, а на тому місці, де вони лежали, виросла пиениця. Служниця зізналася, що вона влила отруту за наказом Оленчиної матері. Тоді місцеві люди прив'язали ту нещасливу матір косою до хвоста коня і пустили його в поле. З того часу поселення, де відбулися ці події, дістало назву Ланівці.

А можливо, що перші «ланівчани», прийшовши на необжиті землі, вирубали ліс, обробили цю землю та й оселилися на «лані-рівнині» й живуть ось уже кілька століть... Можливо також, що назва, справді пов'язана з терміном *лан* – як ми звертали увагу, поземельною мірою... Одне слово жителі, люди що живуть на лану. Ми розглянемо відомі легенди, запропонуємо свої.

Коротка історія міста Ланівці

Територія, де воно розташоване, була заселена здавна. Поблизу Ланівців, в урочищі Леваді, виявлено поселення трипільської культури, знайдено бронзовий меч доби пізньої бронзи та римські монети II століття. Поселення трипільської культури розміщене в урочищі Левада, виявлене у 1920-х роках. Підйомний матеріал (уламки посуду, фрагмент глиняної статуетки) зберігається в Львівському історичному музеї.

Час виникнення поселення невідомий. В історичних документах Ланівці як одне з великих поселень Волині вперше згадане під 1444 роком, згідно з грамотою короля Казіміра XV Ягеллончика, який надав лановецькі землі П. Єловицькому. А в описі Крем'янецького замку за 1545 рік – як власність Кизьминських та Єловицьких, 1565 – власність Гневошів-Єловицьких.

– 1565 загін князя Д. Вишневецького пограбував містечко. 1618 Ланівці спустошили татари. В період окупації панською Польщею Ланівці були на особливому становищі – адже вони розташовані за 3 км від кордону. В час тимчасової німецької окупації селище було повністю знищено.

– 1648–1649 й 1651 Ланівці займали війська Богдана Хмельницького.
– М. Єловицький спорудив у 18 столітті цегляний палац (зруйнований у 1980-ті).

– 1793 містечко відійшло до Росії, стало волосним центром Кременецького повіту Волинської губернії.

– Від початку 19 ст. в дерев'яній каплиці (знищена за радянських часів) зберігалася чудотворна ікона Матері Божої Лазенківської (за переказами, вивезла на Дон графиня Демидова).

– 1841 згорів майже весь єврейський квартал (129 буд.).

– 1870 в Ланівцях діяли церква, костюл, 2 синагоги, 3 підприємства, 5 торговельних закладів, млин, від 1874 – народне училище, тричі на рік відбувались ярмарки.

– На поч. 20 століття Ланівці – один із центрів торгівлі на Волині.

– 1915 для військових потреб прокладено залізничну колію Тернопіль – Шепетівка.

– На початку червня 1919 війська ЧА розстріляли близько 50 бійців армії УНР; на місці їх поховання насипана могила з хрестом (відновлено 1991).

– 20 вересня 1920 Ланівці захопили війська Польщі; центр гміни.

– Діяли «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар», «Союз українок» та інші товариства.

– 17 вересня 1939 містечко зайняли війська радянських «визволителів» – Від січня 1940 Ланівці – райцентр.

– 2 липня 1941–6 березня 1944 – під німецько-нацистською окупацією. У серпні 1942 німецько-нацистські війська розстріляли понад 3500 місцевих євреїв; на місці їх поховання споруджено меморіальний знак (1982, скульптор Р. Білик).

– У липні 1943 поблизу Ланівців проходило з'єднання Сидора Ковпака, в лютому–березні 1944 – загін Я. Мухіна.

– 1956 Ланівцям надано статус селища міського типу (сmt).

За післявоєнні роки містечко відбудувалося. Виросли цукровий завод, промкомбінат, фабрики гумових іграшок. Споруджено середню школу, Будинок культури, кінотеатр, лікарню, інші об'єкти соціальної інфраструктури.

Назву міста Ланівці можна пояснювати і трактувати по-різному. В суті чи основі його слово наймирніше, найгуманніше, найнаціональніше – ЛАН!

Ми повинні гордитися такою назвою, адже колір стиглого хліба на просторах і щедрих ланах України закладено у прапорі нашої держави України.

Тим часом містечко Ланівці, незважаючи на те, від чого походить його назва: чи від лану чи від чогось іншого, живе й успішно розвивається вже більше як півтисячі років. Люди Ланівець в 2017 році відзначатимуть величне свято – 575 років від першої згадки у літописах про це містечко.

Ювілей населеного пункту є подією, під-час якої не лише підбиваються підсумки його розвитку за певний період, а й накреслюють перспективи на майбутнє

Та все за порядком.

*Френк Терберт сказав:
«Ми знаємо три головні умови, за яких
народ здобуває свободу.
Перше – коли він знаходить лідера.
Друге – коли він усвідомлює свої цілі.
Третє – коли він вірить, що
позбавляється кайданів».
Додамо від себе, – коли народ ще й
знає свою історію, усвідомлює свої
традиції і без страху з гідністю
відзначає свої ювілеї, він стає непереможним.
(Наталія Кирич)*

Загальна історико-краєзнавча характеристика Лановецького району

Територія району — в межах Подільської височини (максимальна висота 362 м, поблизу с. Шили), а також Лановецького природного району. Поверхня — підвищена платоподібна лесова рівнина з чергуванням плоско- та пологохвилястих ділянок, має нахил на північ і північний схід.

У сучасній історичній науці великого значення надається вивченню історії міст та сіл України і їх духовних пам'яток. В умовах, коли Україна переживає своє становлення як незалежної держави та вступі її асоційованим членом ЄС, маємо можливість осмислити, що відбувалось на її території в давні і недавні часи. Маємо право сказати і кажемо правду про наші населені пункти як вони розвивалися на протязі свого існування, що переживав її стражденний народ за минулі століття, а...може тисячоліття.

Наше дослідження обумовлене тим, що історія Лановеччини триває 575 років, такий собі напівювілей (можливо, що району на багато більше років), та за ці часи вона ніколи не була об'єктом дослідження. Вивчення історії держави не можна розглядати у відриві від вивчення історії рідного краю в усіх його історичних проявах, можливе лише тоді, коли буде вивчена та правдиво досліджена історія кожного його населеного пункту яка буде виступати не лише пізнавальним чинником, а і в значній мірі – виховним.

Мета цієї роботи не лише розкрити особливості соціально-економічного розвитку району, а і дослідити вихові, найважливіші сторінки його історії. Зібрати всі легенди про нього. В дослідженні хочемо прослідкувати історичний шлях його розвитку, від його виникнення до наших днів. Значну увагу приділимо культурно-просвітницькій діяльності, розвитку духовності і становлення церкви, але основну увагу віділимо людям, жителям району.

На початку своїх роздумів про район згадували що він має значно довшу і тривалішу історію чим 750 років. Дослідження показали що у районі виявлені археологічні пам'ятки, які датуються періодом пізнього палеоліту,

черняхівської (III-IV ст.) та давньоруських (X-XIII ст.) культур, римські монети ін.

Поселення старовинне, овіяне легендами, тихе, чарівне своєю красою, розмістилось на березі річки Буглівки.

Як можна говорити про 750 років коли територія Ланівеччини пам'ятає кам'яну добу. На околицях району знайдено кістки і частини рогів великих тварин – мамонтів, бізонів. Основним заняттям людей в цей період сильного похолодання було полювання на тварин. На Ланівецьких полях до цього часу місцеві жителі знаходять знаряддя праці пізньої кам'яної доби. Найпоширенішими серед них є кам'яні сокири з просвердленими отворами.

Серед знахідок селян є долота, ножі, наконечники списів, скребла шкіри, серпи.

На полях в пд.-сх., околиці району знайдено крем'яні уламки сокири з відшліфованою поверхнею, наконечники списів, серпів, пластини, відщепи, які використовувалися в господарстві.

На світлині: старовинні побутові речі, домашня утвар (музейні експонати)

На околицях району археологи виявили залишки поселень Черняхівської культури (кінець II – початок V століття). В цей час люди селилися в хатинах – зрубках, водночас вдосконалювалися землеробська техніка, розвивалися ремесла, торгівля, в якій використовувалися римські монети.

Однією з найкраще представлених археологічних культур, виявлених на території Ланівець є давньоруська культура (кін. IX- сер. XIII ст.), поселення якої у 1988р. виявив археолог В. Опрыск. Сюди належать пам'ятки, що

датуються періодом існування Київської Русі. Ці поселення були укріплені. Великого поширення в цей час набули землеробство, скотарство, ремесла: теслярство, ковальство, гончарство, кожум'яцтво

На світлині одяга у якій ходили Ланівчани (музейні експонати)

Список пам'яток археології Ланівецької районної ради включені до державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Найбільш загальні довідкові дані про Лановецьку територіальну громаду як адміністративну одиницю.

За інформацією «Історії Лановеччини». (Тернопіль: Воля, 2011. – 620 с.) Ланівецький район розташований в межах Волино-Подільської височини, що знаходиться в зоні Західного лісостепу, в північно-східній частині Тернопільської області. Межує на півдні з Підволочиським, на півночі з Шумським, на заході зі Збаразьким районами й на сході з Теофіпольським Хмельницької області.

Довідково: Утворено район в 1940 році. Загальна площа – 632 кв. км (4,5% від території області). Відстань до обласного центру м. Тернопіль шосейною дорогою – 57 км, залізницею – 63 км.

Поверхня району – підвищена платоподібна лісова рівнина з чергуванням плоско та полого-хвилястих ділянок, має нахил на північ і північний схід. Південна і південно-західна частини мають висоти 330-350 м над рівнем моря. Найвища точка у районі біля с. Шили – 362 м. Район розташований у Західноукраїнській лісостеповій фізико-географічній провінції. Найбільша річка – Горинь (притока Прип'яті, басейн Дніпра), її протяжність в межах району – 28 км, ширина русла – 10-30 м. Також протікають річки Жирак, Буглівка, Жердь, Горинька. Вони мають північно-східний та північний напрям, їх русла слабо виражені, береги пологі, заплави дуже заболочені. На території району споруджено 44 ставки загальною площею водного плеса понад 1000 га. Найбільші водосховища: Борсуківське, площею 4,26 кв. км та Передмірське (обидва на річці Горинь).

Перші поселення на Лановеччині з'явилися в добу раннього палеоліту, приблизно 300-100 тис. років тому, про що свідчать археологічні пам'ятки цього періоду (залишки палеолітичних стоянок), які знаходяться на околицях сіл Буглів, Ванжулів, Іванківці. Всього ж на території району виявлено 58 археологічних пам'яток різних періодів (в тому числі залишки давньоруських городищ XI-XII століть) в селах Пахиня, Борщівка, Печірна, Борсуки, Бережанка, Синівці, Якимівці, Вербовець, Лопушне, Юськівці, Вишгородок та місті Ланівці.

Впродовж IX-X століть територію краю заселили східнослов'янські племена дулібів, бужан, волинян, які об'єднувалися в прадержавні племінні союзи. Вони брали участь в походах князів Олега та Ігоря на Візантію. Згодом землі Тернопілля потрапили під владу польських князів і лише в 980-990 роках Володимир Великий відвоював ці території.

Наприкінці XI століття територія району увійшла до складу Шумського князівства, а надалі Лановеччина перебувала в складі литовських і польських володінь.

Ланівці вперше згадуються в грамоті, згідно з якою Казимір IV Ягелончик в 1444 році подарував поселення шляхтичеві Єловиць – кому за його довголітню військову службу, а в описі Кременецького замку за 1545 рік – вже як містечко. Лановецькими землями рід Єловицьких володів до 1864 року.

Протягом 1558-1564 років князі Вишневецькі самовладно заснували на лановецьких землях села Малі Куськівці, Заруддя, Новосілка, Забужани.

Понад сорок разів на наш край нападали монголо-татарські та турецькі завойовники. В 1474 році русько-литовські та польські війська розгромили татар під Білкою. В 1512 році п'ятитисячне військо Костянтина Острозького під Лопушно розгромило двадцятип'ятитисячну орду перекопських татар і звільнило з полону шістнадцять тисяч людей. В 1618 році татари спустошили Ланівці та навколишні села.

Жителі Лановеччини брали участь у визвольній війні 1648-1654 років під проводом Богдана Хмельницького проти польської шляхти. 1649 року козацькі загони на синовецько-білківських полях розгромили військо шляхтича Яблонського (біля села Бережанка знаходиться насипана могила полеглих в бою козаків). В цьому ж році відбулась велика битва під Збаражем, в якій брали участь ланівчани, а на печірнянських землях стояв козацький обоз.

Після Андрусівського перемир'я 1667 року Лановеччина належала Польщі, а після другого поділу Польщі в 1793-му в складі Кременецького повіту Волинської губернії її приєднали до Росії.

У 1866 році Ланівці стали волосним центром.

У 1917 році Лановеччина увійшла до складу УНР.

20 лютого 1918 року територію зайняли австро-німецькі війська.

В січні 1919 року сюди прийшли військові частини армії УНР. в червні 1919-го – частини Таращанської бригади Червоної, а у вересні 1919-го територію захопили польські війська.

У липні 1920 року червоні частини 14-ї армії знову зайняли Лановеччину.

З 18 березня 1921 року згідно з умовами Ризького договору між РРФСР і Польщею землі району знову належать Польщі, а Ланівці стають центром гміни й прикордонним містечком.

З 17 вересня 1939 року внаслідок підписання договору Молотова-Рібентропа на землі Західної України прийшла радянська влада. І вже на початку жовтня 1939 року відбулися вибори депутатів до Народних Зборів, що пройшли 26-28 жовтня у Львові. Депутатами від Лановецького району стали: по Лановецькій окрузі О. Б. Гринько, по Нападівській окрузі О. А. Арабський, по Борщівській окрузі І. С. Андрощук, по Бережанській окрузі С. К. Марцешок, по Вишгородоцькій окрузі М. І. Теслюк, по Верещаківській окрузі Є. С. Кривокульська, по Молотківській окрузі О. І. Зиско, по Білозірській окрузі Ю. А. Воляннюк, по Ванжулівській окрузі І. М. Мельничук, по Лопушненській окрузі І. Н. Гойдало.

2 листопада 1939 року Верховна Рада СРСР прийняла рішення про приєднання наших земель до УРСР.

У січні 1940 року згідно з постановою ВР УРСР, прийнятою 4 грудня 1939-го, утворено Лановецький район з центром в Ланівцях.

2 липня 1941 року територію району захопили німецько-фашистські загарбники. Під час окупації в центрі містечка було створено гетто, в якому перебувало до п'яти тисяч євреїв, 3587 із них в 1942-му розстріляли на околиці Лановець, біля півтори тисячі вивезли у Вишнівець і там знищили. В райцентрі на місці розстрілу в 1982 році спорудили меморіал жертвам фашизму.

29 квітня 1943 року фашисти спалили село Молотків і знищили 617 жителів, через півроку така ж доля спіткала сусідні Осники. За роки окупації на примусові роботи до Німеччини було вивезено 843 жителі району.

Впродовж 1942-1943 років на Лановеччині діяли повстанські збройні формування: «Фронт української революції» під керівництвом Т. Басюка («Яворенка») та загони УПА, які очолював І. Климишин («Крук»). Повстанці

здійснили напади на друкарню і в'язницю в Кременці, розгромили німецьку управу в Ланівцях і німецький гарнізон у Вишгородку.

5 липня 1943 року по території району бойовим рейдом пройшло партизанське з'єднання С. А. Ковпака, а в лютому-березні 1944-го – 4-е і 2-е Молдавські з'єднання і партизанський загін під командуванням Я. О. Мухіна.

5 березня 1944 року війська Ямпільської стрілецької дивізії 60-ї армії 1-го Українського фронту звільнили Лановеччину від загарбників. На фронтах Другої світової воювали 5276 жителів району, 1893 з них загинули.

У лютому 1952 року в селах Білозірка і Ванжулів були ліквідовані останні повстанські боївки. За участь та зв'язок з ОУН-УПА влада репресувала 1759 жителів району, 728 з них були ув'язненні. Із 758-ми краян, котрі брали участь в національно-визвольних змаганнях ОУН-УПА, загинуло 502 повстанці. Значних втрат у цій боротьбі зазнали і війська НКВС-КДБ. На території району є 9 братських й 12 одинарних могил їх захоронення, в яких поховані 107 солдатів.

У 1956 році Ланівці було віднесено до категорії селищ міського типу.

У 1963 році, під час укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, Лановеччину приєднали до Збараського району, а в 1965-му знову відновили Лановецький район, приєднавши до нього 11 сіл із сусідніх районів.

У січні 1948 року в Ланівцях був організований колгосп ім. Жданова, в якому об'єдналось 80 селянських господарств.

У 1955-1959 роках в Ланівцях збудовано цукровий завод. З 1958 року запрацював цегельний завод. В 1962 році введено в дію завод залізобетонних конструкцій. Промисловість району також представляли хлібо- і масло-, ремонтно-механічний, комбикормовий, продовольчих виробів заводи, фабрика гумових іграшок.

Упродовж 1993–2009 років Лановеччина була газифікована.

17 травня 2001 року Ланівцям надано статус міста.

Із 53 населених пунктів, розташованих на території району, – де місто і 52 села. Тут діють 28 рад, в них 473 депутати: і районна (54 депутати), і міська (30 депутатів), 26 сільських (389 депутатів).

Кількість жителів за станом на 01.01.2011 року 30529 осіб, у тому числі міських – 8682, сільських – 21847. Чоловіків – 14005, жінок – 16524. Пенсіонерів – 9400. Дітей сиріт – 8, дітей, позбавлених батьківського піклування – 56. Багатодітних сімей – 333, в них дітей – 1116. Дітей-інвалідів – 147.

За материнську самовідданість, народження і належне виховання дітей, забезпечення умов для їх всебічного розвитку, почесне звання «Мати-героїня» присвоєно 104 жителям Лановеччини.

Промисловий комплекс району представляють три підприємства: ТЗОВ «Лановецький цукровий завод», ТДВ «Лановецький завод гумотехнічних виробів», ТЗОВ «Ланівці Агробуд». Вид продукції відповідно: цукор-пісок, гумотехнічні вироби, асфальт.

У 2010 році в рамках державної, обласної та районної програм кредитування молодіжного житлового будівництва ключі від квартир у новозбудованому в Ланівцях по вул. Незалежності будинку отримали 5 сімей.

Кількість підприємств за організаційно-правовими формами: державна власність – 33 – комунальна власність – 22, колективна власність – 13. Кількість приватних підприємств – 150 (малих, спільних та інших форм).

В АПК після його реформування – в 1996-2000 роках в районі проведено розпаювання колгоспних земель, 14220 його жителів стали власниками земельних часток (паїв) – створено 23 приватних сільськогосподарських підприємства, 17 селянських фермерських господарств. Площа сільгоспугідь (по всіх товаровиробниках, включаючи підсобні господарства) – 53800 га, в тому числі ріллі – 44200 га. Лісовою рослинністю зайнято 3720,83 га, з яких сільськогосподарські підприємства використовують 2584,98 га. В структурі валового виробництва сільськогосподарської продукції рослинництво займає 71.3%. тваринництво – 28,7%. Основні галузі рослинництва: вирощування зернових, в тому числі озимої пшениці та цукрових буряків (урожайність в ц/га: зернових – 35,8; цукрових буряків – 381,7). Основна галузь тваринництва: м'ясо-молочне виробництво.

Транспортна мережа загального користування: автомобільних доріг – 245, і км, залізничних колій – 32 км. Кількість мостів – 131. Територію району пересікають автошляхи Тернопіль–Київ, Збараж–Дедеркали, Кременець–Біла Церква, а також Львівська й Південно-Західна залізниці.

У сфері торгівлі та послуг: кількість підприємств побуту – 1, магазинів – 272, в тому числі райспоживспілки – 12, їдалень, кафе, ресторанів – 16, в тому числі райспоживспілки – 1.

У Лановецькому районі діє 35 загальноосвітніх шкіл, в тому числі 2 навчально-виховних комплекси: «Школа I ступеня-дитячий садок» в с. Краснолука та школа I-III ступенів № 2 – гімназія в Ланівцях. В них навчається 3187 учнів та працює 584 педагоги. Дошкільну освіту забезпечують 32 дошкільних навчальних заклади на 953 місця. В райцентрі знаходяться філія Збараського ПТУ № 25, а також районні комунальні установи: дитяча музична школа, будинок дитячої та юнацької творчості, дитячо-юнацька спортивна школа, станція юних натуралістів, міжшкільна навчально-виробнича майстерня.

Населення району обслуговують 47 медичних закладів, в тому числі лікарня на 177 ліжок, поліклініка, її сільських амбулаторій загальної практики сімейної медицини, 34 фельдшерсько-акушерських пункти. В них працюють 585 медичних працівників, з них 80 лікарів.

В районі діють 80 закладів культури, в тому числі 10 будинків культури, 24 клуби, 43 бібліотеки, кінотеатр «Супутник», комунальна установа «Меморіальний комплекс-музей «Молотківська трагедія». В сфері культури працюють 132 чоловіки. Кількість колективів самодіяльної творчості, які мають звання «Народного» – 13.

Спортивна база: стадіон (місць 840, з них: пластикові сидіння – 340), футбольних полів – 20, спортивних залів – 15, спортивних секцій – 5,

спортивних майданчиків – 24, спортивний майданчик зі штучним покриттям.

У місті Ланівці відбулись обласні зональні змагання з волейболу серед дівчат. На жаль, нашим дівчатам не вдалось пробитися до фінальної стадії змагань

На світлині 150 дітей – вихованців трьох дошкільних навчальних закладів м. Ланівці та мешканців Лановеччини у скверику на урочистій лінійці.

Функціонують **засоби масової інформації**: районна газета «Голос Лановеччини» (багаторічним редактором якої був В. А. Подунайчук, нині – Н. П. Гамера) і районне радіомовлення (директор М. М. Романчук).

Кількість **пам'ятників, пам'ятних знаків історії та культури** – 64, пам'яток археології – 58. Пам'ятниками архітектури місцевого значення є церковні споруди. Серед них найстаріша дерев'яна церква в с. Бережанка, збудована в 1673 році. Архітектурну цінність становлять дерев'яні церкви в с. Юлинці (1711 р.), с. Ванжулів (1750 р.); кам'яна в с. Білозірка (1909 р.).

Оригінальністю відзначаються храми сіл Вербовець, Великі Куськівці, Вишгородок, Краснолука, Лопушно та м. Ланівці. Справді:

*...Щоб люд в церквах своїх, а не чужинських
Молився за добро – не за ество царя,
Щоб мова чиста українська,
Лилася в світ із берегів Дніпра...*

(Богдан Андрушків)

На території Лановецького району кількість діючих релігійних громад становить – 81, кількість церков, які будуються – 2, кількість зареєстрованих громад – 78, а саме:

1. УАПЦ – 3 громади, 2 священнослужителі;
2. УПЦ – 4 громади, 3 священнослужителі;
3. УПЦ-КП – 45 громад, 32 священнослужителі;
4. ХВС – 20 громад, 18 священнослужителів;
5. ЄХБ – 2 громади, 2 священнослужителі;
6. АСД – 1 громада, 1 священнослужитель;
7. Свідки Єгови – 2 громади, 2 священнослужителі;
8. ХВС «Світло Євангелії» – 1 громада, 1 священнослужитель;
9. Християнський центр «Небеса» – 1 громада, 1 священнослужитель;
10. УГКЦ – 1 громада, 1 священнослужитель;
11. Християнська євангельська церква «Ранкова зірка» – 1 громада, 1 священнослужитель;

У травні 1999 р. голови облдержадміністрації та обласної ради запросили керівників єпархіальних управлінь області на нараду з питань підготовки до відзначення 2000-ліття Різдва Христового та врегулювання міжконфесійних конфліктів в окремих населених пунктах області. Під час дискусії були накреслені шляхи вирішення цих питань.

На фото: хода парафіян з нагоди об'єднання греко-католиків та православних у Ланівцях, 2012 рік

Місцевість, де розташовані Ланівці, була заселена здавна.

У різні періоди розвитку району, залежала від низки факторів: природнокліматичних (посухи, паводки, інші стихії, що призводили до неврожайів та голоду); соціально-побутових (епідемії, пошесті, пожежі); геополітичних (міжусобиці, навали загарбників, війни), внутрішньополітичних (геноциди).

Скорочення населення району впродовж ХХ століття було зумовлене втратами в роки Першої та Другої світових війн і в післявоєнні роки, частковою міграцією ланівчан в 70-80-ті роки до обласного центру чи інших регіонів країни, а також масовим виїздом краян на заробітки за кордон впродовж років незалежності. Сьогодні на кількість населення впливає його від'ємний приріст, особливо помітно скорочується кількість сільських жителів.

Згідно з даними Всесоюзного перепису населення, у 1959 році всього населення в Лановецькому районі налічувалося 36624 особи. За національністю: українців – 35963; росіян – 513; білорусів – 78; поляків – 35; євреїв – 7; татар – 6; молдован – 4; німців -1 та інші. За соціальним станом: колгоспників – 2005 (в тому числі управлінського персоналу – 713); службовців – 2116; робітників – 2376; одноосібників – 11; релігійних службовців – 56. За освітою: вища – 173; незакінчена вища – 129; середня спеціальна – 700; середня – 765; неповна середня – 661; семирічна – 4209; початкова – 7681; напівграмотні – 12889; безграмотні – 2357; студентів ВНЗ – 77; ПТУ – 69; учнів – 4643; заочників – 242. За віком: до 9-ти років – 5660; 17 років – 543; 19 років – 404; 25-29 років – 2986; 30-34 років – 2845; 35-39 років – 2578; 40-44 років – 2038; 70 і старші – 2272.

А вже згідно з даними Всесоюзного перепису, за станом на 12.01.1989 року всього населення в Лановецькому районі нараховувалося 35875 осіб, в тому числі українців – 35458; росіян – 300; білорусів – 43; поляків – 23; євреїв – 2; німців – 2; молдован – 14.

За матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року, в районі проживало 33188 осіб.

Мотопрїгом ланівчани відзначають День міста

На жаль, за роки незалежності у Лановецькому районі до 30% сіл втратили можливість самовідтворення населення. Іншими словами, у цих селах не народжуються діти. В районі частина людей пенсійного віку серед сільського населення складає 30%. На тисячу осіб працездатного віку припадає 970 непрацездатних. Трудові ресурси Лановеччини щороку скорочуються. Так, у народногосподарському комплексі у 1990 році було зайнято 14 тисяч осіб, а тепер лише 4800 (цифра наведена без урахування працівників, які трудяться у підприємців-фізичних осіб). Основна частина працездатних громадян, звільнених через збанкрутіння колгоспів, заводів, інших підприємств, вимушено поповнює групу зайнятих лише в особистому підсобному господарстві і незайнятих.

До складу району входить місто Ланівці та 52 сільських населених пункти.

За станом на 1 січня 2011 року в районі проживало 30 529 осіб, що становить 2,8% від загальної кількості населення Тернопільської області. За кількістю жителів Лановеччина посідає 16 місце серед 17 районів області.

У місті Ланівці проживають 8682 особи (28,4%), а в селах – 21847 осіб (71,6%).

Для демографічних процесів, що відбуваються в районі, характерне зменшення кількості населення протягом 15 років. За останні з роки чисельність населення в районі скорочується повільнішими темпами.

Чисельність населення змінювалась за рахунок природного та міграційного рухів. Головний чинник формування чисельності населення – природний приріст (скорочення) населення. Природне скорочення населення, яке характерне для району, – це результат перевищення кількості померлих над кількістю народжених. За 2010 рік народилося 330 дітей, померло 564 особи. Природне зменшення становить мінус 234 особи. Для прикладу: у 2009 році народилася 321 дитина, померло 580 осіб. Кількість народжених на 1 тис жителів складає 10,8 а кількість померлих – 18,4. Природне зменшення становить мінус 7,6.

Структура причин смерті не змінилася. Перше місце посідають хвороби системи кровообігу, друге – новоутворення, третє – зовнішні причини смерті, четверте – хвороби органів дихання. Привертає увагу зростання кількості загиблих від випадкових отруень та дії алкоголю.

Щільність населення на 1 кв. км становить 50 осіб, це – 3-тє місце знизу після Підгаєцького і Шумського районів.

Статєва структура населення характеризується перевагою жінок – 54%. В районі проживає жінок на 2520 більше, ніж чоловіків.

У 2010 році на Лановеччині зареєстровано 178 шлюбів та 74 розлучення або на 1 тис. жителів зареєстровано шлюбів 5,8, а розлучень – 2,4.

Найвища шлюбна активність як серед жінок, так і серед чоловіків припадала на вікову групу 20-24 роки. Найуразливішою до розлучення була вікова група 25-29 років.

Міграційний рух населення за 2010 рік в межах області становив 259 осіб прибулих і 245 вибулих, приріст складає 14 осіб.

Ланівці протягом XVIII–XIX ст.

Важка нужда, злидні, соціальне і національне гноблення були супутниками лановецьких жителів за часів панування де російських, де австроугорських та польських поневолювачів.

На території нашого краю поширювався гайдамацький рух, який був спрямований проти соціальної кривди – зубожіння одних і необмеженого збагачення інших, принизливого кріпацтва та обтяжливих повинностей. Перше велике гайдамацьке повстання 1734 р. під проводом Верлана засвідчило, що гайдамаків спонукала боротьба усвідомлення панування одного народу над іншим. Згідно з розповідями старожителів Ланівців, через поселення в 1734 р. проходили загони гайдамаків під проводом полковника Верлана, які поспішали в містечко Броди.

Коли розпочалася війна Франції проти Росії, то певний час російська армія на чолі з М. Кутузовим стояла на околицях Лановеччини та Кременця. Наші краяни аби запобігти іноземному поневоленню, охороняли дороги, поселення, жертвували гроші й теплий одяг. Згідно з переказами, у 1822 р. через Ланівці проходили розвідувальні частини французької армії Наполеона, які йшли походом на Росію.

Світлим променем надії для наших земляків стала, весна 1848р., коли було скасовано панщину і деякі селяни мали змогу придбати землю. На честь скасування кріпацтва біля церкви жителі поставили кам'яну фігуру.

Після скасування панщини деякі селяни з радості, що стала “Свобода”, почали пиячити, пропиваючи свої землі й майно і таким чином збагачували жидівські корчми. До нинішніх днів території, де вони проживали – односельчани називали “Корчмиськом“. Біля церкви жителі багатьох сіл поставили пам'ятники Тверезості, щоб Бог допоміг подолати пияцтво. Представники радянської влади у 1950-ті рр. практикували здачу хрестів на металобрухт.

Жителі Ланівців, які мали своє поле, працювали на ньому, а ті, в яких не було землі, – працювали на панських ланах. Був звичай, що селяни не орали і не сіяли якоїсь частини свого поля, а залишали її на т. зв. “толоку”, себто на випас для своєї худоби. Праця на ріллі в ті часи була дуже примітивна і не було жодних штучних погноїв. Також невибагливою була сільська ноша, в більшості з домотканого полотна, влітку полотнянка, биті штани і солом'яний капелюх, а взимку – кожухи і опанчі, баранові шапки.

Зубожіння було таке велике, що частина селян-бідняків не мала змоги купити навіть найнеобхідніше для життя – сіль, сірники тощо.

Рятуючись від злиднів і голодної смерті, безземельні малоземельні селяни емігрували в чужі краї на заробітки. В кінці XIX–на XX ст. жителі села виїжджали на роботи до Канади, Австралії, Аргентини, Бразилії, Німеччини та інших країн. Багато одиноких чоловіків і жінок емігрували до Америки. Частина емігрантів, заробивши гроші на чужині, поверталися до Ланівців. Вони купляли поля та господарювали на них.

Ланівці у роки Першої та Другої світових воєн

Подальші історичні дані про Ланівці відображені в архівних книгах, що належать до 1894–1895 рр.

Як ми згадували у 1915 році під час Першої світової війни містечко було в центрі бойових дій. Його окупували російські війська. У 1915 році всіх жителів евакуювали. А коли у 1918 році люди повернулися, застали руїни.

1941 року німецькі війська ввійшли в Ланівці. 30 липня Ланівці були окупували завойовники, а визволене містечко лише навесні 1944 року. Під час окупації багато молоді було вивезено на примусові роботи до Німеччини.

Чимало жителів Ланівців були в ОУН, УПА, за що поплавилися життям чи були репресовані.

Правду можна надовго заховати, але не можна зовсім знищити. І вона повертається до нас у вигляді справжньої історії – багатовікової боротьби за незалежність, у якій кожен наступний період успадковує досвід попередніх визвольних змагань.

Ланівці здавна славляться патріотичним духом і національною свідомістю.

***Довідково:** Історія національно-визвольного руху в Західній Україні безпосередньо витікає з національно-патріотичного розвитку українських громад у 1920–1930-тих років, коли у селі діяли українські громадські організації виховного спрямування – «Луг», «Сокіл», «Пласт», культурного та освітнього – «Просвіта». Все це сприяло національному усвідомленню, розвитку патріотизму.*

У міжвоєнний період на території села в 1930-ті роки, особливо у другій половині, поширилася мережа Організації Українських Націоналістів, яка мала за мету підірвати міць ворожої влади на наших землях.

Чимало ланівчан, членів ОУН загинуло в боях з енкаведистами.

Тема Української повстанської армії – одна з найбільш сфальсифікованих радянською псевдонаукою сторінка історії України ХХ століття.

Але час минає. Нарешті наш народ став на боротьбу за перетворення камери УРСР в Українську державу, в боротьбі за яку віддали своє життя вояки УПА. Сьогодні ми не можемо не згадати життя тих, хто в недалекому минулому здобував незалежність України із зброєю в руках, бо не мав іншого вибору.

УПА постала з бойових груп ОУН у 1942 р., в умовах завзятої боротьби проти гітлерівських загарбників.

Після другого приходу більшовиків у 1944 р. ланівчани зорганізувалося в антибільшовицьке підпілля.

Повстанці нападали на організовані комуністичною владою сільські ради, вступали в бої із загонами енкаведистів, зривали плани хлібозаготівель, нападали та вбивали високопосадових ворожих (більшовицьких) чинів.

У ланівчан було багато криївок. Добре замасковані вони були і під хатами, і в лісах, і на селянських городах. Особливо велика кількість криївок була у навколишніх лісах. Там неодноразово зупинялися вояки УПА.

Ланівчани допомагали їм, незважаючи на небезпеку, бути заарештованими, постачали харчі, надавали потрібну інформацію.

Протягом 1947–1950-х роках МДБ організував масові репресії проти повстанців, їхніх симпатиків. Було виселено на Сибір багато родин – у Томську та в Кемеровську області (РФ), багато людей засудили на строк від 10 до 25 років каторжних робіт.

До 1950 р. емдебісти ліквідували більшість боївок, розгромили багато криївок. Часто воївки УПА, не бажаючи потрапити до рук ворога живими, жертвували собою.

Трагічно склалася доля і для інших повстанців – частина з них загинула, а інші потрапили до таборів, тюрем. Згадаймо поіменно вихідців із Ланівців, які брали безпосередню участь у відділах УПА та збройному підпіллю ОУН – вірних синів та дочок України.

Борцям за волю України поставлено пам'ятний знак. (Див. фото)

*Пам'ятник Скорботній матері
Молоткові*

Вид музею у Молоткові у

У райцентрі Ланівці нема музею, а в Молоткові – цілий комплекс, розташований на двох гектарах. Тут є музей, пам'ятник Матері, вулиця спаленого села, де пороги в будиночках стилізовані під гробівці. «Під молотківську трагедію зроблена вся інфраструктура села, – розповів колишній

голова Лановецької райдержадміністрації Василь Хомінець. – Тому добробут населеного пункту значно залежить від туристів».

Раніше до села приїжджало до 50 тисяч туристів у рік, нині ж потік туристів зменшився, протягом місяця тут буває 6-7 екскурсійних груп.

Музей у Молоткові потребував термінового ремонту даху, що було зроблено за кошти районного б'юджету. У 2002 році проект шатрового даху, розроблений фірмою «Гернокорс» вартував 540 тисяч гривень. Завдяки йому планувалося на другому поверсі відкрити сільський етнографічний музей. Василь Хомінець вважає, що комплексу необхідно надати статус державного значення, внести його у державний туристичний маршрут, тоді й село відродилося б.

За словами сільського голови Людмили Гергель, до Молоткова приїжджають туристи з України, Білорусі, Росії, Франції, Німеччини, Польщі.

Останньою надією Молоткова був продаж підприємцям зруйнованого клубу в селі, який є найбільшим у Лановецькому районі. На виручені кошти планувалося «підняти» комплекс. Проте бізнесмени відмовилися, а меценати не поспішають вкладати гроші в історичне минуле. (http://zik.ua/news/2006/08/01/ternopilshchyna_memorialnyy_kompleks_u_seli_molotkiv_lanovetsкого_rayonu_45792)

Довідково: Село Молотків, що у Лановецькому районі на Тернопільщині, відоме в історії Другої світової війни тим, що 29 квітня 1943 року нацисти спалили живцем 617 селян з півтори тисячі мешканців села. До речі, у Молоткові дітей, жінок та літніх людей було спалено більше, ніж у Хатині. Після війни Молотків стало єдиним селом Тернопілля, яке було оновлено за містобудівною документацією.

На світлині: вхід у меморіальний комплекс у Молоткові

Ланівчани відважно брали участь у лавах радянських військ у боротьбі з німецькими загарбниками.

Як відомо війна розпочалася 22 червня 1941 року. Незважаючи на підписаний пакт про ненапад, німці почали бомбардувати територію

Радянського Союзу. Першими об'єктами агресії рейху стали Білорусія та Україна.

Уже в перший день війни ворожі війська просунулися вглиб Західної

*На світлині: пам'ятник
радянському воїну*

України. Таким чином, мирна праця жителів була перервана. Окупація почалася розстрілом мирних жителів та підпалом будинків. Нацисти безвинно розстрілювали людей. Жителі Ланівцеь під час наступу німців змушені були покидати свої домівки і ховатися в льохах. Багато людей втікали у поля або в ті села, де не було фронтових дій.

У ті дні околиці Ланівців нагадували величезний могильник військової техніки, як німецької, так і радянської. Повсюди лежали гільзи від снарядів та патронів, уцілілі міни, гранати, снаряди, авіабомби. Страшні знахідки війни виорюють при обробітку земель та вимиваються водою й донині.

Упродовж кількох років розбита військова техніка була порізана і відправлена на переробку як металобрухт. Бригади саперів знешкодили більшість боєприпасів. Люди швидко впорядковували свої поля. Нагадування про найстрашнішу в історії світу

війну залишилися тільки в тих місцях, які не обробляли.

Своїм життям заслуговує на пошану й подяку людей

Не важливо, скільки днів у твоєму житті. Важливо, скільки життя у твоїх днях. І чим заповнене ці дні. Саме про це думаєш, коли ознайомишся з біографією Юрія Георгійовича Кравчука.

Ця людина цікава, неординарна, і життя її наповнене глибоким змістом. Насамперед – прагненням бути корисним людям, допомагати їм у

складних життєвих ситуаціях.

Глибоко імпонує його турбота про людей з обмеженими можливостями. Це чуйне, глибоко людське, не показне, а справді активне співпереживання за людей, до яких доля не завжди милостива й милосердна.

Директор ПП «Сазан» Юрій Кравчук робить багато добра ветеранам, інвалідам. Юрій Георгійович кожного ветерана-інваліда відвідує вдома з квітами та грошовою допомогою. І не лише у святкові дні, а й у будні допомагає хворій людині.

До нього зі своїми бідами, турботами, проблемами звертаються сотні людей, і всім їм він прагне допомогти. Бо як мудро сказано: «Коли берете – наповнюється рука, коли даєте – наповнюється серце». Адже в давніх кращих традиціях нашого народу завжди домінувало милосердя.

Усім серцем сприймаючи біль людей старшого покоління, Юрій Георгійович як депутат Лановецької районної ради чимало зробив, щоб поліпшити життя знедолених, скривджених долею людей. При підготовці та прийнятті районного бюджету твердо й переконливо відстоював збільшення асигнувань на фінансування соціальної сфери, програми щодо захисту інвалідів.

Тож нехай Господь сторицею віддячить йому за його турботу, добро, піклування про хворих та людей з обмеженими фізичними можливостями!

А ще ця людина – справжній патріот своєї Вітчизни. І патріотизм у нього теж не показний, а щирий, глибинний. На відміну від тих «патріотів», хто робить патріотизм своїм ремеслом і вигодою.

У серпні 2014 року майор запасу Юрій Кравчук згідно з Указом Президента України від 21 липня 2014 року «Про часткову мобілізацію» був призваний на військову службу. Служив у 6-му батальйоні 44-ї бригади.

Не роздумуючи, пішов захищати мир і спокій рідної землі. Виконував різні бойові завдання.

Там, у зоні АТО, часто розмірковував над тим, що на світі нема нічого гіршого за війну, де ціна людського життя нерідко вимірюється гранатою чи кулею, а за свободу і незалежність Батьківщини доводиться платити дуже й

дуже дорого. Ціною життя. А хіба є вища ціна, ніж ціна людського життя? Ціна справді незбагненна.

А найголовніша цінність – це люди. Тільки ставитися до них треба полюдськи. Робити для них добро, і воно до тебе повернеться.

Юрій Георгійович глибоко переконаний, що всі ми відповідальні не тільки за те, що робимо, а й за те, чого не робимо. Бо наше життя, образно кажучи, – наче нитка, на яку нав'язуються різні справи, випадки, епізоди, події життя. І серед них мають переважати добрі справи, конкретні вияви теплоти серця, що рятують від байдужості, злоби, непорозумінь. Бо все минає, а добрі справи залишаються.

Ланівчани і сучасність. Не байдужими були ланівчани і до подій останньої, кривавої революції на київському Євромайдані. Люди з Ланівців їздили організовано у столицю на майдан, давали фінансову підтримку, ділились одягом та продуктами з майданівцями.

Хто залишився вдома, зі сльозами спостерігав за подіями у Києві, болісно переживав. Краще, ніж поетеса Анна Багряна, про події того часу не скажеш. Під враженнями побаченого (21.02.2014) вона написала:

*Все летить шкереберть,
вкотре «воля чи смерть» –
терезів безупинне
гойдання. Захлинається
кат в океані проклять,
що на нього летять із Майдану.
Воля кров'ю стіка,
впізнається рука
двоголової птахо-потвори.
Скільки крові іще
(вже наповнена вщерть),
щоби луснула плоть її хвора?*

(Анна Багряна)

Після загибелі майданівців славетної Небесної Сотні міська рада прийняла рішення увічнити їх пам'ять відповідним пам'ятним знаком. Гіркоту людських втрат висловила віршем Людмила Максимлюк:

*А сотню вже зустріли небеса.
Летіли легко, хоч Майдан ридав...
І з кров'ю перемішана сльоза...
А батько сина ще не відпускав.
Й заплакав Бог, побачивши загін:
Спереду – сотник, молодий, вродливий
І юний хлопчик в касці голубій,
І вчитель літній-сивий-сивий.
І рани їхні вже не їм болять.*

*Жовто-блакитний стяг покрив їм тіло.
Як крила ангела, злітаючи назад,
Небесна сотня в вирій полетіла...*

(Людмила Максимлюк)

*На фото: остання дорога, останній салют...
Ланівчани прощаються зі своїм захисником, учасником АТО*

Колись було промовлено: «Вічна пам'ять борцям за волю України». Доки триватиме ця боротьба? Нині стало зрозуміло – недовго! Наш народ нарешті зрозумів, хто є найбільшим його ворогом. Люди побачили хиже, підступне, зрадливо-брехливе, азіатське обличчя того, хто назвався «старшим братом». Прозріння коштувало сотень убитих, тисячі поранених:

*Пливуть гроби по морю, як човни -
по морю рук, по морю сліз і гніву.
Пливуть в човнах розтерзані сини
на хвилі молитов і переспіву.*

(Юрко Журавель)

Молода поетеса Анастасія Дмитрук від переживання за долю держави, яку безсоромно, нагло і підступно, по частинах хоче окупувати і відкусити «старший брат» написала проникливо вірша «Нікогда мы не будем братьями». Вірш настільки став популярним, що його поклали на ноти і сьогодні в Інтернеті можна переглянути чудовий кліп.

Ніби відлунням слів Насті Дмитрук –поетичні рядки Богдана Андрушківа:
«Не будем братами»:

*Не будем братами,
З лохами-катами,
Не будем рабами Їх хворої мами.
І слухать не хочу,
Не можу, не буду
Їх батька глухого,
Що глумиться з люду.
Хай вдавиться монстр
Захопленим Кримом...
Не будь їм ніколи
Омріяним Римом.
Держава сконає,
Де правди немає...
Та скоро удавом пригріті
Прозріють обмануті діти.*

Надії та переживання за коханих наш земляк Богдан Мельничук висловив у пісні з таким приспівом:

*Я за тебе молюся щодня,
Ти зі мною хоч знаю: далеко
Щиро вірю: молитва моя
Вбереже тебе від небезпеки.*

Створене за допомогою Руси московське князівство перетворилось, на ненаситного брехливого, монстра, що як канібал хоче зжерти свою матір. Однак це окрема тема розмови до неї ще будемо повертатися.

На Лановеччині є багато духовних пам'яток, які мають важливу джерелознавчу цінність, а їх дослідження дає змогу виявити закономірності розвитку населених пунктів. Жителі шанують такі пам'ятки – дерев'яні, металеві, кам'яні хрести, могили, фігури та ін. У Ланівцях є символічна могила Борцям за волю України, пам'ятник воїнам Другої світової війни.

Побут ланівецьких селян ХІХ–початку ХХ ст.

Побут ланівчан формувався під впливом розмаїтих соціально-політичних, історичних та інших чинників. Більшість родин були великими. В сім'ях виховували від чотирьох до десяти дітей. Люди жили переважно за рахунок власного поля, городу, саду. Дуже рідко траплялися додаткові заробітки. Безгрошів'я змушувало селян найматися на сезонні фільваркові роботи. Заробіток був невеликим. Скромний сімейний бюджет дозволяв селянинові придбати лише найнеобхідніше. Найчастіше селяни купували мило, сірники, сільськогосподарський реманент, посуд, сіль, поташ (соду). В шевців, ткачів,

кравців жителі Ланівців замовляли взуття та одяг (придбати на ярмарку було значно дорожче). Сільські столярі виготовляли для односельців меблі. Та більшість предметів побуту, одяг люди виготовляли власноруч. Селянинові доводилося бути столяром, муляром, бондарем, шевцем, кравцем.

Оселі були найчастіше глиняними. Рідко хто міг собі дозволити набудувати цегляну хату. На будівництво глиняної хати сходилися рідня та сусіди, бо робота ця була клопіткою і трудомісткою. Спочатку треба було навести багато глини й замішати її. Потім жінки обкачували солом'яні жмути глиною і робили вальки. Чоловіки ці вальки клали у певному порядку, так званім вінком. Хати покривали солом'яними (з нижньої соломи) або очеретними стріхами. Майже кожна така хата мала дві кімнати – велику і малу. У малій кімнаті була кухня, а до великої селяни йшли ночувати або збиралися тут на великі родинні чи релігійні свята.

Біля хати або впритик до неї споруджували господарські будівлі – хлів, стодолу, комору, льох, шопу. Господарські споруди будували з глини (для міцності всередину глиняної стіни вмонтовували дерев'яні перепліти).

Основними знаряддями праці були кінні плуги, гаки, борони, плівачі ін. Селяни сіяли зернові вручну. Для їхнього збирання використовували косу і серп. Добрим косарем вважали того, хто по росі (з досвітку до зникнення роси) викосив півморга поля (28 сотих гектара). Добрий жнець мав нажати копу жита (60 снопів). Багатим господарям допомагали косити й жати бідніші селяни, в яких не було коней. А таких у селі налічувалося біля третини.

Були й такі, що мали по одному коневі. Для сільськогосподарських робіт вони часто попарно спрягалися. Такі господарі працювали кіньми почергово – через день. Багато праці потребували посіви ячменю, вівса і гречки. Їх після скошення необхідно було пов'язати, скласти під оборогами та у стіжки (скирти). Весь урожай постійно треба було обмолотити, вивіяти і «спретати» (сховати) в комори. Великі господарі та більшість середніх молотили киратовими молотарками, середняки – ручними, а бідні молотили тільки ціпаки. Основним транспортом були коні та вози. Моторові молотарки появилися під кінець 1930-х років. Великих господарів, які мали по 15–25 моргів поля (7,5–12,5 гектара) було біля, 15 середніх – 5–6 гектарів (1012 моргів) – біля двох третин.

Вимочені снопи жита – приколотки служили основним матеріалом для покриття жилих і господарських будівель. Покривати будівлі бляхою чи дахівкою (шиферу тоді ще не було) селяни не мали матеріальної змоги. А щоб у сім'ї з'явилися гроші, потрібно було продати зерно чи велику рогату худобу. Діти бідних селян пасли худобу в багатших односельців, дорослі наймалися до них на роботи. Жителі села одягались у домоткані тканини. Вони сіяли коноплі, зібравши їх з поля, могли отіпалити на терлицях, чесали, пряли. Ткачі робили полотно чи валовину (грубе полотно з клаків) і шили з нього сорочки, кальсони (підштанці), штани, кафтани, спідниці, запаски тощо.

Сільська хата. У таких хатах проживали ванівчани (в 1920-х р).

Хата з взірцем вуличного благоустрою.(1920 р.)

Жіночі спідниці згодом почали шити із фабричних тканин. Робили полотно на спеціальному дерев'яному верстаті. І прясти і ткати було важко. Ці роботи проводились довгими осінніми і зимовими вечорами при гасовій лампі. Але і в таких умовах люди знаходили спосіб для відпочинку і розваг. Жінки – сусіди, родичі, подруги збирались на прядки у тих односельчан, в яких було більша хата. Вони брали з собою не тільки прядиво, але й дещо з харчів, щоб допомагати господині у приготуванні вечері, на яку приходили чоловіки і жінки. Спільна вечеря була веселою, з жартами і сміхом. Веселий гамір іноді змінювався піснею і танцем.

Після закінчення першої світової війни, життя у сім'ї з часом почалося налагоджуватися. На Лановеччині почала з'являтися кіратові молотарки, які приводились в рух за допомогою коней. Її власники вимолочували жито, пшеницю, ячмінь, овес, гречку.

Розглянувши краєзнавчу характеристику, побут і традиції мшанчан, читач має певну уяву про цих людей. В цих обставинах ще раз можна повторити, щоб дізнатися походження назви поселення Ланівці – потрібні спеціальні, глибокі дослідження. У попередніх переліках ми навели лише окремі слова, що могли лягти у його основу та послужити підставою формування назви села. Однак ця уява буде не повною, якщо читач не знатиме всіх легенд про походження села, умов в яких воно розвивалося і розвивається сьогодні. Отже, давайте поринемо в стихію фантазії наших предків ланівчан та сучасників.

*Мене світанки у дорогу манять,
Туманом поливають пшениці,
І я спішу, спішу на полустанок,
Беру квиток у рідні Ланівці.
(Присвята Ланівцям)*

Народна творчість на Лановеччині

Кілька легенд про походження назви населених пунктів

На нашу думку, узагальнивши думки краєзнавців, філософів й істориків, пояснити походження назви Ланівців та окремих сіл на Ланівеччині можна наступними легендами:

Це було ще за тих часів, коли річка Буглівка була настільки широкою, що в окремих місцях не кожен ризикував її перепливати. Річище було пологим і наповнювалося до країв, точніше виходило поза береги, як правило, весною і під час великих повеней. Зимою місцями перемерзала до дна. По намерзлій дорозі саньми люди здійснювали переїзди від берега до берега без мостів. У міжсезоння користувалися мостами, греблями біля млинів, бродами. У засушливе літо глибина пойми була не великою. Проте весною річка розливалась і ставала небезпечною особливо для юнаків, які на заклад піддавали себе ризику плавати на підручних засобах, дошках-плотах і т.п. від берега до берега, від села до села.

У тепле лагідне літо на широких розливах купалися коні, селяни напували худобу. Вода у річці була настільки чистою, що було видно дно. Її пили з долонь і люди. За течією, як розповідають, були ставки, млинки. Річка працювала на людину, дарувала й багато риби. В свою чергу людина шанувала і любила ріку. Вважалося великим гріхом плюнути у річку не те, що висипати сміття, як це має місце сьогодні. Ніхто б не наважився кинути в річку загиблу тварину.

Поодалік трактової дороги, що вела в глиб держави Руси, у Велику Україну з незапам'ятних часів між густими берестовими перелісками ховалось поселення. Важко сказати, як воно називалось у ті часи. Перші згадки у літописах про нього як Ланівці мають місце більш як півтисячоліття тому. Тільки за наш час, так звана трактова дорога, що петляла поміж гаїв, серед яких Збараж, Ланівці, Шумськ і т.д. відомі у Європі міста-князівства міняла свою, нинішніми словами сказано, схему декілька разів, а за минулі століття і не можливо навіть угадати, не те, що досягнути точних відомостей з цієї теми.

Необхідно сказати, що наша земля, наш край були заселені мирними, працьовитими і послухними людьми, і жили вони у добрі та достатку. Тому на них завжди посягали держави з вищим організаційним статусом і хижими

інстинктами. Були тут і Візантія і Римська, Австрійська і Австро-угорська і найбільше Російська імперії, які називали поселення і людей так як їм було зручно. Шастали тут і турки і татари, австріяки і литовці, поляки і московити. Кого тут тільки не було. І всі, влізши в чужий город зі своїм, чужим насінням сіяли його як хотіли, тягнули назви, імена, традиції на своє копито. Звідси ішли багато імен і назв, які збереглися до сьогодні. Згадаймо Дніпро – Борисфен. Ніхто з місцевих власних можновладців не працював над збереженням нашої, власної етнічної пам'яті, власної історії. Для збереження власних маєтків як і нинішні владоїмуці, співпрацювали з пришельцями. Імперсько-загарбицькі інерційні інстинкти проявляють себе до сьогодні.

Мабуть, не випадково що нині виникає у корінних Волинян, жителів Галичини та Поділля протест у цій сфері. Хочеться пригадати власне нинішні моменти, які підтверджують це. Як стало відомо з газет, Львівська облдержадміністрація у свій час заборонила комунальним засобам масової інформації обласного підпорядкування вживати зрусифіковані пестливі імена. Під заборону потрапили зменшувані скорочення – такі як Маша, Саша, Коля, Діма, Лена, Ваня, Катя, Варя, Афоня, Аня, Альоша, Вова та ін..

***Інформація для роздумів.** Ірина Фаріон, депутат Львівської обласної ради, а потім і Верховної ради України пояснює:*

– Це забруднює мову. Через те і повинні бути правила, що забороняють їх вживання. Антропонімний суржик розквітнув в час так званої псевдо радянської імперії. Саме тоді до нас на заміну Юзиків, Яциків, Яників і т.п., прийшли Стьопи, Петі, Міті. Після такого відступу стає зрозумілим звідки у нас появились імена Теодот, Теофіл. Якщо б II-а Світова війна мала інші результати, на нашій території вже були б імена Отто, Курт і т.п. Потрібно сказати: у тих, хто не тримається своєї землі, своєї віри, а по світу вештається, пояснюється все просто: «Так історически сложилось».

Потрібно сказати, що нині справді в імені Іоханан дуже важко впізнати українського Івана. Натомість, якщо хтось називає Івана, Ванею, то це є першою ознакою асимільованості!!! Однак повернемося до нашої славної Лановеччини.

Розповідають, у ці часи, коли турки набігали у наші краї. (Власне тоді наш земляк Байда (Дмитро) Вишівецький почав встановлювати кордони на півдні нашої держави. Але це інша тема. З Ланівців до Почаєва – української святині та Вишнівця де народився засновник Запорізької Січі до даного часу залишилися залишки брукованих доріг по яких автори не однораз їхали машинами. Маємо право думати що Ланівці тоді вже були досить розвиненим населеним пунктом які були розміщені на відстані світлового зв'язку (запалювання вогнищ на сторожових вишках) з залозецьким оборонним замком.

Ланівці, які тоді, називалися поселення, допускаємо, теж переживало розмаїті набігові потрясіння. Так от, розповідають, один із турецьких малочисельних загонів заблукав у перелісках між Ямполем, Шумськом та

Ланівцями. Було це тоді, коли турки мамлюків скасували, а у них ще були яничари. Відставши від своїх, при існуючих кінних засобах пересування втратили можливість їх догнати в найближчий час, тому вони отаборилися неподалік озерця де нині відпочивають Тернополяни. Літо заходило в осінь, турки зимувати у незвичних умовах не хотіли.

Без сумніву їх можна було знищити, але для цього необхідна була причина, а турки вели себе тихо чи точніше мирно. Керував ними молодий сильний і красивий мужчина, можливо що це був син Шишмана Ібрагіма. Селянам, які стежили за поведінкою турків, стало відомо, що звали його Миланман. У селі це слово вимовляли на свій мотив Милан. Староста села був мудрою людиною, та не знав, чи це посада, чи звання, чи ім'я.

Тут історія приводить дві легенди. Перша трагічна розповідає, що біля церкви поселення жила дуже красива вдова, яка мала п'ятирічного сина. До її хати увірвався син татарського ватажка Шишмана Ібрагіма, який хотів силою взяти молодицю. Та син дуже кричав і заважав йому здійснити насильство. Роздратований пришелець ятаганом стяв голову п'ятирічному хлопцеві. Жінка, побачивши це, кинулась на ворога і задушила його. Татари не могли відірвати її рук від шиї ворога, поки її не вбили. Вони дали знати Ібрагіму Шишману, який в цей час разом із татарським військом перебував біля села Млинівці. Він повернувся до поселення (Ланівець), спалив їх, в тому числі і дерев'яну церкву, яка стояла на території цвинтаря. Потрібно сказати що окремі татари, проходячи через Ланівці, залишалися жити з жінками села, в яких не було на той час чоловіків. На Ланівеччині багато років аж до нині зберігалася назва села «Татаринці» (від слова «татарин»).

Друга легенда романтично гуманна. Якось за переказами молода вдова Олена (чоловік загинув у бою з біглими татарами чи турками) з села пішла до річки набрати води для прання чи якихось інших потреб, та побачила зайшого статного парубка який нібито був сином Шишмана Ібрагіма і звали його Миланом. Він сидів на пеньку у задумі над водою.

Олена була не з боязких жінок – *Тихоплинна Буглівка* під весну місцями могла постояти за себе, дати собі раду *залишається повноводним водоймищем* і в праці, і навіть в бою. Проте ні з ким з вдівців та сільських хлопців не хотіла дружити. Вела себе з всіма незалежно і не одному настирливому в своїх признаннях хлопцеві дала відкоша.

Вони з Миланом переглянулись. Побачивши відважну, з задиристим поглядом вдову він постав у весь ріст. У світло-голубих очах вона побачила відвагу, рішучість і якийсь біль. З-під тюбітейки виступало чорне хвилясте

волосся. Всі знали і Олена також, що турки схильні викрадати дівчат та в цьому випадку вона кинула виклик долі. Ризикуючи всім – не втекла.

Він не схожий на турка – він цілком як наш, зробила висновок Оленка. Можливо власне такий крок як втеча і міг би був спровокувати такі його дії. Та горда поведінка гідної людини викликає повагу і благородство навіть у своїх противників. Милан повернувся і спокійно пішов у лісок.

Повернувшись додому, Оленка негайно розповіла про випадок зустрічі з турком батькові. Він, у свою чергу, стривожений можливою кражею доньки, наказавши їй закритись і не виходити з хати, без усяких пересторог зайшов і про все розповів старості села. Староста і батько вирішили поспілкуватись з Оленкою разом. Вона була на диво спокійною і розповідала про зустріч з турком без страху і, навіть, з якимось захопленням, знову повторивши, що він такий як і наші хлопці.

– А може це не Милан, засумнівався староста?

Оленка не вгавала: «Його в обличчя ніхто не бачив, а за поставою – так, як розповідають люди, високий, поставний, світлий, а не смуглий».

Староста повідомив, що між турками також є голубоокі високі люди. Вони нібито мають походження десь аж з-під Сибіру, з Алтайського краю.

– А може це мамлюк чи яничарин – промовив раптом батько Олени, вони дуже жорстокі. Дивись, – грізно покивав пальцем в бік Олени, – більше до річки ні ногою!

Історія справжнього кохання ніколи не була простою і зрозумілою тим, хто далекий від романтики. Якими б суворими не були настанови батьків, Олену магнітом тягнуло до річки. Одного разу, дочекавшись приблизно того ж часу, коли вони зустрілись з Миланом, всупереч настановам батька побігла з коромислом і цеберками по воду. Подібне, що і він – турок (татарин) теж, переживаючи подібні почуття, в один і той же час виходив до річки з надією на зустріч з нею.

Розповідають що між Миланом та Оленою відбувалися наступні побачення, та зустрічі справді при тому дуже часто. Справжня любов здатна творити чудеса. Без глибокого знання мови, між ними було повне порозуміння. Олена розповідала про страждання, які переносить наш народ від набігів турків і татар. Розповіла Олена і про випадки викрадення в Україні малих дітей, з яких турки виховували жорстоких воїнів-убивць. Милан, згадуючи своє життя, у травмованій пам'яті відновлював, у яких умовах проходив вишкіл, як їм перев'язували туго голови, щоб не було повноцінного кровообігу, щоб ніколи не можна було згадати, звідки ти. В Милан під впливом сердечних почуттів до дівчини та побаченого відновлювалась, як нині прийнято говорити, генетична пам'ять. Заговорила рідна кров. Він ще не знав, як житиме далі, але змінив своє рішення і турецький загін зазимував під селом. Воля Милан була залізною. Турки не грабували людей, об'єднавшись з селянами. Одні працювали на землі, інші рибалили, а ще інші доглядали за кіньми. Відносини удосконалювались. Важко, але настирливо турки вивчали українську мову. З приходом літа, кажуть,

що окремі з них все таки пішли чи точніше повернулись на свою батьківщину. Милан наказав їм суворо не іти в Україну за даниною та за грабунками.

Найближчим часом Милан і Олена справили чудове весілля. З тих турків і наших дівчат утворились змішані сім'ї. З нашими дівчатами одружились багато турків, прийнявши християнство. Знаючи традиції загарбників Милан служив громовідводом від турецьких та татарських набігів. В Милана і Олени було багато дітей яких так і називали миланівці. От з тих пір населення, що проживало в цьому місці, об'єдналося в село, яке розкинулось при Буглівці річечці, а називається нині воно Ланівці.

Чи правда це, чи видумка авторів, підтвердити і спростувати нема нині кому.

З часом усі в наколишніх селах звикли до того, що історію з турками в селі сприймали скептично. Через те і назва Ланівці міцно закріпилася за селом і дійшла через віки до нинішнього дня.

Ланівці як з'єднуюча ланка між Шумським, Кременцем і Тернополем, як зоряний супутник, мають однакову історію, природу виникнення і мабуть, вік як інші оточуючі Тернопіль. Однак це окрема тема, яка потребує історичних візій. Крім власної землі і мови, власних традицій і державних кордонів, українці ще повинні мати почуття власної гідності, яке вкрай необхідне в умовах національного відродження. В іншому випадку можемо втратити всі ці національні надбання перед наглим, зухвалим наступом сильнішого сусіда.

Політичний відступ про долю пришельців. У жителів Ланівеччини є свої погляди на кожен процес у державі, на кожне політичне явище. Даремне хтось думає, що у селі можна нав'язати не властиву нам ментальність. До речі, українцям, як вважають багато Ланівчан, цілеспрямовано і все наполегливіше хтось без врахування думки титульної нації нав'язує думку про нібито багатонаціональність нашої держави. В паспорті свідомо упущено графу, у якій ми мали право записати, що ми українці. «Великі політики» ненав'язливо і ніби патріотично навівають нам думку про те, що допоки визріє національна ідея, потрібно мовчати, а потім, колись визріють умови для формування новітньої української нації, так як це мало місце наприклад в Америці. Може справді хтось, як колись в США, у своєму нищому мізку планує винищити чи знівелювати корінну націю і таким чином, як там заробітчани, шукачі пригод, винищивши індіанців, індіанців, створили сьогоднішню Америку, хоче вихопити щось... своє, яке потім матиме наближену до України назву. Та дороги Господні впевнено ведуть в майбуття, яке не завжди узгоджується як з нашими грішними помислами, так з гріховними планами наших, так званих, «турботливих інтернаціоналістів». Навіщо видумувати новітню націю українців, коли вона існує за Божим задумом, з незапам'ятних часів, та, як кажуть історики, може навіть багато тисяч років.

Хто ж хоче творити «новітню» націю? Хто ж так турбується про наше майбутнє? Ті, хто сепаратиськими методами ділять нещасну Україну навпіл, ті, хто пропонують забути рідну мову, ввівши на угоду ненаситному «двоголовому» хижаків у державний вжиток «двоязичіє»? Чому все це «має

місце бути», запитуємо себе? Відповідь проста. Протиріччя триватиме до тих пір, допоки до державного управління матимуть доступ казнокради, допоки керуватимуть Україною жорстокі і жорсткі імперіалістичні осколки, що залишились з нашої згоди в хворому тілі України від СРСР, і які помилково думають, що вони і донині представляють основу держави. Їхня доля така – вони або адаптуються до справді відродженого чи оновленого тіла України і асимілюються в корінну, чи як сьогодні прийнято говорити – титульну націю, або з часом будуть відкинуті нею як непотріб. Непотріб справжня, бо материнська земля їх теж вже ніколи не прийме з повною довірою. Сьогодні цей процес вже почався і ми можемо в цьому переконатись. Яскравим прикладом є відродження греко-католицької церкви, будівництво нових храмів, серед яких церкви.

Чи не варто задуматись над тим, хто шантажує нас, хто погрожує нашому єдиному народу громадянською війною, хто провокує гострити ножі «брат на брата».

Невже бур'яни на проголошеному незалежному полі України візьмуть верх, заглушивши культурні види...? На нових, «незалежних» шкільках нашої землі прививаються і приживаються тільки молоденькі саджанці, які якщо не всохнуть, то виростуть і славитимуть своїми плодами ту землю, яка їх годує. Перекотиполе, чортополох на будь-якій землі і, як жартують, – в Африці ними залишаться як непотріб... Як відомо, невелика Угорщина перебувала багато років під турецько-османським гнітом. Здобувши свободу, з її території вимушені були виїхати всі турки (до єдиного), які відчували вину перед корінним народом за знущання, провокації, пригноблення корінної нації. Та всі угорці знають, що залишився на їхній землі все-таки один турок зі своєю сім'єю, який працював шевцем і своєю працею та поведінкою заслужив шану у місцевих жителів, знав мову, народу, з яким проживав. І до сьогодні всі знають будинок, в якому проживав турок, показують його гордо туристам, серед яких майже немає... турків.

Сьогодні в умовах чергового, хоч і штучного, але гострого політичного протистояння, розпалюваного в одному випадку кар'єристами, користолюбцями в іншому 5-ю колоною, шовіністами-політикам, кожному, хто живе не на своїй, чужій землі і робить щось на її шкоду, варто задуматись над своїм майбутнім та майбутнім своїх дітей і внуків, бо за словами легенди, яка присвячена цій болісній для України тематиці, доведеться навіть у потойбічному світі відповідати і нам, і нашим нащадкам та робити гідні високого звання Людини – гуманіста.

Знаємо, що нав'язуємо читачеві певні політичні погляди. Але щоб зробити розділ трохи цікавішим, хочемо привести невеличкий художній відступ, героями якого виступають наші сучасники, представники молодого і старшого поколінь. Назвемо цей відступ: **Ланівці і... козаки»**

Якось дідусь вирішив зробити онукові екскурсію з Ланівців до обласного міста Тернополя. Показати йому парки, пам'ятники, церкви. Оглянувши скільки могли місто, втомлені зупинились в одному з парків трохи перепочити.

Тернопільський парк на Східному житловому масиві якраз спочивав у втомленому літі. Днина була недільною. Після гамірних святкувань: Дня незалежності та Дня міста, жителі ніби збайдужіли до всього, що відбувається не лише в місті, а й, здавалось, у цілому світі. Квітування вже не дивувало очей, а сприймалось як щось закономірне. Тим часом згідно з сезоном на газонах ніби для самих себе, для свого задоволення продовжували цвісти квіти та окремі декоративні дерева, які турботливо, зі знанням справи розмістила на клумбах місцева організація «Зеленбуду». Люди з дітьми спокійно прогулювалися алейками. Хто ліниво обговорював свої побутові проблеми, хто вдався у дискусії з невичерпної політичної тематики, а хто ще під враженнями минулих свят обговорював масштабність вечірніх феєрверків, які були присвячені святкуванню.

Та серед всього того втомленого, байдужого і може лінивого людського масиву, були і навіть дуже зацікавлені в спілкуванні люди. Ось, у затінку, під кущем відцвілого бузку, на лавчині сидять двоє згадуваних Ланівчан: дідусь Михайло і підросток онук Олександр якого батьки звали по сучасному – Сашко. Між ними триває зацікавлена розмова, точніше своєрідний монолог. Онук коротко запитує, дідусь в свою чергу чи то для самого себе, чи для внука, глибоко роздумуючи, розповідав про свій народ, про свою землю, традиції. Слухаючи їх, складалося враження, що чоловік відчуває швидкоплинність нашого життя, невідворотність його фіналу і спішить передати своєму нащадкові той досвід, який здобув за свої роки. Адже життя надто коротке, щоб відкладати на завтра те, що можна зробити сьогодні. Ніби сьогодні увійшов в одні двері, побачив світло, в ньому прекрасний світ, не дуже досконалих людей та лицемірні відносини між ними, тільки усвідомив це, як вже необхідно покидати, виходити з цього прекрасного приміщення і знову, але вже через інші двері іти в морок... з душевним жалем, що так пізно все пізнав, зрозумів і не встиг передати набутого життєвого досвіду своїм нащадкам.

Дідусю, – промовив хлопчик, – а чи правда, що он там, біля джерельця, – показав пальчиком, – трошки нижче храму, від якого до джерельця іде вузька доріжка, була колись козацька могила? Я колись читав козацьку бувальщину, що нібито там похований Чернігівський полковник? Чоловік задумався, як переповісти малому історію – як дорослому, чи – як козацьку легенду для дитини? Вирішив розказати як дорослому і, вдихнувши глибоко повітря, почав оповідь:

– Правда, Олександрє (так назвав по дорослому онука), у свій час наш земляк, відомий краєзнавець та історик зі зборівщини Петро Медведик та Микола Петрига з Метенева розказували, що в Львівському архіві вчитали, ніби у Зборівській битві з поляками був тяжко поранений Чернігівський козацький полковник. Його підводами перевозили на батьківщину. Дорога пролягала біля цього славного джерельця, потім через Збараж, Ланівці далі на Схід. Міста і парку в цьому місці ще не було навіть у помині. Проїхавши протягом дня трохи більше 30 верст, тут козаки вирішили трохи перепочити. Потрібно було коней підгодувати і самим підкріпитись. Розпалили вогнище.

Дивлячись на полум'я що, як живе, витанцьовувало над сухими хворостом, поранений дуже сумно звернувся до побратимів: «Хлопці, подайте чогось попити!» Йому подали кухоль холодної, кришталевої води. Осінивши себе хрестом, полковник зробив кілька ковтків. Яюсь тужливо, глянувши спочатку на багряний від західного сонця горизонт, з знанням справи зауважив: буде погода псуватися. Потім перевівши погляд на Схід – ніби для самого себе, продовжив: «Місце тут чудесне, тут такий спокій і благодать... Я не доживу до часу, щоб в останній раз побачити рідну Чернігівщину, хочу щоб ви мене поховали у рідній землі та ви не довезете мене додому – надто далеко.

Якщо вже так трапиться, що я помру, то хотів би бути похованим тут, у цьому тихому святому місці». Скільки разів був пораненим на чужині, в Туреччині, визволяючи наших бранок, та на молдавському кордоні, завжди благав Бога: якщо помру, щоб мене поховали на рідній Україні. Бог почув мої молитви. Хоч не в рідному селі, не біля родини, але помру на Батьківщині. Трохи перепочивши, козак попросив натоптати йому люльку і продовжив. Там, під Метеновом, недалеко від Зборова, подалік від дороги, під ліском є спільна велика могила похованих загиблих в бою татар, які разом з нами проти поляків воювали. Богато їх, мабуть, не менше від наших хлопців там полягло, на широких Зборівських полях. Пригадується, один з них, тяжко поранений ворожою шаблюкою, перед смертю гірко плакав, і не від болю, а від того, що не зможе повернутись у Крим і там померти. Людина повинна помирати біля рідних, – говорив він, – там де народилася, в іншому випадку не буде спокою йому в тому, іншому світі і нещасними будуть його наступні покоління. Чому і від чого так мають страждати нащадки, так і не встиг пояснити... Це мене мучило і мучить до сьогодні... Чому? Здається, лише зараз починаю розуміти..., Полковник випустив люльку з рук і закрив очі. Це були його останні слова...

Через декілька годин після важких марень він остаточно віддав Богові душу. Козаки були вірними останньому бажанню свого отамана, виконали всі його заповіти.

– Потрібно сказати, – нагадав онукові оповідач, – що місце біля джерела тоді було далеко не обжите, не було поблизу ні церкви, ні священика, а тому захоронення виконали за козацьким звичаєм – помолившись над покійним, героя поховали, недалеко від джерельця, насипавши козацьку могилу та встановивши березовий хрест, який місцевими жителями потім періодично, коли перегнивав чи трухлявів, замінювався новим. Тернополяни свято оберігали це місце до останніх днів.

Сьогодні керівництво міста разом з ініціаторами розбудови духовного комплексу, що видніється на горбочку, який люди називають іменем короля України Данила Галицького, звернулися з проханням до науковців віднайти витоки цієї історії та подати пропозиції щодо увічнення пам'яті козака-героя, що віддав своє життя у боротьбі за волю України.

– Таким чином, – Олександр, пересікаються епохи становлення нашої держави періоду Данила Галицького, через козацькі національно-визвольні змагання аж до сучасності.

Сьогодні комплекс в стадії формування. В нього входять: Церква Святої Тройці, яка лягла в назву духовного комплексу. Основою будови є трьохрівневий Храм. Біля нього – капітальна прибудова – сиротинець. У майбутньому тут буде і монастир і, не виключено, центр реабілітації воїнів та музей давнини.

– А чому, – раптом запитав онук, – так часто в нашому народі виникають протиріччя і взаємозвинувачення? Хіба ми не одна нація, що не можемо спільно і зацікавлено розбудовувати державу?

– Звичайно – ми одна нація та наші землі перебували в руках різних загарбників, представники яких, може і не по своїй волі, але в силу тих чи інших обставин донині залишилися на нашій території, та не всі вжилися з нашими людьми, не усвідомлюють вони, що живуть вже в іншому часі, в незалежній Україні, але ці протиріччя триватимуть вже не довго, наш народ- мудрий, він вже прозирає, до єднання вже недалеко. В Державі вже живуть не ті люди, які боялися подивитись правді у вічі і не могли захистити себе.

Між іншим, символічний наріжний камінь під забудову храму заклав в минулому Прем'єр-міністр і Президент України Віктор Ющенко. Власне тоді він закликав відродити древню традицію церкви, яка полягає в служінні суспільству. Крім цього, власне тоді, і було закладено камінь під дзвіницю «Єдності», цього Духовного центру з завітом щодо налагодження відносин церкви і суспільства, чим було започатковано дієвий крок до об'єднавчих процесів в Україні.

Історія Галицького духовного Центру починається з 2000 року, його навіть не можна назвати юним. Швидше всього він до вікових масштабів перебуває лише у зародку. Та незважаючи на це, доволі успішно виконує не лише виховну, а й патріотично-державницьку функцію. Тут вже працює недільна школа рівноапостольних Кирила і Мефодія. Мав місце факт зустрічі трьох Глав церков. За період незалежності побували тут майже всі керівники держави, Прем'єр-Міністри, ряд міністрів. Власне тут отримала життя ініціатива центру про повернення українських святинь українському народові.

Частим гостем тут є голова міста, керівництво області, які гордяться тим, що є причетними до становлення Центру. Під їх патронатом та опікою тут відбуваються різноманітні національно – патріотичні та інші заходи.

Тернополяни вірять, що цей Духовний центр увійде знаковою віхою у створення єдиної помісної української церкви. Хай Бог допомагає їм в цій благородній справі, – завершив оповідь дідусь.

– А, чому, – не вгавав хлопець, – татарин казав, що люди, які поховані не біля своєї рідні, не на своїй землі будуть мучитися в іншому світі і будуть нещасними їх діти?

– Татарин тоді не відповів, бо не встиг. Смерть його дуже швидко забрала. Та якщо ти уважно слухав, – пояснював дідусь, – то мав би зрозуміти козацького полковника, який теж не встиг висловитися, – де дерево народилося, там повинно і цвісти, і плодоносити.

– Запам'ятай онучку, – земля і вода, повітря і сонечко з волі Божої родять для своїх господарів плоди корисні, для непроханих пришельців, всякої затічі і загарбників – отруту, в результаті споживання, якої вони вимушені будуть мучитися зрадою своєї рідної землі. Не даремно кожен умираючий на чужині просить похоронити його дома, у рідному краї. Кожен чужинець, якщо не стане патріотом і шанувальником цієї землі, на якій, в силу тих чи інших обставин проживаючи, на ній так чи інакше буде відчувати неприязнь корінного населення. Якими б величними не були пам'ятники, в т. з. визволителям, якщо вони звільнивши землю від одних загарбників, не дали народу волі, якщо не пошановують його традицій, мови – їхні злочинства не даватимуть їм спокою за життя, а після смерті, поховання на чужій землі, прах і душа теж справді ніколи не знатимуть спокою як в цьому, так і іншому, т. з., кращому світі, де для праведних душ немає болю і страждань. Їхні нащадки, так чи інакше, заради своїх предків, які пішли на чужі землі і, зневаживши традиції корінного народу, залишилися спочивати на ній у вічності.

*На світлині: козацькі
клеяноди і татарські люльки*

На рисунку: козацькі дозори

З часом, щоб компенсувати шкоду, заподіяну батьками, вони стають патріотами землі, на якій проживають та з глибоким презирством будуть дивитися на могили тих, хто колись у минулому бездумно, як перекотиполе, ішли на чужі землі. Вони з внутрішніми неприродними, чи, як сьогодні кажуть, не генетичними, душевними протиріччями утверджуватимуть мову і традиції землі, на якій живуть, молитвою, яка в глибині душі не властива їм, зміцнюватимуть національний дух і волю до перемоги вже на цей раз свого народу. Такий глибинний зміст наслідків необдуманих поступків тих, хто заважає національному розвитку держави чи нав'язує йому не властиві традиції, мову і т. п. Такі реалії, така істина історичного розвитку нації і народу. Якщо житимеш в Богові, Бог завжди буде

з тобою, ніколи не блукатимеш, будеш завжди щасливим, щасливими будуть твої нащадки. Зазіхнеш на чуже, пройде час і ти і продовжувачі твого роду розраховуватимуться за твій гріх, що спадає, як кажуть теологи до 14-го коліна.

Ще багато чого обговорювали дідусь зі своїм онуком, повертаючись маршруткою у Ланівці, та він, онук зрозумів, що жити потрібно не лише для своєї землі, для свого народу, який крім своєї мови, власних традицій, повинен мати ще й власну... гідність.

Ось таку незвичну розмову Ланівецьких дідуся і внука підслухали автори в тернопільському парку на Східному масиві одного прекрасного літа, яке в'яло, але впевнено наближало нашу державну незалежність до істинної, національної свободи і народної єдності у вірі, у слові та ділі, в думках і помислах. Знання своєї історії не лише збагачує людину, а й робить її переконаним патріотом свого краю, своєї землі. Вона ніколи не дозволить у своїй присутності відгукуватися зневажливо про свою мову, державу, свій народ. Для того, щоб її боронити, необхідно не лише знати, а й любити. Власне, легенди появляються від любові і ненависті. Давайте разом черговий раз поринемо в чудовий світ легенд і переказів про нашу славу, славу України.

До сьогоднішніх днів, після дощів та оранки жителі Ланівець знаходять речові джерела, які належать до тих часів, коли орди завойовників топтали нашу святу землю.

Оповідь про стражденне життя наших краян у тоталітарний період

Чимало зворушливих оповідей про чудотворні ікони, а також цікавих легенд беруть свій початок від лихолітного періоду турецьких набігів та татаро-монгольського нашестя і тісно пов'язані не лише з історією виникнення багаточисельних сіл і міст нашого краю серед яких виділяються оповідки про стражденне життя Ланівчан.

Справді, історія всіх населених пунктів Тернопільщини в т. ч. і Ланівеччини хочеться розповісти про один, як на мою думку, дуже цікавий приклад, який має відношення до історії краю і виникнення легенд. Приблизно 25 років тому нинішній житель Ланівець на перехресті вулиць Живова і Шептицького у Тернополі випадково зустрівся з дивною і напрочуд неохайною людиною. Читачі можуть пригадати, як цей літній бородань, опершись на металеві бар'єрчики біля дороги, міг тужливо годинами спостерігати за покvapливим рухом стурбованих людей та ошаленілих авто, що мчали асфальтом. Якось пізно ввечері він запропонував порозмовляти. Старий розповідав, що колись він разом із заможною родиною жив на околиці Тернополя у власному будинку. У цю мить він палицею показав у бік помешкання. «Я і зараз там живу, – додав дідусь, – тільки сьогодні він називається комунальним і я зі своєї мізерної пенсії мушу платити за проживання у ньому».

– Був час, коли Радянська влада, – продовжив мій співрозмовник, – націоналізувала приватну власність, встановила свої порядки, може, це й було для декого добре, та не для мене. Я працював на бойні, тут, недалеко, міг заробити кілька карбованців та взяти шмат м'яса... Так і жив. Сьогодні стало сутужніше: пенсія невелика та й здоров'я немає щось підзаробляти. Доводиться просити милостиню.

Щоб вставити хоч якесь слово в оповідь старого, Ланівчанин запитав: «То ви, мабуть, ображені на Радянську владу?». Дідусь, усміхнувшись, відповів пофілософськи: «Ні на кого ображатись не слід. Хіба що на самого себе. Все у цьому світі є закономірним. Я жив і за Австро-Угорщини, і за Польщі.

За часів, так званої Польщі, перед війною, Тернопіль населяли в основному євреї. Далі за кількістю йшли поляки. Якби не війна, нашому братові, українцеві, тодішні господарі міста, мабуть, і коней не довіряли б. Але на все воля Божа. У 1941-му прийшли німці і жорстоко винищили євреїв. Потім прийшли освободителі-москалі і «визволили» Тернопіль від поляків. Я не доживу, а ти, звернувся він до Ланівчанина, мабуть, дочекаєш до самостійної України».

Старий ще багато говорив, ніби спішив передати свої філософські погляди на розвиток історії краю. Попрощавшись з ним, я згадав прикрі статистичні дані минулого нашого міста. Справді, населення Тернополя перед війною сягало майже 30-ти тисяч чоловік. Фашисти у Петриківському урвищі знищили більше половини жителів міста. Сьогодні на їхню пам'ять там побудовано скромний

пам'ятний знак, до якого наші сучасники завжди покладають квіти. Ланівчанину не хотілося погоджуватися з роздумами народного філософа про те, що нашому братові у ті часи навіть не довірили б коней. Пригадався древній вислів про долю пророка в рідному домі. І справді, планетарні особистості – наші земляки Іван Пулюй і Соломія Крушельницька, Іван Горбачевський і Володимир Гнатюк, Михайло Яримович і ще багато, багато інших знайшли своє визнання за кордоном. Заради справедливості треба згадати славетного Байду Вишневецького і Северина Наливайка, які прославили наш край у ратній борні. Прикро, але необхідно сказати, що ми не завжди віддавали почесні тим, хто жертвував собою в ім'я України. За кордоном похоронені такі віхові особистості для Держави як Данило Галицький, Іван Мазепа, Нестор Махно, Володимир Вінниченко, Степан Бандера багато, багато інших, яких поки що ... чекає земля українська, щоб прийняти у своє лоно.

Новітня історія не надто відрізняється від давнішньої.

Геніальний Гюго колись говорив: «Добрими бувають тільки знедолені». Ми б додали – а ще наполегливі й працелюбні, моральні і одухотворенні і ті... хто знають історію свого краю та... легенди про рідні міста і села.

Звичайно, що всі проблеми вирішувати значно легше, коли на місцях є ініціативні, творчі виконавці. Однак, перед тим як розпочати про них розповідь, мабуть доцільно буде сказати, точніше згадати й інші відомі особистості, які формують не лише традиції краю, а й мораль українців.

Культурологічні характеристики життя ланівчан: свята, традиції, обряди

Не дивлячись на неоднорідність населення Західного краю, у кожному селі століттями формувались свої традиції, обряди, пісенна скарбниця, мов золоті злитки, що вимивались з чистої джерельної води формувалися прислів'я і приказки.

Значну роботу з узагальнення культурологічних та духовних надбань виконав С. Панькевич у своєму історико-краєзнавчому нарисі: «Соколову 550» (Тернопіль: Воля, 2012. – 400 с.). Користуючись його матеріалами у книзі хочемо представити дещо відкоректовану Ланівецьку духовно-культурологічну палітру.

Кожна сім'я у Ланівцях як і у всій Галичині виховувала своїх дітей у релігійному дусі. Змалку батьки брали своїх дітей до церкви і привчали до релігійних обрядів. Вони були пов'язані з церковним календарем. Серед зимових свят особливо шанованими були Святий вечір і Різдвяні свята – 6, 7, 8, 9 січня, Маланка – 13 січня, Новий рік – 14, другий Святий вечір – 18, Йордан, або Водохреща – 19 січня. Навколо цих свят упродовж століть склався багатий комплекс традицій і звичаїв.

Що стосується Нового року і січня, то його в довоєнні часи відзначали тільки поляки, бо саме в цей день починався рік за римо-католицьким церковним календарем. І тільки деяка частина українців (переважно інтелігенції) почала прилучатися до святкування цього дня.

Святий вечір – свято всієї родини. Вважалося, що де б не були члени родини, вони повинні прибути на вечерю до родинного столу. В цей день українці постили до вечора, поки на небі не з'явиться перша зірка. Перед вечерею господар заносив до хати «діда» і розстеляв солому на долівці.

На покутті під образами ставив пшеничний сніп – «бабу». В сніп господар встромляв серп. На столі розстеляли трохи сіна і накривали скатертиною. По кутах столу клали часник, горіхи, щоб наступного року в господарстві все велося і був рясний урожай.

Перед вечерею всі милися, одягали святковий одяг і тільки після цього сідали до столу. Батько запалював свічку. А мати подавала на стіл зварену пшеницю (кутю). Її розводили водою, додавали до неї маку, цукру, горіхів і меду. Після молитви господар розпочинав вечерю. На стіл подавали дванадцять пісних страв. Після вечері кутю залишали на столі для душ померлих.

Повечерявши у себе вдома, одружені діти обов'язково приходили до батьків, щоб разом із ними скуштувати святої вечері. Діти сиділи біля вікна і чекали, коли у вікні з'явиться «шопка». «Шопку» ставили на загату, щоб діти в хаті могли її роздивитися.

Різдво. Богослужіння починалося вдосвіта. Після Служби Божої родина сідала до столу, поснідавши, починала колядувати. По селі колядували діти і підлітки. На церкву колядували «браття» і «сестриці»; молоді хлопці і дівчата – на читальню «Просвіти» та «Рідну школу». Ходив вертеп. Парубки переодягалися у різні костюми: ангела, пастухів, Ірода, царів, князів Володимира, Ярослава, козаків, січових стрільців. Жоден вертеп не обходився без чорта, смерті з косою та жида з козою. Колядники розділяли село на кілька частин, щоб швидше обійти його, не пропускаючи жодної родини.

До пізньої ночі в селі тривало колядування. Так продовжувалося на другий і на третій день свят.

13 січня – Меланії (Маланки). Як і вертеп, це дійство найбільше подобається дітям. Головними дійовими особами є: Маланка, Василь, жандарм, коза, циган, жид, дід і баба, чорт, смерть. З «Маланкою» ходять тільки до дівчат.

14 січня – Новий рік. Зранку діти йшли засівати. Кожен засівальник мав рукавичку, або торбинку, наповнені житнім, чи пшеничним зерном. Ставали в хаті перед образами, сіяли зерно й віншували: «Сію, сію, посіваю, з Новим роком вас вітаю!

На щастя, на здоров'я, на Новий рік,
щоб вам краще вродило як торік –
коноплі по стелю, а лен по коліна,
щоби вас хрещених голова не боліла.

Будьте здорові, щоби ви дочекали відтепер за рік».

Господар і господиня пригощали засівальників пирогами, яблуками, горіхами, а господар, крім того, давав засівальникам 5-10 Грошів.

19 січня – свято Богоявлення Господнього, або Йордан. 18 січня – другий Святвечір. Вранці після Служби Божої, священник святив воду, яку люди приносили з дому до церкви. Кожна господиня старалася прикрасити якнайкраще свою посудину. Люди постили, доки не скуштують свяченої води. Готували ті ж страви, що й на перший Святвечір. Господар кропив свяченою водою родину, хату, подвір'я, худобу. Після вечері по селу ходили щедрувальники.

Вдосвіта наступного дня, після Богослужіння, священник святив воду, занурюючи в неї срібний хрест. Присутні брали її додому, кропили будівлі, худобу, пасіку і зберігали, як панацею від різних недуг.

Після Йордану священник відвідував родини і освячував хати.

15 лютого – Стрітєння. За народними віруваннями, на Стрітєння літо зустрічається з зимою. В цей день в церкві освячували воскові свічки, які вважали помічними від грому, їх вкладали також в руки тим, хто помирав.

За народним повір'ям, якщо на Стрітєння відлига і «півень нап'ється, – то на Юрія віл напасеться».

7 квітня. Першим великим весняним святом є **Благовіщення**. Вважалося, що в цей день Бог благословляє землю й усі рослини, а тому гріх братися на Благовіщення за будь-яку роботу. Найбільше застереження було для вагітних жінок; казали, що навіть птиця в цей день не в'є гнізд. За легендою, зозуля тому

й не має власного гнізда й підкидає яйця в чужі, бо колись на свято намагалася звити собі гніздо, за що Бог відібрав в неї пам'ять.

Вербна неділя. В цей день *люди* йшли святити «шутку-лозу» – вербові гілки, якими «били» дітей і дорослих, промовляючи: *«Шутка» лоза б'є – не я б'ю. Від нині за тиждень Великдень.*

«Шутку-лозу» зберігали за образами. Існувало повір'я, що вона відганяє недуги від сім'ї та грім від хати. Навесні «шуткою» виганяли перший раз худобу на пасовище. Через тиждень після Вербної неділі відзначається одне з найбільших християнських свят – Великдень.

Великдень. Згідно з постановою I Вселенського собору у Нікеї (325 р.) свято Пасхи припадає на першу неділю після весняного рівнодення і повного місяця. Тому щороку дата Великодня змінюється. Найраніше Великдень відзначається 4 квітня і найпізніше 8 травня.

Останній тиждень посту – це підготовка до Великодня. Вже у Великий четвер ввечері починалися відправи «Страстей Христових».

Багато хлопців приходили до церкви з калатами. У Великодню п'ятницю закладалися «Плащаниця» і «Божий гріб». До граба, біля муру, прив'язували «шину» (полоску сталевого прокату товщиною ю мм). В ці дні дзвони не дзвонили і тільки діти били по «шині» куском заліза. В суботу ввечері і вночі на церковному подвір'ї парубки палили вогнище, аж до початку Утреньої.

Всі християни до Великодня повинні висповідатись і причаститися.

Кожна родина старалася оновити одяг і взуття. Особлива турбота була про дітей. За зимовий період жінки і дівчата вишивали для своєї родини нові сорочки.

У суботу ввечері господиня клала до кошика паску. Паска символізує життєву повноту і єдність християн. Пасок випікають кілька, різних розмірів й обов'язково – одну велику для всіх членів родини. Прикрашають великодній хліб візерунками з тіста – хрестиками, віночками.

Крім паски, до великоднього кошика кладуть яйця, сир, масло, ковбасу, шинку, хрін, сіль, свічку – все це накривають рушником.

У довоєнні часи в кошик почали вкладати і писанки, розписані особливими знаками-символами. Писати їх треба з гарним настроєм, ні на кого не гніваючись.

Крім писанок у кошик ставлять ще і крашанки. Крашанки фарбують у великодній четвер, або в суботу. Колір має бути один, найчастіше червоний. Крашанок готують тринадцять – на згадку про Христа і його дванадцять апостолів.

Вдосвіта у неділю господар і господиня несли кошик і паску до церкви. Після Служби Божої відбувалося освячення паски. Родина поверталася додому й сідала до столу. Газда благословляв паску, розрізав яйце на стільки частин, скільки було членів родини і давав кожному по шматочкові. Слід зауважити, що в передвоєнні роки освячення паски священники перенесли з неділі на надвечірній час в суботу.

За давнім звичаєм, святкування Великодня розпочинається опівночі або ж на світанку. Священик і вірні зі свічками виходять із храму і під передзвін тричі обходять навколо замкненої церкви. Перед зачиненими дверима священник розпочинає Утреню. Вірні заходять в церкву, радісно співаючи воскресний тропар:

*Христос воскрес із мертвих,
Смертю смерть подолав, І тим,
що в гробах, життя дарував!*

Свято Христового Воскресіння триває увесь тиждень, упродовж якого відправи завершують при відчинених царських вратах.

Після обіду усе село збиралося біля церкви на гаївки. В усіх був святковий, піднесений настрій. Гаївки починалися хороводом «Подольночка», який водили діти. До них приєднувалася молодь, а пізніше – навіть поважні газди і газдині. Одна веснянка змінювала другу. Під дзвіницею стояла черга, щоб позмагатися на кращого дзвонаря, підлітки товпилися біля «шини» прикріпленої на грабі, щоб також долучитись до передзвону.

Наступного дня був поливаний (виливаний) понеділок. За стародавнім звичаєм поливали водою тільки того, кого заставали в ліжку. Парубки в цей день засідали на дівчат, і коли ті йшли вулицею, несподівано обливали їх. Пізніше хлопці зранку почали ходити до дівчат додому, обливали їх водою, проказуючи тричі «Христос Воскрес!». Тепер замість води хлопці переважно використовують одеколон. Гарна традиція, та, на жаль, доповнилася вгощанням хлопців спиртними напоями.

Другого і третього дня біля церкви продовжувалися гаївки. Дзвонили дзвони. Закінчувалися свята на третій день у вечірній час триразовим обходом навколо церкви і святковим концертом у читальні «Просвіти».

Першу неділю після Великодня у нас ще називають провідною. Це урочисте поминання померлих, освячене церковною традицією.

Принагідно зазначимо, що в передвоєнні роки греко-католицька церква запровадила традицію проводити поминальні дні на Зелені свята

Вознесіння. Це свято випадає в четвер на сороковий день після Великодня. Свято належить до числа дванадцяти найбільших празників у церковному році.

Зелені свята (Трійця) відзначаються на п'ятдесятій день після Великодня. До урочистостей люди готувалися ще з суботи. Жінки й діти рвали запашні трави, ламали гілки липи, клена, ясена і замаювали ними подвір'я, хату, господарські будівлі. Замаювали також могили предків на цвинтарі.

Після богослужіння відбувався хресний хід до освячення води. Після освячення води все село вирушало на цвинтар для відправлення панахид на могилах покійників.

Починалась загальна панахида на могилі січових стрільців. Напередодні дівчата плели вінки, а хлопці замаювали могилу липовим гіллям і калиною.

Наступного дня, на свято Трійці, священник освячував поля. Це відбувалося в післяобідній час.

На роздоріжжях і біля хрестів священник читав Євангеліє і кропив поля. Люди виходили на своє поле і зв'язували колосся у вузол. Позаду процесії їхали фіри, на яких сиділи старші люди і малі діти і час від часу підсідали ті, хто втомився. На жаль, традиція відмерла. Її потрібно відродити.

7 липня – Івана. Це день народження Івана Предтечі. В народі називали Івана Купала. В цей день молодь зустрічала схід сонця. До Івана жінкам не дозволялося їсти ніяких ягід. В купальську ніч проводилися різноманітні ігри біля потічка чи водоймища.

19 серпня – Спаса. В церкві святити садовину, городину, мед. Жінки готували букети квітів, в них встромляли плоди яблук і груш, мак і все разом поміщали в маленький кошечок. Вважалося, що тільки після Спаса можна їсти яблука і груші.

28 серпня – Успіння Пресвятої Богородиці. Коли була гарна погода, відправа відбувалася надворі під дзвіницею. Людей було багато і з навколишніх сіл. Біля церкви, на прилеглий вулиці, розміщувалися різноманітні крамнички, де продавали содову воду, морозиво, різноманітні солодощі, сувеніри. Ввечері в читальні влаштовували концерти і вистави.

14 жовтня – Покрови. Після Покрови починалися вечорниці й масові весілля. На цей час в полі мало бути все зроблено, закінчені всі польові роботи. В народі говорили: «По Покрові – то й по теплові».

21 листопада Михайла. В народі говорили: «Листопад стелить землю листям, а грудень снігом», «Михайло на білому коні їде».

13 грудня – Андрія. Увечері хлопці робили дівчатам всілякі збитки: знімали ворота й хвіртки і відносили їх так далеко, щоби господар довго не міг їх знайти. Іноді посеред ночі розбирали воза, витягували його по частинах на дах і там складали. Дівчата в цей вечір пекли балабушки і ворожили на майбутнє.

19 грудня Миколая. Цього свята найбільше чекають діти. Вранці вони знаходять під подушками подарунки.

Найпоширеніші лановецькі прислів'я та приказки

Йому півсвіта мало, цілого –
забагато.

* * *

Без Бога – ні до порога.

* * *

Хто рано встає, тому Бог дає.

* * *

Крутить, як циган сонцем.

* * *

Чує сі, як корова по телеті.

* * *

Суне, як німий до суду.

* * *

Чо дивишсі, як теле на мальовані
ворота.

* * *

Не дай, Боже, з Івана пана.

* * *

Пізнати пана по холявах.

* * *

Баба з воза, коням легше.

* * *

З великої хмари – малий дощ.

* * *

Хто спішить, той людей смішить.

* * *

Біг пес через овес.

* * *

Мовчи, язичку, будеш їсти
кашку.

* * *

Стала душа на мірі.

* * *

Не кажи: гоп! поки не
перескочиш.

* * *

Посунься, грибе, най си коза
седе.

* * *

Громада по нитці, бідному
сорочка.

* * *

Не такий дідько страшний, як
його малюють.

* * *

Жиймо, як брати, рахуймося, як
жиди.

* * *

Яке дерево – такий клин, який
батько – такий син.

* * *

Бачить чуже під лісом, а свого не
бачить під носом.

* * *

Яке їхало, таке здибало.

* * *

Маєш хліб у торбі – сядеш на
горбі.

* * *

Набрав, як бідний в порожну
торбу.

* * *

До часу збанок воду носить.

* * *

Зачепила баба пень та й сиділа
цілий день.

* * *

Пішло, як з Петрового дня.

* * *

Не лізь у воду, як не знаєш
броду.

* * *

І сам не гам, і другому не дам.

* * *

Говори до гори, а гора горою.

* * *

Пропав, як пес на ярмарку.

* * *

Дарованому коневі в зуби не
заглядають.

* * *

Живе, як в Бога за дверима.

Ні сіло, ні впало.

Волочаться, як діди на празник.

Кишки псячий марш грають.

Що затерлигав – то пролигав.

Повісив зуби на клинок.

Скубуть, як гіси здохлу вівцю.

Не пхай носа до чужого проса.

Таке говорить, що ні пришити, ні
прилатати.

Ходить, як мішком прибитий.

Жінка не бита, як коса не
клепана.

Не гни бандиги!

Ні бе, ні ме, ні ку-ку-ріку.

Качка би тя копнула.

Набрав, як дід в порожну торбу.

Тішитьсі, як дідько цьвичком.

Робить, як мокре горить.

Він такий, що за п'єть грошів
козу до Пацикова пожене.

За кавалок кишки – три мили
пішки.

Воно так pomoже, як вмерлому
кадило.

Поміняв шило на мило.

Бігає, як жид по порожнім
склепі.

Скривився, як середа на
п'ятницю.

Вчепився, як реп'ях кожуха.

На галай, на балай.

На безриб'ї і рак риба.

В тебе думок, як у пса хаток.

Чекай, псе, не їж поки кобила
здохне.

Де два б'ються, третій користає.

Крук крукові очі не видзьобає.

Як обрався грибом, то лізь в
борщ.

В нього розуму, як кіт наплакав.

І вовк ситий, і коза ціла.

Сім раз відмір, один раз відріж.

Спить, як по купелі.

По Петрі – та й по теплі.

Там ще ся і пес не женив.

У Ланівцях, як і в інших населених пунктах Західного регіону побутують розмаїті повір'я, серед яких:

Не можна давати через поріг, бо буде в хаті сварка.

1. Не можна дивитися через вікно, коли несуть небіжчика.
2. Не можна сміятися в п'ятницю, бо будеш плакати в неділю.
3. Не можна нищити ластів'ячі гнізда – може згоріти хата.
4. Не давай насіння нікому, поки сам не посієш.
5. Не можна переходити комусь дорогу з порожніми відрами.
6. Не можна дівчині чи хлопцеві сідати на кут столу – не одружаться.
7. Розсиплеш сіль – буде в хаті сварка.

У Ланівцях старожили села ще до сьогодні використовують слова, які не цілком зрозумілі нашим сучасникам. Нами зроблено спробу створити своєрідний словник-тлумачник:

1. Путня – відро	27. Підсвинок – молоде поросся
2. Рискаль – лопата	28. Кльоцок – ковбок
3. Гибель (гимбель) – рубанок	29. Кантарка – вуздечка
4. Мешти – туфлі	30. Шпанувати – натягувати
5. Футерко – коротке хутряне пальто	31. Марок – маркер
6. Шафлик – тазик	32. Коцюба – кочерга
7. Пивниця – підвал	33. Затула – кришка, якою закривають піч
8. Стрих – горище	34. П'єц – піч
9. Фіра – віз	35. Студня – криниця, колодязь
10. Виходок – туалет	36. Вільготно – сиро
11. Бузьок – лелека	37. Ляда – прилавок
12. Корба – ручка в колесі	38. Гумляйза – клей для гуми
13. Атрамент – чорнило	39. Банек, баняк – каструля
14. Кагла – димохід	40. Келішок – склянка
15. Фіфак – нерозважливий чоловік	41. Обцаси – підбори
16. Дзюбатий – гострий	42. Кнур – кабан
17. Штукувати – доточувати	43. Масленка – сироватка
18. Спацерувати – прогулюватися	44. Шпанегель – кнопка
19. Шмір – солідол	45. Гуральня – спиртзавод
20. Жилетко – лезо до гоління	46. Пацьорки – намисто
21. Куферок – чемодан	47. Легейда – ледар
22. Гуляти – танцювати	48. Гайдур – волоцюга
23. Зацямканий – засмальцьований	49. Халупа – маленька хатинка
24. Купля – пряжка на солдатському ремені	50. Припічок – місце перед піччю
25. Каламар – чорнильниця	51. Тапчан – настил з дощок коло печі
26. Малай – кукурудзяний хліб	52. Бамбетель – дерев'яна канапа
	53. Зупа – суп

54. Люфа – дуло
55. Бібула – промокальний папір
56. Перескринок – мала частина скрині
57. Підсубітка – піддашня
58. Жіребло – щітка
чесати худобу
59. Дзигарок – годинник
60. Рушта – колосник
61. Рондель – сковорідка
62. Ферфляшка – металева пляшка (армійська)
63. Штрукс – вельвет
64. Самії – плюш
65. Шалінова хустка – тонка шерстяна хустка
66. Паце – порося
67. Дідько – чорт
68. Огер – жеребець
69. Опир – вампір
70. Царник – сервант
71. Цястечка – печиво
72. Кольонська вода – одеколон
73. Бебехи – подушки, перини
74. Гарбата – чай
75. Циньгр, центгель – курок рушниці
76. Накривка – кришка
77. Васервага – рівень
78. Пательня – деко для випікання
79. Блят – чавунна плита на кухні
80. Терлиця – пристрій для тіпання коноплі
81. Запорток – тухле яйце
82. Пирого – вареники
83. Гижки (драглі) – холодець
84. Затирка – молочний суп з кусками тіста Тирченники – деруни
85. Маглівниця – зубчаста дошка для прасування
86. Копистка – палиця для перемішування страв
87. Тягарець – гиря
88. Зелізко – праска
89. Писок – обличчя
90. Варги – губи
91. Склеп – крамниця
92. Рура – труба
93. Керунок – напрямок
94. Димка – спідниця
95. Губи – гриби
96. Шіми – чоботи з тонкої шкіри
97. Райтки – галіфе
98. Галайстра – юрба
99. Мончка, мучка – міндобриво
100. Урльоп – військова відпустка
101. Шіфа – корабель
102. Мидниця – велика миска
103. Пулярис – гаманець для грошей
104. Кутаси – китиці
105. Збуй – розбійник
106. Кавалок – шматок

Найпоширеніші на Лановеччині у минулих століттях патріотичні пісні

Гей, у лузі червона калина похилилася

Гей, у лузі червона калина похилилася
Чогось наша славна Україна зажурилася...

А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо.
Марширують наші добровольці у кривавий тан,
Визволяти братів-українців з московських кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо.

* * *

Гей, видно село

Гей, видно село широке, село під горою.

Ой, там ідуть стрільці,
Січовії стрільці до бою.

Ідуть вони, ідуть крізь широке поле, Хлопці
ж бо то хлопці, як соколи!

Приспів:

Ха-ха, ха-ха, гей!

Дівчино, рибчино, чорнобривко моя,
Вийди, вийди, подивися
Чимскоріше до вікна.

Хлопці ж бо то хлопці, як соколи!

* * *

Гей, там на горі Січ іде

Гей, там на горі Січ іде,

Гей, малиновий стяг несе,

Гей, малиновий! Наше славне товариство Гей,
марширує раз, два, три.

Гей, попереду кошовий.

Гей, як той орел степовий,

Гей, як той орел! Наше славне товариство, Гей,
марширує раз, два, три...

* * *

Як з Бережан до Кадри

Як з Бережан до Кадри
Січовики манджали,
То краялось серденько
Із горя і печалі.
То краялось серденько
Хорунжого Осипа,

Як нам з очей зникала
Та Золотая Липа.
Прощай, моя дівчино,
Мій сонячний проміню,
Моя ти осолода
В воєнному терпінню.

* * *

Гей, нумо, хлопці, до зброї
Гей, нумо, хлопці, до зброї,
На грець погуляти,
Слави здобувати,
А чи пан, чи пропав
Двічі не вмирати,
Гей, нумо, хлопці, до зброї!..

* * *

Вітер колише зелену траву
Ой вітер колише зелену траву,
Молодий дуб на дуба схилився,
Листя шелестить, вбитий стрілець лежить, Над
ним коник його зажурився.

Ой коню, мій коню, не стій наді мною, Я
тим часу полежу накритий,
Біжи, коню мій, скажи неньці рідній, Що
я лежу у полі убитий.

Скажи, коню, братам і сестрам моїм Нехай
вони за мною не тужать.
Я в степу лежу, за ріднею тужу, Чорний
крук наді мною закряде.

* * *

Коли ви вмирили
Коли ви вмирили
Вам дзвони не грали,
Ніхто не заплакав за вами,
Лиш в чистому полі ревіли гармати,
І зорі вмивались сльозами.
Коли хоронили вас
В темну могилу,
Від крові земля почорніла,
Під хмарами круки
Стадами літали, І
бурею битва гриміла.
На ваших могилах
Хрести похилились,
Віночки звалились додолу.
Спіть, орли-соколи,
Ми гостримо зброю
І ждемо на поклик:

«До бою!» * * *

За Україну

За Україну

З огнем завзяття

Рушаймо, браття, всі
вперед! Слушний час

Кличе нас:

Ну ж бо враз

Сповняй святий
наказ!

За Україну, за її долю,
За честь і волю, за
народ!

Ганебні пута

Ми вже порвали і зруйнували

Царський трон!

З-під ярем,

Із тюрем,

Де був гніт,

Ми йдем на вільний
світ! За Україну, за її
долю, За честь і волю, за
народ!

О Україно!

О рідна ненько,

Тобі вірненько

Присягнем!

Серця кров

І любов –

Все тобі Віддати в
боротьбі!

За Україну, за її долю,
За честь і волю, за народ!

* * *

Там на горі, на Маківці

Там на горі, на Маківці

Там ся били січовії стрільці.

Приспів:

Хлопці, підемо, боротися будемо За

Україну, за рівні права, державу.

Наші хлопці добре б'ються,

Приспів.

Є в Києві злата брама,

На ній висить синьо-жовта фана.

Приспів.

Є у Львові усусуси,

Україна бути мусить.

Йдуть до бою, ще й сміються
Приспів.
Наша сотня вже готова,
Від'їжджає до Кийова.

Приспів.
Україна – наша мати,
Як здобудем, будем мати.

* * *

Повіяв вітер степовий
Повіяв вітер степовий,
Трава ся похилила.
Впав в бою стрілець січовий,
Дівчина затужила.
А був це хлопець молодий,
Йому пора кохати.
Він впав, як той сухий листок,
Повік буде лежати.

Летить ворон з чужих сторон
Та й жалібненько криче:
«Вставай, козаче молодий,
Твоя дівчина плаче!»

Заплаче мати не одна,
Заплаче чорнобрива,
Бо не одного козака
Сира земля накрила.
Як я, браття, раз сконаю,
Занесіть м'я, де я знаю.
Занесіть м'я на Україну,
Де родився – там спочину.

Там і мила спогадає,
Хто в могилі спочиває,
І заб'ється їй серденько,
Піде сльоза по личеньку.
Там рідненький вітер віє,
Сонце світить, сонце гріє
Прийдуть діти зілля рвати,
Будуть мене споминати.

Примітка: *Окремі тексти пісень використано з книги: Панькевич С. Соколову 550. – Тернопіль: Воля, 2012. – 400 с.*

*І вірять вони, що відроджені весни,
Пагінням проб'ються і листям зростуть,
І квітом наповняться чисто – небесним,
Цілющі й багаті плоди принесуть.
(З пісні Богдана Андрушківця)*

Ланівці – новітній центр майбутнього громадського територіального об'єднання (Коротка характеристика природногеографічного положення)

Організаційна структура господарських, соціальних та виконавчих органів Ланівецького району характеризується наступним чином: найвищий керівний орган міста – збори (віче); міська рада (сесія міської ради); виконком міської ради (засідання).

Місто має порівняно досить розвинену інфраструктуру. Тут успішно функціонують заклади торгівлі та побуту. Є баня, сауна своя станція технічного обслуговування автомобілів, залізничний вокзал. Є свій невеличкий хліб та молокозаводи. У приміщенні сільської ради знаходяться медпункт, та дитячий садок є відділення зв'язку.

Тим часом, відомий український учений економіст, географ, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка Михайло Свинко подав нам детальну характеристику природних умов цієї благодатної землі, на якій розміщена Ланівеччина, для тих, хто хоче тут побувати як гість, як турист і ... як інвестор, і як підприємець, аграрник.

Характеристика природно-ресурсних можливостей Ланівеччини (господарські контексти)

Геологічна будова. У структурному відношенні територія Ланівеччини та його населених пунктів розміщена в межах південно-західної частини ВолиноПодільської плити Східно-Європейської (Руської) платформи. В її геологічній будові беруть участь осадові породи верхнього протерозою, палеозою, мезозою і кайнозою, що залягають на докембрійському кристалічному фундаменті. Породи кристалічного фундаменту (переважно граніти і гранодіорити), які за віком відносять до архею – середнього протерозою, розміщені на глибині 1700– 1800 м.

Найдавнішими породами, які виходять на поверхню і розкриті свердловинами, є відклади нижнього девону палеозойської групи. Їх можна спостерігати в видолах річок Буглівки, Жирак та нижче по їх течіях. Вони складені дрібно – і середньозернистими пісковиками, алевролітами і аргелітами переважно червоно-бурого кольору. Рідше їх забарвлення сіро-зелене, буровате, фіалкове і жовтувато сіре. У пісковиках подекуди добре видно косу верстуватість, хвилеприбійні знаки та сліди підводного сповзання осадків. На

розмитій поверхні відкладів нижнього девону залягають породи так званого туронського ярусу верхньої крейди. Вони представлені білими крейдоподібними вапняками. Глибина їх залягання близько 40–50 м. Потужність 15–20 м.

Неогенові відклади залягають на розмитій поверхні верхньої крейди. Вони представлені морськими осадами, переважно багрянковими та детритовими вапняками, з великою кількістю решток морських безхребетних тварин. Їх потужність 35–40 м. Подекуди в долині р. Верховинки вони виходять на поверхню і виділяються своїм жовтувато-сірим кольором.

Четвертинні (антропогенові) відклади на території хутора та його околиць утворюють суцільний покрив потужністю до 10–15 м. Вони є континентальними утвореннями і представлені жовтими та жовтувато-сірими лесами і лесоподібними суглинками, які є материнськими породами для сучасного ґрунтоутворення. Їх можна бачити всюди при закладці фундаментів будинків та інших земляних роботах.

Рельєф. Лановеччина розташована в межах Тернопільського плато. Це – найбільш рівнинна центральна частина області. Поверхня її дуже мало почленована, коливання висот тут не перевищує 15–20 м.

Поверхня тут рівна, злегка нахилена на південь і південний схід. Абсолютні висоти коливаються в межах 320–350 м.

Найбільш піднятою частиною поверхні є північно-західна. Тут абсолютні позначки досягають 340–350 м. Звідси спостерігається поступове зниження рельєфу, де абсолютні позначки опускаються до 310–315 м. На всій території рельєф поверхні сприятливий для забудови житлових будинків, що успішно здійснюється.

Клімат. Ланівці розташовані у помірному кліматичному поясі, атлантико-континентальній області, рівнинній підобласті. Клімат тут помірноконтинентальний з м'якою зимою і теплим вологим літом. Найтепліший місяць – липень, найхолодніший – січень. Влітку середні температури +18,5–18,8 °С, в січні –5,4 °С. Абсолютний мінімум температури повітря –34 °С, максимум +37 °С. Середня тривалість безморозного періоду – 168 днів. Припинення приморозків весною в середньому настає в останній декаді квітня, а їх поява восени – у першій декаді жовтня.

Переважають вітри західного, північно-західного та південно-східного напрямку. В холодний період переважають вітри південно-східного напрямку. Швидкість вітру влітку змінюється від 2,2 до 2,6 м/сек, а взимку від 3,4 до 4,3 м/сек. Восени і взимку швидкість вітру більша ніж весною і літом.

Середня кількість опадів 590-600 мм. Найменша кількість опадів у березні – 27 мм, найбільша в липні – 87 мм. В літній період часто бувають зливи, грози, іноді град.

Сніговий покрив утворюється у другій половині грудня і тримається, як правило, до першої декади березня. Товщина його невелика (8–10 см). З інших атмосферних явищ на території хутора слід відмітити тумани, повторюваність

яких найбільша в холодний період. Також до сезонних явищ належить град, який у середньому випадає 1–2 дні на рік.

Ланівеччина входить до центрального кліматичного району Тернопільської області, який називають «холодним» Поділлям, оскільки він дійсно є найхолоднішим у області.

Рослинний світ. Тут домінують два види природно територіального комплексу (ПТК): степовий, який дуже сильно змінений і мішано-лісові, що останнім часом також зазнає сильного впливу під впливом господарської діяльності людини.

Флора села багата і різноманітна, тут налічується до 10000 тис видів вищих рослинб спорових, голо- і покритонасінних.

Більш багатший органічний світ в лісах. Ліси тут складені в основному породами дуба, рідше трапляється граб, осика, липа серце листа. Береза, вільха та ін., з хвойних тут переважаючим видом є сосна, є акліматизована сибірська модрина, з рідка трапляється смерека.

В підліску переважають ліщина, бузина, горобина, малина, глід, терен та ін.

В лісах трапляються гриби, підберезники, підосичники, масляки. Серед пластинчастих – опеньки.

На території Ланівеччини виокремлюють 4 агроценози:

- орних земель, суходільних лук і пасовищ;
- листопадних різновікових лісів;
- водойм і заплавних вологих лук;
- горбистих підвищень в межах Товтрової гряди.

Сучасна рослинність майже повністю змінена людиною. В минулому на його місці зростали дубові і дубово-грабові гаї, від чого напевно і походить назва хутора. Ще до недавна один з невеликих лісових масивів зберігався на його південно-східній околиці. В першому ярусі тут зустрічався дуб звичайний і скельний, в'яз гірський, зрідка береза бородавчаста. У другому ярусі – граб, липа серцелиста, клен гостролистий, осика, черешня. У підліску – ліщина звичайна, брусниця бородавчаста, брусниця європейська, вовчі ягоди звичайні. Тепер на місці колишнього лісу появились орні поля і сільські забудови. Лише де-не-де збереглися невеликі фрагменти колишньої лісової рослинності.

Ґрунти. Практично на всій території Ланівецького району поширені чорноземи опідзолені. Профіль цих ґрунтів відзначається глибокою гумусованістю. Гумусові горизонти глибиною 80–90 см, а гумусове забарвлення спостерігається іноді і в материнській породі, досягаючи 120–130 см. Карбонати кальцію вилуговані до глибини 100–150 см, місцями 200 см. У реградованих відмінах лінія закипання від соляної кислоти знаходиться на глибині 50–80 см.

Гумусовий горизонт нетривкої порохувато-зернистої структури досягає 45–55 см. Ще 30–35 см припадає на верхній перехідний горизонт, який ще інтенсивно гумусований і порівняно слабо ілювіований. Найбільші ознаки ілювіальності є у нижньому перехідному горизонті, що виражається у

збільшенні глинистих фракцій, червонувато-бурому кольорі від напливів колоїдів, призматичній структурі.

У верхньому горизонті чорноземів опідзолених міститься 3,6–3,9% перегною, вміст якого з глибиною поступово зменшується. Слід відзначити, що такий порівняно малий вміст гумусу пов'язаний з давнім та інтенсивним сільськогосподарським використанням ґрунтів.

Темно-сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені належать до найбільш родючих ґрунтів області. Вони придатні для вирощування основних зернових і технічних культур, районованих для лісостепової зони.

Тваринний світ. Визначальними причинами поширення тварин є географічні фактори (клімат, рельєф, рослинність та ін.), які формують сучасне середовище їхнього перебування. В сучасну епоху значний вплив на зміну фауни має людина.

З великих ссавців поширені: косуля, дикий кабан, лисиця, заєць – русак, біля водойм трапляються бобри, ондатри. Трапляється багато водоплавних птахів, серед яких – дика качка, останніми роками на водоймах населеного пункту зустрічається лебеді шипуни. Трапляються також і такі які обходяться без води це шуліки, луні, сови.

В водоймах водяться різні види риб, карась, щука, короп, окунь, йорж, верховодка, ротан та ін. Важливе промислове значення мають такі види риб, як короп дзеркальний, товстолобик, білий амур.

Сукупність взаємозв'язаних видів тварин, що склалися на певній території, називається зооцинозом. У межах Ланівець основним зооценозом є зооценоз орних земель, суходільних лук та пасовищ. Його фауна представлена ссавцями, птахами і земноводними. Серед ссавців найбільш поширеними є: польова та хатня миші, звичайний хом'як, звичайна полівка, кріт, їжак, білозубка, тхір, ласка, заєць-русак. Видовий склад птахів змінюється залежно від пір року. Взимку домінуючим видом птахів є: грак. Є також сірі ворони, польові і хатні горобці, щиглики, ластівки; весною поступово долучаються перелітні птахи (шпаки, польові жайворонки, білі плиски, сільські ластівки); влітку – луговий чекан, жовта плиска, канюк звичайний, перепел та ін.; восени зникають гніздові перелітні птахи і з'являються проміжні види. Птахи приносять значну користь, бо вони знищують різних шкідників сільськогосподарських культур, поїдають насіння багатьох бур'янів.

Земноводні представлені зеленою та сірою ропухами, трав'яною жабою. Ще менш чисельними, ніж земноводні є плазуни. На орних землях, канавах спорадично спостерігаються ящірки.

Вирує життя комах.

Надра. На території району поширені поклади торфу, вапняків, крейди. Він багатий природним рослинним світом. З метою його збереження створено 4 заказники місцевого значення, 10 пам'яток природи місцевого значення, 2 заповідники-урочища. Зберігається і пам'ятка садово-ландшафтної архітектури XIX століття в с. Бережанка. В заказниках і заповідниках-урочищах району

налічується більше 10 видів рослин, занесених в Червону книгу. Загальна площа заповідних об'єктів становить 282 га.

Характеристика природно-кліматичних умов дає можливість скористатись майбутнім інвесторам для вкладення коштів у розвиток сільського господарства та підприємництва в цьому перспективному селі.

Після розпаду Радянського Союзу у 1992 році з виділенням земельних ділянок під будівництво з погодження та підтримки сільської ради розпочалась забудова нових вулиць як у селі, так і в цілому у хутірській системі.

Характеристика екологічної ситуації.

Цей підрозділ книги писати надзвичайно важко. Україна пережила Чорнобильську катастрофу, наслідки якої пожинатимем ще сотні, сотні літ. Ланівеччина знаходиться порівняно в екологічно чистому районі Тернопільщини хоч за колишньою (радянською) класифікацією п'ять районів Тернопільщини належали до радіо-небезпечних зон. В межах населеного пункту спостерігається сприятливі екологічні умови для проживання людей. Все це зумовлено відсутністю на території населеного пункту, а також в сусідніх населених пунктів промислових підприємств, та різних шкідливих виробництв, які би забруднювали атмосферне повітря та поверхневі стоки. Ще одним фактором який добре впливає на сприятливу чистоту повітря є незначні потоки автомобільного транспорту, що проїжджає автомобільною дорогою Тернопіль – Ямпіль – Київ, яка проходить вздовж населеного пункту.

Рівень забруднення ґрунтів також незначний. Основними забруднювачами його є хімічні елементи і сполуки, які містяться в мінеральних добривах, що вносяться в ґрунт для покращення його родючості, в засобах які застосовують місцеві сільськогосподарські підприємства які обробляють їх та окремими особистими домашніми господарствами на своїх городах і земельних паях для хімічної боротьби з шкідниками (гризунами, колорадськими жуками), а також з бур'янами. Крім забруднення ґрунтів та атмосфери, хімічні елементи змиваються поверхневим площинним стоком, і в районах де поле має безпосередній вихід до гідрологічних об'єктів (боліт, річок, озер) забруднюються їх води.

*Керувати – не пужаком махати.
Потрібні і розум, і стратегічне
бачення майбутнього, необхідне
розуміння потреб громади і кожного
громадянина зокрема.
(Ігор Стойко)*

Роль голови територіальної громади у вирішенні громадських справ

У цьому розділі книги зупинимося на ролі голови територіальної громади, голови ради, виконавчого апарату у справах відродження населених пунктів, що, підпорядковані їй.

Як показали місцеві дослідження, бажання бути головою Ланівецької райдержадміністрації, так скажемо територіальної громади визріло в Юліана Івановича Сіранта після тривалих роздумів. Напередодні призначення Юліан Іванович працював районним архітектором. Отримавши пропозицію очолити Ланівецький район довго думав. Повернувшись додому з твердим наміром змінити життя району на краще. Звернувся до місцевого священника аби той дозволив поспілкуватися після відправи з парафіянами. Аргументував так: «Хочу працювати на благо громади, а там вже як вона вирішить». А людям сказав: «Обіцяти багато не буду, але якщо хочете змін, підтримайте мене і разом забезпечимо зміни». Юліан Іванович взявся за цей не простий гуж і звичайно старається подужати його.

Народна мудрість каже: «Без мудрого керівництва військо гине».

Особистість немало важить в ефективній організації місцевого самоврядування, суспільного спокою та духовного розвитку населеного пункту, раціонального використання природних ресурсів, благоустрою села. При мудрому керівництві ніколи немає конкурентної боротьби, а є продуктивна і цікава творча праця на благо громади та доброзичливе суперництво, яке носить змагальний характер: «А ми можемо краще!».

У будинку місцевої влади крім графіків прийому громадян, є спеціальний стенд, на якому розміщено численні грамоти органів державної влади, місцевого самоврядування, галузевих управлінь.

Ланівці, його населені пункти, завжди доглянуті. Заклики підняти рівень села до європейського взірця не розходяться з ділом. Це видно навіть у похмуру зимову пору, а влітку воно й справді набуває швейцарського лоску. Дороги не гірші від обласних. Що правда, дещо занехаяний парк відпочинку та стадіон – не вистачає коштів.

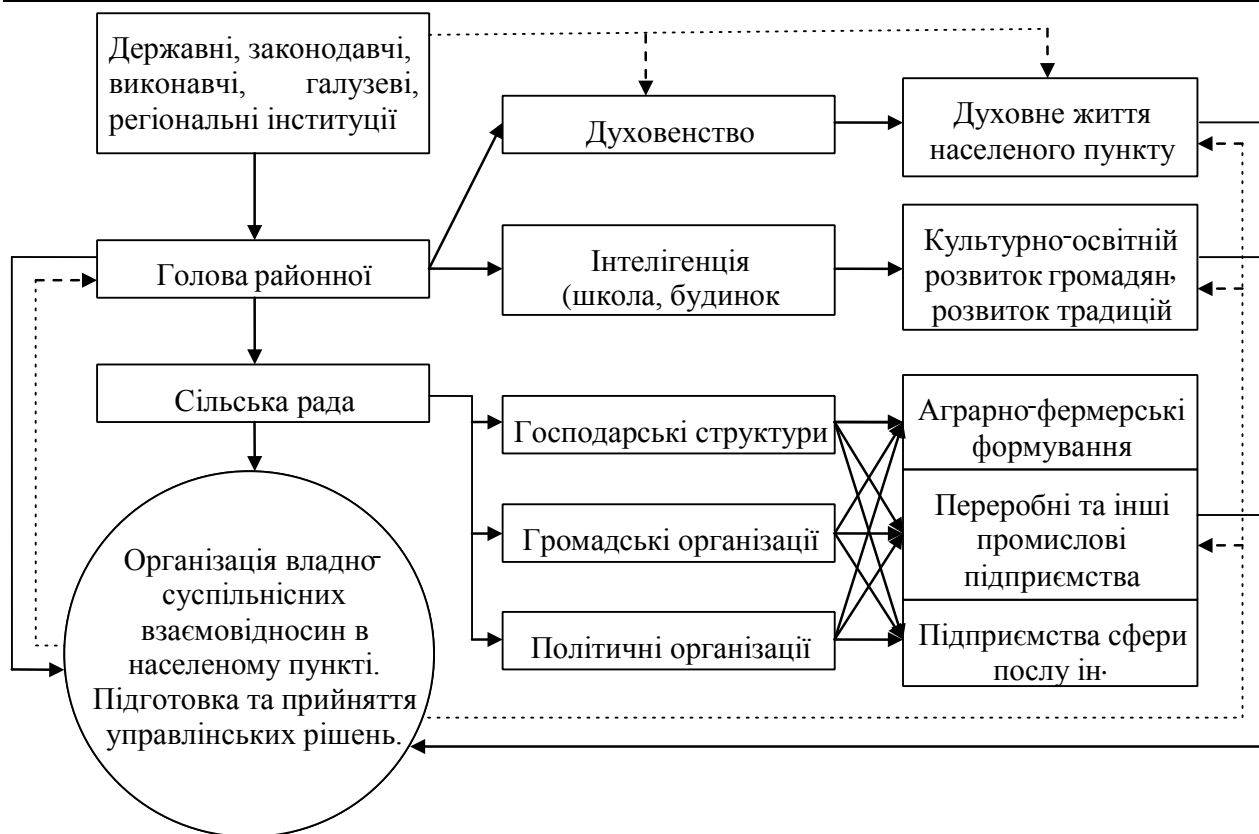

Рис. 8. Схема організації владно-суспільних управлінських взаємозв'язків на прикладі Ланівецької районної ради

Багато голів приміських сіл нарікають, що людей важко організувати на спільну справу: живуть і, працюють у місті. Коли взялися розчищати річку Буглівку, на толоку виходило до двадцяти і більше чоловік. Спільна робота, вважає Юліан Іванович, зближує громаду.

Без співпраці з місцевими священиками Юліан Іванович не уявляє свого головування. Отець Мирон Бречко має незаперечний авторитет у Ланівцях, беруть активну участь у житті громади. Отець о. Мирон Бречко зумів організувати молодь у спільноту (вона вважається однією із кращих у Тернопільсько-Зборівській єпархії УГКЦ), ставить вистави про життя міста і району.

– Беручись за якусь проблему, – каже Юліан Іванович, – я не завжди знаю механізми її розв'язання, вони приходять несподівано. Нічим іншим, як Господньою поміччю, пояснити це не можу. Тому не шукаю причин для відмови. Люди скучили за добром. Коли вдається зробити щось корисне для громади і бачиш на обличчях посмішки, такий приплив енергії відчуваю...

Юліан Іванович із дружиною, котра працює вчителем, виховують дітей. Коли запитали голову про його хобі, відповів: «Творити добро».

«Добре все, що на користь громаді» – так назвав свій нарис про нашого візаві «Людина вартує рівно стільки, скільки вона зробила», – саме цей вислів спав у нього на думку, коли їздив до голови райдержадміністрації Юліана Івановича.

Із найбільшою теплотою Юліан Іванович згадує людей, з якими довелося працювати пліч-о-пліч.

– Ми зробимо наш район наближеним до європейського, щоб його мешканці відчули себе гідними громадянами з гідними умовами життя в молодій українській незалежній державі, – каже Юліан Іванович. – Невпізнанно змінилися й Лановецька соціальна інфраструктура школи I-II ступенів. Проведено ремонт у класах, оновлено зовнішню штукатурку, встановлено нові двері, водостічні труби. Тепло й затишно у лікарні, в приміщеннях ради, на пошті, управлінні зв'язку.

Однак, як справедливо зауважує мій співрозмовник, не бракує проблем, що потребують негайного розв'язання і втручання районної влади. Потребує капітального ремонту будинок культури, комунальні об'єкти не має належних очисних споруд не всюди працює паливна система.

Найболючішим питанням залишається сплата за оренду землі. Ласих на халяву вхопити шмат добротної Ланівецької землі чимало.

Ми згадували відомих меценатів та спонсорів і тих, хто допомагає громаді, називали проблеми яких потрібно вирішувати.

Кожен із них в міру сил і можливостей прислуговується територіальній громаді, вникає в її проблеми та розв'язує їх.

На світлині: обслуговуюча інфраструктура Ланівців

Ніколи навіть найталановитіший керівник не зможе досягнути вагомих результатів у своїй діяльності, якщо не має надійного, гострого і дієвого інструментарію. Уміло чи талановито підібравши штаб однодумців керівник вирішує усі проблеми, забезпечуючи добробут громади і... славу для себе.

Відповідно до Розпоряджень від 02 серпня 2016 року № № 247-од/26-од «Про впорядкування районної Дошки Слави» з метою вшанування видатних людей та трудових колективів Лановеччини внесено на районну Дошку Слави портрети: видатних земляків, які досягли високого професіоналізму, визначних успіхів у виробничій, науковій, державній, творчій та інших сферах діяльності,

СПИСОК

видатних земляків, які досягли високого професіоналізму, визначних успіхів у виробничій, науковій, державній, військовій, творчій та інших сферах діяльності, зробили вагомий внесок у створення матеріальних і духовних цінностей, незалежно від отримання ними державних нагород, а також трудових колективів, які мають високі досягнення у праці щодо виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку району і занесені на районну Дошку Слави:

1. **Довгалюк Оксана Степанівна** – лікар загальної практики сімейної медицини комунального закладу «Лановецький районний центр первинної медико-санітарної допомоги»;
2. **Літвінчук Петро Михайлович** – завідувач дитячого відділення Лановецької комунальної районної лікарні;
3. **Богатюк Микола Степанович** – керівник ПСГП ім. Шевченка;
4. **Шандрук Микола Андрійович** – агроном ПСП а/ф «Горинь»;
5. **Харчук Дмитро Миколайович** – голова громадської організації «Учасники антитерористичної операції Лановеччини», учасник бойових дій антитерористичної операції;
6. **Гаврада Іван Мирославович** – учасник бойових дій антитерористичної операції;
7. **Ковальчук Микола Петрович** – керівник ПП «Росса», благодійник, волонтер;
8. **Собчук Валерій Ярославович** – приватний підприємець, благодійник, волонтер;
9. **Черній Ігор Славікович** – приватний підприємець, перевізник;
10. **Шандрук Володимир Васильович** – директор Снігурівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Лановецького району Тернопільської області;
11. **Ковальчук Роман Дмитрович** – учень Верboveцької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів, переможець ІІІ (обласного) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з астрономії;
12. **Крук Сергій Анатолійович** – неодноразовий призер Всеукраїнських та міжнародних змагань, учасник чемпіонату світу з легкої атлетики в м. Таллінн 2015 року;
13. **Волянюк Лілія Михайлівна** – вчитель історії та правознавства Борщівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів імені Героя Радянського Союзу Я. П. Горошка, лауреат Дванадцятого Всеукраїнського конкурсу «Вчитель–новатор 2016»;
14. **Марчук Антоніна Володимирівна** – Іванковецький сільський голова;
15. **Марчук Іван Степанович** – народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка ;

16. **Собко Юрій Якович** – сержант, свій військовий обов’язок з честю виконав у складі 80-ї аеромобільної бригади під час боїв за Донецький аеропорт в ході антитерористичної операції;
17. **Нестерюк Людмила Григорівна** – матір-вихователька дитячого будинку сімейного типу (село Молотків);
18. **Ткачук Михайло Іванович** – лікар-анестезіолог відділення анестезіології та інтенсивної терапії Лановецької комунальної центральної лікарні, учасник бойових дій АТО.
19. **Кравець Ярослав Володимирович** – учасник бойових дій антитерористичної операції.
20. **Гончарук Сергій Вікторович** – солдат, свій військовий обов’язок з честю виконував у складі 80-ї аеромобільної бригади під час боїв за Донецький аеропорт в ході антитерористичної операції;

Колективів:

1. **Колектив Лановецького міського комунального дошкільного навчального закладу «Берізка»** (керівник Чубик Руслана Григорівна);
2. **Народний аматорський духовий оркестр будинку культури с.Юськівці** (керівник Кутрань Михайло Іванович);
3. **Зразковий фольклорний ансамбль «Горинка» комунальної установи «Лановецький районний будинок культури»** (керівник Криса Ірина Степанівна);
4. **Колектив Снігурівської сільської ради** (сільський голова Аркадій Михайлович Сенік);
5. **НВК «Лановецька ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 – гімназія»** (керівник Рубець Володимир Іванович);
6. **Колектив волонтерів Лановецького району;**
7. **Колектив клубу активного відпочинку «ЗаВітРом»;**
8. **Актив Юськовецької громадської організації «Покращуємо добробут»** (керівник Бурик Василь Павлович);
9. **Зразковий хореографічний колектив «Ольвія» Лановецького районного комунального будинку дитячої та юнацької творчості** (керівник Ольга Голишева);
10. **Народний аматорський обрядово-фольклорний ансамбль комунальної установи «Лановецький районний будинок культури»** (керівник – заслужений працівник культури України Рижевська Софія Іванівна).

СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СЕЛА (населеного пункту) ЛАНОВЕЦЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ПРЕАМБУЛА. Цей Статут розроблений на виконання Конституції України, Європейської хартії місцевого самоврядування, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інших законів України і визначає основи життєдіяльності територіальної громади села та засади здійснення нею місцевого самоврядування з урахуванням історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей місцевого самоврядування в селі Петриків для забезпечення його соціально-економічного, культурного розвитку, збереження та примноження досягнень і традицій.

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Правова основа Статуту

1. Статут територіальної громади села (далі-Статут) є основним нормативно-правовим актом територіальної громади, прийнятим відповідно до Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейської хартії місцевого самоврядування, ратифікованої Законом України від 15.07.97 № 452/97-ВР, інших законів України.

2. Статут є основним нормативно-правовим актом територіальної громади села, діє на її території і має вищу юридичну силу стосовно інших актів органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

3. У випадку змін у законодавстві України статті Статуту приводяться відповідно до них.

Стаття 2. Історія виникнення і розвитку села (населеного пункту)

Примітка: *Історія виникнення і розвитку села (населеного пункту), географічне розміщення населеного пункту, соціально-економічна та гуманітарно-культурологічна характеристика, ресурси, запонюється індивідуально з врахуванням національно-патріотичних та місцевих традицій.*

Стаття 3. Офіційні та традиційні символи населеного пункту

1. Територіальна громада села має власну символіку: прапор, герб, печатку сільського голови.
2. Зміст, опис і порядок офіційного використання символіки територіальної громади села визначено окремим Положенням.
3. Сільська рада та її виконавчі органи мають свої бланки, круглу печатку із зображенням Державного герба України і своїм найменуванням.
4. На будинку, де працює сільська рада та її виконавчі органи означено Державним Прапором України.

Стаття 4. Святкові дні та пам'ятні дати

1. Святкування Дня села, видатних подій, державних та релігійних свят є основою злагодності, взаєморозуміння та підтримки членів територіальної громади села, збереження її історії та національних традицій.
2. День села громада святкує у визначений громадою день. Програма святкувань передбачає, урочистості, концерти, виставки майстрів народних ремесел, народні ігри та спортивні змагання.
3. Сільська рада встановлює перелік сільських свят та знаменних подій.

Стаття 5. Звання і відзнаки

1. Жителям села, іншим громадянам України, іноземним громадянам, особам без громадянства, які мають видатні заслуги перед територіальною громадою села та внесли вагомий вклад у її соціально-економічний, науковий, спортивний, культурний розвиток, за рішенням сільської ради може бути присвоєно звання «Почесний громадянин села». Підстави та порядок присвоєння, права, пільги й обов'язки осіб, відзначених званням «Почесний громадянин села», визначаються Положенням, затвердженим рішенням сільської ради.
2. Члени територіальної громади села підприємства, установи та організації, що досягли вагомих результатів у творчій, науковій, господарській та інших видах діяльності, можуть бути відзначені сільським головою Подякою сільського голови та/або Почесною грамотою. Положення про Подяку сільського голови та Почесну грамоту затверджуються розпорядженням сільського голови.
3. Сільський голова та сільська рада можуть засновувати інші відзнаки, перелік яких і порядок нагородження ними, а також статус нагороджених осіб, встановлюються окремими Положеннями, що затверджуються відповідно розпорядженням сільського голови чи рішенням сільської ради.
4. Виконавчий комітет сільської ради після розгляду відповідних клопотань вносить у встановленому порядку до органів державної влади подання про нагородження державними нагородами України та про присвоєння почесних звань України.

Стаття 6. Територія села (населеного пункту)

1. Територію села складають усі земельні та водні ділянки в межах, які затверджені Тернопільською обласною радою. Управління цією територією здійснюється відповідно до Конституції України та законів України.

2. Територія села є основою життєдіяльності територіальної громади і перебуває у віданні органів місцевого самоврядування при дотриманні прав власників землі та інших належних землекористувачів.

3. Територія села є невід'ємною складовою частиною території України.

4. Віднесення земель села до будь-яких категорій здійснюється сільською радою відповідно до Генерального плану забудови і плану земельного господарського устрою села згідно з чинним законодавством.

5. Порядок і правила використання земель села встановлюються сільською радою відповідно до земельного, природоохоронного та іншого чинного законодавства.

Стаття 7. Адміністративно-територіальний устрій села (населеного пункту)

До складу території села можуть входити утворення з особливим статусом: історико-культурні, лісопаркові зони, території, що використовуються для забезпечення сільського господарства та інші. Їхній статус і порядок утворення встановлюється сільською радою, якщо інше не передбачене чинним законодавством.

**РОЗДІЛ II МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В СЕЛІ
(НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ)**

Стаття 8. Система місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою села в межах прав, наданих їй Конституцією та законами України як безпосередньо, так і через сільську раду та її виконавчі органи.

2. Систему місцевого самоврядування села складають:

- територіальна громада села;
- сільська рада;
- сільський голова;
- виконавчий комітет сільської ради; – органи самоорганізації населення.

3. Кількісний склад та порядок обрання зазначених рад визначається відповідно до Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, міських голів».

Стаття 9. Гарантії здійснення місцевого самоврядування в селі, діяльність його органів і посадових осіб

1. Органи і посадові особи місцевого самоврядування села діють відповідно до повноважень, наданих їм Конституцією України, законами України і цим Статутом.

2. Органи і посадові особи державної влади на території села не мають права втручатися в законну діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених законодавством.

3. Взаємовідносини органів та посадових осіб місцевого самоврядування села з органами державної влади, діяльність яких поширюється на територію села, базується на засадах поєднання інтересів територіальної громади та держави, співробітництва й взаємодопомоги, забезпечення здійснення завдань її соціально-економічного та культурного розвитку і реалізації функцій державної влади.

4. Права органів місцевого самоврядування села захищаються судом.

5. Обмеження права територіальної громади на місцеве самоврядування можливе лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану згідно із законами України.

Стаття 10. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

1. Систему актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування села складають:

- Статут територіальної громади;
- рішення сільської ради;
- розпорядження сільського голови;
- рішення виконавчого комітету сільської ради;
- акти інших виконавчих органів ради та їх посадових осіб.

2. Проекти актів органів місцевого самоврядування села, що зачіпають інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, подаються до відповідних органів юстиції для проведення правової експертизи на відповідність їх чинному законодавству.

3. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування села прийняті згідно з чинним законодавством, обов'язкові для виконання всіма розташованими на території села підприємствами, установами і організаціями незалежно від їх форм власності, а також посадовими особами, громадянами й об'єднаннями громадян.

4. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування села скасовуються згідно з чинним законодавством.

5. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування села з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

б. Невиконання або неналежне виконання актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування села, виданих відповідно до чинного законодавства, тягне відповідальність передбачену законодавством.

Стаття 11. Обов'язковість рішень, прийнятих територіальною громадою села (населеного пункту) на місцевому референдумі.

1. Рішення, прийняті територіальною громадою в межах наданих їй Конституцією та законами України прав щодо вирішення питань місцевого значення на місцевому референдумі, є обов'язковими для виконання всіма органами і посадовими особами місцевого самоврядування, громадянами, об'єднаннями громадян, а також підприємствами, установами й організаціями, які розташовані на території села.

2. Виконання рішень, прийнятих територіальною громадою села на місцевому референдумі, забезпечується сільським головою.

3. Невиконання або неналежне виконання рішень, прийнятих територіальною громадою села на місцевому референдумі, є підставою для притягнення до відповідальності в порядку та межах, визначених законами України.

Стаття 12. Тлумачення актів органів місцевого самоврядування

1. Офіційне тлумачення актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування здійснюють органи і посадові особи, що їх прийняли.

2. Офіційне тлумачення цього Статуту, рішень, прийнятих територіальною громадою на місцевому референдумі, здійснюється сільською радою за поданням сільського голови.

Стаття 13. Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальною громадою. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету села, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальною громадою про свою діяльність.

2. Територіальна громада в будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права й свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

3. Порядок і випадки дострокового припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування визначаються чинним законодавством.

4. Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

5. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України.

6. Органи та посадові особи місцевого самоврядування з питань здійснення ними делегованих повноважень органів виконавчої влади є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

7. Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам у результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів бюджету села, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом.

8. Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають у результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються в судовому порядку.

РОЗДІЛ III

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА СЕЛА (НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ) ТА ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЇЇ ЧЛЕНІВ НА УЧАСТЬ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Стаття 14. Територіальна громада села (населеного пункту)

1. Територіальну громаду села (далі – територіальну громаду) складають жителі, які постійно проживають на території села.

2. Територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій та повноважень, які здійснюються нею як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

3. Територіальна громада має права й обов'язки в межах наданих їй повноважень та виділених ресурсів вирішувати під свою повну відповідальність усі справи місцевого значення, якщо інше не передбачено чинним законодавством.

4. Територіальна громада є суб'єктом права комунальної власності.

5. Пріоритети розвитку територіальної громади щорічно визначаються сільською радою під час затвердження бюджету села.

Стаття 15. Форми та гарантії реалізації права членів територіальної громади на участь у здійсненні місцевого самоврядування

1. Члени територіальної громади здійснюють своє право на участь у місцевому самоврядуванні як безпосередньо, так і через відповідні органи місцевого самоврядування села.

2. Формами участі членів територіальної громади в місцевому самоврядуванні є:

- місцеві вибори;
- місцевий референдум;
- загальні збори громадян за місцем проживання;
- місцеві ініціативи;
- громадські слухання;
- звернення до органів і посадових осіб місцевого самоврядування села;
- участь у роботі органів місцевого самоврядування та робота на виборних посадах місцевого самоврядування села;
- участь у діяльності громадських організацій, професійних і творчих спілок;
- інші форми участі громадян у місцевому самоврядуванні села.

3. Будь-які обмеження права членів територіальної громади на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання в селі, за мовними або іншими ознаками забороняються.

Стаття 16. Місцевий референдум

1. Місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.

2. Місцевий референдум – це сільський референдум.

3. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене Конституцією України, законами України до відання місцевого самоврядування.

4. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади.

5. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території.

6. Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми.

7. За рішенням сільського референдуму можуть бути достроково припинені повноваження відповідно сільської ради, сільського голови відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

8. Порядок фінансування підготовки і проведення місцевих референдумів визначається сільською радою.

9. Усі рішення, що стосуються місцевого референдуму, а також проекти рішень, які виносяться на місцевий референдум, підлягають опублікуванню в місцевих засобах масової інформації.

Стаття 17. Загальні збори громадян за місцем проживання

1. Загальні збори громадян за місцем проживання – це збори членів територіальної громади, які проводяться в межах села або його окремих частин – вулиць, кварталів тощо.

2. До компетенції загальних зборів громадян належить:

– розгляд будь-яких питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, в межах Конституції України та законів України, внесення пропозицій відповідним органам і організаціям;

– обговорення проектів рішень сільської ради та їх органів з питань сільського життя;

– внесення пропозицій з питань порядку денного сесій сільської ради та її органів;

– заслуховування інформації сільського голови, посадових осіб місцевого самоврядування села, звітів керівників підприємств, установ і організацій, що належать до комунальної власності територіальної громади, порушення в разі необхідності перед відповідною радою питання про притягнення посадових осіб до відповідальності;

– інформування населення про прийняті радами та їх виконавчими органами рішення, хід їх виконання, про закони України, укази Президента України, інші акти органів законодавчої та виконавчої влади з питань, що зачіпають інтереси територіальної громади;

– утворення органів самоорганізації населення, затвердження їх положень, внесення змін і доповнень до них, вирішення питань про дострокове припинення повноважень (розпуск) органів самоорганізації населення, а також про відставку окремих їх членів;

– розгляд питань про надання допомоги інвалідам, ветеранам війни і праці, самотнім громадянам похилого віку, багатодітним сім'ям та іншим категоріям громадян, внесення відповідних пропозицій на розгляд сільської ради та її органів;

– внесення пропозицій щодо встановлення сільською радою місцевих податків і зборів, оголошення місцевих добровільних позик;

– розгляд питань про найменування, перейменування вулиць, провулків, скверів, парків, внесення пропозицій з цих питань;

– обговорення питань, пов'язаних із залученням населення до ліквідації наслідків аварій і стихійного лиха, сприяння органам місцевого самоврядування, державним органам у проведенні робіт щодо ліквідації наслідків аварій; заслуховування інформації виконавчих органів сільської ради про екологічно небезпечні аварії та ситуації і стан навколишнього природного середовища, а також про заходи, що вживаються з метою його поліпшення;

- розгляд питань про внесення на розгляд сільської ради пропозицій про проведення місцевого референдуму;
- розгляд питань про утворення ініціативних груп всеукраїнського і місцевих референдумів;
- обговорення інших питань, що зачіпають інтереси територіальної громади.

3. Загальні збори громадян мають право звертатися з пропозиціями до сільської ради, інших органів місцевого самоврядування, керівників підприємств, організацій і установ, які зобов'язані розглянути ці пропозиції та інформувати в місячний термін про результати розгляду осіб або органи, за рішенням яких було скликано збори.

4. Порядок проведення загальних зборів громадян проводиться відповідно до постанови Верховної Ради України «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» від 17.12.1993 року N 3748-ХІІ.

5. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами та посадовими особами місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ і організацій, яких ці рішення стосуються. Органи та посадові особи місцевого самоврядування, до яких звернулися з пропозиціями загальні збори громадян, повинні розглянути такі пропозиції в 30-денний термін та повідомити в 10-денний термін про результати їх розгляду сільського голову та суб'єктів, за ініціативою яких було скликано збори.

6. Витрати, пов'язані з підготовкою та проведенням загальних зборів громадян, здійснюються за рахунок бюджету села або за рахунок добровільних внесків відповідних жителів села.

Стаття 18. Місцеві ініціативи

1. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд сільською радою будь-якого питання, віднесеного Конституцією і законами України до відання місцевого самоврядування.

2. З місцевою ініціативою до сільської ради можуть виступити ініціативні групи, сформовані з членів територіальної громади чисельністю не менше 1/100 населення громади, які досягли повноліття.

3. Місцева ініціатива вноситься не пізніше, ніж через 10 днів після прийняття рішення ініціативною групою до сільської ради в письмовому вигляді та оформлюється відповідно до Регламенту відповідної ради.

4. Сільська рада розглядає питання, внесені в порядку місцевої ініціативи на чергових пленарних засіданнях ради з обов'язковою участю членів ініціативної групи.

5. Рішення, що прийняті сільською радою з питань, які внесені в порядку місцевої ініціативи, доводяться до відома територіальної громади не пізніше ніж через 25 днів після прийняття рішення.

Стаття 19. Громадські слухання

1. Громадськими слуханнями є зустрічі членів територіальної громади з сільським головою, депутатами відповідних рад, посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких:

- заслуховується інформація про вирішення окремих питань, які зачіпають інтереси всіх членів територіальної громади або її окремих частин;
- порушуються питання та вносяться пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування;
- обговорюються та вносяться пропозиції до проектів рішень сільської ради, її виконавчого комітету, розпоряджень сільського голови.
- інші питання, які передбачені для розгляду чинним законодавством України.

2. У громадських слуханнях на добровільних засадах мають право брати участь усі члени територіальної громади.

3. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

4. Громадські слухання скликаються у відповідності з Положенням, затвердженим сільською радою.

Стаття 20. Звернення до органів і посадових осіб місцевого самоврядування

1. Члени територіальної громади мають право особисто звертатися до органів і посадових осіб місцевого самоврядування із зауваженнями, скаргами, пропозиціями з питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, а також із заявами або клопотаннями щодо реалізації своїх законних прав та інтересів і скаргами про їх порушення у межах повноважень, визначених законодавством для органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

2. Органи та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані приймати до розгляду заяви громадян і реагувати на них згідно із чинним законодавством України.

3. Звернення може бути індивідуальним, якщо подане окремим громадянином, або колективним, якщо подане групою громадян.

4. Індивідуальне звернення може бути усним, викладеним громадянином на особистому прийомі, або письмовим, яке надсилається поштою або передається (реєструється) в установленому порядку до відповідного органу чи посадової особи місцевого самоврядування.

Стаття 21. Участь у роботі органів місцевого самоврядування та робота на виборних посадах місцевого самоврядування

1. Члени територіальної громади можуть бути присутніми на відкритих засіданнях сільської ради.

2. Члени територіальної громади мають право брати участь у засіданнях відповідного органу самоорганізації населення.

3. Члени територіальної громади, які мають право голосу на місцевих виборах, можуть бути обраними депутатами сільської ради, сільським головою.

4. Члени територіальної громади, які мають право голосу на місцевих виборах, можуть бути обраними посадовими особами органів самоорганізації населення.

Стаття 22. Участь у здійсненні місцевого самоврядування місцевих осередків політичних партій, громадських організацій, професійних і творчих спілок

1. Члени територіальної громади можуть брати участь у здійсненні місцевого самоврядування через участь у діяльності зареєстрованих в установленому законом порядку місцевих осередків політичних партій, громадських організацій, професійних і творчих спілок.

2. Місцеві осередки політичних партій, громадських організацій відповідно до законодавства:

- беруть участь у місцевих виборах;
- через своїх депутатів сільської ради беруть участь у виробленні та здійсненні політики села;
- сприяють залученню членів територіальної громади до обговорення важливих питань соціально-економічного та культурного розвитку села тощо.

3. Місцеві осередки політичних партій відповідно до Закону України «Про політичні партії в Україні» можуть вносити до органів місцевого самоврядування пропозиції, які обов'язкові для розгляду відповідними органами в установленому порядку.

4. Не допускається створення і діяльність структурних осередків політичних партій у виконавчих органах місцевого самоврядування.

5. Органам та посадовим особам місцевого самоврядування заборонено відокремлювати у своєму ставленні певні політичні партії чи надавати їм привілеї, а також сприяти політичним партіям, якщо інше не передбачено законом, у провадженні їх діяльності.

Стаття 23. Інші форми участі членів територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування

1. Перелік форм участі жителів села у здійсненні місцевого самоврядування, визначений цим Статутом, не є вичерпним. Органи та посадові особи місцевого самоврядування сприяють становленню нових форм участі жителів села у здійсненні місцевого самоврядування, в тому числі участь на громадських засадах у роботі комісій, які утворюються при органах місцевого самоврядування, участь у роботі консультативно-дорадчих рад, положення про

які визначаються рішенням відповідного органу місцевого самоврядування тощо.

Стаття 24. Масові заходи жителів села (населеного пункту)

1. Жителі села відповідно до Конституції України мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи, демонстрації й інші масові заходи.

2. Питання проведення масових заходів на території села визначається виконавчим комітетом сільської ради відповідно до чинного законодавства.

Стаття 25. Соціально – політичні конфлікти і шляхи їх подолання

1. Органи місцевого самоврядування дотримуються у своїй діяльності принципів громадянського миру та злагоди між членами територіальної громади, захисту прав, поваги гідності й інтересів різноманітних соціальних, етнічних і релігійних груп громадян.

2. У разі виникнення конфлікту передбачається погоджувальна процедура, порядок вирішення якого затверджується виконавчим комітетом сільської ради.

3. У передбачених законодавством випадках конфлікти вирішуються в судовому порядку.

Стаття 26. Право на охорону здоров'я і медичну допомогу

1. Кожен член територіальної громади має право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Охорона здоров'я мешканців села забезпечується фінансуванням з районного бюджету соціально-економічних, медикосанітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

2. У комунальних закладах охорони здоров'я селища медична допомога надається безоплатно в межах визначеного законом гарантованого мінімуму.

3. Сільська влада сприяє розвитку приватної медицини та залученню на законних підставах коштів громадян, підприємств, установ і організацій усіх форм власності для забезпечення ефективної медичної допомоги в комунальних лікувальних закладах села.

Стаття 27. Право на чисте повітря

1. Члени територіальної громади мають право дихати чистим повітрям.

2. На території села забороняється куріння в службових приміщеннях органів державної влади і органів міського самоврядування, в усіх навчальних, лікувально-профілактичних закладах, у закладах культури, фізкультури і спорту, у громадському транспорті, у місцях загального користування (у під'їздах, на сходових майданчиках багатоквартирних будинків тощо). У місцях проведення

масових заходів (на стадіонах та в інших спортивних спорудах, палацах культури, кінотеатрах тощо) куріння можливе тільки у спеціально відведених для цього місцях. Забороняється продаж тютюнових виробів особам віком до 18 років.

3. На території села забороняється спалювати сміття, сухе листя, підпалювати суху траву.

4. На території села забороняється експлуатувати транспортні засоби та інші пересувні засоби і установки, що не відповідають екологічним вимогам і забруднюють повітря.

5. За забруднення атмосферного повітря громадянами та юридичними особами настає, відповідно до чинного, законодавства адміністративна, цивільна та кримінальна відповідальність.

РОЗДІЛ IV ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Стаття 28. Система органів самоорганізації населення

1. Органи самоорганізації населення – це представницькі органи, що створюються частиною жителів, які проживають на відповідній території у межах села.

2. Органи самоорганізації населення створюються за територіальною ознакою.

3. Органи самоорганізації населення мають такі види: – вуличні комітети, які діють у межах однієї або кількох вулиць;

4. Органи самоорганізації населення діють на підставі Конституції України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, Статуту територіальної громади села, розпоряджень сільського голови, виданих у межах своїх повноважень, рішень сільської ради та її виконавчого органу, рішень зборів громадян за місцем проживання, які його обрали, та положення про цей орган.

5. Обирати та бути обраними до органів самоорганізації населення можуть громадяни України, які мають право голосу на виборах та референдумах і проживають на відповідній території.

Стаття 29. Порядок створення та діяльності органів самоорганізації населення

1. Правовий статус, порядок створення та діяльності органів самоорганізації населення визначається законодавством України.

2. До набуття чинності відповідних законів України правовий статус, повноваження, порядок створення та діяльності органів самоорганізації населення визначається цим Статутом та сільською радою.

Стаття 30. Територія, в межах якої діють органи самоорганізації населення

1. Територія, в межах якої діють органи самоорганізації населення, визначається рішенням сільської ради, виходячи з пропозиції жителів, з урахуванням територіальної доцільності, соціально-економічної цілісності, спільності інтересів певних груп населення тощо.

2. Вуличні, комітети можуть діяти як самостійні органи самоорганізації населення і як складові, відповідно, вуличних, квартальних комітетів за рішенням загальних зборів громадян, які обрали ці органи самоорганізації населення.

Стаття 31. Порядок створення органу самоорганізації населення

1. Створення органу самоорганізації населення може ініціюватися сільським головою, сільською радою, депутатом сільської ради відповідного виборчого округу або за ініціативою не менше, ніж 5 відсотків від загальної кількості членів територіальної громади, які проживають на відповідній території та мають право голосу на місцевих виборах.

2. Положення про орган самоорганізації населення приймається зборами громадян за місцем проживання та затверджується сільською радою.

3. Питання про створення органу самоорганізації населення, внесені на розгляд сільської ради, розглядається на найближчому її засіданні за участю представників ініціаторів створення органу самоорганізації населення.

4. Рішення сільської ради про створення органу самоорганізації населення доводиться до відома територіальної громади села.

5. Загальні збори громадян щодо створення органу самоорганізації населення скликаються сільським головою за ініціативою сільської ради, депутата сільської ради відповідного округу.

6. Орган самоорганізації населення обирається зборами громадян за місцем проживання. Загальний склад органу самоорганізації населення визначається зборами громадян за місцем проживання.

Стаття 32. Фінансова та матеріальна основа органів самоорганізації населення

1. Фінансовою основою діяльності органу самоорганізації населення є кошти відповідного місцевого бюджету, а також власні кошти, які формуються з: – добровільних внесків фізичних і юридичних осіб; – інших надходжень, не заборонених законодавством.

2. Орган самоорганізації населення самостійно використовує фінансові ресурси, отримані з місцевого бюджету, для виконання делегованих повноважень на цілі та в межах, визначених радою, а також добровільні внески фізичних і юридичних осіб та інші надходження, не заборонені законодавством.

3. Матеріальною основою діяльності органу самоорганізації населення є майно, передане йому радою в оперативне управління, та його власне майно, яке складається з:

- добровільних майнових внесків фізичних і юридичних осіб;
- майна, придбаного органом самоорганізації населення за власні кошти.

4. Органи самоорганізації населення для виконання своїх повноважень користуються майном, придбаним ними або переданим їм в оперативне управління відповідними радами, згідно з його призначенням.

Стаття 33. Організація роботи органу самоорганізації населення

1. Формою роботи органу самоорганізації населення є засідання.

2. Засідання органу самоорганізації населення скликаються його керівником або заступником керівника за необхідності, але не менше одного разу на квартал.

3. Порядок позачергового скликання засідання органу самоорганізації населення визначається Положенням про цей орган.

4. Засідання органу самоорганізації населення є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини його загального складу.

5. Для забезпечення роботи орган самоорганізації населення може утворювати комісії, робочі групи, інші свої органи в порядку, визначеному Положенням про цей орган.

6. Орган самоорганізації населення з питань, віднесених до його повноважень, може приймати рішення організаційно-розпорядчого характеру.

7. Рішення органу самоорганізації населення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини загального складу цього органу.

8. Рішення органу самоорганізації населення, що не відповідають чинному законодавству або прийняті з питань, не віднесених до його повноважень, скасовуються відповідною радою.

Стаття 34. Правовий статус членів органу самоорганізації населення

1. Правовий статус членів органу самоорганізації населення визначається Положенням про цей орган.

2. Члени органу самоорганізації населення виконують свої обов'язки на громадських засадах.

3. За рішенням зборів громадян за місцем проживання керівник і секретар цього органу можуть працювати в ньому на постійній основі з оплатою їхньої праці за рахунок власних коштів органу самоорганізації населення.

Стаття 35. Порядок припинення діяльності органу самоорганізації населення

1. Порядок припинення діяльності органу самоорганізації населення визначається Положенням про орган самоорганізації населення.

2. У разі припинення діяльності органу самоорганізації населення майнові питання вирішуються відповідно до Положення про цей орган та чинного законодавства:

– майно, надане органу самоорганізації населення у користування підприємствами, установами, об'єднаннями громадян або громадянами, повертається його колишньому власнику;

– фінансові ресурси та майно, що були передані сільською радою в оперативне управління органу самоорганізації населення, що припинив свою діяльність, передаються сільській раді;

– власні фінансові ресурси органу самоорганізації населення, що припинив свою діяльність, використовуються на цілі та в порядку, встановленому зборами громадян за місцем проживання, що створили цей орган.

3. Повноваження органу самоорганізації населення можуть бути достроково припинені у разі:

– невиконання рішень сільської ради, її виконавчого комітету – за рішенням відповідної сільської ради, яка дала дозвіл на його створення;

– невиконання своїх повноважень, а також саморозпуску – за рішенням загальних зборів громадян за місцем проживання.

4. Орган самоорганізації населення припиняє свої повноваження також у разі перебудови вулиць, кварталів, у межах яких вони діють, якщо така перебудова, реорганізація пов'язана з відселенням (переселенням) жителів, які брали участь у зборах, що заснували цей орган.

РОЗДІЛ V

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ГУМАНІТАРНО_КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА

Стаття 36. Місцеве планування

1. Завдання місцевого соціально-економічного та гуманітарнокультурологічного планування полягає в ефективній координації процесів землекористування, приватного та громадського будівництва.

2. Органи місцевого самоврядування визначають порядок використання земельних ділянок під забудову в процесі складення та затвердження планів землекористування.

3. Органи місцевого самоврядування контролюють процеси будівництва та виконання власних планів перспективного розвитку через використання наданого законом права щодо надання дозволів та координації діяльності суб'єктів будівництва на території села.

4. Сільська рада має надане законом право стосовно відведення землі, що належить територіальній громаді, а також право щодо визначення особливих

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

умов у разі забудови важливих для життєдіяльності територіальної громади земельних ділянок.

5. З метою розвитку окремих територій села може прийняти рішення щодо використання капіталовкладень на будівництво мереж електро та водопостачання, а також стимулювати залучення приватних коштів.

6. Планування будівництва здійснюється в два етапи: складення відповідно до встановленого порядку плану землекористування та складення плану забудови.

7. План землекористування, затверджений рішенням ради, є актом нормативно-правового характеру, що є обов'язковим для виконання органами та посадовими особами місцевого самоврядування, які повинні погоджувати з ним у процесі подальшого планування всі інші рішення.

8. Затверджений план забудови села є обов'язковим для виконання на території села всіма громадянами, їх об'єднаннями, установами, юридичними особами та іншими територіальними громадами.

10. Органи місцевого самоврядування можуть залучати до розробки плану забудови представників громадськості, виносити це питання на громадське обговорення та загальні збори. Проект плану забудови оприлюднюється і вноситься на затвердження лише після обговорення пропозицій та зауважень, що надійшли до органів місцевого самоврядування.

Стаття 37. Економічний розвиток села (населеного пункту)

Економічний розвиток села спрямований на укріплення та зростання інфраструктури села, розширення і підвищення якості товарів і послуг, активізацію участі жителів у фінансово-господарській діяльності в селі.

Стаття 38. Діяльність з вирішення екологічних питань села (населеного пункту)

1. Діяльність з вирішення екологічних питань села орієнтована на вироблення екологічних норм, підготовку екологічних проектів та їх реалізації в інтересах громадян з метою рекреації територій села, підтримку на них нормального екологічного балансу, створення сприятливих екологічних умов для праці та життя людей, а також формування системи контролю за станом навколишнього середовища та налагодження системи відповідного інформування органів місцевого самоврядування, підвищення якості навколишнього середовища, формування здорового способу життя людей.

2. Діяльність з вирішення екологічних питань села реалізується за допомогою складання спеціальних програм екологічного розвитку села, розробки екологічних розділів у програмах соціально-економічного розвитку територіальної громади, виділення бюджетного фінансування екологічних проблем, вироблення санкцій до порушників екологічних норм, розробки і реалізації екологічних проектів.

3. Сільська рада не рідше одного разу на рік розглядає на своїх засіданнях питання щодо екологічної ситуації та контролю за ходом виконання запланованих заходів з її поліпшення.

Стаття 39. Розвиток науки і освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, культури і мистецтва

1. Виконавчий комітет сільської ради в рамках своїх повноважень забезпечує розвиток соціально-культурної сфери життєдіяльності села – освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, культури і мистецтва тощо.

2. Пріоритети соціально-культурного розвитку села визначаються сільською радою щорічно на першій сесії сільської ради наступного року.

3. Сільський голова особисто контролює забезпечення діяльності освіти та охорони здоров'я, надає сприяння розвитку фізкультури і спорту, підтримує заклади та діячів культури і мистецтва.

Стаття 40. Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки

Органи місцевого самоврядування, в межах наданих їм законодавством повноважень, розробляють та впроваджують заходи з охорони громадського порядку та громадської безпеки з таких основних напрямів:

- запобігання вчиненню злочинів та правопорушень шляхом здійснення правоохоронними органами регулярних профілактичних заходів на території села;
- запобігання підлітковій злочинності;
- врегулювання виконавчим комітетом сільської ради питань щодо проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням громадського порядку під час їх проведення;
- налагодження системи постійно діючого взаємозв'язку та обміну інформацією з відповідних питань між виконавчим органом сільської ради, членами територіальної громади та правоохоронними органами;
- організація та забезпечення відповідного освітлення села в цей період;
- організація безпеки дорожнього руху;
- сприяння органам внутрішніх справ у забезпеченні додержання правил паспортної системи тощо.

Стаття 41. Соціальний захист населення

1. Соціальний захист населення вважається найважливішим пріоритетом діяльності органів місцевого самоврядування, здійснюється відповідно до законодавства України.

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

2. Соціальний захист будується на принципах гуманізму, адресності, соціальної справедливості.

3. Сільська рада може здійснювати додаткові заходи соціального захисту тих чи інших груп населення, що повинні бути підтверджені бюджетним фінансуванням.

4. З метою зниження безробіття сільська рада щорічно приймає програму громадських робіт, контролює її виконання, стимулює зростання трудової зайнятості населення, сприяє розвитку сільського ринку праці, підтримує підприємства, які утворюють нові робочі місця.

Стаття 42. Пільги, гарантії і порядок їх встановлення і зняття

1. На території села чинні всі пільги і компенсації, встановлені законодавством України.

2. Основними принципами встановлення і зняття пільг є їх обґрунтованість, перевага грошової форми, рівність усіх членів територіальної громади пільгової категорії, систематичність.

3. Розміри, порядок установаження додаткових пільг і гарантій та їх зняття визначаються рішеннями сільської ради.

4. Пільги можуть передбачати: грошові виплати, безкоштовне користування послугами, одержання гарантій.

Стаття 43. Підтримка благодійництва, меценатства та спонсорства

1. Під благодійництвом, меценатством та спонсорством слід розуміти:

– благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги;

– меценатство – добровільна безкорислива діяльність фізичних осіб у матеріальній, фінансовій та іншій підтримці набувачів благодійної допомоги;

– спонсорство – добровільна безприбуткова участь фізичних та юридичних осіб у матеріальній підтримці благодійної діяльності з метою популяризації винятково свого імені, торгової марки, назви.

2. Підтримка благодійності, меценатства та спонсорства припускає:

– доведення фактів цієї діяльності до жителів села через засоби масової інформації; – заохочення шляхом зниження ставок місцевих податків.

**РОЗДІЛ VI
ФІНАНСИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СЕЛА
(НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ)**

Стаття 44. Загальні принципи фінансової діяльності територіальної громади

1. Фінансова діяльність територіальної громади має на меті:

- створення відповідних механізмів регулювання процесів економічного та соціального розвитку, що відіграватимуть у них стимулюючу та координуючу роль;
- запровадження відповідних фіскальних інструментів, що дозволятимуть створювати механізми щодо формування надійної бази власних надходжень та сприятимуть розвитку економічних процесів на території села;
- забезпечення процесів надання громадських послуг у соціальній та житлово-комунальній сферах; формування системи соціального захисту населення, притаманної ринковій економіці;
- сприяння розвитку інвестиційних процесів, спрямованих на формування сучасної інфраструктури комунального господарства;
- якісне виконання повноважень, делегованих органам місцевого самоврядування.

2. Фінансова діяльність територіальної громади відбувається на засадах:

- планування фінансових ресурсів;
- першочергового забезпечення потреб, які мають важливе значення для розвитку територіальної громади та соціально-економічного благополуччя її членів;
- урахування загальнодержавних інтересів;
- прозорості, регулярного інформування, винесення на обговорення питань фінансового планування, інвестиційної діяльності, проектів сільського бюджету та забезпечення доступу до здійснення контролю з боку громадськості;
- застосування новітніх технологій у здійсненні фінансового менеджменту та використання широкого спектру фінансових інструментів, притаманних ринковій економіці.

Стаття 45. Планування фінансових ресурсів

1. З метою оптимального вирішення питань, що належать до відання місцевого самоврядування та закладення чітких бюджетних орієнтирів, органи місцевого самоврядування запроваджують систему середньострокового фінансового планування, що передбачає фінансовий розвиток громади протягом п'яти років.

2. Фінансовий план містить прогнозовані бюджетні видатки та надходження, а також запропоновані заходи щодо забезпечення бюджетної збалансованості у наступних роках. Основою для планування фінансових ресурсів має бути інвестиційна програма, що складається виконавчими органами. Фінансовий план та інвестиційна програма щороку коригуються відповідно до потреб розвитку територіальної громади.

3. Фінансове планування відбувається на таких засадах:

- виявлення визначальних факторів перспективного розвитку;
- обґрунтування рішень та програм, що впливатимуть на визначення перспективних завдань та планування видатків.

Стаття 46. Повноваження щодо фінансових зобов'язань

1. Органи місцевого самоврядування беруть на себе зобов'язання щодо виплати коштів на здійснення інвестицій та заходів, спрямованих на їх залучення, лише в тому випадку, якщо це передбачено положеннями бюджетного планування.
2. Обсяги фінансових зобов'язань розраховуються відповідно до передбачених бюджетних можливостей наступних трьох років.
3. У виняткових випадках калькуляція зобов'язань може здійснюватися на весь період реалізації інвестиційного проекту. Органи місцевого самоврядування беруть на себе такі зобов'язання лише за умов наявності виважених та переконливих розрахунків, які свідчать про те, що обсяги зазначених зобов'язань не несуть загрози щодо розбалансування бюджетів наступних років.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо надання зобов'язань діють до затвердження бюджету наступного року.

Стаття 47. Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

1. Держава фінансує у повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади. Кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування цих повноважень, щороку передбачаються в Законі України про Державний бюджет України.
2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Указані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 48. Утворення цільових фондів

1. Сільська рада може утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого сільського бюджету.
2. Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується сільською радою.

Стаття 49. Місцеві податки і збори

1. Сільська рада відповідно до закону встановлює місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ VII МАЙНО ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Стаття 50. Право комунальної власності

1. Територіальній громаді села належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, у тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом від умерлою, переходить у власність територіальній громаді за місцем відкриття спадщини.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальній громаді безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна в порядку, встановленому законом.

3. Територіальна громада села безпосередньо або через органи місцевого самоврядування може об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності.

4. Сільська рада від імені та в інтересах територіальній громаді відповідно до закону здійснює правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, у тому числі виконує всі майнові операції, може передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

5. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються сільською радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до місцевого бюджету і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетом розвитку.

6. Майнові операції з об'єктами права комунальної власності не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

7. Право комунальної власності територіальній громаді захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальній громаді і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо

територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

8. Сільська рада мають право:

- вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність територіальної громади підприємств, установ та організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальної громади;
- мати об'єкти комунальної власності за межами адміністративнотериторіальної одиниці.

РОЗДІЛ VIII ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 51. Порядок прийняття і реєстрації Статуту

1. Статут затверджується на пленарному засіданні сільської ради більшістю голосів депутатів від загального складу ради.
2. Статут набуває чинності з дня його державної реєстрації в органах Міністерства юстиції.

Стаття 52. Порядок внесення змін та доповнень до Статуту

1. Зміни та доповнення до Статуту вносяться сільською радою більшістю голосів депутатів від загального складу ради.
2. Право внесення проектів змін та доповнень до Статуту мають сільський голова, виконавчий комітет сільської ради, депутати сільської ради, постійні комісії сільської ради, загальні збори громадян. Відповідні зміни та доповнення до Статуту вносяться також сільською радою за результатами місцевого референдуму.

Стаття 53. Контроль за виконанням Статуту та його зберігання

1. Контроль за виконанням Статуту здійснюють сільська рада, сільський голова, інші органи і особи в порядку, передбаченому цим Статутом і чинним законодавством України.
2. Статут у трьох ідентичних примірниках зберігається в сільській раді, районному архіві, органі, що здійснив його реєстрацію.

Взірець

Положення «Про добровільне об'єднання територіальних громад» на Ланівеччині

(Розроблено на основі Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Відносини, що регулюються цим Положенням.

1. Це Положення регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 2. Принципи організації та функціонування добровільного об'єднання територіальних громад

1. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст Ланівеччини організовується та функціонує за дотриманням таких принципів:

- 1) конституційності та законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування; 6) прозорості та відкритості; 7) відповідальності.

Стаття 3. Суб'єкти добровільного об'єднання територіальних громад

1. Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.

2. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською.

Стаття 4. Основні умови добровільного об'єднання територіальних громад

1. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких умов:

- 1) у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;
 - 2) територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;
 - 3) об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території, однієї області;
 - 4) при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;
 - 5) якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.
2. Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади.
3. Добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів як сільської чи міської місцевості.
4. Найменування об'єднаної територіальної громади, як правило, є похідним від найменування населеного пункту (села, селища, міста), визначеного її адміністративним центром.

Розділ II

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стаття 5. Ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад

1. Ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст можуть бути:
 - 1) сільський, селищний, міський голова;
 - 2) не менш як третина депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради;
 - 3) члени територіальної громади в порядку місцевої ініціативи;
 - 4) органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менш як третини членів відповідної територіальної громади).
2. Пропозиція щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад повинна, зокрема, містити:
 - 1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;

2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування.

3. Сільський, селищний, міський голова забезпечує вивчення пропозиції щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення, яке проводиться протягом 30 днів з дня надходження такої пропозиції. Після завершення громадського обговорення пропозиція подається до відповідної ради на наступну сесію для прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи.

4. Порядок проведення громадського обговорення з питань, передбачених цим Законом, визначається сільською, селищною, міською радою.

Стаття 6. Порядок підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад

1. Сільський, селищний, міський голова після прийняття відповідною радою рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад надсилає пропозицію про таке об'єднання сільському, селищному, міському голові суміжної територіальної громади.

2. Сільський, селищний, міський голова суміжної територіальної громади забезпечує вивчення пропозиції щодо добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення, яке проводиться протягом 30 днів з дня надходження такої пропозиції. Після завершення громадського обговорення пропозиція подається до відповідної ради на наступну сесію для прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи або про відмову в наданні згоди.

3. У разі прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад сільський, селищний, міський голова, який ініціював об'єднання, приймає рішення про утворення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад та інформує про це Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, відповідні обласну раду, обласну державну адміністрацію.

Спільна робоча група формується з однакової кількості представників від кожної територіальної громади, що об'єднується.

Утворення спільної робочої групи є початком процедури добровільного об'єднання територіальних громад.

4. Спільна робоча група готує проекти відповідних рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

Стаття 7. Підготовка рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад

1. Проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад повинні, зокрема, містити:

1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;

2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування;

3) план організаційних заходів щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

2. Сільські, селищні, міські голови забезпечують протягом 60 днів проведення обов'язкового громадського обговорення (громадські слухання, збори громадян, інші форми консультацій з громадськістю) підготовлених спільною робочою групою проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад, за результатами якого сільські, селищні, міські голови вносять питання про його схвалення на розгляд сільських, селищних, міських рад.

Питання про схвалення проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад розглядається сільськими, селищними, міськими радами протягом 30 днів з дня його внесення на їх розгляд та з врахуванням результатів громадського обговорення.

3. Схвалені сільськими, селищними, міськими радами проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад у п'ятиденний строк подаються, обласній державній адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України.

4. Обласна державна адміністрація протягом 10 робочих днів з дня отримання проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад готує відповідний висновок, що затверджується постановою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, розпорядженням голови обласної державної адміністрації.

5. У разі відповідності проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад Конституції та законам України сільські, селищні, міські ради приймають рішення про добровільне об'єднання територіальних громад або про проведення місцевого референдуму щодо підтримки об'єднання територіальних громад.

6. У разі встановлення невідповідності проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад Конституції та законам України, обласна державна адміністрація повертає його на доопрацювання у порядку, встановленому цим Законом.

7. У разі прийняття сільськими, селищними, міськими радами рішень про добровільне об'єднання територіальних громад, а також у разі підтримки добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі сільський, селищний, міський голова територіальної громади, в якій ініційовано питання про добровільне об'єднання територіальних громад, звертається до обласної державної адміністрації з пропозицією звернутися до Центральної виборчої комісії для прийняття нею рішення про призначення перших виборів

депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови в установленому законом порядку.

8. Обласна державна адміністрація протягом 10 робочих днів з дня отримання рішень про добровільне об'єднання територіальних громад у разі їх відповідності висновку, передбаченому частиною четвертою цієї статті, звертається до Центральної виборчої комісії для прийняття нею рішення про призначення перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови в установленому законом порядку.

Про таке звернення, обласна державна адміністрація одночасно інформує, відповідні обласні ради, відповідні ради, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад.

Стаття 8. Утворення об'єднаної територіальної громади та реорганізація органів місцевого самоврядування

1. Об'єднана територіальна громада вважається утвореною за цим Положенням з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому частиною четвертою статті 7 цього Положення.

2. Повноваження сільських, селищних, міських рад, сільських, селищних, міських голів, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, завершуються в день набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Після завершення повноважень сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, їхні виконавчі комітети продовжують здійснювати свої повноваження до затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету. Протягом зазначеного строку сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, очолює такі виконавчі комітети та входить до їх персонального складу.

Після завершення повноважень сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради у територіальній громаді, що увійшла до об'єднаної територіальної громади, відповідні функції одноособово виконує сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, з дня набуття ним повноважень до затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою персонального складу її виконавчого комітету.

3. Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття

повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

У разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну об'єднану територіальну громаду все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю об'єднаної територіальної громади, а пов'язані з таким майном права та обов'язки належать об'єднаній територіальній громаді з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

4. З дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, у порядку, визначеному цим Положенням, здійснюється реорганізація відповідних юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, та розміщених поза адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, шляхом їх приєднання до юридичної особи – сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади. Після завершення реорганізації відповідні юридичні особи – сільські, селищні, міські ради припиняються у порядку, визначеному цим Положенням.

Юридична особа – сільська, селищна, міська рада, розміщена в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Найменування представницького органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з частини, яка є похідною від власного найменування населеного пункту, визначеного її адміністративним центром, у формі прикметника та відповідного загального найменування представницького органу місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська рада).

5. З дня затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету у порядку, визначеному цим Положенням, здійснюється реорганізація відповідних юридичних осіб – виконавчих комітетів відповідних сільських, селищних, міських рад, розміщених поза адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, шляхом їх приєднання до юридичної особи – виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади. Після завершення реорганізації відповідні юридичні особи – виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад припиняються у порядку, визначеному цим Положенням.

Юридична особа – виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб – виконавчих

комітетів відповідних сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об'єдналися, з дня затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету.

Найменування виконавчого органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з відповідного загального найменування виконавчого органу місцевого самоврядування (виконавчий комітет, управління, відділ тощо) та повного найменування відповідного представницького органу місцевого самоврядування у родовому відмінку.

6. Реорганізація юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів у випадках, передбачених цим Положенням, здійснюється без повідомлення про неї органу, що здійснює державну реєстрацію, а також без збирання вимог кредиторів, отримання їхньої згоди.

7. Під час проведення реорганізації юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів повноваження з управління справами таких юридичних осіб здійснює сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою.

За поданням сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою, відповідна сільська, селищна, міська рада може утворити комісії для забезпечення виконання таким головою повноважень з управління справами юридичних осіб, що реорганізуються.

8. Після припинення повноважень сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, їхніх виконавчих комітетів, сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради територіальної громади, що увійшла до об'єднаної територіальної громади, видані ними нормативно-правові акти, невиконані акти індивідуальної дії зберігають чинність на відповідних територіях та для відповідних осіб.

Сільська, селищна, міська рада, обрана об'єднаною територіальною громадою, її виконавчий комітет можуть вносити зміни, визнавати такими, що втратили чинність, або скасовувати акти відповідних органів місцевого самоврядування та посадових осіб, визначені в абзаці першому цієї частини.

9. Бюджети територіальних громад, що об'єдналися, виконуються окремо до закінчення бюджетного періоду з урахуванням особливостей, встановлених цією частиною.

Сільська, селищна, міська рада, обрана об'єднаною територіальною громадою, може вносити зміни до рішень про місцеві бюджети, прийняті сільськими, селищними, міськими радами, обраними територіальними громадами, що об'єдналися.

До завершення періоду окремого виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, функції головних розпорядників, розпорядників бюджетних коштів територіальних громад, що об'єдналися, продовжують здійснювати відповідні бюджетні установи в особі сільського, селищного,

міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою, інших керівників бюджетних установ.

До завершення періоду окремого виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, функції місцевих фінансових органів територіальних громад, що об'єдналися, здійснюють:

1) відповідні місцеві фінансові органи, створені до об'єднання територіальних громад;

2) сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, якщо у відповідних територіальних громадах місцеві фінансові органи не були створені згідно із законом.

Залишки коштів на кінець бюджетного періоду бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, перераховуються до бюджету об'єднаної територіальної громади на підставі платіжних доручень за підписом сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою.

10. Бюджет об'єднаної територіальної громади розробляється з урахуванням особливостей підготовки місцевих бюджетів, визначених бюджетним законодавством.

11. Державна реєстрація припинення юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, їхніх виконавчих комітетів шляхом приєднання здійснюється на підставі заяви, поданої сільським, селищним, міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою суб'єкту державної реєстрації.

Державна реєстрація припинення шляхом приєднання юридичних осіб – виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, які забезпечують окреме виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, здійснюється не раніше затвердження бюджету об'єднаної територіальної громади.

Юридична особа – сільська, селищна, міська рада, її виконавчий комітет є такою, що припинилася, з дня внесення запису про її припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

12. Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу – сільську, селищну, міську раду, обрану об'єднаною територіальною громадою, її виконавчий комітет, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюється на підставі заяви, поданої сільським, селищним, міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою.

Розділ III

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стаття 9. Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад

1. Держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад.

2. Організаційну підтримку та інформаційно-просвітницьке сприяння добровільному об'єднанню територіальних громад забезпечують, місцеві державні адміністрації.

3. Методичне забезпечення добровільного об'єднання територіальних громад, визначення обсягів та форми підтримки здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування.

Стаття 10. Фінансова підтримка державою добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст

1. Держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади у разі, якщо її межі повністю відповідають межам, визначеним перспективним планом формування територій громад області.

2. Пропозиції щодо надання фінансової підтримки об'єднаній територіальній громаді вносяться, відповідною обласною державною адміністрацією за поданням місцевої ради об'єднаної територіальної громади Кабінету Міністрів України не пізніше 15 серпня року, що передуює бюджетному періоду, в якому передбачається надання такої фінансової підтримки.

3. Загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад, утворених відповідно до перспективного плану формування територій громад, області, пропорційно до площі об'єднаної територіальної громади та кількості сільського населення у такій територіальній громаді з рівною вагою обох цих факторів.

4. Загальний обсяг субвенцій на формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад визначається законом про Державний бюджет України.

5. Порядок надання субвенцій з державного бюджету об'єднаним територіальним громадам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Перспективний план формування територій громад області:

1. Перспективний план формування територій громад області розробляється, відповідною обласною державною адміністрацією згідно з

методикою формування спроможних територіальних громад і охоплює всю територію області.

2. Методика формування спроможних територіальних громад розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування, та затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. Перспективний план формування територій громад області схвалюється відповідно обласною радою за відповідної обласної державної адміністрації та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» передбачає декілька послідовних етапів процесу об'єднання і визначає часові рамки тих етапів. Однак він чітко не визначає, чи ті рамки є жорсткими. Якщо їх вважати такими, то процес об'єднання потребуватиме понад 6 місяців, і значить, він має розпочатися в громадах не пізніше 1 березня, що важко забезпечити. Пропонується вважати визначені законом терміни проходження етапів об'єднання не жорсткими, а максимальними. Крім того, можна рекомендувати радам визначати формою таких обговорень збори громадян. Тоді кожне з подібних обговорень можна було б проводити не за 30, а, скажімо, за 10 днів. Сесії відповідних рад для прийняття рішень, щоб не втрачати час, можна проводити в терміновому порядку, а також скоротити терміни здійснення відповідних етапів об'єднання облдержадміністраціями та облрадами.

При практичному застосуванні Закону може виникнути питання щодо тлумачення цього виразу: – він означає необхідність витратити на виконання тих чи інших заходів повністю названий у відповідній нормі закону час? – чи він означає максимальний час, у межах якого має бути виконано передбачений захід?

Тим часом повернемося до сюжетної лінії нашого твору, розглянемо якими моральними і духовними засадами володіють Ланівчани, майбутні члени територіальних громад.

*Революції, як правило, ставили собі
за мету захоплення влади.
Коли ж піднімалися селяни,
то їхніми діями, рухали, як правило
споконвічні національні стремління
і прагнення... волі...*

*Поетеса Світлана Олексинин написала:
Стукає нам'ять в посивілі скроні,
Нерви з напруги гудуть.
Віють вітри на одвічній Лисоні,
Тугу і сльози несуть...
(Богдан Андрушків)*

Методологія дослідження ефективності функціонування підприємств

Методологія дослідження ефективності функціонування підприємств в умовах об'єднання територіальних громад, в останні роки вивчалась багатьма вченими. Зокрема М. К. Пархомець у своїй монографії [196] розглянув цю тему для підприємницьких структур АПК, що властиво для низових адміністративних районів. Свою методологію дослідження в умовах переробних підприємств застосувала Н. Б. Кирич.

Нами розроблена дана тематика з урахуванням загальних закономірностей і принципів розвитку економіки України, базуючись на таких теоретичних положеннях:

- господарський комплекс є цілісною системою, структура якої складається з елементів, які функціонують за допомогою різних типів зв'язків. Як цілісна система він функціонує під впливом чинників внутрішнього і зовнішнього середовища;
- внутрішнє середовище обумовлює функціонально-галузеву структуру, рівень ефективності розвитку та організацію системи;
- зовнішнє середовище впливає на інтеграційні зв'язки даної системи із системами інших територіальних об'єднань та держави в цілому і створює умови для функціонування їх складових;
- взаємообумовлена дія чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ створюють умови для функціонування як окремих господарських структур, так і системи у цілому;
- ефективність функціонування залежить від збалансованого розвитку всіх елементів її структури та необхідного правового забезпечення інтеграційних процесів у цій системі.

Поняття методології, методики і методу дослідження економічних явищ у процесі формування, функціонування та розвитку господарського комплексу тісно взаємопов'язані.

Загальновідомо, метод наукового дослідження – це система теоретичних і практичних операцій, спрямованих на розв'язання конкретних економічних

завдань з урахуванням пізнавальної мети та специфічних особливостей економіки [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. Мету і завдання економічного дослідження з цієї тематики постійно спонукають економічні, політичні чинники та матеріальні потреби суспільства.

Функція методу спрямовується на отримання нової інформації про розкриття сутності економічних явищ і процесів, закономірності формування, функціонування та розвитку господарського комплексу на умовах повного господарського розрахунку. Вибір певного методу, їх сукупність й правильність застосування дають змогу отримати об'єктивні результати проведеного дослідження.

Методологія, як свідчить література [Помилка! Джерело посилання не знайдено.; Помилка! Джерело посилання не знайдено.], це наука про концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, що забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації для пізнання процесів, явищ і систем та поведінку суб'єктів управління господарським комплексом об'єднання територіальних громад у наперед заданих умовах.

Методика – конкретизація методу у формі інструкцій, правил чіткого опису прийомів і способів дослідження, включаючи техніку та різноманітні операції з фактичним матеріалом. Методика включає системну сукупність прийомів і способів дослідження, процесів, явищ, що в нашому випадку має місце на прикладі господарського комплексу об'єднання територіальних громад на умовах повного розрахунку та самофінансування.

Методологія синтезує специфічні методи та способи пізнання економічних процесів, є їх базою. Вона має два найважливіших елементи – діалектику (діалектичний метод дослідження) та логіку [Помилка! Джерело посилання не знайдено., с.165].

Кожний науковий метод, що застосовують у дослідженні, повинен відповідати таким вимогам:

- чіткість, тобто загальнозрозумілість і доступність методу;
- спрямованість – підпорядкованість методу досягненню певної мети, розв'язанню конкретних завдань;
- детермінованість – суворі послідовність використання методу;
- результативність – здатність методу забезпечувати плідне досягнення поставленої мети;
- надійність – здатність методу з великою ймовірністю забезпечувати отримання бажаного результату;
- економічність – вибір такого методу, який забезпечує вирішення економічних завдань (проблем) із найменшими витратами засобів і часу.

Виходячи з того, що економічна наука є емпірично-теоретичною і базується на достовірних фактах, економічні дослідження необхідно проводити поетапно. На першому етапі дослідження ми пропонуємо використовувати індуктивний метод, який передбачає збір, систематизацію і узагальнення фактів, що причетні до завдання, яке необхідно вирішити. При цьому, опираючись на масові типові й достовірні явища, діючи практично, нам представляється

можливим зробити правильні узагальнення, сформулювати економічні принципи, вивчити закономірності та на цій основі розробити конкретні організаційно-економічні механізми стабілізації економіки господарського комплексу регіону. Тут практика виступає критерієм істини, правильності й обґрунтованості здійснення економічної політики.

На завершальній стадії індуктивного методу, на основі систематизованих явищ виводимо певні економічні принципи, теорії, узагальнення.

Таким чином, індукція спрямовується від часткового до загального, в результаті обґрунтовуються спільні аспекти, які характерні для окремих явищ, їх економічної поведінки, закономірностей розвитку.

Крім індуктивного, дослідники, як відомо, використовують дедуктивний метод, коли вирішення завдання починають не із систематизації явища, а з теоретичного, абстрактного осмислення, опираючись при цьому на логіку мислення, інтуїцію. У результаті формулюють гіпотезу, що надає дослідженню цілеспрямованості й логіки здійснення через пошук, вивчення та систематизацію явищ, які підтверджують чи навпаки, спростовують її. У процесі такого пошуку висунуті гіпотези уточняють на практиці, вони стають економічними теоріями, що виявляють загальні принципи економічної поведінки.

Методологія – як наука про систему наукових принципів, форм і методів дослідження – має чотирирівневу структуру, зокрема: фундаментальні та загальнонаукові принципи, що становлять власне методологію; конкретно-наукові принципи, що лежать в основі тієї чи іншої дисципліни, наукової галузі; конкретних методів і методик, які застосовують для вирішення спеціального дослідницького завдання [196, с. 194].

На основі вивченої літератури розроблено схему сукупності системи методів і принципів дослідження, які пропонується розділити на чотири групи:

- філософський (фундаментальний) метод та його принципи;
- загальнонаукові;
- конкретно-наукові (загальноекономічні);
- специфічні (господарський комплекс об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку) (рис. 2.1.) [196 с. 32].

Фундаментальний метод за характером є загальнодіалектичним, що дає змогу використовувати у науковому дослідженні категорії, принципи і закони певної філософської системи.

Загальнонаукові методи – сукупність способів і прийомів дослідження, які у різних модифікаціях використовують майже в усіх науках з урахуванням специфічних особливостей конкретного об'єкта. Їх основою, як видно зі схеми, є загальнодіалектичний метод.

Економічні методи дослідження використовують в економічних науках, галузях національної економіки країни та у господарському комплексі. Вони поділяються на загальноекономічні та специфічні.

Економіка вивчає проблеми ефективного використання обмежених ресурсів, або управління ними з метою досягнення максимального задоволення матеріальних потреб людини.

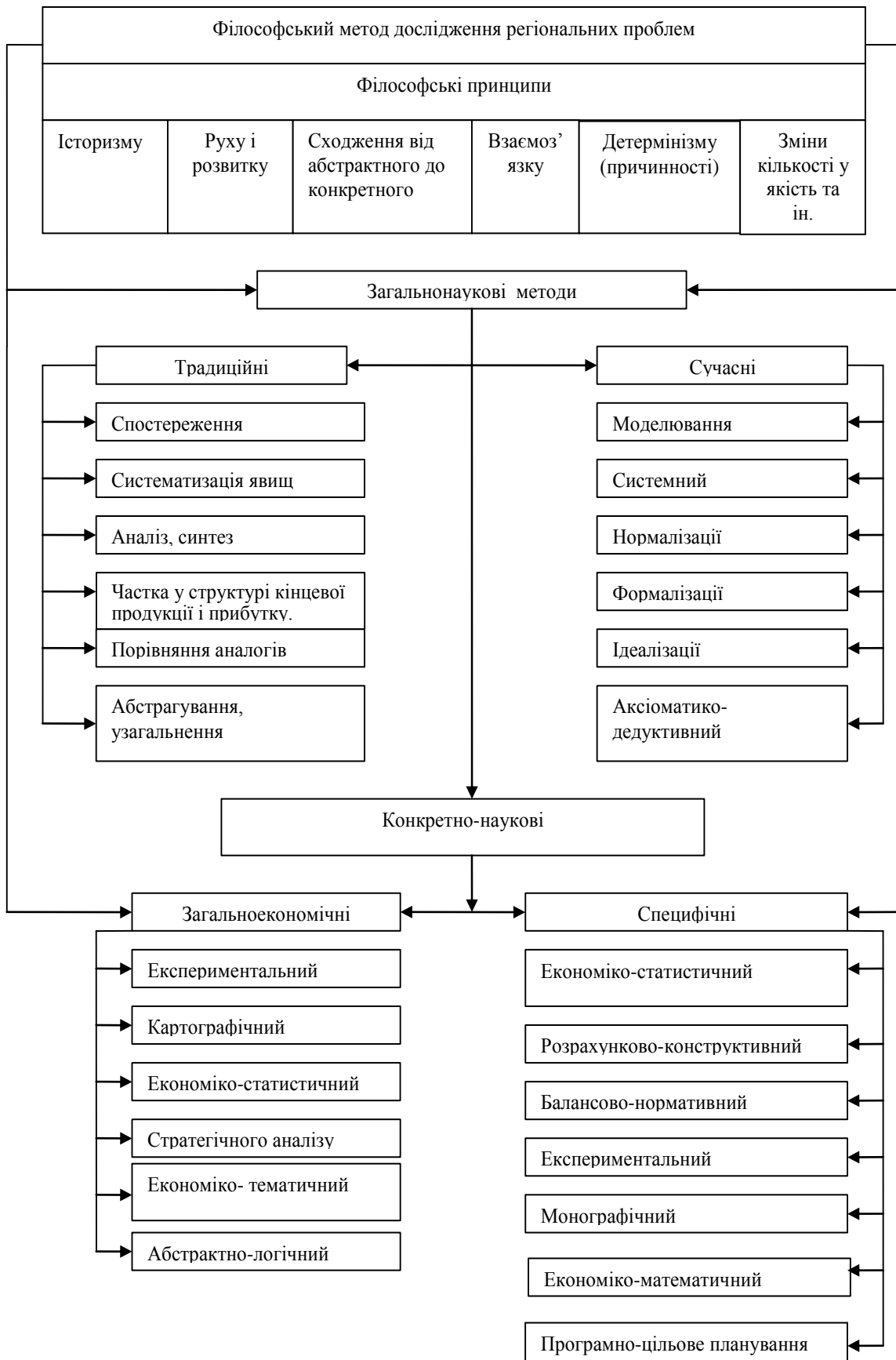

Рис. Схема системи методів дослідження проблем упровадження повного регіонального розрахунку в контексті суспільної економіки

Для розуміння суті економіки, пізнання механізму дії й застосування ефективних способів вирішення цієї важливої проблеми економістам потрібні системний підхід та комплексне використання всіх методів дослідження.

Методологія дослідження ефективності господарювання окремих виробничих структур господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку була розроблена на таких методичних засадах:

- вивчення діяльності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, яке здійснене на основі системно-структурного аналізу, організаційних особливостей його розвитку з урахуванням місцевих умов та трансформаційних змін в економіці тощо;

- дослідження ефективності діяльності суб'єктів різних форм господарювання в умовах повного розрахунку, в умовах специфічних особливостей західних областей України, де, за твердженням д.е.н., професора М. К. Пархомця, відбулося значне подрібнення підприємств та збільшилася кількість дрібних товаровиробників [196, с. 69];

- аналіз ефективності структурних підрозділів господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку західних областей України було здійснено із врахуванням історичного розвитку економічної системи, її фаз суспільного виробництва, тобто у поєднанні минулого, сучасного й обґрунтуванні майбутнього інноваційного періодів розвитку;

- ефективність функціонування і перспективного розвитку господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку досліджено на принципах оптимального поєднання макроекономічного регулювання та мікроекономічного саморегулювання, сприяння організації інтегрованих формувань – передумови для активізації інноваційних процесів агропромислового виробництва продовольчих товарів з максимальною орієнтацією товаровиробників на вимоги внутрішніх і зовнішніх споживачів, була обумовлена потреба входження України до СОТ.

Методологічно-вимірювальна система показників економічної ефективності для аналізу, на нашу думку, має відповідати таким принципам і вимогам:

- повніше і точніше відображати сутність критерію ефективності;
- характеризувати ступінь результативності виробництва і здійснювати порівняльну оцінку її у динаміці й територіальному аспекті за окремими підприємствами;

- сприяти виявленню резервів збільшення економічного ефекту при мінімальному залученні додаткових ресурсів та формуванню функціональної погляду у перспективу на всіх рівнях діяльності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку;

- показники ефективності повинні бути зручними у використанні, давати можливість їх розрахунку на основі даних, відображених у матеріалах статистичної звітності.

Вагомі досягнення з розробки методики та показників економічної

ефективності підприємств, як за часів Радянського Союзу, так і в умовах переходу до ринку мала українська економічна наука. Значення та актуальність методологічних розробок щодо ефективного функціонування підприємств і в умовах повного регіонального госпрозрахунку, у цілому не зменшується і сьогодні.

На сучасному етапі розвитку господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, забезпечення його конкурентоспроможного функціонування, актуальною є проблема вдосконалення системи показників оцінки виробничо-господарської діяльності, зниження енерго - та матеріаломісткості продукції у взаємозв'язку усіх сфер національного господарства. Тим часом в регіональному ракурсі, кожна галузь володіє певною специфікою. Наприклад, лише у переробних галузях її характеризують понад 200 показників. Зменшення матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції – значно потужніший резерв економії порівняно зі зниженням трудо - та фондомісткості виробництва. Так, 1% економії матеріалів забезпечує скорочення витрат приблизно в 2,5 рази більше, ніж 1% економії фонду заробітної плати, і в 4 рази більше, ніж 1% зменшення капіталовкладень.

П. Я. Попович пропонує розглядати показники ефективності виробництва, наприклад, в галузях сільського господарства з урахуванням: дії закону економії часу; дії закону нагромадження і закону розподілу за працею; дії закону вартості [205, с. 23].

За даними Є. Іщенко, всі показники для вивчення ефективності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку необхідно розподіляти на три укрупнені групи: рівня ефективності виробництва; чинників ефективності виробництва; результатів зміни ефективності виробництва [91, с.90]. Далі кожен з цих груп потрібно ділити на підгрупи за рівнем аналізу, різними його аспектами, різними стадіями аналізу залежно від ступеня абстракції. Як найголовніший (синтетичний) показник ефективності він виділяє продуктивність праці. Саме її як головний показник ефективності виробництва, пропонують і ряд інших дослідників [141; **Помилка! Джерело посилання не знайдено.**]. Однак, із цим важко погодитися, оскільки показник продуктивності живої праці хоч і важливий, але відображає ефективність використання лише трудових ресурсів. Проте виробництво може стати ефективнішим тільки при зменшенні сумарних затрат живої і уречевленої праці.

В. І. Голіков пропонує при вивченні ефективності виробництва визначати, насамперед, розмір валового і чистого доходу, одержаного підприємством при наявних засобах виробництва, трудових ресурсах. Але ці показники в умовах господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку недостатньо відображають рівень ефективності виробництва.

На думку В. М. Кмітя, економічну ефективність виробництва необхідно визначати за системою кількісних вимірників: приріст продукції на одиницю матеріальних і фінансових витрат; зростання продуктивності праці; валовий і чистий дохід у розрахунку на одиницю засобів виробництва; рентабельність. Додатково він запропонував використовувати «проміжні» показники:

собівартість продукції, її фондомісткість і матеріаломісткість [120, с.51-57].

Проте названі показники ефективності не систематизовано, вони суперечливі за суттю. Наприклад, показник валового доходу зростає при збільшенні оплати праці, але при цьому знижується чистий дохід.

Близькими до висвітлених (з деякими модифікаціями і відхиленнями) є розробки М. Пархомця, М. Коробова, Н. Кирич, А. Шеремета, Р. Сайфуліна та ін. [196;120;130;251;].

В умовах господарського комплексу об'єднання територіальних громад, в умовах повного розрахунку заслуговують на увагу розробки І. П. Масло, М. І. Грицишин, О. М. Грибинюк [160, с. 7-8], які пропонують чітко враховувати вплив зміни вартості окремого ресурсу в умовах їх подорожчання на зміну собівартості одиниці продукції на основі алгоритму:

$$-X_1 = \frac{l_1 - l_0}{C_0} \cdot 100,$$

де X_1 – зміни собівартості під впливом даної статті витрат, +, -, %; l_1, l_0 – загальна вартість ресурсу у витратах на одиницю продукції в звітному і базисному періодах відповідно, грн.

При цьому:

$$-X = \frac{a_0 \cdot P_0}{C_0},$$

де X – відносна подорожчання продукції, %; a_0 – витрати ресурсу на одиницю продукції у базисному періоді, кг, ц, люд.-год. тощо; P_0 – вартість (ціна) одиниці ресурсу в базисному періоді, грн.; C_0 – собівартість одиниці продукції у базисному періоді.

При оцінці діяльності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку на рівні підприємств, ми поділяємо погляди тих дослідників, які пропонують вивчати економічну ефективність з урахуванням як результатів або загального ефекту виробництва, так і обсягів ресурсів, використовуваних у виробничому процесі. Застосування цього методичного підходу особливо характерне при дослідженні економічної ефективності підприємств, об'єднань, комплексів. Тут результатом є кінцева продукція, а витратами – обсяг ресурсів, що використовуються для виробництва певного виду кінцевої продукції. Виходячи з цього, категорію економічної ефективності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку (за критеріями ефективності підприємств), можна визначити як збільшення виробництва необхідної суспільству кількості кінцевої продукції встановленої якості на одиницю сукупних ресурсів.

З метою вдосконалення методології аналізу в економічній літературі висвітлена думка про застосування на рівні господарського комплексу в умовах

повного розрахунків показника загального ефекту.

Критерієм економічної ефективності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку є застосування найменшої кількості ресурсів виробничого потенціалу на виробництво одиниці продукції.

Виходячи з цього, систему показників у цілому доцільно будувати за двома підходами:

а) як співвідношення кінцевої продукції ($KП$) до суми всіх ресурсів виробничого потенціалу ($П_p$):

$$E = \frac{KП}{П_p},$$

де E – економічна ефективність виробництва;

б) як співвідношення кінцевої ($KП$), валової ($ВП$) продукції до суми всіх ресурсних складових виробничого потенціалу ($П_p$) галузей і сфер господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, які беруть участь у її виробництві:

$$E' = \frac{KП(ВП)}{П_p}, \quad (2.4)$$

Другий показник, порівняно з першим, є узагальнюючим і дає змогу визначити внесок у досягнення кінцевого результату виробництва галузей першої сфери і виробничої інфраструктури. Його можна успішно застосовувати для виміру й аналізу ефективності підприємства, об'єктивної оцінки функціонування окремих підприємств і регіональних формувань.

На сучасному етапі, як зазначають дослідники, при гострому дефіциті продукції необхідно взяти узагальнюючим показник за кінцевою продукцією. З насиченням ринку товарами ефективність виробництва (E) доцільно визначати шляхом відношення маси прибутку ($П_m$) до суми всіх ресурсних складових виробничого потенціалу ($П_p$):

$$E = \frac{П_m}{П_p},$$

Дана методика визначення ефективності функціонування господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку з врахуванням всіх виробничих формувань, в цілому, на наш погляд, заслуговує на увагу і може бути успішно застосована у практиці. Разом з тим, слід зауважити, що потрібно вдосконалити механізм розрахунку вартості виробничого потенціалу безпосередньо виробничих формувань, що дасть змогу об'єктивніше і реальніше визначити ефективність функціонування господарського

комплексу регіону в умовах повного розрахунку загалом. Водночас доцільно вдосконалити статистичну звітність у напрямку виділення ресурсних показників, кінцевої продукції.

Висвітлюючи методологічні аспекти оцінки економічної ефективності виробництва як фактору його стабілізації функціонування господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, ряд дослідників вважає, що для одержання узагальненої оцінки результатів їх діяльності, необхідно валову ($ВП_{af}$) та кінцеву продукцію ($КП_{af}$), а також виробничі затрати брати, попередньо вилучивши з них повторний рахунок продукції власного виробництва, що надійшла на промислову переробку:

$$ВП_{af} = ВП_C + ВП_{II} - ВП_{ВП},$$

$$КП_{af} = КП_C + КП_{II} - ВП_{ВП},$$

$$З_{af} = З_C + З_{II} - З_{ВП},$$

де $ВП_C$, $ВП_{II}$, $ВП_{ВП}$ – вартість валової продукції відповідно господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, яку використовує промисловість певного формування; $КП_C$ – кінцева продукція, яку обчислюють як різницю між вартістю валової продукції промислового господарства та тією її частиною, яку використовують для виробничого внутрігосподарського споживання; $З_C$, $З_{II}$ та $З_{ВП}$ – виробничі затрати господарського комплексу в умовах повного розрахунку, сировині, використаній.

Зазначимо, що нормативно чиста (кінцева) продукція точніше, ніж валова, відображає результат роботи підприємства (об'єднання), оскільки виключає повторне обчислення продукції власного виробництва, використаної для подальшого внутрігосподарського споживання. При цьому, як правильно вказують О. Онищенко та В. Юрчишин, «кінцева продукція включає в себе вартість придбання за межами підприємства сировини для переробки та ін.», а тому неправомірне включення останніх в обсяг виготовленої продукції усувають при використанні запропонованої названими вченими кінцевої нетто-продукції, до якої не належать придбані зі сторони вказані матеріальні ресурси.

Викладена методика визначення валової і кінцевої продукції, а також затрат на виробництво може бути прийнята для господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку в цілому.

Як пише М.К. Пархомиць [196, с. 20], для підприємницьких структур АПК, що функціонують в умовах ринкових відносин, головним критерієм ефективності господарювання, є прибутковість. Підприємство вимірює прибутковість через визначення абсолютної величини прибутку на різних етапах його формування під впливом певних чинників. Так, наприклад, американські фірми, як свідчить література, у зведеному звіті про доходи відображають процес формування фінансових результатів через визначення таких показників

прибутковості: валовий прибуток (маржинальний дохід), операційний прибуток (дохід), прибуток до оподаткування і виплати надзвичайних збитків, прибуток після сплати податку, чистий прибуток (дохід), нерозподілений прибуток (визначають як різницю між чистим прибутком і тією його частиною, що спрямована на виплату дивідендів акціонерам і поповнення резервного капіталу).

Викладений методичний підхід до визначення прибутковості фірмами Заходу, як в свою чергу, стверджує В. Борисова, може бути використаний на підприємствах України і, насамперед, великих, де широко застосовують колективну працю [29, с. 63-68]. Ми поділяємо її точку зору. Його запровадження дає змогу проаналізувати процес функціонування підприємства, оцінити досягнутий рівень прибутковості, виявити, на якій стадії і за рахунок яких чинників досягнуто збільшення або допущено зменшення прибутку.

Узагальнюючим показником економічної ефективності виробництва в країнах з ринковою економікою є норма прибутку. Саме показник норми прибутку – основний регулятор економічних взаємовідносин у ринковій економіці.

При застосуванні цін як інструменту управління доцільно керуватися, як твердить Г. Савицька, таким показником, як норма прибутку [214, с. 104]. Її визначають за такою формулою:

$$H_n = \frac{C_n}{C_k} \times 100$$

де H_n – норма прибутку (%); C_n – сума прибутку; C_k – сума капіталу.

З урахуванням вартості всіх видів авансового капіталу формула буде такою:

$$H_n = \frac{C_n}{O_\phi + O_{\phi\phi} + O_n + P} \times 100$$

де C_n – сума прибутку; O_ϕ – основні фонди; $O_{\phi\phi}$ – оборотні фонди; O_n – оплата праці; P – рентний дохід.

Для господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку середня норма прибутку є тим орієнтиром, який дає змогу оцінювати ефективність власного бізнесу. Середня норма прибутку на окремих підприємствах чи в галузях перетворюється на засіб додаткового залучення чи, навпаки, зменшення інвестицій. Цей показник дає змогу в процесі аналізу реально оцінити ефективність як окремих галузей, підприємств, так і господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку в цілому. Усе це є підставою вважати його найголовнішим серед інших показників, що характеризують не лише сукупну ефективність, а й ефективність використання окремих видів ресурсів.

Перебудова господарського механізму у напрямку створення соціально

орієнтованого ринку зумовлює необхідність приведення у відповідність усіх елементів створюваної системи управління з адекватними їй методами господарювання, найважливішим з яких є комерційний розрахунок. Введення цієї важливої економічної категорії діалектично зумовлено і практично виправдано, бо вона в цілому віддзеркалює сутність трансформації економічної системи не лише перехідного періоду, а й ринкових відносин, коли вимога порівняння розміру вкладених коштів із фінансовими результатами їх вкладання перетворюється на головну.

Особливість аналізу комерційної діяльності у тому, що в силу відомих причин виникла необхідність суттєвої зміни його завдань і функцій. Це спричиняє зміни методології і методики його проведення з орієнтацією виробничої та інших видів діяльності на вимоги як внутрішнього, так і зовнішнього ринку. Виникають, по суті, нові для нашої господарської практики завдання, які необхідно вирішувати в рамках менеджменту та маркетингової діяльності господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку.

У ринкових умовах аналіз комерційної діяльності стає важливою функцією менеджменту. Добре налагоджена аналітична робота на підприємстві забезпечує синтез аналітичної інформації як окремих функціональних служб, так і служб менеджменту. Усе це потребує підготовки висококваліфікованих спеціалістів із аналізу комерційної діяльності та калькуляції, які поєднують вміння виконувати комплексні обліково-аналітичні, техніко-виробничі, збутові та інші роботи. Ці вимоги і зумовлюють необхідність підготовки висококваліфікованих менеджерів.

Важливим напрямком збільшення обсягів виробництва та забезпечення виробничих потужностей сировиною є розвиток значною мірою мінігосподарств. У зв'язку з цим виникла необхідність обґрунтування їх виробничої структури, спеціалізованих на тому чи іншому виробництві. Оптимізацію розмірів та їх поєднання у господарстві здійснили шляхом моделювання економічних процесів і використання ЕОМ за деталізованою методикою.

За критерій оптимальності взято максимум прибутку за функцією:

$$C = \frac{\sum_{j \in y} x_j}{\sum_{j \in y} y_j} \rightarrow \max$$

де $\sum_{j \in y} x_j$ – грошова виручка від реалізації продукції, а $\sum_{j \in y} y_j$ – сума всіх виробничих затрат і щорічних платежів господарства. Відповідно, цільова функція спрямована на отримання максимуму прибутку.

Ринкова економіка зумовлює раціональне використання ресурсів товаровиробниками та спрямування зусиль на зменшення собівартості продукції. У зв'язку з цим виникла потреба визначення впливу чинників на собівартість продукції господарського комплексу об'єднання територіальних

громад в умовах повного розрахунку.

Практика діяльності господарських структур та підприємств регіонального господарського комплексу в умовах повного розрахунку в умовах ринку вимагає розробки функціональної погляду у перспективу, яка охоплює: виробничу, інноваційну, логістичну, фінансову, стратегію маркетингу, конкурентну, соціальну, екологічну, управління персоналом та ін.

Основою методології формування й ефективного функціонування підприємств в умовах повного господарського розрахунку є системний підхід. Системний підхід, як твердять А. Панін, В. Растяпін – це комплексне дослідження економіки як єдиного цілого з урахуванням взаємообумовленості та взаємодії економічних процесів із іншими процесами суспільного життя. Сутність системного підходу зводиться до того, що діяльність будь-якої частини системи здійснює певний вплив на діяльність усіх інших її частин. У системному підході в особливий об'єкт дослідження виділяється структура зв'язків між елементами системи і між даною системою та системами, які взаємодіють з нею. При цьому необхідно вивчати всю систему зв'язків і відносин, увесь комплекс окремих підсистем та їх найважливіших параметрів.

За даними М. Баканова, А. Шеремета у процесі проведення системного аналізу виділяють шість основних етапів [251, с.147].

На першому етапі об'єкт дослідження виступає як система, для котрої визначають цілі й умови функціонування. Вона складається з трьох взаємопов'язаних елементів: ресурсів, виробничого процесу і готової продукції. Економічний принцип діяльності підприємства – забезпечення максимального випуску продукції за даних затрат ресурсів або альтернативно заданого випуску продукції при мінімальному витрачання ресурсів.

На другому – відбирають показники, що характеризують виробничу діяльність підприємства.

На третьому етапі за допомогою системного аналізу складають загальну схему системи, встановлюють її складові функції, взаємозв'язки, розробляють схему взаємодії із підсистемами, що показує супідпорядкованість їх елементів. На основі інформаційної моделі складають загальну блок-схему комплексного економічного аналізу, класифікують чинники і показники, визначають зв'язки між ними.

Ефективність використання фінансових і виробничих ресурсів в умовах повного госпрозрахунку визначають за наступними напрямками:

- а) обсяг і якість виробленої та реалізованої продукції;
- б) розмір споживання або затрат ресурсів на виробництво, тобто собівартість продукції;
- в) розмір авансованих для підприємства оборотних засобів;
- г) структура основних засобів та ін.

Якість використання ресурсів визначає величину прибутку, рентабельність і матеріаломісткість продукції, фондвіддачу й оборотність оборотних фондів.

На четвертому – визначають чинники, що впливають на кількісні характеристики та взаємозв'язки між ними. Знання чинників, що впливають на показники виробничої діяльності, дають змогу впливати на їх рівень за

допомогою управління.

На п'ятому – будують модель системи на основі інформації, отриманої на попередніх етапах. У неї вводять конкретні дані про діяльність досліджуваного об'єкта й одержують параметри моделі у числовому виразі.

Завершальний, шостий етап аналізу – робота з моделлю. На цьому етапі об'єктивно оцінюють результати господарської діяльності, комплексно виявляють резерви підвищення ефективності виробництва.

Головна цінність системного економічного аналізу у тому, що в його процесі будують логічну схему, яка відповідає внутрішнім зв'язкам показників та чинників і відкриває широкі можливості для застосування економіко-математичних методів із використанням ЕОМ.

Значний внесок у розвиток методології математичного моделювання економічних процесів у господарському комплексі регіону в умовах повного розрахунку здійснили видатні вчені колишнього СРСР: В. Немчинов, М. Браславець, Р. Кравченко та інші.

Основою для розробки економіко-математичних моделей міжгалузевого балансу слугував метод «затрати-випуск», який розробив відомий вчений світового рівня В. Леонт'єв. Математична теорія аналізу методом «затрати-випуск» зводиться до системи лінійних рівнянь, в яких параметрами є коефіцієнти затрат на виробництво продукції. Реалістична гіпотеза, відносна простота виміру цих коефіцієнтів і системний підхід визначили величезні аналітичні прогностичні можливості використання методу «затрати-випуск» у всіх галузях національної економіки для умов ринкової економіки в т. ч. господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку.

Створення змішаної соціально орієнтованої економіки і прагнення України стати асоційованим членом Європейського Союзу потребує втручання держави в соціально-економічне життя суспільства. Головні завдання державного регулювання конкретизують у спеціальній програмі, яка має бути спрямована на сприяння організації ринку та ринково-конкурентних відносин, вирішення організаційно-економічних і правових проблем, що виникають у процесі діяльності виробників, розподілу ресурсів, прискорення інноваційної моделі розвитку господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку. Зазначимо, що основою для обґрунтування його перспективного розвитку має бути методологія цільової комплексної програми, індикативного планування з використанням таких методів: програмно-цільового, нормативного, балансового, економіко-математичного та ін.

Ряд економістів вважає, і ми погоджуємося з ними, що «головними способами реалізації індикативних планів треба вважати такі: застосування економічних регуляторів (податки, кредити, тарифи, інвестиції, ціни, цінні папери, відсотки, резерви і нормативи, амортизаційні відрахування, бюджет, субсидії, програми); застосування адміністративних регуляторів (державне замовлення, штрафи, санкції, ліцензії, дозволи, квоти, антимонопольні закони тощо)» [168;173;199;203; 176].

На основі вивчення економічної літератури і врахування суті категорії

ефективності, її критеріїв, а також особливостей розвитку підприємницьких організаційних структур в умовах перехідної економіки нами вдосконалено теоретичні підходи до визначення системи показників ефективності виробництва, яка може бути застосована і до підприємств господарського комплексу регіону в умовах ОТГ.

Така система показників передбачає, що горизонтальний зв'язок між окремими складовими визначається шляхом розчленування чисельника як вимірника ефекту на складові частини (прибуток, оплата праці). Отже, рекомендована система дає змогу аналізувати запропоновані наскрізні показники у взаємозв'язку на всіх рівнях (вертикальний зв'язок) з виділенням сукупних затрат на продукцію (горизонтальна ув'язка). Кожний показник системи характеризує той рівень ефективності, на якому вона формується. Це дає змогу максимально допустимо скоротити число показників, спростити процес аналізу, зберігаючи при цьому комплексний підхід до його проведення для всебічної оцінки рівня ефективності.

Слід зазначити, що господарсько-фінансову стабільність господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку можна охарактеризувати порівняно невеликою кількістю показників. Методика їх розрахунку відбувається відповідно до визначеної методики. На кожний такий показник впливає система чинників першого, другого, ..., *n*-го порядку.

Знання чинників, які формують ефективність виробництва, вміння визначити їх вплив на їх зміну, дають змогу через управління чинниками, створити механізм пошуку резервів. Класифікувати резерви можна за різними ознаками, але будь-яка класифікація покликана полегшити їх пошук. Дотримуючись основного принципу, виробничі резерви можна класифікувати за джерелами ефективності виробництва, що базуються на засобах виробництва (матеріальні чинники) і робочій силі (особистий фактор).

Раціональної організації виробничих процесів господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку досягають за допомогою сукупності принципів, форм і методів виробництва, що забезпечують найдоцільніше поєднання в часі та просторі використання матеріальних й трудових ресурсів. Організацію виробництва, наприклад, в переробних підприємствах, на нашу думку, необхідно здійснювати на основі таких загальних принципів: пропорційності, паралельності, прямоточності, безперервності, ритмічності та надійності.

Принцип пропорційності передбачає, що на всіх етапах виробництва, у всій взаємопов'язаній системі машин і обладнання має бути однакова пропускна здатність виготовлення чи випуску продукції, а всі допоміжні й обслуговуючі підрозділи мають відповідати пропускній здатності переробної промисловості у межах підприємства, об'єднання територіальних громад та країни в цілому.

Принцип паралельності потребує одночасного і паралельного виконання окремих робіт у виробничих циклах із виготовлення кінцевої продукції. Паралельності досягають за рахунок раціонального поділу виробничого процесу на його складові, суміщення часу виконання окремих операцій.

Принцип послідовності передбачає, що виробляти продукцію в умовах

господарського комплексу об'єднання територіальних громад необхідно найкоротшим шляхом на всіх стадіях і операціях виробничого процесу. Дотримання цього принципу значною мірою залежить від скорочення витрат часу на транспортні витрати.

Принцип безперервності потребує, щоб у процесі виробництва, перерви між етапами чи іншими послідовно виконуваними операціями були мінімальними, або їх не було зовсім, а виробничі цикли здійснювали у взаємозв'язку.

Принцип ритмічності потребує, щоб робота всіх господарських ланок була підпорядкована певному ритму. Цього принципу дотримуються шляхом випуску однакової кількості продукції, виконання однакового обсягу робіт, що забезпечує рівномірне завантаження.

Принцип надійності передбачає створення таких організаційних умов функціонування та розвитку структурних підрозділів і виробничих процесів які б забезпечили виробничі потужності сировиною, звели б до мінімуму, або не допустили можливості збоїв, порушення встановленого ритму випуску кінцевої продукції з метою досягнення найвищої ефективності.

«Наявність сировинної бази, – як справедливо твердить В. Савчук, – сприяє економії витрат на перевезення сировини для переробки, зменшенню втрат продукції, поліпшенню використання виробничих потужностей, а також матеріальних, трудових і фінансових ресурсів» [219].

Реалізація викладених принципів пов'язана не лише із забезпеченням високого рівня організації господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, господарсько-фінансової стабільності підприємств та надійністю управлінської системи, а й запровадженням таких організаційних форм виробництва як спеціалізація, кооперування і комбінування.

Із позиції підприємства і залежно від джерел утворення розрізняють зовнішні та внутрішні резерви. При цьому головним джерелом економії на підприємствах є, як правило, внутрішньогосподарські резерви.

Виробничі та фінансові ресурси підприємств можуть використовуватись як екстенсивним, так і інтенсивним шляхом. Екстенсивне використання ресурсів та екстенсивний шлях розвитку зорієнтовані на залучення у виробництво додаткових ресурсів. Інтенсифікація економіки полягає у тому, що результати виробництва мають зростати швидше, ніж затрати на нього, щоб використовуючи порівняно менше ресурсів, домогтися кращих результатів. Основою інтенсифікації є науково-технічний прогрес, зокрема інноваційні процеси в організаційному, економічному, технічному, технологічному та інших аспектах розвитку господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку.

Враховуючи гостру потребу виявлення резервів зростання економіки діючих підприємств господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку нами розроблено класифікацію чинників екстенсивного та інтенсивного розвитку господарського комплексу регіону в умовах ОТГ.

На практиці, в рамках діяльності господарського комплексу регіону в умовах повного розрахунку окремо інтенсивного або екстенсивного типу розвитку нема. Ці два типи розвитку взаємопов'язані, підприємства функціонують при поєднанні їх у різних пропорціях.

Завдання полягає у тому, щоб визначити ступінь їх впливу, частку кожного із них у загальному прирості продукції та спрямуванні усіх господарських структур господарського комплексу регіону в умовах повного розрахунку на переважно інтенсивний й екстенсивний типи відтворення. Саме вони дають змогу забезпечити динамічне зростання економічної ефективності виробництва. Відмінність понять «інтенсифікація» та «ефективність» у тому, що перше з них є причиною, а друге – результатом. Для практики пошуку резервів важливе значення має класифікація їх за чинниками й умовами інтенсифікації та підвищення ефективності господарювання.

Аналіз структури, організації виробництва і праці дає змогу виділити такі резерви: підвищення рівня концентрації, спеціалізації та інтеграції, скорочення тривалості виробничого циклу, забезпечення ритмічності виробництва зерна та його переробки, скорочення і повне усунення виробництва недоброякісної продукції, забезпечення принципів наукової організації праці, підвищення кваліфікації працівників тощо. Поліпшення рівня управління і методів господарювання відбувається шляхом удосконалення виробничої структури господарського комплексу регіону, структури органів управління ним, підвищення рівня планової та обліково-контрольної роботи.

Отже, викладений методологічний підхід до здійснення аналізу та система показників економічної ефективності господарського комплексу регіону дає змогу оцінити ефективність на всіх рівнях функціонування.

Оцінка функціонування господарського комплексу регіону в умовах повного розрахунку залежить не тільки від розробленої методології визначення ефективності виробництва, а й від реалізації кінцевої продукції, тобто методологічних засад формування і прогнозування виробництва, які розглянуті у наступних підрозділах книги.

Таким чином, господарський комплекс регіону в умовах повного розрахунку функціонує як інтегрована підсистема, яка має свої особливості: єдність мети, тісні виробничо-технологічні зв'язки, організаційно-економічні взаємовідносини, спрямовані на поліпшення соціальних умов проживання нашого народу.

Виходячи з цього, методологічною основою нашого дослідження є комплексний підхід до проблем формування передумов ефективного господарювання, який дає змогу виявити вплив різних чинників за певних умов на кінцеві результати.

Особливою складовою ефективності функціонування господарського комплексу об'єднання територіальних громад в умовах повного розрахунку, забезпечення його стабільності є економічна конкуренція – суперництво між учасниками ринкового господарства за кращі умови виробництва, купівлі й продажу. Конкуренція – об'єктивна закономірність становлення і розвитку продовольчого бізнесу, важлива передумова впорядкування цін, сприяє

витісненню з виробництва неефективних підприємств, раціональному перегрупуванню ресурсів, захищає споживача від диктату виробників.

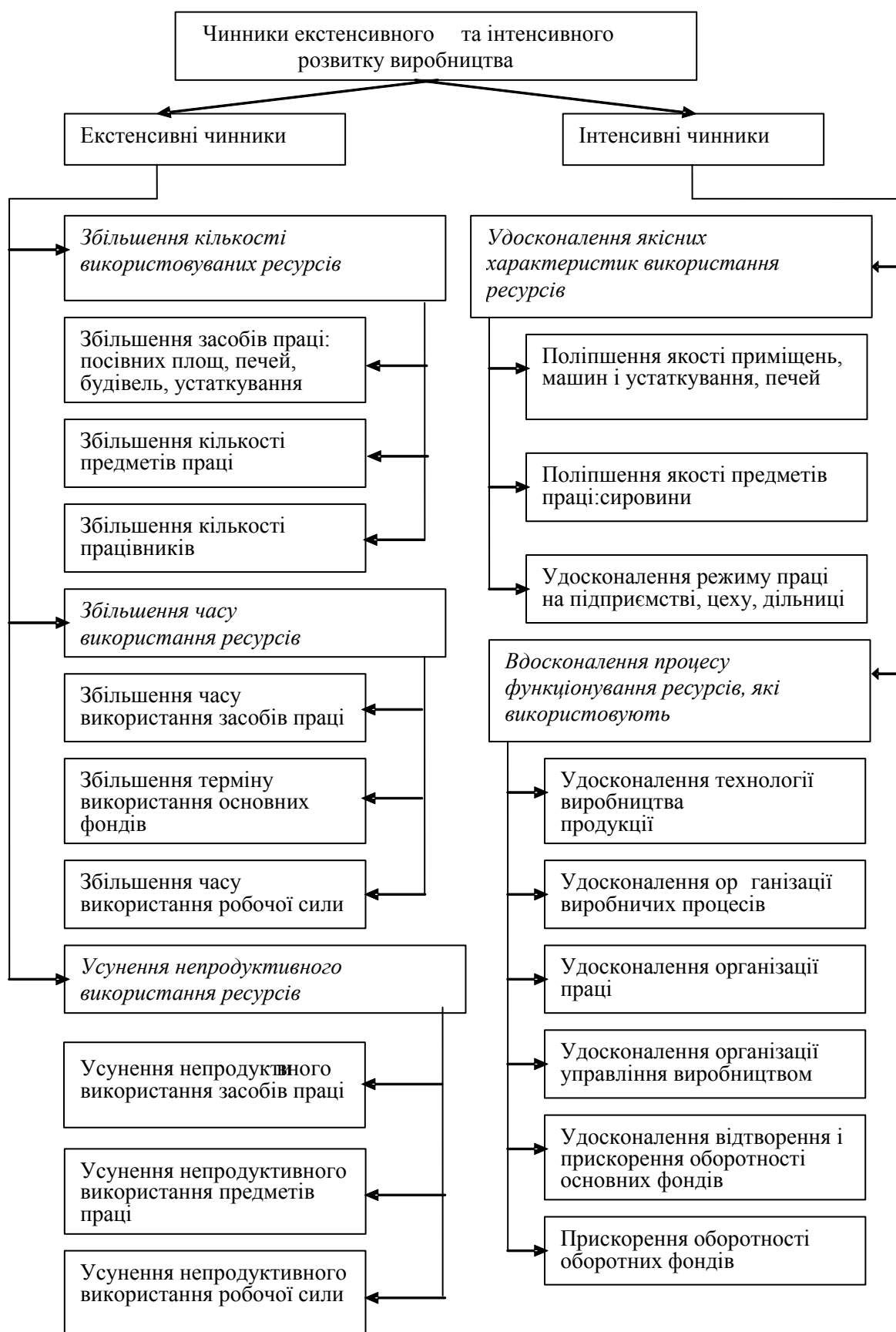

Рис. 2.3. Схема класифікації чинників екстенсивного та інтенсивного

розвитку господарського комплексу регіону в умовах ОТГ

На основі вивчення спеціальної літератури й аналізу ринку України з урахуванням його регіональних специфічних особливостей, нами розроблено схему впливу чинників формування попиту і пропозиції на кінцеву продукцію підприємств (рис. 2.4). Ця схема засвідчує необхідність певних джерел інформаційного матеріалу для фундаментального аналізу, дає змогу оперативніше впливати на попит і пропозицію, обґрунтовувати прогнозування ринкової ціни та вдосконалювати механізм державного регулювання ринку, що сприятиме стабілізації виробництва.

Важливою частиною ефективного функціонування підприємств є логістика та створення служби маркетингу, яких необхідно розглядати в контексті глобальної реорганізації структури управління господарськими підрозділами комплексу регіону. Діяльність маркетингових служб має ґрунтуватися на сукупності загальних принципів, а саме:

- вивчення стану динаміки виробництва, використання отриманих результатів для розробки і прийняття господарських рішень;
- максимальне пристосування виробництва до потреб ринку з метою підвищення ефективності функціонування його структур, критерієм тут виступає значення узагальнюючого показника їх діяльності – прибутку;
- обґрунтування раціонального обсягу виробництва для внутрішнього впливу на ринок і споживацький попит певних продуктів за допомогою таких засобів як реклама, стимулювання збуту з метою формування їх у необхідному напрямку.

У методичному аспекті за орієнтир виробництва та споживання в об'єднанні територіальних громад, як вважає М. Олійник, необхідно використовувати показники в натуральному виразі, а саме критична та раціональна межі виробництва [189, с.4-7].

Дослідження споживання необхідно розпочати з аналізу рівня споживання, виявити тенденції зміни споживацького попиту на продукцію. Далі, порівнюючи динаміку реалізації продукції, рівень цін на них і динаміку середньорічної (місячної) заробітної плати і доходів на душу населення, можна визначити тенденцію зміни пропозиції та коефіцієнт платоспроможного попиту нашого населення.

Споживання в межах об'єднання територіальних громад в цілому пропонуємо здійснювати за допомогою таких показників: прогноз чисельності населення; норма споживання та коефіцієнт платоспроможності населення. На основі цих показників раціональний обсяг виробництва і споживання продукції можна визначити за такою формулою:

$$P_{om} = K_n * H_c * K_n,$$

де P_{om} – раціональний обсяг виробництва для внутрішнього споживання, тис. т; K_n – чисельність населення, осіб; H_c – норма споживання; K_n – коефіцієнт платоспроможності населення.

Рис. Схема впливу чинників формування попиту і пропозиції на кінцеву продукцію підприємств в умовах ОТГ

Наступним методичним аспектом дослідження ринку є аналіз динаміки змін гуртових заготівельних цін на сировину та роздрібних цін їх структури, економічних зв'язків та взаєморозрахунків між господарськими підрозділами.

Завершальний аспект дослідження передбачає обґрунтування не лише стратегічної програми розвитку господарського комплексу об'єднання територіальних громад, а більшою мірою розробки механізмів забезпечення їх територіального і конкурентоспроможного функціонування з врахуванням зарубіжного досвіду у цій сфері.

Характеристика розміщених на території підприємств з теоретико-методологічних позицій визначення погляду у перспективу господарсько-фінансової стабільності передбачає здійснення аналізу їх виробничо-господарської діяльності. У розділі наведено у відносних і середніх показниках, оскільки, за твердженням їх керівництва, вони є комерційною таємницею.

Уточнивши техніко-економічну категорію господарської та фінансової стабільності функціонування підприємств розміщених на території об'єднання та комплексної оцінки стану економіки України (характеристики передумов стабілізації діяльності підприємства), представляється можливим виявити не лише показники, що впливають на стабілізацію його функціонування, а й здійснити факторний аналіз, в якому з'ясувати чинники впливу на їх функціонування. Зокрема дослідити взаємозв'язок між показниками діяльності підприємств розміщених на території певного об'єднання.

Негативну дію техніко-економічних, організаційних та інших ресурсних чинників на стабілізацію економіки підприємств об'єднання територіальних громад можна послабити, або локалізувати, провівши глибокий економічний аналіз та з'ясувавши причини негативних тенденцій. Покликання управління і управлінців добитися високого позитивного ефекту в т.ч. шляхом застосування комерційного розрахунку. Ці обставини обумовлюють необхідність уточнення сутності і принципів його функціонування.

В. М. Гончаров, Н. В. Касьянова, Н. В. Вецепура та Д. В. Солоха у посібнику «Внутрішній економічний механізм підприємства» відмічають, що в умовах ринкової економіки керівник підприємства (підприємець) досягає прибуткового ведення виробництва завдяки комерційному розрахунку. Повний господарський розрахунок або в сучасній термінології «комерційний розрахунок» є методом ефективного господарювання.

Комерційний розрахунок є природним розвитком господарського розрахунку в умовах становлення ринку. При командно-адміністративній економіці господарський розрахунок носив формальний характер, оскільки порушувався принцип госпрозрахунку – рентабельна робота підприємств, свобода дій (свобода була в певних рамках, які встановлювалися державою через систему директивних показників).

Тільки перехід до ринку створив передумови до появи реального розрахунку, а саме – комерційного розрахунку, який дає можливість використати основні принципи його функціонування в регіональному плані.

*Розвиток певної спільноти
без власної ідеології –
це як приготування страви без смаку,
без солі. Народ без національної ідеології
завжди зневажений, обльований. Власна
ідеологія розвиває у народу почуття власної
гідності, яка нікому не дозволяє
зневажливо відгукуватись про себе.
(Богдан Андрушків)*

Формування фінансової стабільності підприємств на сучасному етапі (Ланівецькі контексти)

Забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств та ефективності функціонування в умовах об'єднання територіальних громад з врахуванням дії всіх територіальних чинників, не можливе без розробки та застосування організаційно-економічного механізму управління, який впливає на ці процеси. В свою чергу, ефективний розвиток суспільства передбачає стабільне функціонування всіх галузей економіки в масштабах України, виробничої і невиробничої сфер та їх висхідний, поступальний рух. Для послідовного і логічного розгляду цих завдань нами пропонується програма дослідження цих проблем та проблем управління через вплив організаційно-економічних та технологічних чинників на фінансову та господарську стабільність функціонування підприємств в умовах добровільного об'єднання територіальних громад.

Управлінські працівники різного ієрархічного рівня по-різному трактують поняття стабільність, конкурентоспроможність, стійкість, сталість розвитку в контексті понять господарство, об'єднання територіальна громада, регіон тощо.

У фінансово-економічній літературі єдиного і комплексного визначення поняття ефективності функціонування підприємства в умовах добровільного об'єднання територіальних громад, господарська і фінансова стабільність немає. Так, російські науковці А. Д. Шеремет і Р. С. Сайфулін під фінансовою стабільністю вважають стан рахунків підприємства, який характеризує його постійну платоспроможність. Забезпеченість запасів і затрат джерелами формування є сутністю фінансової стійкості, у той час як платоспроможність виступає її зовнішнім проявом [341, с. 257]. Українські автори Є В. Мних та І. Д. Ференц додають, що запас джерел власних коштів – це запас фінансової стійкості підприємства, але за умови, що його власні кошти перевищують позичені [168, с.123].

А. І. Ковальов, А. Н. Кожевникова та В. П. Прівалов вважають, що фінансова стійкість – це фінансова незалежність підприємства, його здатність маневрувати власними засобами, достатня фінансова забезпеченість

безперебійного процесу діяльності. Згідно з висловлюванням М. Я. Коробова, якщо параметри діяльності підприємства та розміщення його фінансових ресурсів відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, то лише тоді кажуть про фінансову стійкість підприємства [130, с. 254].

Іваненко В. І., Болюх М. А вважають, що фінансова стійкість відображає такий стан його фінансових ресурсів і такий ступінь їхнього використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими засобами, здатне забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, а також затрати на його розширення й оновлення [82].

Усі ці та інші аналітичні дослідження демонструють розрив у поняттях між конкурентоспроможністю підприємства і господарською стабільністю території та ототожнюють поняття конкурентоспроможності і стабільності його господарського комплексу. У той же час причини, що зумовлюють невідповідність належного рівня фінансової стійкості, якраз можуть бути різними і залежати від успішності господарської діяльності безпосередньо підприємства. Найчастіше фінансові ускладнення виникають унаслідок не лише низької організації виробництва загалом, а в першу чергу через відсутність сприяння їм територіальних органів управління у реалізації наступних функцій:

- накопичення невиправданих (понаднормативних) залишків товарно-матеріальних цінностей на складах підприємства;
- зриви у ресурсному забезпеченні програми виробничої діяльності (обсяги, якість, асортимент продукції тощо);
- затримку реалізації продукції (затоварювання, падіння цін і попиту, збільшення простроченої дебіторської заборгованості);
- зниження рентабельності виробництва, а отже, і суми прибутків і обігових коштів в частині прибутку, що реінвестується;
- втрату обігових коштів через невважені управлінські рішення;
- вилучення коштів у підприємства адміністративним, судовим, податковим або інфляційним шляхом;
- банкрутство боржників, зростання конкурентного тиску закордонних компаній, збитки від стихійних лих, зміна митних процедур тощо.

На нашу думку, усі чинники, що впливають на рівень господарської і фінансової стабільності підприємства, можна поділити на дві великі групи: тактичні та стратегічні, які мають пряме відношення до механізму ефективності функціонування господарського комплексу в умовах добровільного об'єднання територіальних громад.

До тактичних чинників слід віднести ті, які впливають на рівень господарсько-фінансової стабільності конкретних підприємств та територіальної громади. До стратегічних чинників належать ті, які впливають на досягнення певного рівня господарсько-фінансової стабільності у перспективі. Крім цього, до них слід віднести помилки у стратегії управління, політиці фінансування тощо.

Потрібно зазначити, що чинники, які впливають на фінансову стійкість, можна поділити на внутрішні та зовнішні. Відповідно до цього можна визначати внутрішню та зовнішню фінансово-господарську стабільність. Внутрішня

господарсько-фінансова стабільність як підприємства, так і об'єднаної територіальної громади відображає такий стан його ресурсного потенціалу, матеріально-речової та вартісної структур виробництва і таку його динаміку, за наявності якої забезпечуються стабільно високі результати господарсько-фінансового функціонування як підприємства, так і об'єднаної територіальної громади.

В основі досягнення внутрішньої стабільності як підприємства, так і об'єднаної територіальної громади лежить своєчасне і гнучке управління внутрішніми та зовнішніми чинниками його діяльності.

Основні положення докорінної перебудови управління економікою передбачають перехід всіх підприємств, що діють на території об'єднаної громади, на повний господарський розрахунок і самофінансування. Власне, на основі самоокупності і самофінансування повинен бути створений сучасний господарський механізм, який безпосередньо пов'язує інтереси трудового колективу з інтересами держави, території і відомства. Такий механізм, крім всього, покликаний привести в дію внутрішні стимули розвитку підприємства, що матиме вплив на соціальний розвиток територіального об'єднання. Забезпечить створення умов, коли підприємству економічно вигідно шукати шляхи найбільш ефективного задоволення попиту на його продукцію, товари народного споживання серед населення місцевої об'єднаної територіальної громади, економити ресурси, втілювати в виробництво досягнення науково-технічного прогресу. Перехід на повний госпрозрахунок забезпечить його інтенсифікацію, зробить більш сприятливим до науково-технічного прогресу, активізує людський фактор. Таким чином можуть бути досягнуті реальні можливості прискорення розвитку економіки і підвищення рівня життя народу.

Концепції, положення, принципи переходу території на повний господарський розрахунок представляють собою систему економічних відносин, в основі яких лежить самоокупність виробництва рентабельно працюючих підприємств. Те, що підприємство в умовах госпрозрахунку своїми доходами від реалізації випущеної продукції перекриває всі свої видатки, зв'язані з її виробництвом, і ще здійснюватиме відрахування в місцевий бюджет, засвідчує соціальні принципи господарювання.

В економічній практиці державний госпрозрахунок виступає як метод планового господарювання, оснований на використанні економічних важелів і матеріальних стимулів, ініціативи і відповідальності колективів і місцевих органів влади.

У відповідності з Законом України про державне підприємство (об'єднання), підприємства наділяються частиною загальнонародної власності: основними фондами, оборотними засобами, іншими матеріальними цінностями і фінансовими ресурсами. Це обов'язкова умова їх функціонування на основі господарського розрахунку, без цього неможливе виконання головного завдання підприємства.

Господарська самостійність підприємств в умовах переводу на повний госпрозрахунок, самофінансування, самоуправління зумовлена їх відносною економічною обґрунтованістю і рядом принципів соціалістичного управління.

Одним з них є демократичний централізм. При ньому господарська самостійність передбачає, крім всього, розвиток ініціативи колективів, виявлення і використання резервів росту виробництва зверху до низу і знизу вверху.

Другим важливим принципом організації забезпечення фінансової стабільності є співставлення витрат на виробництво з його результатами. Повний територіальний госпрозрахунок спонукає постійно контролювати, аналізувати, координувати, впливати на зниження затрат виробництва, шукати шляхи підвищення його ефективності.

Принцип самоокупності і рентабельності означає, що прибутками від реалізації випущеної продукції покриваються всі видатки, пов'язані з придбанням сировини і матеріалів, заміною зношеної частини основних виробничих фондів, видачею заробітної плати робітникам і службовцям і іншими витратами. Крім того, підприємства, що діють на даній території, повинні бути рентабельними, тобто одержувати прибуток, щоб мати можливість виконати розрахунки з бюджетом і вищестоящим органом, розвивати виробництво і соціальну сферу. В таких умовах починають діяти внутрішні стимули саморозвитку, проявляються заповзятливість і розрахунковість в господарських справах.

Принцип матеріальної зацікавленості як об'єднаної територіальної громади, так і підприємства і кожного його працівника в поліпшенні результатів виробництва оснований на тому, що частина прибутку від реалізації продукції і послуг надходить в розпорядження колективу та міський бюджет. Чим краще працює підприємство, тим більший розмір його госпрозрахункового прибутку, який йде на оплату праці, розвиток виробництва і його технічне обслуговування, на покращення культурно-побутового обслуговування і соціальний розвиток населеного пункту, де функціонує підприємство.

Важливим принципом забезпечення фінансової стабільності є матеріальна відповідальність за результати господарської діяльності, за зриви і недоліки в роботі. Це означає, що підприємство відповідає матеріально за збитки, нанесені суспільним інтересам, невиконання договірних зобов'язань, нерациональне використання ресурсів, забруднення навколишнього середовища, кредити банків, за понаднормативні запаси і т. д. Колектив, у свою чергу, відповідає матеріально за збереження і ефективне використання виробничої площі, обладнання, за виконання планів і державних замовлень, за своєчасну поставку продукції в потрібному асортименті та відповідної якості.

Таким чином система забезпечення фінансової стабільності підприємства передбачає контроль, який дозволяє виявити і встановити усі недоліки в роботі. Діяльність промислових підприємств, крім органів місцевого самоврядування, контролюють вищестоящі галузеві господарські організації, територіальні, кредитно-фінансові органи і підприємства-виробники, санкції яких примушують підприємства рационально використовувати наявні засоби, підвищувати продуктивність праці і знижувати собівартість продукції. Суворі санкції застосовуються, наприклад, до підприємств, які порушують державну дисципліну цін, антимонопольне законодавство тощо. При завищенні цін на

продукцію весь необґрунтовано одержаний прибуток підлягає перерахуванню в бюджет і виключається із звітних даних про виконання плану. Крім того, підприємство сплачує штраф у розмірі незаконно одержаного прибутку.

Перелік принципів може бути розширеним і уточненим залежно від особливостей розвитку галузей народного господарства, чинників, що формують їх структуру у конкретній об'єднаній територіальній громаді.

Зовнішню стабільність слід визначати на основі стабільності економічного середовища, в рамках якого здійснюються господарські операції як підприємства, так і об'єднаної територіальної громади. Вона досягається відповідним макроекономічним регулюванням ринкової економіки.

Можливе виділення так званої спадкової стабільності, що визначається наявністю певного запасу міцності, досягнутого підприємством за період його попередньої діяльності, і яка захищає від впливу несприятливих дестабілізуючих чинників.

Отже, на наш погляд, стабільним є такий господарський суб'єкт, який за рахунок використання впливу техніко-економічних чинників, власних ресурсів, покриває засоби, вкладені в активи (основні фонди, нематеріальні активи, обігові засоби), не допускає невиправданих ресурсних витрат дебіторської та кредиторської заборгованості, здатний забезпечити безперебійність процесу виробництва та реалізації продукції, здійснює постійне розширення й оновлення процесів виробництва, забезпечуючи вимоги концепції територіального розвитку суспільства.

Найчастіше керівники відзначають, що необхідною умовою життєздатності об'єднань територіальних громад та підприємств у ринкових умовах та основою поступального розвитку є їх господарсько-фінансова стабільність. Такий стан формується під впливом різних техніко-економічних, організаційних та інших чинників. Наприклад, стабільність фінансового стану як підприємства так і об'єднаної територіальної громади може бути забезпечена за умови організованого виробництва, постійної реалізації товарів, робіт і послуг та одержання виручки, достатньої за обсягом, щоб виконати не лише свої зобов'язання, а й висхідний розвиток. Водночас для поступального розвитку підприємства та забезпечення його розширеного відтворення необхідно, щоб у нього після погашення витрат на виробництво, здійснення всіх розрахунків залишався такий розмір прибутку, який би дав змогу збільшити обсяги виробництва й вивести підприємство на конкурентоздатний рівень. Тобто, потрібно зазначити, що фінансова стабільність передбачає не лише організацію руху грошових потоків підприємства, який забезпечив би постійне перевищення доходів над витратами, а й збереження відповідної господарської стійкості. Таким чином, висока фінансова стабільність досягається лише тоді, коли у підприємства є достатньо власних засобів, які ефективно використовуються, якими ефективно управляють з врахуванням особливостей об'єднань територіальних громад. Таким чином, господарсько-фінансову стабільність як підприємства так і територіальної громади можна визначити як результат цілеспрямованої діяльності господарських структур, який свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, характеризує

рівень їх використання, обумовлює раціональні напрями їх розміщення тощо. Вона має тісний зв'язок не лише із ефективністю виробництва, а також із кінцевими результатами діяльності як підприємства так і громади. Зазначимо, що зменшення обсягів виробництва, збиткова діяльність, висока собівартість продукції впливають на фінансовий стан і відповідно порушують господарську стабільність.

Проведене дослідження дало можливість зробити висновок, що під господарсько-фінансовою стабільністю підприємства слід розуміти результат цілеспрямованої управлінської діяльності, яка свідчить про забезпеченість власними засобами та фінансовими ресурсами, їх ефективне використання та раціональне застосування і розміщення на основі впливу на відповідні чинники та з врахуванням ідеї територіального розвитку, яка була проголошена Конференцією ООН в Ріо-де-Жанейро, п'ятиріччю якої було присвячено засідання Дев'ятнадцятої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН. Принципи, проголошені в Ріо-де-Жанейро, дуже важливі й актуальні для України [80].

Історично склалося так, що на території України в період тоталітарного режиму інтенсивна розвивалися виробничі структури на основі технічних та технологічних схем, що практично вичерпали свої економічні та соціальні можливості. Це стало причиною інтенсивного забруднення навколишнього середовища. Процесами цього забруднення держава повною мірою не управляє – важко спрогнозувати їх можливі негативні екологічні, економічні та соціальні наслідки, які посилюються непередбачуваними природними катаклізмами, у тому числі зсувами, повеннями тощо.

Система адміністративно-територіального устрою дісталася Україні у спадок від колишнього СРСР і характеризується високим ступенем централізації влади по вертикалі, а представницькі органи на місцях так і не стали провідниками ефективної політики в інтересах людини і забезпечення захисту територіальних громад. Низька ефективність діяльності органів місцевого самоврядування, значною мірою, обумовлена недостатнім рівнем бюджетного фінансування та відсутністю механізму трансферу фінансових ресурсів на рівень територіальних громад.

В Україні у межах певних адміністративно-територіальних одиниць співіснують дві форми організації місцевої влади: органи місцевого самоврядування і місцеві державні адміністрації. Центральні органи влади представляють інтереси держави, а органи місцевого самоврядування інтереси лише територіальних громад, або їх об'єднань і діяльність їх обмежена територією громади. Поляризація інтересів центра і регіонів є основою зародження муніципальної влади, яка виникає в процесі децентралізації публічної державної влади. Масштаби та ефективність органів місцевого самоврядування, а відповідно і добробут територіальних громад та держави в цілому прямо залежить від характеру правовідносин між різними рівнями влади. В Україні конституційна модель організації державної виконавчої влади є недосконалою, оскільки місцеві державні адміністрації існують не тільки для здійснення контрольно-наглядових функцій щодо органів місцевого

самоврядування, а й володіють повноваженнями щодо управління відповідними територіями. Тому досі триває пошук оптимального варіанту взаємодії органів самоврядування з органами державної виконавчої влади.

Умовою входження України до Європейської спільноти є проведення великої кількості різноманітних реформ, включаючи і фінансову децентралізацію, оскільки без фінансового забезпечення неможливо досягти значних і вагомих результатів в інших сферах реформування.

Стосовно визначення поняття «місцеві бюджети» в економічній літературі немає єдиної точки зору. У перші роки організації бюджетної системи місцеві бюджети розглядалися як сукупність завдань, доручених місцевим органам, і сукупність коштів, котрими вони володіють для їх задоволення. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, що передбачено Конституцією та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».[13]

Враховуючи вищезазначене, учені України мають спрямувати свої зусилля на глибокий аналіз причин виникнення кризової економічної ситуації не лише в країні, а і в кожному окремому об'єднанні територіальних громад. Такий аналіз повинен відобразити як теоретичні, так і практичні питання наукового обґрунтування процесів гармонізації інтересів діяльності суспільства з вимогами законів природи на основі ефективного використання природно-ресурсного потенціалу та подальшого забезпечення ефективного територіального розвитку суспільства.

Крім цього, розробка перспективного територіального соціально-економічного розвитку України потребує максимально ефективного використання її наукового потенціалу, концентрації зусиль учених на поглибленому аналізі екологічно обґрунтованої структури та технологій господарського комплексу з точки зору охорони навколишнього середовища.

Проблема територіального розвитку України поєднує в собі три важливих взаємообумовлених аспекти – соціально-економічний, природничий та технологічно-технічний. Зазначені аспекти були ґрунтовно розглянуті під егідою Наукової ради та Національного Комітету України з програми ЮНЕСКО «Людина та біосфера» на трьох робочих семінарах за участю провідних фахівців України. Кінцеві результати їхньої роботи повинні сприяти концентрації зусиль учених на розробці наукових основ територіального соціально-економічного розвитку як підприємства, так і кожної об'єднаної територіальної громади. Його головна методологічна передумова – це пріоритет проблем соціально-економічного прогресу.

А. І. Козлова вважає, що майбутнє України з точки зору територіального розвитку – це єдино можливий шлях для становлення країни [123, с.77-79]. Необхідно підкреслити, що для реалізації цих принципів ми маємо всі підстави. Йдеться не тільки про суттєво деградоване природне середовище і високий рівень забруднення, а й про кризовий стан економіки.

Розвинені країни стимулюють перехід підприємств до раціонального використання природних джерел сировини та енергії, до ресурсозбереження. Комплексне використання сировинних матеріалів є не тільки економічно

привабливим, але в багатьох випадках і економічно вигідним.

Сталий розвиток базується у першу чергу на довгостроковому моніторингу навколишнього середовища і виробничих процесів та процесів соціально-економічного розвитку не лише суспільства в їх взаємозв'язку, а й кожного конкретного підприємства, так і територіального об'єднання. Але сьогодні ми не маємо справжньої розгалуженої системи моніторингу, а існуюча система обмежена і не скоординована належним чином. При тому вона на даний час не має відповідних засобів і коштів на підтримку її навіть у такому стані.

5 лютого 2015 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Згідно з цим законом сусідні міські, селищні, сільські ради можуть об'єднатися в одну громаду, яка матиме один спільний орган місцевого самоврядування. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких умов:

1. у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;

2. територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

3. об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;

4. при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;

5. якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.

Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт, який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади. Найменування об'єднаної територіальної громади, як правило, є похідним від найменування населеного пункту (села, селища, міста), визначеного її адміністративним центром.

Добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів як сільської чи міської місцевості.

8 квітня 2015 року Кабінет Міністрів України затвердив Методику формування спроможних територіальних громад. У цій методиці вводиться термін спроможна територіальна громада – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Формування спроможних територіальних громад здійснюється шляхом:

- розроблення Радою міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрацією проекту перспективного плану;
- схвалення проекту перспективного плану Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою;
- затвердження Кабінетом Міністрів України перспективних планів;
- добровільного об'єднання територіальних громад;
- формування органів місцевого самоврядування спроможних територіальних громад.

Станом на 1 листопада 2017 року утворено 665 об'єднаних територіальних громад (таблиця 1.1).

Головним стратегічним завданням адміністративно-територіальної реформи, яка сьогодні здійснюється, повинне бути формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів, тобто їх конкурентоспроможності.

Таблиця 1.1

Кількість створених об'єднаних територіальних громад в розрізі областей, станом на 1 листопада 2017 р.

№ п/п	Область	Кількість громад
1	Вінницька	49
2	Волинська	74
3	Дніпропетровська	85
4	Донецька	37
5	Житомирська	55
6	Закарпатська	2
7	Запорізька	61
8	Івано-Франківська	58
9	Київська	29
10	Кіровоградська	54
11	Луганська	25
12	Львівська	72
13	Миколаївська	40
14	Одеська	25
15	Полтавська	54
16	Рівненська	66
17	Сумська	52
18	Тернопільська	36
19	Харківська	57

20	Херсонська	49
21	Хмельницька	46
22	Черкаська	55
23	Чернівецька	34
24	Чернігівська	51

Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Конкурентоспроможність підприємств та фінансова стабільність є визначальними умовами соціального, економічного й екологічного розвитку територіальної громади. Ці показники характеризують стан економіки, від них залежать як прямі, так і не прямі надходження до місцевих бюджетів. А збільшення доходів бюджету є запорукою соціального та економічного розвитку ОТГ.

На підставі результатів моніторингу виконання місцевих бюджетів за 2017 рік (табл. 1.2) проведено оцінку фінансової спроможності ОТГ, враховуючи 4 основні показники, які відображають: власні доходи на 1-го мешканця; рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової/реверсної дотації у доходах); питому вагу видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах ОТГ (без трансфертів з державного бюджету); капітальні видатки на 1-го мешканця.

Станом на початок травня 2018 року створено 731 об'єднана територіальна громада (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли 3399 колишніх місцевих ради. На даний час 6,4 млн людей проживають в ОТГ.

Аналіз свідчить про те, що найнижчі показники фінансової спроможності характерні для більшості невеликих громад. Виняток становлять окремі невеликі громади на території, яких розміщені бюджетоутворюючі підприємства та потужні підприємства реального сектору економіки. Наявність закономірності між фінансовою спроможністю та чисельністю населення громади можна пояснити тим, що у великих громадах більш вигідно розвивати малий та середній бізнес, оскільки там є достатній трудовий ресурс, більш ємний місцевий ринок збуту товарів і послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Великі громади мають більший потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних та комунальних послуг.

На жаль, моніторинг, що сьогодні здійснюється, часто не завершується аналізом, з якого можна побачити негативні тенденції або їх наслідки, розробити конкретні пропозиції для владних структур. Процес моніторингу відірваний від аналізу та прогнозу, таким чином не придатний для розробки обґрунтованих пропозицій. А тому його результати не можуть служити фактичною базою для

підготовки наукових розробок територіального розвитку в повному розумінні цього значення.

Таблиця 1.2

Оцінка фінансової спроможності ОТГ (за 2017 рік)

№ п/п	Область	Назва ОТГ	Загальна характеристика		Показник 1		Показник 2		Показник 3		Показник 4		Загальний рейтинг
			Площа ОТГ (км ²)	Чисельність населення на 01.01.2017 (тис. осіб)	Власні доходи на 1-го мешканця за 2017 рік (грн)	Рейтинг	Рівень дотаційності бюджетів (питома вага базової/реверсної дотації у доходах) (%)	Рейтинг	Капітальні видатки на 1-го мешканця (грн)	Рейтинг	Питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах (без трансфертів) (%)	Рейтинг	
1	Дніпропетровська	Слобожанська	166,4	14,5	21 524,5	1	-11,1%	9	7883,9	4	5,3%	1	1
2	Дніпропетровська	Вербківська	450,3	7,6	12 916,9	3	-19,9%	2	5818,5	7	12,4%	22	2
3	Дніпропетровська	Согданівська	362,8	6,9	12 128,5	4	-19,1%	3	6139,3	6	13,1%	26	3
4	Донецька	Шахівська	231,8	3,0	13 102,6	2	-2,5%	28	8078,7	3	12,3%	21	4
5	Хмельницька	Розсошанська	147,9	5,0	6 661,0	13	-1,8%	32	4558,0	10	9,9%	11	5
6	Полтавська	Глобінська	353,0	15,0	7 827,6	9	-6,7%	14	2920,5	22	14,1%	34	6
7	Дніпропетровська	Новоолександрівська	226,2	11,2	7 311,8	11	0,0%	49	3476,2	13	8,8%	6	7
8	Вінницька	Оратівська	100,9	3,9	4 991,5	25	-6,6%	16	3303,9	16	12,7%	24	8
9	Миколаївська	Галицинівська	311,4	7,7	9 722,3	6	-16,4%	5	1687,6	83	7,2%	2	9
10	Полтавська	Шиньківська	600,0	15,0	6 167,6	17	-2,8%	27	4668,5	9	15,2%	50	10
11	Житомирська	Ушомирська	314,3	6,4	7 997,5	7	-0,9%	42	2589,9	33	12,6%	23	11
12	Вінницька	Томашпільська	129,2	7,5	5 886,9	19	-0,1%	47	2361,3	37	10,8%	14	12
13	Кіровоградська	Соколівська	214,4	6,1	6 736,6	12	-5,4%	19	2015,7	60	14,9%	45	13
14	Житомирська	Станишівська	185,5	13,1	4 544,4	37	-1,6%	35	2217,7	49	11,5%	16	14
15	Вінницька	Калинівська	88,5	20,3	4 317,1	45	0,0%	49	2247,0	48	7,3%	3	15
16	Закарпатська	Тячівська	91,3	19,5	4 282,0	47	0,0%	49	2259,4	46	9,8%	9	16
17	Запорізька	Долинська	170,0	5,8	4 866,1	28	0,2%	51	3025,6	20	15,8%	61	17
18	Вінницька	Немирівська	271,4	15,4	4 379,7	44	-1,1%	40	2759,2	26	15,3%	51	18
19	Запорізька	Смирновська	317,6	3,4	5 092,0	23	-3,7%	25	3358,5	15	19,4%	no	19
20	Миколаївська	Михайлівська	447,6	2,9	5 392,4	21	-4,4%	23	1780,2	78	15,3%	52	20
21	Херсонська	Тавричанська	243,0	4,5	6 453,6	16	-1,2%	38	2160,6	55	16,0%	68	21
22	Тернопільська	Байковецька	86,2	5,7	11 473,2	5	-9,0%	10	3044,6	19	22,0%	146	22
23	Полтавська	Білоцерківська	200,7	3,7	7 995,4	8	-2,2%	29	2872,3	24	20,5%	122	23
24	Чернігівська	Гончарівська	175,1	4,7	6 642,5	14	-25,8%	1	1099,8	186	8,7%	5	24
25	Полтавська	Решетилівська	91,4	11,2	4 206,8	50	0,0%	49	12661,8	1	19,2%	107	25

Фінансові ресурси при формуванні спроможних громад є найбільш визначальним критерієм, який забезпечить їх сталий розвиток. Особливості формування та виконання бюджетів ОТГ визначено ч. 4 ст. 67 Бюджетного кодексу України (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні статті доходу місцевих бюджетів

Основні статті доходу	Процент, який належить до
1	2
податок на доходи фізичних осіб	60%
акцизний податок із реалізації роздрібною торгівлі підакцизних товарів	100%
податок на прибуток підприємств комунальної власності	100%
податок на майно	100%
єдиний податок	100%
збір за місця паркування транспортних засобів	100%
туристичний збір	100%
плата за ліцензії на певні види господарської діяльності	100%
надходження від орендної плати за користування майновим, що перебуває в комунальній власності ОТГ	100%
рентна плата за користування надрами місцевого значення	100%
плата за розміщення тимчасово вільних коштів	100%
орендна плата за водні об'єкти	100%
кошти від реалізації безгосподарного майна	100%
адміністративні штрафи, що накладаються місцевими органами виконавчої влади	100%
екологічний податок	25%
цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян до місцевих фондів охорони природного довкілля	100%

Заради ефективного планування дохідної частини бюджетів ОТГ та реальних можливостей з її розширення, органам місцевої влади слід співпрацювати з фіскальними органами з питань: визначення кількості осіб, що сплачують податки; обсягу їх нарахувань; забезпечення вчасного і повного виконання платниками податків своїх податкових зобов'язань; рівня добровільного виконання платниками вимог податкового законодавства; вивчення стану платіжної дисципліни; виявлення та залучення до сплати роботодавців та громадян із метою запобігання сплати заробітку в «конвертах» тощо.

Основні видатки місцевих бюджетів:

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

- освіта: дошкільна освіта, загальна середня освіта, вища освіта, позашкільна освіта;
- охорона здоров'я: первинна медико-санітарна, амбулаторно-поліклінічна та стаціонарна допомога;
- соціальний захист та соціальне забезпечення: державні програми соціального забезпечення (притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, центри соціальної реабілітації інвалідів);
- державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми;
- фізична культура і спорт;
- соціальний захист та соціальне забезпечення (програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї);
- транспорт, дорожнє господарство: регулювання цін (тарифів) на перевезення пасажирів, експлуатація дорожньої системи місцевого значення;
- програми природоохоронних заходів місцевого значення;
- заходи у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Між рівнем розвитку громади і її економічною спроможністю існує пряма залежність. Слід зазначити, що не всі територіальні громади мають однаковий соціально-економічний потенціал на старті, а отже не всі громади будуть мати однакові можливості задоволення соціальних проблем. Для визначення можливостей місцевих бюджетів, якщо за основу взяти інформацію по областях та визначити реальну можливість місцевих бюджетів виходячи з рівня мінімальної заробітної плати, можна спостерігати реальне зниження купівельної спроможності бюджетних ресурсів тобто зниження економічної спроможності бюджетів.

Не дивлячись на досить прогресивну динаміку формування ТГ в державах Європейської співдружності, з боку України загалом та галузевими Міністерствами до даного часу ніхто не проявляв зацікавленості у вивченні особливостей та проблем розвитку підприємств в умовах в об'єднань територіальних громад, у формуванні їх управлінських органів та розвитку відповідно до прийнятого Державою законодавства.

Отже, між рівнем розвитку громади і її економічною спроможністю існує пряма залежність. Слід зазначити, що не всі територіальні громади мають однаковий соціально-економічний потенціал на старті, а, отже, не всі громади будуть мати однакові можливості для задоволення соціальних проблем. Якщо за основу взяти інформацію за областями та визначити реальну можливість місцевих бюджетів, виходячи з рівня мінімальної заробітної плати, то можна спостерігати реальне зниження купівельної спроможності бюджетних ресурсів, тобто зниження економічної спроможності бюджетів.

В свою чергу, у концепції «Переходу України до територіального розвитку» Д. Г. Лук'яненко визначає цілі, завдання та принципи територіального розвитку [232].

Узагальнивши існуючі точки зору, ми зробили висновок, що для України сталий розвиток може бути визначений як процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення принаймні мінімально необхідних

потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища, забезпечення рівноваги між потенціалом природи та вимогами людей усіх поколінь з врахуванням особливостей розвитку кожного об'єднання територіальних громад.

З урахуванням особливостей сучасного періоду, який переживає Україна, та окремі територіальні громади, цілями територіального розвитку держави повинні стати:

1. Соціальна справедливість – встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного та соціального благополуччя.

2. Економічне процвітання – забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, функціонування ефективної економіки та раціонального споживання матеріальних ресурсів.

3. Забезпечення високої якості стану навколишнього природного середовища – створення умов усім громадянам для життя в здоровому навколишньому середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист відновлення біологічного різноманіття.

4. Раціональне ресурсокористування – створення системи гарантій раціонального використання всіх видів ресурсів та потужностей на основі дотримання національних інтересів країни та збереження ресурсів для майбутніх поколінь.

5. Демографічна стабільність та зайнятість населення – формування ефективної державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації чисельності населення України, надання всебічної підтримки молодим сім'ям, охорона материнства і дитинства.

6. Міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою досягнення загальнопланетарної стабільності та злагоди.

Стратегічним напрямом усіх економічних реформ має стати посилення їх соціально-екологічної спрямованості, що реалізується через вирішення таких основних завдань:

- покращення соціально-економічних та виробничих показників,
- покращення характеристик та умов праці;
- підвищення реальних доходів населення на базі державного регулювання заробітної плати та пенсійного забезпечення;
- зростання освітнього і культурного рівня населення;
- створення сприятливих умов для охорони здоров'я, материнства і дитинства.

Завдання конкретизуються у всіх сферах виробничо-господарської діяльності. Зокрема, як для конкретного підприємства так і об'єднання територіальних громад головними завданнями в сфері економіки є:

- формування економічної збалансованості виробництва в об'єднаних територіальних громадах з урахуванням їх природно-ресурсного потенціалу, раціонального використання природно-економічних умов;
- дотримання норм екологічної безпеки при реформуванні структурних

підкомплексів, розвиток існуючих та розміщення нових виробництв;

- прискорений розвиток та модернізація виробництва, зменшення втрат продукції, підвищення її якості;
- впровадження екологічно прогресивних технологій, що адаптовані до місцевих умов;
- реалізація заходів щодо підвищення ефективності природоохоронних заходів.

Значні зміни мають відбутися в енергетичній політиці. Вони полягають у формуванні ефективної енергетичної системи, забезпеченні енерго- та ресурсозбереження, зменшенні енергоємності виробництва.

Формуванню основ територіального розвитку сприятиме стабільне енерго- та ресурсозбереження. Воно виступає як передумова поживлення і підвищення розвитку промисловості, механізм для ефективного та економного використання палива й енергії. Основними напрямками розв'язання проблем енергозбереження є:

- розробка та впровадження механізмів економії енергії, у тому числі за рахунок вдосконалення цінової політики;
- модернізація, реконструкція і заміна технологій, що сприятиме зменшенню енерговитрат;
- ефективно використання власної бази енергоресурсів.

Принциповими рисами організаційно-економічного механізму реалізації в Україні (як конкретних підприємств так і об'єднаної територіальної громади в умовах повного госпрозрахунку) основних принципів територіального розвитку є:

по-перше – переважно державне регулювання процесу територіального розвитку, максимальне використання власних можливостей економіки України, особливо її природних сировинних ресурсів, виробничого, науково-технічного та інтелектуального потенціалу;

по-друге – врахування конкретної ситуації, у якій буде здійснюватися процес територіального розвитку, визначення пріоритетів і включення їх до плану на кожний рік відповідно до фінансових можливостей держави;

по-третє – поєднання державного впливу з ринковими формами територіального розвитку, стимулювання якісних змін шляхом позачергового фінансування, кредитування, матеріально-технічного та валютного забезпечення, надання економічних пільг пріоритетам територіального розвитку.

Фінансове забезпечення переходу до територіального розвитку здійснюватиметься з трьох основних груп джерел, а саме:

- централізованих джерел, що включають кошти Державного бюджету, бюджетні позики та бюджетні фонди;
- внутрішніх джерел – кошти державних підприємств та організацій недержавного сектора економіки, що спрямовуються на інвестиції;
- зовнішніх джерел – іноземні позики уряду, іноземні кредитні лінії з державними гарантіями, іноземні комерційні кредити та кредити з комерційним посередництвом і прямі іноземні інвестиції.

Отже, у відповідності до концепції «Переходу України до територіального

розвитку» постає необхідність стабілізації суспільного виробництва, впровадження нових господарських механізмів функціонування виробничої сфери та сфери послуг, забезпечення їх господарської та фінансової стійкості як кожного підприємства так і кожної об'єднаної територіальної громади.

Ці та інші обставини зумовлюють необхідність вивчення вищезазначених організаційних та техніко-економічних складових стабілізаційних процесів безпосередньо на господарських об'єктах із вивченням і врахуванням виникнення причин гальмування розвитку економіки на сучасному етапі, розглядом соціально-економічної ситуації як в об'єднаній територіальній громаді, так і державі, з метою виявлення стабілізаційних економічних чинників та використання їх в умовах як підприємств, галузей, так і економіки України.

Вирішення актуальних економічних проблем сьогодення неможливе без визначення таких економічних категорій як «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентні переваги», «конкурентоспроможність товару», «конкурентоспроможність підприємства» тощо, які дедалі активніше використовуються у сучасній економічній літературі. Увага до конкурентоспроможності як економічного явища – це не тільки данина моді, за нею стоїть широке наукове і практичне усвідомлення процесів конкуренції як одного із ключових параметрів функціонування ринкової економіки. Особливої актуальності питання забезпечення конкурентоспроможності набувають в умовах загальної глобалізації економіки. Для реформування економіки України у напрямку створення повноцінного конкурентного середовища, забезпечення фінансової стабільності та розвитку конкурентних відносин велике значення має дослідження понять «конкуренція», «конкурентні переваги» та «конкурентоспроможність підприємства».

Конкуренція є основним інструментом регулювання ринкової економіки і важливою частиною ринкового середовища діяльності промислового підприємства. Конкуренція (від лат. *conspicere* – зіштовхуюсь) – економічний процес взаємодії, взаємозв'язку і боротьби між підприємствами, що виступають на ринку з метою забезпечення кращих можливостей збуту своєї продукції, задоволення різноманітних потреб покупців і одержання найбільшого прибутку [68, 24].

Конкуренція є об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого є для товаровиробників зовнішньою примусовою силою до підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва, прискорення науково-технічного прогресу, впровадження нових форм організації виробництва, форм і систем заробітної плати тощо. Дія багатьох економічних законів відбувається у формі примусових сил конкурентної боротьби, в результаті чого конкуренція виступає важливою рушійною силою розвитку економічної системи, складовою частиною господарського механізму [106, 113].

Багатогранність проявів конкуренції визначається різноманітністю підходів до її характеристики. «Конкуренція», як стверджує багато авторів, є терміном, що використовується в численній кількості значень. Розроблено безліч різноманітних моделей, кожна із яких була обґрунтована тією чи іншою

«етикеткою» конкуренції.

Як складова частина господарського механізму, конкуренція діє через попит, пропозицію та ціни. Адам Сміт у своїй праці «дослідження про природу й причину багатства народів» розглядав конкуренцію як суперництво між продавцями та покупцями за найбільш вигідні умови продажу і купівлі відповідно [113, 423]. Новизна теорії конкуренції А. Сміта полягала в тому, що він уперше сформулював головний принцип конкуренції – принцип «невидимої руки», відповідно до якого «смикаючи» за ниточки маріонеток – підприємців, «рука» змушує їх діяти відповідно до якого-небудь «ідеального» плану розвитку економіки, безжалісно витіснити фірми, зайняті виробництвом непотрібної ринку продукції.

Щоб глибше зрозуміти сутність конкуренції, наведемо, на нашу думку, більш вдалі трактування сформульовані різними авторами.

Таблиця

Визначення терміну «конкуренція» різними вченими-економістами

Автор	Конкуренція – це:
Й. Шумпетер [146]	як суперництво старого з новим, тобто з новими технологіями, новими формами організації, новими товарами та ін.;
П. Хейне [133]	є прагнення якнайкраще задовольнити критерії доступу до обмежених благ;
Ф. Найт [105]	як ситуація, в якій конкуруючих одиниць багато й вони незалежні;
К. Р. Макконел, С. Л. Брю [67]	наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців, можливість для покупців і продавців вільно виходити на ринок і залишати його;
Фрідріх А. фон Хайек [132]	процес, за допомогою якого люди одержують і передають знання;
М. Портер [99]	динамічний процес, що розвивається, безупинно мінливий ландшафт, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси й ринкові сегменти;
Г. Л. Азоев [5]	суперництво на якому-небудь поприщі між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), зацікавленими в досягненні однієї й тієї ж мети;
А. Ю. Юданов [150]	боротьба фірм за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, що ведеться ними на недоступних сегментах ринку;
Р. А. Фатхутдинов [125]	процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для одержання перемоги або досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у рамках законодавства або в природних умовах.

Аналіз структури й змісту формулювань і трактувань поняття «конкуренція» дає підстави зробити такі висновки [32, 16–17]:

1) поняття «конкуренція» запропоновані різними авторами, не повною мірою відповідають вимогам системності й комплексності, тобто вони характеризують тільки один з безлічі аспектів конкуренції, установлених Адамом Смітом і самими авторами, кожний у своїй галузі дослідження;

2) різноманіття підходів до формулювання поняття: один автор під

конкуренцією розуміє суперництво (боротьбу) фірм, тобто юридичних осіб, інші – суперництво фізичних осіб, треті – як наявність на ринку достатньої кількості продавців і покупців, четверті – ситуацію, п'яті – прагнення, шості – процес;

3) наведені поняття не охоплюють конкуренцію серед будь-яких соціальних, виробничих і біологічних систем;

4) поняття не відображають конкуренцію як єдність статичної і динамічної суперництва, виживання систем у заздалегідь заданих або невизначених умовах;

5) поняття не пов'язані із законодавством.

До середини ХХ століття визначились загальні уявлення про сутність конкуренції та її основні рушійні сили, що виявилось у чотирьох постулатах класичних моделей: досконалої (чистої) конкуренції, монополістичної, олігополістичної конкуренції та чистої монополії [5, 16].

Відомі особистості Лановеччини

У всі часи багате мудрими, талановитими і навіть знаменитими людьми, які прославляли Ланівеччину. Назвемо найвідоміших:

Адамчук Ігор Григорович – правник, генерал-майор міліції

Андрійчук Володимир Андрійович – вчений-фізик, доктор технічних наук

Арабський Олексій Афіногенович – депутат Народних Зборів Західної України, учасник формування ОУН

Балюк Анатолій Анатолійович – інженер-радіотехнік, підприємець, меценат

Баран Руслан Трохимович – кандидат економічних наук, педагог авіатранспортних дисциплін, доцент, громадський діяч

Барвінський Анатолій Федорович – доктор технічних наук, професор, проректор Національного університету «Львівська політехніка»

Барчук Олег Олександрович – правник, громадський діяч, полковник міліції

Басок Борис Іванович – вчений у галузі технічної теплофізики. член-кореспондент Національної академії наук України (2006), доктор технічних наук (1998), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки

Басок Павло Парфентійович – бібліотекознавець, бібліограф вищої кваліфікації, заслужений працівник культури УРСР

Басюк Василь Іванович – аграрій, заслужений механізатор України

Басюк Григорій Степанович – журналіст, краєзнавець, громадський діяч, член Національної спілки журналістів України

Басюк Степан Купріянович – громадський діяч

Басюк Тимофій Андрійович (псевдо «Яворенко») – діяч національно-визвольного руху, письменник, історик

Батринчук Борис Леонідович – аграрій, заслужений працівник сільського господарства України, громадський діяч

Білоевич Ростислав Михайлович – вчений, гідроенергетик, кандидат технічних наук, доцент

Білосюк Павло Євменович – член ОУН, політичний в'язень

Блажейчук Олександр Павлович – управлінець, громадський діяч

Боб'юк Андрій Трохимович – письменник-прозаїк, поет-гуморист

Богайчук Павло Петрович – радянський військовий, генерал-майор

Богатюк Микола Степанович – аграрій, заслужений працівник сільського господарства України

Богачук Василь Іванович – військовий, підполковник

Болнарук Катерина Атанасівна – громадська діячка, педагог

Борковська Ганна Степанівна – килимарниця, народна майстриня

Буднік-Кекіш Євдокія Теодозіївна (псевдо «Леся») – громадський діяч, член ОУН

Буняк Андронік Мусійович – вчений-енергетик, кандидат технічних наук, професор

Буняк Надія Андроніківна – вчений-психолог, педагог, доктор психологічних наук, професор

Буняк Софія Олександрівна – літератор, громадський діяч

Василюк Лариса Володимирівна – лікар, громадський діяч

Васюрина Ростислав Юрійович – військовий, полковник «Медичної служби», «Відмінник охорони здоров'я»

Вигонний Олександр Каленикович – військовий, полковник

Вихрущ Анатолій Володимирович – вчений у галузі педагогіки, громадський діяч

Вихрущ Володимир Павлович – поет, економіст, науковець

Возняк Андрій Юрійович – спортсмен з біатлону та лижних перегонів, майстер спорту України

Войцещук Тетяна Іванівна – режисер, театрознавець

Волошин Віталій Несторович – кандидат технічних наук, педагог

Воляник Василь Климентович – науковець, археолог, кандидат історичних наук

Гаврилюк Іван Михайлович – художник-графік, член Національної спілки художників України

Гаврилюк Ігор Богданович – оперний і камерний співак

Гаврилюк Кіндрат Юхимович – краєзнавець, громадський діяч

Гаврилюк Олег Якович – кандидат технічних наук

Галяс Ярослав Васильович – педагог, «Відмінник народної освіти», громадський діяч

Гарбар Михайло Степанович – краєзнавець

Гаргула Василь Денисович – кандидат медичних наук, хірург, педагог **Гасюк**

Осип Амбровович – господарник, громадський діяч, заслужений працівник сільського господарства України

Гергілевич Надія Михайлівна – краєзнавець, бібліограф вищої кваліфікації

Гладун Володимир Федорович – управлінець, громадський діяч, заслужений працівник сільського господарства України

Глібов Пилип Онисимович – лікар-хірург вищої кваліфікації, громадський діяч

Голубицький Яків (псевдо «Яр») – еколог, меценат

Горошко Юрій Автомонович – літератор, фольклорист, краєзнавець, книголюб

Горошко Ярослав Павлович – військовик, підполковник, Герой Радянського Союзу

Гринчак Микола Олексійович (псевдо «Пластун», «Галичанець») – історик, педагог, літератор, краєзнавець

Гринько Олександр Боніфітійович – актор, співак, діяч культури, публіцист

Грушковик Олег Михайлович – журналіст, публіцист, заслужений журналіст України

Гук Михайло Степанович – поет, педагог

Гулько Омелян Миколайович – лікар, організатор охорони здоров'я вищої категорії, ортопед-травматолог вищої категорії, громадський діяч

- Гуменюк Іван Степанович** – живописець, член Національної спілки художників України
- Данилюк Федір Олександрович** – механізатор, Герой Соціалістичної Праці
- Демчук Анатолій Васильович** – народний артист України, гуморист, поет
- Дідик Борис Федорович** – громадський діяч, меценат
- Дідик В'ячеслав Захарович** – кандидат фізико-математичних наук, доцент **Дідик Тамара Сафронівна** – народна артистка України, солістка Львівської опери, професор
- Довгалюк Володимир Михайлович** – педагог, поет, громадський діяч
- Драбчук Григорій Михайлович** – афганець
- Дрозд Олександр Антонович** – учасник національно-визвольних змагань, громадський діяч
- Друзік Олександр Савович** – священник, протоієрей
- Друзюк Василь Миколайович** – економіст, кандидат технічних наук, заслужений працівник промисловості України
- Дудток Дмитро Лук'янович** – вчений, педагог, доктор технічних наук, професор, віце-президент Академії Наук України, заслужений діяч науки і техніки України
- Дяченко Василь Іванович** – лікар вищої кваліфікаційної категорії, громадський діяч
- Дячук Василь Єфремович** – педагог, літератор, поет, громадський діяч **Євтух Петро Сильвестрович** – вчений у галузі інформаційно-виміральної техніки, доктор технічних наук, професор
- Жаловський Богдан Васильович** – інженер-механік, господарник
- Животко Олександра** – письменниця, журналістка
- Забіла Микола Іванович** – спортсмен, кандидат у майстри спорту України
- Зажерей Василь Олександрович** (псевдо «Кремезний») – діяч ОУН
- Зайцев Василь** – лікар, доктор медицини, громадський діяч, член Українського лікарського товариства Північної Америки
- Закидальський Анатолій Іванович** – вчений у галузі інформаційновиміральної техніки, кандидат технічних наук **Замкова Зоряна Степанівна** – літератор, журналістка
- Зиско Іван Тодонович** – громадський діяч
- Іваськевич Роман Йосипович** – живописець, майстер розпису
- Климишин Іван Антонович** – всесвітньо відомий вчений-астроном, доктор фізико-математичних наук, педагог, професор, академік, релігієзнавець, «Людина-планета»
- Климишин Іван Тимофійович** (псевдо «Крук») – діяч ОУН та УПА
- Климчук Андрій Гаврилович** – педагог, громадський діяч, заслужений вчитель УРСР, «Відмінник народної освіти УРСР»
- Климчук Каленик Семенович** – священник, протоієрей, магістр богословських наук
- Климчук Олег Андрійович** – педагог, громадський діяч, заслужений вчитель України, «Відмінник освіти України»

Ковальчук Василь Григорович – журналіст, публіцист

Ковальчук Іван Григорович – педагог, громадський діяч, «Відмінник освіти України»

Ковбасюк Григорій Андрійович учасник національно-визвольних змагань

Комаринець Теофіль Іванович – літературознавець, фольклорист, педагог, громадський діяч, доктор філології, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка

Кондратюк Костянтин Костянтинович – історик, доктор історичних наук, професор, академік, педагог

Копійковський Федір Миколайович – живописець

Костишин Ліля Валентинівна – журналіст, публіцист, літератор

Кошло Микола Павлович – архітектор

Кравчук Володимир Іванович – доктор технічних наук, професор, народний депутат України 2-го скликання, двічі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений працівник сільського господарства

Кравчук Володимир Олексійович – педагог, краєзнавець, музикант, журналіст «Відмінник освіти України» член Національної спілки журналістів України

Кравчук Петро Іванович – театрознавець, професор, заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства. доцент, проректор Київського державного університету театру

Кравчук Юрій Георгійович – військовик, підприємець, меценат, громадський діяч

Крижовачук Олег Петрович – Герой України, заслужений працівник сільського господарства України, громадський діяч

Криса (Крайнева) Ганна Михайлівна – журналіст, член Національної спілки журналістів України

Критюк Роман Кузьмович – педагог, публіцист, краєзнавець, громадський діяч

Кручковський Тимофій Іванович – громадський і духовний діяч, протопресвітер

Куза Михайло Панасович – журналіст, поет, літератор

Кукуруза Богдан Іванович – педагог, громадський діяч, поет

Курилович Микола Анатолійович – дипломат, політик, бізнесмен

Куркаш Іван Федорович (він же Петро Сацсвич) – релігійний і громадський діяч

Кутрань Анатолій Автономович – громадський діяч, депутат Верховної Ради УРСР

Куцюк-Кочинський Кирило Андрійович – поет України і Румунії, перекладач, громадський діяч

Кучерук Євген Филімонович – вчений у галузі медицини, заслужений лікар України

Кучерук Леонід Филімонович – підприємець, меценат

Кучма В'ячеслав Маркович – лікар вищої категорії, «Відмінник охорони здоров'я «Відмінник санітарної оборони», громадський діяч

Кушнір Руслана Миколаївна – громадський та політичний діяч

Лампека Ростислав Дмитрович – вчений, доктор хімічних наук, професор

- Лампека Ярослав Дмитрович** – вчений, доктор хімічних наук, професор
- Левінтант-Зайонтс (Гергілевич) Неоніла Віталіївна** – педагог, доктор технічних наук
- Левчук Микола Ростиславович** – історик, археолог, краєзнавець, громадський діяч
- Лисий Альбрто Данилович** – музикант-віртуоз
- Лисий Степан Гнатович** – поет, журналіст
- Лисий Федір Іванович** – селянин, учасник Першої світової війни, орденоносець
- Лисюк Михайло Кирилович** – правник, старший радник юстиції
- Лірчук Іван Максимович** – військовий, підполковник
- Лобунь Віктор Іванович** – економіст, банкір, громадський діяч
- Лобунь Іван Маркович** – педагог, поет, громадський діяч
- Лойко Ігор Кирилович** – кандидат медичних наук, доцент
- Луцюк Пантелеймон Іванович** – військовий, почесний громадянин Ланівців
- Мазур Петро Євстахійович** – вчений у галузі медицини, кандидат медичних наук, академік Академії економічної кібернетики, громадськополітичний діяч
- Макотерський Юхим Фотійович** – господарник, краєзнавець, громадський діяч, «Відмінник народної освіти України»
- Малаховська Регіна Анна** – польська поетеса
- Малевич Анатолій Павлович** – видатний просвітянин, краєзнавець
- Маліборський Микола Васильович** – композитор, музикознавець, педагог, хоровий диригент
- Малюжинський Микола** – священник, благочинний Лановецького району
- Мамчур Володимир Гнатович** – господарник, громадський діяч
- Марчук Іван Степанович** – народний художник, член Національної спілки художників України, лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, всесвітньо відомий митець – член «Золотої гільдії» та «Геній світу»
- Марчук Петро Петрович** – журналіст, сценарист, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України
- Матевощук Юрій Олександрович** – поет, перекладач, видавець
- Махніцький Мечислав** – польський поет
- Мацейків Галина Васиївна** – журналістка, публіцистка, член Національної спілки журналістів України
- Мельник Георгій Харитонович** – господарник, громадський діяч, дійсний член Академії соціального управління (АСУ), академік, публіцист, учасник Другої світової війни
- Мельничук Богдан Іванович** – письменник, краєзнавець, редактор, журналіст, заслужений діяч мистецтв України, дійсний член АСУ, член НТШ
- Мельничук Борис Леонтійович** – вчений у галузі радіофізики, кандидат фізикоматематичних наук
- Мельничук Іван Гаврилович** – педагог, краєзнавець
- Мельничук Олександр Васильович** – спеціаліст із сучасної західної і соціальної філософії, кандидат філософських наук, доцент

Мельничук Ярослав Іванович – журналіст, публіцист, редактор, продюсер
Ментух Фелікссім Андрійович – господарник, громадський діяч, кандидат сільськогосподарських наук

Михальчук Петро Анастасійович – вчений-історик, кандидат історичних наук, педагог, доцент, громадський діяч

Морозюк Віктор Михайлович – господарник, інженер-гідротехнік, громадський діяч

Морозюк Лариса Іванівна – лікар вищої кваліфікаційної категорії, заслужений лікар України

Мосейко Володимир Олексійович – інженер-електрик, кандидат у майстри спорту, генерал-хорунжий Українського козацтва, отаман його Тернопільського обласного коша

Москалевим Василь Іванович – священник, благочинний Лановецького району

Мулик-Лудик Юрій Олексійович (псевдоніми «Назар Полин», «Олексій», «Скаржевецький») – науковець, славіст, філософ, історик церкви

Найчук Анатолій Якович – інженер-будівельник, доктор технічних наук

Наконечний Олег Іванович – господарник,

Негода В'ячеслав Андронович – господарник, громадсько-політичний діяч

Негода Софія Григорівна – педагог, відмінник народної освіти, громадський діяч

Неручок Василь Петрович – педагог, громадський діяч

Новіцька Надія Семенівна – бібліотекар-бібліограф

Новосад Євгенія Іванівна – педагог, відмінник народної освіти

Новосад Світлана Ігнатівна – народна майстриня України, заслужений майстер народної творчості України, поетеса, громадський діяч

Окоменюк Григорій Феодосійович – вчений, філолог, педагог

Останчук Василь Іванович – дипломат, громадський діяч, господарник

Пальчик Микола Михайлович – педагог, музикант, хоровий диригент

Пальчик Яким Михайлович – журналіст, редактор

«Панько» (псевдо) – учасник національно-визвольних змагань

Пархоменко (Семенюк) Євгенія Павлівна – кандидат хімічних наук

Пасічник Людмила Миколаївна – науковець, педагог

Пашинський Леонід Михайлович – педагог, науковець, літератор, кандидат технічних наук

Перебийніс Володимир Кирилович – священник, протоієрей

Петлюк Микита Михайлович – священник, учасник національно-визвольних змагань

Пінчук-Серебрякова Євгенія Климівна – заслужена артистка України, громадський діяч

Подунайчук В'ячеслав Антонович – журналіст, редактор, громадський діяч, член Національної спілки журналістів України

Поник Григорій Іванович – учасник національно-визвольних змагань

Поплавська Галина Мефодіївна – вчитель вищої категорії, заслужений вчитель України, «Відмінник освіти України» краєзнавець

Попович Андрій Якович – лікар-терапевт, кандидат медичних наук, «Відмінник охорони здоров'я УРСР»

Приймак Микола Володимирович – вчений, доктор технічних наук, професор

Приймак Степан Володимирович – вчений у галузі ядерної фізики, доктор технічних наук

Приймак Феодосій Якович – господарник, громадський діяч, заслужений працівник сільського господарства України

Прончук Марія Володимирівна – педагог, фольклорист

Прядун Петро Миколайович – спортсмен, футболіст

Пундик Юрій Миколайович (псевдо – «Юрій Миколин», «Юрій Селецький») – публіцист, економіст, громадсько-політичний діяч

Пчола Степан Єрофейович – майстер-килимар

Ребрина Василь Миколайович – полковник міліції, правник, громадський діяч

Риндюк Олексій Іванович – педагог, «Відмінник народної освіти»

Романчук Марія Михайлівна – журналіст, педагог, краєзнавець, член Національної спілки журналістів України, громадський діяч

Рудик Борис Степанович – вчений у галузі хімії, доктор хімії

Саган Назар Олексійович – педагог, краєзнавець

Сандій Микола Григорович – педагог, громадський діяч

Сергійчук Петро Іванович – господарник, громадський діяч

Сергійчук Петро Якович – педагог, ботанік, громадський діяч, заслужений вчитель УРСР

Сергійчук Тарас Іванович – поет, прозаїк, перекладач, видавець

Середницький Антон Тимофійович – публіцист, письменник, редактор

Середницький Леонід Михайлович – академік, вчений у галузі нафтогазової промисловості, господарник, громадський діяч

Середницький Ярослав Антонович – вчений у галузі матеріалознавства, кандидат хімічних наук, громадський діяч

Сидорук Федір Фавстович – лікар, господарник, громадський діяч

Сиротюк Володимир Григорович – господарник, науковець, громадський діяч

Скакун Володимир Кирилович – економіст, правник, господарник, громадський діяч

Скрипчук Оксана та Ольга Володимирівни – артистки вокального жанру

Смолій Яків Васильович – кандидат економічних наук, банкір, меценат **Собчук**

Михайло Макарович – журналіст, педагог, член Національної спілки журналістів України

Сопронюк Федір Олексійович – доктор математичних наук, професор, педагог

Сохар Орест Тарасович – журналіст, редактор

Стахів-Парадюк Марія Олексіївна – педагог, кандидат педагогічних наук, громадський діяч

Стефанишин (Бабовал) Ольга Василівна – тренер, майстер спорту

Стецюк Іван Григорович – спортсмен, педагог

Стецюк Олена Григорівна – спортсменка

Стухляк Данило Бенедиктович – господарник, громадський діяч

Стухляк Петро Данилович – вчений у галузі комп'ютерних технологій, доктор технічних наук, професор, академік

Табачук Олексій Федорович – музикант, диригент, режисер, громадський діяч

Ткачук Віталій Андрійович – педагог, аграрник, громадсько-політичний діяч

Ткачук Іван Панфілович – управлінець, громадський діяч

Токарчук Андрій Оксентійович – управлінець, громадський діяч

Томчук Павло Антонович – військовик-«афганець»

Трохимчук Григорій Зосимович – художник-аматор

Трохимчук Степан Васильович – вчений, педагог, професор, громадський діяч

Фарштейн-Кичук Ганна Марківна – педагог, письменник, громадський діяч

Фольварочний Василь Іванович – письменник, професор, громадський діяч, заслужений діяч мистецтв України

Фольварочний Леонід, Фольварочний Петро – громадські діячі

Фролова Тетяна Іллівна – поет, громадський діяч

Хом'як Григорій Маркович – священник, благочинний Лановецького району

Цибак Василь Іванович – педагог, літератор, публіцист

Цінберг Ізраїль Лайзерович (псевдо «Сергій Лазаревич») – єврейський історик, публіцист, доктор філософії

Чабан Созонт Степанович – журналіст, громадський діяч

Чабан Федір Степанович – громадський діяч, заслужений лісівник України

Череватюк (Якубишина) Вікторія Богданівна – вчений у галузі історії і права, доцент

Черкавський Михайло Костянтинович (криптоніми Кс. З-К, М.Кс) – політичний діяч, педагог, просвітянин

Черній Василь Васильович – економіст, громадський діяч, заслужений працівник сільського господарства України

Черній Орест Васильович – педагог, перекладач

Чуйко Остап – громадський діяч

Шандрук Анатолій Феофанович – педагог, художник-аматор, «Відмінник народної освіти УРСР»

Шандрук Вавіл Феофанович – художник-графік

Шандрук Павло Феофанович – військовик, громадсько-політичний діяч, редактор

Шевчук Юрій Пилипович – музикант, педагог, співак, самодіяльний композитор, громадський активіст

Штонь Григорій Максимович – професор, письменник, літературознавець, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка

Яблонський Пантелеймон Афіногенович – майстер спорту

Якубишин Богдан Кузьмович – аграрій, господарник, громадський діяч

Якубовська Наталія Олексіївна – педагог, кандидат філологічних наук, доцент

Янков Анатолій Вікторович – педагог, кандидат філологічних наук, доцент, «Відмінник освіти України», поет

Ясиновський Валерій Кирилович (псевдо – «В. Архипов») – публіцист, літератор, заслужений журналіст України

Яцула Олег Вячеславович – художник, скульптор, майстер різьби по дереву, педагог

Ящук Олег Ростиславович – спортсмен, футболіст, майстер спорту України

Ящук Петро Лаврентійович – лікар, письменник, історик

Голубицький Яків Григорович (псевдо «Яр. Голубицький») – еколог, меценат

Під соціальним розвитком територіальної громади слід розуміти сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації суб'єктами господарювання соціально-економічних та інших прав, що гарантують реалізацію її жителям конституційних прав на формування повноцінного життєвого середовища..

(З висловлювань Н. Кирич)

ЧАСТИНА II

Концепція соціально-економічного розвитку Лановецької територіальної громади (району) (Реалізація досвіду розв'язання господарських проблем)

- Концептуальні засади програмної організації соціально-економічного розвитку Лановецького району;
- Інструментарій соціально-економічного розвитку села;
- Організаційно-правове забезпечення соціального розвитку села;
- Житлове та шляхове будівництво на селі;
- Особливості забезпечення культурно-побутового та спортивно-оздоровчого обслуговування селян.

Концептуальні засади програмної організації соціально-економічного розвитку Лановецької територіальної громади (району)

Характеристика сучасного стану розвитку аграрного сектору Лановецького району як пріоритету і провідної ланки господарського комплексу. Як відомо аграрний сектор (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність від району-області і держави, формує 17 відсотків валового внутрішнього продукту та близько 60 відсотків фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетоутворювальних секторів не лише національної, а і знову ж таки, регіональної та районних економік, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 8–9 відсотків, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту.

Сільське господарство сприяє розвитку інших галузей, які поставляють засоби виробництва та споживають продукцію сільського господарства як сировину, а також надають транспортні, торговельні та інші послуги.

Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті району обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю зайняти вагоме місце на продовольчому ринку.

Сільськогосподарська діяльність провадиться майже на всій території району. У сільській місцевості проживає більше третина загальної кількості населення. У галузі зайнято більше 70% населення району, в т. ч. з числа сільського населення.

Однак ситуація, що склалася в галузі на даний час, не дає змоги подолати негативні явища без державної та регіональної підтримки.

Тим часом в останні роки виробництво сільськогосподарської продукції зменшилося в 2,1 раза, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах – в 3,4 раза.

В умовах зниження платоспроможності населення калорійність середньодобового споживання в розрахунку на одну особу зменшилася в на 30 відсотків наблизившись до міжнародного критерію з порогу бідності (2500 ккал). Споживання основних протеїновмісних продуктів (м'яса та риби) при цьому зменшилося в 2–2,4 раза, вітаміновмісних продуктів (плодів, ягід і винограду) – в 2,1 раза.

Певна стабілізація і нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції спостерігалася у 2000–2006 роках це дало змогу підвищити рівень споживання основних продуктів харчування на душу населення, однак він залишається значно нижчим не лише від раціональних, але і від мінімальних норм.

Найгострішими проблемами у ланівецькому районі є відсутність мотивації до праці, бідність, трудова міграція, безробіття, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл.

Середньорічна заробітна плата в сільському районі найнижча серед галузей економіки.

Загрозливих темпів набирає зниження демографічно-відтворювального і трудового потенціалу села. Рівень народжуваності сільського населення в розрахунку на 1000 осіб знизився з 13,7 до 9,4 осіб, рівень смертності підвищився з 14,4 до 20,5 осіб і перевищив аналогічний показник смертності міського населення в 1,4 раза.

Активізувалися міграційні процеси, особливо серед сільської молоді, що на сьогодні є основною причиною деградації сіл.

Знизився рівень зайнятості сільського населення. Чисельність осіб, зайнятих у сільському господарстві, зменшилася на 7 відсотків, а в несільськогосподарській сфері – у 2,7 раза.

Загрозливих масштабів набула деіндустріалізація сільського господарства. Основний капітал галузі зменшився в 1,7 раза, а в сільськогосподарських підприємствах – у три рази. При цьому частка сільського господарства в основному капіталі економіки зменшилася з 24 до 6 відсотків.

Рівень забезпечення сільського господарства тракторами, комбайнами та іншою технікою становить 45–50 відсотків потреби. Понад 90 відсотків технічних засобів потребують негайної заміни внаслідок їх зношеності.

Таким чином, актуальність розроблення концепції зумовлена потребою у невідкладному вжитті заходів для забезпечення соціально-економічного та гуманітарно-культурологічного розвитку Ланівецького району сільських територій відповідно до обсягів та джерел фінансування.

Підприємства місцевого господарства не підлягають репрофілюванню, перепідпорядкуванню або закриттю без дозволу Ради, яка виступає як гарант інтересів їх трудових колективів. В інших питаннях на ці підприємства розповсюджується Закон України «Про державне підприємство (об'єднання)».

Об'єкти, які знаходяться у розпорядженні Ради, не можуть передаватись за рішенням вищестоящего органу управління без згоди трудових колективів і Ради.

Дослідження проблем стабілізації господарсько-фінансової діяльності регіону, виходячи зі стану економіки, зобов'язує вивчати причини уповільнення темпів економічного зростання як конкретного підприємства так і господарського комплексу загалом. Економічні гальма ніколи не можна асоціювати лише з технічними засобами, які відіграють рятівну роль. Гальма в економіці є руйнівними не лише для розвитку безпосередньо виробництва, а й можуть викликати значні соціальні конфлікти.

У зв'язку з переходом економіки на ринкові умови функціонування зазнали трансформації всі галузі національного господарства, регіональних утворень та підприємств.

Тим часом постає запитання, за рахунок яких джерел забезпечується

баланс у споживанні продукції? В першу чергу, мабуть, за рахунок приватного сектора і так званого необлікованого виробництва, яке успішно функціонує практично в кожному районі.

Така ситуація призвела до різкого зниження рентабельності підприємств, згаданий фактор болісно вдарив по показниках ефективності виробництва, як результат – відбулося скорочення не лише виробництва, а й кадрів, вплив їх в тіньове виробництво. Окремі підприємства почали працювати зі збитками, що створювало реальну загрозу збиткової господарської діяльності підприємств, а також соціальному спокою в суспільстві.

З метою попередження конфліктів в цій та інших сферах з ініціативи Уряду було впроваджено ряд заходів, видано ряд розпоряджень і постанов щодо стабілізації виробництва в умовах як підприємств так і регіону.

Як відзначалося, маючи низьку рентабельність, більшість підприємств не в змозі займатися питаннями конкурентоспроможного забезпечення виробництва: низька прибутковість не забезпечує достатньої кількості власних оборотних коштів, а користування кредитами підвищує витрати виробництва за рахунок включення відсотків по кредитах у собівартість виробів.

Від нерегульованості цих процесів значні суми втрачає і державний бюджет.

Таким чином маємо підстави зробити висновки, що ситуація на ринку залежить крім вище згаданих і ще від двох основних чинників:

- забезпеченість ресурсами.
- ціновий.

Домогтися стабілізації ситуації виробництва можна, але тільки не за рахунок однієї галузі, як це було в роки тоталітарного періоду. У стабілізації повинен брати участь весь виробничий ланцюг: держава – територіальне об'єднання – підприємство. Чого неможна досягти без державної підтримки та виконавчої влади, як центральної, так і на місцях.

Дієвий захід – забезпечення стабільності та ефективності підприємств на період до повного впровадження повного територіального госпрозрахунку. На наш погляд, установлення підприємствам пільг на місцевому рівні також сприяло б стабілізації ситуації, це могло б бути у вигляді пільгових тарифів на воду, електроенергію, звільнення заводів від оплати за землю, часткового зниження комунальних платежів. У собівартості продукції ці статті витрат займають невелику питому вагу, вирішення цих проблем дозволило б підприємствам підняти рентабельність виробництва продукції.

Поняття ефективного виробництва в умовах повного територіального госпрозрахунку для нашого суспільства – категорія не передчасна. Для цього, на нашу думку, доцільно прийняти у цій сфері зміни до законодавства.

Сьогодні в Україні в кожному регіоні вистачає виробничих потужностей для випуску у достатній кількості продукції, робіт та послуг, ще збереглися кваліфіковані кадри. При науково обґрунтованій соціально-економічній політиці підприємства можуть забезпечити безперебійне постачання населення промисловими виробами та послугами в найширшій номенклатурі та найрізноманітнішому асортименті.

Аналогічна ситуація має місце і в інших галузях господарства України за цілим спектром показників.

Відповідно до аналітичного матеріалу Держкомстату чітко визначилася тенденція до уповільнення темпів економічного зростання. Приріст реального ВВП та промислового виробництва знизився. Суттєво знизилася прибутковість підприємств та рівень їх рентабельності, що стало основним чинником істотного уповільнення темпів зростання інвестицій в Україні: від 120,8 % у 2011 р. до 103,8 % у 2012 р., а з 2014 р. спостерігаємо значне скорочення темпів зростання інвестицій.

За статистичними даними (див рис. 1.3.) за 3 квартали 2016 року в економіку залучено 204,5 млрд грн капітальних інвестицій. Це на 16,4% більше ніж за відповідний період минулого року. Цілком можливо, що за підсумками цього року Україна на кілька пунктів перевершить розмір інвестицій, які надійшли в економіку 2014-го р. (219,4 млрд грн).

Рис. Капітальні інвестиції та ВВП України

Безумовно, це позитивна тенденція. Але при цьому слід враховувати, що питома вага валового нагромадження основного капіталу у ВВП за два квартали 2016 року становить лише 13,2%. Тобто розміри інвестування не досягають того прийняттого навіть мінімального рівня, достатнього для підтримки виробничих потужностей і соціальних об'єктів. А тим більше, їх усе ще недостатньо для базових інновацій і технологічного оновлення економіки (в середньому по економіці ступінь зносу основних засобів за результатами 2015 року становить 60,1%).

Недостатнє інвестування веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, занепаду основних фондів, спаду виробництва та збільшення собівартості продукції, що призводить до подальшого недоінвестування виробництва.

Відчутно ускладнилася ситуація у бюджетній сфері. Упродовж 2012 року профінансовано всього 85,2 % планових видатків зведеного бюджету, затвердженого Верховною Радою України. За даними Держстату зведений бюджет України впродовж 2012-2017 років був дефіцитним.

Таблиця

Державний бюджет України за 2012 – 2017 рр. (млрд. грн)

Рік	Доходи	Видатки	Дефіцит
2012	591	684	51
2013	597	705	64
2014	610	716	72
2015	822	891	31
2016	894	947	55
2017	1140	1241	109

Зважаючи на розширення дохідної бази місцевих бюджетів відбулося збільшення частки місцевих бюджетів у загальному обсязі зведеного бюджету України. За підсумками 2017 року вперше питома вага місцевих бюджетів перевищила п'ятдесят відсоткову позначку. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України склала 51,2%, що майже на 6% більше аналогічного показника за 2015 рік. Тобто, органи місцевої влади мають у своєму розпорядженні вагомий фінансовий ресурс, щоб мати змогу ефективно ним управляти та спрямовувати на розвиток громад.

Рис. Власні доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.

Динаміка надходжень до бюджетів ОТГ випереджає темпи зростання доходів по інших рівнях місцевих бюджетів. Надходження власних доходів місцевих бюджетів ОТГ за 2017 рік зросли на 87,0 % та склали 9,3 млрд грн (+4,3 млрд грн).

Враховуючи те, що нові ОТГ, у яких перші місцеві вибори були проведені в 2016 році, тільки в цьому році отримали 60% надходжень від податку на доходи фізичних осіб до свої місцевих бюджетів, то їх власні ресурси у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зросли в 2,9 рази та склали 4,9 млрд грн (+3,2 млрд грн). Разом з цим, темп зростання власних доходів ОТГ, які вже у 2016

році отримували зарахування 60% ПДФО до своїх бюджетів, становить +34,2% (+1,1 млрд грн), і це майже на 3% більше від середнього показника по Україні.

У доходах місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 110,7 млрд грн або 57,4% від загальної суми доходів місцевих бюджетів. У порівнянні з 2016 роком надходження ПДФО в цілому по Україні зросли на 31,7 млрд грн або на 40,1%. По бюджетах міст обласного значення приріст становить 37,5%. По бюджетах ОТГ приріст надходжень ПДФО склав 41,2%, що на 1,9% більше, ніж в цілому по Україні.

У структурі доходів загального фонду 27,3% складає частка місцевих податків і зборів, яких у 2017 році надійшло 52,6 млрд грн. по усіх місцевих бюджетах України приріст місцевих податків і зборів відносно 2016 року складає 24,4%, по бюджетах міст обласного значення – 25,9%.

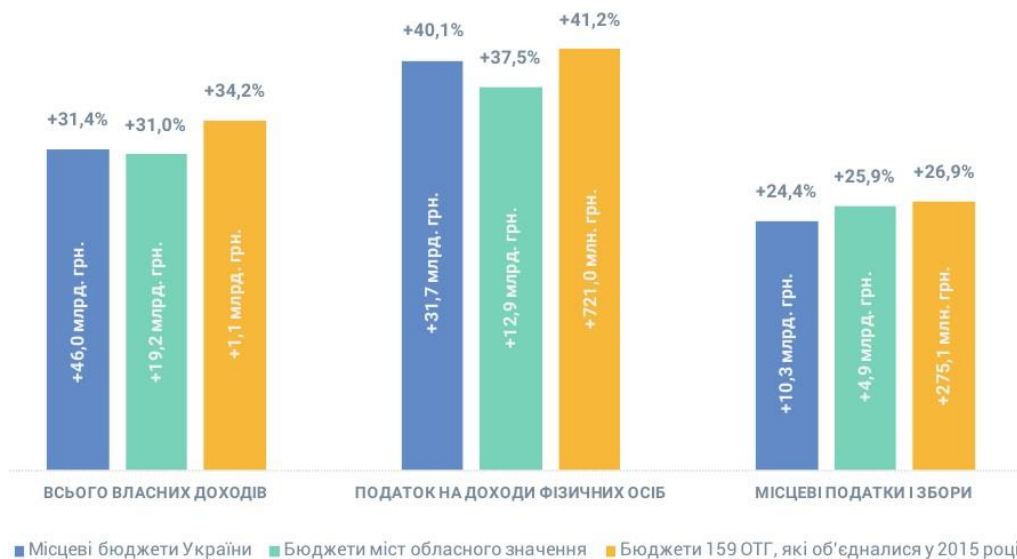

Рис. Темп зростання доходів до загального фонду місцевих бюджетів у 2017 році порівняно з 2016 роком

По всіх бюджетах ОТГ надходження місцевих податків і зборів зросли на 28,5%, (у тому числі по бюджетах ОТГ – 26,3%), що на 4,1% перевищує показник приросту по місцевих бюджетах України.

Про фінансову спроможність місцевих бюджетів свідчать і залишки коштів, які склалися на рахунках станом на 01 січня 2018 року.

На казначейських рахунках залишки коштів усіх місцевих бюджетів України станом на 01 січня 2018 року становили 55,7 млрд грн, із яких на рахунках загального фонду – 33,5 млрд грн.

Залишки коштів місцевих бюджетів міст обласного значення становили 9,5 млрд грн, із яких на рахунках загального фонду – 7,1 млрд грн.

Станом на 01 січня 2018 року залишки коштів на рахунках об'єднаних територіальних громад склали 2,8 млрд грн, із яких на рахунках загального фонду – 2,2 млрд гривень.

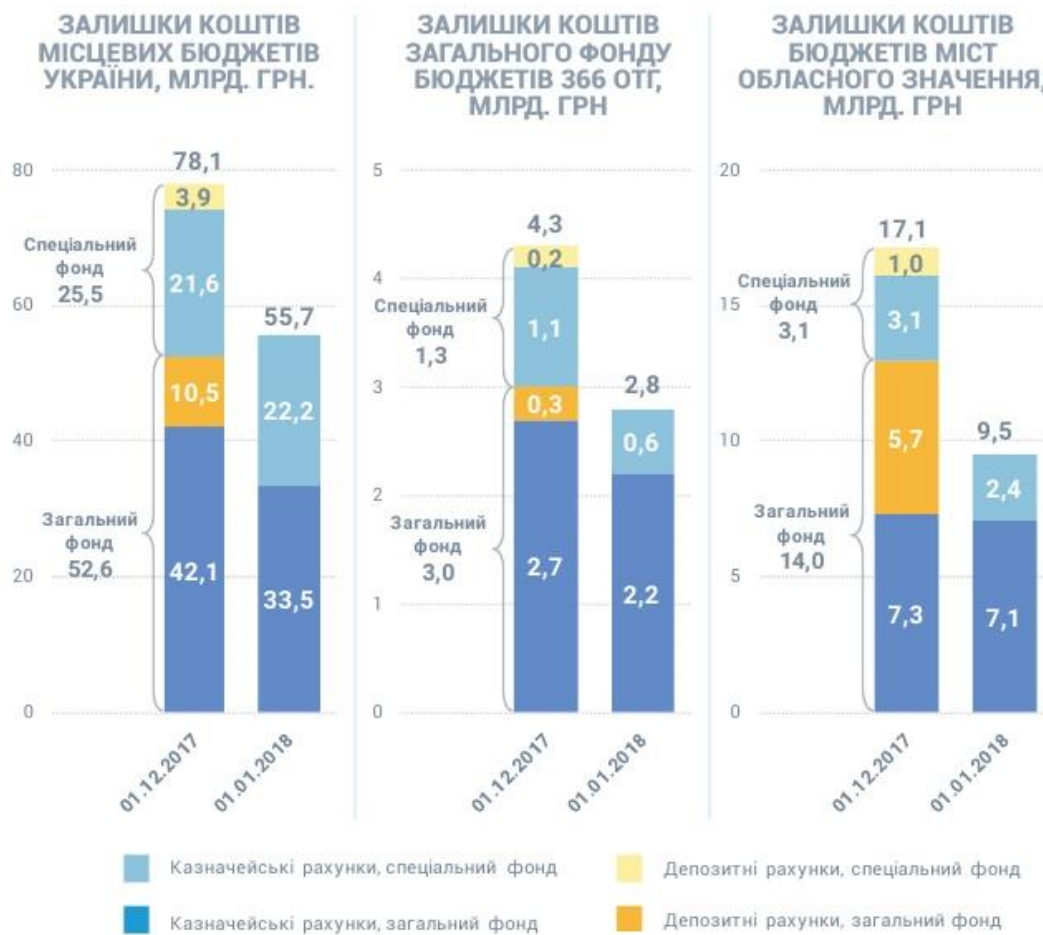

Рис. Залишки коштів на рахунках

Отже, наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва та залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращання умов проживання жителів громади.

Всі об'єднаних територіальних громад у 2018 році отримали відповідні ресурси і видаткові повноваження та вийшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. У державному бюджеті на 2018 рік об'єднаним територіальним громадам спрямована державна підтримка у вигляді субвенції на формування інфраструктури в сумі 1,9 млрд грн (у 2017 році – 1,5 млрд грн, 2016 році – 1,0 млрд грн). Крім того, на 2018 рік місцевим бюджетам (в тому числі об'єднаним територіальним громадам) передбачена державна фінансова підтримка у вигляді коштів Державного фонду регіонального розвитку у сумі 6,0 млрд грн, субвенції на соціально-економічний розвиток територій – 5,0 млрд грн, субвенції на розвиток медицини у сільській місцевості – 5 млрд грн, субвенції на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг загального користування місцевого значення – 11,5 млрд грн, та ін.

Таким чином основні причини зниження темпів економічного зростання української економіки, які здійснюють негативний вплив на діяльність

підприємств, можна визначити як такі:

- що практично повністю вичерпали себе екстенсивні чинники економічного зростання – нарощування економіки за рахунок завантаження вільних виробничих потужностей, використання наслідків глибокої девальвації гривні попередніх років, скорочення боргів із заробітної плати, тощо. За цих умов Кабінет Міністрів України не зміг переорієнтувати економічну політику, діюча модель якої фактично себе вичерпала, забезпечити, як це вимагалось у попередньому Посланні Президента України до Верховної Ради, перехід на інтенсивні чинники розвитку економіки, стимулювання інвестиційного процесу та інновацій;

- суттєве уповільнення темпів реформування економіки, насамперед приватизаційних процесів. Більшість державних підприємств значною мірою вичерпали позитивний потенціал розвитку. Зростає їхня тонізація та збитковість. Якщо в цілому в економіці інвестиції в основний капітал зросли на 6,2 %, то на державних підприємствах вони знизилися на 14,4 %;

- залишилися нереалізованими настійні вимоги Президента України до Кабінету Міністрів та Верховної Ради України стосовно відчутного зниження податкового навантаження і адміністративного тиску на товаровиробників, щодо політики дальшої лібералізації економіки. За роки реформ в Україні не сформувалося економічне середовище, яке б стимулювало підприємницьку активність, не створено ефективних механізмів захисту приватної власності, прав кредитора та інвестора особливо в умовах регіону. Серед країн СНД Україна має найменшу кількість малих підприємств на одну тисячу населення, їхня частка у ВВП становить усього близько 11 %;

- в останні роки практично зупинилася у своєму розвитку банківська система, яка залишається відірваною від реального сектора економіки, активно не впливає на його якісні та кількісні перетворення. Рівень капіталізації українських банків становить 4,7 % від ВВП, тоді як у країнах Центральної та Східної Європи цей показник перевищує 40 %. Банківські кредити формують лише 51 % інвестицій в основний капітал. Не розвиваються страховий та фондовий ринки. Український фондовий ринок усе ще залишається практично поза межами ринків зарубіжних країн;

- збільшилася зношеність основних фондів та виробничої інфраструктури загалом, скоротилися резервні виробничі потужності, досі залишається низький технологічний рівень виробництва, що зумовлює його високу енергоємність та матеріаломісткість. Лише 4 % промислових підприємств у 2017 р. витрачали кошти на дослідження та розробки, спрямовані на випуск інноваційної продукції, частка якої не перевищила 7 % загального обсягу промисловості;

- серйозним гальмом розвитку української економіки залишається низька якість корпоративного управління, а також неефективна система державного регулювання природних монополій;

- суттєвим чинником звуження інвестиційної та споживчої спроможності української економіки, стримування економічної динаміки є вплив фінансових ресурсів з України внаслідок зростання виплат за

зовнішніми боргами. У майбутньому цей чинник діятиме ще більшою мірою;

- звужується потенціал накопичення капіталу, а відтак і економічного зростання внаслідок зволікання з проведенням пенсійної реформи, запровадженням ефективних механізмів страхової медицини, іпотечного кредитування житлового будівництва.

Головними причинами тінізації економіки України є:

- відсутність повноцінного ринкового середовища та недостатність його інституційного забезпечення, лібералізація економіки на початку 1990-х років без належної правової основи;

- суперечливість економічної політики держави та чинного законодавства;

- силові та адміністративні заходи, які реалізуються державою для протидії тінізації економіки, не приносять очікуваного позитивного результату, оскільки радикальним чином не змінюються умови підприємницької діяльності в Україні;

- корумпованість та слабкість судової влади, особливо механізму виконання її рішень. Це створює живильне середовище для зростання корупції, дискредитує державну регуляторну політику, сприяє поширенню у суспільстві психології «правового нігілізму». На такому тлі формується зневажливе ставлення підприємців та інших суб'єктів господарювання до державної влади в цілому;

- недосконалість податкової політики та нестабільність її законодавчої бази. Чинне податкове законодавство України не стимулює суб'єктів господарювання інвестувати капітали в легальну економіку. За оцінками експертів, загальне податкове навантаження в Україні майже вдвічі перевищує цей показник у групі країн, куди вона входить за рівнем ВВП на душу населення. Це стимулює приховування реальних обсягів економічної діяльності, виведення її у тінь;

- недосконалість ПДВ та застосування кримінальних схем здійснення зовнішньоекономічної діяльності, за якими ПДВ відшкодовується без здійснення експорту взагалі. Зрештою, саме через тінізацію, ПДВ фактично перетворився з джерела бюджетних надходжень на чинник формування державного боргу. За даними фіскальної служби, («Міндоху») частка обсягів експортних операцій у загальному обсязі продажу товарів (робіт, послуг) протягом останніх років складає близько 10 %, а частка суми заявленого експортного відшкодування у загальній заявленій до відшкодування сумі податку на додану вартість складає близько 20 %.

- незбалансованість державної регуляторної політики;

- неефективність управління державною власністю та недостатня захищеність прав власників та інвесторів. Тіньовий сектор найчастіше експлуатує потужності державних підприємств, більшість із яких перетворилися в осередки тінізації;

- поглиблення платіжної кризи. Різниця між сукупними кредиторською та дебіторською заборгованостями склала 63 млрд. грн. При цьому частка простроченої заборгованості становить 38 % від сукупних показників.

Прострочена дебіторська заборгованість між підприємствами України (відвантажена, але не сплачена продукція) становить 90,8 млрд. грн. Кошти, реально сплачені за виготовлену та реалізовану продукцію, поповнили тіньовий обіг;

- недосконалість бюджетної політики, формування бюджетних показників за принципом «від досягнутого», відсутність належного контролю за виконанням видаткової частини держбюджету, його недостатня прозорість. За оцінками експертів, втрати держави від тінізації доходів щорічно перевищують 12-13 млрд. грн. Від незареєстрованої підприємницької діяльності та не задекларованих доходів населення Пенсійний фонд щорічно недоодержує 2-3 млрд. грн.

Максимальне залучення в національну економіку коштів, які можуть бути отримані від детінізації економіки та легалізації (амністії) доходів, прихованих від надмірного оподаткування, у т. ч. вивезених за кордон, можливе лише у випадку послідовної реалізації державою комплексу заходів, зокрема:

- проведення податкової реформи;
- створення умов для легалізації зайнятості;
- сприяння розвитку банківської системи та забезпечення ефективної діяльності фінансових ринків;
- скорочення рівня монополізації виробництва та розвитку конкурентного середовища;
- підвищення ефективності державного нагляду та контролю за підприємницькою діяльністю через застосування економічних механізмів майнової відповідальності та банкрутства з одночасним обмеженням повноважень державних регулятивних органів щодо адміністративного втручання у господарську діяльність підприємств;
- забезпечення прозорості у сфері виконавчої влади;
- підвищення ефективності системи управління
- корпоративними правами;
- розробки, з урахуванням світового досвіду, відповідного правового забезпечення процесу легалізації (амністії) доходів, отриманих унаслідок приховування від надмірного оподаткування [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

В останній період вагоме місце у структурі ВВП займають кінцеві споживачі, витрати населення. Зростання їх обсягу випередило динаміку ВВП, що забезпечило збереження тенденції зростання виробництва споживчих товарів в умовах зменшення зовнішнього попиту на них. Зростання доходів та витрат населення стало кроком у підвищенні рівня його життя, але до відчутних зрушень для кожної людини ще далеко, оскільки відсутнє суттєве зменшення диференціації доходів.

Значною перепорою в реалізації всіх економічних реформ загалом і заходів зі стабілізації економіки як безпосередньо підприємств, так і регіону, є невизначеності в реалізації нової політичної та адміністративно-територіальної реформ, які не вселяють впевненості у дії керівників виробничих формувань. Послаблюється відповідальність за стан справ в економіці, інше.

Проведення координації та здійснення контролю за виконанням завдань Концепції та науково-технічних Програм покладається на Ланівецьку райдержадміністрацію та районну раду.

Якщо селяни розуміють проблеми села, це полегшує їх вирішення на місцях.

(Богдан Андрушків)

Активна позиція громадськості дає змогу розв'язати немало господарських проблем

Аналіз ефективності функціонування господарських суб'єктів на селі, соціогуманітарної та культурологічної сфери, існуючих систем управління і оцінки якості життя та обслуговування Ланівчан є проблемою не лише регіонального, але і державного значення.

Різноманітність впроваджуваних заходів при комплексно-системному вирішенні питань обумовлює застосування особливого підходу до розробки основних позицій і визначення засобів реалізації планів. Вони повинні здійснюватися відповідно до загальноприйнятих принципів організації управління:

- єдності, розпорядливості і персональної відповідальності (у кожного заходу повинен бути конкретний виконавець);
- встановлення точних меж відповідальності між лінійним і функціональним керівництвом (лінійне керівництво здійснює управління виробничим процесом обслуговування, функціональне – надає допомогу лінійному керівництву, представляє необхідну інформацію, рекомендації, виробляє аналіз результатів діяльності тощо.);
- контролю і відповідальності (визначення кількості персоналу, який може ефективно і якісно виконати передбачені заходи);
- чіткого функціонального розмежування обов'язків обслуговуючих підрозділів (кожна виробнича і функціональна ланка повинна мати чіткі функції, які не пересікаються з функціями інших підрозділів на одному рівні управління);
- відповідності прав, обов'язків і відповідальності кожного виконавця послуг, ланки управління і посадовця;
- гнучкості і економічності (організаційна структура плану і управління повинна реагувати на зміну внутрішнього і зовнішнього середовища з найменшими витратами, т.з. здатність раціональної адаптації) та ін.

Відповідно до цих принципів повинні формуватися також кількість заходів і обслуговуючих підрозділів підприємств, що беруть участь в реалізації планів як в умовах кожного населеного пункту так і району.

Практика планування свідчить, що рівень організації управління залежить від багатьох чинників. Зокрема, розміщення, масштабу і структури

обслуговуваних підприємств. Багатогалузевий характер підприємств обумовлює розподіл внутрішніх і зовнішніх чинників за групами. До внутрішніх належать:

а) група технічних чинників (масштаб і складність структури підвідомчих обслуговуючих підрозділів підприємств, рівень механізації, автоматизації виробництва послуг, управління тощо.);

б) група організаційних чинників (тип виробництва, виробнича структура, характер спеціалізації і кооперації, ступінь централізації функцій управління);

в) група економічних чинників (госпрозрахункові відносини, системи планування, системи матеріального і морального стимулювання);

г) група соціально-психологічних чинників (структура колективу і його соціальна характеристика, планування соціального розвитку колективу, взаєностосунки в колективі, авторитет керівника, конкретні ситуації тощо.).

До зовнішніх чинників належать: територіальне розміщення підприємств; інформаційні зв'язки з вище- і нижчестоящими інстанціями і ланками управління.

Тому, розробляючи плани окремих заходів щодо підвищення ефективності виробництва та якості послуг і елементи комплексних систем управління, необхідно визначати основні напрями підходу до планування якості і засобу їх впровадження. При комплексному підході головними, крім оновлення нормативної документації, є:

1. Розробка стандартів підприємств, що регламентують функції і роботу як обслуговуючих підрозділів, так і окремих виконавців послуг.

2. Організація досконалої системи оцінки і контролю якості на базі розроблених критеріїв з метою попередження неякісного обслуговування і т.п.

3. Вдосконалення морального і матеріального стимулювання заходів щодо підвищення ефективності виробництва, якості обслуговування на основі виведених показників.

4. Включення в загальний план, в першу чергу наукових, дослідноконструкторських розробок, що забезпечують підвищення якості послуг, продукції, робіт, умов стимулювання зацікавленості в прискоренні їх впровадження у населеному пункті та регіоні.

5. Створення умов для впровадження прогресивних технологій, новітніх досягнень науки і техніки, що впливає на поліпшення якості обслуговування (своєчасність, повноту, комплексність, якість технологічних операцій, культуру обслуговування).

6. Впровадження у технологію обслуговування контрольновимірювальних приладів і випробувального устаткування для поліпшення показників якості обслуговування і організації діагностичного обстеження комунікацій з метою попередження браку послуг, аварійних ситуацій тощо.

Плани з розробки і вдосконалення комплексних систем управління якістю послуг, продукції і робіт необхідно обґрунтувати трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами. Загальна планова робота повинна виконуватися з урахуванням вимог стандартів цих положень, а також ув'язуватися зі всіма

формами планування: місячної, квартальної, річної і сезонної (робота зеленого господарства, благоустрою тощо).

В умовах комплексного управління, наприклад, обслуговування регламентацію функцій планування доцільно здійснювати за допомогою нормативно-технічної документації або спеціальних стандартів підприємства відповідно до вироблених напрямів, принципів, обліку основоположних позицій вдосконалення планування.

Справді, думаючи люди усе більше звертають увагу на те, що колись давало поштовх для розвитку нашої економіки. Адже саме в історії країни можна побачити аналоги із сучасним. Зокрема, це – кооперації, кредитні каси, земельні банки.

Справді, економічні інструменти організаційні форми і механізми можуть дуже багато, але без творчих людей всі питання вирішувати дуже важко.

Не таємниця, що стан сільського господарства в Україні, яка володіє третиною чорнозему світу, кризовий. Проблема не лише в дорожнечі пального, відсутності вітчизняної малогабаритної сільськогосподарської техніки, а й у тому, що немає у нас державної політики реформування сільського господарства, спрямованої на підвищення рівня життя селян, зупинення зубожіння та вимирання села.

Довідково: Виконавчий директор свиногомплексу Станіслав Куза продемонстрував майбутні цехи, розповів про виконані та заплановані роботи, повідомив, що в 6 цехах заплановано розміщення більше шести тисяч свиней. «Можу Вас запевнити, що умови для них будуть ідеальними», - сказав Станіслав Степанович. Михайло Соловей, заступник керівника ТОВ «АгроЛанівці» розповів про проблемні питання, які необхідно вирішити, зокрема, щодо водопідведення. «В загальному ж справи йдуть непогано. Будівельна бригада (двадцятьеро людей) працює швидко та якісно. В швидкому часі об'єкт буде завершено», – запевнили керівників району, представники «Агро-Ланівці».

За свободолюбство район постійно знекровлювали жорстокими засобами й методами. Тільки в ХХ ст. селяни зазнали вимушеної еміграції, пережили голодомори. Тож сучасний стан села можна розглядати як етап чи точніше продовження процесу насильства над попередніми поколіннями українських хліборобів, руйнування господарської культури й моралі, що нерідко породжує нині зневіру, безініціативність, покору українським керманичам. Влада інколи несправедлива, подекуди безвідповідальна стосовно села.

Що потрібно для того, щоб ми відчули себе вільною і сильною нацією? За його переконанням, крім того, що необхідно зупинити пропаганду жорстокості і моральної розбещеності, важливо об'єднати зусилля держави, громадськості та релігійних конфесій у боротьбі з безпритульністю, алкоголізмом і злочинністю та зупинити спустошення села, зупинити міграцію селян за кордон, відродити село.

У свою чергу селяни відмічають: назріла гостра необхідність вивести суд з-під політичних, адміністративних, корупційних впливів. Люди мають обирати суддів прямим голосуванням. Бажано створити незалежні від будь-якої гілки влади дисциплінарні комісії, які накладатимуть стягнення на суддів, визнаних винними у винесенні протиправних рішень.

Голови місцевих адміністрацій теж повинні обиратися прямим голосуванням мешканців – членів місцевих громад. Необхідно перетворити місцеве самоврядування на справжню владу, розширити його повноваження.

Дохід найманого працівника повинен складатися не тільки із гідної заробітної плати, а й частини прибутку підприємства, доходу, нарахованого на дрібні акції, які людина отримала від участі у ваучерній приватизації або купила.

Право на оздоровлення не може залежати від гаманця. Потрібно не на словах, а на ділі надійно захистити тих, хто здає землю в оренду, від свавілля недобросовісних орендарів. Водночас необхідно гарантувати ефективним господарям, які орендують землю, стабільність. Перейти від злиденного, несистемного фінансування села до розробки типових бізнес-проектів можна за умови відродження допоміжних підприємств на селі, про яких йтиме мова у цій книзі

Для закладів освіти, незалежно від форм власності, має бути встановлена єдина вартість освітніх послуг, які оплачувалися б залежно від рівня заможності родини, а якщо вона незаможна, або дитина сирота – державою. Право на здоров'я не може залежати від стану гаманця чи посади! Розв'язанню цієї проблеми допоможе страхова медицина. Для малозабезпечених страхівку має купувати частково або повністю держава, для працюючих – підприємство. І, нарешті, пенсії. Вони мають бути не такими злиденними, як тепер, а близькими до заробітної плати людини. Упевнений, що якби влада впровадила хоча б частину з цих тез, життя наше стало б набагато кращим.

Зникнення українських сіл – проблема, що стоїть перед нинішнім суспільством. Треба відзначити, що на даний час справді величезні масиви земель досі «гуляють», вимушено «байдикують» селяни. На селі міцно вкорінився безлад – ознака відсутності господаря. Тим часом великі

землевласники краю фактично володіють 60% землі, придатної для ведення сільськогосподарського виробництва. Лише ті господарства, яким пощастило з керівниками, нині живуть у відносному добробуті.

Між іншим Ланівеччина і у радянський період була доволі успішною. Про це засвідчують тогочасні хроніки.

У безвиході люди вимушені були трудитися. З кожним роком зміцнювалась економіка колективного господарства. Колгоспники мали успіх у вирощуванні зернових культур, у збільшенні поголів'я свиней, великої рогатої худоби.

На даний час Національною програмою розвитку сільськогосподарського виробництва України передбачається спрямувати наукове забезпечення на створення умов для агропромислового виробництва до передових науковотехнічних розробок і технологій, ефективного використання і дальшого розвитку науково-технічного потенціалу країни. Кадровий потенціал аграрної науки передбачається зосередити на розробленні нових та удосконаленні існуючих виробництв наукомісткої і експортно потенційної продукції, реалізації цільових комплексних програм «Агропродкомплекс», «Енергозбереження», створення національних аграрних науково-технічних центрів тощо.

Правове забезпечення наукових досліджень та підготовки кадрів для села здійснюється перш за все за нормами чинного законодавства України щодо розвитку науки та науково-технічного прогресу, про освіту, зайнятість населення, нормами соціально-трудового законодавства, іншими законодавчими актами. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села» фінансування наукових досліджень з проблем соціального розвитку села та агропромислового виробництва здійснюється в основному за рахунок державного бюджету.

Село повинно мати свою розвинуту інфраструктуру. Тому не дивним є те що в селі є декілька барів, продуктових та універсальних магазинів. Збереглися приміщення лазні. Працює своя невеличка станція технічного обслуговування автомобілів. Є наявними виробничі потужності для виготовлення виробів з поліетилену.

Дослідні та дослідно-експериментальні господарства є самостійними у визначенні своєї господарської діяльності, розвитку зв'язків з промисловими підприємствами та зарубіжними партнерами. Доходи від освоєння науковотехнічних нововведень в агропромисловому виробництві протягом 5 років не оподатковуються.

Належне функціонування складових економічного механізму АПК в умовах запровадження ринкових відносин і соціальний розвиток неможливі без адекватного кадрового і наукового забезпечення. Тому не випадково чинне законодавство про підприємства, освіту, працю, підприємництво, соціальний розвиток села тощо передбачає основні форми підготовки спеціалістів для потреб народного господарства і соціального розвитку. Згідно з п. 3 ст. 26 Закону України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р. (з наступними змінами і доповненнями), підприємство здійснює підготовку кваліфікованих

робітників та спеціалістів, їх економічне і професійне навчання у власних навчальних закладах або за угодами в навчальних закладах, підпорядкованих державним органам освіти, іншим відомствам і підприємствам. Підприємство надає пільги працюючим випускникам професійно-технічних, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів.

Особливо турбує проблема оптимальних форм господарювання для цього району. Ми не претендуємо на роль ідеологів відродження села в сучасних умовах. Але як люди, які більше половини свого життя накопичували знання сільського буття і колгоспного ладу, поділимося своїм баченням проблеми. За моїми підрахунками, реалізація концепції дасть змогу створити тисячі додаткових робочих місць, значно поліпшить мотивацію і стимулювання праці, сприятиме поверненню заробітчан. Адже в різних країнах світу понад п'ять мільйонів українців часом непосильною працею заробляють на життя і зміцнюють економіку тих держав. Тим часом життя рідної країни перебуває на низькому рівні.

Ланівеччина – один з адміністративних районів, де є унікальні засади для розвитку сільського господарства організації збуту. Тож необхідно створити умови для того, щоб кожна сім'я, яка живе тут, могла збільшити поголів'я худоби, птиці, свиней, поліпшити якість продукції рослинництва й тваринництва.

За ініціативи і при підтримці сільських громад необхідно створити невеликі підприємства, а також допоміжні промисли. Потрібні підприємства з виробництва свинини, птиці, кролятини; необхідні промисли з вівчарства, бджільництва, а також ковбасні, консервні, олійні, м'ясо-молочні переробні цехи. Таким чином, буде завершено цикл виробництва та переробки сільгосппродукції, що допоможе селу стати на ноги.

Слід також відродити тепличні господарства з вирощування овочів, фруктів. Створити робочі місця на селі для людей таких професій як швець, кравець, вишивальниці, особливо це актуально для людей з інвалідністю. Доцільно відкрити столярні цехи і ремонтно-будівельні бригади, піщані та глиняні кар'єри, що дасть змогу відродити інфраструктуру села, допоможе знайти роботу й для молоді, і для людей з інвалідністю. Погодьтеся, вкрай важливо, не шукаючи роботу в місті чи за кордоном, відчутти себе потрібною і щасливою людиною у своєму рідному селі. За рахунок приватного підсобного господарства зросте кількість екологічно чистої продукції рослинництва й тваринництва, яка матиме попит не лише в Україні, а й за її межами. Створення своєрідних кооперативів зі збуту могло б розв'язати й цю проблему.

Лановецькі підприємства – приклад успішного функціонування в умовах адміністративного району

Загалом треба відзначити, що криза в економіці України підвищила значення ефективного управління і привернула ще більшу увагу до нових вимог управління районними підприємствами. Вибір стратегічних пріоритетів розвитку бізнесу вимагає від менеджерів і керівників уміння використовувати сучасні підходи в управлінні підприємством, оскільки саме вдосконалення менеджменту, впровадження сучасних інструментів управління як підприємством, так і його ресурсами, підвищує його конкурентоспроможність в цілому в умовах постійної зміни зовнішніх чинників, до яких потрібно пристосовуватись та відповідно реагувати.

При тому, що через відомі причини окремі підприємства не витримали конкурентної боротьби, у Ланівцях усе-таки відкрили перший на півночі області зерновий елеватор. Його звало ТОВ «Ланівці-інвест» менше як за рік і потужністю 35 тис. тонн із зберігання збіжжя. На елеваторі вже працюють 70 працівників. Об'єкт важливий як для фермерських, так і для сільськогосподарських виробників, адже підприємство надає не лише послуги з переробки зернових, а й товарні кредити, кажуть в прес-службі ОДА. У зведення лановецького елеватора інвестори вклали 80 мільйонів гривень.

Ефективність системи управління, що охоплює всю управлінську діяльність підприємств, забезпечується чітким визначенням методології впровадження управлінських рішень.

Слід також відзначити, що між теорією та практикою управління в Україні та сучасною постановкою аналізу управління склався суттєвий розрив. Більшість українських підприємств працюють без обліку врахування вимог міжнародних стандартів і передових досягнень.

Нашою метою є дослідження позитивних і негативних чинників, що можуть вплинути на економічне становище підприємства, що працює у сільській місцевості, а також розробка шляхів досягнення цілей.

На підприємстві проводиться періодичний аудит продукту. Аудит продукту – це засіб визначення дієвості системи управління якістю.

Якість продукції є важливим чинником конкурентоздатності, тому сільська рада за участі підприємств розробляє і впроваджує різноманітні системи управління якістю.

Для всіх ділянок передвиробництва обов'язково проводиться візуальний контроль та відповідність виготовленої продукції замовлення загалом.

Відділом якості на передвиробництві проводиться постійний аналіз помилок та браків на цій ділянці з метою їх цілковитого усунення та недопущення у майбутньому.

Проводиться навчання та інформування працівників про проблемні пункти в роботі ділянок передвиробництва.

У випадку повторного виявлення проблеми проводиться ще раз її аналіз та вважаються нові запобіжні заходи по її усуненню, встановлюється новий термін для перевірки ефективності цих заходів.

Організаційна культура визначається довірою між персоналом, співробітництвом, новаторством та співставністю інтересів організації і працівників, зокрема, підвищення конкурентоспроможності продукції (товарів, робіт, послуг), залучення нових клієнтів-замовників. Імідж підприємства є досить високий. Населення позитивно ставляться до його роботи, адже самі можуть користуватися послугами підприємства.

Фінансовий стан характеризують ступінь стабільності фінансового забезпечення розвитку підприємства. Підприємство є ліквідним і спроможне погасити свої поточні зобов'язання. Показники фінансової стійкості підприємства мають фактичні значення вищі за нормативні, це характеризує його як фінансово стійке і незалежне. В поточному періоді показники ділової активності підприємства дещо знизились, у зв'язку зі зменшення попиту на запропоновані послуги. Також знизились показники рентабельності, що було спричинено зменшенням величини чистого прибутку.

Тим часом, Лановеччина живе своїм життям. Тут періодично визрівають проблеми благоустрою, які варто також висвітлити у цій книзі.

*Оновлюючись духовно,
маємо краще жити і матеріально. Ми
господарі свого краю, тож зробимо наші
населені пункти охайними та взірцевими.
Це – в наших силах!
(Богдан Андрушків)*

Аналіз господарської стабільності підприємств в умовах об'єднання територіальних громад

Сучасні економісти вважають, що найбільшу увагу слід приділяти фінансовій системі, бо в умовах економічної кризи фінансова складова діяльності підприємства в умовах повного регіонального розрахунку стає найбільш актуальною. Дійсно, досягнення господарсько-фінансової стабільності є основою передумови його стійкості та поступового переходу до впевненого територіального розвитку України в майбутньому.

Необхідно зазначити, що з 1999 року [Помилка! Джерело посилання не знайдено.], започаткована тенденція до економічного зростання. Вона виявилася результативною. Упродовж 2002-20016 рр. ВВП зріс на 20,9 %, обсяги промислового виробництва збільшилися на 38,4 %, продукції сільського господарства – на 23,3 %, роздрібної торгівлі – на 42,2 %. Спостерігалася відчутна активізація інвестиційного процесу. Приріст інвестицій в основний капітал становив 40%. За три останні роки на 39,7 % збільшилася реальна заробітна плата, у т. ч. у 2007 р. – на 18,4 %. Ці результати є позитивними для країни із перехідною економікою [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

В економіці очікуються позитивні зрушення. Між тим упродовж 2006-2017 рр. продуктивність праці у промисловості зросла на 54,8 %, у сільському господарстві – на 47,8 %. Помітні сприятливі структурні зрушення щодо збільшення випуску продукції кінцевого споживання. Три роки поспіль швидкими темпами розвивається машинобудування. Обсяги виробництва цієї базової галузі вітчизняної економіки збільшилися на 52,5 %. На 58,8 % зросло виробництво товарів широкого вжитку [116].

Таблиця 3.1

Номінальний ВВП України з 2002 по 2016 рр.
(за даними Світового банку, <http://www.worldbank.org>)

Роки	ВВП млн. грн	Відхилення		ВВП млн. USD млн. грн	Відхилення	
		млн. грн	%		млн. USD	%
2002	225810			42393		
2003	267344	+41534	+18,4%	50133	+7740	+18,3%
2004	345113	+77769	+29,1%	64883	+14750	+29,4%

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

2005	441 452	+96339	+27,9%	86142	+21259	+32,8%
2006	544153	+102701	+23,3%	107753	+21611	+25,1%
2007	720731	+176578	+32,5%	142719	+34966	+32,5%
2008	948056	+227325	+31,5%	179992	+37273	+26,1%
2009	913345	-34711	-3,7%	117228	-62765	-34,9%
2010	1082569	+169224	+18,5%	136419	+19192	+16,4%
2011	1316600	+234031	+21,6%	163160	+26740	+19,6%
2012	1408889	+92289	+7,0%	175781	+12622	+7,7%
2013	1454931	+46042	+3,3%	183310	+7529	+4,3%
2014	1566728	+111797	+7,7%	131805	-51505	-28,1%
2015	1979458	+412730	+26,3%	90615	-41190	-31,3%
2016	2383182	+403724	+20,4%	93270	+2655	+2,9%

Зміцнюються позиції української економіки на світовому ринку, яка за своїми об'єктивними параметрами є однією із найбільш відкритих на європейському континенті. Попри погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури зберігається тенденція до збільшення українського експорту. Починаючи з 2005 р., його обсяги зросли на 42 %. На початок 2006 р. частка експорту сягає майже 57 % ВВП.

Україна ввійшла до першої п'ятірки провідних держав-експортерів зерна. Зберігається позитивне сальдо поточного рахунку платіжного балансу, який лише у 2015 р. становив 3,1 млрд дол. (7,8 % від ВВП), які зберігають тенденції росту в 2016 р.

Таблиця

Динаміка експорту-імпорту послуг за країнами світу, (тис.дол. США)

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Експорт	14096178,1	14233226,1	11520850,7	9736654,2	9867999,7
Імпорт	6650075,8	7523029,1	6373128,1	5523022,4	5326512,7

Визначальним чинником позитивної економічної динаміки стало досягнуте в результаті структурних реформ, зростання конкурентоспроможності виробництва, помітне випередження (порівняно з ВВП) темпів зростання грошових доходів населення, розширення платоспроможності внутрішнього ринку, відчутне зниження рівня його бартеризації, стабільна макроекономічна ситуація.

Із урахуванням цих втрат не можуть розглядатися як достатні темпи економічного зростання, як на макро- так і на мікрорівнях, зокрема, які покладено в основу розрахунків Державного бюджету. (зростання ВВП на 6 %, промислового виробництва – на 5 %). Слід враховувати й те, що наявний

інструментарій економічної політики, який забезпечив позитивні результати під час виведення економіки з кризи та створення умов зростання, не націлений на розв'язання завдань інноваційного розвитку, прискорення науково-технічного прогресу. У зв'язку з цим постає складне і відповідальне завдання – забезпечити перехід до нової моделі економічного розвитку – економічної системи, розвиток якої відбуватиметься під впливом цілеспрямованого стимулювання інвестицій, інновацій та відчутних позитивних структурних зрушень. Лише така економічна політика забезпечить стабільне зростання ВВП на рівні не менш ніж 6 %. За деякими оцінками, незадіяний ресурсний та інтелектуальний потенціал економіки України за умов його ефективного використання є достатнім для реалізації зазначених завдань.

Таблиця

**Макроекономічні показники економічного розвитку України
2014-2017 рр.**

Показники	2014	2015	2016	2017
Обсяг реалізованої продукції промисловості (у фактичних цінах), млрд. грн.	289,1	400,8	468,6	551,7
Основні засоби промисловості (у фактичних цінах, на кінець року), млн. грн.	362598	362598	420080	456738
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, відсотків	3,3	4,7	5,5	5,8
Частка збиткових підприємств, %	40	38	37	35
Середньорічна кількість найманих працівників у промисловості, тис. чол.	3943,6	3941,2	3913,3	3851,8
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у промисловості, грн.	553,59	697,42	912,83	1144,59

Незважаючи на позитивні зрушення, період стабілізації та зростання не став переломним у поліпшенні добробуту широких верств населення. Визначений і підтриманий депутатським корпусом курс на відчутне посилення соціальної спрямованості реформ, і насамперед на подолання бідності, запровадження механізмів адресної підтримки соціально незахищених верств населення, ще не має ефективного втілення. Залишаються нереалізованими вимоги Президента України стосовно реформування діючої системи заробітної плати, яка повністю втратила свої стимуляційні функції. Не визначено механізми подолання надмірної диференціації доходів населення, масштаби якої дедалі більше створюють соціальне й політичне напруження в суспільстві.

Нині Україна вступає в новий етап свого розвитку. Стратегічне завдання цього етапу системної трансформації суспільства можна сформулювати так: Україна повинна не декларативно, а за глибинним змістом державного буття стати сучасною європейською державою, яка б, синтезувавши кращі національні традиції, йшла в ногу з європейськими та світовими процесами, адекватно й ефективно відповідала на виклики глобалізації. Це надзвичайно важливе як для українського суспільства, так і для економіки держави та безпосередньо підприємств завдання має такі головні складові.

По-перше – наближення до світових, передусім європейських стандартів життя.

Мається на увазі не лише збереження та нарощування темпів виробництва, а й матеріалізація позитивних макроекономічних показників у реальне зростання рівня життя наших громадян. Необхідно, з одного боку, подолати накопичені впродовж попереднього етапу реформ суспільні деформації, а з іншого – у максимально стислі терміни сформувати динамічну інноваційну економічну систему, соціально відповідальні та взаємодіючі державний і приватний сектори економіки, підпорядковані прозорим, стабільним, єдиним для всіх суб'єктів господарювання правилам гри.

Особливу увагу слід приділити усуненню адміністративно-регіональних перешкод та створенню максимально сприятливих умов для трудової діяльності та реалізації підприємницької ініціативи громадян. Водночас держава має застосовувати дієві важелі для ліквідації наслідків сформованої у попередні роки небезпечної диференціації доходів населення, забезпечувати надійний захист приватної власності, партнерство та порозуміння усіх суб'єктів соціальних відносин. Безумовним пріоритетом повинен стати гарантований соціальний захист найменш захищених верств населення, подолання такого ганебного явища, як масова бідність.

По-друге – поглиблення демократичних перетворень, формування інститутів розвинутого громадянського суспільства. Серед найважливіших пріоритетів у цій сфері необхідно визначити:

- безумовне забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина, реалізацію верховенства права в усіх сферах суспільного життя;
- кардинальне вдосконалення політичної організації суспільства, спрямоване на його всебічну демократизацію;
- створення такої партійної системи, що максимально сприятиме структуризації суспільства, формуванню і вираженню політичної волі громадян, ефективному захисту їхніх інтересів;
- забезпечення більш активної участі громадян в управлінні державою через політичні партії та громадські об'єднання, вибори та інші механізми прямої демократії, а також завдяки відповідній організації діяльності органів влади.

По-третє – запровадження ефективних механізмів збереження і зміцнення фізичного та духовного здоров'я нації, примноження її інтелектуального потенціалу.

Необхідно використати всі можливості демократії для того, щоб інтелект, знання та творчий потенціал людини стали в Україні визначальними чинниками розвитку суспільства. З цією метою потрібно створити потужну освітньо-наукову систему для забезпечення високої якості та доступності освіти і динамічного науково-технічного прогресу.

По-четверте – створення умов для реальної та орієнтованої на національні інтереси консолідації українського суспільства. Об'єднувальні процеси мають відбуватися в усіх сферах суспільного життя та у всіх вимірах суспільної свідомості. Йдеться насамперед:

- про формування сучасної, української національної ідеї як

універсальної формули та мобілізаційного стимулу самореалізації українського народу;

- реалізацію ідеї творення української політичної нації, де мають знайти відображення органічно вписані в європейський консолідаційний процес природні права як українського етносу, так і національних меншин. Економічною основою української політичної нації мають стати єдиний національний ринок і спільні національні інтереси у сфері економіки, політичною – демократична організація суспільства, соціальною – консолідований з іншими верствами населення середній клас, духовною – національна ідея, пропущена крізь призму інтересів особистості, та національні традиції;

- досягнення загальнонаціонального примирення, ліквідацію ідеологічного протистояння у суспільстві, зумовленого наявністю непростижних та болючих проблем, які залишила Україні її переважно бездержавна історія;

- посилення регіональної єдності, що передбачає не уніфікацію та нівелювання регіональних особливостей, а пошук базових важелів стимулювання до центрових тенденцій, зокрема, ліквідацію істотних, переважно економічно не обґрунтованих, відмінностей в рівні життя громадян у різних регіонах;

- становлення національної еліти як потужного чинника консолідації українського суспільства. Нова еліта має формуватися в усіх сферах суспільного життя та бути готовою до захисту національних інтересів, реалізації глибинних потреб українського народу [201].

По-п'яте – реалізація завдань інтеграції України в європейські структури. За всієї важливості цих завдань інтеграція України в євроструктури не повинна бути самоціллю та відбуватися без урахування внутрішньої ситуації в державі. Вона має стати логічним результатом ґрунтовної підготовчої роботи влади і суспільства, спрямованої на створення об'єктивних передумов для повноцінного і рівноправного членства України в Європейському співтоваристві.

Пріоритетним напрямом зовнішньої політики має стати всебічна підтримка української діаспори у зарубіжних країнах. Слід докласти зусиль до того, щоб наші співвітчизники за кордоном були активними учасниками процесів реалізації національних інтересів України.

По-шосте – гарантування безпеки і захисту держави та громадян. Зазначену складову слід розглядати у найширшому розумінні: від надійного захисту кордонів та національних інтересів держави до екологічної захищеності населення та індивідуальної безпеки громадян. Беззаперечною істиною для державних органів повинно стати: хоч би де перебував український громадянин, він постійно має відчувати готовність своєї держави захистити його.

Попри погіршення зовнішньоекономічної кон'юнктури збереглася тенденція щодо збільшення українського експорту (10,3 %). Україна увійшла у першу п'ятірку провідних держав-експортерів зерна.

Аналіз показав, що у структурі експорту зросла частка країн далекого зарубіжжя, що засвідчує зростання конкурентоспроможності української економіки. Чотири роки поспіль Україна зберігає позитивне сальдо поточного

рахунку платіжного балансу.

Таким чином, найбільш загальна комплексна оцінка стану економіки України засвідчує необхідність не лише вдосконалення суспільного виробництва загалом та його показників зокрема з метою цілеспрямованого забезпечення його стабілізації і територіального розвитку суспільства, у т.ч. шляхом впровадження повного регіонального розрахунку.

Розбіжність трактувань, яка існує в даний час у цій сфері, зобов'язує до окремих уточнень понятійного апарату, виявлення критеріїв оцінки та показників господарсько-фінансової стійкості підприємства.

Сталий розвиток об'єднання територіальних громад у госпрозрахунковому контексті – це налагоджені господарські зв'язки і механізми, та регульовані, а через те прогнозовані процеси. В свою чергу, одним із найважливіших показників оцінки стабільності його роботи залежить від ефективності роботи промислового підприємства з показником обсяг реалізації продукції. Цей показник орієнтує підприємство на випуск конкурентоздатних виробів, які необхідні населенню, на поліпшення якості і задоволення попиту споживачів. Своєчасна реалізація продукції, робіт, послуг забезпечує неперервність виробничого процесу і прискорює оборотність засобів. Побудова погляду у перспективу виробництва та реалізації продукції підприємства в умовах регіонального госпрозрахунку базується на показниках динаміки змін обсягів виробництва та реалізації.

Аналіз як функція управління, як правило, розпочинається з вивчення виконання плану відвантаження готової продукції споживачам.

Щоб визначити напруженість плану реалізації продукції, потрібно скласти баланс виробництва, використовуючи дані балансу підприємства, а також показники, які характеризують виробництво продукції.

Аналіз виконання плану реалізації продукції здійснюється порівнянням фактичного обсягу реалізованої продукції (без податку з обігу) з планом.

На відхилення фактичного обсягу реалізації від планового мають вплив дві групи чинників:

- зміна обсягу випуску товарної продукції;
- зміна залишків готової продукції на складі та зміна залишків відвантаженої продукції на кінець звітного періоду.

Розмір впливу цих чинників на обсяги реалізації розраховується шляхом співставлення фактичних і планових показників балансу готової продукції за звітний період.

Важливим напрямом підвищення ефективності виробництва продукції на підприємстві є підвищення якості продукції. Як відомо, при підвищенні якості кращий виріб замінює кілька виробів гіршої якості. Вплив зміни якості продукції на обсяг її випуску визначається за допомогою середньозваженої.

Для оцінки господарсько-фінансової стабільності регіону розрахуємо спочатку показники його фінансової стійкості. Джерелом інформації для розрахунку показників запропоновано баланс підприємства і звіт про фінансові результати.

На етапі оцінки дії змін внутрішніх чинників (на основі фінансових показників діяльності підприємства) виникає проблема інтерпретації отриманих результатів. Вирішення цієї задачі досягається шляхом визначення набору критеріїв, що дозволяють оцінити існуючий рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства. Крім того, отримані значення критеріїв можуть служити орієнтиром при підвищенні фінансової конкурентоспроможності підприємства. Найбільш важливим моментом є врахування впливу галузевої специфіки, що накладає певні обмеження на значення ключових фінансових коефіцієнтів. Тому в цій роботі рекомендованими критеріями пропонується використовувати дві групи значень: нормативні та середньогалузеві [3].

Ці показники служать базовим критерієм оцінки фактичного рівня фінансової конкурентоспроможності підприємства. Їх значення дозволяють скласти загальне уявлення про галузеву специфіку, її вплив на структуру активів і поточне положення підприємства відносно своїх конкурентів.

Кращі значення фінансових показників в галузі є тим критерієм, який дозволяє об'єктивно оцінити існуючі можливості і межу підвищення раціонального рівня фінансової конкурентоспроможності підприємства. Вони є орієнтиром на досягнення якого має бути спрямоване здійснення управлінських дій.

За виробленням критеріїв відбувається оцінка фактичних значень фінансових показників, що характеризують вплив основних фінансових чинників на фінансову конкурентоспроможність підприємства:

1. Показники рівня ліквідності активів.
2. Показники фінансової стійкості і платоспроможності.
3. Показники рентабельності.

Рівень ліквідності активів є найбільш важливим для кредиторів, оскільки дає можливість об'єктивно оцінити, як швидко і в якому об'ємі можуть бути погашені існуючі зобов'язання. Поліпшення структури активів робить підприємство найбільш прийнятним для можливих позичальників, а, отже, і більш конкурентоздатним у разі виникнення необхідності залучення позикового капіталу.

Фінансова стійкість частково пов'язана з платоспроможністю, але має свої специфічні особливості. Рівень фінансової стійкості вимірюється показниками, які можна умовно класифікувати на дві групи. До першої можна віднести показники структури капіталу, а до іншої – безпосередньо показники платоспроможності. Перша група характеризує долю активів підприємства, сформованих за рахунок власних ресурсів і довгострокового позикового капіталу. Друга дає можливість судити про платоспроможність шляхом зіставлення непростроченої дебіторської заборгованості з кредиторською [4].

Окремо можна виділити такий фінансовий показник, як наявність власних оборотних коштів. Оскільки необоротні активи підприємства формуються, як правило, за рахунок власного капіталу і довгострокових позик, то фінансування оборотних активів може здійснюватися частково або повністю за рахунок позикових засобів. Тому частка власних оборотних коштів є важливим

показником, який характеризує рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства.

Найважливішим показником, який безпосередньо впливає на фінансову конкурентоспроможність підприємства, є прибуток. Для оцінки і зіставлення фінансових результатів у різних підприємств пропонується використовувати показники рентабельності.

Визначення фактичного рівня фінансової конкурентоспроможності підприємства є основою для подальшої розробки заходів з підвищення її рівня. На цьому етапі необхідно брати до уваги не лише управлінські дії, спрямовані на поліпшення основних фінансових показників, але і вплив ринкових чинників на діяльність підприємства.

Планування рівня фінансової конкурентоспроможності підприємства повинно включати:

1. Розробку інтегрального коефіцієнта для оцінки і управління фінансовою конкурентоспроможністю.
2. Прогнозування змін чистого прибутку підприємства.
3. Розрахунок ефекту фінансового левериджа для визначення ефективності використання позикового капіталу.

Найбільший вплив на фінансовий результат діяльності досліджених машинобудівних підприємств здійснюють зміна собівартості продукції, управлінських витрат та інших операційних витрат. Ці величини можуть бути виражені в кількісному вираженні, що дає можливість розробки кореляційно-регресійної моделі. В якості залежної змінної пропонується використовувати величину чистого прибутку [5].

Для ухвалення управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня фінансової конкурентоспроможності підприємства, необхідно чітко детермінувати основні фінансові показники і їх взаємозв'язок. Оскільки більшість коефіцієнтів розраховуються на підставі даних бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати, то багато хто з них характеризується наявністю сильної кореляції. З цього випливає, що зміна одного фінансового показника автоматично призводить до зміни цілої низки інших.

Залежність між чинниками, що впливають на фінансову конкурентоспроможність підприємства, є досить складною. Зміни ліквідності активів і фінансової стійкості здійснюють безпосередній вплив один на одного. Ці властивості отримують особливу важливість при ухваленні тих або інших управлінських рішень, оскільки заходи дії з досягнення однієї мети можуть чинити негативний вплив на цілу низку інших фінансових показників. При цьому очікуване покращення фінансової конкурентоспроможності підприємства за рахунок зміни одного з чинників може бути не досягнуте внаслідок негативних змін інших чинників. Детермінація характеру взаємозв'язку між ними вимагає чіткого розуміння їх фінансової суті.

Комплексність і складність такого поняття, як “фінансова стійкість”, в умовах відсутності загальноприйнятих методологічних підходів до її оцінки вимагає чіткого розуміння економічного сенсу основних показників, що використовуються при проведенні аналізу. Умовно показники можна поділити

на дві групи: автономності і платоспроможності. Під мірою автономності підприємства слід розуміти частку власних засобів у загальних зобов'язаннях підприємства. Перспективна платоспроможність може бути адекватно оцінена при визначенні частки активів, сформованих за рахунок власного капіталу і довгострокових позикових засобів.

Поточна платоспроможність оцінюється за допомогою зіставлення поточних активів з поточними зобов'язаннями. До перших відносяться грошові кошти і непрострочена дебіторська заборгованість, а до останніх – кредиторська заборгованість і виплати за короткостроковими кредитами. Рівень поточної платоспроможності також може бути визначений за допомогою зіставлення вхідних і вихідних грошових потоків. Оскільки більшість платежів підприємства є фіксованими в часі, що обумовлено контрактами і договорами, то, зіставляючи платіжний календар за виплатами і зарахуванням засобів, можна з великим ступенем вірогідності визначити здатність відповідати за своїми зобов'язаннями у будь-який момент часу.

Існування чіткої взаємної залежності між ліквідністю активів і фінансовою стійкістю обумовлене структурою бухгалтерського балансу, хоча характер існуючих взаємозв'язків схильний до постійних змін з моменту первинного формування активів. Взаємозв'язок ліквідності активів і фінансової стійкості виражається таким чином. За рахунок власного капіталу формуються необоротні активи підприємства, тому ці статті балансу знаходяться в прямій залежності. Це обумовлено тим, що вони мають тривалий період використання, амортизація проходить повільними темпами, роблячи неможливим їх фінансування за рахунок короткострокових позик.

З іншого боку, залучення довгострокових позикових засобів дає можливість фінансувати як частину необоротних активів, так і малоліквідні активи. У сучасних економічних умовах довгострокові і короткострокові кредити широко використовуються для формування оборотних активів машинобудівних підприємств, основну частину яких складають виробничі запаси. У цьому випадку виникають протиріччя з приводу вибору терміну кредитування.

Короткострокові позики є дешевшими, але і більш ризикованими, тоді як довгострокові – як правило, дорожчі, але величина ризику за ними значно нижча. Цей факт знаходить своє відображення в тому, що поточні виплати за довгостроковими кредитами значно менші, а засоби знаходяться у розпорядженні підприємства значно довше. Фінансування оборотних коштів тільки за рахунок власних джерел є економічно неефективним і представляється не завжди можливим через об'єктивні ринкові умови.

Рівень фінансової стійкості, з точки зору поточної платоспроможності, виражає здатність підприємства платити за своїми поточними зобов'язаннями в повному обсязі і в чітко встановлені терміни. До них, головним чином, відноситься погашення кредиторської заборгованості і платежі за банківськими кредитами. Цей показник знаходиться у прямій залежності з абсолютно ліквідними і швидкоореалізованими активами в частині дебіторської

заборгованості, оскільки за рахунок погашення останньої, підприємство дістає можливість виплатити свої найбільш термінові зобов'язання [6].

Для отримання об'єктивної оцінки фінансової конкурентоспроможності підприємства необхідно враховувати такий чинник, як наявність власних оборотних коштів, оскільки існуючі методики оцінки рівня ліквідності активів і фінансової стійкості не дають чіткого уявлення про джерела формування оборотних активів. Це обумовлено потребою машинобудівних підприємств в значному обсязі оборотних коштів, частку яких становить близько 30 % від вартості усіх активів підприємства. Тому їх ефективне використання здійснює вирішальну дію на рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства.

За рахунок власних оборотних коштів, як правило, формуються малоліквідні оборотні активи, до яких відносяться запаси. Використання власних фінансових ресурсів при їх формуванні знижує ризики, пов'язані з несприятливою кон'юнктурою ринку і затримкою платежів з боку клієнтів. Безпосередньо впливаючи на рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства, власні оборотні кошти, у свою чергу, впливають на ліквідність активів і фінансову стійкість. Це знаходить своє відображення в тому, що частина оборотних коштів може бути сформована за рахунок власних джерел, від частки яких залежить фінансова стійкість підприємства. Таким чином, вона чинить непрямий вплив на структуру активів, шляхом формування запасів за рахунок власних оборотних коштів.

Усе викладене дає чітку і повну характеристику взаємозв'язків між внутрішніми чинниками, що формують фінансову конкурентоспроможність підприємства. Проте залишається відкритим питання про те, яким чином ці чинники впливають один на одного.

В стані стабільного розвитку виробництва їх взаємний вплив залишається незначним, що викликано малою мінливістю самих елементів. У разі здійснення підприємством стратегії інтенсивного зростання і розширеного відтворення, їх взаємна дія проявляється особливо яскраво. Це обумовлено зміною співвідношення джерел фінансування, а саме змінами частки власних і позикових засобів.

Коли вплив внутрішніх чинників фінансової конкурентоспроможності підприємства змінюється за рахунок отриманого прибутку, збільшення власного капіталу, яке безпосередньо покращує фінансову стійкість, призводить до зміни структури активів. Залежно від стратегії і поточних потреб прибуток може бути спрямований на фінансування будь-яких активів.

Фінансування необоротних активів (з метою реконструкції, збільшення виробничих потужностей) вимагає значних одноразових інвестицій, які у більшості випадків не можуть бути покриті в повному обсязі за рахунок внутрішніх джерел. Процес формування малоліквідних активів відбувається шляхом збільшення власних оборотних коштів, що само по собі позитивно впливає на фінансову конкурентоспроможність підприємства. В цьому випадку частка малоліквідних активів, сформована за рахунок позикових засобів, знижується, що, у свою чергу, зменшує ступінь ризику при використанні позикового капіталу, тим самим збільшуючи фінансову стійкість. Формування

абсолютно ліквідних активів, тобто збільшення залишку грошових коштів на рахунках у банку, може бути використано для підвищення ліквідності, на випадок настання несприятливих обставин. Проте наявність надлишків на рахунках також призводить до зниження ефективності використання фінансових ресурсів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що прибуток є найбільш безпечним джерелом фінансування з точки зору фінансового ризику. В цьому випадку перераховані чинники, що формують фінансову конкурентоспроможність підприємства, позитивно впливають один на одного, оскільки зміна одного з них за рахунок прибутку автоматично веде до позитивної зміни інших. Проте підприємство не завжди має в розпорядженні достатню кількість власних засобів для фінансування своїх потреб. У цьому випадку воно вимушене прибгати до залучення позикових джерел, оскільки вони дають можливість більш гнучко і швидко реагувати на негативні зміни ринкових чинників. Цей процес пов'язаний зі збільшенням підприємницького ризику і може призвести до зниження фінансової конкурентоспроможності підприємства. З іншого боку, додатковий позиковий капітал генерує додатковий прибуток, тим самим, збільшуючи рентабельність власного капіталу.

Зміни основних фінансових показників за рахунок використання позикових джерел фінансування змінюють характер взаємозв'язку між фінансовими чинниками. Залучаючи позикові кошти, підприємство має можливість поліпшити структуру і якість своїх активів. За рахунок довгострокових кредитів, як правило, формуються необоротні активи, що може виражатися в модернізації основних засобів виробництва, впровадження нових потужностей тощо. Використання короткострокових кредитів спрямоване на формування абсолютно ліквідних активів і частини малоліквідних. Проте, в цьому випадку проявляється протиріччя, оскільки формування запасів за рахунок довгострокових кредитів значно знижує ризик неплатоспроможності, але, з іншого боку, залучення цього джерела є дорожчим [7].

Використання позикових засобів викликає протиріччя між рівнем ліквідності активів і фінансовою стійкістю. Це виражається в тому, що поліпшення структури і якості активів підприємства, знижує рівень фінансової стійкості, негативно впливаючи на фінансову конкурентоспроможність підприємства. В першу чергу це позначається на величині власних оборотних коштів, оскільки призводить або до їх зниження, або до їх повної втрати. Використання короткострокових кредитів, у свою чергу, робить підприємство більше вразливим перед негативними змінами ринкових чинників.

Це дозволяє зробити висновок про те, що ступінь ліквідності активів і рівень фінансової стійкості не завжди знаходяться в прямій залежності. На характер їх взаємозв'язку вирішальний вплив робить вибір джерел фінансування. Тому не завжди поліпшення структури і якості активів приводить до зростання фінансової конкурентоспроможності підприємства. Основним завданням у цьому випадку виступає визначення оптимальної величини позикових засобів і ефективного розподілу прибутку, при якому підприємство

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

залишається фінансово конкурентоздатним і зберігає можливість оперативно реагувати на негативні зміни ринкових чинників.

Проведене дослідження взаємозв'язків між найбільш суттєвими чинниками фінансової конкурентоспроможності підприємства дає можливість визначення та систематизації параметрів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, що характеризуються великою кількістю авторських пропозицій, які у свою чергу можна об'єднати у такі групи:

- конкурентоспроможністю продукції (товарів, робіт, послуг);
 - ступінь задоволення потреб споживача та ефективністю господарювання;
 - якість задоволення споживчого попиту, ефективність використання ресурсного потенціалу;
 - фінансова стійкість, ділова активність та соціальна значущість;
 - ефективність діяльності, платоспроможність і ліквідність, ефективність збуту та просування товару;
- репутація підприємства, ринкова стратегія;
- економічний потенціал та його використання.

Первинними даними для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств є дані фінансової звітності та управлінського обліку. Для проведення аналізу у роботі визначено такі критерії та показники конкурентоспроможності підприємств, які максимально характеризують діяльність досліджуваних підприємств.

Виходячи з розрахункових даних, кожне підприємство потребує втручання в систему управління підприємством з метою підвищення їх ефективної діяльності.

Далі для більш детального аналізу необхідно провести розрахунок показників в межах кожної групи критеріїв.

Таблиця

Аналіз показників фінансових показників

Показники	на 01.01.2017	на 01.01.2018	Відхилення	Оптимальний рівень
1. Загальна капіталовіддача всього майна (<i>Кзкм</i>)	17707/18091,9 =0,97	16461,6/19412,2 =0,85	-0,12	Більше 2,0
2. Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (<i>Кевф</i>)	2282,0/18091,9 =0,126	2281,7/19412,2 =0,118	-0,08	Більше 0,15
3. Коефіцієнт залежності (автономії) (<i>Кз</i>)	12838,4/18788,8 =0,683	12851,1/20035,4 =0,641	-0,042	Від 0,5 до 0,8
4. Коефіцієнт фінансової залежності (<i>Кфз</i>)	18788,9/12838,4 =1,463	20035,4/12851,1 =1,559	+0,09	Менше 1,9

Стратегія розвитку адміністративного району

5. Коефіцієнт фінансової стійкості (<i>Кфст</i>)	$12838,4/18788,9 = 0,683$	$(12851,1+0)/20035,4 = 0,641$	-0,042	Більше 0,6
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (<i>Кмвк</i>)	$503,5/12838,4 = 0,039$	$1287,8/12851,1 = 0,1$	+0,06	Більше 0,3
7. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу (<i>Ккзк</i>)	$5533,7/18788,9 = 0,295$	$7102,8/20035,4 = 0,355$	+0,06	Менше 0,5
8. Коефіцієнт структури довготермінових вкладень (<i>Кстд</i>)	Не обчислюється	Не обчислюється	-	Менше 0,3
9. Коефіцієнт довготривалості залучення позичкових коштів (<i>Кдзп</i>)	Не обчислюється	Не обчислюється	-	Менше 0,3
10. Коефіцієнт структури залученого капіталу (<i>Кстз</i>)	Не обчислюється	Не обчислюється	-	Менше 0,4
11. Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (<i>Кспзв</i>)	$5533,7/12838,4 = 0,431$	$7102,8/12851,1 = 0,553$	+0,12	Менше 1,0
12. Коефіцієнт участі власних і довгострокових позичених коштів у матеріальних запасах (<i>Ку</i>)	$(12838,4+252,9+164,2)/3661,9 = 3,62$	$(12851,1+81,5)/5705,0 = 2,267$	-1,353	Більше 1,0
13. Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів (<i>Кспмі</i>)	$6201,1/12587,8 = 0,493$	$8472,1/11563,3 = 0,733$	+0,24	Біля 1,0
14. Загальний коефіцієнт покриття (<i>Кп</i>)	$(18788,9-12587,8)/5533,7 = 1,121$	$(20035,4-11563,3)/7102,8 = 1,193$	+0,07	Більше 2,0–2,5
15. Коефіцієнт реальної вартості майна (<i>Крв</i>)	$(12510,5+737,1+79,7)/18788,9 = 0,709$	$(11271+3807+119,2)/20035,4 = 0,759$	+0,05	Більше 0,5
16. Коефіцієнт накопичення амортизації (<i>Кна</i>)	$(4976,2+8,7)/(17486,7+8,9) = 0,285$	$(6267,7+8,9)/(17538,7+111,9) = 0,356$	+0,07	

Показник загальної капіталовіддачі майна підприємства свідчить про тенденцію зростання показника капіталоемності. Одночасно за звітний рік

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

зросли виробничі запаси і залишки готової продукції. Погіршення цих показників негативно впливає на ефективність господарської діяльності.

Коефіцієнт ефективності використання всього майна підприємства в умовах регіону показує зменшення розміру прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, що припадає на 1 гривню фінансових ресурсів (майна). Оскільки розмір показника менший 0,15, то комбінат не може проводити розширеного відтворення.

Коефіцієнт власності показує частку власного капіталу в загальній вартості майна дочірнього підприємства. Хоча за звітний рік показник зменшився, але комбінат ще може покрити всі свої зобов'язання за рахунок власного майна.

Відповідно коефіцієнт фінансової залежності за звітний період зріс, що свідчить про ріст залежності підприємства від позичкового капіталу.

Погіршився показник фінансової стійкості за період, що аналізувався, що свідчить про посилення залежності комбінату від короткострокового позиченого капіталу.

Коефіцієнти маневреності власного капіталу, концентрації залученого капіталу, співвідношення позиченого і власного капіталу за звітний період зросли, що свідчить про зростання залежності підприємства від позичкового капіталу (короткострокового). У підприємства довгострокових позик немає.

Коефіцієнт участі власних і довгострокових позичених коштів у матеріальних запасах і затратах за звітний рік зменшився, що вказує на ріст залежності комбінату від короткострокових зобов'язань при формуванні матеріальних запасів.

Коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих засобів за звітний рік зріс, що свідчить про зміни в структурі майна дочірнього підприємства на користь оборотних засобів.

Загальний коефіцієнт покриття за звітний період зріс, проте ще не досягнув оптимального рівня. Це говорить про те, що комбінат вже може покрити свої борги за рахунок лише обігових засобів, але після цього у нього майже не залишиться даних активів.

Коефіцієнт реальної вартості майна за звітний рік зріс, що свідчить про зростання частки засобів виробництва у вартості майна підприємства, а також про високий рівень виробничого потенціалу.

Коефіцієнт накопичення амортизації за звітний період зріс, що вказує на ріст зношеності обладнання, будівель і споруд комбінату.

Як бачимо, розрахунки показників фінансової стійкості свідчать про зниження на даному етапі фінансової стійкості підприємства.

Для того, щоб провести більш ґрунтовний аналіз фінансової стійкості комбінату і виявити причини, що зумовили зниження рівня стійкості, для подальшого аналізу скористаємося методикою аналізу, описаною в попередніх розділах даної роботи.

Таблиця

Аналіз складу і розміщення активів підприємства

Активи	На 01.01.2017		На 01.01.2018		Зміни	
	тис. грн	%	тис.	%	тис.	%

Стратегія розвитку адміністративного району

			грн		грн	
Нематеріальні активи (залишкова вартість)	-	-	-	-	-	-
Основні засоби (залишкова вартість)	9055,0	63,08	8610,3	62,57	-444,7	-0,51
Капітальні вкладення	-	-	-	-	-	-
Довгострокові фінансові вкладення	-	-	-	-	-	-
Розрахунки із засновниками	-	-	-	-	-	-
Короткострокові фінансові вкладення	-	-	-	-	-	-
Незавершене будівництво	205,4	1,43	213,8	1,55	+8,4	+0,12
Інші позаоборотні активи	-	-	-	-	-	-
Оборотні засоби	5093,7	35,49	4936,7	35,88	-157,0	+0,39
Всього	14354,1	100,0	13760,8	100,0	-593,3	-4,13

Із даних таблиці видно, що активи підприємства зменшилися за рік на 593,3 тис. грн., або на 4,1 %. Структура активів мала наступний вигляд: основні засоби – 8610,3 тис. грн, або 62,57 %; незавершене будівництво – 213,8 тис. грн, або 1,55 %; оборотні активи – 4936,7 тис. грн, або 35,88 %.

Важливим показником оцінки фінансової стійкості є темп приросту реальних активів. Темп приросту реальних активів характеризує інтенсивність нарощування майна. Темп спаду реальних активів підприємства дорівнює:

$$A = \left(\frac{8610,3 \text{ тис. грн.} + 4936,7 \text{ тис. грн.}}{9055 \text{ тис. грн.} + 5093,7 \text{ тис. грн.}} - 1 \right) \times 100 = -4,25\%$$

Таким чином, інтенсивність зниження реальних активів за рік для підприємства склала 4,25 %, що свідчить про погіршення фінансової стабільності підприємства.

Проведемо аналіз динаміки і структури джерел фінансових ресурсів для підприємства.

Таблиця

Аналіз динаміки і структури джерел фінансових ресурсів підприємства

Види джерел фінансових ресурсів	На 01.01.2017		На 01.01.2018		Зміни	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1. Власний капітал						
1.1. Статутний капітал	12217,7	84,16	12217,7	88,30	0	4,14
1.2. Пайовий капітал						
1.3. Додатковий капітал	1,4	0,01	1,4	0,01	0	0
1.4. Резервний капітал						
1.5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	64,7	0,45	-309,4	-2,24	-374,1	-2,69
Всього	12283,8	84,62	11909,7	86,07	374,1	+1,45
2. Забезпечення наступних витрат і платежів						
2.1. Забезпечення виплат персоналу						

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

2.2. Інші забезпечення						
2.3. Цільове фінансування	679,0	4,68	-662,2	-4,79	-16,8	0,11
Всього	679,0	4,68	-662,2	-4,79	-16,8	0,11
3. Довгострокові зобов'язання						
3.1. Довгострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-
3.2. Інші довгострокові фінансові зобов'язання	-	-	-	-	-	-
3.3. Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	12,2	0,09	-	-
3.4. Інші довгострокові зобов'язання					-	-
Всього	-	-	12,2	0,09	-	-
4. Поточні зобов'язання						
4.1. Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-	-
4.2. Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	-	-
4.3. Векселі видані	-	-	-	-	-	-
4.4. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	981,0	6,76	945,7	6,83	-35,4	0,07
4.4. Поточні зобов'язання за розрахунками	543,0	3,74	306,9	2,22	-236,1	-1,52
4.5. Інші поточні зобов'язання	0,1	0	-	-	-	-
Всього	1524,2	10,50	1252,6	9,05	-271,6	-1,45
5. Доходи майбутніх періодів	30,1	0,20	-	-	-	-
Баланс	14517,1	100,0	13836,7	100,0	-680,4	-

Сума всіх джерел фінансових ресурсів підприємства зменшилась на 680,4 тис. грн, або на 4,69 %, у тому числі власний капітал на 374,1 тис. грн, або 3,05 %; забезпечення наступних витрат і платежів зменшились на 16,8 тис. грн; поточні зобов'язання зменшились на 271,6 тис. грн, або на 17,82 %; доходи майбутніх періодів зменшились на 30,1 тис. грн.

За звітний рік відбулися зміни і в структурі джерел фінансування засобів, доля власних засобів збільшилась на 1,45 відсоткових пункта; частка забезпечення наступних платежів також зросла на 0,11 відсоткових пункта; частка поточних зобов'язань зменшилась на 1,45 відсоткових пункта; доля доходів майбутніх періодів зменшилася на 0,20 відсоткових пункта.

Аналіз наявності власних оборотних засобів для підприємства проведемо за допомогою таблиці 3.10. Дані таблиці 3.10 показують, що за рік власні оборотні активи зросли на 140,9 тис. грн. Цей приріст був зумовлений дією таких чинників:

1) Зменшенням суми засобів, спрямованих на цільове фінансування, на 16,8 тис. грн. Це зменшило власні оборотні засоби на 16,8 тис. грн.

2) Появою за звітний період непокритого збитку в розмірі 309,4 тис. грн, що зменшило власні оборотні засоби на 374,1 тис. грн.

3) Ріст обсягів незавершеного будівництва на 8,4 тис. грн, що зменшило

власний оборотний капітал на 8,4 тис. грн.

4) Зменшення довгострокової дебіторської заборгованості на 1 тис. грн.

5) Погашення відстрочених податкових активів збільшило власні кошти на 94,5 тис. грн.

Таблиця

Аналіз наявності і руху власних оборотних засобів підприємства, тис. грн.

Показники	На 01.01.2017	На 01.01.2018	Зміни
1. Статутний капітал	12217,7	12217,7	0
2. Пайовий капітал			
3. Додатковий капітал	1,4	1,4	0
4. Резервний капітал			
5. Нерозподілений прибуток	64,7	-309,4	-374,1
6. Забезпечення виплат персоналу			
7. Інші забезпечення			
8. Цільове фінансування	679,0	-662,2	-16,8
Всього джерел власних засобів	12962,8	12571,9	-390,9
Виключаються			
1. Нематеріальні активи (залишкова вартість)	-	-	-
2. Основні засоби (залишкова вартість)	9055,0	8610,3	-444,7
3. Незавершене будівництво	205,4	213,8	+8,4
4. Довгострокові фінансові інвестиції			
5. Довгострокова дебіторська заборгованість	63,5	62,5	-1,0
6. Відстрочені податкові активи	94,5	-	-94,5
7. Розрахунки із засновниками			
8. Інші необоротні активи			
9. Збитки			
Всього виключається	9418,4	8886,6	-531,8
Власні оборотні активи	3544,4	3685,3	+140,9

Приріст суми власних оборотних засобів свідчить про те, що комбінат не тільки зберіг наявні засоби, але і нагромадив додаткову їх суму.

Дані таблиці свідчать, що кредиторська заборгованість підприємства на початок року дорівнювала 1524,2 тис. грн. За рік зобов'язань виникло на суму 3115,0 тис. грн, погашено зобов'язань на суму 3386,6 тис. грн. Залишок на кінець року складає 1252,6 тис. грн.

Загальна сума кредиторської заборгованості за рік зменшилась на 271,6 тис. грн. Цей спад відбувся за рахунок зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги (- 35,4 тис. грн), зі страхування (- 55,7 тис. грн), з оплати праці (- 83,9 тис. грн), з внутрішніх розрахунків (- 114,5 тис. грн), в той

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

час, як збільшилися поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом (+ 18,8 тис. грн). З метою поглиблення аналізу руху кредиторської заборгованості і фінансового стану необхідно виявити і проаналізувати динаміку невиправданої кредиторської заборгованості. При аналізі кредиторської заборгованості підприємства виявлено, що на підприємстві наявна заборгованість, термін оплати якої ще не наступив. Така заборгованість є нормальною. Отже, підприємство не має невиправданої кредиторської заборгованості, і тому його фінансовий стан є стійким.

Таблиця

Аналіз руху кредиторської заборгованості підприємства, тис. грн.

Види кредиторської заборгованості	На 01.01.2017	Виникло зобов'язань	Погашено зобов'язань	На 01.01.2018	Зміни
1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	981,1	232,4	267,8	945,7	-35,4
2. Поточні зобов'язання за розрахунками:					
2.1. З одержаних авансів	-	14,6	14,6	-	-
2.2. З бюджетом	41,9	424,1	406,1	59,9	18,0
2.3. З позабюджетних платежів	-	24,4	24,4	-	-
2.4. Зі страхування	55,7	102,1	157,8	-	-55,7
2.5. З оплати праці	87,6	643,1	727,0	3,7	-83,9
2.6. З учасниками					
2.7. Із внутрішніх розрахунків	357,8	54,2	168,7	243,3	-114,5
2.8. З іншими кредиторами	0,1	1620,1	1620,2	-	-0,1
3. Кредиторська заборгованість – всього	1524,2	3115	3386,6	1252,6	-271,6

Аналіз також показав, що підприємство не має довготермінової заборгованості. Вся кредиторська заборгованість є короткотерміною.

Із даних таблиці видно, що загальна сума оборотних засобів за рік зменшилась на 157,0 тис. грн, або на 3,08 %. При цьому найбільший спад відбувся за рахунок запасів готової продукції – на 393,2 тис. грн, або на 32,65 % і дебіторської заборгованості – на 80,6 тис. грн., або на 3,00 %, товарів.

У той час зростання обсягу виробничих запасів на 164,3 тис. грн. або на 39,86 %, наявні грошові кошти на 314,0 тис. грн, або в 16,8 рази. Інші оборотні активи комбінату збільшились на 15,1 тис. грн, або 13,58 рази.

Таблиця

Аналіз динаміки оборотних засобів підприємства, тис. грн.

Вид оборотних засобів	На 01.01.2017		На 01.01.2018		Зміни	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Виробничі запаси	412,2	8,09	576,5	11,68	+164,3	3,59
Незавершене виробництво						

Стратегія розвитку адміністративного району

Готова продукція	1204,4	23,65	811,2	16,4	-393,2	-7,22
Товари	772,1	15,16	595,5	12,06	-176,6	-3,1
Векселі одержані						
Поточні фінансові інвестиції						
Дебіторська заборгованість	2683,9	52,69	2603,3	52,74	-80,6	0,05
Грошові кошти - всього	19,9	0,39	333,9	6,76	314,0	6,37
у тому числі:						
1) у національній валюті	19,9	0,39	333,9	6,76	314,0	6,37
2) в іноземній валюті						
Інші оборотні активи	1,2	0,02	16,3	0,33	15,1	0,31
Всього оборотних засобів	5093,7	100,0	4936,7	100,0	-157,0	-

Аналізуючи зміну структури розміщення оборотних засобів, можна зробити висновок, що в звітному році частка виробничих запасів зросла на 3,59 %, грошових коштів – на 6,37 %. У звітному періоді відбулося зменшення в частці залишків готової продукції на 7,22 %, в частці товарів – на 3,1 %.

Із даних таблиці видно, що за звітний рік загальна сума дебіторської заборгованості зменшилася на 80,6 тис. грн, або на 3,0 %, у тому числі заборгованість за товари, роботи, послуги на 112,1 тис. грн, за розрахунками з бюджету – на 28,3 тис. грн, інша поточна дебіторська заборгованість – на 45,6 тисяч гривень, а сума заборгованості із внутрішніх розрахунків збільшилась на 105,4 тис. грн.

Таблиця

Склад і рух дебіторської заборгованості підприємства

Види дебіторської заборгованості	На 01.01. 2017	На 01.01. 2018	Виникло зобов'язань	Погашено зобов'язань	Списано за рік	Реальна сума відхилень з врахуванням списання	
						Підвищення (+)	Пониження (-)
1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2493,9	2381,8	110,1	222,2	-	-	-112,1
2. Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
З бюджетом	29,4	1,1	394,2	422,5	-	-	28,3
За виданими авансами	-	-	19,6	19,6	-	-	-
З нарахованих доходів	-	-	347,3	347,3	-	-	-
Із внутрішніх розрахунків	105,4	210,8	148,2	42,8	-	105,4	-
3. Інша поточна дебіторська заборгованість	55,2	9,6	6,0	51,6	-	-	45,6
Всього	2683,9	2603,3	1025,4	1106,0	-	105,4	186

При аналізі дебіторської заборгованості доцільно згрупувати її за термінами виникнення.

Таблиця

Групування дебіторської заборгованості за термінами її виникнення для підприємства. (тис. грн.)

Види дебіторської заборгованості	Терміни виникнення			Всього
	до 3 міс.	від 3 міс. до 6 місяців	від 6 місяців до 1 року	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	51,9	26,6	2303,3	2381,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
З бюджетом	1,1	–	–	1,1
За виданими авансами				
З нарахованих доходів				
Із внутрішніх розрахунків	100,4	60,0	50,4	210,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	6,6	–	3,0	9,6
Всього	160,0	86,6	2356,7	2603,3

Із даних таблиці видно, що основну частину дебіторської заборгованості складає заборгованість з великим терміном виникнення. Так, на суму заборгованості терміном від 6 до 12 місяців припадає 2356,7 тис. грн, або 90,53 %. Заборгованість з терміном до трьох місяців невелика і складає 160 тис. грн., або 6,15 %, від 3 до 6 місяців 86,6 тисяч грн, або 3,33 %. Однак потрібно докласти всіх зусиль, щоб вилучити цю заборгованість найближчим часом, бо зволікання може призвести до її списання на доходи комбінату.

Аналіз платоспроможності здійснюється шляхом співставлення наявності і надходження засобів з платежами першої необхідності.

Таблиця

Аналіз платоспроможності підприємства (тис. грн.)

Грошові засоби			Майбутні платежі		
Види грошових засобів	Сума		Види майбутніх платежів	Сума платежів	
	На 01.01.2017 року	На 01.01.2018 року		На 01.01.2016 року	На 01.01.2017 року
Грошові кошти та їх еквіваленти:	19,9	333,9	Податки	14,2	16,1
У національній валюті	19,9	333,9	Розрахунки з органами соцстраху, пенсійним фондом та ін.	3,1	2,9
В іноземній валюті			Погашення кредитів	4,2	-

Стратегія розвитку адміністративного району

			Оплата праці	53,2	44,1
			Інші платежі	7,2	3,1
Всього	19,9	333,9	Всього	84,9	66,2

Із приведених в таблиці 3.15 даних видно, що розмір наявних грошових засобів набагато більший, ніж величина нагальних платежів. Але на 1 січня 2016 року нестача грошових коштів становить $84,9 - 19,9 = 65,0$ тис. грн, а на 1 січня після звітного року є надлишок грошей – $66,2 - 333,9 = - 267,7$ тис. грн.

Визначимо коефіцієнт платоспроможності для підприємства за звітний рік:

$$K_{пл} = \frac{19,9 \text{ тис. грн.}}{84,9 \text{ тис. грн.}} = 0,23$$

А на 1 січня наступного після звітного року

$$K_{пл} = \frac{333,9 \text{ тис. грн.}}{66,2 \text{ тис. грн.}} = 5,0$$

За звітний рік коефіцієнт платоспроможності зріс, і його рівень відповідає рівню, при якому підприємство вважається платоспроможним. Хоча причиною недостачі платіжних засобів на підприємстві може бути неправильне використання оборотних засобів – великі запаси сировини і готової продукції, наявність простроченої дебіторської заборгованості, зниження росту суми виручки та інші причини.

Подальше дослідження передбачає здійснення факторного аналізу впливу їх взаємозв'язків на формування погляду у перспективу господарсько-фінансової стабільності підприємства і територіального розвитку регіону на умовах госпрозрахунку.

Комплексний аналіз ефективності господарювання та стабільності функціонування підприємств в умовах регіонального госпрозрахунку як і в інших галузях регіональної економіки, передбачає їх прибутковість, рентабельність що може бути забезпечено впровадженням ефективного управління реалізацією погляду у перспективу господарсько-фінансової стабільності підприємств, у т.ч. шляхом впливу на відповідні чинники.

Існують три основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств: у першому випадку підприємство застосовує сукупність заходів, спрямованих на вдосконалення власної діяльності; у другому випадку діяльність компанії спрямовано на безпосереднє послаблення конкурентів; у випадку неможливості використання двох перших шляхів або їх вичерпаності компанії часто намагаються змінити саме середовище, в якому вони конкурують.

Проте в умовах децентралізації управлінських функцій принципово змінюється роль держави та органів місцевого самоврядування щодо підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. Існують два антагоністичні погляди щодо можливостей здобуття конкурентних переваг. На основі принципів функціонування ОТГ заходи та інструменти підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств запропоновано згрупувати наступним чином:

- 1) організаційні механізми:

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

- створення системи партнерства «держава – громада – підприємство»;
- надання державних гарантій;
- дотримання екологічних та техніко-економічних стандартів;
- покращення інвестиційного клімату;
- створення інноваційної інфраструктури (телекомунікації, венчурні фонди, інноваційні кластери, центри трансферу технологій);
- розробка заходів захисту від недобросовісної конкуренції та монополізму;
- надання консалтингових, інформаційних, лізингових, іпотечних та інших послуг промисловим підприємствам;
- посилення правової та інституційної відповідальності держави перед суб'єктами господарювання, недопущення проявів корупції.

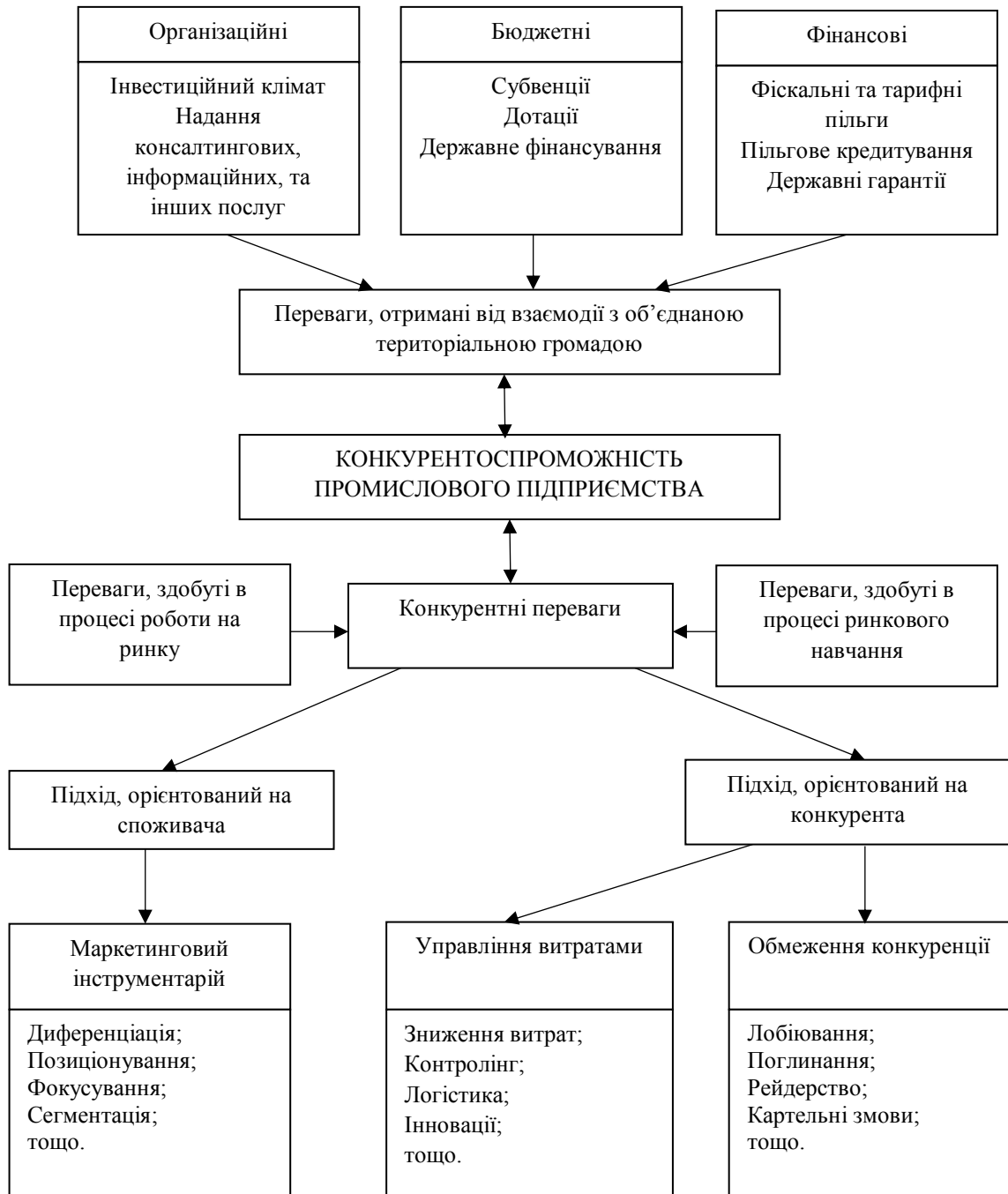

Рис. Заходи та інструменти посилення конкурентоспроможності промислових підприємств

2) механізми бюджетної підтримки:

- бюджетні фінансування повинні здійснюватися за принципами прозорості, доступності та справедливості розподілу;
- надання субвенції на реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів;
- державне фінансування проектів переходу на екологічні технології;
- дотації виробників високотехнологічної продукції;

3) фінансові механізми:

- формування держзамовлення на продукцію, аналоги якої закупаються за кордоном за ринковими цінами;
- фіскальні та тарифні пільги для наукомістких та високотехнологічних виробництв;
- пільгове кредитування промислових підприємств;
- державні гарантії і поручительства для отримання кредитних ресурсів.

Таким чином, спостерігається пряма залежність між рівнем конкурентоспроможності промислових підприємств та фінансовою стабільністю ОТГ – чим вищий рівень конкурентоспроможності промислових підприємств, тим вищим є рівень фінансової стабільності даної ОТГ.

У системі управління економічним потенціалом будь-якої організації особливо важливе місце посідають аналіз, прогнозування та планування економічного стану, в чому особливу роль відіграє моделювання залежностей зміни рентабельності від її факторних показників. У свою чергу, однією з найвагоміших їх складових є факторний аналіз власне рентабельності, який передує цим процесам. Як відомо, рентабельність є результативним показником діяльності підприємства, значення якого формується під впливом сукупності її факторних показників, таких як прибуток, собівартість та ін.

Н.А. Довгопол підкреслює, що поряд із аналізом загального значення рентабельності та інтегрованої динаміки її зміни, велику цінність має достовірне та найменш трудомістке визначення фрагментного (частинкового) впливу на них окремих факторних показників [77]. У зв'язку з цим, особливої ваги набуває визначення залежності між змінами значень окремих факторних показників та змінами значень рентабельності як результативного показника. При тому бажано, щоб зміни значень рентабельності визначалися не шляхом виконання трудомістких процесів збору та послідовних розрахункових операцій, а шляхом прямих розрахунків на основі використання заздалегідь математично змодельованих зв'язків між ними та змінами значень відповідних факторних показників.

Як відомо, такі моделі-залежності існують між зміною фізичного обсягу товарної продукції, цін на неї та вартістю товарної продукції, зміною чисельності робітників та їх продуктивності праці [219], зміною умов зовнішнього середовища та конкурентного статусу підприємства [159] та ін. Разом з тим, як відмічають автори, вони не зустрічали в інформаційних джерелах моделей, які відтворювали б детерміновані зв'язки між змінами рентабельності й окремих її факторних показників.

Учений В.Й. Плиса у статті «Зміцнення фінансової сталості підприємства» висвітлює результати проведених досліджень [225] щодо емпіричного моделювання зв'язків між змінами значень рентабельності, виражених у пунктах, та відносними змінами значень окремих її факторних показників, виражених у відсотках.

Основними показниками, які використовуються в аналізі ефективності господарювання, є рентабельність продукції та рентабельність вкладів у майно. При цьому до другої групи показників належать: рентабельність виробничих фондів; рентабельність усього майна (капітал, активи); рентабельність власних

коштів; рентабельність фінансових коштів. Рентабельність продукції визначається відношенням прибутку, отриманого від реалізації продукції, до повної її собівартості, вираженим у відсотках. Розрахунок може проводитися як по одиниці продукції, так і по даних роботи за певний термін (квартал, рік). Якщо аналіз ведеться по одиниці продукції, її рентабельність визначається за відповідними формулами, в яких оперують – прибуток з одиниці продукції, ціна продажу одиниці продукції; повна собівартість одиниці продукції, і т.д. у певних відношеннях і варіаціях [88, с.37-38].

Аналіз, проведений автором, свідчить, що розрахункова модель залежності відображає детерміновану залежність зміни рентабельності одиниці продукції від зміни значення прибутку з одиниці продукції (у відсотках).

Як відомо, в таких обставинах має місце повний збіг значень, що підтверджує достовірність розрахункової моделі, яка пропонується. На частку собівартості продукції припадає вплив, який дорівнює:

$$2,55 - 1,5 = 1,05 \text{ пункта.}$$

Перевірка збігу отриманих значень здійснюється за допомогою формул, де операційним показником виступає відсоток зміни прибутку з одиниці продукції. Автор виявляє, що тут також може мати місце збіг отриманих значень, що підтверджує достовірність тієї чи іншої запропонованої розрахункової моделі. Подібний збіг спостерігається і при інших відсотках зміни значень факторних показників. На основі використання методів ланцюгової підстановки, абсолютної та відносної різниці, системного аналізу автором були побудовані розрахункові моделі інших залежностей між зміною рентабельності й окремих її факторних показників, що розраховується відповідними формулами.

Якщо аналіз ведеться за результатами за певний термін роботи (квартал, рік), рентабельність продукції теж визначається за відповідною формулою, в якій оперують: прибуток за певний термін роботи; повна собівартість продукції за певний термін роботи; обсяг продукції в натуральному вимірі за певний термін роботи.

При розгляді повного спектру залежностей може бути рекомендована до використання відома модель залежності відсоткової зміни собівартості продукції від зміни обсягу продукції в натуральному вимірі [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

Використовуючи пропоновані формули, за переконанням автора, можна прямим розрахунком визначати частковий вплив відсоткової зміни кожного факторного показника на зміну, відповідного результативного показника рентабельності (у пунктах).

Разом із тим, основними напрямками діяльності підприємств в умовах ОТГ є:

- проведення державних закупок продукції, робіт та послуг, збереження і раціональне використання державних ресурсів;
- розвиток промисловості;
- оптова, роздрібна комерційна торгівля товарами виробничої і невиробничої сфери, нерухомістю у відповідності з чинним законодавством України;

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

- відкриття та експлуатація торговельних пунктів для випуску та реалізації продукції, робіт та послуг, виробів;
- ведення підсобних господарств;
- придбання та експлуатація автотранспорту, надання транспортних послуг юридичним та фізичним особам, будівництво, капітальне будівництво;
- торгово-посередницька і комерційна діяльність;
- зовнішньоекономічна діяльність;
- рекламно-інформаційна і маркетингова діяльність;
- розвиток науково-технічного прогресу в галузі;
- прискорення, оновлення і постійна підтримка на належному рівні виробничих фондів.

З'ясування та застосування чинників впливу на стабілізацію виробництва без врахування їх взаємозв'язків і залежностей може дати несподівані протилежні результати.

Тому показники обсягів виробництва продукції аналізуються в такій послідовності: дається оцінка напруженості і рівня виконання плану, динаміки, складу, асортименту, структури, якості виробленої продукції та причин їх відхилень від попереднього періоду; вивчається ритмічність виробництва і реалізації; виявляється і кількісно вимірюється вплив чинників на зміну обсягу випуску і реалізації продукції, дотримання терміну постачання і асортименту продукції.

Для того, щоб охарактеризувати зміну обсягів товарної продукції, використовуємо дані за 5 років (з 2013р. по 2017 р.).

Таблиця

Зміна обсягів товарної продукції на підприємстві

Роки	Товарна продукція в порівняльних цінах, тис. грн.	Темпи росту, % Т _i – Т _n	
		Ланцюгові	Базові
2013	63469	100	100
2014	59756	94,1	94,1
2015	67494	106,3	112,9
2016	72352	113,8	107,1
2017	68719	107,2	94,9

Аналіз виконання плану виробництва та реалізації продукції за факторним аналізом здійснюється порівнянням фактичних і планових показників з відповідними показниками базисного року. Відповідно визначаються темпи росту і темпи приросту показників з врахуванням показників екобезпеки, умов праці тощо [287].

Середньорічний темп росту (приросту) можна розрахувати за середньгеометричною чи середньоарифметичною зваженою:

$$\bar{T} = \sqrt[n]{T_1 \cdot T_2 \cdot T_3 \cdot T_4 \cdot T_5}$$

$$\begin{aligned} \overline{T} &= \sqrt[n]{T_1 \cdot T_2 \cdot T_3 \cdot T_4 \cdot T_5} = \sqrt[4]{1,0 \cdot 0,941 \cdot 1,12 \cdot 1,071 \cdot 0,949} = \\ &= \sqrt[4]{1,07} = 1,0170 = 101,7\% \\ \overline{T}_{cp} &= 101,7 - 100 = 1,7\% \end{aligned}$$

Отже, середньорічний темп приросту становить 1,7 % за п'ять років.
Проаналізуємо динаміку обсягу випуску продукції.

Таблиця

Динаміка обсягу випуску продукції на підприємстві

Показники	Фактичне значення, тис. грн.		Відхилення	
	2016	2017	Абсолютне, грн	Відносне ,%
Обсяг в діючих цінах без ПДВ	5866	4198	-1668	-28,4
Собівартість виробленої продукції в діючих цінах	7737	5095	-2642	-34,1

Як бачимо, на підприємстві знизив обсяг випуску продукції на 28,4 %.

На обсяг виробництва впливають також і трудові чинники. Кількісним фактором є чисельність працюючих, а якісним фактором є продуктивність праці чи виробітку продукції на одного працюючого.

Таблиця

Виконання плану з продуктивності праці на підприємстві

Показники	Звітний рік		Відхилення від плану, +/-	% виконання плану
	план	факт		
Валова продукція, тис. грн.	82451	80645	-18,06	97,8
Середньоспискове число працюючих, чол.	255	251	-4	98,43
Річний виробіток одного працюючого, грн.	323,3	321,3	-20,4	99,37

Як бачимо, число працюючих зменшилося на 4 чол, тобто на 1,54 % менше плану. Продуктивність праці одного працюючого в середньому виявилась на 20,4 грн, тобто на 0,63 % нижчого від планової. Отже, зменшення продуктивності праці і кількості працюючих негативно вплинуло на випуск продукції.

Розрахуємо питому вагу собівартості продукції у ціні на основі проведеного аналізу структури цін на продукцію.

Питома вага собівартості продукції протягом року склала:

$$1 - \frac{13001 - 9994,2}{13001} = 75\%$$

У 2017 р. питома вага собівартості продукції дорівнює:

$$1 - \frac{12250,1 - 10120,4}{12250,1} = 84\%$$

Отже, ми можемо зробити висновки, що питома вага собівартості продукції у порівнянні з попереднім роком, збільшилася на 9 %, що є негативним явищем. Основними причинами її зниження є: неспроможність кон'юнктури

ринку, за якої ціни на сировину збільшуються, а низький попит на продукцію змушує зменшувати оптову ціну до рівня нижчого за собівартість. На основі вищевикладеного маємо підстави робити висновок, що підприємства мають виготовляти таку продукцію, яка на сьогодні повніше задовольняла б потреби споживача, і тому, щоб не допустити виникнення диспропорцій у виробництві продукції, підприємства мають виконувати план не тільки по вартісному обсягу випуску продукції, а також у натуральних величинах. Різні вироби володіють різними споживчими властивостями, і тому це викликає необхідність забезпечення суворого контролю виконання плану за асортиментом, за структурою та номенклатурою.

Виконати план за асортиментом в умовах розробки погляду у перспективу господарсько-фінансової стабільності підприємства – означає виробити кожного виду продукції не менше, ніж це передбачено планом з одночасним вивченням можливостей їх розширення. В інших випадках план за асортиментом вважається невиконаним.

Кількісна оцінка виконання плану за асортиментом в цілому по підприємству передбачає порівняння фактичного випуску кожного виду продукції в натуральному та грошовому вираженні з плановим; в залік виконання плану береться фактичний випуск, але не вище плану. Залікові суми кожного виду продукції складаються по підприємству. Отриманий результат порівнюється з підсумковим плановим обсягом випуску товарної продукції.

Залежно від умов і характеру виробничої діяльності застосовуються різні методи оцінки виконання плану з асортименту та перспективи його розширення:

1. Спосіб найменшого відсотка.
2. Оцінка позиції асортименту і можливостей його розширення.
3. Спосіб середнього відсотка.

Нерівномірність виконання плану за окремими видами продукції веде до зміни структури виробництва та реалізації продукції. Виконати план за структурою – значить зберегти питому вагу кожного виробу в загальному обсязі продукції. При цьому структурні зміни можуть мати місце лише при повному виконанні плану по асортименту. Але зміна структури може бути викликана і зміною попиту.

Неритмічне виробництво погіршує всі економічні показники: якість продукції, обсяг незавершеного виробництва, потреба в оборотних коштах, завантаженість обладнання та персоналу, потреба в матеріальних ресурсах тощо [287]. Розглянемо аналіз ритмічності виробництва продукції.

Таблиця

Аналіз ритмічності виробництва

Декада	Випуск продукції, тис. грн		Питома вага, %		Відхилення від плану		Виконання плану, %	Обсяг продукції зарах. у виконання плану ритм.
	план	факт	план	факт	+	-		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	905	900	33,3	32,9		-5	99,4	900
II	915	912	33,4	33,3		-3	99,7	912

Стратегія розвитку адміністративного району

III	920	925	33,3	33,8	+5		100,5	920
Разом	2740	2737	100	100			99,8	2732

Визначимо коефіцієнт ритмічності в абсолютному і відносному вимірі. За даними таблиці 3.19 бачимо, що підприємство працювало ритмічно.

Коефіцієнт в абсолютному вимірі:

$$K_p^a = \frac{2732}{2740} = 0,99$$

Коефіцієнт ритмічності у відносному вимірі:

$$K_p^6 = \frac{299,6}{3 \times 100} = 94\%$$

де $299,6 = 99,4 + 99,7 + 100,5$

Це означає, що 94 % планового обсягу продукції було випущено без порушення графіка.

Визначимо коефіцієнт варіації:

$$K_e = \frac{\sqrt{\sum \Delta x^2 / n}}{\bar{x}_{ни}}$$

де Δx^2 – квадратичне відхилення від середньоденного завдання; n – число сумуючих планових завдань; $\bar{x}_{ни}$ – середньодекадне завдання за графіком.

Отже:

$$K_e = \frac{\sqrt{(900-905)^2 + (912-915)^2 + (925-920)^2 / 3}}{913} = \frac{\sqrt{25+9+25/3}}{913} = 0,04,$$

Коефіцієнт 0,04 означає, що випуск продукції по декадах відхилився від графіка в середньому на 4 %.

Отже, проаналізувавши і оцінивши фінансову стійкість підприємства, ми дійшли до таких висновків:

1. На підприємстві простежується зниження виходу реалізованої продукції на 1 гривню майна, хоча обсяг реалізації дещо зріс. Це свідчить про появу тенденції зниження попиту на продукцію, що негативно впливає на показники господарської діяльності.

2. Знижується ефективність використання всього майна (зменшується розмір прибутку на 1 гривню фінансових ресурсів (майна)), що впливає на відтворення виробництва.

3. Змінюється співвідношення між позиченим і власним капіталом підприємства в сторону збільшення розміру позиченого капіталу (про це свідчить зниження коефіцієнтів власності (автономії), фінансової стійкості, збільшення коефіцієнтів концентрації залученого капіталу, співвідношення залученого і власного капіталу й інші). Обсяг позиченого капіталу ще не досягнув критичного значення (наприклад, у кінці звітної періоду коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу дорівнює 0,553, хоча на початок періоду коефіцієнт дорівнював 0,431). Це вже говорить про збільшення залежності підприємства від залучених засобів.

4. Відбувається підвищення розміру мобільних (оборотних) засобів у загальному обсязі майна підприємства (за звітний рік коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів зріс на 0,24 і досягнув значення 0,733). Унаслідок цього дещо підвищується ліквідність підприємства, хоча ще не досягає оптимального значення.

5. Хоча зростає реальна вартість майна, тобто доля засобів виробництва (у т. ч. основних фондів) у вартості майна підприємства. Проте за звітний рік зросла величина зносу основних фондів, що свідчить про потребу в модернізації і відновленні основних фондів.

Крім того, аналізуючи склад і розміщення активів підприємства бачимо, що за звітний рік активи зменшилися на 680,4 тис. грн, або на 4,69 %, оборотні засоби на 157,0 тис. грн, також зменшились залишкова вартість основних засобів на 444,7 тис. грн. Основна вага в структурі активів припадає на основні засоби (62,22 %) і оборотні активи (35,68 %).

При аналізі динаміки і структури джерел фінансових ресурсів у бачимо, що сума джерел всіх фінансових ресурсів зменшилась на 680,4 тис. грн, або на 4,69 %, у т. ч. зменшився розмір власного капіталу (на 374,1 тис. грн), поточних зобов'язань (на 271,6 тис. грн), також зменшився обсяг забезпечень наступних витрат і платежів (на 16,8 тис. грн) і доходи майбутніх періодів (на 30,1 тис. грн).

Загальна сума оборотних засобів підприємства за звітний рік зменшилася на 157 тис. грн, або на 3,08 % за рахунок зменшення готової продукції (на 393,2 тис. грн), дебіторської заборгованості (на 112,1 тис. грн). Крім того, відбувся ріст виробничих запасів на 164,3 тис. грн. (з 412,2 тис. грн. на початок звітнього періоду – до 576,5 тис. грн. на кінець періоду). Цей приріст зумовлений появою непокритого збитку в розмірі 309,4 тис. грн, ростом обсягів незавершеного виробництва на 8,4 тис. грн.

Зменшився обсяг кредиторської (на 271,6 тис. грн, або на 17,82 %) і дебіторської (на 80,6 тис. грн, або на 3,0 %) заборгованості. Кредиторська заборгованість на початок звітнього року дорівнювала 1524,2 тис. грн. За 2016 рік виникло зобов'язань на суму 3115 тис. грн, погашено на суму – 3386,6 тис. грн. Таким чином, на кінець року кредиторська заборгованість дорівнювала 1252,6 тис. грн. Детальніше аналізуючи кредиторську заборгованість комбінату, виявлено, що невиправданої заборгованості немає, а також немає довгострокової заборгованості.

Дебіторська заборгованість на початок звітнього року дорівнювала 2683,9 тис. грн, а на кінець року – 2603,3 тис. грн. За рік виникло зобов'язань на 1025,4 тис. грн, а було погашено – на суму 1106,0 тис. грн. Основну частину дебіторської заборгованості складає заборгованість з терміном виникнення від 6 до 12 місяців (2356,7 тис. грн). Вся дебіторська заборгованість є виправданою.

В підприємстві спостерігається достатньо готівкових коштів. Так, на початок року коефіцієнт платоспроможності дорівнював 0,23, а на 1 січня наступного після звітнього року – 5,0. Коефіцієнт зріс, і підприємство може зразу погасити всі нагальні платежі [287].

Отже, фінансовий стан підприємства в результаті управлінських дій покращився, що послужило підставою для реалізації наступних функцій процесу

стабілізації господарсько-фінансової діяльності, визначення напрямків пошуку резервів, визначення напрямів використання важелів стабілізації, серед яких особливе місце займає переробка сировини за повним циклом.

У поточному році в Україні зменшився попит на вироби, тож відбувся спад виробництва на 1,9 відсоткових пунктів. Проте на підприємствах скорочення попиту і відповідно зменшення виробництва продукції складає лише 1,2 відсоткових пунктів. Разом з тим, у 6 регіонах спостерігалось збільшення обсягів випуску виробів.

У 2017 році за рахунок поліпшення асортименту та його якості зберіглася тенденція росту виробництва.

За цими цифрами стоять серйозні економічні проблеми. Низькорентабельна робота підприємств – це відсутність коштів, які не дають змоги оновлювати матеріальну базу виробництва, впроваджувати сучасні технології, нові види виробів, задовольняючи різноманітні потреби споживачів, збільшувати заробітну плату, вирішувати соціальні питання.

Адміністративне стримування росту економічно обґрунтованих цін на продукцію, роботи та послуги призводить також до зменшення або відсутності надходжень до Державного та місцевого бюджетів. Тому розвиток конкуренції на цих ринку повинне стимулювати державне регулювання.

Незважаючи на складний фінансовий стан на підприємствах, у поточному році проводилась робота по технічному переоснащенню. Спільно з машинобудівними заводами розглядалися пропозиції щодо створення нового, вдосконалення існуючого обладнання з подальшим його впровадженням.

Підприємство постійно приділяє увагу економічному і раціональному використанню паливно-енергетичних ресурсів.

Для обміну досвідом, який сприятиме підвищенню показників економічної ефективності виробництва підприємств організувались участі фахівців галузі у проведенні семінарів, щодо вдосконалення технологічного обладнання і т.д.

Діяльність підприємств нині неможлива без систематичного підвищення конкурентоспроможності продукції, вдосконалення технологічних процесів, належної якості сировини, яка використовується для переробки, залучення кращих світових досягнень у галузі виробництва продукції в поєднанні з національними традиціями. Для обміну досвідом щодо цих складових, який сприятиме підвищенню показників економічної ефективності виробництва, в умовах ОТГ успішно проводяться галузеві виставки, конкурси, семінари тощо.

Господарсько-фінансова стабільність підприємства в умовах ОТГ визначається сукупністю показників, що свідчать про його можливості підтримувати нормальну виробничу рівновагу та про його здатність до поступального економічного розвитку.

Ефективність управлінського впливу на стабілізацію виробництва залежить від вміння визначити стабілізуючі чинники, знати критерії і показники, оцінки їх дії, час і місце їх застосування.

Порівняння окремих аналітичних показників дає змогу обґрунтувати доцільність вибору того чи іншого з них. Показники розподіляються за двома групами: до першої входять ті, що характеризують ступінь виробничо-

господарської та фінансової стабільності в статистичному аспекті, тобто вони є узагальнюючими; до другої групи – ті, що оцінюють виробничо-господарські перспективи підприємства, враховують можливості його розвитку у довгостроковому періоді. Крім цього, існує інша класифікація показників фінансової стабільності, у якій перша група – показники, що визначають стан обігових засобів; друга група – показники, що визначають стан основних засобів [40]. Окремі показники і методи вирішення цієї проблеми та наявний досвід в цій сфері розглянуті в попередньому розділі даної роботи.

Разом із тим, в умовах адміністративно-територіальної реформи і досі немає єдиного методичного підходу до визначення показника, за яким можна комплексно оцінити ступінь господарсько-фінансової стабільності підприємства, його можливості системно покращувати фінансовий стан у довгостроковій перспективі та підвищувати конкурентоспроможність. Так, наприклад, згідно з П.Я. Поповичем, фінансова стійкість характеризується коефіцієнтами: власності, позичених засобів, співвідношення позичених і власних засобів, мобільності власних коштів, співвідношення позаоборотних і власних коштів та довготермінових фінансових вкладень [205].

Коефіцієнт власності рекомендується вираховувати співвідношенням власних засобів до загальної величини засобів підприємства. Для країн Західної Європи і США за нормальне значення показника приймають 0,6, хоча за останні роки він знизився [268].

Коефіцієнт позичених коштів вираховують відношенням величини позичених засобів до загальної величини засобів підприємства. Цей показник характеризує структуру засобів підприємства з точки зору питомої ваги позичених засобів.

Коефіцієнт співвідношення позичених і власних коштів вираховують діленням позичених засобів на власні.

Коефіцієнт мобільності власних коштів вираховується діленням власних оборотних засобів і загальної величини власних засобів.

Коефіцієнт співвідношення позаоборотних і власних засобів вираховують відношенням позаоборотних активів до власних засобів.

Коефіцієнт співвідношення позаоборотних активів і власних, а також довготермінових позичених засобів вираховують відношенням позаоборотних активів до підсумкової величини власних і довготермінових позичених засобів.

В.І. Іваненко узагальнюючим показником фінансової стійкості підприємства вважає залишок або недостачу джерел коштів для формування запасів і затрат, одержаних як різницю величини джерел коштів і нормативної величини запасів і затрат [93].

Забезпеченість власними, кредитними та іншими позичковими коштами гарантується рівністю підсумків активу і пасиву балансу підприємства.

У практиці багатьох зарубіжних фірм застосовують показник вартості чистих мобільних засобів, який обчислюється як різниця оборотних активів і короткотермінової заборгованості.

Крім названих показників, В.І. Іваненко і М.А. Болух для оцінки фінансової стійкості пропонують використовувати: коефіцієнт залучення

коштів, який показує питому вагу позичених коштів в активах фірми; коефіцієнти капіталізації, що встановлюють залежність між залученим і власним капіталом.

Житна І. П. та Нескреба А. М., крім вже названих показників автономії, співвідношення залучених і власних коштів, фінансової стійкості, маневреності оборотних засобів, співвідношення позаоборотних і власних засобів, пропонують визначати ще такі коефіцієнти: реальної вартості майна (K_{pv}) і накопичення амортизації (K_{na}) [81].

Таблиця

**Перелік показників фінансової стійкості в умовах
об'єднання територіальних громад**

Показники	Методика розрахунку	Оптимальний рівень
Загальна капіталовіддача всього майна (K_{zk})	Реалізована продукція / Середня валюта балансу	Більше 2, залежить від спеціалізації
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів (K_{ef})	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування / Середня валюта балансу	Більше 0,15
Коефіцієнт незалежності (автономії) (K_a)	Власний капітал / Валюта балансу	Від 0,5 до 0,8
Коефіцієнт фінансової залежності (K_{fz})	Валюта балансу / Власний капітал	Менше 1,9
Коефіцієнт фінансової стійкості (K_{fst})	Власний капітал плюс довготермінові кредити і позики / Валюта балансу	Більше 0,6
Коефіцієнт маневреності власного капіталу (K_{mvk})	Власні оборотні засоби / Власний капітал	Більше 0,3
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу (K_{kzk})	Залучені кошти / Валюта балансу	Менше 0,5
Коефіцієнт структури довготермінових вкладень (K_{std})	Довготермінові зобов'язання / Позаоборотні активи	Менше 0,3
Коефіцієнт довготривалості залучення позичкових коштів (K_{dzp})	Довготермінові зобов'язання / Довготермінові зобов'язання плюс власний капітал	Менше 0,3
Коефіцієнт структури залученого капіталу (K_{stz})	Довготермінові зобов'язання / Позичковий капітал	Менше 0,4
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (K_{spzv})	Залучений капітал / Власний капітал	Менше 1,0
Коефіцієнт участі власних і довготермінових позичених коштів у матеріальних запасах (K_u)	Власний капітал плюс забезпечення майбутніх виплат, доходи майбутніх періодів, довго- і середньострокові позики / Запаси і затрати	Більше 1,0
Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів (K_{spmi})	Вартість оборотних засобів / Необоротні активи	Більше 1,0
Загальний коефіцієнт покриття (K_p)	Валюта балансу мінус необоротні активи і збитки / Поточні зобов'язання	Більше 2,0–2,5

Коефіцієнт реальної вартості майна визначає, яку частку вартості майна займають засоби виробництва. Показник пропонується розраховувати діленням сумарної величини основних засобів і МШП (малоцінні та швидкозношуючі

предмети) (по залишкових вартостях), виробничих запасів, незавершеного виробництва на вартість активів підприємства.

Коефіцієнт накопичення амортизації визначає відношення суми амортизаційного зносу по основних засобах і нематеріальних активах до суми початкової вартості відповідно до основних засобів і нематеріальних активів.

Як бачимо, кожен автор пропонує свій підхід до визначення показників фінансової стійкості. Разом із тим, потрібно зазначити, що в умовах повного регіонального господарського розрахунку коефіцієнти за своєю сутністю майже однакові, хіба що може змінюється їх назва чи кількість. На нашу думку, комплексно оцінюючи ступінь виробничо-господарської та фінансової стабільності, слід зосередити увагу не стільки на кількісних значеннях коефіцієнтів (які помітно коливаються), скільки на тенденціях розвитку. Тобто головним завданням є забезпечення позитивної динаміки показників. Лише за такої умови можемо визначити тенденції в зміні виробничо-господарської і фінансової стабільності і на основі цього розробити стратегію підвищення його стійкості, яка, за узагальненими показниками, є складовою, перехідною характеристикою до територіального розвитку. Пропонуємо фінансовий аналіз, в умовах повного регіонального господарського розрахунку, здійснювати за методикою корпорації Дюпон.

Відповідно до описаної методики, можна виявити такі резерви підвищення рентабельності активів: збільшення рентабельності реалізованої продукції і прискорення оборотності активів. На нашу думку, застосування такої системи аналізу може мати місце на вітчизняних підприємствах, однак, вона не відображає використання решти виробничих ресурсів, ефективність використання яких впливає на ефективність виробництва в цілому

$$\begin{array}{c}
 \boxed{P_A = \frac{ЧП}{A}} \\
 = \\
 \left(\boxed{O_A = \frac{РП}{A}} \right) \times \left(\boxed{ЧР_{РП} = \frac{ЧП}{РП}} \right) \\
 \left(\frac{РП}{OA} \right) \left(\frac{РП}{PA} \right) \quad \left(\frac{ВД}{РП} - \frac{З}{РП} - \frac{П_d + П_n}{РП} \right)
 \end{array}$$

де P_A – коефіцієнт рентабельності активів; $ЧР_{РП}$ – коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції; O_A – коефіцієнт оборотності активів; $ЧП$ – сума чистого прибутку; $РП$ – обсяг реалізованої продукції; A – середня сума всіх активів; $ВД$ – обсяг валового доходу; $З$ – сума затрат; $П_d$ – податки, що сплачуються за рахунок доходу; $П_n$ – податки, що сплачуються за рахунок прибутку; OA – середня сума оборотних активів; PA – середня сума поза оборотних активів.

Рис. Схема фінансового аналізу за методикою корпорації Дюпон [29]

За С. Ф. Покропивним система показників складається з таких груп:

- 1) узагальнюючі показники ефективності виробництва;
- 2) часткові, які включають:

- а) показники ефективності використання живої праці;
- б) основних виробничих фондів;
- в) матеріальних ресурсів;
- г) фінансових ресурсів [202].

Таким чином система показників ефективності господарювання та стабільності господарсько-фінансової діяльності підприємств може використовуватися власне для загальної оцінки економічної ситуації без врахування впливу окремих чинників, у тому числі, наприклад, цінової та грошово-кредитної політики на даний час, що і обумовлює необхідність розгляду цієї теми.

Таблиця

Система показників ефективності виробництва в умовах ОТГ

Узагальнюючі показники	Показники ефективності використання			
	<i>живої праці</i>	<i>виробничих фондів</i>	<i>матеріальних ресурсів</i>	<i>фінансових ресурсів</i>
рівень задоволення потреб ринку	трудомісткість одиниці продукції	загальна фондівіддача (за обсягом продукції)	матеріаловіддача	коефіцієнт оборотності оборотних коштів
виробництво продукції на 1 грн. витрат ресурсів	відносне вивільнення працівників	фондомісткість одиниці продукції	матеріаломісткість продукції	тривалість одного обороту нормованих оборотних засобів
витрати на 1 грн. товарної продукції	темпи росту продуктивності праці	рентабельність основних фондів	коефіцієнт використання найважливіших видів сировини	відносне вивільнення оборотних коштів
прибуток на 1 грн. загальних витрат	зарплатомісткість одиниці продукції	фондовіддача активної частини основних фондів	витрати палива і енергії на 1 грн. товарної продукції	питомі капіталовкладення
рентабельність виробництва	частка приросту продукції за рахунок зростання продуктивності праці	–	економія матеріальних витрат	Капіталовкладення на одиницю введених потужностей
народногосподарський ефект від використання одиниці продукції	коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу	–	коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини	прибутковість інвестицій, строк їх окупності

Як відомо, цінова ситуація та грошово-кредитні відносини у державі значною мірою впливають не лише на стан економіки у державі, а й сприяють прискоренню (наближенню) стабілізаційних процесів безпосередньо господарських об'єктів, у тому числі й підприємств в умовах повного регіонального господарського розрахунку.

Як повідомляється в бюлетені інформаційно-видавничого центру Державної служби статистики України, 2017 рік був складним роком у українській економіці в умовах інфляції – індекс споживчих цін склав 113,7 %.

Таблиця

Індекси споживчих цін у 2012-2018 рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
січень	100,2	100,2	100,2	103,1	100,9	101,1	101,5
лютий	100,2	99,9	100,6	105,3	99,6	101,0	100,9
березень	100,3	100,0	102,2	110,8	101,0	101,8	101,1
квітень	100,0	100,0	103,3	114,0	103,5	100,9	100,8
травень	99,7	100,1	103,8	102,2	100,1	101,3	100,0
червень	99,7	100,0	101,0	100,4	99,8	101,6	100,0
липень	99,8	99,9	100,4	99,0	99,9	100,2	99,3
серпень	99,7	99,3	100,8	99,2	99,7	99,9	100,0
вересень	100,1	100,0	102,9	102,3	101,8	102,0	101,9
жовтень	100,0	100,4	102,4	98,7	102,8	101,2	
листопад	99,9	100,2	101,9	102,0	101,8	100,9	
грудень	100,2	100,5	103,0	100,7	100,9	101,0	
За рік	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	105,6

Причиною стримування інфляційних процесів стала істотна активізація заощаджень коштів населення в комерційних банках. Обсяги залишків на депозитах фізичних осіб протягом року суттєво випереджали рівень зростання доходів населення. За рік заощадження зросли до 19 млрд грн, або на 70,1 %, у т. ч. в національній валюті до 11,4 млрд грн, або на 76,5 %. Зазначена динаміка сприяла зменшенню пропозиції грошей населення на споживчому ринку, а отже – дефляційним процесам.

За таких умов НБУ проводив виважену грошово-кредитну політику. Дефляційні процеси не пов'язані зі штучним обмеженням пропозиції грошей. Темпи зростання монетарної бази за рік склали 33,6 % при прогнозі 32-36 %. На 41,6 % (при прогнозі 30-36 %) зросла грошова маса. Суттєве, порівняно з темпами ВВП, випередження темпів зростання грошової бази та грошової маси дозволило повніше задовольнити попит економіки на гроші. Продовжилася позитивна тенденція останніх років щодо підвищення рівня монетаризації української економіки: порівняно з 2016 р. він зріс у 1,7 раза.

Прогнозованою протягом року була ситуація на валютному ринку. Зважаючи на значні обсяги критичного імпорту, у т. ч. імпорту інвестиційних товарів, значні обсяги платежів з обслуговування зовнішнього боргу держави та відповідна валютна політика сприяли позитивним процесам в українській економіці. Стабільність цін та валютного курсу гривні забезпечили зростання реальних доходів населення.

Основними джерелами валютних надходжень були перевищення експорту над імпортом, надходження поточних трансфертів над виплатами, а також зростання обсягів валютних кредитів. Перевищення пропозиції валюти над попитом на неї дало змогу обслуговувати у повному обсязі зовнішні зобов'язання при зростанні валютних резервів.

В організації ефективного функціонування підприємства в умовах ОТГ необхідною є розробка певної системи управління, яка б забезпечувала стабільність його господарського і фінансового середовища. Вирішення питання вибору погляду у перспективу розвитку для українських підприємств є складним, але дуже важливим завданням управління.

Від обраної погляду у перспективу залежить ефективність господарської і фінансової діяльності підприємства. Господарська і фінансова конкурентоспроможність підприємства, яка не може розглядатися без поглибленого аналізу висхідної бази і втрачає свою цінність, якщо немає перспективи.

Саме тому для підтримання належного рівня фінансової стійкості господарського суб'єкта як інструмент стабільності необхідно використовувати пропонувану нами в цьому дослідженні стратегію. Створення, визначення і реалізація цієї стратегії належать до доволі складних і трудомістких завдань.

Перед тим як характеризувати стратегію забезпечення господарсько-фінансової стабільності, визначимо поняття «стратегія» в контексті територіального розвитку суспільства.

Відомий американський автор з питань стратегічного менеджменту І. Ансофф вважає, що за своєю суттю стратегія – це набір правил для прийняття рішень, якими організація керується в своїй діяльності [4]. Погляду у перспективу, як правило, мають декілька характерних рис:

1. Процес вироблення погляду у перспективу не завершується певною негайною дією. Зазвичай він закінчується встановленням певних загальних напрямів, дотримання яких забезпечить ріст і закріплення позицій фірми.

2. Сформована стратегія повинна бути використана для розробки стратегічних проектів методом пошуку.

3. Необхідність в погляду у перспективу відпадає, як тільки реальний хід розвитку виведе організацію на бажані позиції і забезпечить очікувані події.

4. У ході формування погляду у перспективу неможливо передбачити всі можливості, які відкриються при складанні проекту конкретних заходів.

5. Як тільки в процесі пошуку відкриваються конкретні альтернативи, з'являється і більш точна інформація.

6. Стратегія й орієнтири – не одне і те ж саме. Стратегія – це засіб для досягнення цілі, а орієнтир – це ціль. Стратегія, виправдана при одному наборі орієнтирів, не буде такою, якщо орієнтири організації зміняться.

7. Стратегія і орієнтири взаємозамінні. Наприклад, те, що на верхніх рівнях управління є елементами погляду у перспективу, на нижніх перетворюється в орієнтири.

Німецький учений Д. Чандлер вважає, що стратегія – це визначення основних довгострокових завдань і мети підприємства, прийняття курсу дій; розподіл ресурсів, необхідних для досягнення поставленої мети [267].

Американські економісти Р. Кларк, Б. Вільсон, Р. Дайнс, С. Надаулд дають широке визначення фінансової погляду у перспективу і пов'язують її з фінансовою політикою і фінансовим плануванням. Фінансова стратегія вказує шлях розвитку підприємства в майбутньому, це основа для вибору альтернативи, яка зумовлює природу і напрямок організації фінансових відносин [283].

Стратегія – це загальний напрям і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети, дослідження й розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства. Правильно розроблена стратегія дає змогу гармонізувати різні, часто суперечливі цілі, дає можливість порівняти різні

«сценарії» розвитку фінансів підприємства і на підставі одержаної інформації вибрати оптимальні шляхи його перспективної діяльності, передбачити труднощі і проблеми на шляху до зміцнення його ринкових позицій, попередити негативні наслідки реалізації обраних шляхів розвитку.

Стратегія розвитку підприємства в умовах об'єднання територіальних громад повинна бути спрямована на раціональне використання виробничих ресурсів та розподіл за результатами роботи фінансових ресурсів, які надходять у його розпорядження або є у нього, з метою досягнення високоефективних результатів виробничої діяльності і забезпечення господарсько-фінансової стабільності.

Розробка погляду у перспективу управління стабільністю підприємства залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників, які нерідко різноспрямовано впливають на результати функціонування підприємства. Моделюючи виробничо-господарську діяльність і намагаючись управляти фінансовим станом, важливо попередити і вдало оцінити вплив цих чинників.

В основі досягнення внутрішньої стабільності підприємства лежить своєчасне і гнучке управління внутрішніми чинниками його діяльності. Стратегія управління ними, на наш погляд, крім організаційно-виробничих заходів, повинна бути спрямована на:

- якість управління оптимальним складом і структурою поточних активів;
- правильний вибір погляду у перспективу і тактики управління структурою власних фінансових ресурсів. Дуже важливо проаналізувати їх використання в двох напрямках: по-перше, для фінансування поточної діяльності, по-друге, для інвестування в капітальні затрати і цінні папери;
- заходи щодо управління засобами, коштами, що додатково мобілізуються на ринку позичкових капіталів, та техніко-економічними чинниками. Тут стратегія повинна бути спрямована на усунення господарсько-фінансового ризику нездатності підприємства своєчасно і в повному обсязі розплатитися зі своїми кредиторами.

Отже, можна стверджувати, що ступінь впливу чинників на господарсько-фінансову стабільність підприємства в умовах децентралізації залежить не лише від сили кожного з них та співвідношення між ними, а й від тієї стадії життєвого циклу, у якій на даний момент перебуває підприємство, і відповідності їй управлінських дій.

Недругорядний вплив на господарсько-фінансовий стан підприємства мають і зовнішні чинники. Зовнішнє середовище включає у себе різні складові: економічні умови господарювання, пануючі в суспільстві техніку і технології, платоспроможний попит споживачів, економічну і фінансово-кредитну законодавчу базу, соціальну та екологічну ситуацію в суспільстві, конкурентну боротьбу, податкову політику, ступінь розвитку фінансового ринку, страхової справи і зовнішньоекономічних зв'язків.

Отже, найважливіша ознака господарсько-фінансової стабільності підприємства – його здатність функціонувати і розвиватися в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища. При цьому важливе значення має

достовірна і реальна інформація про стан цього середовища. Основне її призначення полягає в тому, щоб на її основі:

- приймати відповідні (по можливості оптимальні) рішення про зміни характеру діяльності підприємства, викликані у зовнішньому та внутрішньому середовищах;
- гарантувати виконання прийнятих на підприємстві концепцій, програм чи стратегій і забезпечити ефективність їх виконання.

Одним із головних методологічних принципів стратегічного менеджменту (управління) є інформаційне забезпечення – реальне, правдиве і достовірне. Джерелом інформації про стан внутрішнього середовища, на основі якого може здійснюватися діагностика проблем – виступає фінансова звітність.

Управління господарсько-фінансовою стабільністю підприємства орієнтоване сьогодні переважно на розв'язання короткострокових проблем. У цих умовах поширеними є зміни завдань, пріоритетів діяльності, рішень, наслідком чого є недосконалість структури показників господарсько-фінансової стабільності, зниження її рівня. Вважається, що в сучасних економічних умовах України управління підприємством є управлінням в умовах кризової ситуації. Тому забезпечення господарсько-фінансової стабільності потребує застосування антикризового управління в діяльності підприємств.

Загалом, на нашу думку, стратегічне управління господарсько-фінансовою стабільністю в умовах об'єднання територіальних громад – це діяльність, яка полягає у виборі дій щодо досягнення довгострокової мети, у господарських умовах, з врахуванням регіональних особливостей, що постійно змінюються. Тобто це сфера діяльності вищого управлінського персоналу підприємства, яка полягає у забезпеченні стабільності функціонування підприємства, в умовах ОТГ, його господарсько-фінансового стану у довгостроковій перспективі.

Як уже раніше було сказано, політика підвищення господарсько-фінансової стабільності в контексті антикризового управління потребує організації його стратегічного управління.

Особливостями цього процесу в сучасних умовах України є:

- неможливість повного опису об'єктів аналізу, унаслідок чого переважають неструктуровані рішення;
- високий ступінь невизначеності показників та доступ до отримання результатів при реалізації стратегій;
- наявність значної кількості некерованих і частково керованих змінних;
- критерії вирішення завдань завчасно чітко не встановлені й уточнюються керівництвом у процесі їхнього вирішення.

Формування погляду у перспективу передбачає послідовне проходження декількох етапів. На етапі діагностування та структуризації проблеми здійснюється перетворення стратегічних цілей у систему довготермінових і короткотермінових цілей, через які можна впливати на рівень стабільності господарсько-фінансового стану. Тобто проводиться ланцюгова структуризація цілей: стратегічні цілі, тактичні цілі, оперативні цілі.

Важливою ланкою у процесі управління є стратегічний аналіз господарсько-фінансової стабільності, який повинен спиратися на сучасне

методологічне забезпечення економічного аналізу. Його першочергове завдання – розкриття причинно-наслідкових зв'язків між рівнем господарсько-фінансової стабільності підприємства та чинниками, які його формують. Аналіз повинен бути цілеспрямованим, об'єктивним і системним.

Завданням третього етапу є визначення усіх стратегічних альтернатив управління господарсько-фінансовою стабільністю, їхнє обґрунтування. Щоб розробити альтернативні варіанти, доцільно застосувати метод побудови імітаційних моделей розвитку підприємства, який передбачає три види прогнозів – оптимістичний, реалістичний, песимістичний. Розробляти кожен із трьох прогнозів можна у кількох варіантах. Вищий управлінський персонал на цьому етапі повинен проаналізувати усі слабкі і сильні сторони кожної з альтернативних стратегій.

На четвертому етапі порівнюються альтернативні погляду у перспективу і обирається найкращий варіант для специфічних умов роботи підприємства в умовах децентралізації, розробляється стратегічний план, призначаються відповідальні особи з числа фінансових менеджерів. П'ятий етап присвячений проблемам реалізації та контролю за виконанням погляду у перспективу.

Таким чином, стратегія підвищення господарсько-фінансової стабільності в умовах об'єднання територіальних громад повинна відповідати вимогам антикризового управління не лише фінансами підприємства, а й передбачати раціоналізацію основних засобів та обороту обігових коштів, оптимізацію структури джерел фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаоборотних активів і високу ефективність їхнього використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів розширення обсягів активів для забезпечення основних напрямів розвитку, забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикових коштів у відповідності з потребами підприємства.

В умовах ринкової економіки формуванню господарсько-фінансової погляду у перспективу має передувати глибоке дослідження стану підприємства шляхом аналізу його фінансового стану і визначення фінансових і виробничих можливостей.

Для того, щоб оцінити фінансову стійкість підприємства в умовах об'єднання територіальних громад, потрібно використати методи і прийоми фінансового аналізу та соціально-економічного розвитку.

Загальні цілі господарсько-фінансового аналізу співпадають із загальними цілями дослідження роботи підприємства, але безпосередньо пов'язані з фінансами і діяльністю фінансових служб, з оцінкою ефективності роботи підприємства, тобто вимірюванням його затрат і результатів (доходів). Фінансисти підприємства беруть участь в розробці перспективних планів на всіх етапах, але їх безпосереднє завдання – розрахувати ймовірні фінансові потоки, знайти найвигідніші джерела фінансування і канали отримання засобів, визначити режим їх повернення інвесторам. Прогнозування фінансових проблем повинно підштовхнути учасників розробки планів до коректування заходів,

пошуку додаткових шляхів економії, вибору більш досконалих технологій і організаційних рішень. Проте в сьогоденних умовах аналіз такого роду не має достатнього інформаційного забезпечення і збір матеріалів для нього є трудомісткою роботою.

Аналіз поточного виробничо-господарського і фінансового стану підприємства, в умовах об'єднання територіальних громад, часто дозволяє здійснити оцінку наслідків тих чи інших стратегічних рішень, прийнятих у попередні роки. Підприємство у певний момент свого розвитку обирає ту чи іншу стратегічну лінію – основний вид діяльності, основних постачальників і споживачів, що визначає рамки ефективності на кілька років вперед. Аналіз практики прийняття подібних рішень на підприємстві визначає якість системи управління на підприємстві в цілому і, зокрема, стратегічного управління [287].

Таким чином, господарсько-фінансовий аналіз дає змогу виявити можливості підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання за допомогою раціональної фінансової політики, оцінити фінансовий стан підприємства і, зокрема, фінансову стійкість як наслідок правильності прийнятих стратегічних рішень господарської діяльності в попередні роки.

Досягнення цілей фінансового аналізу, на нашу думку, можливе за допомогою різних методів і прийомів. Серед них можна виділити основні:

- горизонтальний аналіз (часовий) – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- вертикальний аналіз (структурний) – визначення структури підсумкових фінансових показників із виявленням впливу кожної позиції звітності на результат в цілому;
- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника.

За допомогою тренду ведеться:

- перспективний (прогнозний) аналіз;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності за окремими показниками, визначення їх взаємозв'язку;
- порівняльний аналіз – як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності по окремих показниках підприємства, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський порівняльний аналіз показників даного підприємства з показниками конкурентів, із середньогалузевими та середньогосподарськими показниками.

На думку ряду авторів, зокрема В. А. Борисової, для аналізу фінансового стану підприємств в перехідний період доцільно використовувати експрес-аналіз фінансового стану [29]. Його метою є наукова і проста оцінка фінансового добробуту і можливість характеристики динаміки розвитку суб'єкта господарювання.

Експрес-аналіз необхідно виконувати в три етапи: підготовчий; попередній огляд фінансової звітності; економічне читання та аналіз звітності, який може говорити про доцільність або необхідність поглибленого та детального аналізу.

У результаті здійснення будь-якої господарської операції фінансовий стан підприємства може залишитися незмінним, поліпшитися або погіршитися. Щоденний потік господарських операцій є причиною переходу з одного типу стійкості в інший. Завданням аналізу фінансової стійкості є оцінка розміру та структури активів і пасивів, в результаті чого можна отримати відповіді на запитання: наскільки підприємство незалежне з фінансового погляду; зростає чи знижується рівень цієї незалежності; чи відповідає стан його активів і пасивів завданням господарсько-фінансової діяльності.

На практиці застосовують різні методики аналізу фінансової стійкості. Показником фінансової стійкості є надлишок або брак джерел коштів для формування запасів і затрат, що визначається як різниця розміру джерел коштів та розміру запасів і затрат [207].

Таку методику доцільно використовувати в експрес-аналізі фінансового стану. Але при розробці господарсько-фінансової погляду у перспективу краще використовувати поглиблену методику аналізу виробничо-господарської фінансової стабільності підприємств.

Характеристика фінансової стійкості включає в себе аналіз [38]:

- складу і розміщення активів господарюючого суб'єкта;
- динаміки і структури джерел фінансових ресурсів;
- наявності власних оборотних засобів;
- кредиторської заборгованості;
- наявності і структури оборотних засобів;
- дебіторської заборгованості;
- платоспроможності.

Наприклад, при аналізі складу і розміщення активів підприємств проводиться аналіз наявності і структури активів на початок і кінець звітного року, а також вивчаються зміни, що відбулися за цей період.

Важливим показником оцінки господарсько-фінансової стабільності є темп приросту реальних активів. Реальні активи – це реально існуюче власне майно і фінансові вкладення за їх дійсною вартістю. Темп приросту реальних активів характеризує інтенсивність нарощування майна і визначається за формулою:

$$A = \left(\frac{C_1 + Z_1 + D_1}{C_0 + Z_0 + D_0} - 1 \right) \times 100$$

де A – темп приросту реальних активів, %; C – основні засоби і вкладення без врахування зносу, торгової націнки за нереалізованими товарами, нематеріальними активами, використаним прибутком; Z – запаси і затрати; D – грошові засоби, розрахунки та інші активи без врахування використаних залучених засобів; індекс «0» – попередній (базовий) рік; індекс «1» – звітний (аналізований) рік.

Вивчення динаміки і структури джерел фінансових ресурсів проводиться аналогічно вивченню складу і розміщенню активів підприємства.

Наступним кроком є вивчення окремо динаміки і структури власних оборотних засобів. Джерелами утворення власних засобів є статутний, пайовий, додатковий і резервний капітал; цільове фінансування і різні забезпечення.

Аналіз наявності і руху власних оборотних засобів господарського суб'єкта передбачає визначення фактичного розміру засобів і чинників, що впливають на їх динаміку.

При аналізі кредиторської заборгованості визначаються розміри заборгованості на початок і кінець року і зміни, що відбулися за кожним видом заборгованості.

З метою поглиблення аналізу руху кредиторської заборгованості і фінансового стану необхідно виявити і проаналізувати динаміку простроченої кредиторської заборгованості. До невинуватеної простроченої кредиторської заборгованості належить заборгованість постачальникам за неоплаченими вчасно документами.

Подальший аналіз оборотних засобів проводиться в напрямі вивчення динаміки і складу оборотних засобів. При аналізі порівнюються суми оборотних засобів на початок і кінець звітної періоду, виявляються законність і доцільність вилучення засобів із обороту.

У процесі аналізу дебіторської заборгованості необхідно проаналізувати її розміри, встановити законність і терміни виникнення, виявити нормальну і невинуватену заборгованість. На фінансовий стан господарського суб'єкта впливає не сама наявність дебіторської заборгованості, а її розмір, рух і форма, тобто чим викликана ця заборгованість. Дебіторська заборгованість не завжди утворюється у результаті порушення порядку розрахунків і не завжди погіршує фінансове становище.

При аналізі дебіторської заборгованості доцільно згрупувати її за термінами виникнення. Наступним етапом аналізу є виявлення платоспроможності господарського суб'єкта. Аналіз платоспроможності здійснюється шляхом співставлення наявності і надходження засобів з платежами першої необхідності. Платоспроможність виражається через коефіцієнт платоспроможності ($K_{пл}$), який визначається як співвідношення наявних грошових коштів і суми нагальних платежів на певну дату чи за певний період. Якщо коефіцієнт платоспроможності рівний або більший «1», то це означає, що господарський суб'єкт платоспроможний. Якщо коефіцієнт менший «1», то в процесі аналізу необхідно встановити причини недостачі платіжних засобів.

При проведенні аналізу потрібно оцінювати зміни, що відбулися за звітний період, і зробити висновки, як ці зміни впливають на фінансову стійкість підприємства. Щоб повністю оцінити досягнення стану господарсько-фінансової стабільності підприємства, крім проведеного аналізу за раніше згадуваною методикою, потрібно розрахувати їх показники.

На наш погляд, процес стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства повинен передбачити п'ять етапів, послідовність яких представлена на рис. [287].

Рис. Організація процесу (етапи) стратегічного управління господарсько-фінансовою стабільністю підприємства

Вивчення загальних характеристик стратегій забезпечення господарсько-фінансової стабільності підприємств в умовах повного регіонального господарського розрахунку дозволяє в комплексі зробити підсумок в оцінці господарсько-фінансової ситуації з досліджуваної теми.

Ефективне використання чинників підвищення конкурентних позицій підприємства

Система пріоритетів технологічного розвитку підприємства в умовах об'єднання територіальних громад має включати в себе не тільки механізми реалізації, затверджені органом місцевого самоврядування як пріоритетні напрями науково-технічної та інноваційної діяльності. Ключове місце в цій системі мають зайняти механізми вирішення таких пріоритетних проблем технологічного розвитку як захист внутрішнього ринку від імпорту фальсифікованих та неякісних товарів, а також забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних технологічних товарів на світових ринках. Потребують істотного вдосконалення діючі механізми стандартизації, метрології та сертифікації. У свою чергу висока якість – запорука конкурентоздатності. Конкурентоздатність продукції, робіт та послуг – фундамент конкурентоспроможного функціонування підприємства.

Для фінансування робіт зі стандартизації необхідно використовуються кошти як міністерств, відомств, так й великих корпорацій – головних експортерів, зацікавлених у конкурентоспроможності своєї продукції на світових ринках. Прийняття міжнародних і європейських стандартів без участі України у процесі їхньої розробки автоматично закладає відчутне науково-технічне відставання країни. Низьким залишається рівень участі України у міждержавній стандартизації: щорічно розробляється не більше 10 міждержавних стандартів.

Суттєвим недоліком метрологічної діяльності України є відсутність економічно обґрунтованої концепції й програми подальшого розвитку державної метрологічної системи та її гармонізації з міжнародними і європейськими метрологічними нормами та правилами.

У галузі сертифікації головним недоліком двостороннього співробітництва Держкомітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики є відірваність від реальних потреб промисловості. Недостатня поінформованість про критичні бар'єри торгових партнерів та досить вузька структура експорту ускладнюють співпрацю у сфері взаємного визнання результатів оцінки відповідності на паритетній основі. За таких умов обсяги сертифікації засобів виробництва, що імпортуються в Україну, останнім часом зменшилися в декілька разів.

У процесі радикальних економічних перетворень споживач, поки що, не отримує необхідної підтримки і захисту з боку держави. Захисту прав споживачів не зможе сприяти спрощення процедур контролю без розвиненої розгалуженої, багаторівневої системи контролю у сфері торгівлі та послуг, яка поки що перебуває в стадії формування.

В умовах державного становлення, у контексті вступу України до СОТ та Європейського Союзу, проблеми якості продукції, робіт і послуг стають як ніколи актуальними. Ці обставини обумовлюють необхідність вдосконалення управління цими процесами – на регіональному та всіх ієрархічних рівнях, у всіх

галузях і сферах суспільного життя і господарювання.

Потрібно відзначити, що в умовах перехідного періоду, галузевими науковими закладами було розроблено комплексні системи управління якістю, які успішно функціонували до перебудови. В даний час вони у багатьох випадках необґрунтовано відкинуті, при тому, не запропоновано нічого на заміну, хоч в цих розробках було немало механізмів, придатних до адаптації і використання в ринкових умовах. На даний час ще не має в достатній кількості літератури і публікацій у фахових виданнях, присвячених цій актуальній тематиці.

Зокрема проблемі управління якістю продукції, наприклад, як в галузевих умовах так і в регіональному плані зокрема присвячено лише тематичний матеріал з роздумами щодо необхідності розробок у цій специфічній сфері виробничої діяльності. Тим часом, серед них заслуговує на увагу стаття під авторством О. Ільїна та А. Юкаш [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 89].

Не потрібно нікого переконувати, що це завдання в умовах ОТГ – складне і багатогранне. Воно включає безліч науково-технічних, екологічних, економічних і соціальних проблем. Для ефективного їх розв'язання потрібна адаптована до нових умов господарювання державна комплексна цільова програма із залученням наукового потенціалу територій – наукових інститутів, університетів, кластерів тощо.

Ставлячи завдання розробки системи управління якістю та виготовлення продукції, робіт та послуг з поліпшеними показниками дозволять підтримувати конкурентоздатність продукції. В свою чергу концептуальною основою організації комплексної системи управління якістю є не лише безупинний аналіз і постійне поліпшення діяльності підприємств – виробників продукції, а й налагодження взаємовідносин з постачальниками сировини за встановленими показниками для виробничого комплексу регіону, яким опікується Міністерства, відомства України [287].

Однак в силу певних обставин між галузями не налагоджено відповідної співпраці. Особливо яскраво проявляються ці моменти в регіональному масштабі. Потрібно погодитись, що на відомчих нарадах, конференціях і семінарах, (та і у засобах масової інформації), нерідко висловлюються претензії до якості продукції. Особливо в частині нестабільності показників за окремими партіями сировини, що поставляються для переробки. У певному плані основними причинами такого положення називають недостатню розвиненість та інформаційну прозорість ринку, а також низький технічний і технологічний рівень виробництва продукції. Такі оцінки стану ринку в цілому можна чути не тільки на нарадах та науково-практичних конференціях, вони визнаються й офіційними органами. Для вирішення проблеми є два шляхи: перший – підвищення якості сировини, другий – зниження характеристик якості продукції, установлення стандартів.

Будь-які заходи з впровадження системи управління якістю обумовлюють необхідність обґрунтування витрат, пов'язаних з цим. Загалом склад найважливіших витрат на забезпечення якості, включаючи правові, інформаційні, кадрові аспекти, метрологічне, технологічне та ін. забезпечення.

Склад витрат на забезпечення якості продукції

Найменування витрат:	Найменування витрат:
<i>Витрати на правове забезпечення в сфері якості:</i>	5. На забезпечення стабільності якості та гарантії якості.
1. На придбання законодавчих документів.	<i>Витрати на якість пакування, зберігання і транспортування</i>
2. На проведення аналізу контрактів на відповідність встановленим юридичним нормам і вимогам для попередження виникнення відповідності	1. На розробку вимог до пакування, зберігання та транспортування.
3. На сертифікацію і патентування.	2. На розробку пакування та маркування.
<i>Витрати на інформаційне забезпечення:</i>	3. На пакування та маркування.
1. На організацію збору інформації про якість.	4. На контроль пакування та маркування.
2. На обробку, зберігання, аналіз інформації про якість і на забезпечення доступу до інформації	5. На зберігання продукції та утримання складських приміщень.
<i>Витрати на якість вихідних матеріалів:</i>	6. На контроль умов зберігання та транспортування.
1. На вибір, оцінку субпідрядників та аудит другої сторони.	<i>Витрати на освіту та підготовку кадрів:</i>
2. На складання, аналіз та затвердження документів на закупівлю продукції, на вибір, аналіз та затвердження методів перевірки продукції, яка закупається.	1. На розробку методик визначення необхідності в підготовці і методик підготовки кадрів в галузі якості.
3. На вхідний контроль.	2. На підготовку кадрів.
4. На забезпечення якості продукції, яка закупається та матеріалів при зберіганні і транспортуванні на підприємство.	3. На контроль підготовки кадрів та коректування методик освіти.
<i>Витрати на забезпечення якості при виготовленні:</i>	4. На визначення та підтвердження кваліфікації працівників.
1. На технологічну підготовку виробництва.	<i>Витрати на зв'язок із споживачами:</i>
2. На управління процесами.	1. На збір та аналіз запитів споживачів по відношенню до якості продукції.
3. На контроль та випробування.	2. На роботу служби маркетингу, пов'язану з якістю продукції.
4. На метрологічне забезпечення.	

Склад витрат на забезпечення якості при виготовленні продукції

Найменування витрат	Найменування витрат
<i>Витрати на технологічну підготовку виробництва:</i>	<i>Витрати на метрологічне забезпечення:</i>
1. На розробку міжцехових технологічних маршрутів для всіх складових частин виробу.	1. На вибір і купівлю засобів вимірів та обладнання, що випробовується.
2. На планування, організацію та управління процесом технологічної підготовки виробництва та вибір засобів технологічного оснащення	2. На державну перевірку та калібрування засобів виміру.
3. На утримання інструментального господарства.	3. На технологічне обслуговування і ремонт засобів виміру та обладнання, що випробовується.
4. На розробку і внесення змін в технологічну	<i>Витрати на попередження появи</i>

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

документацію на підставі вимог споживачів.	<i>невідповідностей:</i>
5. На вибір контрольних характеристик і визначення дозволених відхилень.	1. На ведення документації, що стосується невідповідності продукції.
<i>Витрати на управління процесами:</i>	2. На аналіз браку.
1. На аналіз відхилень контрольних характеристик.	3. На реалізацію коректуючих засобів.
2. На ремонт технологічного обладнання.	4. На контроль за виконанням коректуючих засобів та оцінку їх ефективності.
3. На планування і затвердження процесів на ведення технологічної документації.	<i>Витрати на забезпечення стабільності якості та гарантії якості:</i>
<i>Витрати на контроль та випробування:</i>	1. На розробку організаційної структури системи якості.
1. На утримання служби контролю якості в процесі виробництва.	2. На розробку документації в системі якості
2. На матеріали, які використовуються в процесі контролю та випробувань.	3. На ознайомлення працівників з документами системи якості.
3. На складання звітів і аналіз результатів контролю та випробувань.	4. На функціонування системи якості.
4. На оплату послуг з оцінки якості, які надаються сторонніми організаціями.	5. На консультації сторонніх організацій в сфері якості.

В умовах об'єднання територіальних громад цей перелік може розширюватися або скорочуватися з метою врахування специфічних особливостей регіону.

Необхідно комплексно активізувати три взаємозалежних рівні управління як якістю продукції, так і в цілому господарського комплексу: всеукраїнський, регіональний і рівень організацій (підприємств), що охоплюють діяльність у рамках функцій відповідних державних і муніципальних органів, а також професійних і галузевих структур, адміністрації і колективів підприємств.

Питання всеукраїнського рівня: державне законодавство, нормативні акти агропродовольчої політики, державне регулювання (технічних, економічних, екологічних систем, ринків тощо), державні і галузеві програми й ін.

Питання регіонального рівня: регіональне законодавство, нормативні документи промислової політики регіону, державна регіональна підтримка в галузі виробництва, збереження і переробки сировини, ін.

На рівні організації (підприємства) розробляються і здійснюються програми з управління якістю продукції, робіт і послуг, неформалізовані заходи для досягнення планованого рівня якості продукції, що забезпечують її конкурентоздатність.

Суспільство формує відношення до якості продукції, яка є невід'ємною від культури виробництва, на його основі складаються традиції і звички. Загалом нами пропонується для комплексної оцінки якості систему показників: повноту і своєчасність обслуговування, якість технологічних операцій, культура обслуговування, якість складників і комплектуючих тощо, що знову ж таки обумовлює необхідність комплексності вирішення проблеми управління цими процесами.

Основна мета і заходи щодо комплексного управління якістю у сучасних ринкових умовах, на жаль, не завжди і не всім вигідна. Однак для України, крім підтвердження якості потребує постійного розвитку асортимент, номенклатура

продукції.

Таким чином, на основі вищевикладеного, з метою дальшого впровадження вимог національної системи технічного регулювання Держспоживстандарту України, впровадження державної чи міжгалузевої комплексної системи управління якістю продукції, робіт і послуг підприємств, на регіональному рівні необхідно вжити наступних заходів:

- активізувати роботу з гармонізації стандартів та вироблення єдиних для комплексу підприємств в умовах повного регіонального господарського розрахунку підходів до визначення правил, умов і положень;

- для уникнення подвійної стандартизації експортоспроможної продукції та з метою економії коштів, активізувати участь України у роботі Міждержавної ради зі стандартизації, метрології та сертифікації продукції щодо розробки міждержавних стандартів та технічних регламентів на основі європейських і прийняття їх на міжнародному рівні;

- систематично проводити міжнародні звірки, впроваджувати європейські метрологічні директиви, розвивати національну еталонну базу;

- прискорити розбудову нової системи оцінки відповідності, яка б задовольняла вимоги Угоди про технічні бар'єри в торгівлі та європейській практиці й замінила б діючу систему обов'язкової сертифікації УкрСЕПРО.

В умовах об'єднання територіальних громад, невідкладного вирішення потребують також питання державного захисту інтересів та прав вітчизняного споживача. Для цього Кабінету Міністрів та Держспоживстандарту України необхідно якнайшвидше створити ефективну національну систему захисту прав споживачів, яка б враховувала досвід практичної діяльності міжнародних та європейських конс'юмерських організацій і забезпечувала розширення територіальної інфраструктури захисту прав споживачів, розроблення програм захисту прав споживачів на перспективу, створення системи оперативного взаємного сповіщення органів державного контролю та нагляду про виявлені на ринку небезпечної, неякісної продукції та фальсифікованих товарів, створення конкурентоспроможних випробувальних лабораторій з надійною репутацією, забезпечення відповідного фінансування діяльності у сфері державного захисту прав споживача.

Для забезпечення високої якості продукції необхідне використання новітньої техніки та технологій. Це дасть можливість підвищити якість сировини для переробки, а відтак і її конкурентоспроможність.

Технічне переоснащення виробництва має розглядатися і як один з інструментів розширення внутрішнього ринку, зростання його інвестиційної привабливості.

В останні роки продовжувалося загострення цінової конкуренції економіки виробників України по відношенню до виробників від основних країн – торгових партнерів нашої держави. Зростання цінової конкурентоспроможності стало стимулом, з одного боку, збільшення експортних можливостей української економіки, з другого – збереження позицій вітчизняних товаровиробників на внутрішньому ринку. За умов помірної інфляції та незначної девальвації валютного курсу гривні, а також з урахуванням прогнозів динаміки споживчих

цін та курсів національних валют відносно долара США у країнах – партнерах України по експорту, цінова конкурентоспроможність економіки України залишиться на досить високому рівні. Це є одним з доказів необхідності підтримки і у поточному році мінімально можливого рівня інфляції та високої стабільності курсу національної валюти.

Головною метою підприємств є підвищення якості продукції, робіт та послуг. Рівень вимог до якості повинен бути якомога вищим, тому що висока якість означає збереження праці та матеріальних ресурсів, зростання експортних можливостей тощо.

У загальному на стабілізацію господарсько-фінансової діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств, крім зазначених у попередніх розділах чинників, впливають такі чинники, як:

- 1) фактор, пов'язаний з якістю продукції;
- 2) фактор, пов'язаний з впровадженням нової техніки та технології;
- 3) фактор, пов'язаний із мотивацією праці.

Доцільно розглянути вплив вищезгаданих чинників окремо:

1-ий фактор, пов'язаний з якістю продукції.

Щоб готова продукція були якісними, потрібно, щоб якісною була сировина. Тому слід підвищувати вимоги до його якості.

Введення нової техніки дає можливість досягнути не лише високої якості продукції, а й підвищувати продуктивність праці, виконувати все більший обсяг робіт, збільшити виготовлення продукції та обсяги реалізації, тим самим досягти скорочення витрат, підвищити рентабельність діяльності підприємства.

Крім цього на підприємстві, в умовах об'єднання територіальних громад, доцільно було б впровадити пропозиції з введення додаткових потужностей, удосконалення системи матеріальної зацікавленості інше.

Загалом удосконалення планування виробництва має відбуватися шляхом використання як сировини більш високого якісного рівня так і організаційної компоненти.

Різниця в планах випуску продукції в умовах об'єднання територіальних громад, полягає в тому, що запропоноване нами використання організаційно-економічних механізмів може суттєво підвищити його ефективність функціонування.

Аналізуючи складові господарсько-фінансової стабільності підприємств нами із використанням ресурсного підходу визначено сировинні, фінансові та трудові ресурси як основні чинники забезпечення цього стану.

Як відомо, висока кваліфікація працівника з належним матеріально-технічним забезпеченням і такою ж організацією праці є важливою передумовою ефективності господарювання не лише в умовах підприємства, а і в умовах об'єднання територіальних громад.

За даними Держслужби зайнятості, в 2017 році кількість вакансій порівняно з попереднім роком зросла на 10% – до 1 млн. При цьому кількість безробітних скоротилася на 9% – до 354 тис. осіб. Через відомство торік було працевлаштовано 783 тис. осіб (+5% до 2016 року). Під «кількістю безробітних» маються на увазі люди, зареєстровані в Держслужбі зайнятості, фактична

кількість безробітних в Україні є в рази більшою. За підсумками III кварталу 2017 року реальний рівень безробіття в Україні становив 9,7% осіб працездатного віку, або 1,68 млн осіб.

Головною тенденцією українського ринку праці експерти називають масову трудову міграцію за кордон. Ця тенденція з набранням чинності безвізу тільки посилилася, хоча формально цей статус жодним чином не мав вплинути на можливості українців працювати в інших країнах. Але Польща в межах безвізу дозволила українцям працювати на сезонних роботах без яких-небудь негативних наслідків і разом з іншими країнами відкрила для наших співвітчизників легальні можливості працевлаштування. Як підсумок – лише в Польщі працює понад 1 млн українців.

Трудова міграція з України набуває серйозних обертів, і якщо в 2017 році це тренд, який тільки-но посилюється, то вже у 2018-2020 роках ми будемо мати катастрофічні наслідки, якщо не буде вжито заходів з утримання і розвитку людського капіталу всередині країни. Дефіцит трудових ресурсів вже відчутний сьогодні, і без вирішення цього питання економічне зростання країні не є можливим.

З урахуванням ситуації на ринку праці Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади на місцях, мають концентрувати зусилля на запровадженні дієвих стимулів ліквідації прихованого безробіття та створення нових робочих місць, на забезпеченні гарантій зайнятості в процесі приватизації та реструктуризації підприємств, на підтримці підприємництва і самозайнятості населення, на підвищенні гнучкості ринку праці та зростання заробітних плат[196].

Основні завдання на поточний період відповідно до ситуації, що існує в Україні необхідно:

- опрацювати та запровадити економічні механізми заохочення працедавців для створення додаткових робочих місць для молоді;
- забезпечити підвищення рівня оплати праці;
- забезпечити створення юридичними та фізичними особами нових робочих місць;
- забезпечити збільшення розміру мінімальної допомоги у зв'язку з безробіттям.

Останнім часом під впливом позитивної економічної динаміки та помірної інфляції намітилася тенденція до зростання реальних наявних доходів населення які зросли на 21,2 %. Розмір реальної заробітної плати порівняно з попереднім роком збільшився на 36,4 %. Середня заробітна плата перевищила розміри прожиткового мінімуму. Водночас зростання реальної заробітної плати протягом останніх двох років не дозволило компенсувати значного її зменшення порівняно з попередніми періодами. Купівельна спроможність номінальної заробітної плати перебувала на рівні відповідного періоду. Визначальну роль у цьому відіграли інфляційні процеси.

Зберігається значна диференціація між рівнями заробітної плати працівників різних видів економічної діяльності. Співвідношення найбільшого розміру заробітної плати працівників, зайнятих у фінансових установах

(25520,75 грн), та найменшого її рівня у сільському господарстві (6953 грн) склало 4,5 рази, що майже на рівні минулого року. Диференціація рівня заробітної плати серед регіонів відповідно становила 2,7 рази.

Як підсумок не було досягнуто відчутних позитивних зрушень у вирішенні головного завдання соціально-економічних перетворень – зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів населення за рахунок посилення адресності соціальної підтримки. Незважаючи на реалізацію окремих заходів соціального захисту в напрямі посилення адресної підтримки найбільш вразливих верств, не вдалося досягти зменшення диференціації населення за рівнем добробуту. Рівень бідності був на 0,1 відсоткового пункту нижче, ніж у відповідному періоді минулого року. (27,9 %), рівень крайньої бідності знизився з 15,1 % до 15,0 %. Водночас зберігалася тенденція до зростання співвідношення сукупних витрат 10 % найбільш та найменш забезпеченого населення, яке досягло 7,1 рази проти 6,9 рази у минулому році. З урахуванням тінізації доходів рівень диференціації населення за рівнем доходів в Україні є значно вищим. Досить зазначити, що частка сукупних ресурсів домогосподарств, яка складається з доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості, становила всього 3,1 %. У структурі сукупних ресурсів домогосподарств лише 0,8 % складають доходи від акцій, відсотки за вкладками та доходи від здачі нерухомості в найм. Насправді, за оцінками експертів, зазначені доходи є набагато вищими [87].

В останні роки не було вжито достатніх заходів щодо реформування чинної системи пільг та субсидій, яка не сприяє подоланню диференціації, не забезпечує підтримку найменш захищених верств населення. Серед 10% найбільш забезпечених домогосподарств розмір отриманих пільг та субсидій у чотири рази вище, ніж серед 10 % найменш забезпечених.

Досвід останніх років свідчить, що, застосовуючи лише чинні нині механізми соціальної політики, докорінно змінити ситуацію неможливо. Необхідні глибока соціальна переорієнтація економіки, рішуче подолання її тінізації, активне запровадження моделі не просто ринкової, а соціально орієнтованої ринкової економіки. Це потребує узгоджених дій уряду та Верховної Ради, максимально виваженої та ефективної політики в цьому напрямі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.7].

Залишається дуже напруженою ситуація з виробничим травматизмом. В Україні щорічно відбувається в межах 25 тис. нещасних випадків, з них 1200 – зі смертельним наслідком. Порівняно з минулим роком кількість постраждалих зменшилася відповідно на 4,5 тис. осіб, у т. ч. зі смертельним наслідком – на 110 осіб.

Існують тенденції негативного характеру, які потребують своєчасного подолання, а саме:

- погіршення технічного стану основних виробничих фондів;
- фінансування працедавцями заходів з охорони праці за залишковим принципом;
- поряд зі старінням основних фондів, низьким рівнем забезпечення працівників засобами індивідуального захисту – це головний чинник, що

зумовлює високий рівень виробничого травматизму;

- відсутність системи підготовки на державному рівні фахівців з питань охорони праці, що призводить до комплектування служб охорони праці підприємств некомпетентними спеціалістами.

Основні завдання Кабінету Міністрів України та господарських органів, у т.ч. підприємств в умовах децентралізації на поточний момент доцільно:

- продовжити адаптацію національного законодавства з питань охорони праці до вимог директив Європейського Союзу. Передусім це стосується нормативно-правових актів, які належить розробити чи переглянути після прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону праці»;

- запровадити обов'язкове страхування відповідальності на об'єктах підвищеної небезпеки та підвищити ефективність функціонування інституту аварійних комісарів;

- підвищити ефективність проведення технічної експертизи технологічного обладнання, що відпрацювало свій ресурс, для визначення можливості його подальшої безпечної експлуатації.

Вихідним моментом для оцінки і прийняття рішень у галузі кадрів, у сфері підвищення ефективності кадрового потенціалу є аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами і ефективності їх використання. Слід зауважити, що з переходом до ринкової економіки аналіз трудових відносин набирає більшої ваги та актуальності, оскільки робоча сила має вартісну оцінку та є конкурентною на ринку праці. Це розширює межі аналітичних досліджень. Критеріями оптимізації трудових відносин стають не лише економічні, а й соціальні параметри.

Аналіз чисельності і структури працюючих доцільно починати з оцінки їх відповідності трудомісткості виробничої програми та встановлення відхилень фактичної чисельності проти розрахункової чи проти минулого періоду, виділяючи при цьому склад персоналу основної діяльності.

Зміна чисельності персоналу підприємства у і його структури показують, що онією з важливих умов успішної роботи підприємства є також постійний склад робітників. Оскільки склад працюючих постійно змінюється, що характеризується коефіцієнтом обігу.

Отже, рух робітників характеризується такими коефіцієнтами:

- коефіцієнт обороту з прийому – визначається як відношення числа всіх прийнятих робітників до їх середньоспискової чисельності;

- коефіцієнт обороту по звільненню визначається як відношення числа звільнених робітників до середньоспискової їх чисельності;

- коефіцієнт загального обороту визначається як відношення чисельності прийнятих і звільнених до середньоспискової чисельності робітників.

Ефективність праці певною мірою визначається наскільки вона є вмотивованою.

к відомо, ефективність використання працюючих характеризується продуктивністю їхньої праці. Узагальнюючими показниками продуктивності праці на підприємстві є виробіток продукції на одного працюючого й одного

робітника за певний період часу, або витрати робочого часу на одиницю продукції.

Отже, аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах, в умовах ОТГ, свідчить, що загалом кадри використовувалися в основному ефективно. Це підтверджують невеликі значення коефіцієнтів обороту та плинності кадрів, зростання виробітку на одного працюючого на 41,1 %, у тому числі на одного працівника на 80,75 %.

У процесі аналізу досліджено, що на підвищення продуктивності праці мають найбільший вплив матеріально-технічні, організаційно-економічні та соціально-психологічні чинники. Це дало змогу виділити і класифікувати чинники підвищення продуктивності праці на підприємствах і врахувати їх при реалізації погляду у перспективу підвищення господарсько-фінансової стабільності переробних підприємств.

Таким чином, мотивація праці, тобто створення внутрішнього спонукання до дій є результатом складної сукупності потреб, що постійно змінюються. Тому перед підприємствами стоїть завдання виявити потреби усіх у сукупності та кожного зокрема, щоб їх задовільнити, пропонуючи роботу відповідного рівня та оплату за неї. Досконало побудований механізм мотивації праці сприяє стабільності та ефективності виробництва [287].

Технологічне оновлення виробництва в умовах реформування господарства набуває виключної актуальності. Впровадження новітніх технологій є запорукою не лише прогресу, й свідченням ефективного і раціонального господарювання як в умовах конкретного підприємства так і в умовах повного регіонального господарського розрахунку.

Оскільки у найближчі 25-30 років традиційні ресурси розвитку залишатимуться основними, провідне місце в науково-технічній та й інноваційній діяльності мають посідати пріоритетні науково-технічні розробки, пов'язані зі здійсненням досліджень, спрямованих на збереження та розвиток природних і виробничих ресурсів країни.

Низка високотехнологічних розробок цього напрямку, створених останніми роками, за умови їх широкомасштабного впровадження може забезпечити значний економічний ефект і підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції. Це, зокрема, технологія спалювання високозольного низькосортного вугілля в циркулюючому киплячому шарі, а також принципово нова газопаливна апаратура.

Враховуючи обмежені запаси в Україні ресурсів паливно-енергетичного комплексу, ці наукові досягнення є надзвичайно актуальними з точки зору його ефективного функціонування та позитивного впливу на економіку країни.

Ученими НАН України виконано низку наукових розробок, спрямованих на організацію ефективного використання палива у т.ч. у промисловості та комунальному господарстві. Так, опалення промислових печей за допомогою плоскополум'яних пальників, що забезпечують ефективніші режими теплообміну, дозволяє зменшити витрати палива на 15-20 %, а викиди шкідливих речовин – удвічі. Створені модульні струменеві рекуператори радіаційного та конвективного типів для утилізації теплоти відхідних газів промислових печей

на 20-30% забезпечать зниження витрат природного газу, необхідного для опалення печей, що значною мірою сприятиме зменшенню енергозалежності України [24].

Через дефіцит енергоресурсів пріоритетними у розвиненому світі визнані пошуки нетрадиційних джерел енергії. В Україні таким дослідженням та використанню їхніх результатів приділяється значна увага. Уже створено системи комплексного використання термальних вод, геотермального теплопостачання, цілорічного теплохолодопостачання із сезонним акумулятором сонячної енергії, сезонного акумуляування теплоти, використання теплоти від спалення твердих побутових відходів. Усі ці розробки спрямовані на поліпшення енергопостачання окремих регіонів країни, їхніх центрів та селищ, тобто на створення децентралізованої системи енергопостачання, пов'язаної з використанням багатьох природних джерел енергії вітру, сонця, води тощо. Так, нова технологія акумуляування сонячної енергії з використанням реакції конверсії метану уможливорює більш повно акумуляувати цей вид енергії завдяки 20-25-відсотковому підвищенню теплотворної здатності природного газу.

Значну увагу вчених країни, зокрема вчених НАНУ, сконцентровано на пріоритетних наукових розробках, необхідних для АПК України, таких як інтродукція та акліматизація рослин, радіобіологія, проблеми гідробіології, космічної та гравітаційної біології, раціонального використання ресурсів живої природи, екології, біорізноманіття та основ заповідності [207].

Розробка та впровадження нових біотехнологій дозволили також запропонувати удосконалені діагностичні методи у лікуванні різноманітних захворювань людини; створювати нові високоякісні та високоврожайні сорти озимої пшениці, жита, кукурудзи, тритікале, сої, деякі сорти плодкових, кормових, пряних, овочевих та квіткових культур. Завдяки біотехнологіям підвищується життєздатність та продуктивність поширених сортів сільськогосподарських рослин.

Загалом дослідження у галузі біотехнологій мають високий економічний потенціал: протягом перших двох років впровадження очікується 25 % приросту інвестованого капіталу та 50 % – у наступні роки. Впровадження новітньої інноваційної політики з ряду причин гальмується власне в переробних галузях і зокрема на рівні підприємств.

Як відомо, переробні підприємства не можуть повноцінно функціонувати, і рівноправно конкурувати кінцевими результатами своєї діяльності з аналогічними підприємствами при застарілому обладнанні, відсталих технологіях тощо.

У вітчизняному машинобудівному комплексі, який випускає устаткування, склалася складна ситуація. Незважаючи на певний прогрес у якості й асортименті продукції, що випускається, на даний час ще не всі необхідні машини виготовляються для комплектації технологічних ліній, для підприємств загалом. Можливо, немає гострої необхідності випускати всю гаму устаткування в Україні, адже значна частина устаткування і комплектуючих виготовляється за кордоном і її доцільніше на сучасному етапі купувати. Сьогодні усе світове машинобудування засноване на міжнародному поділі і кооперації виробництва.

Однак імпордне устаткування відомих фірм значно (у 2-3 рази) дорожче українського, хоча і кращої якості. Покупець вибирає за співвідношеннями відповідно до власних фінансових можливостей. При розв'язанні проблем оновлення виробництва необхідно враховувати цінові, виробничі, інвестиційні та інші чинники.

На приклад для відродження власного машинобудування підвищення його якості і конкурентоздатності, необхідно здійснити наступні дії:

- потрібна науково обґрунтована політика в галузі оподаткування і ціноутворення в сировинних галузях і енергетиці. Від цього залежить виживання і розвиток машинобудування загалом, і в переробних галузях зокрема;

- проблемою машинобудування є відсутність новітньої кадрової політики і руйнація наявної системи кваліфікованих кадрів, старіння персоналу. Зруйнувавши на початку 90-х років минулого століття систему професійної підготовки та перепідготовки робочих кадрів, ми фактично прирекли машинобудування на повільне вимирання. На даний час більшість дрібних і середніх машинобудівних підприємств, а вони є основою для діяльності харчового машинобудування як у нас, так і за кордоном, не в змозі замінити самостійне професійне навчання (професійні спеціалізовані навчальні заклади відсутні). Між тим, підготовка кадрів – це функція держави, і вона повинна бути організована державою, в тому числі в галузі підготовки та перепідготовки робочих кадрів, а підприємства повинні в цьому процесі брати участь як зацікавлені користувачі;

- потрібна державна підтримка – створення необхідних умов для залучення інвестицій у машинобудування. Більшості підприємств гостро не вистачає інвестицій на впровадження нової техніки та розвиток новітніх технологій, створення нових зразків машин і устаткування оскільки привабливість машинобудування дуже низька для інвесторів. Держава повинна розробити і впровадити систему заходів для підвищення інвестиційної привабливості машинобудування, створити інвестиційні пільги, частково звільнити від оподаткування засобів, що йдуть на розвиток виробництва, освоєння нових зразків техніки і технології.

Сьогодні галузі національної економіки, мають потребу в нових технологічних і технічних рішеннях. Особливого значення набуває розроблення та впровадження енергозберігаючих та екологічних процесів, організація виробничої безпеки, інші. Без державної підтримки окремі підприємства такі технології не створять. Представляється доцільним, щоб держава через академічні заклади, навчальні і науково-дослідні інститути, аграрну академію, а також через Мінпромполітики визначила пріоритетні напрямки розвитку техніки і технології галузей промисловості фінансувала їх, а машинобудівні підприємства забезпечили доступ до цих розробок на конкурсній основі чи за доступними цінами. Причому всі підприємства, що бажають придбати і впровадити у виробництво дані розробки, повинні мати рівні можливості, що забезпечити нормальне конкурентне середовище;

- надання державної допомоги вітчизняним підприємствам у просуванні своєї продукції на закордонні ринки через дипломатичні і торгові

представництва. Треба більш детально вивчати і використовувати закордонний досвід. Державна підтримка дозволяє у цьому випадку розширювати ринок збуту продукції підприємств.

Держава через свої відповідні органи повинна брати участь у забезпеченні державних гарантій, пільговому кредитуванні експортних контрактів. Як повідомляється в засобах масової інформації, сьогодні вітчизняні підприємства програють тендери іноземним фірмам, не тільки європейським, але й китайським, іранським, турецьким, тому що іноземні фірми приходять зі своїм пільговим кредитуванням на тривалий термін (3-5 років) і низькими відсотками (2-4 % річних). Підтримка експорту машинобудівної продукції – основа тривалого, конкурентоспроможного розвитку самої держави;

- розвиток державної підтримки рекламно-інформаційної діяльності власного господарського комплексу. Спеціалісти галузі справедливо протестують проти того, що відбувається у виставочній діяльності спеціалізованих виставочних залів, особливо в Києві. Сьогодні ціна 1 кв. м виставочної площі перевищує 300 дол. США. При такій системі оплати у виставках беруть участь у більшості іноземні фірми, які здатні такі ціни заплатити. У кінцевому результаті, виставки перетворюються в пропаганду іноземного машинобудування. Якщо виставки проходять під егідою Міністерства аграрної політики, то було б доцільним, щоб вітчизняним машинобудівним підприємствам була зроблена підтримка у вигляді пільгових цін на виставочну площу, участі в рекламних акціях тощо. Можна було б також організувати виставки за кордоном за рахунок засобів бюджету чи хоча б з частковою участю держави.

Потребують також спрощення митні процедури, пов'язані з вивозом і ввозом зразків на закордонні виставки, і в першу чергу – в країни СНД.

У промисловому виробництві та машинобудуванні давно визріло питання про повернення ПДВ по експорту продукції. Необхідно перевірити, чи є експортер виробником продукції, а наявність митної декларації з печаткою митниці повинні бути достатньою основою для повернення ПДВ.

За останні роки зроблено немало, з'явилися нові зразки устаткування, що відповідають сучасним вимогам. Крім того, підприємства систематично займаються модернізацією серійної техніки.

Усе це говорить про те, що вітчизняне машинобудування повільно, але виходить із кризи, адаптується до роботи в нових ринкових умовах, має певні резерви і готове до роботи зі споживачами на взаємовигідних умовах. Ці обставини сприятимуть повноцінному функціонуванню галузі в умовах СОТ та активному входженню в Європейське співтовариство.

У реалізації такої погляду у перспективу важлива роль належить ефективній реалізації інноваційної політики [189]. Конкурентна спроможність промислової продукції передових країн світу базується на застосуванні сучасних наукоємних технологій, досконалій структурі й організації виробництва та раціональному розміщенні.

Доведено що основним чинником росту обсягів виробництва й забезпечення конкурентоспроможності продукції на світових ринках

виступають – інновації, що сприймаються виробниками як засіб збільшення прибутку та завоювання ринку. Саме тому Україна, перед якою стоїть завдання вступу до СОТ та інтеграції до ЄС, не може бути осторонь цих процесів, тому має формувати шляхи інноваційної політики.

Недостатнє залучення інноваційного фактора у розвиток економіки призвело до низької оцінки нашої держави у Світовому звіті про конкурентоспроможність.

Майже 90 % продукції, виробленої промисловістю України, нижче сучасного рівня науково-технічного забезпечення. За загальним індексом зростання конкурентоспроможності Україна була на 86 місці серед 104 країн, за індексом розвитку технологій – на 83, індексом використання інформаційно-комунікаційних технологій – на 76, за спроможністю до інновацій – на 39 місці.

Тільки прискорений розвиток інноваційних процесів, що базуються на ефективному використанні науково-технічного потенціалу – основний чинник економічного зростання країни.

Інновації, спрямовані на створення матеріальних благ, виробництво, розвиток та якісне вдосконалення нових видів виробів, технологій, нових організаційних форм тощо.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – це новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні, виробничі, адміністративні, комерційні та інші рішення, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва або соціальної сфери [189].

Розрізняють два види технологічних інновацій:

- продуктові – характеризуються розробкою і впровадженням як технологічно нових, так і значно вдосконалених продуктів;
- процесові – характеризуються впровадженням нових або значно вдосконалених методів виробництва (зміна технологічного устаткування або організація виробництва, а також обох одночасно).

Інноваційною вважається продукція, що була вперше впроваджена, зазнала істотних технологічних змін або вдосконалена протягом останніх трьох років.

Зацікавленість в інноваціях зумовлена тим, що обсяги збуту й доходи зростають власне на тих підприємствах, які займаються інноваційною діяльністю. Така діяльність має бути спрямована на інноваційно активні підприємства, що й стало передумовою розробки Концепції інноваційного розвитку харчової промисловості [5].

Мета вищезгаданої Концепції полягає у практичній реалізації стратегічного курсу України на інноваційний розвиток; виведенні харчової промисловості на сучасний науково-технологічний рівень, властивий економікам розвинених країн, який забезпечить їй інтеграцію у світове виробництво; підвищенні конкурентоспроможності продукції; задоволенні потреб населення у якісній та безпечній продукції, що в повній мірі відповідає і галузям переробної промисловості.

До пріоритетних напрямків інноваційного розвитку підприємств належать:

- розробка біотехнологічних процесів на їх основі широкого спектра конкурентоспроможних продуктів;
- створення нових енерго- та ресурсозберігаючих технологій із залученням джерел вторинних ресурсів сировини та енергії, у тому числі завдяки використанню відходів виробництва;
- створення принципово нових технологічних процесів та виготовлення екологічно безпечних виробів, розширення асортименту продуктів масового споживання;
- інтенсифікація технологічних процесів, завдяки використанню комплексних, універсальних та інших механізмів та препаратів;
- розробка експрес-методик створення сучасних приладів з програмним забезпеченням експрес-контролю безпечності та якості продовольчої сировини, допоміжних матеріалів та харчових продуктів;
- впровадження міжнародних систем управління якістю і безпечністю продукції;
- збільшення випуску фасованої та готової до вживання продукції із застосуванням сучасних вітчизняних таропакувальних матеріалів.

Для досягнення поставленої мети та реалізації стратегічних напрямків пропонуємо діяльність цілісної інноваційної системи (ЦІС) адаптовану до впровадження на підприємствах в умовах повного регіонального господарського розрахунку

Як відомо, Національна інноваційна система – це сукупність взаємозалежних організацій (структур), зайнятих виробництвом та комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних економічних систем (дрібні та великі компанії, університети, лабораторії, технопарки та інкубатори); інша, не менш важлива частина НІС, – комплекси інститутів правового, фінансового й соціального напрямків, які забезпечують взаємодію наукових і підприємницьких структур, враховуючи національні традиції та культурні особливості.

Складовою інноваційної системи підприємств може бути система, яка нами пропонується. У сучасних умовах інноваційного розвитку харчової промисловості засобами державної політики вона може забезпечити тісний взаємозв'язок між усіма сторонами суспільного життя, органічне включення до неї інноваційних чинників.

До основних чинників, що негативно впливають на інноваційний розвиток, слід віднести: низький рівень бюджетного фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що передують інноваціям; відсутність механізмів надання пільг промисловим підприємствам, що впроваджують інновації; відсутність галузевої програми державної інноваційної політики, діючих економічних механізмів, і спеціалізованих кредитних установ, спрямованих на забезпечення переходу на інноваційну модель розвитку; недостатній рівень комерціалізації результатів наукових досліджень; відсутність галузевого інноваційного фонду для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; наявність податку на прибуток державних підприємств.

Рис. Загальна схема інноваційної системи в умовах децентралізації

Створення і впровадження інноваційного продукту передбачає ряд етапів, основні з яких – наукові розробки.

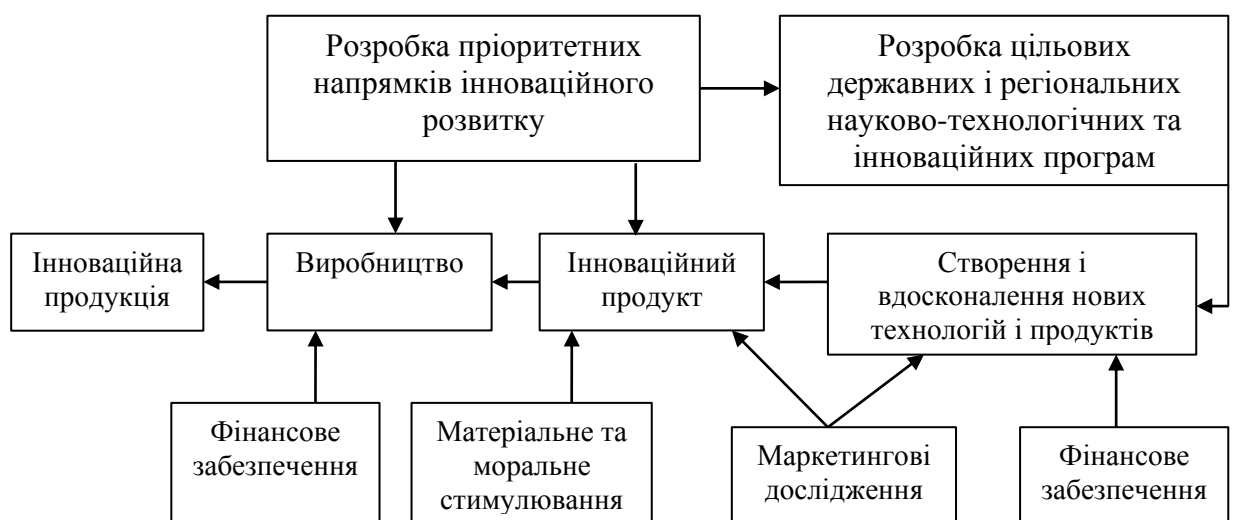

Рис. Загальна схема створення інноваційного продукту

Незважаючи на традиційно високий науковий потенціал, в Україні неефективно діє послідовність "наука-техніка-виробництва" через відсталість

сучасного технологічного та виробничого потенціалу промисловості.

Як стверджують С. Олійник, Г. Шматкова та інші [189], проблеми розвитку інноваційного процесу в промисловості спричинені рядом специфічних чинників. У наших умовах визначення напрямів розвитку та розробка пріоритетів гальмується у першу чергу через високий рівень невизначеності, непередбачуваності й непрогнозованості, тобто ризикованістю. Світовий досвід підтверджує, що навіть у розвинених країнах ці ризики мінімізуються за допомогою заходів державної і регуляторної політики, спрямованої на підтримку інновацій. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційно-інвестиційного розвитку, замовником і організатором досліджень та розробок у перспективних галузях науково-технічного розвитку.

Слід зазначити, що для створення виробництва інноваційного продукту необхідне фінансове забезпечення. Низький рівень фінансування галузевої науки та інноваційних процесів, наряду з організаційними чинниками, істотно гальмує перехід підприємств на інноваційний шлях розвитку [189].

Серед джерел фінансово-інвестиційного забезпечення – кошти державного бюджету, фінансово-кредитної сфери, власні кошти підприємств (75%), для залучення яких передбачається часткова компенсація ставки кредитування цільових проектів за рахунок коштів держбюджету, довгострокове рефінансування банків, що кредитують цільові інвестиційні проекти Національним банком України, пільги з оподаткування прибутку та сплати ПДВ по операціях з продажу інноваційної продукції.

У результаті реалізації основних засад розробленої концепції підвищиться інноваційний рівень підприємств що функціонуватимуть в умовах повного регіонального господарського розрахунку завдяки вдосконаленню науково-технічної сфери, стимулюванню інноваційної активності підприємств та інституційного забезпечення погляду у перспективу розвитку. Крім того, будуть створені матеріально-технічні умови для інтенсифікації економіки й підвищення на цій основі ефективності розвитку всього агропромислового сектора України, зростуть надходження до бюджетів усіх рівнів. Усе це має сприяти пом'якшенню наслідків вступу України до ЄС, забезпечити їй гідне місце на світовому й регіональному продовольчих ринках.

Перехід підприємств від ресурсовитратних до ресурсозберігаючих, наукоємних, високоефективних технологій дасть змогу:

- зменшити витрати енергії, підвищити якість продукції, знизити її собівартість і підвищити конкурентоспроможність продукції на вітчизняному й світовому ринках;
- раціонально використовувати всі матеріальні складові виробничого процесу, зменшити екологічне навантаження місцевості, де розташоване підприємство, завдяки утилізації відходів сировини;
- створити сприятливі умови для технічного та технологічного оновлення виробництва, вдосконалення організаційних форм управління.

Ці напрямки можна визначити як пріоритетні напрями науково-технічної та інноваційної діяльності, Проблема полягає у виборі та обґрунтуванні механізмів реалізації пріоритетів та масштабів використання розробок у

відповідних галузях економіки. До цього часу існує тенденція щодо збільшення їх кількості відповідними владними органами. Світова практика вказує на необхідність йти іншим шляхом – шляхом уникнення розпорошення коштів та їх концентрації на найрезультативніших напрямках. У зв'язку з цим використання пріоритетних технологій потребує фінансово-економічного обґрунтування доцільності державної підтримки кожного з проектів та обмеження їх кількості відповідно до ресурсних можливостей, в чому ресурсозбереження та економічні проблеми відіграють особливу роль.

Серед усіх видів криз особливо небезпечною є енергетична, вона не лише дозволяє ритмічно працювати підприємствам, а більше сприяє зростанню соціальної напруги серед населення.

Тому вирішення проблем забезпечення господарсько-фінансової стабільності, у багатьох випадках, залежить від впровадження у виробництво енергоощадних технологій.

Щорічно обсяг виробництва електричної енергії становить більше 175 млрд кВт·год, з незначним ростом до попередніх років. Споживачами електроенергії сплачено 93,2 % від товарного відпуску, у т. ч. грошовими коштами 97,3 %. Усі споживачі електроенергії (крім населення) в Україні розраховуються за спожиту електроенергію за ринковими тарифами [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 212].

У загальнодержавних масштабах заслуговує на увагу праця під авторством М. О. Корчемного [**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**, с. 134]. Як стверджує автор, з огляду на короткий історичний шлях, який пройшла Україна в розвитку виробництва, можна побачити певну взаємозалежність між його прогресом і збільшенням енергооснащення у виробництві та побуті. Ні в кого не викликає сумніву те, що науково-технічний прогрес тісно взаємопов'язаний з обсягами використання енергії. При цьому кожний наступний етап розвитку цивілізації вимагає збільшення кількості використання енергії.

Справді за останні 100 років річне споживання у світі первинних паливно-енергетичних ресурсів збільшилося у 20 разів. Людина сучасного індустріального суспільства використовує 106 кДж/доб., це в 10 разів більше, ніж у середні віки, і у 100 разів більше, ніж первісна людина.

Енергетична проблема, яка сьогодні є надзвичайно актуальною практично для всіх країн світу, особливо гостро відчувається в Україні, лише на 35-40 % здатній задовольнити свої потреби власними паливно-енергетичними ресурсами і яка має такі енергоємні галузі промисловості як хімія і нафтохімія, металургія, машинобудування і металообробка, виробництво будівельних матеріалів.

Постійне зростання цін на енергоносії – лише зовнішній прояв чинників, які об'єктивно існують, впливають на стабільність функціонування підприємств і не зникнуть з переходом від однієї суспільно-політичної формації до іншої, бо мають більш глибокий і глобальний характер. Добре відомо, що нинішній рівень споживання енергії став співрозмірним із запасами органічного палива – базою сучасної енергетики.

За оцінками фахівців, символом безпеки розвитку багатьох підприємств і держав, і навіть її суверенності стали відповідним чином розроблена національна

енергетична програми країни і механізми їх реалізації. Особливу увагу в більшості країн світу почали приділяти енергозбереженню. Досвід свідчить, що доцільно йти шляхом науково-технічного прогресу при різкому обмеженні зростання споживання палива та енергії з наступною стабілізацією, а потім і зниженням. Мається на увазі вдосконалення енерговиробляючих і енергоспоживаючих технологій на основі глибоких змін структури виробничих сил суспільства. Це може стати рушійною силою такого науково-технічного прогресу, який би гарантував своєчасність результатів та ефективність використання енергоресурсів. І якщо енергозбереження в усьому світі стане відігравати таку ж значну роль у розв'язанні енергетичної проблеми, як у розвинених країнах в останнє двадцятиліття, то прогноз споживання 2030 р. може виявитись значно завищеним.

Відомі приклади, коли держави, які не мають власних енергетичних ресурсів, досягли значних успіхів у промисловому розвитку завдяки зваженій енергетичній політиці і вмінню виробляти продукцію, яка має високу споживчу вартість із мінімальними витратами енергії. До таких держав належать Японія, Південна Корея, Тайвань. Саме ці країни на практиці довели доцільність і високу ефективність вкладання капіталів у розвиток ресурсозберігаючих і, насамперед, енергозберігаючих технологій. В Японії ВВП у 1980-ті роки зростав у середньому на 4,6 % за рік, а енергоспоживання за цей період практично не збільшилось. Тому більшість країн світу надають великого значення формуванню політики енергозбереження на основі технологічного переоснащення виробничих процесів, структурної перебудови виробництва, удосконалення механізмів управління енергоресурсами.

Нова економічна та енергетична ситуація, в якій опинилась держава в процесі реформування, потребує розробки відповідної технології розв'язання цієї проблеми. За твердженням М. О. Корчемного, існують три головні напрями зменшення витрат енергоресурсів [133].

Перший напрямок – надзвичайно високоефективний і маловитратний для початкової стадії здійснення енергозберігаючої політики – це раціоналізація використання палива і енергії. На відміну від розвинених країн, в Україні значна кількість енергоресурсів витрачається на виробництво неконкурентоздатних товарів, будівництво об'єктів з підвищеною тепловіддачею, із втратами у промисловості та сільському господарстві. За рахунок реалізації цього напрямку загалом можна скоротити потреби в паливі та енергії на 12-15 %.

Другий напрямок – пов'язаний зі структурною перебудовою економіки, зміною темпів розвитку енергоємних і менш енергоємних галузей. Резерв зменшення потреби в паливно-енергетичних ресурсах за рахунок прискорених структурних змін в економіці країни складає 10-12% від існуючого споживання.

Третій напрямок – передбачає впровадження енергозберігаючих технологій, процесів, апаратів і обладнання в найбільш енергоємних галузях. У цьому напрямку можливе зменшення енергоспоживання на 25-30 %.

Саме такі напрями реалізують ті держави, які не мають у достатній кількості власних енергоресурсів і змушені їх імпортувати.

Не можна сказати, що проблемам енергозбереження раніше зовсім не

приділялось уваги. Держава за допомогою постанов на найвищому рівні, а саме на основі адміністративно-дозволяючо-забороняючих заходів державного регулювання на зразок лімітів, штрафів, фондів, норм тощо намагалася запобігти розбазарюванню енергетичних ресурсів. Але суттєвих знижень енергоємності економіки не відбувалося. Ці постанови не перебудовували психологію споживачів палива та енергії, не сприяли впровадженню енергозберігаючих технологій. Очевидно, що головним регулятором суспільних відносин у цій сфері можуть стати економічні важелі. Суспільство повинно не тільки економічно заохочувати до реалізації енергозберігаючих технологій, але й допомагати в їх реалізації. Для цього потрібна розробка комплексу економічних пільг для підприємств усіх форм власності, які реалізують енергозберігаючі заходи шляхом зміни технологічних процесів, зменшення втрат енергії, використання вторинних енергоресурсів тощо. Разом із цим потрібна система заходів економічного «відшкодування» за використання енергоресурсів понад встановлені норми та нормативи.

Розв'язок цієї проблеми необхідно шукати у відпрацюванні механізмів зацікавленості виробників до розробки і впровадження прогресивних енергозберігаючих технологій. Реальне виживання більшості переробних підприємств України в умовах енергетичної кризи залежатиме від того, наскільки повно вони зможуть використати досягнення науково-технічного прогресу для технічного переоснащення і зниження енергоємності продукції. Виходячи з цього, державна політика енергозбереження повинна тісно пов'язуватись із питаннями технічного переозброєння галузей промисловості, сільського господарства та структурної перебудови господарства загалом.

З огляду на сучасний стан використання енергоресурсів в Україні, можна констатувати, що практично в усіх галузях є значні резерви зниження рівня використання енергоресурсів в існуючих виробничих процесах і прогресивні розробки енергозберігаючих технологій. Отже, розв'язання проблеми зниження енергоємності виробничих процесів доцільно починати з досліджень ефективності виробництва за критеріями, що визначають міру раціональності і доцільності використання енергоресурсів, та розробки економічних механізмів, які спонукають виробників до впровадження енергозберігаючих технологій. Гальмуючими чинниками в розв'язанні проблеми в сучасних умовах є недоліки існуючих економічних механізмів управління енергоресурсами в Україні.

По суті, за останні роки використовувався лише ціновий фактор та спостерігалися високі темпи зростання цін на енергоносії. У той же час послабилися важелі державного контролю за ефективністю використання енергоресурсів на підприємствах різних форм власності. У результаті цього за роки реформування дійсно сформувалась негативна тенденція випередження темпів витрат на енергоносії порівняно з обсягами виробництва. Це означає, що, незважаючи на ріст цін на енергоносії, витрати енергоресурсів на одиницю продукції збільшуються.

Сьогодні в Україні розроблені програми з енергозбереження. Закон «Про енергозбереження» доповнюється цілою низкою підзаконних актів, нормативних матеріалів, стандартів та інструкцій. Розв'язання цієї проблеми

набуває конкретного характеру.

Зважаючи на сучасну ситуацію, у кожній галузі народного господарства України приділяється більше уваги розв'язанню проблеми зменшення кількості споживання енергоресурсів, уже розроблені галузеві програми досягнення поставленої мети.

Оцінка прогресивних змін, яких зазнало сільське господарство індустріально розвинених країн, дозволяє визначити напрями оптимізації аграрної сфери, а їх узагальнення визначає характер подальшої еволюції суспільства. Власне, еволюції суспільства тому, що тільки сільське господарство є системним об'єктом нагромадження сонячної енергії як найбільш суттєвого, значущого зовнішнього енергетичного джерела. Це дає право стверджувати, що дана галузь як індикатор прогресивної соціальної організації життя визначає рівень розвитку цивілізації. Питомі витрати техногенної енергії в екстенсивному немеханізованому сільському господарстві України на початку ХХ століття (1913 р.) склали 12,3 тис. МДж/га, а енергетична продуктивність галузі – 19,1 тис. МДж/га. Протягом періоду інтенсифікації до 1990-х років розораність території збільшилась порівняно з 1913 р. майже в 1,4 рази; використання енергії техногенного походження – у 3,3; загальна продуктивність – у 3,5; продуктивність праці – у 24 рази; частка просапних культур, виробництво яких потребує значно більших витрат енергії, збільшилась у 5 разів; інтенсивність мінералізації гумусу – в 1,9; його відновлення – у 3,4; ефективність використання сонячної енергії – у 5 разів [80]. Але при цьому енергетична ефективність сільського господарства практично не змінилась.

У 1980-ті роки виробництво сільськогосподарської продукції в Україні було в 4-5 разів більше енерго- і матеріалоємним, ніж у США. Аналогічна ситуація спостерігається і в переробних галузях.

Криза сільського господарства 1990-х років зумовила погіршення його енергетичних і техніко-економічних показників. Порівняно з 1985 р. витрати техногенної енергії зменшились до 24,3 тис. МДж/га (1996 р.), або майже в 1,7 рази, відтворення органічної речовини ґрунту – більше як удвічі, загальна продуктивність агроєкосистеми – в 1,4 рази, а продуктивність праці – в 1,3 рази. Зросла питома енергоємність сільськогосподарської продукції в 1,2-2,2 рази. За цінами станом на 1.01.2017 р. на енергоносії питома вага їх вартості в собівартості продукції складає 17-35 %. Очевидно, що при таких витратах вітчизняному товаровиробникові практично неможливо змагатися із закордонними конкурентами.

Високий рівень витрат енергії та праці пояснюється багатьма чинниками. У докризовий період у жодній галузі сільського господарства не була завершена механізація, а за роки реформ її рівень знизився, що спонукало зростання питомих витрат праці та коштів. Раніше, намагаючись прискорити розв'язання соціальних питань, полегшити умови праці людей, часто механізацію здійснювали будь-якою ціною, незважаючи на матеріальні й енергетичні витрати. Номенклатура техніки, що застосовується, значно збільшилась за останні роки. Практично на кожен сільськогосподарську операцію в технології виробництва створювалась окрема машина, а інколи навіть і не одна.

Одноопераційна техніка різко збільшує матеріалоемність і витрати пального.

Для підвищення ефективності інженерна наука повинна визначити першочергові завдання для економії паливно-енергетичних ресурсів та обґрунтувати методи та способи зменшення їх витрат і на цій основі розробити енерго- і ресурсозберігаюче енергетичне устаткування та систему робочих машин.

В економіці із загальної кількості енергії, що бере безпосередню участь у виробництві продукції, тільки близько 3 % припадає на техногенну енергію. Тому системний пошук способів і засобів зменшення витрат техногенної енергії на отримання сільськогосподарської продукції потрібно вести на основі дослідження макроенергетичної моделі виробництва в цілому. Модель повинна описувати процеси біоконверсії, а результати її аналізу дадуть змогу проектувати, виходячи з максимуму коефіцієнта енергетичної ефективності рослинництва або тваринництва, нові агротехнології, машини та устаткування. Окремі складові такої моделі напрацьовані в різних галузях сільськогосподарської науки. Настав час створити макроенергетичну модель – науково-методичну основу енергозбереження у виробництві.

Важливим напрямом економії ресурсів є найновіші ресурсозберігаючі технології. В Україні за останні роки розроблена система технологій і машин для виробництва продукції, яка охоплює всі технологічні і виробничі операції та процеси, необхідні для отримання кінцевої продукції. Значну економію енергоресурсів може дати впровадження нової техніки, розробка та виробництво технологічних комплексів машин і обладнання.

Одним із найбільш ефективних напрямів енергозбереження є впорядкування теплозабезпечення, вдосконалення теплоенергетичного обладнання. У першу чергу слід звернути увагу на технічний рівень теплотехнічного обладнання (котлів, теплогенераторів, електроводонагрівачів, акумуляторів тепла, автоматичних теплорегуляторів), на переведення цього обладнання з рідкого палива на газ, електроенергію, на більш широке використання рослинних відходів.

Резерви економії паливно-енергетичних ресурсів визначаються вдосконаленням технологічних процесів і обслуговування, впровадженням нових енергозберігаючих і маловідходних технологій, утилізацією вторинних енергоресурсів, підвищенням рівня експлуатації обладнання тощо.

Низькі темпи впровадження поновлювальних нетрадиційних джерел енергії в на підприємствах України пояснюються декількома причинами. Перш за все високою ціною обладнання ПНДЕ, адже здебільшого вартість отриманої енергії перевищує вартість енергії від звичайних джерел. Ефективність перетворення енергії поки що далека від теоретичної межі, що робить установки ПНДЕ більш матеріалоемними і дорогими. Надійність обладнання у багатьох випадках низька. Це зменшує коефіцієнт надійності установок, вимагає більш частих ремонтів, здорожчує експлуатацію. Відсутні стандарти і гарантії на обладнання, що виробляється.

Існує «хибне коло»: щоб покращити якість обладнання і знизити його ціну, необхідно розпочати масове промислове виробництво. Промисловість може

бути залучена до цього процесу лише за умови існування розвиненого, достатньо місткого ринку. Але такий ринок, у свою чергу, вимагає високої якості та низької ціни обладнання.

Крім цього, існують значні організаційні проблеми. Відсутні спеціалізовані організації, які спеціалізуються на розповсюдженні та сервісному обслуговуванні встановленого обладнання. Наявність довідників, керівних матеріалів, каталогів, проспектів, що вміщують усю необхідну інформацію про ПНДЕ, є необхідною умовою для їхнього більш активного впровадження. Для того, щоб зацікавити потенційних споживачів і переконати їх у доцільності використання ПНДЕ, необхідна широка мережа демонстраційних центрів, які представляють існуюче обладнання та зможуть дати поради, як отримати максимальну вигоду від його використання.

Енергетичний сектор характеризується значною інерцією. У попередні роки існувала тенденція створення великих централізованих джерел енергопостачання. Порівняно малі установки не вкладаються в цю ідеологію, існуюче законодавство не створює стимулів для виробників і користувачів ПНДЕ. Немає законів і правил, що регламентують взаєностосунки між невеликими приватними виробниками енергії і енергосистемами, зокрема, з тарифів на енергію, що подається в мережу. Незважаючи на те, що деякі з ПНДЕ мають уже багатовікову історію застосування, сучасні технології їх використання слід вважати новими. Визнати цей факт означає застосувати до них різні пільги: зменшення податків, митних зборів, видачу субсидій, безвідсоткових кредитів, грантів.

Важливий напрямок прискорення освоєння енергозберігаючих технологій в галузях народного господарства – цілеспрямована робота над інформаційним, інформаційно-рекламним забезпеченням і пропагандою комплексу проблем енергозбереження. Видання монографій, книг, довідників, тематичних оглядів з економії палива, тепла, електроенергії, створення довідниково-інформаційної системи на основі комп'ютерних банків даних, випуск інформаційних матеріалів із поясненнями і рекомендаціями з питань економії енергії в побуті, організація виставок, практичних семінарів, симпозіумів, наочна пропаганда досягнень із залученням засобів масової інформації – один із найважливіших напрямів роботи, який повинен бути реалізованим на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Для контролювання результатів дослідження технологічних і енергетичних режимів роботи пневмотранспортної системи, здійснено розробку комп'ютерних моделей і дослідження динаміки пневмотранспортування продуктів помолу, запропоновано енергозберігаючий електропривід пневмотранспортної установки, організовано виробничу перевірку і техніко-економічну оцінку впровадження енергозберігаючого електроприводу пневмотранспортних установок.

Організаційно-економічною основою підвищення ефективності виробництва та швидкої адаптації до умов ринкової економіки на рівні підприємства є виявлення резервів енергозбереження та формування нормативної бази економічного регулювання, активізація функцій управління

ресурсозбереженням.

Беручи до уваги особливу значимість чинників ресурсозбереження, надзвичайно актуальним завданням є оптимізація процесів впровадження нових технологій. Одним із найбільш доступних шляхів її вирішення є використання економічно-математичних методів. У цьому випадку оптимізація процесів впровадження нової технології досягається в результаті вирішення економіко-математичного завдання, у якому основною функцією є максимізація за період впровадження сумарного випуску продукції за новою технологією з врахуванням системи обмежень.

Для великих господарських об'єднань до складу яких входять підприємства, що випускають однотипні види продукції за однаковою технологією, значним резервом ресурсозбереження є оптимізація виробничих програм підприємств.

Суттєвим резервом розширення сировинної бази промисловості є залучення до господарського обороту вторинних ресурсів. На регіональному рівні цей процес може регулюватися шляхом введення плати в місцевий бюджет за захоронення на сміттєзвалищах (або знищення) цих видів промислових відходів, які не можуть бути використані як вторинна сировина.

За сучасних економічних обставин реалізація вищезазначених заходів полегшується при наявності інвестицій.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що більшість вітчизняних підприємств не володіють достатнім потенціалом для технічного і технологічного оновлення виробничо-господарської діяльності. Зміна форм власності з державної на приватну, або змішану, загострило проблеми акумулювання фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів і ефективного управління ними. Сьогодні за даними статистики незначна частка вітчизняних підприємств має можливість фінансувати оновлення активів довготривалого користування та формувати базу із удосконалення професійного рівня працівників і адміністративного персоналу. Більшість підприємств використовують застаріле обладнання і не мають можливостей провести якісні зміни управлінського і виробничого характеру. На даний час склалась така ситуація на переробних підприємствах, яка вимагає розроблення дієвого підходу до збільшення обсягу інвестицій у вітчизняні підприємства і розроблення механізмів підвищення ефективності використання підприємствами інвестиційних ресурсів.

Інвестиції в економіку підприємства, в умовах адміністративно-територіальної реформи, повинні спрямовуватись тільки на впровадження новітньої техніки і прогресивних технологій, в іншому випадку вони не матимуть перспективи самоокупності.

Проведені дослідження показали, що інвестиційну діяльність підприємств характеризує обсяг залучених і вкладених інвестицій, а також рівень ефективності їх використання. Тобто обсяг інвестицій та їх ефективність є критеріями інвестиційної діяльності підприємств. Зважаючи на вищесказане, інвестиційна діяльність підприємств – це сукупність дій інвестора, або розпорядника ресурсів, націлених на збільшення обсягу та підвищення

ефективності залучених і вкладених ресурсів.

Сьогодні в Україні ще не сформовано ефективного механізму інвестиційної діяльності переробних підприємств. Так, обсяг інвестицій в національну економіку України постійно зростає, проте темпи і обсяги приросту є низькими.

Інвестиції в економіку підприємств повинні спрямовуватись тільки на впровадження новітньої техніки і прогресивних технологій, в іншому випадку вони не матимуть перспективи самоокупності. На обсяг інвестованих підприємством коштів впливають внутрішні та зовнішні чинники. Найважливішими чинниками внутрішнього походження на нашу думку є: вибрана підприємством стратегія формування і управління інвестиційним портфелем, використовуваний методичний підхід до оцінки ефективності сформованого портфеля, рівень розвитку внутрішньофірмової інформаційної системи управління підприємством, зокрема його інвестиційною діяльністю, зв'язок цієї системи із зовнішніми комунікаційними системами технічного аналізу ринку і з системами розрахунків. До того ж важливими чинниками, які впливають на ухвалення рішень щодо здійснення інвестицій, є: достатність матеріальних і фінансових ресурсів підприємства для обслуговування операційної діяльності підприємства, достатність і кваліфікованість управлінського персоналу тощо [256]. Чинниками зовнішнього середовища є: рівень розвитку фінансово-кредитної інфраструктури ринку, комунікаційних систем, умов оподаткування, рівень адміністративного втручання органів державної влади у діяльність інвесторів, соціально-політичне середовище у регіоні і країні загалом, стабільність економічного розвитку, зокрема рівень зайнятості, платоспроможного попиту, інфляції тощо. Одним з важливих чинників, який необхідно враховувати керівникам підприємств у ході ухвалення рішень щодо вкладення коштів, є правове забезпечення інвестиційної діяльності.

На основі критичного аналізу існуючих систем управління пропонується схема інвестування виробництва за рахунок випуску акцій під конкретний проект, бізнес-план.

Це дасть можливість одержати ряд переваг, зокрема: здійснення ретельної експертизи інвестиційних проектів, концентрацію зусиль підприємства на скороченні періоду впровадження і здійснення інвестиційного проекту, запобігання масштабним проектам через їх низьку мобільність до інновацій, залучення позик на короткий термін, перевірку і наукове обґрунтування надійності проекту.

На нашу думку, поява акцій на фондовому ринку цінних паперів може позитивно вплинути на підвищення ефективності інвестування товаровиробника за рахунок внутрішніх інвестицій. У перспективі, наприклад, акціонерна форма сприятиме об'єднанню підприємств у найбільші господарські блоки через володіння акцій одне одного. Завдяки цьому можливі практично будь-які варіанти комбінування та диверсифікації виробництва.

Рекомендовано до використання методологічні аспекти розрахунків оптимальних розмірів підприємств і запропоновано їх застосування при складанні їх бізнес-планів та регіональних програм розвитку підприємств.

На основі проведених розрахунків запропоновано рекомендації щодо встановлення оптимальних пропорцій у прибутковому балансі, що, без сумніву, має безпосередній вплив на стабілізаційні процеси господарсько-фінансової діяльності. Забезпечення необхідної норми прибутку дозволить активізувати інвестиційну діяльність за рахунок власних коштів.

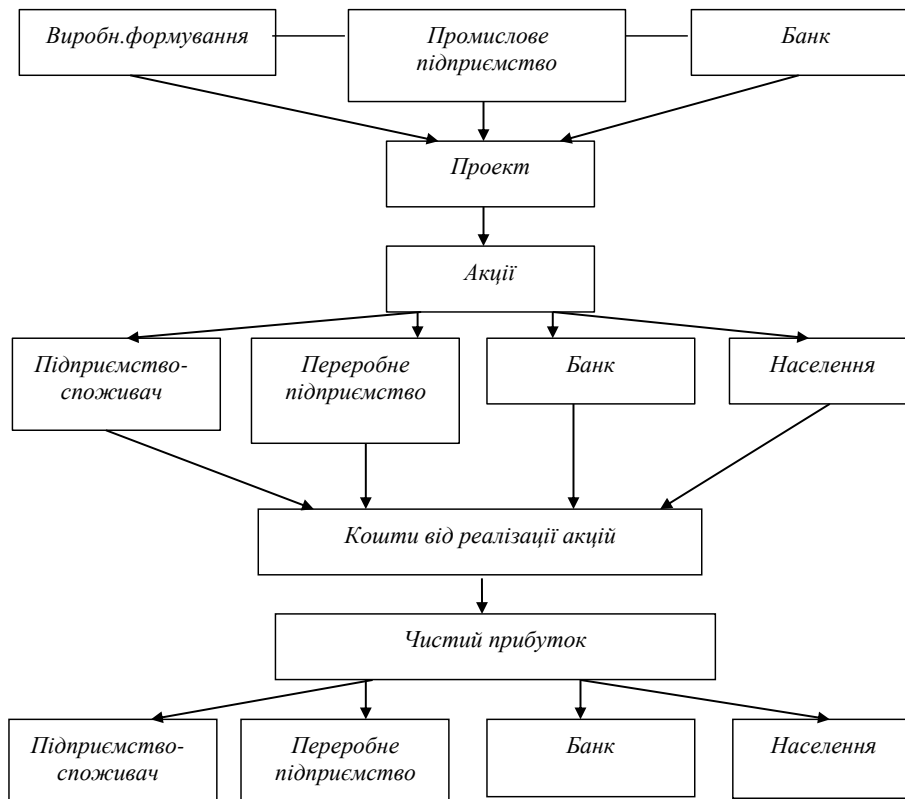

Рис. Схема інвестування виробництва за рахунок випуску акцій під конкретний проект

У своїй статті член-кореспондент НАН України О. І. Амоша «Проблеми реструктуризації промисловості в контексті територіального розвитку» підкреслив, що активізація ефективних інвестиційних процесів має відіграти найважливішу роль у практичному прискоренні реструктуризації. Однак це є чи не найважчий процес для розв'язання проблеми.

Інвестиційне пожвавлення має бути забезпечено за трьома основними напрямками відповідно до джерел власних фінансових ресурсів України: державні капіталовкладення, комерційні інвестиції (через банки та інші кредитно-фінансові установи), самофінансування підприємств та грошові кошти приватних інвесторів. Перспективними формами можуть бути різні варіанти поєднання економічних інтересів та фінансових ресурсів держави, комерційних структур, виробників та споживачів продукції.

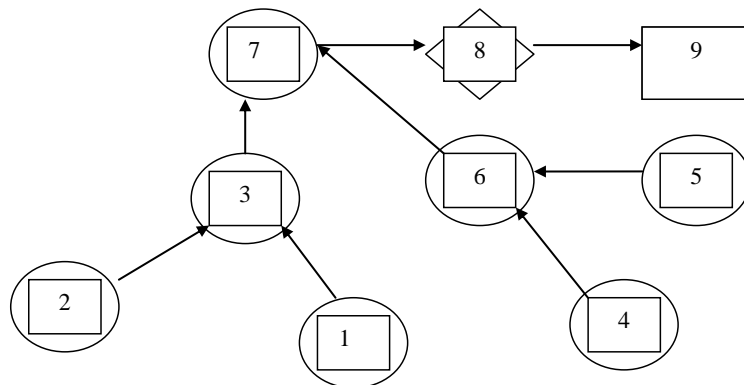
Доцільно підкреслити, що в економічній моделі реструктуризації української промисловості пріоритет має бути наданий саме внутрішнім інвестиціям, що відповідає загальносвітовим тенденціям. Тому всі важелі податкової, бюджетно-фінансової, кредитної, валютної політики мають працювати на утворення внутрішніх нагромаджень.

Водночас особливої уваги потребує механізм використання іноземних кредитів як додаткового інвестиційного ресурсу. Відповідну підтримуючу роль мають відіграти іноземні інвестиції в різних формах, але в першу чергу прямі інвестиції у виробничу сферу. Саме вони можуть у багатьох випадках забезпечити реальні зрушення у виробництві вже найближчим часом.

З іншого боку побудова тісної співпраці з інвесторами залежить від самого підприємства. Його потреби можна виразити через такі поняття: капітал, кредит, ризик і підтримка. Це ті категорії, які впливають із взаємовідносин із певною зацікавленою стороною. Вони є прозорими і не потребують додаткових коментарів.

На цій основі сформувалася інвестиційна модель розвитку.

У зверненні Уряду до українського народу підкреслюється необхідність зміни інвестиційного розвитку економіки держави. Зазначається, що на поточний період припадає перехід від інвестиційної до споживчо-інвестиційної моделі розвитку [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]. Протягом поточного року спостерігалася відчутна активізація інвестиційного процесу. Приріст інвестицій в основний капітал суттєво перевищував темпи зростання ВВП і досягнув 20,8 %.

Пояснення умовних позначень: 1 – достовірна інформація; 2 – вчасне і повне погашення кредиторської заборгованості; 3 – довіра інвесторів; 4 – попередження ризиків непогашення кредитів; 5 – забезпечення контролю за використанням кредитів; 6 – забезпечення прибутку інвестора; 7 – забезпечення підтримки з боку інвестора; 8 – створення прибутку на інвестований капітал; 9 – забезпечення росту прибутків.

Рис. Схема взаємозв'язку при здійсненні співпраці з інвесторами

Темпи зростання інвестицій уповільнилися. У річному вимірі вони склали 103,8 %. Водночас відбулося значне зростання споживчого попиту – найвагомішого елементу кінцевого використання ВВП. Утворився ланцюг взаємопов'язаних економічних процесів: зростання доходів домогосподарств за умов стабільної цінової динаміки – розширення купівельного попиту населення – зростання обороту роздрібної торгівлі – зростання виробництва та імпорту споживчих товарів без втрати вітчизняного сегмента на внутрішньому ринку.

Особливістю зазначеної моделі є те, що випереджальне зростання доходів населення (120,7%) не супроводжувалося (як це мало місце у попередні роки) зростанням споживчих цін. Це пояснюється двома причинами.

По-перше, таке зростання супроводжувалося відчутним розширенням обороту роздрібною торгівлі (116,4 %) й активізацією вітчизняного виробництва товарів широкого вжитку (продовольчих та непродовольчих), що сприяло суттєвому розширенню внутрішнього ринку.

По-друге, зростання доходів домогосподарств (особливо заможної групи) супроводжувалося випереджальними темпами зростання заощаджень населення зі змінами у структурі його фінансових активів на користь готівки у гривнях та депозитів у комерційних банках. Приріст депозитів фізичних осіб у національній валюті склав 77,0 %.

Суттєве перевищення темпів зростання депозитів фізичних осіб над темпами зростання доходів домогосподарств та роздрібною торгівлі характеризує важливу позитивну макроекономічну тенденцію – відновлення процесу накопичення капіталу і стимулювання на цій основі інвестиційного попиту. Збереження цієї тенденції може відіграти позитивну роль у розвитку економічної динаміки.

Питання пріоритетів та шляхів розвитку громади в числі багатьох інших належить до компетенції місцевої влади. В період розбудови соціальної ринкової економіки в Україні відбулись значні зрушення в напрямку децентралізації влади та розширення прав органів місцевого самоврядування як виразників інтересів територіальної громади. Більшість питань регіонального та місцевого економічного розвитку перебувають у компетенції місцевої влади та вирішуються на місцях, що відповідає принципам Європейської Хартії місцевого самоврядування. Разом з тим залишається нерозв'язаною значна кількість проблем, зокрема фінансових, без вирішення яких довгостроковий соціально-ефективний розвиток територіальних громад неможливий.

Однією з основоположних засад регіональної політики є відродження принципів комплексного соціально-економічного розвитку. Від спрощеного трактування комплексності за централізованою економічною системою як досягнення оптимальної структури, економічно обґрунтованих масштабів виробництва в кожній з галузей у відповідності з наявними в регіоні природними та економічними передумовами і потребами народного господарства [7, с. 67] необхідно перейти до нового змістовного наповнення зазначеного принципу. В основі сучасного трактування комплексності — збалансованість ресурсного забезпечення, потенціалу регіону з економічним розвитком та підвищенням якості життя населення регіону.

До компетенції регіональної та місцевої влади закономірно переходять функції планування та прогнозування соціально-економічного розвитку відповідних територій. Якщо за часів планово-центральної економіки планування розвитку території здійснювалось союзними чи республіканськими структурами, то за сучасних умов регіони повинні самостійно, з урахуванням інтересів населення відповідної території, визначати економічні перспективи та управляти економічним розвитком. На жаль, сьогодні переважають стихійність та різний рівень інтенсивності опанування новими функціями регіональною владою. В числі причин такої ситуації варто відзначити:

- відсутність єдиної загальнодержавної стратегії та тактики децентралізації управління;
- брак відповідних професійних знань та досвідчених фахівців з економічного розвитку в регіонах;
- низький рівень досвіду регіонального управління в умовах ринкової економіки тощо.

В багатьох українських містах та регіонах планування економічного розвитку здійснюється лише на короткостроковий період, як правило, на один рік. Перелік проблем, які вирішуються річним планом соціально-економічного розвитку регіону, обмежується поточними, такими, що вирішують нагальні потреби життєзабезпечення населення.

Еволюція в економіці – це перехід не від простого до складнішого, а від примітивного до досконалішого, від хаотичного до регламентованого і прогнозованого.
(Богдан Андрушків)

Що робить рада для розвитку територіальної громади в умовах трансформаційної економіки та суспільних реформ

Інституційна економіка здатна і повинна розглядати і бачити речі дуже дрібні. Іноді її називають наноекономікою, або мікроекономікою, оскільки ті явища, перед якими дотепер економічна теорія зупинялася, не досліджуючи, що усередині «чорних ящиків», інституційна економіка починає досліджувати. Візьмемо такі явища, в умовах адміністративного району як сільське домогосподарство або фірма. Що таке домогосподарство? Адже якщо йдеться про сім'ю, то усередині сім'ї існують різні ролі, стосунки, способи поведінки, і, коли дохід приходить у сім'ю, економічні відносини не припиняються, економічна поведінка не зупиняється. Навіть якщо ми маємо домогосподарство окремої людини, з'ясовується, що люди дуже по-різному поведуться, і для інституційної економіки зовсім не байдужі параметри їх поведінки, такі як: раціональність повна, обмежена або органічна, згода з правилами або готовність ці правила порушувати і т.д. Життя усередині фірми також влаштоване зовсім по-різному, і тому фірми бувають різних типів і розмірів. Ці знання хочемо подати у контексті реформ, що проводить голова районної ради.

Широке суспільне визнання результативності інституційного підходу до реформування економіки в т.ч. і сільського життя проявилось в отриманні (в останній третині ХХ століття) Нобелівських премій рядом дослідників в цій сфері. Розвиток методології і появи серії нових – теоретичних і прикладних – результатів у сфері інституційної економіки дозволило констатувати появу нової інституційної економічної теорії. (Власне на цій теорії представляється можливим формувати інституційні засади ЕКОНОМІЧНОЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ, яка могла б регламентувати не лише економічну, а й фінансово – податкову та загалом господарську діяльність.

Успіхи інституційної економіки пояснюються тим, що вона сформувала нову точку зору. З цієї нової точки зору, зрозуміло, по-новому виглядають багато предметів, які до цього сприймалися інакше, або які економіка не могла зрозуміти.

Візьмемо конкретний загальновідомий приклад. Співробітник дорожньої міліції, скажімо, інспектор ДАІ штрафує порушника. Яка наука повинна вивчати цей факт? Де тут психологія, де тут економіка, де тут право? Або це життєве явище, яке пов'язане зі здійсненням правил, витратами, реалізацією правил? І,

незалежно від того, чи бере такий співробітник штраф, передбачений законом, чи він бере хабар, ми маємо дію правила з різними координаційними і розподільними наслідками здійснення правила. Економіка – це спосіб погляду на ті ж явища життя, які вивчають й інші науки. Інституційна економіка – це спосіб реалістичнішого погляду на ці явища, що особливо актуальні для вироблення економічної політики: для реального просування добре мати план місцевості, який містить як дрібні деталі, так і прив'язку до сторін світла.

Але, у тому ж ступені, інституційна економіка повинна досліджувати речі дуже дрібні, важкодоступні, з цікавістю ставиться до явищ вельми великих. У цьому сенсі інституційна економіка є макроекономікою або мегаекономікою. Наприклад, Англія та Іспанія в XVI ст. за параметрами, на які звичайно звертають увагу економісти, мало чим відрізнялися одна від одної, вони були дуже близькі й за чисельністю населення, й за видами зайнятості населення, й за тим, що в обох країнах йшла боротьба за права між монархом і парламентом, і за тим, що обидві країни здійснювали експансію зі спробою створення заморських імперій, і за особливостями галузевого розвитку, розвитку вівчарства, появи текстильної мануфактури. Виходячи з цих зовнішніх ознак, дослідник, який би намагався шляхом простої екстраполяції сказати, що буде з цими країнами в столітті XIX, міг би припустити, що вони знову перебуватимуться на близьких рівнях розвитку. Але в цих умовах Англія стає, у прямому розумінні, першою країною світової майстерні, а Іспанія – однією з найвідсталіших країн Європи. Та ж історія повторюється з північноамериканськими і південноамериканськими колоніями, надалі республіками. У XVIII ст. вони дуже схожі один на одного, в XX ст. США – могутня розвинена країна, а південноамериканські республіки сильно відстають у розвитку. Ці дивовижні трансформації пов'язані з тими правилами, що колись сформувалися, які для своєї зміни вимагають певних зусиль, витрат, які повинні поєднуватись з правилами, закладеними в інституційній економіці. Правила взаємодіють між собою, правила можуть бути формальними і неформальними, і в рамках різних теорій інституційних змін отримують пояснення такі крупні історичні події, як ті, про які було сказано. Звичайно, те, що може бути досліджене з позиції інституційної економіки, стосується не тільки Англії і Іспанії.

Нам відомо, що перехід економіки Росії на ринкові рейки проходив через шоківі реформи початку 1990-х років, за яких практично були знищені заощадження населення. З іншого боку, з 1993-94 років у країні стали формуватися так звані фінансові піраміди, в основному не банківські, а потім і банківські, які у величезних кількостях концентрували засоби населення і, на жаль, було досить важко отримати ці гроші назад з фінансових пірамід. Питання, проте, в іншому: що ж таке відбулося між 1992 і 1994 роками, що зробило можливим паразитування крупних фінансових структур на грошах населення, якщо у населення ще на початку 1992 року грошей не було? Мабуть, у країні відбулася прихована революція доходів, але цю революцію було б, напевно, важко пояснити, особливо, якщо згадати, що це – період обвального падіння виробництва. Отже, після шоківіх реформ за обвального падіння виробництва в країні звідкись виникають доходи. Багато хто схильний вважати, що це є

результатом підприємницької діяльності. Таємниця цієї революції в доходах полягає в категоріях прав власності, однієї з ключових категорій нової інституційної економічної теорії. Саме диференціація прав власності може навіть в умовах зниження виробництва призводити до того, що ринок розширюється, товарообіг зростає і виникають ті доходи, які й послужили основою для фінансових пірамід середини 1990-х років.

З іншого боку, проблема, яка обговорюється дуже активно в останні роки, це проблема захисту прав не лише підприємницької діяльності, а й в першу чергу інтелектуальної власності. Права власності на авторські музичні твори або комп'ютерні програми не можуть бути правильно зрозумілими, якщо не вдасться до іншої категорії інституційної економіки – категорії трансакційних витрат. У період бурхливого розвитку різноманітних прав власності чому ж ніяк не вдається відстояти, захистити, або, як кажуть інституційні економісти, специфікувати права власності на інтелектуальні об'єкти, на об'єкти, що стали результатом творчої праці або відкриттів і винаходів? Якщо ми не розуміємо, що сам захист прав власності пов'язаний з витратами і ці витрати з технічних, правових або психологічних причин можуть бути високими, то ми ніколи не знайдемо відповідь на запитання, чому одні права власності утверджуються, а інші права власності ніяк не можуть укорінитися.

Трансакційні витрати мають значення для пояснення дуже багатьох явищ. Автори книги, яку пропонуємо вашій увазі, брали участь у численних дослідженнях за однією з корінних проблем російської економіки, яка отримала назву «проблема адміністративних бар'єрів». Дослідження показали, що кожен десятий карбованець, який платить російський споживач, і це за найконсервативнішою оцінкою, є витратами, що направляються на оплату адміністративних бар'єрів. Чому виникло таке явище, чому воно пожирає всезростаючу частину суспільного багатства і чому була потрібна спеціальна політика дебіюрократизації, дерегулювання, спрямована проти адміністративних бар'єрів для того, щоб ці втрати скоротити? Відповідь на це запитання теж пов'язана з категорією трансакційних витрат, з розумінням того, що так само як звичайні («трансформаційні») витрати для одного витрати, а для іншого доходи, так і трансакційні витрати можуть утворювати доходи для певних «груп спеціальних інтересів». А якщо врахувати, що це доходи монопольні, доходи, пов'язані з дозволом доступу до певних сфер діяльності, то цей дохід набуває риси ренти, а поведінка, спрямована на витягання цього доходу шляхом створення адміністративних бар'єрів, стає конкурентоорієнтованою поведінкою. Виявляється, в економіці можуть існувати сильні стимули, нав'язуючі методи регулювання, пов'язані з адміністративними бар'єрами, оскільки адміністративні бар'єри це спосіб квазібізнесу – отримання значних доходів з адміністративних переваг, з контролю доступу до певних ринків.

Втім, і конкурентні ринки не знаходять порозуміння, якщо не користуються такою категорією інституційної економіки, як трансакційні витрати. Візьмемо такий аспект історії фінансових ринків Росії, як конкуренцію банківських і небанківських інститутів. Уже більше 20-ти років в Росії існують кредитні кооперативи громадян – особливий вид підприємницької діяльності

або, як їх називають у багатьох країнах, кредитні союзи, коли люди самі створюють організації, які збирають їх заощадження і використовують їх для споживчого кредиту або для кредитування громадян-підприємців. Необхідно сказати, що і Росії, і Україні не вдалося обійти певних зловживань у цій сфері підприємництва, що зумовлює необхідність регламентації у цій сфері діяльності.

Україна першою в Європі показала приклад розробки Конституції як основного закону Держави. Першою вона розробить і Економічну Конституцію, яка буде поширена на всі цивілізовані країни і, без сумніву, об'єднавши в своїй суті всі діючі міжнародно-юридично-правові, господарські та інші угоди, ляже в фундамент Основного Економічного закону у міжнародних відносинах.

У нинішніх нестабільних політичних умовах обґрунтованою і виправданою є необхідність розроблення й упровадження Економічної Конституції України, згідно з якою функціонування національної економіки забезпечувало б планово-економічне і фінансове бачення перспектив розвитку конкурентних галузей національної економіки з науково обґрунтованими податковими можливостями регіонів – економічний захист вітчизняного товаровиробника та соціальний захист громадян, чесний, вчасний і, головне, справедливий розподіл і перерозподіл прибутків, сукупного суспільного продукту; створення умов і зацікавленості у творчій праці, реалізації соціальної політики і т.п. Якщо цього не відбудеться, то економічний бедлам та управлінське свавілля призведуть до знищення держави, про що відзначають у своїх доповідях наглядачі ЄС. Власне останнє турбує український політик, громадськість, науку і багатьох державних службовців. У цій книзі автори роблять спробу дати відповіді на запитання хто, як і коли формуватиме Інституційні засади Економічної Конституції України.

Атмосфера економічних реформ збуджує творчу ініціативу не лише підприємців, а й пересічних громадян, державних службовців, науковців і навіть пенсіонерів. Одні дають пропозиції з удосконалення господарських механізмів у масштабах національної економіки. Інші – з покращення соціальної політики. Ще інші, добору феноменологічних альтернатив розвитку економіки України на засадах реалізації інтегральної концепції ідентифікації ендогенного економічного зростання з обґрунтуванням домінантних об'єктів і обсягів докладання зусиль. У ній розглянуто економіко-математичні підходи до дослідження поведінки багатокомпонентних економічних структур, сформульовано положення теорії забезпечення індивідуальної надійності макроекономічних систем, яка передбачає формування нового фазового портрета української економіки, концептуально логічна схема редукції якої передбачає реструктуризацію інституційно-ресурсного забезпечення національного господарства та оптимізацію стратегічного управління ним з метою досягнення загальноекономічного прискорення. Використовуючи кінетику неврівноваженої системи забезпечення ендогенного зростання, спрямовану до стійких порогових циклів (існування яких гарантує внутрішню рівновагу та затухання загроз, що є ознакою структури-атрактора), автори оцінюють життєздатність та потенційну результативність української економіки у чотиривимірній площині: «економічний простір – час – швидкість –

прискорення», здійснюють прогноз мінімально допустимих і цільових макроекономічних показників і темпів їх приросту на основі упередження, а також дослідну експериментальну перевірку адекватності розробленого прикладного інструментарію.

Послідовно здійснено макроекономічний, міждисциплінарний і кроскультурний аналіз політичних, методологічних та концептуальних засад щодо забезпечення економічного зростання України. Розвинуто теорію еволюційної економіки, у межах якої визначено загальнонаукові принципи формування стратегії та визначено природу політики макросистемної еволюції як пара фраз явища економічної стійкості держави. Особливу увагу приділено особливостям сучасної системи державотворення в Україні, просторово-часовій формі організації національної економіки та формуванню її стратегічного потенціалу в контексті розвитку геополітичних зв'язків і транснаціоналізації світового господарства.

Держава, де створені механізми реального народовладдя, які полягають у тому, що влада (яка в сучасних умовах реалізується через чотири економічні чинники: майно, фінанси, гроші і повноваження) здійснюється населенням безпосередньо через громадські інститути або через владні органи небюрократичного типу, що знаходяться під постійним, дієвим та компетентним контролем з боку спільноти, через інституційні заклади, у т.ч. через державні органи влади, місцевого самоврядування, міністерства, відомства. Ці та інші обставини зумовлюють об'єктивну необхідність розроблення Економічної Конституції України – документа, регламентуючого економічну діяльність.

Одним з найдієвіших способів побудови держави в умовах олігархізму та деструктивізму є:

- концентрація влади в руках ініціативного, професійного і патріотичного президента;
- перерозподіл влади (фінансів, майна та повноважень) від державної бюрократії на користь територіальних громад;
- провадження повного регіонального господарського розрахунку (ПРГР), як це має місце (у різних формах) у цивілізованому світі;
- надання громадам широких політичних та економічних прав;
- утвердження в повсякденному житті антикорупційних і антибюрократичних механізмів управління, запровадження так званих механізмів «демократичної співучасті» або «демократії спільних дій».

В економічній діяльності доцільно запровадити Економічну Конституцію. Справді в економічному житті такі підходи сприятимуть переходу на найефективнішу в сучасному світі «кластерну» модель побудови малого та середнього бізнесу, застосуванню мережевих засад управління суспільством замість застарілих ієрархічно-бюрократичних моделей.

Можна наводити безліч прикладів, виходячи з досвіду наших найближчих західних сусідів. Запровадження згаданих механізмів у контексті вступу до ЄС

практично за 3–4 роки змінювало обличчя країни, кожного її населеного пункту і давало потужний поштовх для національно-орієнтованого розвитку.

Держава, економіка якої формується на засадах усталеної Економічної Конституції, потребує на першому етапі поміркованого централізму, міцної державної влади, але принципово іншого типу, у фундаменті якого лежать принципи повного регіонального господарського розрахунку.

Вироблення ЕКУ, політична стратегія щодо її впровадження та механізму побудови національно-народної держави дають бачення реального і швидкого шляху виходу держави із бідності, відкривають перспективу утвердження української нації як рівноправного партнера в Європейській спільноті найбільш успішних і демократичних націй світу.

Хоча чинна Конституція України дозволяє здійснювати певні як політичні, так і економічні кроки до розбудови держави, стратегічна мета суспільства – побудова в умовах жорстокого глобалізованого світу в Україні держави зі стабільною економікою, сучасним високорозвиненим суспільством, конкурентоспроможним виробництвом, власною організацією захисту виробника і виробничника.

Практично це означає чітке формулювання національних інтересів України, розроблення досконалих організаційно-правових механізмів захисту вітчизняного виробництва та підприємницької діяльності та свідоме і послідовне їх обстоювання.

Населення усвідомлює, що найважливішою умовою забезпечення національних інтересів є збереження українською нацією у своїх руках за будь-яких обставин усіх важелів управління власною політикою, економікою, наукою, духовним розвитком, культурою, демографічними та міграційними процесами; недопущення будь-якого зовнішнього диктату. Порушення цієї умови практично призводить до втрати державою незалежності, а нація стає об'єктом експлуатації деструктивних сил, що у багатьох випадках має місце на даний час.

З вищезазначеного випливає, що процеси активізації побудови заможної і незалежної держави можливі тільки через відновлення контролю в повному обсязі з боку українського народу над означеними чинниками та процесами державотворення.

Зовнішня політика Української держави з нашої точки зору перебуває у стадії формування і полягає в тому, щоб увійти у світове співтовариство рівноправним партнером. У глобальних інтеграційних проектах можуть брати участь лише самодостатні сильні національні економіки.

Економічна політика загалом потребує суттєвого коригування з переорієнтацією на повний господарський регіональний розрахунок, про це вже згадували. Насправді причина в тому, що економіка України є пасивноінерційною, всі доходні частини бюджету не скеровуються на відтворення виробництва, а значною мірою перебувають у розпорядженні олігархічних угруповань, які використовують їх не за цільовим призначенням, а з популістською метою.

Основним джерелом доходів економічної і політичної влади олігархів є неоподаткована (прихована) через тіньові схеми значна частина доходу основних галузей національної економіки: української промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, банківської діяльності тощо.

З вищезазначеного доцільно вжити такі практичні дії:

По-перше, посилити державний контроль за функціонуванням стратегічних об'єктів економіки. Створити сприятливі умови для вільного розвитку підприємницької діяльності. Вжити заходи з протидії спробам приватизації олігархічними угрупованнями іноземного походження через механізми акціонування промислових підприємств (передавання в «тимчасове управління» і т.п.). Натомість передбачити створення національних концесій, консорціумів і т.п.

По-друге, посилити наповнення державного бюджету з додаткових джерел. На даний час не є доречним підвищення податків з малого і середнього бізнесу, у т.ч. і з великих підприємств, бо це поставить у скрутне становище їх багатотисячні трудові колективи.

В Україні реально існує економічний резерв, який може щонайменше в три рази збільшити державний бюджет і забезпечити високі соціальні стандарти захисту громадян. Економічний резерв знаходиться не лише у сфері виробництва і реалізації продукції, підвищенні податків на легальну економічну діяльність, а й у сфері руйнування схем, що дозволяють олігархічним групам уникати оподаткування.

Усім відомо, що надприбутки привласнюються через відпрацьовані різноманітні тіньові механізми в усіх галузях національного господарства. Найважливішими засобами їх попередження є облік усіх митних платежів, ліквідація контрабанди. Як відомо, ліквідація митних «вікон» може давати додатково до бюджету до 30 млрд. грн. (кожна олігархічна група в Україні має своє митне «вікно»).

Реалізація курсу на «муніципальну революцію», яку західні країни здійснили в два етапи (в 30-х і 80-х роках минулого століття), а зараз готуються до третього, повинна стати першочерговим завданням органів місцевого самоврядування. Сутність цієї революції полягає у радикальному і справедливому перерозподілі влади (майна, фінансів і повноважень) на користь територіальних громад. Це дасть можливість залучити до суспільного розвитку величезний людський та економічний потенціал.

Рішуче ставши на бік захисту інтересів підприємців, у т.ч. і з боку територіальних громад, проти свавілля бюрократії, викорінення у представників влади корупції байдужого ставлення до народних проблем, активно працюючи в органах самоорганізації населення, ми здобудемо величезну і реальну соціальну базу для подальшого руху до демократії, зробимо реальні кроки у напрямку розвитку національного народовладдя.

Таким чином, прогнозується до впровадження принципово нової для України політичної ідеології, що спирається на глибинні тисячолітні корені української нації, на уявлення українців про свободу і справедливість, на

відпрацюванні у сучасному світі найбільш досконалих механізмів управління розвитком суспільства XXI століття, які можуть бути закріплені в Економічній Конституції України.

Пропонований розділ книги, містить відповіді на багато запитань у цій сфері. Проте в організації підприємницької діяльності важливо навчитися користуватися тим матеріалом, який дають пропоновані видання у списку рекомендованої літератури.

Це не зовсім звичайний виклад матеріалу. Скажімо, ви не знайдете в першому розділі звичної характеристики предмета і методу науки. І це не випадково. Автор видання переконаний, що набагато краще ви зрозумієте, як формуються основи організації підприємницької діяльності, у т.ч. чим займається інституційна економіка і яким способом вона це робить, після того, як ознайомитеся з основними напрацюваннями інституційної економіки, тому що дуже важко пояснити, що і як бачить наука, поки ви не знаєте її результатів. Це пояснення видається вам непереконливим і, мало що зможе вам пояснити. Зате коли мова піде про інституційну економіку як про певну дослідницьку програму, про модель людини в інституційній економіці і про сфери успішного додатку інституційної економіки, ви зможете сприйняти це вже володіючи інструментами, напрацюваннями і результатами нашої науки. Тому найважливіше спочатку показати, чому і як інституційна економіка використовує спеціальні терміни й інструменти пізнання, такі, як правила або норми, інститут, трансакція, права власності. Виклад цих категорій відбувається одночасно з показом того, як вони працюють у дослідженні конкретних реальних процесів. Після того, як ви отримаєте мінімальний набір інструментів інституційного аналізу, ви можете краще зрозуміти, як інституційна економіка трактує альтернативні режими власності або як вона розуміє співвідношення ринку й організації, держави і анархії, послідовностей і механізмів інституційних змін, яким чином можна трактувати зв'язок економіки і права та способи злочинної поведінки (так само, як і способи їх припинення).

Ці основні визначення винесені в спеціальний словник (глосарій) для того, щоб ви володіли тією спеціальною мовою, яку сформувала інституційна економіка. Будь-яка наука формує свою спеціальну мову. І для того, щоб правильно і точно розуміти те, що вам хоче повідомити ця наука, важливо цією мовою володіти. Але мова науки – це ще не сама наука. Тому хотілося б застерегти вас від спроби вивчити інституційну економіку, читаючи тільки виділений текст. Це все одно що вивчати, скажімо, життя Бразилії шляхом читання російсько-португальського словника.

Наприклад, відкриття явища трансакційних витрат пов'язане з дуже давньою статтею Рональда Коуза про соціальні витрати, і ми, звичайно, вказуємо цю статтю в списку літератури до розділу. Проте зрозуміло, що сучасна інституційна економіка знає про трансакційні витрати, про їх класифікацію, про підходи до їх кількісного вимірювання значно більше, ніж було викладено у першій статті на цю тему, тому для того аби дати вам сучасне систематизоване розуміння цього, до глави наведено другий список літератури за сучасними джерелами. Ця література важлива не тільки для того, щоб вийшов нормально

оснащений університетський навчальний посібник, але і для того, щоб коли у вас виникне ширий інтерес до науки, що іменується інституційною економікою або новою інституційною економічною теорією, ви б знайшли спосіб задовольнити цей інтерес, розвинути свої знання чи почати свої дослідження в області інституційної економіки. Ми були б раді такому результату.

Усі ці та інші обставини зумовлюють необхідність розроблення й упровадження Економічної Конституції України, яка, ґрунтуючись на економічних закономірностях, регламентуватиме економічну діяльність національної економіки на мікро-, макро- і мезо- рівнях, галузей і регіонів. Віриться, що, власне, тоді у сільському господарстві реформи матимуть результат.

Таким чином, створюються передумови для стабільного розвитку держави, економіки, політичного спокою в Україні, зростання міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві, створення сприятливого клімату для залучення в національну економіку зарубіжних інвестицій.

Без сумніву, таку фундаментальну працю повинні виконати зацікавлені державні інституції, вона повинна мати законодавче провадження.

Наявність мети і бажання її досягнути робить наше життя більш осмисленим, а досконалість – програма досягнення цієї мети, забезпечує її реальність.

Трактуванням таланту її розроблення, основним лозунгом і принципом мають стати не лише гроші й час, а здібності їх ефективного використання на користь суспільства.

(Богдан Андрушків)

Перелік найважливіших соціальноекономічних проблем, на розв'язанні має зосередити увагу Лановецька районна рада на сучасному етапі

У сфері економіки:

- сприяти створенню умов, щоб праця мала зацікавлення, виробництво було ефективним, а продукція була конкурентоспроможною на внутрішньому і міжнародному ринках;
- забезпечити принцип, аби все, що, створюється, виробляється успішно споживалося в Україні та було конкурентним за кордоном;
- створити передумови відродження науки та впровадження наукових підходів до вирішення насущних проблем;
- ефективно використовувати трудові, природні, паливно-енергетичні, матеріальні, фінансові, земельні та інші ресурси;
- сприяти комплексному відродженню сільського господарства та родючості ланів;
- домагатися встановлення оптимальних податків для сільського виробника, які б залежали від кількості і якості землі й виконували стимулюючу функцію;
- попереджувати практику продажу продукції власного товаровиробника за демпінговими цінами чи її знищення та закупівлі такої ж продукції сумнівної якості за кордоном;
- домагатися зменшення обсягів навантаження на фонд оплати праці до 5% з відповідним збільшенням заробітної платні на суму пенсійних внесків;
- домагатися досконалості господарських механізмів і податкової політики з тим, щоб вони виконували стимулюючу функцію, а не експлуатаційно-руйнівну;

– досягти паритету цін в сільському господарстві та промисловості, будівництві та сфері обслуговування.

У гуманітарній сфері:

– сприяти відродженню авторитету національної науки, забезпечити її віддачу;

– сприяти розвитку талантів у всіх сферах суспільного життя;

– сприяти традиційній релігії при збереженні рівноправності всіх релігій і конфесій;

– запропонувати механізми зацікавленості в творчій праці, що створить передумови для повної зайнятості населення, посприє припиненню виїзду багатьох, в тому числі обдарованих і талановитих людей, за кордон;

– надавати всебічну фінансову підтримку для розвитку освіти, науки, культури, видавничої діяльності та інше.

У сфері соціального захисту жителів села:

– забезпечувати реалізацію конституційного права громадян на працю та її оплату;

– добиватися внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо встановлення розміру пенсій відповідно до трудового стажу та заробітку, стану здоров'я і віку;

– на основі повного регіонального госпрозрахунку радикально розширювати права і фінансові можливості міст, районів і сіл, бо саме там розв'язують питання соціально-економічного розвитку територій й інші людські проблеми;

– домагатися внесення законопроекту про надання статусу державного службовця певним категоріям працівників освіти, медицини та культури;

– передбачати поступове збільшення соціальної допомоги сім'ям з дітьми при народженні кожної наступної дитини до досягнення нею повноліття у розмірі величини прожиткового мінімуму на одну особу відповідно до соціальних і демографічних груп населення;

– передбачати поступове збільшення величини неоподаткованого мінімуму;

– передбачати поступове відновлення безплатного медичного

обслуговування для незахищених і малозабезпечених верств населення;

– передбачати поступове запровадження пільг для молодих людей, які розпочинають своє трудове життя; молодіжне безробіття недопустиме;

– передбачати поступове повернення соціально знедоленим громадянам втрачених заощаджень;

– добиватися поступового повернення від Росії компенсації збитків репресованим тоталітарним режимом;

– передбачати визнання вояків УПА воюючою стороною в роки Другої світової війни та відміни комуністичних свят, які запроваджені проросійськими політиками і суттєво впливають на формування національної свідомості.

У сфері політики та оборони:

- сприяти створенню престижу професії військового; професія захисника Вітчизни має стати однією з найавторитетніших;
- здійснювати демократичні зміни у кадровій політиці;
- сприяти формуванню уряду народної довіри;
- домагатися виведення військ іноземних держав з території України.

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Лановецької територіальної громади на 2018–2025 роки

I. Мета програми.

Основною метою програми соціально-економічного та культурного розвитку Ланівеччини є закріплення економічного зростання, розвитку виробничої соціальної інфраструктури, підтримки культурного потенціалу і національних традицій створення умов для сталого розвитку людських ресурсів на базі функціонування ефективної системи соціальних послуг для досягнення головної цілі, підвищення добробуту населення.

II. Основні завдання програми.

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Ланівеччини спрямована на збалансування економічного та соціального розвитку території сільської ради, ефективне використання природних, трудових, фінансових ресурсів на стабілізацію нарощування темпів у сферах матеріального виробництва.

III. Пріоритетні напрямки роботи в галузях благоустрою, культури, освіти та соціального захисту населення.

Благоустрій

З метою створення сприятливих умов життя територіальної громади Ланівеччини до 2025 року планується:

1. Провести будівництво системи каналізації та водогону Ланівеччини;
2. Провести поточний (планово-попереджувальний) ремонт вулиць;
3. Провести поточний ремонт тротуарів та асфальтованих площадок;
4. Провести поточний ремонт площадок біля пам'ятників;
5. Провести поточний ремонт доріг;
6. Провести роботу з розвитку водогону.
7. Здійснити сучасне обладнання ігрового дитячого майданчику.

8. Провести упорядкувальні роботи біля символічної могили воїнів, УПА.
9. Провести упорядкувальні роботи біля пам'ятника загиблим воїнамодносельчанам у Другій світовій війні.
10. Організувати системний централізований вивіз твердих побутових відходів.
11. Закрити місцевий полігон складування твердих побутових відходів.

Культура та освіта

1. Постійно зміцнювати матеріально-технічну базу закладів культури: школи, бібліотеки, клубу.
2. З метою популяризації народної творчості та популяризації аматорського мистецтва:
3. Провести ремонт кімнат та обладнати студію звукозапису.
4. Відремонтувати вхідні сходи до приміщення будинку культури.
5. Забезпечити харчування дітей на рівні санітарно обґрунтованих норм.
6. Провести благоустрій та обладнання ігровими спорудами шкільний спорт майданчик.
7. Встановити на території м. Ланівці пам'ятний знак: «Небесній сотні»

Соціальний захист

З метою створення умов для проживання на рівні Європейських соціальних стандартів, громадянам пенсійного віку, інвалідам, багатодітним сім'ям, сім'ям, що потрапили в складні життєві обставини, дітям взятим на соціальний супровід та іншим, проводити виплати матеріальної допомоги відповідно до розпоряджень сільського голови, рішень виконавчого комітету та сесій сільської ради.

Фінансування

Фінансування програми проводиться за рахунок сільського бюджету в межах фінансових забезпечень, залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також у формі благодійної допомоги та благодійних внесків.

Без сумніву, перелік проблем і завдання в основних сферах діяльності, на вирішенні і розв'язанні яких повинна зосередити свою увагу не може бути вичерпаним у цій книзі. Він потребує систематичного поповнення і удосконалення.

*Роздуми про справи
високодуховні наповнюють душу
благородними прагненнями,
спонукають до творення в ім'я
Господнє, в ім'я народу і своєї
Держави.
(Богдан Андрушків)*

Повний регіональний господарський розрахунок в Україні може випередити федералізацію як інструментарій сепаратистських намагань деструктивних сил

Результати досліджень, виконаних у попередніх розділах, показали, що господарсько-фінансова стабільність підприємства залежить від впливу ряду визначених чинників, серед яких, крім вище згаданих: рівень науково-технічного прогресу та виробництва продукції, структура господарської системи, господарський механізм і рівень використання трудових ресурсів, зовнішньоекономічні зв'язки та їх ефективність, продуктивність праці, матеріаловіддача предметів праці, амортизація основних засобів, оборотність оборотних засобів, кінцевий результат господарської діяльності, фінансовий стан і платоспроможність підприємства інше. Досягається цей рівень через формування та реалізацію погляду у перспективу, яка спрямована на покращення фінансового стану підприємства і забезпечення ринкової стійкості.

Для того, щоб стратегія підвищення господарсько-фінансової стабільності була більш надійною, необхідно пам'ятати, що чисто теоретичні засоби і викладки стабілізації виробничо-господарської та фінансової діяльності при недостатньому обґрунтуванні не завжди можуть дати очікувані результати. Тому при розробці і виборі оптимальних шляхів потрібне комбіноване вираховування дії всіх чинників.

Формування стратегії розвитку територіальної громади на основі зростання конкурентоспроможності промислових підприємств, вимагає розробки та впровадження алгоритму, який включає наступні етапи:

Перший етап. На підставі даних статистичної, фінансової і додаткових форм і видів звітності підприємства складається аналітичний баланс і визначаються вхідні дані для розрахунку показників (блок 1). Після цього здійснюється розрахунок коефіцієнтів, що характеризують господарсько-фінансовий стан підприємства за запропонованою методикою (блок 2). При цьому, залежно від напрямку та глибини здійснюваної оцінки, можуть розраховуватись як усі, так і окремі групи показників.

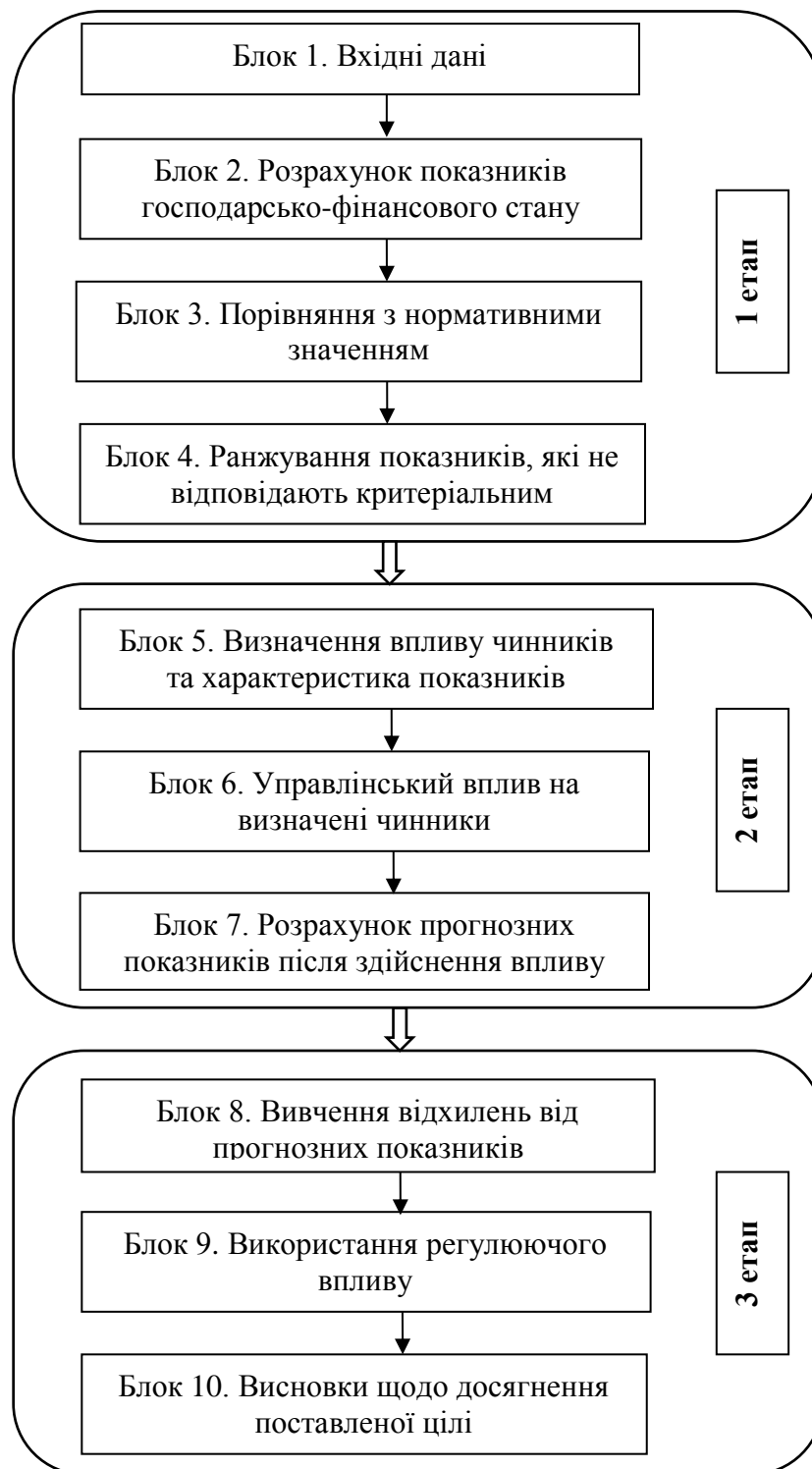

Рис. Алгоритм реалізації стратегії розвитку територіальної громади на основі зростання конкурентоспроможності промислових підприємств

Далі порівнюються розрахункові значення з нормативними значенням показників і вибираються ті показники, що знаходяться за допустимими межами (блоки 3). Відібрані показники ранжуються залежно від ступеня їх вагомості, виходячи з конкретної ситуації (блок 4).

Другий етап. Виділення чинників, які мають першочерговий вплив на

відібрані показники (блок 5). У разі позитивного вирішення проводиться розрахунок абсолютної величини вибраного фактору для показника, значення якого прирівнюється до нормативного та здійснюється управлінський вплив для вирівнювання відхилень (блок 6). На основі отриманих результатів здійснюється розрахунок прогнозних значень стану підприємства (блок 7).

Третій етап. Після проведення розрахунків вивчаються можливості виходу на розрахункові величини фактора у разі його відхилень (блок 8). У відповідності з отриманою розрахунковою величиною зовнішнього фактору здійснюється перерахування інших коефіцієнтів, в алгоритм розрахунку яких він входить. Величини розрахункових показників порівнюються з критичними, і робиться висновок про необхідність подальшого пошуку шляхів поліпшення господарсько-фінансової стабільності підприємства. Якщо проведені розрахунки не задовольняють умови поставленого завдання, необхідно розглянути наступний фактор впливу та здійснити регулюючий вплив (блоки 9, 10).

На цих розрахунках можуть базуватися висновки про господарсько-фінансову стабільність та намічається наступна стратегія дій.

Взагалі проблеми господарсько-фінансового оздоровлення й ефективного управління господарською і фінансовою стабільністю стоять перед багатьма сучасними українськими підприємствами і потребують оперативного вирішення. Для розгляду даних проблем на прикладі підприємства, ми пропонуємо розробити і впровадити фінансову стратегію підвищення фінансової та господарської стійкості. У попередніх пунктах ми розглянули етапи процесу формування погляду у перспективу і розробили алгоритм визначення впливу окремих чинників на фінансову стійкість. Використаємо їх при розробці погляду у перспективу для конкретного підприємства.

Основною складовою стратегічного управління для підприємств є системні управлінські рішення спрямовані на підвищення стабільності господарсько-фінансового стану підприємства. Це і є стратегічною метою. Стратегічну мету підприємства у сфері стабілізації економіки потрібно структурувати, тобто подати у вигляді підцілей нижчих рівнів, досягнення яких сприятиме досягненню стратегічної мети. Цілями другого тактичного рівня для комбінату на даний момент часу є:

- усунення неплатоспроможності підприємства;
- відновлення фінансової стійкості підприємства;
- зміна чи корегування фінансової погляду у перспективу з метою підвищення ефективності господарської діяльності та прискорення економічного росту.

Нами пропонується ієрархія цілей у вигляді «дерева цілей». Зобразимо «дерево цілей» для підприємств, використовуючи обрані переліки цілей.

Усунення неплатоспроможності можливе за рахунок досягнення оперативних цілей третього рівня:

- зменшення суми поточних зовнішніх фінансових зобов'язань підприємства;
- зменшення суми поточних внутрішніх фінансових зобов'язань

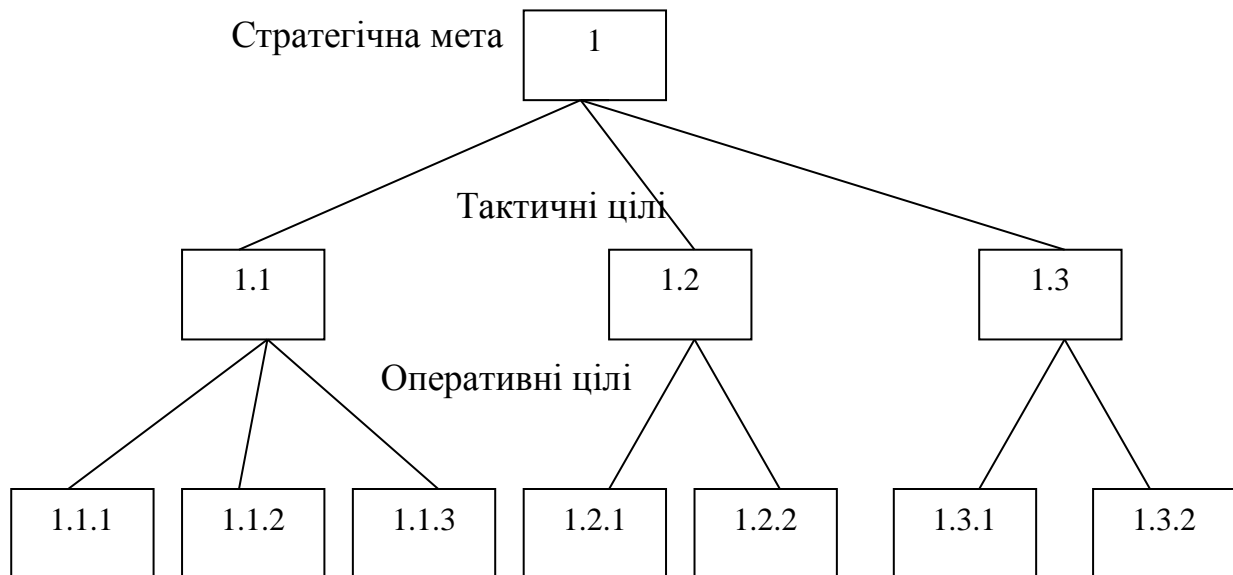
підприємства;

- збільшення впливу на вищезначені чинники росту виробничо-господарських показників та величини грошових активів, які забезпечують покриття поточних зобов'язань.

Відновлення фінансової стійкості підприємства можливе за умови досягнення таких оперативних цілей:

- збільшення обсягу позитивного грошового потоку (перевищення розміру надходжень над розміром витрат);

- зниження обсягу споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді.

Пояснення умовних позначень: 1 – зміцнення господарсько-фінансової стабільності підприємства; 1.1 – усунення неплатоспроможності підприємства; 1.2 – відновлення фінансової стійкості підприємства; 1.3 – зміна чи корегування фінансової погляду у перспективу з метою підвищення ефективності господарської діяльності та прискорення економічного росту; 1.1.1 – зменшення поточних зовнішніх фінансових зобов'язань підприємств; 1.1.2 – зменшення поточних внутрішніх фінансових зобов'язань підприємств; 1.1.3 – збільшення за рахунок впливу на вищезначені чинники росту виробничо-господарських показників та величини грошових активів, які забезпечують покриття поточних зобов'язань; 1.2.1 – збільшення обсягу позитивного грошового потоку; 1.2.2 – зниження обсягів споживання інвестиційних ресурсів підприємства у поточному періоді; 1.3.1 – збільшення темпів приросту обсягів реалізації продукції; 1.3.2 – перегляд окремих напрямів фінансової погляду у перспективу підприємства.

Рис. «Дерево цілей» погляду у перспективу управління господарсько-фінансовою стабільністю підприємств в умовах госпрозрахунку ОТГ

Зміна фінансової погляду у перспективу з метою прискорення економічного росту підприємства залежить від досягнення багатьох господарських цілей:

- збільшення темпів приросту обсягів реалізації продукції;
- перегляд окремих напрямів господарської погляду у перспективу підприємства.

Для того, щоб в майбутньому уникати появи прострочених зобов'язань,

дебіторською заборгованістю потрібно управляти. Управління дебіторською заборгованістю на комбінаті повинно здійснюватися у трьох напрямках:

1. Розробка кредитних стандартів (кому і в яких випадках потрібно надавати відстрочку платежів. Підприємство надаватиме відстрочку платежів лише постійним клієнтам, якщо є гарантії щодо оплати);

2. Визначення кредитних умов (на який термін і за яких умов надається відстрочка платежів. Підприємство надає відстрочку платежів на термін до 3 місяців; якщо велика партія покупки (більше 500 тон), то відстрочка надається на термін до 1 року;

3. Розробка корекційної політики (тобто яким чином будуть вилучатися борги у клієнтів).

Зважаючи на наявні значні розміри простроченої дебіторської заборгованості, при розробці погляду у перспективу підвищення господарсько-фінансової стабільності потрібно звернути увагу саме на корекційну політику.

Також потрібно розробити і впровадити заходи, спрямовані на прискорення обороту дебіторської заборгованості. До цих заходів можна віднести:

1. Вибір ділових партнерів і оптимальної схеми взаємовідносин з ними. Сюди можна включити оцінку ділової репутації, масштабу і ступеня впливу потенційних і вже існуючих партнерів, можливих наслідків від їх зміни, оцінку умов, у яких ці партнери працюють, пропозиції по оптимізації взаємовідносин з партнерами, ведення чіткої і детальної дебіторської бухгалтерії по рахунках клієнтів;

2. Використання фінансових інструментів та інститутів: продаж боргів факторинговим компаніям, використання в розрахунках векселів і казначейських зобов'язань, індосаменту, що їх передоручає, акредитивної оплати і передоплати.

У практиці українських підприємств використання фінансових інструментів для приведення господарського механізму у дію, (за винятком передоплати, в окремих випадках векселів, акредитиву) не є поширеним, оскільки немає відповідного законодавства, нормативної бази, не створено механізму використання цих інструментів.

Розробка і впровадження перерахованих заходів не є дорогими, але є дієвими. Робота з дебіторами, диференційований підхід до кожного партнера, як правило, дає результати у справі сплати заборгованих сум. Наприклад, ці заходи дозволять вилучити прострочену дебіторську заборгованість протягом двох років рівними частинами, створить передумови в майбутньому не допускати її появи, а також зменшити тривалість обороту заборгованості на 10 днів (з 60 до 50 днів). Крім того, внесення платежів вчасно, у розмірі, що на невелику суму перевищує платежі згідно з розрахунком, дозволить зменшити дебіторську заборгованість бюджету з податкових розрахунків. Це призведе до збільшення платіжних можливостей самого комбінату.

Крім того, виробничі потужності, як правило, використовуються на 75 %. Тому можна реалізувати, або здати в оренду (лізинг) частину основних фондів, зокрема обладнання, комп'ютери, автомобілі. Можна здавати в оренду виробничі та складські приміщення. Такі заходи не змінять структури капіталу,

проте дозволять зменшити відсоток амортизації у структурі собівартості продукції, а отже, і собівартість та дадуть змогу за рахунок вільних потужностей одержати додаткові грошові надходження на поточний рахунок (наприклад, лише оренда виробничих і складських приміщень дозволить щомісяця отримувати додатково 5 тис. грн. доходу).

Тимчасовим заходом підвищення господарської і фінансової стабільності комбінату може бути використання банківських позик. Однак банківські кредити комплексно не вирішують проблем підприємства, а лише зволікають у часі їх розв'язання.

Крім заходів, які спрямовані на зміну структури обігових коштів в бік збільшення платіжних засобів, потрібно більше уваги звертати на управління грошовими коштами. Управління грошовими коштами полягає в управлінні фінансами підприємства таким чином, щоб у кожний момент часу дотримувався платіжний баланс, тобто прихід грошей на рахунки підприємства компенсував їх відтік у зв'язку з необхідністю платежів. Для цього потрібно скласти графік договорів, фінансовий план, баланс готівки, у яких надходження засобів ув'язується з їх виплатою. Як наслідок – усі платежі будуть вноситися вчасно і в сумі, що дорівнює розрахунковій величині.

При управлінні грошовими засобами необхідно пам'ятати про «правило великого пальця». Згідно цього правила, 1/5 частина обігових засобів комбінату повинна знаходитися в найбільш ліквідній формі, тобто у вигляді готівки. Якщо ця величина нижча норми, то постає проблема поточної неплатоспроможності підприємства, якщо більша за норму – то потрібно вкласти надлишок коштів у короткострокові фінансові активи.

Нарешті слід зосередити увагу на можливості загального докорінного підвищення ефективності роботи підприємств в умовах повного регіонального господарського розрахунку. Це стосується підвищення рентабельності та якості продукції, впровадження нової техніки і технології, реорганізації виробництва і управління.

Науковці, економісти України стурбовані соціально – економічною ситуацією у нашій державі, яка в силу революційно-протестних процесів, не щоденно, а погодинно усугубляється. Виробництво зупинено, середній бізнес задіяний до акцій протесту, ігнорує відчислення до бюджету, падає вартість гривни. Як стало відомо, колишній Президент з своєю «ефективною» командою одностумців, залишили державну казну пустою... Народним протестом скористалися наші «доброзичливці» з Москви і цинічно та вульгарно ввели свої війська в Кримський півострів...таким чином посиливши серед мирного населення морально-психологічну кризу. Перелік негативних наслідків революційних процесів можна було б продовжувати.

Аналізуючи стан економіки недалекого минулого, наукові та газетні статті, з цієї тематики, вивчаючи хід перебудовчих процесів, маємо підстави зробити висновок – теорія криз успішно розвивається і доповнюється на Українській експериментальній базі. Вивчення проблематики та громадської думки у цій сфері серед пересічних громадян Академіями економічних наук та соціального управління встановлено що розвиток виробництва, на даному етапі,

характеризується не лише відомими етапами: гальмування, спаду, рецесії, та кризи, а і новими термінами серед яких: регрес, деградація і ...колапс. Про це науковці писали ще до 2000 року що дуже жорстоко підтвердилося у даний час.

Відомо, що в кризових протистояннях особлива вага належить використанню знань у цій сфері. Виявленню напрямів щодо їх застосування і забезпечення ефективності кінцевих результатів, на які впливають не лише закони і закономірності, а і формальні, довільні чинники в тому числі хитрість, підступність... віроломство тощо. Завдяки їм одні учасники кризи (конфлікту) гинуть, інші на цьому «благодатному» ґрунті успішно розвиваються чи розквітають.

В їх основі лежать кризи взаємовідносин, які по суті породжують вищезгаданий багаточисельний, феноменальний перелік різновидів цього негативного явища, яке, між іншим, не загублено в текстах багатьох книг серед яких і духовно-релігійного спрямування, при тому різного віросповідання. Власне, Біблія закликає до віри, любові, взаємотерпіння, взаємопрощення. Виконання Заповідей Божих без всякого сумніву можуть сприяти налагодженню взаємовідносин, як у міждержавному, так і внутрідержавному середовищі, пом'якшенню «ударів» всіх кризових проявів у всіх сферах суспільного життя. У нашій державі питання ідейно-виховного характеру залишились за полем зору урядовців.

Як відомо, стратегічною метою нашого народу є побудова в умовах жорстокого глобалізованого світу держави з стабільною економікою, сучасним високорозвиненим суспільством, конкурентоспроможним виробництвом, власною організацією захисту виробника і виробничника.

Практично це означає не лише чітке формулювання національних інтересів України, розробку досконалих організаційно-правових механізмів їх захисту, а і свідоме та послідовне обстоювання їх шляхом впровадження антикризових заходів.

Таким чином, у відповідності до існуючої теорії криз на даний час доцільна розробка та впровадження принципово нової для України політичної ідеології, що спирається на глибинні тисячолітні корені української нації, на уявлення українців про свободу і справедливість, а також на відпрацюванні у сучасному світі найбільш досконалих механізмів управління розвитком суспільства XXI століття.

Тим часом, без аналітичних розрахунків, без цифрових, особливо чутливих пристроїв видно і зрозуміло що економіка України категорично зупинилася і для приведення її в активну фазу у майбутньому потрібно буде не мало зусиль і часу. Кожен з пересічних громадян глибоко розуміє що ці та інші обставини ставлять під загрозу економічну та політичну незалежність нашої держави.

Аполітичним, але не байдужим до свого майбутнього громадянам України, не байдужим до того, що відбувається в нашій країні, кожній пересічній людині цікаво, чому мовчить наша наука. Відповідь одна, тому що вона була зігнорована попередньою державною владою, принижена заробітною платою ін. Мабуть

через те, на даний час, в державі немає науково обґрунтованих планів соціально-економічного розвитку держави на поточний момент та тривалу перспективу.

Академіями економічних наук та соціального управління зроблено спроби організувати соціо-економічний рух: «Схід – Захід об'єднання та порозуміння за ради перспективного розвитку України» який ставить собі за мету:- сприяння стабілізації соціо-економічної ситуації у державі;

- розробка шляхів і методів виходу з економічної та політичної криз на поточний момент та перспективу;
- удосконалення господарських механізмів підприємств та функціонування Національної економіки;
- допомога у виробленні політичних рішень;
- обґрунтування інвестиційних проектів;
- вироблення стратегії зовнішньо-економічної діяльності підприємств і т.п.

Тим часом багато політиків свідомо ігноруючи соціально-економічну ситуацію, в боротьбі за портфелі і посади за своє благополуччя активно використовують всі праведні і не праведні методи чим ефективно посилюють і без того надзвичайно напружену революційно-протестну ситуацію. Багато з них використовуючи загострення економічних протиріч, пропонують впровадження федерального устрою держави що, як відомо, використовується сепаратистами. Одночасно науковцями з самого початку державної незалежності пропонувався науково обґрунтований повний регіональний господарський розрахунок, який, без політичної підготовки в рамках унітарної держави розв'язує руки для впровадження творчих ідей підприємливих людей. По те у свій час інформувалися НАН України та КМУ.

Нині потрібно знову ж таки, власне науковцям, попрацювати над виправленням морально-психологічної ситуації.

Пересічний громадянин замість того щоб працювати в своє задоволення і заробляти гроші дивиться денно і нічно по телевізору на сотні тисяч тих, що місяцями спочатку мирно протестували на площах і майданах України за Європейський вибір. На тих, хто психологічно не витримавши віроломства влади повстали і пішли з дерев'яними кілками під кулі, на смерть за ради справедливості. Не залишилося осторонь цих процесів і свідоме майбутніх коровопротит і духовенство.

Звернення з цих міркувань до колишнього Президента, як до набожної людини, що ходить у церкву і пам'ятає елементарні заповіді Божі, з просьбою відмовитися від агресивного і хитромудро-дипломатичного вирішення державних і політичних проблем, відмежування відпровокативних дій правоохоронних органів, жорстоких, так званих з плеча рішень, які привели до ускладнення загальнодержавної соціально-економічної ситуації і взаємовідносин не лише з Європою, Америкою, але і...з «братньою» Росією.

Немає ніякого поступу і у соціальній та мистецько-виховній царині. Україноненависники-провокатори під різними в т.ч. і ворожими прапорами

гірше загарбників демонструють зневагу до мови, до державної атрибутики, до людей української національності. Наприклад, в Криму, окремі особини, наче середньовічні людолови закликають полювати та вбивати тих, хто розмовляє українською. Ще один «активіст» майдану у підтримку Президента в Києві закликав біля українського дому: «Давіть їх надо как гнід...». Якщо він мав на увазі владу – то повинен відповідати за законом, якщо мав на увазі народ, то йому місце якщо не в тюрмі, то десь далеко за Уралом. Так чи інакше в цих обставинах засвітилося істинне обличчя сепаратистів.

На даний час ніби все заспокоїлося.

У після революційний період, влада знову гарячково здійснює не завжди науково обґрунтовані реформи. Наприклад підбір кадрів на провідні державні посади відбувається не за професійними якостями, а за вимогою громади, що послаблює відповідальність за прорахунки. Не визначено важливість та послідовність проведення реформаційних змін. Знову ж таки не має зрозумілих науково-технічних програм розвитку національної економіки, регіонів та галузей.

Тому за переконанням АЕНУ, АСУ на даний час надзвичайно актуальними є:

1. Проблема реформування органів влади; усунення дублюючих ланок на загальнодержавному та регіональному рівні. Наприклад, об'єднання функцій облдержадміністрацій та обласних рад в Обласну раду з єдиним виконавчим апаратом могло б дати не лише економію коштів на утримання численного управлінського апарату, а і посилення відповідальності за кінцеві результати діяльності регіональних органів. Впровадження такого заходу було б зрозумілим населенню.

2. Перепідпорядкування правоохоронних органів за певними функціями місцевим органам влади як це мало місце в посттоталітарний період.

3. Невідкладно переглянути виборче законодавство з тим щоб не лише скоротити чисельність депутатів, а і підвищити їх компетенцію. Вибори повинні забезпечити участь у роботі законодавчого органу представників обох статей (на практиці реалізація гендерної політика), різних верств населення. Повинен бути присутній віковий ценз ін.

4. Відмінити Закони України які суперечать демократичним принципам управління. Удосконалити Закони про місцеве самоврядування усунувши моменти що спричиняють протистояння між владами ін.

5. Для реалізації пропозицій з означеної проблематики, впровадження новітніх принципів кадрової політики та організації участі в управлінні державою та регіонами доцільно створити громадські ради майдану чи ради старійшин в регіонах у які увійшли б авторитетні представники від духовенства, науки, громадських та політичних формувань ін.

Виходячи з вище означеного нами запропоновано керівникам регіональних центрів АЕНУ, дійсним членам академії з залученням широкого кола науковців невідкладно обговорити запропоновану тематику і на наступні збори підготувати службові записки з пропозиціями щодо їх вирішення.

Систематизований матеріал з їх врахуванням буде скерований на адресу Уряду України та Президії НАН України.

Будьмо свідками нашого буремного часу і гордімося тим, що протестуючі мирними та безалкогольними засобами і шляхами забезпечують порядок у столиці. Попереджують мародерство. Адже відомо що правоохоронці в супереч здоровому глузду, щоб посіяти серед людей страх, у цивільній формі з використанням серед молодих людей наркотиків, провокували серед населення погроми, викрадення людей, підпали автомобілів і т.п.

Громадяни України розуміють все. Знають від кого всі не порядки виходять і готові у цей період Великого Посту пробачити організаторам безчинств. Уступіть і змініть думку суспільства, поверніть його на сучасні Європейські рейки і ви станете миротворцями в історії України. Устами матерів, що стояли на колінах перед правоохоронцями, устами дітей і студентів, устами інвалідів, пенсіонерів і всіх людей доброї волі, устами поранених та загинувших на майдані народ молиться за те, щоб Росія вивела війська з Криму.

Ми знаємо, що цей широко захватний смертоносний комбайн керований агресорами з півночі не перебирає і будь кому можна потрапити під його гострі сегменти. Народна мудрість каже: «За одного битого двох не битих дають». Людство пам'ятає. не багато випадків коли лідери держави прозрівши, не йшли тупо до гробу дорогою кривавих диктаторів, а піднімалися до рівня святих визволителів.

Народ, що у свій час на референдумі майже одностайно проголосував за державну незалежність, народ, який співає що раз гімн України, хто її прославляє нині і по всяк час гучно на вулицях, не може бути зламаним навіть тоді, коли влада, що не правдою прийшла до керма хотіла повести її у чужоземні сутінки і там погубити!

*Охайне житло, благоустроєні вулиці,
зі смаком облаштоване озеленення населеного пункту
засвідчує не лише високі смаки його жителів,
а й рівень культури і гуманістичну ментальність народу*

*(Із висловлювань Богдана
Андрушківа)*

ЧАСТИНА ІІІ

Фотоекскурс у благоустрій та етно-природниче лоно Лановеччини

- Витвори місцевого зодчества (індивідуальне будівництво та благоустрій вулиць у фотографіях);
- Духовні традиції у житті;
- Гостям Ланівців про краєзнавчі можливості Тернопілля.

Житлове будівництво і благоустрій Лановеччини у світлинах

Справді світлина (фотографія) – феномен людської думки, втіленої у практику за відкриттям нашого земляка Івана Пулюя, що із Гусятинщини на початку позаминулого століття отримав поширення у цілому світі і на даний час став доступним у різних формах кожній людині, навіть малим дітям. Фотоапарати є різні – число не перелічити. Найбільш досконалі – цифрові. Науково-технічний прогрес дозволяє робити миттєві фото, зберігати їх на різних електронних носіях, передавати по електронній пошті на величезні відстані за долю секунди. Під час фотографування, буквально на зображенні, можна клієнта причесати, підголити, омолодити і т. д., і т. п.

Колись до фотографії готувались всією родиною завчасу. Приїзд у село фотографа, а це, як правило, було у неділю, ставало подією. На подвір'я до того, хто його запрошував, сходились сусіди і загалом всі цікаві. Як правило, він привозив із собою фотографії з попереднього замовлення. Знімки передавали з рук в руки, обережно тримаючи карточку за краї, щоб, не дай Бог, не заплямити, не пом'яти. За свій вік запам'ятали власне таку історію фотографії. Немає у теперішніх наших сучасників часу сидіти і переглядати їх навіть у недільні години. Та інколи нападає настальгічний момент і ми сідаємо за робочого стола та вдивляємося у своє минуле, яке вже ніколи не повернеш.

Шановний читачу, давай і ми з тобою поринемо в минувшину та сьогодення **Ланівці**, у їх природничий світ, в історією краю, яку ми мали можливість побачити і познайомитись з його красивими, добрими і багатими душею людьми.

Передати у фотографіях всю красу, духовність та силу того чи іншого храму, Святого місця не просто, а то й неможливо. Однак ми спробуємо здійснити фотоекскурс в усі сфери суспільного життя, до святинь, в які знову і знову кличуть до себе кожного, хто побував у ній бодай один раз, передати читачеві хоч крихти того цілого панорамного полотна, яке манить кожного, і знову настирливо кличе туди, де панує душевний спокій і Божа Благодать.

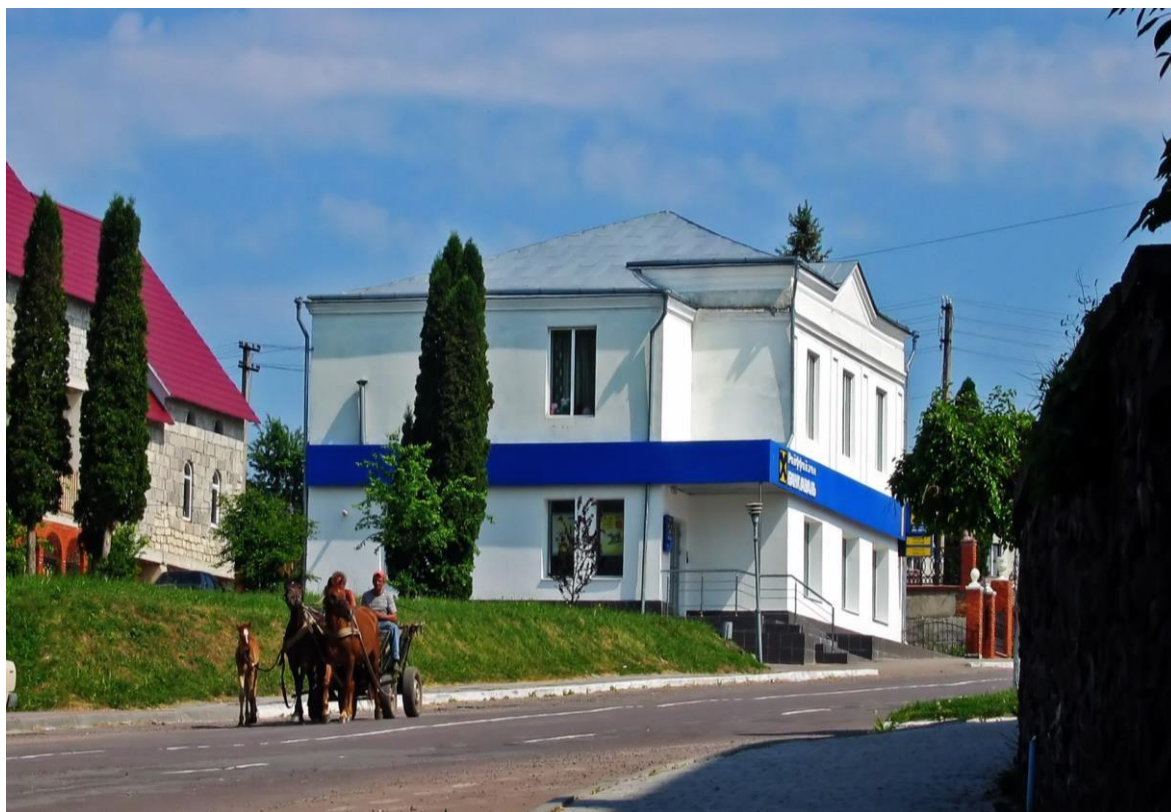
**Витвори Лановецького зодчества
(індивідуальне будівництво і благоустрій)**

Польська віза – Ланівці

Лановецький ставочок, місце відпочинку людей

Споруда банку

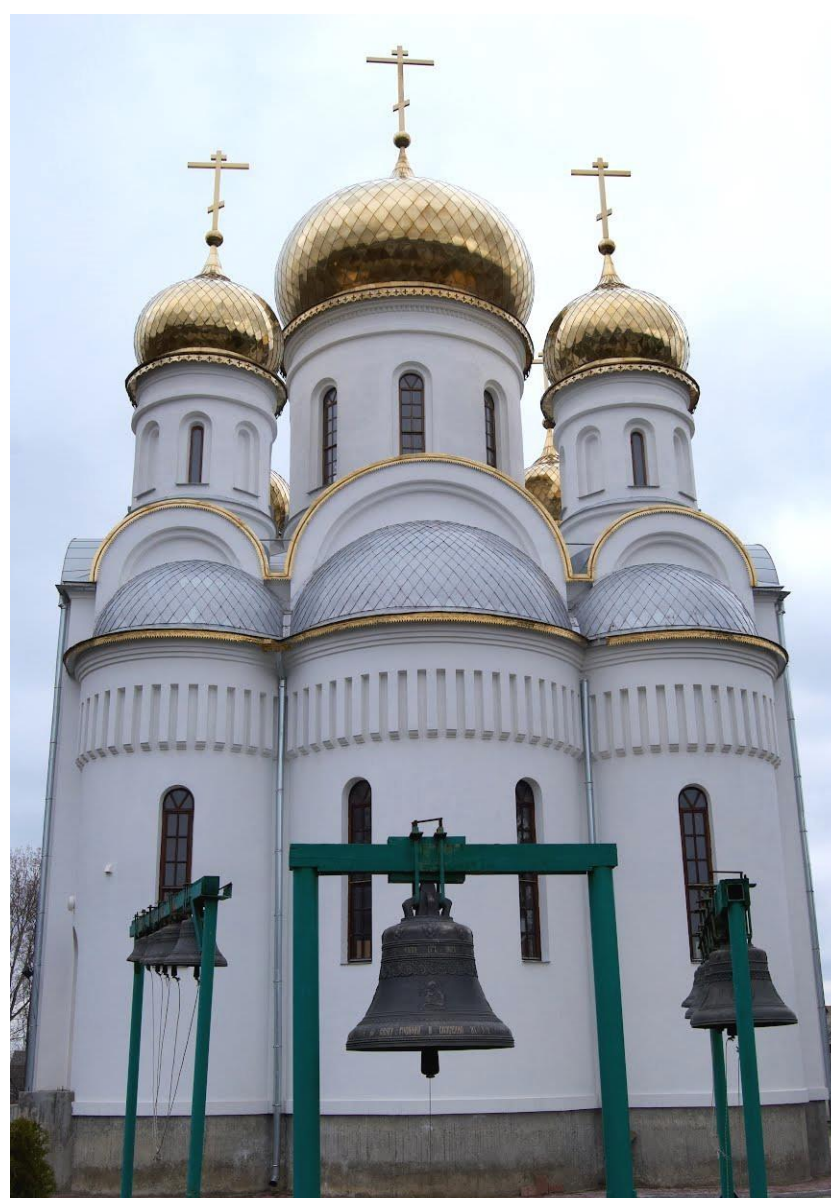
Ланівецька загальноосвітня школа

Пам'ятник Володимирі Великому

Пам'ятний знак «Борцям за волю України»

Храми в с.с. Бережанка і Татаринці

Заправочна станція при в'їзді у Ланівці

На світлині – будинок побуту в Ланівцях

Продається господарство в с. Борщів

Залізнична станція с. Березжанка

Більше 150 рідкісних видів і різновидів дерев та кущів ростуть у зооботанічному саду в Ланівцях. Одначе це унікальне місце площею 10 га просто зникає.

Ресторан «Світлана»

Ресторан «Русь»

*Зона відпочинку: Хоч і не Крим, але пляж для відпочинку чудовий
Захід сонця в Україні та Ланівцях*

*Реклама не реклама, а справжня гордість за
наш край обумовлюють написання цього
розділу книги. Його феноменальність
виправдовує цей крок
А на духовних крилах росте життєва
сила....
(Автор невідомий)*

Шановним гостям Лановеччини корисно знати краєзнавчі

можливості Тернопілля

(Найбільш загальні довідкові дані)

Тернопільська область розташована на заході України, займає західну частину Подільської височини. Середня висота над рівнем моря – 326 м. Площа області складає 13,8 тис м², що становить 2,3% території України. Протяжність з півночі на південь – 190 км, а з заходу на схід – 103 км. Клімат помірно континентальний. Середня температура найтеплішого місяця (липня) становить +18° ... +19°С, а найхолоднішого (січня) – –4,5° ... – 5,5°С. Більша частина території лежить у вологій, помірно теплій агрокліматичній зоні лісостепу.

Тернопільська область крім Лановеччини має 17 районів, 16 міст, 19 містечок, 517 сільських рад та 1017 сіл. Населення області складає 1175,5 тис чоловік (2,26% чисельності населення України). Місто Тернопіль розташоване на р. Серет. Воно є адміністративним, економічним і культурним центром Тернопільської області та однойменного району.

Уперше Тернопіль згадується у грамоті короля Польського і великого князя Литовського Сигізмунда I від 1540 року, в якій каштеляну Краківському, великому коронному гетьманові Яну Тарнавському надавалося право на володіння територією майбутнього міста та його околиць, а також спорудження замку над річкою Серет в урочищі Сопільче (Топільче) Тербовлянського повіту. Він мав охороняти південно-східні кордони королівства від нападу кримських татар. Місто звільнялося від податків та інших повинностей на п'ятнадцять років. Замок був заснований приблизно тоді ж, коли князь Дмитро (Байда) Вишневецький з цією ж метою заклав на Малій Хортиці Запорізьку Січ – колиску українського козацтва.

Загалом приємно, що нинішнє керівництво Тернопільщини проявляє турботу не лише про збереження пам'яток історії, культури, але й про їх

примноження. Це продиктовано прагненням розвивати туризм у нашому краї. А успішне вирішення цієї проблеми надає широкі можливості для залучення в економіку області додаткових внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Наше видання не ставить собі за мету продемонструвати інвестиційну привабливість туризму в регіоні, проте буде не зайвим нагадати читачам про деякі духовні та історико-культурні пам'ятки нашого краю.

Довідково: Територією області протікає 1650 річок, 1542 з них належать до басейну Дністра, їх довжина становить 5385 км. До басейну Прип'яті належить 108 річок довжиною 630 км. В області розвідано і використовуються лікувальні мінеральні води декількох різновидностей: типу «Нафтуса», сульфідні, високої мінералізації.

Ресурси мінеральних вод складають:

- типу «Нафтуса» – 650 м³ за добу;
- сульфідні – 689 м³ за добу;
- бромні – 67 м³ за добу.

На базі джерел «Нафтусі» побудовано санаторії «Збруч» і «Медобори», водолікарню у містечку Гусятин.

Серед корисних копалин області провідне місце належить природним будівельним матеріалам і сировині для їх виробництва. Це вапняки, мергель, гіпс, піски, гравійно-галеїнікові матеріали. Крім цього, є поклади торфу, бурого вугілля, мінеральних вод і лікувальних грязей. Вапняки наявні в усіх частинах області. Мергель поширений в західних районах – Бережанському та Зборівському. Доломіти наявні в Монастириському районі. Поклади крейди розташовані в північній частині області – Кременецькому, Шумському та

Лановецькому районах. Поклади гіпсу зосереджені у південній частині – в Чортківському, Монастириському, Буцацькому, Заліщицькому та Борщівському районах.

З паливних ресурсів є невеликі поклади бурого вугілля, які не розробляються, та 87 невеликих родовищ торфу.

Великим скарбом області є її ліси, площа яких складає 177 тис га. Тут ростуть дуб, сосна, смерека, граб, береза.

У промисловості налічується майже 500 підприємства, частка яких до недавня була з державною формою власності складає 29%.

До недавнього часу галузева структура промислового виробництва в області мала такий вигляд:

- харчова промисловість – 55,8%;
- машинобудування та металообробка – 15,7%;
- легка промисловість – 10,5%;
- борошно-круп'яна – 6,1%;
- деревообробна промисловість – 1,4%;
- промисловість будівельних матеріалів – 3,3%;
- інші галузі – 7,2%.

У промисловості зосереджено потужності по виробництву:

- 150 млн. кв. м бавовняних тканин на рік;
- сільськогосподарських машин на 72 млн грн. на рік;
- світлотехнічного обладнання на 21 млн грн. на рік;
- 35 тис тонн цукру за добу;
- 169 тонн м'яса в зміну;
- 50 тонн масла в зміну;
- 108 млн ум. банок плодоовочевих консервів на рік;
- 6,6 млн галонів спирту на рік;
- 320 млн штук умовної цегли на рік.

Однак ці потужності в даний час використовуються лише частково.

Область вважається районом з розвиненим сільським господарством. Земельний фонд становить 1482,4 тис га, що складає 76,6% від усіх земель, з них рілля – 891 тис га або 64,6% від загального фонду.

У громадському секторі під зерновими культурами зайнято 44% орних земель. Цей показник залишається стабільним протягом тривалого часу. Важливою технічною культурою є цукровий буряк, посівні площі якого складають 82 тис га. Найнижчу питому вагу займають овочеві культури (0,4%) і картопля (0,9%).

Область має розвинену транспортну інфраструктуру. Перевезення вантажів і пасажирів здійснюється залізничним, автомобільним, і авіаційним транспортом. Довжина мережі залізниць складає 571,5 км, їх щільність на 1000 кв. км. території – 377,2 км (по Україні – 247 км).

Сучасними засобами комунікації місто зв'язане з усіма країнами світу.

Підприємства області мають широкі зв'язки з 11 країнами СНД, 23 країнами Європи, 4 країнами Азії, 4 країнами Америки, у тому числі зі США і з Австралією. На території області діють і створюються спільні підприємства за участю підприємців європейських країн, Австралії, країн СНД.

На межі 18–19 століть на території колишнього Тернопільського воєводства нараховувалося тільки 6 підприємств з числом працюючих до 100 чоловік на кожному. Третина працездатного населення була частково безробітна. Згідно з офіційними даними в нашому краї нараховувалось майже 50 тисяч безземельних і малоземельних селянських господарств.

Не випадково, що з цих причин з Тернопільщини емігрувало за океан декілька сот тисяч бідняків.

Багатою є древня історія Тернопільщини, прадавньої слов'янської землі, яка колись належала до Тербовельського і Шумського, а пізніше – ГалицькоВолинського князівства. У часи ординської навали тут вперше був перерваний переможний шлях Батия, який не зумів зломити опір захисників Кременця.

Тернополяни брали участь у визвольній війні 1648–1654 років проти польського поневолення. У серпні 1649 року, після однієї з найбільших битв, у Зборові був підписаний відомий Зборівський договір, що вперше засвідчував державність України. Наш Тернопільський край пам'ятає відважних керівників

селянських повстань, народних месників Северина Наливайка, Олексу Довбуша, Устима Кармелюка, засновника Запорізької Січі, уродженця Тернопільщини, Байду - Вишневецького.

Тернопільщина дала світові чимало видатних людей. Імена багатьох із них за тоталітарного режиму були під забороною і лише кілька років тому стали широко відомими на батьківщині.

Серед них класики української літератури Богдан Лепкий; Улас Самчук, роман якого «Волинь» був висунутий на здобуття Нобелівської премії; лауреат цієї премії єврейський письменник Шмуель Агнон. Добре відомі письменники Володимир Гжицький, Юліан Опільський, Борис Харчук; один з найвидатніших фольклористів Володимир Гнатюк; літературознавці Василь Сімович і Кирило Студинський; реформатор українського театрального мистецтва, славетний Лесь Курбас; одна з найкращих співачок світу Соломія Крушельницька, яка підкорила оперні сцени світу; драматичні актори Мар'ян

Крушельницький і Катерина Рубчакова; видатні художники Михайло Бойчук,

Олена Кульчицька, Михайло Паращук, Антон Манастирський. З Тернопільщини вийшли також видатні громадські і політичні діячі Ярослав Стецько та отець Степан Качала, Патріарх Української Греко-Католицької Церкви Кардинал Йосиф Сліпий.

Але не тільки вони прославили наш край. Вихідці з Тернополя внесли великий вклад і в поступ світової науки й техніки. Ми по праву пишаємося нашим земляком Іваном Пулюєм – видатним вченим-фізиком, який очолював Празький університет і організував тут кафедру електротехніки. Ще за 14 років до Вільгельма Рентгена Іван Пулюй сконструював свою фосфорорисцентну лампу та апаратуру виявлення X-променів і видав публікації, які незаперечно засвідчують пріоритет українського вченого у відкритті та тлумаченні фізики цих променів, названих рентгенівськими. Іван Пулюй удосконалив технологію виготовлення електричної лампочки Едісона і налагодив її масове виробництво, дослідив неонове світло, поліпшив конструкцію телефонних станцій і апаратів. Під його науковим керівництвом запущено в дію першу в Європі електростанцію в Празі.

Ми по праву пишаємося також Олександром Смакулою, засновником та багаторічним керівником найпотужнішої в світі лабораторії фізики кристалів у США, вченими-фізиками Зеноном Храпливим та Володимиром Кучером, математиками Мироном Зарицьким, Володимиром Левицьким, Миколою Чайковським, вченим біохіміком, першим міністром охорони здоров'я АвстроУгорщини І. Я. Горбачевським.

Серед відомих сучасників – уродженець Тернопільщини, директор міжнародного інституту менеджменту в Швейцарії Богдан Гаврилишин, колишні працівники апарату Адміністрації Президента, Кабінету Міністрів та Верховної Ради України Орест Матвіїшин, Орест Микуляк, неодноразовий депутат ВРУ, академік НАН України Ігор Юхновський та Мар'ян Долішній,

колишні міністри освіти та народного господарства України Михайло Згуровський та Павло Гайдуцький, генерал-полковник В. Петриківський, поет

Степан Галябарда, перший ректор МІМу Богдан Будзан... та багато інших, які нині об'єдналися у «Тернопільське земляцтво» у Києві – столиці нашої держави.

Нині в області проводиться велика робота для увічнення пам'яті наших видатних земляків і відкриття пам'ятників та меморіальних, музеїв і музейних кімнат, присвячених їхньому життю і творчості.

На долю нашого краю випали тяжкі випробування, викликані Другою світовою війною. Люди пам'ятають злочини НКВС, які були особливо жорстокими.

Тернополяни мужньо боролися за свою свободу, життя і гідність проти нацистських та більшовицьких окупантів.

Війна принесла незліченні біди, загинуло більше чверті мільйона жителів області. Загальні збитки, завдані області, нараховували понад 9 млрд. карбованців.

Сьогодні в області працює більше 130 тисяч спеціалістів з вищою і середньою спеціальною освітою. Працює 906 загальноосвітніх шкіл, 38 професійно-технічних і середніх спеціальних закладів, в яких навчається понад 190 тисяч молодих людей. У педагогічному, медичному, економічному, технічному університетах, та десятиох приватних інститутах отримують освіти близько 20–25 тисяч студентів.

Тернопільщина – край цікавий і з рекреаційної точки зору. Майже через всю область від Заліщиків і старовинного Кременця до Гусятина пролягло мальовниче пасмо гір під назвою «Медобори», з неповторною альпійською флорою.

У Борщівському районі розташовані найбільші в світі гіпсові печери та другі за величиною карстові. В усій Україні відомі Гермаківський та Хоростківський дендропарки.

Майже у кожному місті і містечку є старовинні фортеці і замки. А Почаївська лавра завжди була місцем паломництва не тільки православних віруючих, а й туристів з усіх куточків планети.

Особливою популярністю користується чудотворна Зарваниця, де розміщена чудотворна Ікона Матері Божої, цілюще джерело, Хресна дорога і Храми Божі.

Духовні святині:

- Почаївський Свято-Успенський монастирський комплекс.
- Зарваницький Марійський духовний греко-католицький центр.
- Цілющі джерела та монастирський комплекс на Божій горі Кременецького району, озеро святої Анни.
- Святе джерело та Хресна дорога у с. Острові Тернопільського району.
- Монастир отців Василіан у Бучачі.
- Капличка та цілюще джерело у с. Озерній Зборівського району.

Хресна дорога, яку збудували місцеві парафіяни та умільці з обласного центру, веде до чудодійного Острівського джерела.

Скульптурно-архітектурний комплекс Тернопільської духовної семінарії імені Патріарха Йосифа Сліпого

Загалом у кожному районі Тернопільщини зареєстровано 5–7 цілющих джерел, освячених і декоративно оформлених. Вода у більшості з них є мінеральною і має лікувальні властивості.

Природничий дивокрай:

- Природний заповідник «Медобори»;
- Хоростківський дендропарк Гусятинського району;
- Гермаківський дендропарк Борщівського району;
- Бережанський лісопарк;
- Кременецький лісопарк;
- Паркові масиви Тернополя і Тернопільського району;
- Оздоровчий комплекс «Лісовий» у с. Скоморохи Бучацького району;
- Дністровський каньйон Заліщицького району;
- Кривченські гіпсові та карстові печери на Борщівщині;
- Збаразький державний історико-архітектурний заповідник.

Промовляє історія фортечними мурами:

- Бережанський історико-архітектурний заповідник;
- Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник;
- Фортечні укріплення древнього міста Червонограда та величний водоспад у природному заповіднику с. Ниркова Заліщицького району;
- Замок Дмитра Вишневецького (Байди) – засновника Запорізької Січі у містечку Вишнівці Збаразького району;
- Фортечні укріплення на Замковій горі у Кременці
- Білий берег – велична могила та пам'ятні знаки загиблим козакам у національно-визвольній війні у Зборові;
- Фортечні споруди та укріплення у районних центрах і містечках Бережани, Бучач, Збараж, Залізці, Кременець, Тереховля, Скалат, Скала-Подільська – всього 36 об'єктів.

Загальнодержавні та відомчі музеї:

- Тернопільський обласний краєзнавчий музей;
- Тернопільський обласний художній музей;
- Музеї тернопільських національних економічного та технічного університетів;

- Історико-краєзнавчий музей Ярослава Стецька з кімнатою у с. Великому Глибочку;
- Музей Леся Курбаса у м. Скалаті;
- Музей Остапа Маковея у м. Заліщиках;
- Музей Уласа Самчука в с. Тилявці Шумського району;
- Музей Соломії Крушельницької у с. Білій Тернопільського району;
- Зборівський краєзнавчий музей «Зборівська битва»;
- Краєзнавчі музеї у районних центрах і містечках;
- Обласний комунальний етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у с. Велеснові Монастириського району;
- Музей братів Лепких у с. Жукові Бережанського району;
- Музей-садиба Йосифа Сліпого у с. Заздрості Тербовлянського району;
- Музей-садиба Романа Купчинського у с. Розгадові Зборівського району;
- Історико-меморіальний музей політв'язнів та репресованих у Тернополі;
- Бережанський музей книги;
- Літературно-меморіальний музей Юліуша Словацького у Кременці;
- Музей «Молотківська трагедія» у с. Молоткові Ланівецького району;
- Громадський музей воїнам Української повстанської армії у с. Антонівцях Шумського району;
- Громадський музей Іванни Блажкевич у с. Купчинцях Козівського району (громадський музей);
- Громадський музей засобів управління та економічної літератури тоталітарного періоду при ТНТУ ім. Івана Пулюя

Безперечно, оприлюднений тут перелік не відображає повною мірою духовне, природниче та історичне багатство краю. Водночас маємо надію, що він принесе користь допитливим туристам-мандрівникам.

Разом з тим, нам хотілось би привернути увагу і до винятково високодуховних прикладів творчості. Зокрема, гостям Мшанця і Тернополля рекомендуємо подивитися зразки:

- 14 полотен Хресної дороги Ісуса Христа, вишитих подружжям Ярославою та Олегом Ликтеями з Тернополя з нагоди десятої річниці Незалежності України;
- вишивки майстрині Віри Фещук із села Залісців Шумського району, що від природи позбавлена рук, а вишиває пальцями ніг;
- картини художника Андрія Боярина, який скований недугою, і малює, подорожуючи на візку;
- всесвітньо відому пересувну виставку скульптора по дереву Володимира Лупійчука «Козацькій славі пісню співаймо»;
- оригінальні витвори складувної, фарфорової та електротехнічної промисловості.

Тож, після відвідування Ланівеччини поспішайте у цікаву мандрівку незвичайно чарівним краєм невичерпної духовності, багатої історії і невимовної природної краси.

Наша розповідь про Ланівці та мальовниче Тернопілля була б далеко неповною, якби ми бодай штрихом не торкнулися курортних можливостей області.

Погляньте довкола, яка благодать оточує Вас! Радує душу, серце і око чудовий ландшафт, що змінюється за вікном автобуса чи автомобіля упродовж мандрівки нашим краєм. Зверніть увагу на своєрідність пейзажів лісостепу. У цій зоні більш ніж на сотню кілометрів пролягає горбистий (заввишки 350–400 м) ланцюг Товтр завширшки 2–6 км, а подекуди і більше. З обох боків головної гряди, наче варта, височать самотні горби з гострими скелястими вершинами та пологими схилами.

Природа щедро наділила Подільські Товтри, Поліські заплави, Галицьке Прикарпаття красою. Їх у давні часи покривали густі діброви із сонячними полянами, зарослями різних трав, наповненими п'янким ароматом нектару. Очевидно, багатство медоносних рослин і дало підставу нашим предкам назвати цей край милозвучним українським словом – Медобори.

Учені стверджують: Медобори – унікальний геолого-ботанічний пам'ятник, який не має аналогів у нашій країні, тому за рішенням уряду України тут створений державний природний заповідник загальнодержавного значення справжню комору медоносних, плодово-ягідних і лікарських рослин. На їх околицях ростуть ожини, малини, суниці, різноманітні гриби. На узліссях трапляються зарості глоду, терну, горицвіту, калини, а в долинах – цілющих звіробою, чебрецю весняного тощо. Не дивно, що й тепер у Медоборах бджільництво – одна з перспективних галузей сільського господарства. Подільські Товтри позитивно впливають на формування навколишнього клімату. Висота гряди, її розміщення щодо напряму домінуючих вітрів, наявність лісів створюють тут сприятливі для людини мікрокліматичні умови, позначаються на кількості опадів і температурному режимі. Клімат краю помірно континентальний, проте вологіший, ніж у східних областях країни. У середньому за рік тут випадає 600–680 мм опадів. Велика кількість їх припадає на теплу пору року. Середня річна температура повітря становить +7°.

Одне слово, приїжджайте у Ланівеччину на Тернопілля. Тут, крім господарського досвіду, крім новонароджених і дбайливо доглянутих багатівікових святинь, історичних пам'яток є ще багато чого, на що можна подивитися.

*Кінець, ділу вінець, а у вінця немає кінця.
Без належних висновків за результатами діяльності
неможливо будувати перспективу, планувати майбутнє.
(Богдан Андрушків)*

Післямова або висновки за результатами соціально-економічного та гуманітарно- культурологічного дослідження

От і завершено, шановний читачу, нашу подорож до Лановець, на прикладі яких автори роблять спробу узагальнити досвід вирішення економічних та соціально-політичних і культурних проблем розвитку району в умовах суспільних трансформацій. Виконано це у контексті вшанування, як кажуть, безпосередньо на місцях українських старовинних і народження нових святинь і традицій. Читачеві представлено короткі природно-географічні, історико-культурні та економічні відомості про Ланівеччину, зображено село, населений пункт не лише як господарський механізм, а й як духовне серце древньої Галицької землі, наведено легенди, молитви, поезії.

Книга насичена історичними відступами, легендами статистичним матеріалом, довідками, схемами, фотоілюстраціями, фотодокументами тощо. Внесено пропозиції з активізації соціально-економічного розвитку села.

У цьому творі ми вели нашу мову не лише про ці аспекти нашого суспільного життя, а й про організацію підприємницької діяльності, яку хотіли розглянути з інноваційно-логістичних позицій.

Таким чином у роботі в контексті якості життя, під якою пропонується розуміти не лише певний рівень споживання матеріальних та духовних благ, розвиток сфери освіти, культури, медичного обслуговування, безпечної екології, а й надійне та якісне комунально-побутове обслуговування жителів села.

Визначено основні напрями і шляхи підвищення якості обслуговування, вдосконалення його організаційно-економічного механізму у контексті підвищення рівня якості життя, на основі системи аналізу, контролю, прогнозування, інформатизації як складової системи попередження зловживань у виробничій діяльності, непевних розрахунково-фінансових ситуацій, посилення його надійності обслуговування в умовах суспільних трансформацій. Під якістю комунально-побутового обслуговування населення пропонується розуміти рівень забезпечення на обслуговуваній території продукцією і послугами, роботами комунально-побутових підприємств порівняно зі встановленими вимогами до їх виробництва, на основі високого рівня кваліфікації їх виконавців, застосування засобів механізації, хімізації і автоматизації технологічних процесів, з урахуванням специфіки діяльності підприємства і чинників, що впливають на якість і ефективність продукції, робіт і послуг, незалежно від галузевої приналежності споживачів.

Загалом дослідження дало авторам змогу зробити такі обґрунтовані висновки:

1. Дослідження соціально-економічного та гуманітарнокультурологічного розвитку адміністративного району в контексті інноваційного ланцюга: «держава – обслуговуючі галузі, підприємства – споживачі послуг», проблем його функціонування в умовах становлення національної економіки який трансформується в новітній зворотній інноваційний ланцюг: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», мають винятково важливе теоретичне і практичне значення.

На основі відтворювального підходу, узагальнення досягнень науки та господарської практики в пошуку шляхів підвищення якості життя населення, їх наприклад комунально-побутового обслуговування встановлено що найважливішими характеристиками є:

а) «Своєчасність обслуговування». Беруться до уваги в першу чергу своєчасність обслуговування підрозділом населення, підприємств, установ, організацій відповідно до встановленого нормативу і супутня якості робіт, регулярність обслуговування устаткування, яким користуються під час виконання завдань.

б) «Якісне виконання технологічних операцій». Під цим слід розуміти відповідність якості продукції, виготовленої обслуговуючим підрозділом, встановленим стандартам і якісне виконання інших замовлень відповідно до технології, нормативно-технічної документації (НТД), а також якісне обслуговування засобів праці обслуговуючого персоналу.

в) «Повнота і комплексність виконання замовлень». У даному випадку слід враховувати виконання замовлень з використанням функціонуючих на підприємстві видів обслуговування, якнайповнішої номенклатури послуг, – найбільш комплексного обслуговування.

г) «Естетика і культура обслуговування». Мається на увазі відсутність скарг на культуру обслуговування, стан елементів благополуччя, естетичне оформлення і зміст засобів, предметів праці тощо.

2. Подальше дослідження соціально-економічного та гуманітарнокультурологічного розвитку району, якості життя сільських жителів, суті управління якістю комунально-побутового обслуговування передбачає класифікаційну характеристику його різновидів. Розроблена методика їх класифікації за встановленими ознаками, дає змогу не тільки повніше охарактеризувати непевність у всіх її проявах, а й виявити чинники, які впливають на неї, а також визначити роль та місце кожного з них у загальній системі. Це створює передумови для ефективного застосування економічних, соціально-психологічних й адміністративно-розпорядчих методів управління якістю праці, і таким чином забезпечить ефективність соціально-економічного розвитку району, надійність обслуговування ін.

3. Власне науково обґрунтований організаційно-економічний механізм забезпечить його успішність у контексті інноваційного ланцюга: «держава – обслуговуючі галузі, підприємства – споживачі послуг», в умовах становлення національної економіки, який трансформується в новітній зворотній

інноваційний ланцюг: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», мають винятково важливе теоретичне і практичне значення.

Однією з важливих умов виходу району з соціально-економічної кризи на шлях стійкого економічного зростання та підвищення якості комунально-побутового обслуговування. Визначення управління має базуватися на уточнених визначеннях економічної сутності цього явища та врахуванні підприємницьких інтересів і особливостей функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

4. У процесі вирішення цих проблем виділяють два етапи: підготовчий та основний.

5. Аналіз у виробничих економічних процесах має три рівні: 1) прогностичний; 2) діагностичний; 3) предметний. Оцінка рівня побудована на поетапному розрахунку показників, що його характеризують. Перший етап полягає в оцінці його рівня в окремих макроекономічних процесах; другий етап передбачає отримання комплексної оцінки за сукупністю процесів, які аналізують; третій етап – урахування впливу основних чинників на рівень непевності; четвертий етап – отримання інтегральної оцінки рівня непевності у виробничих соціально-економічних та обслуговуючих процесах.

6. На прикладі районних виконавчих адміністративних структур дано пропозиції щодо управління якістю життя та обслуговування сільських жителів, яка має три підсистеми: 1) економічного регулювання; 2) планування; 3) інформатизації. Підсистема економічного регулювання в регіоні базується на плануванні державного регулювання на основі розроблення регіональних планів та програм. Підсистема охоплює всі види діяльності в контексті інноваційного ланцюга: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства» – засобами зворотного зв'язку виявляють факти неякісного обслуговування. Установлено, що для підвищення надійності її функціонування та організації системи управління необхідно зосередити увагу насамперед на вдосконаленні процесів обслуговування.

7. Функціонування підсистеми інформатизації в контексті інноваційного ланцюга: «держава – обслуговуючі галузі, підприємства – споживачі послуг» в умовах становлення національної економіки який знову ж таки трансформується в новітній інноваційний ланцюг: «ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства», передбачає створення Центру експертизи надійності для надання кваліфікованих консультаційних послуг із питань оцінки та управління якістю життя та доступність інформаційної бази для пом'якшення впливу невизначеності на економічні процеси.

8. У контексті інноваційного ланцюга: ефективне підприємство (господарське формування) – успішний регіон (територіальна одиниця) – стабільна національна економіка – сталий розвиток суспільства:

– визначено шляхи вдосконалення формування й використання ресурсів, у тому числі засобами контролю, комунікативного забезпечення та посилення відповідальності за ефективність і підвищення якості комунально-побутового обслуговування сільських жителів.

У роздумах над темою автори звернулися до публікацій відомих економістів, філософів, письменників, психоаналітиків, зробив спробу отримати пояснення причин виникнення в нашій державі та безпосередньо на селі економічного застою, інших соціальних потрясінь. На прикладі українського села, на тлі його нинішніх суспільних відносин показано, як забезпечити організаційний процес розвитку підприємницької діяльності на селі. Підкріплено ці виклади необхідними схемами. Представлено розширений список літератури, необхідної для розв'язання тих чи інших питань підприємницької діяльності. Більшість явищ справді пояснюються з інноваційно-логістичних позицій.

Необхідно сказати, що нині немає ні орієнтирів, ні досконалих програм і це має пояснення. Про це йтиметься трохи нижче.

Треба відзначити, що деякі національно-патріотичні, політичні формування мають конкретні погляди щодо майбутнього розвитку України, які з комплексним використанням означених вище рекомендацій можуть дати ефективні результати, особливо у сфері підприємницької діяльності. Скажімо, заслуговують на увагу і користуються популярністю серед більшості нашого населення програми, які б визначали основні цілі суспільства та шляхи їх досягнення, серед яких організація підприємницької діяльності.

Другою визначальною проблемою є те, що в основу українського державотворення з самого початку були закладені й узаконені як пріоритетні, не розроблені на власному досвіді, а запозичені доктрини (соціал-демократія, лібералізм, громадянське суспільство, космополітизм, капіталістичний ринок тощо), не ідея державності української нації, не українська національна ідея. А доки не буде розв'язане головне політичне завдання народу – створення української національної держави – доти, як показує наша і світова практика, є і буде проблематичним розв'язання винятково на користь народу всіх інших, у т.ч. підприємницьких, економічних, соціальних, аграрних, культурологічних, правових та інших проблем.

Третя проблема – народ та, в багатьох випадках, підприємництво цілковито узалежнені від держави, часто – від конкретного чиновника; воля народу не стала визначальним фактором, а сам він – головним суб'єктом державної підприємницької політики; не випрацьований надійний та ефективний механізм взаємодії народу, підприємництва і влади, впливу громади на владу; відсутня методика надійного контролю громади за діяльністю своїх обранців і посадових осіб; є невідкладна потреба у створенні всеохоплюючої системи українського національного народовладдя – передусім через значне розширення сфери виборності в державному та місцевому управлінні.

Проте і влада, і різні опозиційні сили старанно уникають цієї проблематики, а суспільству вже більше двадцять років пропонують що завгодно, тільки не розв'язання цих доленосних проблем. Через те в у цьому виданні приділено увагу і цій проблематиці.

В Україні боротьба за владу ще не стала боротьбою за Україну – за відродження економіки, розвиток і добробут української нації, за її самоутвердження в усіх без винятку царинах життя, в т.ч. і підприємницькій сфері, за державне гарантування її гідного майбутнього.

Пройдений час переконливо довів, що без науково обґрунтованої програми українського національного державотворення, без Економічної Конституції України, впровадження повного регіонального господарського розрахунку ні наявність привабливих лідерів, ні ентузіазм мільйонів українських патріотів не приведуть до зміни системи державотворення, зміцнення економіки, законодавчої та судової практики і політики виконавчої влади на користь суспільства, нації, України.

Періодично влада пропонує конституційні зміни в політичній системі, які для народу, власне, нічого не змінюють і ніяк не впливають на сутність і характер діяльності влади, а «опозиція» взагалі нічого не пропонує, крім, звичайно, особи того чи іншого лідера.

У цій ситуації окремі політики звертаються до українського суспільства з викликами покінчити зі «ставкою» винятково на особу. Безідейні вибори – неперспективні, шкідливі і згубні для України. Голосувати треба не стільки «за когось», а передусім – «за щось»: за програму творення власної української національної держави із системою реального національного народовладдя та організацією підприємницької діяльності.

Боротьба «проти» не може відкрити перед Україною ніяких перспектив. Безпринципні блокування з явними чи уявними ворогами української державності та незалежності не можуть змінити на краще долю народу.

Необхідно константувати, що патріотичний табір не має свого власного політичного представництва: партії, вступивши в обидва «опозиційні» блоки, по суті, відмовилися від реалізації через них своїх програм, а лідери цих блоків уперто не вводять у свої програми рятівних і доленосних для народу ідей національного державотворення, створення умов для розвитку підприємницької діяльності, своєю безідейною боротьбою за владу тільки відволікають українців від боротьби за національну державу і національне народовладдя та нав'язують національно-патріотичному табору політику лібералізму, вигідну всім, окрім українців.

На часі негайне створення коаліції чи блоку національно-патріотичних об'єднань для пропагування та реалізації науково обґрунтованої програми розвитку підприємницької діяльності в контексті національного державотворення; для перетворення майбутніх президентських і парламентських виборів із суто кон'юнктурної боротьби за владу в доленосну боротьбу за національну державу; для формування всенародного руху за реалізацію цих завдань під прапором української національної ідеї.

Спостерігаючи згубність для української нації політики нинішньої влади і цілковиту політичну неспроможність нинішньої кон'юнктурно-безідейної імітації-«опозиції»; враховуючи наростаючі процеси зубожіння народу, наш найвищий національний обов'язок – культивування та реалізація української національної ідеї, ідеї державного самоутвердження української нації, створення української національної держави із дієвою системою українського національного народовладдя, яке сприятиме розвитку підприємницької діяльності.

Встановлено що підприємницька ідея – як економічна формула, яка виводиться не тільки з актуальних проблем суспільства, а й з постійних інтересів народу, спрямовує його на найбільш загальну, головну і визначальну проблему, від розв'язання якої залежить і розв'язання поточних проблем, і здійснення всіх прагнень та задумів народу, і саме його буття в часі. Ключ до розв'язання на користь народу всіх українських підприємницьких проблем один: створення української національної держави з незалежною економікою, регламентованою Економічною Конституцією України.

І доки український народ не розв'яже своєї головної проблеми – не створить власної національної держави, не узаконить свого права творити державу, формувати і контролювати владу, – доти жодна його проблема – соціальна, економічна, гуманітарна, культурологічна тощо так і не буде розв'язана на його користь.

Наше двоєдине завдання – провести якісні, докорінні перетворення в інтересах розвитку українського підприємництва на селі, але при цьому не послабити і не поставити під загрозу саме існування української державності. Зробити це цілком реально через поєднання державотворчих зусиль українського політикуму та народу, об'єднаних українською національною ідеєю.

Наша духовна історія разом з державою як і економіка також переживають період відродження, а тому кожен рядок, кожна сторінка повинні бути бережливо відмиті від бруду тоталітаризму і своєю чистотою правдиво надихати кожного на творення в ім'я майбутнього України.

Десь рік чи два тому по телебаченню промайнуло повідомлення: низове козацтво Півдня і Сходу України вирішило мобілізувати свої сили для боротьби... з – ким би ви подумали? – з уніатами, які, у свою чергу, прагнучи об'єднання вселенської церкви, завжди прагнули єднання з великою Україною.

Уже більше двадцяти років у нашій вільній державі сакраментально звучать запитання: «Чому у нас виникають конфлікти і протиріччя в релігії та політиці? Хто нас об'єднає? Коли ж прийде цей месія?» Ті, хто так ревно ратує за об'єднання, чомусь не бачать, що нас не потрібно об'єднувати. Усім нам необхідно звільнитися від психологічних комплексів меншовартості, нецілісності та застерегти тих, хто нас роз'єднує, тих, хто свідомо чи несвідомо постійно з жалем торочить про відмінності між Сходом і Заходом, між грекокатоликами і православними, між лівими і правими. Сьогодні вони перші сіють розбрат між нами.

Народ, що не прагне єднання, незалежності та духовного очищення, вважають не гідним держави. Багатовікова історія на багатьох прикладах переконливо підтверджує це. Сьогодні ми єдиний український народ, цілісна держава з єдиною загальнодержавною метою. Розбіжності у нас можуть бути лише в методах і способах досягнення такої мети. Хто цього не розуміє, свідомо чи несвідомо працює проти держави.

Сьогодні необхідно спробувати спільно вишукувати правильний напрям нашого поступу, будувати дорогу, на якій не було б тісно нікому, а не потрапляти черговий раз в тупець.

Кажемо «будувати» тому, що довгі роки в нашій державі не було такої дороги, а якщо й була, то тепер вона штучно завалена розмаїтим ідеологічним мотлохом, сміттям і таким камінням, об яке всі ми будемо ще довго спотикатися і набивати собі гулі. Поет Іван Чудик колись написав:

*Час вимагає гострих дій, Час вимагає волі.
Готує ворог-лиходій
Для нас ганебні ролі...*

Не будемо заглиблюватися у філософію та роздуми: хто і що для нас готує і наскільки гострими повинні бути наші дії. Давайте поміркуємо, що робимо, аби ця дорога була широкою і світлою. Будьмо щирими до кінця та зізнаймося, що багато хто думає: у мене свій шлях до Бога, ви спотикайтеся, а я знаю свою, окрему, чисту стежечку. Думаю, це справа совісті кожного, а в державі і в державних органах функції повинні бути трішки інші. Держава має вишукати спільний напрямок для всіх та будувати широкий шлях до злагоди.

Даремно хтось вважає, що церква реально відділена від держави. Якщо церковні чи культові споруди тимчасово перебувають у її власності, значить уже є зв'язок, і цей зв'язок не випадковий. Держава через нього повинна запобігти загостренню міжконфесійних протиріч. Потрібно визнати, що не завжди вона вміло їх розв'язувала і тому не досягла значних позитивних результатів. Водночас, незважаючи на всі інциденти останнього періоду, нам, у певній мірі, усе-таки вдається знаходити порозуміння. Духовність – справа делікатна, індивідуальна. Тут не можна допускати поспішності. У правовій, цивілізованій, демократичній державі повинні добре співіснувати громадяни всіх віросповідань, які не ставлять за мету у тій чи іншій формі підірвати державність, які не діють на шкоду суспільству. Суспільству дуже шкодить міжконфесійна боротьба. У родині не буде спокою, якщо в хаті ворогують єдинокровні брати.

Під час однієї зустрічі довелося стати свідком цікавої дискусії. Православні, які дорікали іншим православним за розкольництво та доводили, що тільки вони можуть побудувати незалежну державу, чомусь не могли пояснити: чому в жовтні 1996 року на соборі православних церков у Константинополі, ложа для представників самостійної незалежної держави України та її Церкви пустувала... Якщо хочемо продемонструвати перед світом,

що ми існуємо, чому не проявили ініціативи, наполегливості у цьому випадку? Адже церква, як продемонстрував похорон патріарха всієї України-Русі Володимира, відокремлена від держави, і не просто відокремлена, але, мабуть, хтось ще й хоче викопати таку глибоку канаву між державою і віруючими, щоб ніхто не переступив її. Невже і ми з вами станемо підручними чи, висловлюючись мовою давніх великодержавників, «пособниками» в реалізації брудних задумів?

Дуже хотілося б, щоб це було випадковістю чи, у крайньому разі, інерцією дрібних душею та обмежених розумом людей. Однак метод і почерк нам давно знайомі: сіяти недовіру до існуючої влади, розпалювати протистояння між віруючими і політиками, підривати віру у поліпшення становища. Слід сказати: що на цьому полі посіяли, тепер – збираємо. Ненависті і злоби більше, ніж любові, амбіцій більше, ніж здорового глузду. Плітки – замість об'єктивної інформації, агресія і погрози – замість терпіння та прощення. Тепер запитаймо себе – чи богоугодна ця справа? Виникає й інше запитання: кому ця ситуація вигідна?

Згадаймо, що дарували новонародженому Ісусу Христу наші предки: золото, ладан, смирну – силу влади, покору і любов. Ішли вони пішки до нашого Спасителя за небесною зорею, далеко на чужину, щоб цим засвідчити свій світлий розум, високу свідомість, міцну волю.

Вірю і переконаний: третє тисячоліття стане тисячоліттям порозуміння, злагоди і творення на благо нашої держави.

Нагадаймо: ваші нащадки будуть повноцінними українцями, гордими і гідними своєї держави, і їм буде соромно, що дехто з їхніх предків відмовлявся від Богом даної свободи та волів бути холуєм. Кажуть, на могилі Івана Мазепи була така епітафія:

*Прости нам, батьку,
Що вміємо ставити хрести у житті,
Прости нам, батьку,
Що в неволі воліємо жити...*

Дай нам, Боже, сили і розуму подолати всі протиріччя, усунути все каміння, що дбайливо розкладали російські та інші недоброзичливці на нашій світлій дорозі до Віри, Любові і Свободи. Сподіваємося, що науковопубліцистичний нарис: «Соціально-економічні та гуманітарно-культурологічні традиції розвитку села в регіональних, самоврядних умовах», яка на прикладі Ланівецької районної ради демонструє вміння вирішувати складні господарські проблеми, забезпечити висхідний розвиток села в умовах трансформаційної економіки допоможе кожному оптимістичніше, з глибокою мудрістю сприймати труднощі нашого складного і неспокійного часу, вселить віру в успішність розвитку українського села в умовах нашої молоді держави.

Список використаної краєзнавчої літератури

1. Андрушків Б. М. Гріхи наші. – Тернопіль: Лілея, 1997. – 144 с.
2. Андрушків Б. М. Некрополі Тернопільщини. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 97 с.
3. Андрушків Б. М. Хліб для розуму. – Тернопіль: Мальви, 1996. – 100 с.
4. Андрушків Б. Екологічне благополуччя та благоустрій населених пунктів – запорука здоров'я людини. – Тернопіль: Лілея, 1996. – 175 с.
5. Андрушків Б. Зарваниця – святиня землі української. – Тернопіль: Підручники & посібники, 2000. – 192 с.
6. Андрушків Б. На вістрі соціальної напруги. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 48 с.
7. Андрушків Б. Некрополі Тернопільщини, або Про що розповідають мовчазні могили. – Тернопіль: Підручники & посібники, 1998. – 96 с.
8. Андрушків Б. «О прекрасні дива твої, Україно...!»
9. Андрушків Б. Про що співає на історичних вітрах ковила сивих козацьких могил. – Тернопіль: Джура, 1999. – 84 с.
10. Андрушків Б., Сорока П. По той бік безодні. – Тернопіль: Підручники & посібники, 1997.
11. Андрушків Б. М. «Тернистими стежками». – Тернопіль: Підручники і посібники. 1998. – 197 с.
12. Андрушків Б.М. «Невигойний біль». – Тернопіль: Підручники і посібники. 1998. – 127 с.
13. Андрушків Б.М. та ін. «Як народжуються святині». – Тернопіль: «Тернограф», 2007. – 256 с.
14. Богун Дам'я, отець ЧСВВ. Чудотворні ікони Матері Божої в Україні / Календар «Місіонаря». – Жовква. – 1937.
15. Букавин О. На прощі: Зарваниця // Земля Підгаєцька. – Підгайці. – 1996. – 24 травня. 16. «Вони одяглись у багрянцю слави» / «Божий сіяч». – Червень, 2006 р. (№ 6 (80)) 17. Ваврик Михайло, отець ЧСВВ. По василіанських монастирях. – Торонто: Видавництво і друкарня Отців Василіян. – 1958.
18. Ведуть в Зарваницю дороги / Михайлюк Д., Ковальчук М., Сивак О. І. / Тернопіль–Теребовля: Збруч, – 1985. – 25 с.
19. Ведуть в Зарваницю стежки і дороги // Теребовлянські вісті. – 1996. – 18 травня. – № 20.
20. Велес М. На відпуст у Зарваницю // Воля. –1994. – № 37.
21. Відомість про чудотворний образ Матері Божої в Церкві Отців Василіан у Кристинополі. – Жовква. – 1903.
22. Вояковський Николай, отець. Шляхами наших прочан // Місіонер. – Львів. – 1998.
23. Всеукраїнська проща у Зарваниці // Нова доба. – 1998. – № 29. – с. 1.

24. «Всех Скорбящих Радость». – Бруклин, Нью-Йорк.
25. Галицька брама. – Львів. – 1996. – № 10. – Січень.
26. Глубіш Орест, отець, Шподарунок Надія. Симфонія реп. ра ого Собору. Минуле і сучасне. –Тернопіль: Джура,1999. – 115с.
27. Грушецькі Артур. Бібліотека Варшавська. – 1878. – Т. ІХ.
28. Богун Дам'ян. Чудотворні ікони Матері Божої в Україні. Календар «Місіонарія». – Жовква, 1937.
29. Бойцун Л. Тернопіль у плині літ. – Тернопіль: Джура, 2003. – 392 с.
30. Борейко В. Історія заповідної справи в Україні. – Київ, 1995. – С. 105, 107, 124, 126, 130.
31. Ваврик М. По василіанських монастирях. – Торонто: Видавництво і друкарня отців василіан, 1958.
32. Вояковський Н. Шляхами наших прочан. – Львів: Місіонер, 1998. – 200 с.
33. Галицька брама. – Львів. – 1996. – № 10. – Січень.
34. Гловіцька Ольга. Водиці чудотворної ковток. // Свобода. – 1997. – 16 жовтня. 35. Головин Б. Нації незгасний смолоскип. – Тернопіль: Просвіта, 2003. – С.226-232.
36. Глубіш О., Шподарунок Н. Симфонія кафедрального собору. Минуле і сучасне. – Тернопіль: Джура, 1999. – 115 с.
37. Глубіш О., Шподарунок Н. Зарваниця. – Львів: Піраміда, 2006. – 80 с.
38. Дем'янова Ірина. Я скликаю травневі громи... //Свобода. – 1996. – 24 верес.
39. Життя Святих. – Мюнхен: Видання Братства Преп. Іова Пожаєвського, 1950.
40. «За честь і славу, за народ!» – Тернопіль: Збруч, 2003 – с494.
41. Іпатіївський Літопис.
42. Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область. – Київ: УРЕ, 1973.
43. Избранныя молитви Божіей Матери. Типографія, пред. Іова Почаєвського, Свято-Троїцькій монастир. – Джорданвил, Н.-Й. – 1959.
44. Канак Г. Нас еднає Зарваницька Матір Божа // Голос народу. – 1996. – 2 травня.
45. Крехівський монастир Преображення Господнього // Временник. –1904.
46. Крив'як Я. Зарваниця і стаття // Церковний календар-альманах на 1982 рік. – С. 22–27, 30–35.
47. Куликівський Андрій. Вони прославили Рідну землю // Теробовлянщина. – 1999. – Випуск І.
48. Куликівський Андрій. Краєвиди та архітектурні пам'ятки і пам'ятники // Теробовлянщина. 1999. – Випуск 2.
49. Лікар Головного реп. ра УПА «Дзвін Севастополя» № 8-9 (95-96) Серпень-Вересень, 2003 р.
50. Літературний збірник. – Львів: Видання Галицько-Руської Матиці, 1870.
51. Матейко Р, Мельничук Б. Воєнними дорогами синів Галичини: Українські січові стрільці на Тернопільщині. – Тернопіль, 1991.

52. Матейко Р., Мельничук Б. За рідний край, за нарід свій: Українська Галицька армія на Тернопільщині. – Тернопіль, 1993.
53. Матейко Р. Галицькі лицарі волі: Українські визвольні змагання на Тернопільщині 1900-1920 років у контексті історії України. – Тернопіль: Принт-інформ, 2002.
54. Мельник А. Зарваниця. – Рогатин, 1926. – 82 с.
55. Михайлюк Д., Ковальчук М., Сивак О. Ведуть в Зарваницю дороги. – Тернопіль –Теребовля: Збруч, 1985.-25 с.
56. Максимишин О. Кличуть дзвони у Зарваниці // Земля Підгаєцька. – Підгайці. – 1996. – 20 вересня. 57. Мельник Андрій, отець. Появи Богоматері в Люрді і в Україні та її чуда і ласки. – Філядельфія. – 1954.
58. Мельник Андрій. Зарваниця. – Рогатин. – 1926. – 82 с.
59. Мельник-Лімниченко Василь. Віднайди себе в житті. – Тернопіль– Чікаго. – 1997. – 190 с.
60. Мендюк О. Під сьайвом ікони Зарваниці // Земля Підгаєцька. – Підгайці. – 1997. – 21 жовтня.
61. Монастир ЧСВВ на Ясній Горі в Гошові. – Львів. – 1878.
62. Наснаг криниця – Зарваниця // Вільне життя. – Тернопіль. – 1996. – 24 травня.
63. ОММ: Появи Пречистої Діви від 1930–1958. – Торонто: Видавництво Отців Василіян, 1959.
64. Острроверха М. Моя проща до Матері // Церковний альманах на 1981р. с. 20.
65. Пантелеймон Архіандрит. Сказаній о земской жизни Пресвятой Богородици в чудотворних иконах. – Изданіє Свято-Троицкого Монастиря, 1958.
66. Поселянин Є. Богоматер. Полное иллюстрированное описание ея земной жизни и посвященнях ея реп. чудотворних икон. – Ст.-Петербург: Книгоиздательство П. Сойкина.
67. Проща молоді до Зарваниці // Церква і життя. – 1997. – № 30.
68. Пресвята трійце, спаси нас. ТзОВ «Тернограф», 2009. – 268 с.
69. Сагайдак М., Бубній П. Зарваниця – Тернопіль. – 1996. – 112 с.
70. «Слово про повстанського лікаря» «Вільне життя» від 29 вересня 1998 року № 118 (13722) 71. Словник географічний – том 1, стор. 83 Варшава 1880 р.
72. Сембратович Лев, отець. Наші відпустові місця. – Львів: Із Ставропигійської типографії, 1907.
73. Собор Зарваницької Божої Матері. Звернення у справах будови Собору // Патріярхат. – 1997. – Травень. – с. 28.
74. Тальберг Н. Пространний месяцеслов руських святих й краткия сведенія о чудотворних иконах Божіеи Матери. – Джорданвіл, Н. И.: Типографія Иова Почаевського, 1951.
75. Указ Президента України «Про заходи щодо відтворення видатних пам'яток історії та культури». № 1138/95 від 9 грудня 1995 року

76. Усні перекази старих людей, списані на галицькому Поділлі. (В рукописі). – 1885.
77. Хойнацький А., прот. Историческое сказаніє о. Святой Чудотворной Иконі Почаєвської Божієи Матери. Душеполезное Чтеніє. – Почаїв, – 1872.
78. Хойнацький А., прот. Повесть историческая о Святой Чудотворной Иконі Божієи Матери Почаєвської. – Почаїв: – 1877.
79. Часослов. Видання римське. Канон. Матері Божій Одигітрії. – Рим. – 1958.
80. Щурат Василь. Краснопуццанська легенда з ЧСВВ. – 1926.
81. Ясна Гора в Гошові. В 200-літню річницю перенесення чудотворної ікони Богоматері на Ясну Гору. – Жовква. – 1907.

*Термінологічні визначення, їх чіткість і зрозумілість,
наявність нормативної, законодавчої бази
завжди полегшують освоєння матеріалу, вивчення передового
досвіду і впровадження його у виробничу практику.*

(Богдан Андрушків)

ЧАСТИНА IV

Додатки

- Термінологічний словник;
- Вислови і поради;
- Десять найважливіших заповідей для лановецьких підприємців, бізнесменів, або Декалог підприємця;
- Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»;

Термінологічний словник з соціально-економічного розвитку району

АВС-аналіз (ABC analysis). В управлінні запасами – розподіл товарів за групами А, В і С у відповідності з їх питомою вагою в загальній вартості запасів усіх товарів.

Авторське право – сукупність національних і міжнародних юридичних норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням і використанням наукових результатів, технічних і технологічних розроблень, науково-технічних проектів, нових товарів, творів літератури та мистецтва.

Адміністративні методи управління – методи прямого впливу на керований об'єкт і однозначного вирішення відповідної господарської ситуації, що мають обов'язкову силу для виконання.

Аналіз (грек. analysis – розкладання, розчленування) – це метод наукового дослідження, що полягає в уявному або фактичному розкладанні цілого на складові.

Асоціація вантажовідправників (Shippers' associations). Це спілка для ведення переговорів з транспортними агентствами вантажовідправників однотипних вантажів, для отримання вигідніших тарифів на морські та інші перевезення вантажів.

Агенти – посередники, які виступають в якості представника або помічника іншої основної відносно до нього особи (принципала). Як правило, агент є юридичною особою і укладає угоду від імені і за рахунок принципала.

Базовий модуль – це прямокутник зі сторонами 600 x 400 мм, який повинен вміщувати кратне число разів на площі вантажної платформи транспортного засобу, на робочій поверхні складського обладнання і т.п.

Бізнес логістика (як інтегральний інструмент менеджменту) – це менеджмент всіх видів діяльності, які сприяють руху і координації, попиту і пропозиції на товари в певному місці і в заданий час.

Біржа – це організований у певному місці, регулярно діючий за встановленими правилами гуртовий ринок, на якому здійснюється гуртова торгівля біржовими товарами за зразками та стандартами або контрактами (ф'ючерсними, форвардними) на їх поставку в майбутньому, за цінами, які офіційно встановлено на основі результатів торгів.

Брокери – посередники при укладанні угод, що зводять контрагентів. Брокери не є власниками продукції, як дилери чи дистриб'ютори, і не розпоряджаються продукцією, як дистриб'ютори, комісіонери чи агенти. На відміну від агентів брокери не є у договірних відносинах із жодною стороною укладеної угоди і діють лише на основі окремих доручень.

Вантажна одиниця – піддон з вантажем або аналогічний за розміром пакетований вантаж на ковзаючому листі.

Вантажопереробка – ефективне переміщення вантажів на короткі відстані, що мають місце в середині заводу чи складу або між переміщенням і транспортним підприємством.

Венчурна (ризикова) фірма – (від англ. «venture» – ризикувати) – інноваційна фірма, що здійснює свою діяльність за участю венчурного (ризикового) капіталу.

Венчурний (ризиковий) капітал – капітал, який вкладають у заходи, пов'язані з підвищеним ризиком при розробленні й організації виробництва нового продукту або впровадженні нової технології.

Виробнича логістика – це управління матеріальними потоками в середині підприємств, фірм, компаній, що створюють матеріальні блага або виконують такі матеріальні послуги, як збереження, фасування, розважування, сортування, пакування, комплектування та ін.

Високі технології – технології, які стануть визначальними в постіндустріальному суспільстві, наприклад, біотехнологія, робототехніка, штучний інтелект.

Винахід – нове технічне рішення, яке можна застосувати в промисловості; новий механізм, прилад, апарат; який-небудь пристрій, створений людиною; як правило, підтверджується і захищається патентом.

Відкриття – науковий результат особливо видатного характеру, який вносить радикальні зміни в рівень знань; процес отримання раніше невідомих даних або спостереження раніше невідомого явища природи.

Глобалізація (фр. global – всецілий)) – універсальний процес, який охоплює всю земну кулю і складається з нових інтелектуально-інформаційних технологій; економічна, політична, науково-технічна та екологічна взаємозалежність і взаємодія країн та регіонів світу.

Глобальна логістична стратегія – формування сталих торговельно-економічних зв'язків між окремими країнами або групами країн на основі міжнародного розподілу праці.

Господарський договір (як підстава виникнення господарськодоговірного зобов'язання) – це ділова угода між суб'єктами господарювання про розподіл між ними кореспондентських прав та обов'язків, необхідних для досягнення цілей і про ті умови, які повинні дотримувати сторони при виконанні взаємно прийнятих зобов'язань.

Диверсифікація – розширення сфери виробничої та комерційної діяльності на ринках нових товарів; поєднання широкого кола видів діяльності.

Дилери – це гуртові, рідше роздрібні посередники, які ведуть операції від свого імені і за свій рахунок.

Дистрибуція – комплексна логістична активність, яка полягає в просуванні готової продукції виробників до кінцевих (або проміжних) споживачів, організації продаж передпродажного і післяпродажного сервісу.

Дистриб'ютори – гуртові і роздрібні посередники, які ведуть операції від імені виробника і за свій рахунок.

Договір поставки – угода між підприємствами, організаціями, за якою підприємство-постачальник (виробник продукції, послуги, виконавець роботи) зобов'язується передати підприємству чи організації-покупцю у встановлений термін продукцію узгодженого між ними асортименту, кількості і якості, а покупець зобов'язується прийняти й оплатити її.

Доставка товарів – процес виконання, окрім чистого перевезення, цілого ряду робіт, операцій і послуг, комплекс яких забезпечить ефективний розподіл товарів.

Доставка вантажу «від дверей до дверей» – доставка вантажу в контейнерах безпосередньо від відправника до споживача.

Інновація – кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовують у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг.

Інсайт – це усвідомлення вирішення деякої проблеми. Суб'єктивно інсайти переживають як раптове осявання, збагнення. В момент самого інсайту рішення усвідомлюється дуже зрозуміло.

Інтуїція (лат. *intueri* – пильно, уважно дивитися) є здатністю безпосередньо, ніби раптово, без логічного обдумування знаходити правильне вирішення проблеми. Вона є неодмінним компонентом творчого процесу.

Інжиніринг (лат. *Ingenium*, англ. *Engineering* – винахідливість) – надання комплексу послуг виробничого, комерційного і науково-технічного характеру для доведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт до стадії виробництва.

Інтелектуальна власність – виключне право фізичної або юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності.

Економічний (оптимальний) розмір замовлення – розмір замовлення, коли сумарні затрати на розміщення замовлення і збереження запасу мінімальні.

Електронний обмін даними – система прямого комп'ютерного зв'язку між постачальниками і споживачами, призначена для безпосереднього оформлення замовлення й обміну іншою стандартною інформацією.

Експертні оцінки – кількісні і якісні оцінки процесів і явищ, які не піддаються безпосередньому вивченню і які базуються на міркуваннях спеціалістів.

Ефективність логістичної системи – показник (система показників), що характеризують якість роботи логістичної системи при заданому рівні логістичних витрат.

Ешелонована макрологістична система – це система, в якій матеріальні потоки від постачальників сировини та інших компонентів до виробника, а від нього до споживача рухаються через посередників.

Життєвий цикл виробу – проміжок часу від розроблення виробу до зняття його з виробництва і продажу.

Замовлення – документ, що видають підприємства й організації споживачами на поставку вказаного в ньому товару у відповідній кількості, в зазначену адресу та у визначені терміни.

Затрати – ресурси (матеріальні, трудові, фінансові), необхідні для виробництва (робіт, послуг) або управління (надання адміністративних послуг).

Закупівельна (постачальна) логістика – це управління матеріальними потоками в процесі забезпечення суб'єктів підприємництва матеріальними ресурсами на основі логістичного міксту.

Затрати на збереження товарно-матеріальних запасів – затрати, що включають складські витрати, відсотки на банківський кредит, страхування, знецінення і т.д.

Збутова логістика або логістика розподілу (розподільча) – невід'ємна частина загальної логістичної системи, комерційної логістичної підсистеми зокрема, яка забезпечує найефективнішу організацію розподілу виробленої продукції. Вона охоплює весь ланцюг системи розподілу: маркетинг, транспортування, складування та ін.

Зобов'язання – оформлене документально або таке, що впливає з цивільного законодавства відношення, яке вимагає виконання певних дій однієї фізичної або юридичної особи на користь іншої.

Інтегровані якості – це здатність системи, як єдиного цілого, проявляти ті якості, якими її складові елементи не володіють кожен зокрема.

Інтермодальна система – система доставки вантажів кількома видами транспорту за єдиним перевізним документом з передаванням вантажів у пунктах перевалки з одного виду транспорту на інший без участі власника вантажу.

Інформаційна логістика – це система, яка організує потік даних, що супроводжують матеріальний потік, і є тією суттєвою для суб'єктів підприємництва ланкою, яка зв'язує постачання, виробництво і збут.

Інформаційний потік – сукупність циркулюючих у логістичній системі, а також між логістичною системою і зовнішнім середовищем повідомлень, необхідних для управління і контролю за логістичними операціями.

Інформаційна система – це певним чином організована сукупність взаємопов'язаних засобів вичислювальної техніки, персоналу, різних довідників і необхідних засобів програмування, що забезпечує вирішення тих чи інших функціональних задач (в логістиці – задач з управління матеріальними потоками).

Канбан (KANBAN – з япон. карта) – система управління матеріальними ресурсами, суть якої полягає в тому, що всі виробничі підрозділи підприємства, фірми, включаючи лінії кінцевого збирання, постачаються матеріальними ресурсами тільки в тій кількості і до того терміну, які необхідні для виконання заданого підрозділом-замовником замовлення.

Канали розподілу – тенденція в розвитку методів розподілу – безпосередній розподіл (від виробника до споживача), розподіл через проміжкові компанії (гуртові, торгові, посередницькій т.д.).

Канал розподілу у розподільчій логістиці – це сукупність організацій або окремих осіб, які приймають на себе або допомагають передати іншому право власності на конкретний товар чи послугу на шляху від виробника до споживача.

Конкурентноздатність – здатність товарів і послуг витримати порівняння з аналогічними товарами і послугами інших виробників.

Картаж – місцеве перевезення вантажів.

Коефіцієнт ланковості товароруку – середнє число торгових ланок, які проходить товарна маса при русі від виробника до кінцевого споживача.

Комісіонери – це гуртові і роздрібні посередники, які ведуть операції від свого імені і за рахунок виробника.

Конкурсні торги (тендери) – розповсюджена форма пошуку потенційних постачальників.

Консолідація вантажів – поєднання різних вантажів в один для зниження затрат на транспортування. Тарифи на перевезення вантажу (фрахтові ставки) менші в розрахунку на один кілограм вантажу при одночасному перевезенні крупних вантажів. Тому вантажовідправники намагаються згрупувати вантажі, що направляються в один регіон.

Контрактна логістика – надання логістичних послуг на основі довготривалої угоди між відправником вантажу і сторонньою фірмою.

Концепція – сукупність понять і зв'язків між ними, що визначає основні напрями розвитку і властивості будь-якого явища.

Ланка логістичної системи – це деякий економічно і (або) функціонально відособлений об'єкт, який не підлягає подальшій декомпозиції в рамках поставленого завдання аналізу або синтезу логістичної системи, який виконує свою локальну цільову функцію, що пов'язана з певними логістичними активностями.

Лізинг – форма кредитування, за якою з клієнтом укладають договір оренди, при цьому клієнт зобов'язується з отримуваних прибутків відшкодувати орендодавцю витрати, включаючи норму прибутку з проведених операцій.

Ліцензія – дозвіл, наданий підприємствам державними органами, на право займатися певними видами діяльності, перелік яких визначають у державних актах.

Ліцензійна торгівля – основна форма міжнародної торгівлі технологіями, включаючи й угоди з патентами, ліцензіями, ноу-хау і т.д.

Ліцензійна угода – договір, відповідно до якого власник винаходу, технологічних знань, досвіду і секретів виробництва видає своєму контрагентові ліцензію на використання інтелектуальної власності.

Логістика (як наука) – міждисциплінарний науковий напрямок, безпосередньо пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних потоків.

Логістика (як господарська діяльність) – напрямок господарської діяльності, який полягає в управлінні матеріальними потоками у сферах

виробництва й обігу, тобто процес управління рухом і збереженням сировини, компонентів і готової продукції в господарському обігу з моменту сплати грошей постачальникам до моменту отримання грошей за доставку готової продукції споживачу.

Логістика (визначення за словником Роднікова А. Н.) – наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що здійснюються в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрізаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача у відповідності з інтересами і вимогами останнього, а також передавання, збереження й опрацювання відповідної інформації.

Логістика – це мистецтво і наука управління, техніка і технічні активності, які передбачають планування, постачання і застосування засобів переміщення для реалізації запланованих операцій з метою досягнення поставлених цілей – визначення запропоноване Американським товариством інженерів – логістів.

Логістика з позицій бізнесу (за визначенням Сергєєва В. І.) – це інтегральний інструмент менеджменту, який сприяє досягненню стратегічних, тактичних або оперативних цілей організації бізнесу за рахунок ефективного з точки зору зниження загальних затрат і задоволення вимог кінцевих споживачів до якості продукції і послуг управління матеріальними і (або) сервісними потоками, а також супутніми їм потоками інформації і фінансових засобів.

Логістичні витрати – це затрати на виконання логістичних операцій (складування, транспортування, збір, збереження і передача даних про замовлення, запаси, поставки і т.д.).

Логістичний канал в інтегрованій (макро- чи мікро-) логістичній системі – це упорядкована множина ланок логістичної системи, що містить всі логістичні ланцюги або їх ділянки, які проводять матеріальні потоки від постачальників матеріальних ресурсів, що необхідні для виробництва конкретного виду продукції (асортименту продукції) до її кінцевих споживачів.

Логістичний ланцюг – це ланцюг (множина ланок логістичної системи), по якому проходить товарний, інформаційний, фінансовий і сервісний потоки від постачальника до споживача, в якому можна виділити такі основні ланки: поставка матеріалів, сировини і напівфабрикатів; збереження продукції і сировини; виробництво товарів; розподіл, включаючи відправку товарів зі складу готової продукції; споживання готової продукції. Іншими словами – це лінійно впорядкована множина фізичних і/або юридичних осіб (виробників, дистриб'юторів, складів загального користування і т.п.), які здійснюють логістичні операції з доведення зовнішнього матеріального потоку від однієї логістичної системи до іншої або до кінцевого споживача.

Логістична мережа – повна множина ланок логістичної системи, взаємопов'язаних між собою за матеріальними і супутніми їм інформаційними і фінансовими потоками в рамках досліджуваної логістичної системи.

Логістична місія фірми (правило «семи R-s») або **логістичний мікс** трактується як «забезпечення наявності **потрібного** продукту в **потрібній** кількості і **заданій** якості в **потрібному** місці в **установлений** час для **конкретного** споживача з **найкращими (мінімальними)** затратами».

Логістична операція (як елементарна активність) – будь-яка дія, що не підлягає подальшій декомпозиції в рамках поставленого завдання дослідження або менеджменту, яка пов'язана з виникненням, перетворенням або поглинанням матеріального і супутніх йому потоків. Іншими словами – це відособлена сукупність дій, направлена на перетворення матеріального і/або інформаційного та фінансового потоку.

Логістична операція (як комплексна активність – логістична функція) – це відособлена сукупність логістичних операцій, направлених на реалізацію поставлених перед логістичною системою завдань.

Логістичний підхід до управління матеріальними потоками (на відміну від традиційного централізованого розподілу) полягає у виділенні єдиної функції управління раніше розмежованими матеріальними (супроводжуваними їх інформаційними і фінансовими) потоками; в технічній, технологічній, економічній і методологічній інтеграції окремих ланок матеріалопровідного ланцюга в єдину систему, що забезпечує ефективне управління наскрізними матеріальними потоками.

Логістичні принципи – це узагальнення, які містять в собі дещо неточні кількісні визначення.

Логістична система – адаптивна система зі зворотним зв'язком, що виконує ті або інші логістичні функції і логістичні операції, яка складається, як правило, із кількох підсистем (елементів) і яка має розвинені зв'язки з зовнішнім середовищем. Іншими словами – це сукупність функціонально обмежених логістичних субсистем, функціонування яких як цілого забезпечується інформаційною логістикою на рівні її власних інформаційних субсистем.

Логістична функція – укрупнена група логістичних операцій, направлена на реалізацію цілей логістичної системи і яка задається значеннями показників, що є її вихідними змінними.

Макрологістична система (макрологістика) – система управління, яка охоплює виробничі, постачально-збутові, торговельні, транспортні підприємства й організації в регіоні. Вона вирішує питання, що пов'язані з аналізом ринку постачальників і споживачів, розробленням загальної концепції розподілу, розташування складів на полігоні обслуговування, вибором виду транспорту і транспортних засобів, організацією транспортного процесу, раціональних напрямів матеріальних потоків, пунктів поставки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, з вибором транзитної або складської схеми доставки товарів.

Маршрутизація перевезень – це найбільш досконалий спосіб організації матеріалопотоків, вантажів з підприємств гуртової торгівлі, який здійснює суттєвий вплив на прискорення обороту автомобіля при раціональному і ефективному його використанні.

Матеріальний потік – це матеріальні ресурси, незавершена і готова продукція, які знаходяться в стані руху і до яких застосовуються логістичні активності, пов'язані з фізичним переміщенням у просторі. Тобто, – це продукція, яка розглядається в процесі застосування до неї різних логістичних операцій (активностей) (транспортування, складування, навантаження, розвантаження, затарювання, консолідація, розукрупнення, сортування і т. д.) і яка віднесена до часового інтервалу.

Методи управління – способи впливу суб'єкта управління на колективи і окремих працівників для досягнення поставленої мети.

Менеджмент матеріалів – управління потоком сировини, матеріалів, деталей і комплектуючих, що надходять у виробництво.

Мікрологістична система (мікрологістика) – система управління, що охоплює внутрівиробничу логістичну діяльність фірми, пов'язану з інтеграцією підготовки і планування виробництва зі збутом, постачанням, транспортноскладськими і вантажо-розвантажувальними роботами. Вона вирішує локальні в рамках окремих ланок і елементів логістики питання.

Модель – копія або аналог процесу, що вивчається, предмета або явища, яка відображає суттєві, з точки зору мети дослідження, властивості змодельованого об'єкта.

Моделювання в логістиці – імітація логістичної системи, як правило, з допомогою математичних рівнянь, для виявлення взаємозалежностей між її компонентами.

Мотивація – це спонукання (мотив), яке схиляє людину діяти специфічно, ціленаправлено. Це – внутрішній стан, що визначає поведінку людини.

Новація – оформлений результат фундаментальних, прикладних досліджень, розроблень або експериментальних робіт у будь-якій сфері діяльності з підвищення її ефективності. Новації можна оформляти у вигляді відкриттів; винаходів; патентів; товарних знаків; раціоналізаторських пропозицій; документації на новий або вдосконалений продукт; технологію; управлінський або виробничий процес; організаційної, виробничої або іншої структури; ноу-хау; понять; наукових підходів або принципів; документів (стандартів, рекомендацій, методик, інструкцій).

Нововведення – процес втілення та поширення нових видів продуктів, послуг, виробничих процесів, ідей, методів роботи.

Норма – мінімальна або гранична кількість чого-небудь, що допускається до використання для визначеної мети, наприклад, норма часу, норма витрат ресурсів і т. п.

Нормування – це процес встановлення планової, технологічнообґрунтованої міри виробничого споживання матеріальних ресурсів.

Норма витрат – це максимально допустима кількість сировини, матеріалів, палива й енергії на виробництво одиниці продукції, виконання роботи чи надання послуги встановленої якості в конкретних організаційнотехнічних умовах виробництва.

Норма (стандарт) обслуговування клієнтів – рівень обслуговування клієнта, якого намагається досягнути або гарантує виконати фірмапостачальник.

Ноу-хау (англ. know-how – знаю як) – науково-технічний результат, що навмисне не патентують з метою випередження конкурентів.

Обсяг поставок – кількість виробів визначених найменувань і типорозмірів, що поставляються протягом визначеного періоду часу.

Одиниця обліку запасів – найменший неподільний елемент матеріального запасу, облікований окремо при збереженні на складі.

Оптимальний розмір замовлення – обсяг партії поставки товарів, який відвантажує постачальник на замовлення споживача і який забезпечує для споживача мінімальне значення суми двох складових – транспортнозаготівельних витрат і витрат на формування і збереження запасів.

Оферта (тверда або вільна) – пропозиція продавця продати товар. Комерційний документ, що являє собою заяву про бажання укласти угоду з зазначенням її конкретних умов. *Тверда оферта* – робиться тільки одному покупцю. *Вільна (ініціативна) оферта* не містить ніяких зобов'язань відносно покупця.

Патент – документ, що підтверджує авторство на винахід і дає власникові патенту виключне право на використання винаходу протягом визначеного терміну.

Паушальні платежі. У ліцензійній угоді можна обумовлювати мінімальну суму винагороди, яка в будь-якому випадку (успішної й неуспішної діяльності) повинна бути виплачена ліцензіатом, твердо фіксована в угоді сума ліцензійної винагороди.

Пакетування – це операція формування на піддоні вантажної одиниці й наступне зв'язування вантажів і піддона в єдине ціле.

Планування матеріальних потреб – визначення технологічної потреби під виробничу програму та використання комп'ютерних технологій для управління виробничими матеріальними запасами.

Постачальник – юридична або фізична особа, що поставляє які-небудь товари, вироби, матеріали.

Посередник – юридична або фізична особа, що сприяє угоді, договору між сторонами, яка стоїть між виробниками і споживачами і сприяє обігу товарів (робіт, послуг).

Прогноз (грек. prognosis – передбачення) засновується на результатах пізнання людиною об'єктивних законів і носить імовірнісний характер.

Принципал – фізична або юридична особа, від імені якої діє агент.

Принцип Парето. 1897 року італійський економіст В. Парето сформулював закон розподілення доходів (20/80), який свідчить, що всі блага розподіляють нерівномірно (80% благ – між 20% людей). Застосування принципу Парето 20/80 до робочого часу – концентрація 20% робочого часу на

найважливіших проблемах може призвести до отримання 80% результатів. Інші 80% часу забезпечують лише решту 20% результатів.

Реверсивна логістика – процес повернення товарно-матеріальних цінностей (вилучені товари, упаковка і відходи, що підлягають вторинній переробці й рециклінгу) від споживача до виробника.

Резервний запас – додатковий до основного запас товарів або матеріалів, призначений для задоволення непередбаченого попиту або покриття потреби в надзвичайних (форс-мажорних) обставинах.

Реновація – процес заміщення морально і фізично зношених основних виробничих фондів новими.

Роялті – періодичні відрахування – виплата відсотка з обороту, вартості чистих продажів ліцензійної продукції або встановлені відрахування в розрахунку на одиницю продукції.

Ринок – сфера товарного, фінансового обігу, де формуються попит, пропозиція і ціна на необхідний ресурс.

Синергічний зв'язок – зв'язок, який при спільних діях елементів системи забезпечує збільшення загального ефекту до величини більшої, ніж сума ефектів цих же елементів, що діють незалежно один від одного.

Синтез (грек. synthesis – з'єднання, сполучення, збирання) – це метод наукового дослідження якого-небудь предмета або явища, що полягає в пізнанні його як єдиного цілого, в єдності і взаємному зв'язку його частин.

Система–множина взаємодіючих елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і утворюють єдине ціле.

Система виштовхування запасу. При виштовхуючій системі покупцю здається, що продукт виштовхують у його напрямку, і він вимушений вживати заходи, щоб зупинити або уповільнити потік товарів.

Система витягування запасу. У цій системі товари рухаються у відповідності з попитом споживачів і покупець здійснює певні дії, щоб прискорити потік товарів у своєму напрямку.

Система складського штабелювання і пошуку – система, що використовується на автоматизованих складах для укладання і збереження товарів, а також для пошуку і переміщення їх в міру необхідності.

Склади – це будівлі, споруди і різноманітні пристрої, призначені для приймання, розміщення і зберігання товарів, які надійшли до них, підготовки їх до споживання і відпуску споживачу. Основне призначення складів (складської логістики) – концентрація запасів, їх збереження і забезпечення безперебійного і ритмічного постачання замовлень споживачів.

Складування продукції необхідне у зв'язку з наявним коливанням циклів виробництва, транспортувань і її споживання.

Стратегічна логістика. Використання компетенції в області логістики і встановлення партнерських відносин у всіх каналах для досягнення конкурентної переваги при створенні й розвитку довготривалих логістичних союзів з клієнтами і постачальниками матеріалів і послуг.

Товар – продукт праці, вироблений для обміну або/і продажу.

Товарна продукція – загальний обсяг продукції (готових виробів, напівфабрикатів, комплектуючих і послуг), призначений для реалізації.

Теорія запасів – розділ дослідження операцій, що вивчає закономірності утворення витрачання запасів, який виробляє рекомендації за оптимальним управлінням ними.

«Точно вчасно» («Just – in – time» – JIT) – це сучасна концепція побудови логістичної системи у виробництві (операційному менеджменті), постачанні і дистрибуції, що базується на синхронізації процесів доставки МР, НВ, ГП у необхідних кількостях, до того часу, коли ланки логістичної системи в них мають потребу, з метою мінімізації витрат, які пов'язані з запасами.

Транспортування – тенденції в розвитку систем перевезень, моделі для прогнозування перспектив для різних видів транспорту, використання вагонів, контейнерів, вантажних авто й ін.

Транспортно-експедиційне забезпечення розподілу товарів – діяльність експедиторів із планування, організації і виконання доставки товарів від місць їх виробництва аж до місць споживання і додаткових послуг з підготовки партій відправок до перевезень.

Універсальний агент – має право здійснювати від імені принципала будь-які дії.

Управління запасами – це вид виробничої діяльності, який систематизує роботу, пов'язану з запасами.

Управління ланцюгом поставок – сталий (постійний) контроль і координація діяльності постачальників.

Утиліта – поняття корисності, яке використовується в закордонній літературі з логістики для розмежування сфер і опису взаємодій між виробництвом, маркетингом і логістикою. Там вважається, що ці сфери господарської діяльності додають певні корисності до вихідних матеріальних ресурсів, утворюючи загальну корисність готової продукції для споживачів.

Факторинг – це здійснювана на договірній основі закупівля спеціальною факторинг-фірмою договорів на поставку.

Фізичний розподіл – це комплексна логістична активність, що є складовою процесу дистрибуції, і яка містить всі логістичні операції, що зв'язані з фізичним переміщенням і збереженням готової продукції в товаропровідних структурах виробників і (або) логістичних посередників.

Фірни «спін-офф» – фірни, що відділяються від вузів, незалежних інститутів, державних дослідних центрів і спеціальних лабораторій великих промислових корпорацій, активно субсидуються державою через великі некомерційні наукові центри й університети, навколо яких розміщені і від яких постійно відділяються ці фірни.

Форс-мажор – надзвичайні неподолані обставини, що не залежать від сторін, які уклали між собою контракт.

Цілісність системи – залежність кожного елемента системи, його властивостей і відносин у системі від його місця, функцій і т. д. в середині цілого.

Юнімодальна система – система доставки вантажів одним видом транспорту, як правило, автомобільним «від дверей до дверей».

Якість послуг визначається як «сукупність властивостей і характеристик послуги, які надають їй здатність задовольнити обумовлені або передбачені потреби».

Окремі терміни з інституційної тематики

Вертикальна інтеграція – це процес заміщення трансакцій на ринках ресурсів і продуктів внутрішньофірмовими трансакціями.

Зовнішні ефекти – величина корисності або витрат, які не відображені (неспецифіковані) в умовах контрактів.

Державна власність – режим використання обмеженого ресурсу, при якому винятковість доступу існує не тільки для аутсайдерів, але й інсайдерів.

Держава – це організація з порівняльними перевагами в здійсненні насильства, що розповсюджуються на географічний район, межі якого встановлюються його здатністю оподатковувати підданих, що використовує ці переваги для надання суспільних благ.

Грошовий зовнішній ефект – екстерналія, що виникає унаслідок впливу на величину доходу або витрат одного економічного агента об'ємів виробництва, цінової політики, реклами та інших прийомів конкуренції іншого економічного агента.

Дискретні інституційні альтернативи – це сукупність системно замкнених (неподільних, взаємодоповнюючих) наборів правил, опосередкована взаємодія між людьми з приводу обмежених благ.

Інститут – це сукупність, що складається з правила або кількох правил і зовнішнього механізму змушення індивідів до виконання цього правила.

Інституційне середовище – сукупність основоположних соціальних, політичних, юридичних і економічних правил, що визначають рамки людської поведінки.

Інституційна рівновага – це така ситуація, в якій при даному співвідношенні сил гравців і даному наборі контрактних відносин, що створюють економічний обмін, жоден з гравців не вважає для себе вигідним витрачати ресурси на реструктуризацію угод.

Інституційні угоди – це домовленості між індивідами і/чи їх групами, визначальні способи кооперації і конкуренція.

Виняткова правомочність власності – правомочність, суб'єкт якої в змозі ефективно виключити інших економічних агентів з процесу ухвалення рішення щодо використання даної правомочності.

Класичний контракт – повний і формалізований контракт, що припускає розірвання угоди при виникненні конфліктної ситуації, гарантом його виконання є держава.

Комунальна власність – режим використання обмежених ресурсів, в рамках якого винятковими правами володіє група людей.

Контракт – це сукупність правил, що структурують у просторі і часі обмін між двома (і більше) економічними агентами за допомогою визначення обмінюваних прав і узятих зобов'язань і визначення механізму їх дотримання.

Неокласичний контракт – неповний, такий, що припускає безперервність відносин сторін при виникненні конфліктної ситуації до завершення операції. Гарант виконання контракту – третя сторона.

Неформальні правила – правила, що існують в пам'яті учасників різних соціальних груп, у ролі гаранта яких виступає будь-який учасник групи, що виявив їх порушення.

Національна держава – це суспільно-політична система, створена народом для розв'язання своїх поточних проблем, реалізації своїх інтересів і забезпечення собі гарантованого майбутнього. Національною державою керує обрана народом національна влада.

Національна влада – це влада, яка є носієм національної ідеї народу і діє не в інтересах тільки якогось класу чи соціальної групи, а в ім'я цілої нації та всіх громадян.

Національне народовладдя – це узаконена система визначальної ролі корінного народу в державному будівництві та функціонуванні держави, за якої творити закони, керувати суспільством і судити громадян можуть тільки обранці народу з числа носіїв національної ідеї цього народу.

Національно-патріотичні заклики:

Наша ідеологія – український патріотизм, ідеологія захисту, збереження і державного самоутвердження української нації.

Наша політика: боротьба за Україну, а не за можливість панувати над власним народом.

Наша боротьба: за владу народу, а не за владу над народом.

Наша позиція: ідейно-політична опозиція – ми завжди з народом, а з владою – тільки доти, доки вона діє в інтересах нації.

Наш принцип: Як не я – то хто? Як не тепер – то коли? Як потрібно – то можливо!

Наше поле діяльності: в усіх регіонах України, у громадах і колективах, на вулицях і майданах, а не тільки в сесійних залах, кабінетах і коридорах влади.

Суспільні блага – блага, для яких відсутні як винятковість доступу, так і конкурентність при споживанні.

Обмежена раціональність – це обмеженість можливостей економічних агентів з опрацювання інформації.

Опортуністична поведінка – поведінка, націлена на переслідування власного інтересу і не обмежена міркуваннями моралі, тобто пов'язана з використанням обману, хитрості і підступності.

Споживчий зовнішній ефект – екстерналія, що виникає на основі тих, що не відособлюються один від одного прямою функціональною залежністю корисності від кількості споживаного блага для однієї людини і зворотної (прямою) функціональною залежності для іншої людини.

Права власності – це такі дозволені і захищені від перешкод до їх здійснення можливі способи використання обмежених ресурсів, які є винятковою прерогативою окремих індивідів або груп.

Правила – це моделі або зразки поведінки, що вказують, як слід поводитися в тій або іншій ситуації.

Проблема безбілетника – це утрудненість здійснення взаємовигідних колективних дій через можливість отримання економічними агентами вигоди без участі в загальних витратах.

Ринок – це безліч симетричних виборчих обмінів, пропорції в яких регулюються механізмом цін.

Вільний доступ – ситуація, в якій жоден з економічних агентів не може виключати інших з доступу до даного блага.

Селективні стимули – стимули, які застосовуються до індивідів вибірково, залежно від того, чи вносять вони внесок у забезпечення суспільним або колективним благом, чи ні.

Специфікація права власності – це створення режиму винятковості для окремого індивіда або групи за допомогою визначення суб'єкта права, об'єкта права, набору правомочності, яку має в своєму розпорядженні даний суб'єкт, а також механізму, що забезпечує їх дотримання.

Специфічний актив (ресурс) – актив або ресурс, що набуває особливої цінності в рамках даних контрактних відносин.

Теорема Коуза: якщо трансакційні витрати дорівнюють нулю, то остаточне розміщення ресурсів Парето оптимально незалежно від первинного розподілу прав власності.

Теорема Познера: за високих трансакційних витрат законодавство повинно обирати і встановлювати найефективніший з усіх доступних розподіл прав власності.

Трансакційні витрати – це вартість ресурсів, що витрачаються на здійснення трансакцій.

Трансакція – відчуження і привласнення прав власності і прав свободи, прийнятих у суспільстві.

Формальні правила – правила, що існують у формі офіційних текстів або засвідчених третьою стороною усних домовленостей, в ролі гарантів яких виступають індивіди, які спеціалізуються на цій функції.

Приватна власність – режим використання обмеженого ресурсу, при якому винятковими правами володіє окремий індивід.

Ефект блокування полягає у створенні перешкод зміні правил організаціями, які отримують розподільні вигоди від використання діючих правил.

Вислови і поради Лановецьким підприємцям з управлінської, підприємницької та соціально-економічної тематики

Г. Маккей каже: «Якщо ви не ставите перед собою мети, ви ніколи її не досягнете. Мета – це мрія, яка повинна поетапно здійснюватися до визначеного терміну». Ми хочемо доповнити відомого економіста: «Якщо Ви не усвідомите сутності проблематики, пов'язаної з її реалізацією, та не матимете засобів програми чи шляху досягнення цієї мети, то ... точно вона буде для вас недосяжною».

Відомий французький підприємець та економіст Д.Баркан наголошує: „Прогнозуйте зміни зовнішнього середовища та їх вплив на ваш ринок і ваші товари”. Ми закликаємо вітчизняних підприємців вивчати причини виникнення проблем і тоді зможете не лише прогнозувати зміни зовнішнього середовища, а й суттєво впливати на нього з тим, щоб отримувати високі позитивні економічні результати.

Яким би невизначеним було зовнішнє середовище, в науці є достатньо засобів, щоб співставити параметри його впливу на ті чи інші виробничогосподарські процеси і таким чином не лише прогнозувати проблеми, а й значною мірою полегшувати їх розв'язання.

Економісти кажуть: «Якщо ми не знайдемо трохи часу, щоб визначити, чого ми хочемо досягти, створити план і обрати шлях до мети, ми ніколи не зробимо навіть першого кроку». Якщо ж ми при тому ще й визначимо місце, роль та особливості того чи іншого проблематичного явища у внутрішньогосподарській діяльності, то ми не лише перетворимо цей крок в успішну ходу, а й увесь процес стане позитивним.

Д. Х'юджес відмічає, що товар може бути водночас втіленням інженерної мрії і жахом для відділу збуту. Та ми кажемо, що впровадження у виробничу практику суспільних знань з предмету логістики можуть жах перетворити в приємне задоволення від усвідомлення успішної реалізації прогнозованого процесу виробництва і збуту.

Якщо фінанси, як кажуть, кров економіки, то в такому випадку захворювання крові є одним з найнебезпечніших захворювань господарського організму.

Проблематика матеріально-технічного забезпечення як і проблематика збуту, у багатьох випадках, вирішується логістичними методами. Необхідно

пам'ятати, що криза постачання може призвести до паралічу виробництва, а тому цим питанням у менеджменті необхідно приділяти особливу увагу.

Однією з різновидностей виробничих криз є виробничо-технологічна. Власне вона є основним предметом теорії і практики менеджменту. Розв'язати проблеми виробничо-технологічного характеру рівносильно розв'язати проблеми матеріально-технічного забезпечення, збуту, конкуренції і т.д.

Якщо ти керівник і хочеш, щоб виробничий процес йшов ритмічно і злагоджено, підбери врівноважених, професійно підготовлених людей і створи їм можливість творчо проявити себе.

Рівень організації визначає успішність реалізації будь-яких заходів, тим більше вирішення проблем організації виробництва.

Якщо економіку підприємства не вдається стабілізувати відомими ефективними методами, проблему вирішують шляхом застосування не популярних оперативних засобів – санації та банкрутства.

Розв'язати задачу – означає подолати перепону або отримати інтелектуальну перемогу над певною проблемою.

*** Тест – це не лише засіб перевірки

знань. Це цікаве заняття, що розвиває розум.

Соціальний захист може бути повноцінним лише за умови врахування прогресивного досвіду у цій сфері суспільної діяльності.

Менеджер перед кожним кроком у розвитку творчої ініціативи передусім уважно розгляне висновки з набутого досвіду та соціальні умови, в яких трудяться люди. Без цього неможливе ефективне управління.

Товари, роботи і послуги за належного соціального обслуговування працюючих є результатом продуктивної виробничої діяльності. Спеціалізація, кооперація та суспільний її розподіл зумовили необхідність створення соціально-економічної системи та організації управління.

Правильний розподіл функціональних обов'язків між виконавцями завжди матиме вплив на раціональність структур управління та ефективність соціальних робіт і процесів.

Планувати – це не лише сказати відносин, це система: коли і скільки. Це – система взаємозв'язків і відносин, це система законодавчих та нормативних актів, на яких соціальні відносини будуються.

Досвід свідчить: чим компактніший керований об'єкт, тим сприятливіші умови для організації соціальної роботи, тим вища керованість об'єкта і вагоміші результати управлінської діяльності.

Щоби будь-яке нововведення в соціальній сфері дало якнайшвидшу віддачу, необхідне оперативне управління, і передусім, контроль за виконанням доручень.

Невичерпно багатим є арсенал впливу на керовані системи, однак від незнання їх чи невміння використати – лише шкода та збитки.

Правильно розроблена структура та вміле застосування організаційних форм управління підвищують керованість господарським чи соціальним об'єктом.

Економічна та соціальна ефективність результатів господарювання була б значно вищою, якби були меншими прорахунки управлінців під час прийняття рішень.

Пошук нового в організації праці – запорука прогресу й успіху.

Рівнем оснащеності робочого місця, засобами праці та його продуманою організацією можна полегшити управлінську діяльність, забезпечити оперативність впливу на соціальні процеси.

Здорова конкуренція в організації соціальних робіт, регульована державним госпрозрахунковим механізмом, завжди сприяла розвитку змагальності.

Керувати поведінкою своїх працівників – означає уникати конфліктів, а це передусім – керувати власною поведінкою, завжди виявляти такт і гнучкість. ***

Однією з найважливіших характеристик керівника є відповідальність за доручену справу. Соціальна відповідальність – це відповідальність за процес, за громаду.

Праця керівника, спеціаліста, обслуговуючого персоналу у своїй співпраці впливає на ефективність кінцевих результатів як соціальної роботи, так і господарської діяльності, а тому потребує високої організації.

Тільки досконала інфраструктура соціальної сфери може забезпечити всебічні потреби незахищених.

Управління соціальною сферою означає цілеспрямованість не лише соціально-економічного, а й культурного розвитку.

Висока організація соціально-педагогічної роботи, як правило, створює не лише якісне підґрунтя для професійного соціального обслуговування людини, а й надання їй можливостей для самоконтролю, визначення його рівня. ***

Безпека життя – необхідна умова успішного соціального суспільства: без нещасних випадків і катастроф.

Організація безпечної життєдіяльності населення є однією з передумов створення і функціонування держави загального добробуту і високого соціального рівня суспільства.

Навколишнє природне середовище справляє суттєвий вплив на здоров'я людини і забезпечення сталого розвитку суспільства.

Господарник перед кожним кроком у розвитку творчої ініціативи передусім уважно розглядає висновки з набутого досвіду. Без цього неможливе ефективне управління.

Товари, роботи і послуги є результатом виробничої діяльності. Спеціалізація, кооперація та суспільний її розподіл зумовили необхідність створення виробничої системи та організації управління.

Правильний розподіл функціональних обов'язків між виконавцями завжди матиме вплив на раціональність структур управління та ефективність його процесів.

Планувати – це не лише сказати, коли і скільки, це – система взаємозв'язків і відносин, це – система законодавчих і нормативних актів, на яких ці відносини будуються.

Досвід свідчить: чим компактніший керований об'єкт, тим сприятливіші умови для організації, тим вище керованість об'єкта і вагоміші результати управлінської діяльності.

Якщо управління претендує на ефективні результати, воно повинно передбачати у своїх процесах мистецьке використання результатів усіх наук та враховувати мотиви праці.

Аби будь-яке нововведення на виробництві дало якнайшвидшу віддачу необхідне оперативне управління і, найперше, контроль за виконанням доручень.

Невичерпно багатим є арсенал впливу на керовані системи, однак від незнання їх чи невміння використати – лише шкода та збитки.

Правильно розроблена структура та вміле застосування організаційних форм управління підвищують керованість господарським об'єктом.

Економічна соціальна ефективність результатів господарювання була б значно вищою, якби були меншими прорахунки управлінців під час прийняття рішень.

*** Пошук нового в організації

праці – запорука прогресу й успіху.

Рівнем оснащеності робочого місця засобами праці та його продуманою організацією можна полегшити управлінську діяльність, забезпечити оперативність впливу.

Здорова конкуренція, регульована державним госпрозрахунковим механізмом, завжди сприяла розвитку змагальності.

Керувати поведінкою своїх працівників – означає уникати конфліктів, а це передусім, керувати власною поведінкою, завжди виявляти такт і гнучкість. ***

Однією з найважливіших характеристик керівника є відповідальність за доручену справу. Соціальна відповідальність – це відповідальність за процес, за громаду.

Праця керівника, спеціаліста, обслуговуючого персоналу в своєму зв'язку впливає на ефективність кінцевих результатів господарської діяльності, а тому потребує високої організації.

Коли менеджмент розвиває свою творчу ініціативу у безпосередньому зв'язку з перспективою і оцінкою проблем розвитку оточуючого середовища на даному етапі, яке створює сприятливі чи несприятливі умови для її впровадження.

Двигуном суспільного прогресу є ринок. Нашому суспільству до цивілізованого ринку необхідно пройти важкий шлях економічних реформ.

Стабільність суспільного розвитку – це в кінцевому результаті впевненість людей у завтрашньому дні, це гарантія праці і достаток, це спокій у наших душах і злагода між людьми.

Сталий розвиток суспільства передбачає стабільне функціонування всіх галузей народного господарства і невиробничої сфери та їх висхідний, поступальний рух.

*** Точність формулювань і визначень диктує конкретність і точність дій та вчинків.

Якщо фінанси – кров економіки, то ціни – індикатори суспільного спокою, а гроші чи кредитні ресурси є ґрунтом для техніко-економічного оновлення виробництва.

Економічні гальма ніколи не можна асоціювати з технічними засобами, які відіграють рятівну роль в організації безпечної життєдіяльності населення. ***

Гальма в економіці є руйнівними для розвитку виробництва.

Достатня організація та вдале використання дії техніко-економічних факторів забезпечують ефективне функціонування господарських структур.

Енергія сонця і землі та праця людська таять у собі невичерпні можливості. За умов цілеспрямованого та ефективного їх використання може бути досягнуто стабільність виробництва та достаток у суспільстві.

Ефективність управлінського впливу на стабілізацію виробництва залежить від уміння бачити стабілізуючі фактори, знати критерії й показники, оцінки їх дії, час і місце їх застосування.

Господарська і фінансова стабілізація підприємства не може розглядатися без глибокого аналізу висхідної бази і втрачає свою цінність, якщо немає перспективи.

Негативну дію техніко-економічних, енергетичних та інших ресурсних факторів на стабілізацію економіки завдячуючи аналізу, можна послабити, можна локалізувати. Та покликання управління і управлінців домогтися від них високого позитивного ефекту.

Сталий розвиток – це налагоджені господарські зв'язки і механізми, це регульовані, а через те прогнозовані процеси.

Глибокий економічний аналіз можна здійснити лише за наявності системи відповідних показників.

З'ясування та застосування факторів впливу на стабілізацію виробництва без урахування їх взаємозв'язків і залежностей може дати несподівані протилежні результати.

Спланованість у роботі – запорука успіху, гарант раціонального використання часу та ресурсів.

Висока якість продукції, робіт і послуг – запорука конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність продукції, робіт та послуг – фундамент стабільного функціонування підприємства.

Висока кваліфікація працівника з належним матеріально-технічним забезпеченням і такою ж організацією праці є важливою передумовою ефективності господарювання.

Впровадження новітніх технологій є запорукою не лише прогресу, а свідченням ефективного і раціонального господарювання.

Серед усіх видів криз особливо небезпечною є енергетична, вона сприяє зростанню соціальної напруги серед населення.

Інвестиції в економіку підприємства повинні спрямовуватись тільки на впровадження новітньої техніки і прогресивних технологій, в іншому випадку вони не матимуть перспективи самоокупності.

Чисто теоретичні засоби і викладки стабілізації виробничо-господарської та фінансової діяльності при недостатньому обґрунтуванні не завжди можуть дати очікувані результати.

Технічне трактування дестабілізації має спорідненість з економічним розбалансуванням, бо перше і друге призводять до аварії, катастрофи і збитків.

Комп'ютерне моделювання дозволяє вжити заходи для запобігання цих негативних явищ.

Висока організація праці, чіткий розрахунок і розподіл функцій у тісному зв'язку з обґрунтованою стратегією розвитку можуть забезпечити досягнення мети.

*** Ефективність і стабілізація

поняття взаємопов'язані, нерозривні.

Без ефективного господарювання неможливо досягти стабілізації.

Без стабільного функціонування підприємства не можна досягнути хоч якогось соціального чи техніко-економічного ефекту.

Хто не прогнозує майбутнього, той не хоче побачити показників виробничої діяльності у перспективі.

Інновації та логістика – це альфа і омега науково-технічного прогресу в умовах економічних реформ.

На діяльність господарського механізму впливають чисельні фактори. Побудувати їх у своєрідний економічний калейдоскоп – мистецтво управлінців, яке забезпечує результативність і гармонізацію господарських відносин.

Володіти особливостями поведінки будь-якої системи – означає мати можливості впливу на найвразливіші ділянки господарської діяльності. Особливо актуальною ця теза є в мікрологістичних системах, які є складовими макроформувань і можуть надавати їм певні позитивні характеристики.

Аналіз як функція управління в умовах інноваційного розвитку передбачає не лише констатацію фактів, а передусім – пошук резервів, які повинні бути задіяні в логістичних системах.

Досконалість інформаційних, матеріальних і фінансових артерій забезпечують «здоров'я» і стабільність господарського механізму.

Міцність і стійкість будь-якої конструкції забезпечується дотриманням інституційних засад її побудови.

Народна мудрість каже, удосконаленню немає меж. Тим часом реалії господарської діяльності підтверджують: якщо удосконалення відбувається хаотично, а не цілеспрямовано, то даремно чекати ефективних результатів. м

На даний час не є проблемою організувати інформаційне забезпечення, інша річ – його якість, своєчасність та ефективність використання.

Моделювання в умовах науково-технічного прогресу є одним із засобів побудови багатоваріантних систем вирішення тієї чи іншої проблематики. Наша мата – вибрати і запропонувати до впровадження найоптимальніші з них. У цьому полягає професійне мистецтво кібернетика.

Ефект від кінцевих результатів діяльності завжди спонукав до розвитку творчості й удосконалень.

Знати дію економічних та організаційних механізмів туристично-рекреаційної галузі, впроваджувати їх в практичну діяльність – це не лише зміцнення економіки краю і держави, це політика і пропаганда демократичної ідеології, це – інтернаціональний ... патріотизм.

Туризм і наука покликані до життя одним бажанням – якомога більше пізнати суспільство та середовище, у якому живе людина.

Впізнати туризм як явище, зрозуміти його сутність та можливості – це рівнозначно, що означає безкінечність світу та його багатогранність.

Туризм у своїй суті оздоровлює душу – скористатись рекреаційними можливостями, значить ще й оздоровити тіло.

Знати туристичне районування, це ніби знати книгу за розділами. Завжди можна оновити в своїй пам'яті ті чи інші відчуття, враження ... і знання.

Екотуризм – специфічне захоплення настільки може бути корисним для людини, наскільки – шкідливим для природи.

Організація туристичної діяльності на першому етапі свого розвитку, природно, повинна передбачити у подальшому, як чергову фазу, розвиток туристичної індустрії.

Якщо туристичні послуги розглядати як специфічний продукт, то безперечно необхідно все знати про пропозицію на ринку туристичних послуг, попит на них. Щоб ефективно скористатися ними – необхідно досконало володіти ринком у цій сфері.

Зв'язок та інформаційне забезпечення в туристичній діяльності не менш важливі, ніж повітря і вода у житті суспільства.

Соціальний туризм – це не лише знання про рідний край, це відчуття галузевої відповідальності, це відповідальність за сферу, у якій живеш і працюєш.

Інвестиції у туристичну діяльність – це кисень у сферу впізнання, оздоровлення та відпочинку.

Туризм у ринкових відносинах – це не лише джерело надходжень до бюджету, а й засіб відтворення трудових ресурсів.

Сталий розвиток соціального туризму – це реальна можливість скористатися туристично-рекреаційними благами кожному працюючому.

Вдала і мистецьки оформлена реклама є у багатьох випадках запорукою успіху в реалізації будь-яких послуг, а особливо туристичних.

Подорожуючи, можна багато довідатися про державу, її традиції, пам'ятки історії, культури і старовини. Та найвищий ефект від мандрівки можна отримати, попередньо прочитавши про неї красномовні відомості.

Глобалізація – впровадження у планетарному масштабі системи координації економічних і соціально-політичних процесів. Не все масштабне – корисне, не все велике – зручне.

Нещодавно в одній з регіональних газет було опубліковано статтю економіста члена експертного клубу журналу «Мисль» Леоніда Кочеткова щодо перспектив долара, якому прогнозує не довго «бути». Важко сказати – довго бути долару, чи ні – однозначно інше – ця проблема є і її необхідно вирішувати і це можливо зробити шляхом регламентації окремих видів економічної діяльності.

Якщо гроші – кров економіки, то чиста і сильна кров – здоровий державний організм.

У ситуації, що створилася в нашій державі, для досягнення ефективних результатів, усі зусилля доцільно спрямовувати в трьох напрямках.

Перший – збалансування економіки з переорієнтацією її на Європу. Необхідно створити механізм зацікавленості в ефективності реформ, у зростанні продуктивності праці, захисті вітчизняного товаровиробника, наповненні ринку власними товарами. Маємо повномірно використати для цієї справи могутній інтелектуальний потенціал України.

Другий напрям полягає у консолідації всіх політичних сил і рухів, спрямуванні їх зусиль на творення.

Третім має стати створення єдиної помісної Української християнської церкви. А ще – єдина концепція духовного відродження.

Життя у державі без Основного закону, нагадує гру без правил.

Хто сильніший – той і правий. На користь сильнішого працює закон, влада.

В умовах беззаконня має місце прогрес лише злочинності, корупції, інші негативні економічні явища. Власне це і зумовлює необхідність запровадження регламентації економічної діяльності, своєї економічної конституції.

Доходи, прибутки, витрати, інші поняття, пов'язані з виробничою діяльністю, не можуть розглядатися у відриві від майна і т. п. Відповідно

перше, друге і третє має зв'язок з такими правовими процесами, як відчуження, привласнення і т. д., що на сучасному етапі отримало визначення як трансакційна діяльність, яка має стати невід'ємною складовою Економічної Конституції України.

Якщо в умовах глобалізації держава може бути конкурентною за стабільної політичної ситуації та успішної економічної діяльності, то в умовах держави економіка може бути гнучкою лише за умови використання різних форм власності. Процеси реструктуризації, переходу з однієї до іншої форми власності повинні бути науково обґрунтованими та відбуватись у відповідності з установленими правилами та нормами.

Виготовлення товару передбачає його збут і використання. Відповідно повинен бути регламентуючий взаємовідносини між виробником-ринком і споживачем своєрідний нормативний акт. ***

Інституційна теорія держави полягає в нормативно-правовому регламентуванні економічної діяльності.

Мистецтво економічної, правової та технологічної адаптації в господарюванні дозволяє економити гроші й... час, а це, можливо, найважливіші чинники успішності ведення господарства.

Без знання економічної історії держави, кожного регіону, краю, без знання особливостей розвитку господарки, менталітету трудових ресурсів та характеру виробничих відносин неможливо побудувати перспективу її розвитку.

Народна мудрість каже: «Безвихідних ситуацій не буває». Виходи з безвихідного становища як правило є. Справа в тому, що не кожен їх шукає і не кожному дано їх побачити.

Справді, людська обмеженість створює перепони на шляху свого розвитку – мудрість пропонує засоби їх подолання...

**Десять найважливіших заповідей
для Лановецьких підприємців, бізнесменів,
або
Декалог підприємця**

1. *Будь передбачливим, а не перестраховальником, будь оптимістом, а не песимістом. Не радій, якщо знайдеш, не сумуй, якщо загубиш.*
2. *Будь не лише хитрим стратегом-підприємцем, але й справедливим і чесним роботодавцем, будь хитрою людиною, а не доброю лисицею.*
3. *Будь-яку інтуїцію підтверджуй точними розрахунками. Золото можна знайти і в «болоті»...ринку.*
4. *В усіх діях користуйся не лише особистим статутом, а й принципами християнської моралі: не роби того комусь, що тобі не мило.*
5. *Пам'ятай: прибуток залежить не лише від твоєї активності й твого розуму, але й від духовного та морального середовища, яке створюєш навколо себе. Згадай: свита робить короля.*
6. *Перед початком кожної справи проаналізуй, що з твоєї ініціативи будуть мати ті, хто тобі допомагає. Згадай: що посієш, те й пожнеш.*
7. *Якщо ти є успішним, ніколи не забувай, що у цьому є велика заслуга поступливих людей з твого оточення. Через те ніколи не забувай про благодійність. Все повернеться сторицею.*
8. *Підприємець діє, а не пустословить. Слово срібло, а мовчання не лише золото, а й інтригуюча здогадка для партнера.*
9. *Підтримуй доброзичливі й стабільні стосунки з партнерами. Використавши їх можливості, не забувай віддячити. Пам'ятай, що з цієї криниці можливо ще доведеться пити воду. Справді, люди не гори – зустрічаються.*
10. *Талант і геніальність підприємця, бізнесмена у багатьох випадках визначається вмінням пристосовувати й використовувати чужі ідеї для своєї проблеми.*
- 11.

**(Розроблено на кафедрі менеджменту підприємницької діяльності
Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя)**

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про добровільне об'єднання територіальних громад

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91)

{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 676-VIII від 04.09.2015, ВВР, 2015, № 37-38, ст.371
№ 835-VIII від 26.11.2015, ВВР, 2016, № 2, ст.17
№ 925-VIII від 25.12.2015, ВВР, 2016, № 6, ст.60}

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Відносини, що регулюються цим Законом

1. Цей Закон регулює відносини, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 2. Принципи добровільного об'єднання територіальних громад

1. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких принципів:

- 1) конституційності та законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування; 6) прозорості та відкритості; 7) відповідальності.

Стаття 3. Суб'єкти добровільного об'єднання територіальних громад

1. Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.

2. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською.

Стаття 4. Основні умови добровільного об'єднання територіальних громад

1. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких умов:

1) у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;

2) територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

3) об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;

4) при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;

5) якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.

2. Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило,

розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади.

3. Добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів як сільської чи міської місцевості.

4. Найменування об'єднаної територіальної громади, як правило, є похідним від найменування населеного пункту (села, селища, міста), визначеного її адміністративним центром.

Розділ II

ПОРЯДОК ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стаття 5. Ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад

1. Ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст можуть бути:

- 1) сільський, селищний, міський голова;
- 2) не менш як третина депутатів від загального складу сільської, селищної, міської ради;
- 3) члени територіальної громади в порядку місцевої ініціативи;
- 4) органи самоорганізації населення відповідної території (за умови представлення ними інтересів не менш як третини членів відповідної територіальної громади).

2. Пропозиція щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад повинна, зокрема, містити:

1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;

2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування.

3. Сільський, селищний, міський голова забезпечує вивчення пропозиції щодо ініціювання добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення, яке проводиться протягом 30 днів з дня надходження такої пропозиції. Після завершення громадського обговорення пропозиція подається до відповідної ради на наступну сесію для прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи.

4. Порядок проведення громадського обговорення з питань, передбачених цим Законом, визначається сільською, селищною, міською радою.

Стаття 6. Порядок підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад

1. Сільський, селищний, міський голова після прийняття відповідною радою рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад надсилає пропозицію про таке об'єднання сільському, селищному, міському голові суміжної територіальної громади.

2. Сільський, селищний, міський голова суміжної територіальної громади забезпечує вивчення пропозиції щодо добровільного об'єднання територіальних громад та її громадське обговорення, яке проводиться протягом 30 днів з дня надходження такої пропозиції. Після завершення громадського обговорення пропозиція подається до відповідної ради на наступну сесію для прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад та делегування представника (представників) до спільної робочої групи або про відмову в наданні згоди.

3. У разі прийняття рішення про надання згоди на добровільне об'єднання територіальних громад сільський, селищний, міський голова, який ініціював об'єднання, приймає рішення про утворення спільної робочої групи з підготовки проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад та інформує про це Верховну Раду

Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, відповідні обласну раду, обласну державну адміністрацію.

Спільна робоча група формується з однакової кількості представників від кожної територіальної громади, що об'єднується.

Утворення спільної робочої групи є початком процедури добровільного об'єднання територіальних громад.

4. Спільна робоча група готує проекти відповідних рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

Стаття 7. Підготовка рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад
{Назва статті 7 із змінами, внесеними згідно із Законом № 676-VIII від 04.09.2015}

1. Проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад повинні, зокрема, містити:

1) перелік територіальних громад, що об'єднуються, із зазначенням відповідних населених пунктів;

2) визначення адміністративного центру об'єднаної територіальної громади та її найменування;

3) план організаційних заходів щодо добровільного об'єднання територіальних громад.

2. Сільські, селищні, міські голови забезпечують протягом 60 днів проведення обов'язкового громадського обговорення (громадські слухання, збори громадян, інші форми консультацій з громадськістю) підготовлених спільною робочою групою проектів рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад, за результатами якого сільські, селищні, міські голови вносять питання про його схвалення на розгляд сільських, селищних, міських рад.

Питання про схвалення проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад розглядається сільськими, селищними, міськими радами протягом 30 днів з дня його внесення на їх розгляд та з врахуванням результатів громадського обговорення.

3. Схвалені сільськими, селищними, міськими радами проекти рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад у п'ятиденний строк подаються Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній державній адміністрації для надання висновку щодо відповідності цього проекту Конституції та законам України.

4. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація протягом 10 робочих днів з дня отримання проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад готує відповідний висновок, що затверджується постановою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, розпорядженням голови обласної державної адміністрації.

5. У разі відповідності проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад Конституції та законам України сільські, селищні, міські ради приймають рішення про добровільне об'єднання територіальних громад або про проведення місцевого референдуму щодо підтримки об'єднання територіальних громад.

6. У разі встановлення невідповідності проекту рішення щодо добровільного об'єднання територіальних громад Конституції та законам України Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація повертає його на доопрацювання у порядку, встановленому цим Законом.

7. У разі прийняття сільськими, селищними, міськими радами рішень про добровільне об'єднання територіальних громад, а також у разі підтримки добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі сільський, селищний, міський голова територіальної громади, в якій ініційовано питання про добровільне об'єднання територіальних громад, звертається до Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної державної адміністрації з пропозицією звернутися до Центральної виборчої комісії для прийняття нею рішення про призначення перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови в установленому законом порядку.

{Частина сьома статті 7 в редакції Закону № 676-VIII від 04.09.2015}

8. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація протягом 10 робочих днів з дня отримання рішень про добровільне об'єднання територіальних громад у разі їх відповідності висновку, передбаченому частиною четвертою цієї статті, звертається до Центральної виборчої комісії для прийняття нею рішення про призначення перших виборів депутатів сільської, селищної, міської ради та відповідного сільського, селищного, міського голови в установленому законом порядку.

Про таке звернення Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація одночасно інформує Верховну Раду Автономної Республіки Крим, відповідні обласні ради, відповідні ради, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад.

{Частина восьма статті 7 в редакції Закону № 676-VIII від 04.09.2015}

{Частина дев'яту статті 7 виключено на підставі Закону № 835-VIII від 26.11.2015}

Стаття 8. Утворення об'єднаної територіальної громади та реорганізація органів місцевого самоврядування

1. Об'єднана територіальна громада вважається утвореною за цим Законом з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому частиною четвертою статті 7 цього Закону.

2. Повноваження сільських, селищних, міських рад, сільських, селищних, міських голів, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, завершуються в день набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Після завершення повноважень сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, їхні виконавчі комітети продовжують здійснювати свої повноваження до затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету. Протягом зазначеного строку сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, очолює такі виконавчі комітети та входить до їх персонального складу.

Після завершення повноважень сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради у територіальній громаді, що увійшла до об'єднаної територіальної громади, відповідні функції одноособово виконує сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, з дня набуття ним повноважень до затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою персонального складу її виконавчого комітету.

{Частина друга статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

3. Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

У разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну об'єднану територіальну громаду все майно спільної власності територіальних громад такого району є комунальною власністю об'єднаної територіальної громади, а пов'язані з таким майном права та обов'язки належать об'єднаній територіальній громаді з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою.

{Частина третя статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

4. З дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, у порядку, визначеному цим Законом, здійснюється реорганізація відповідних юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, обраних

територіальними громадами, що об'єдналися, та розміщених поза адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, шляхом їх приєднання до юридичної особи – сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади. Після завершення реорганізації відповідні юридичні особи – сільські, селищні, міські ради припиняються у порядку, визначеному цим Законом.

Юридична особа – сільська, селищна, міська рада, розміщена в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Найменування представницького органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з частини, яка є похідною від власного найменування населеного пункту, визначеного її адміністративним центром, у формі прикметника та відповідного загального найменування представницького органу місцевого самоврядування (сільська, селищна, міська рада).

{Частина четверта статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

5. З дня затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету у порядку, визначеному цим Законом, здійснюється реорганізація відповідних юридичних осіб – виконавчих комітетів відповідних сільських, селищних, міських рад, розміщених поза адміністративним центром об'єднаної територіальної громади, шляхом їх приєднання до юридичної особи – виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади. Після завершення реорганізації відповідні юридичні особи – виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад припиняються у порядку, визначеному цим Законом.

Юридична особа – виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради, розміщеної в адміністративному центрі об'єднаної територіальної громади, є правонаступником прав та обов'язків всіх юридичних осіб – виконавчих комітетів відповідних сільських, селищних, міських рад територіальних громад, що об'єдналися, з дня затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету.

Найменування виконавчого органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади як юридичної особи складається з відповідного загального найменування виконавчого органу місцевого самоврядування (виконавчий комітет, управління, відділ тощо) та повного найменування відповідного представницького органу місцевого самоврядування у родовому відмінку.

{Частина п'ята статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

6. Реорганізація юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів у випадках, передбачених цим Законом, здійснюється без повідомлення про неї органу, що здійснює державну реєстрацію, а також без збирання вимог кредиторів, отримання їхньої згоди.

{Частина шоста статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

7. Під час проведення реорганізації юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих комітетів повноваження з управління справами таких юридичних осіб здійснює сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою.

За поданням сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою, відповідна сільська, селищна, міська рада може утворити комісії для забезпечення виконання таким головою повноважень з управління справами юридичних осіб, що реорганізуються.

{Частина сьома статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

8. Після припинення повноважень сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, їхніх виконавчих комітетів, сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради територіальної громади, що увійшла до об'єднаної територіальної громади, видані ними нормативно-правові акти, невиконані акти індивідуальної дії зберігають чинність на відповідних територіях та для відповідних осіб.

Сільська, селищна, міська рада, обрана об'єднаною територіальною громадою, її виконавчий комітет можуть вносити зміни, визнавати такими, що втратили чинність, або скасовувати акти відповідних органів місцевого самоврядування та посадових осіб, визначені в абзаці першому цієї частини.

{Частина восьма статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

9. Бюджети територіальних громад, що об'єдналися, виконуються окремо до закінчення бюджетного періоду з урахуванням особливостей, встановлених цією частиною.

Сільська, селищна, міська рада, обрана об'єднаною територіальною громадою, може вносити зміни до рішень про місцеві бюджети, прийняті сільськими, селищними, міськими радами, обраними територіальними громадами, що об'єдналися.

До завершення періоду окремого виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, функції головних розпорядників, розпорядників бюджетних коштів територіальних громад, що об'єдналися, продовжують здійснювати відповідні бюджетні установи в особі сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою, інших керівників бюджетних установ.

До завершення періоду окремого виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, функції місцевих фінансових органів територіальних громад, що об'єдналися, здійснюють:

- 1) відповідні місцеві фінансові органи, створені до об'єднання територіальних громад;
- 2) сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, якщо у відповідних територіальних громадах місцеві фінансові органи не були створені згідно із законом.

Залишки коштів на кінець бюджетного періоду бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, перераховуються до бюджету об'єднаної територіальної громади на підставі платіжних доручень за підписом сільського, селищного, міського голови, обраного об'єднаною територіальною громадою.

{Частина дев'ята статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

10. Бюджет об'єднаної територіальної громади розробляється з урахуванням особливостей підготовки місцевих бюджетів, визначених бюджетним законодавством.

11. Державна реєстрація припинення юридичних осіб – сільських, селищних, міських рад, їхніх виконавчих комітетів шляхом приєднання здійснюється на підставі заяви, поданої сільським, селищним, міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою суб'єкту державної реєстрації.

Державна реєстрація припинення шляхом приєднання юридичних осіб – виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад, які забезпечують окреме виконання бюджетів територіальних громад, що об'єдналися, здійснюється не раніше затвердження бюджету об'єднаної територіальної громади.

Юридична особа – сільська, селищна, міська рада, її виконавчий комітет є такою, що припинилася, з дня внесення запису про її припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

{Частина одинадцята статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

12. Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу – сільську, селищну, міську раду, обрану об'єднаною територіальною громадою, її виконавчий комітет, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, здійснюється на підставі заяви, поданої сільським, селищним,

міським головою, обраним об'єднаною територіальною громадою, або уповноваженою ним особою.

{Частина дванадцята статті 8 в редакції Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

{Частину тринадцяту статті 8 виключено на підставі Закону № 925-VIII від 25.12.2015}

{Стаття 8 із змінами, внесеними згідно із Законом № 676-VIII від 04.09.2015; в редакції Закону № 835-VIII від 26.11.2015}

Розділ III

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Стаття 9. Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад

1. Держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад.

2. Організаційну підтримку та інформаційно-просвітницьке сприяння добровільному об'єднанню територіальних громад забезпечують Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації.

3. Методичне забезпечення добровільного об'єднання територіальних громад, визначення обсягів та форми підтримки здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування.

Стаття 10. Фінансова підтримка державою добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст

1. Держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади у разі, якщо її межі повністю відповідають межах, визначеним перспективним планом формування територій громад Автономної Республіки Крим, області.

{Частина перша статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 835-VIII від 26.11.2015}

2. Пропозиції щодо надання фінансової підтримки об'єднаній територіальній громаді вносяться Радою міністрів Автономної Республіки Крим, відповідною обласною державною адміністрацією за поданням місцевої ради об'єднаної територіальної громади Кабінету Міністрів України не пізніше 15 серпня року, що передуює бюджетному періоду, в якому передбачається надання такої фінансової підтримки.

{Частина друга статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 835-VIII від 26.11.2015}

3. Загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад, утворених відповідно до перспективного плану формування територій громад Автономної Республіки Крим, області, пропорційно до площі об'єднаної територіальної громади та кількості сільського населення у такій територіальній громаді з рівною вагою обох цих факторів.

{Частина третя статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом № 835-VIII від 26.11.2015}

4. Загальний обсяг субвенцій на формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад визначається законом про Державний бюджет України.

5. Порядок надання субвенцій з державного бюджету об'єднаним територіальним громадам встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Перспективний план формування територій громад Автономної Республіки Крим, області

1. Перспективний план формування територій громад Автономної Республіки Крим, області розробляється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, відповідною обласною

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

державною адміністрацією згідно з методикою формування спроможних територіальних громад і охоплює всю територію Автономної Республіки Крим, області.

2. Методика формування спроможних територіальних громад розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, розвитку місцевого самоврядування, та затверджується Кабінетом Міністрів України.

3. Перспективний план формування територій громад Автономної Республіки Крим, області схвалюється відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою за поданням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, відповідної обласної державної адміністрації та затверджується Кабінетом Міністрів України.

{Перспективні плани: Розпорядження КМ № 832-р, № 833-р, № 846-р, № 899-р, № 901р, № 923-р, № 924-р, № 938-р, № 991-р, № 993-р, № 994-р, № 999-р, № 1001-р, № 1002р, № 1029-р, № 1073-р, № 1076-р, № 1077-р, № 1158-2015-р, № 1159-р, № 1206-р, № 1391-р} **Розділ IV**

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Внести до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170 із наступними змінами) такі зміни:

1) частину першу статті 5 після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту: «старосту».

У зв'язку з цим абзаци шостий та сьомий вважати відповідно абзацами сьомим та восьмим;

2) статтю 6 викласти в такій редакції:

Стаття 6. Територіальні громади

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

2. Територіальні громади в порядку, встановленому законом, можуть об'єднуватися в одну сільську, селищну, міську територіальну громаду, утворювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати відповідно сільського, селищного, міського голову.

3. Територіальні громади села, селища, міста, що добровільно об'єдналися в одну територіальну громаду, можуть вийти із складу об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному законом»;

3) доповнити статтею 14¹ такого змісту:

Стаття 14¹. Староста

1. У селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, утвореної відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», за винятком її адміністративного центру, обирається староста на строк повноважень місцевої ради.

2. Староста є посадовою особою місцевого самоврядування.

3. Староста:

1) представляє інтереси жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради;

2) сприяє жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування;

3) бере участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища;

4) вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб;

5) здійснює інші обов'язки, визначені Положенням про старосту.

Стратегія розвитку адміністративного району

4. Положення про старосту затверджується сільською, селищною, міською радою відповідної об'єднаної територіальної громади.

У Положенні визначаються права і обов'язки старости, порядок його звітності, інші питання, пов'язані з діяльністю старости.

5. Староста обирається в порядку, визначеному законом.

6. Староста є членом виконавчого комітету ради об'єднаної територіальної громади за посадою»;

4) частину четверту статті 51 викласти в такій редакції:

« 4. До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входять також за посадою секретар відповідної ради, староста (старости)».

3. У селах, селищах, в яких знаходилися органи місцевого самоврядування територіальних громад, що об'єдналися, обов'язки старости до обрання на перших виборах старости виконує особа, яка здійснювала повноваження сільського, селищного голови відповідної територіальної громади до об'єднання.

4. Кабінету Міністрів України протягом трьох місяців з дня набрання чинності цим Законом:

1) забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

2) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

3) забезпечити приведення нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у відповідність із цим Законом.

Президент України **П. ПОРОШЕНКО** м. Київ
№ 157-VIII

5 лютого 2015 року

Села Лановецького району

(дані згідно з перепису станом на 2011 р.)

Село	Кількість дворів	Чисельність населення	У селі діють
Бережанка	173	424	- церкви Святого Георгія Побідоносця і Марії Магдалини; - школа I-III ст.; - фельшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Мала Білка, Велика Білка	41 50	134 161	- церква Різдва Пресвятої Богородиці; - фельшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Білозірка	303	937	- церква Архістратиґа Михаїла; - школа I-III ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Борсуки	282	863	- церква Святого Миколая; - школа I-III ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Борщівка	393	1086	- церква Різдва Пресвятої Богородиці; - школа I-III ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Буглів	129	349	- церква Архістратиґа Михаїла; - школа I-III ст. (199 учні); - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - бібліотека.
Ванжулів, Мала Карчанівка	203	569	- церква Пресвятої Богородиці; - школа I-II ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.

Стратегія розвитку адміністративного району

Село	Кількість дворів	Чисельність населення	У селі діють
Вербовець	286	792	<ul style="list-style-type: none"> - церква Святого Миколая; - школа I-III ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Верещаки	231	636	<ul style="list-style-type: none"> - церква Казанської ікони Божої Матері; - школа I-II ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Вишгородок, Соколівка	228, 85	592, 189	<ul style="list-style-type: none"> - церкви Різдва Пресвятої Богородиці та Воздвиження Чесного Хреста; - школа I-III ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Влащинці	151	331	<ul style="list-style-type: none"> - церква Святого Архістратиґа Михаїла; - школа I ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Волиця	77	175	<ul style="list-style-type: none"> - церква Святого Архістратиґа Михаїла; - школа I ст.; - фельдшерсько-акушерський пункт.
Грибова	273	794	<ul style="list-style-type: none"> - церква Архістратиґа Михаїла; - школа I ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Гриньки	88	268	<ul style="list-style-type: none"> - церква Дмитра Солунського; - школа I ст.; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Жуківці	85	231	<ul style="list-style-type: none"> - церква Івана Богослова; - школа I ст.; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

Село	Кількість дворів	Чисельність населення	У селі діють
Загірці, Михайлівка	189, 149	432, 3978	- церква Пресвятої Богородиці; - школа I-II ст.; - школа I ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - будинок культури; - бібліотека.
Іванківці	192	569	- Святопокровська церква; - школа I-II ст.; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Карначівка	120	266	- церква Святої Анни; - фельдшерсько-акушерський пункт.
Козачки	90	268	- церква Дмитра Ростовського; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Коржівці	50	140	- фельдшерсько-акушерський пункт; - бібліотека
Краснолука	170	548	- Святодухівська церква; - НВК школа I ст.; - фельдшерсько-акушерський пункт; - бібліотека.
Великі Кусківці	215	652	- храм Святого Михаїла; - школа I-II ст.; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Малі Кусківці	82	204	- церква Преподобної Параскеви; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Лопушне	242	682	- Святовоскресенська церква; - школа I-II ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - будинок культури; - бібліотека.
Мартишківці	26	63	- церква Святої Анни.
Молотків	166	557	- церква Георгія Побідоносця; - школа I-II ст.; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - бібліотека.

Стратегія розвитку адміністративного району

Село	Кількість дворів	Чисельність населення	У селі діють
Москалівка, Плиска	177, 88	547, 244	- церкви Святого Дмитрія та Воздвиження Чесного Хреста; - школа I-II ст; - школа I ст; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - фельдшерсько-акушерський пункт; - будинок культури; - бібліотека.
Нападівка	334	1110	- церква Казанської ікони Божої Матері; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Огризківці	91	243	Входить до складу Буглівської сільради
Оришківці	123	393	- церква Воздвиження Чесного й Животворного Хреста Господнього; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Осники	56	201	- Святого Івана Богослова; - школа I ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - бібліотека.
Пахиня	55	156	- церква-каплиця Покрови; - школа I ст; - фельдшерсько-акушерський пункт.
Передмірка	184	667	- церква Великомучениці Параскеви; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Печірна, Кутиска, Коростава	92, 55, 20	258, 143, 62	- церкви Святого Миколая та Різдва Пресвятої Богородиці; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Синівці	114	331	- церква Успіння Пресвятої Богородиці; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.

в контексті формування добровільних об'єднань територіальних громад Лановеччини)

Село	Кількість дворів	Чисельність населення	У селі діють
Снігурівка, Мала Снігурівка, Манево	156, 72, 116	514, 260, 370	- церкви Успіння Пресвятої Богородиці, Святого Юрія та Святого Миколая; - школа I-III ст; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Татаринці	136	439	- церква Святої Трійці; - школа I-II ст; - фельдшерсько-акушерський пункт; - бібліотека.
Чайчинці	201	507	- церква Воздвиження Чесного і Животворного Хреста; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Шили	118	337	- церква Різдва Пресвятої Богородиці; - школа I-II ст; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Шушківці	113	260	- церква Успіння Пресвятої Богородиці; - дитячий садок; - фельдшерсько-акушерський пункт; - клуб; - бібліотека.
Юськівці	352	981	- церква Святого Вознесіння; - школа I-III ст; - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.
Якимівці	130	465	- церква Святого Архістратиґа Михаїла - дитячий садок; - амбулаторія загальної практики сімейної медицини; - будинок культури; - бібліотека.

Науково-публіцистичне видання

Богдан Андрушків, Наталя Кирич, Георгій Мельник,
Андрій Гаєвський, Ліля Мельник, Сергій Співак,
Сергій Радинський, Віктор Паляниця, Ольга Погайдак,
Роман Шерстюк, Леся Кухній, Ігор Стойко,
Ольга Владимир, Остап Бойко, Людмила Малюта,
Вадим Ратинський, Наталя Мариненко, Анатолій Пешко

Стратегія розвитку адміністративного району
(Концептуальні засади організації соціально-
економічного розвитку адміністративного району
в контексті формування добровільних об'єднань
територіальних громад Лановеччини)

Літературні редактори – *Віктор Паляниця, Богдан Мельничук.*
Комп'ютерне верстання і художнє оформлення: *Ірина Кирич.*

Підписано до друку 03.01.2017. Формат 60×90, 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умовно–друк. арк. 26,1. Наклад – 350 прим.
Замовлення № 03012017

Друк ФОП Паляниця В. А.
Свідоцтво ДК №4870 від 20.03.2015 р.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.

тел. (0352) 528–777.